

פיסקאות קטנות

הראי"ה קוק
גירסה לא מוגהת

התוכן

2	אני
25	אני [ב]
35	ביסוס העולם
36	ענוה וגאווה
49	ספרות
60	מקורות נספחים ללימוד מאמר יסורים ממרקים
76	מכתב מזהיר
78	דגל ירושלים
79	הכאת הסלע
79	המקדש
82	הרמב"ם בכתבי הראי"ה
91	חול וקודש
95	חופש הדעות והמחשבה
98	חזון הצמחונות והשלום
111	היחס לחומר
112	כותים
114	מכתב יד הרב
119	ליקוטים
119	לשון
121	מינות
125	מסירות נפש
127	נסירת הפרצופים
129	נשמות של עקבתא דמשיחא
131	ספרות
139	ההסתדרות "ירושלים"
145	עמלק
147	עמלק
150	עצבות
155	פסח
159	פסקאות הלכתיות
167	פסקאות הלכתיות ב
177	חיוב המציאות, קדמות העולם או החומר בכתבי הרב :
185	קרבנות
192	דרוש לחנוכת הרבנות
198	רמזים וראשי תבות
199	רשימות
200	שכחה
202	שפה ולשון
204	שפינוזה
204	תפילה
246	תפילין
250	תרגום

אני

קובץ א

קובץ א קסג. חדריו קעא אורות הראיה סו

שמעו אלי עמי. מתוך נשמתי אני מדבר עמכם, מתוך נשמת נשמתי, מתוך קשר החיים שאני קשור בכולכם, ואתם כולכם קשורים בי, מתוך אותה ההרגשה שאני חש אותה עמוק יותר מכל הרגשות החיים שלי, שאתם רק אתם רק כולכם כללכם כל נשמותיכם כל דורותיכם רק אתם הנכם תוכן חיי, בכס אני חי, בכס, בחטיבה הכוללת של כולכם יש לחיי אותו התוכן שהוא קרוי חיים. מבלעדכם, אין לי כלום. כל התקוות, כל השאיפות, כל הערך של שיווי החיים, הכל אני מוצא בקרבי רק עמכם. ואני זקוק להתקשר עם נשמותיכם כולכם. אני מוכרח לאהבה אתכם אהבה אין קץ. אי אפשר לי להרגיש שום הרגשה אחרת. כל האהבות הקטנות עם הגדולות שבכל תהלוכות חיי, הכל אצורות הן באהבתכם, באהבת כללותכם, הכלל שכל הפרטים שלכם בו היום וחיים. כל אחד מכם, כל נשמה בודדת שמכלל כולכם, הוא ניצוץ גדול וחשוב מאבוקת אור עולמים, המאירה לי את אור החיים. אתם נותנים אתם לי תוכן לחיים, לעבודה, לתורה, לתפילה, לשירה, לתקוה. דרך הצינור של הווייתכם, אני חש את הכל, אני אוהב את הכל. על כנפי הרוח של חבתכם אני מתנשא לאהבת האלהים, והיא מתחוורת לי, מתבררת אצלי, משתלבת בלבבי, מתחצצחת ברעיוני. עמכם, עמי, אומתי, אמי, מקור חיי, עמכם אני מעופף למרחבי עולם. עם נצחכם אני חי חיי נצח, עם פארכם אני מלא הוד ותפארת, עם ענותכם אני מלא מכאובות, עם הצער שבנשמתכם אני מלא מרורות, עם הדעה והתבונה שבקרבתכם, הנני מלא דעה ותבונה. אוצר חיים הוא לי כל קצב כל חק של מעמד רגליכם. ארצכם, ארץ תקותכם, קודש היא לי. שמיא לי מקור החן, מקור פאר העולמים. כרמלה ושרונה מקור התקוה, מקור הברכה, מקור ששון החיים, שיתה ושמירה נוטים לפני הוד ויפעת עד.

קובץ א קסד. חדריו לז

אני מלא אהבה לאלהים. אני יודע שמה שאני מבקש, מה שאני אוהב, אינינו נקרא בשום שם. איך יקרא בשם מה שהוא יותר מן הכל, יותר מן הטוב, יותר מן המהות, יותר מן ההויה. ואני אוהב, ואני אומר, אני אוהב, את האלהים. שוכן הוא אור אין סוף בהביטוי של השם, בביטוי של האלהים, ובכל השמות והכינויים, שלב האדם הורה והוגה, בהנשא נשמתו למעלה למעלה. איני יכול להשביע את נשמתי באותה האהבה הבאה מקשרי ההגיון, מחיפוש אור אל שעל ידי העולם, שעל ידי ההויה, החודרת לתוך העינים. נולדים לנו בנשמותינו אורות אלהיים, אלהים רבים להשקפת רוחנו, אל אחד אמת. ולפני אחד, בעומק אמתו, אלהים מתגלה, שולט בנו, כובש את כל רוחנו, רוח כל היקום. כל מקום שיש רעיון, רגש, מחשבה ורצון, כל מקום שיש חיים אציליים רוחניים, מולך אור אלהי, מושל, כובש, מתנוצץ, מתהדר, מהדר ומפאר, מחיה מרומם, הכל מתוך הבהירות של אור ההויה מולך ומת הממלכה קצובה כל זמן שהיא באה מתוך העולם, מתוך ההויה. לפעמים מתגבר האור, רוצה החפץ באור יותר עדין, יותר פנימי, יותר אמת, שהוא לעצמו יותר עזיז בתוכן תוכיותו מופיע האור על הכלי, המחשבה על ההויה. אין המעמד יכול להתקיים, אין התוכן הולם, משתברים הכלים, מתים המלכים, מתים האלים, נשמתם מסתלקת, מרקיעה לשחקים. הגופים יורדים לעלמא דפירודא, ההויה מתיצבת ערומה, בודדה, קרועה, פזורה, בקרבה כנוס, גנוז וטמיר, חשק עולמים לאור עליון. חסד עולמים הניח בכלים הנשברים את אורו, את ניצוצותיו. בכל תנועה, בכל תוכן חיים, בכל מהות יש יש ניצוץ, ניצוץ של ניצוץ, דק, ודק מכל דק, האור הפנימי, אור אלהים עליון בונה ומיסד, מקבץ נפזרים, מתקן עולמי עד, מסדר ומחבר, מתגלה מלכות עולמים מאור אין סוף שבתוכיות הנשמה מהאלהים אל העולם, אור חדש נולד, אור זיו הדר פני אל.

קובץ א רפג. חדרי ק

מה אני מרגיש כשאני נתבע לעיין ברוחניות, מחלת לב ומועקה. למה הוא הדבר הזה, מפני שהתביעה הרוחנית מתגברת בקרבי, ונפשי מרגשת אז ביותר את עניותה המוסרית והרוחנית בכלל. אמנם הרפיון הנפשי הנולד מהופעה זו, הוא חסרון מוחלט, זוהי חלודה נשמתית, נגד זה צריך להלחם באמץ לב. ההסתכלות הרוחנית צריכה להיות עשירה, תדירה ורחבה, תקיפה והולכת ביושר. החולשה והכאב הפנימי שהתבערה של יראת שמים מחוללת בקרב הנפש, היא מצד עצמה חסרון ומחלה, וצריכים לקנות מושגים ברורים במקצת של קודש זה, עד שהסילוד הבלתי תרבותי, יהיה הולך ופוחת, ובמקומה תבא עצמה והרחבת הדעת.

קובץ א רצה.

נשמתי רחבה גדולה ואדירה. אני מרגיש תפארת וחדר רוחי בקרבי. מלא אנכי עז וחופש. הפחדנות המתעטפת בלבוש של יראת שמים, לא תוכל להוליך אותי שולל. צופה אני את פני האמת. הוד הקודש מתנוצץ לי. בלא מעצור אני צריך לחשוב, בלא מעצור להציק על הגליון את כל הגות לבבי. איני מקפיד איך יעלו הדברים, בדרך נסתר או נגלה, הכל אחד, סוף כל סוף האור יתנוצץ.

קובץ א שח. שט.

לפעמים אין הצדיק מאמין בטהרת עצמו וקדושתו, ע"י מה שמוצא בנפשו פגמים וכשלונו. אבל דוקא אז מגיע עתו להתרומם למעלה מכל הפגמים, כי מדתו האמיתית של הצדיק, שנועם ד' תקוע הוא בלבבו, הוא להתעלות למדתו, וכל המעשים הטובים והמדות הטובות, בשורשם העליון, ילכו למשרים ע"י המעלה העליונה שמתגלה ע"י הארת הנשמה הגדולה של הצדיק בעולם. על כן מחוייב הוא להשיב לעצמו את האמונה שהיא האמונה בניצוץ האלהי החי בקרבו בגילוי פנימי. וחובה גדולה היא על הצדיקים להתעסק תמיד בלימודים ושירות, המעוררים את התענוג העליון, כדי שיהיו תמיד מדושני עונג. ומהעונג שלהם, ימשך שפע עונג על כל העולם כולו, על כל בחינה של כל בריה, כפי מה שהיא יכולה לקבל. ומרוב העונג המתמשך מזיו הנשמה הקדושה של הצדיק העליון, בעל ההשגה הבהירה, ימשך נועם של אהבה לכל ישראל, ואהבה פנימית לכל טוב, וימחקו כל תוי הקטיגוריות מכל הפנים, וממילא תשתק החוצפא, ולא תוכל להרים ראש, לטשטש את העולם. כי כל כחה של הרשעה, בא מהמרירות הנמצא בנשמות, מפני היבשות שבהן, ומפני הריחוק שלהם מהעונג העליון של הדבקות הברוכה בקודש העליון, בזוהר הנוצץ מאור אין סוף וע"י גודל היסורים, שכל נשמה סובלת, מתגברת הרשעה בקצפה, והיא בועטת ומחרבת, מסיחה את דעתה ולבה אל הכפירה ואל ההפקרות. אבל כשהעדה מתפתח אז שב רוח חיים, רוח חן ותחנונים, לרחף בלבבות, ואור התשובה הולך ומאיר, וכל העולם כולו מתרפא. אמנם צריך הצדיק הגדול לדעת את מעלתו, וצריך לשמור את קדושתו והודו הפנימי, ולא לפול משום דבר וענין כלל, ואפילו מכל רפיון שלו, ואפילו מכל מה שנראה ע"פ פשטן של דברים שגדולה היא החציצה, ושאי אפשר לעבור עליה, - ולהתרומם בנועם עליון ובזיו קודש. ואפילו כשמתברר לו, שאינו ראוי כלל לשום גודל, ולשום פאר, כי אם שהוא ראוי להיות מושפל ובזוי, עלוב וירוד, לאין חקר ושיעור, אף על פי כן לא יעזוב את מהותו הפנימי. ואם רוח המושל תעלה עליו, מקומך אל תנח, וסוף סוף ינצח, והכל יתוקן, ואפילו כל הדברים העליונים, שנחשבים לחוצפא נוראה לחפץ אותם, סוף כל סוף יהיה חלקו עמם בנעימים. אברך את ד' אשר יעצני, אף נחלת שפרה עלי.

קובץ א שטו. א"ק ב תמו. חדריו פה

מה אני רואה בחזון, אני רואה את המחשבה העליונה, המחשבה הכוללת כל, המחשבה שכל העצמה, וכל המילוי של כל, בה הוא. רואה אני שכל הפלגים הגדולים ממנה משתפכים. ומהפלגים יוצאים נהרים, מהנהרים נחלים, מהנחלים שטפים, מהשטפים זרמים, והזרמים מתחלקים גם הם לצינורות קטנים, והצינורות מתחלקים להמון אלפי רבבות לאין קץ של קנוקנות, מריקים שפעות רצון, חיים, ומחשבה. לפעמים צר מאד המקום לשוט בין הקנוקנות, נאחזת אז הנשמה בשורשיהם של הקנוקנות הדקים, בצינורות. ואם הצינור גם הוא צר, נאחזת היא בזרם, ואם הזרם צר הוא לפניו, הרי היא נאחזת בשטף. ואם השטף הוא צר, הרי זו נאחזת בנחל. ואם צר הנחל, נאחזת היא בנהר, ואם גם הנהר יצר לה, נאחזת היא בפלג אלהים מלא מים, המחובר למחשבה של בלי מצרים, ששם הוא מקום יאורים רחבי ידים. והשפע האחרון, הנוזל מהקנוקנות, נובע בדרך זה מהמקור הראשי של המחשבה העליונה, שלמעלה מזה תלא כל עין לצפות, וד' אמר לשכן בערפל.

קובץ א שלח. חדריו קלו אורות התשובה ז ה.

הנני רואה איך העונות הם עומדים כמחיצה נגד האור הבהיר האלהי הזורח ברב זהרו על כל נשמה, והם מחשיכים ומאפילים את הנשמה. התשובה אמנם, אפילו אותה שהיא מחשבת בעלמא, גם היא פועלת ישועה גדולה, אבל לידי גאולה שלמה באה הנשמה דוקא ע"י ההוצאה לפועל את התשובה שבכח. ומ"מ כיון שהרעיון קשור לקדושה ולחפץ התשובה, אין מה לפחד כלל. ודאי יזמין השי"ת את כל הדרכים שהתשובה הגמורה המאירה את כל המחשכים באור חייה, היא נקנית על ידם. וכפי גודל ערכה של התשובה, כך התורה מתברכת, ויותר היא מתבררת, והלימוד נעשה צח ובהיר, ולב נשבר ונדכא אלהים לא תבזה.

קובץ א תשצג. אורות עב

סדר הגאולה ותחיית האומה בארץ ישראל צריך ללכת ע"פ סדרי הנבואה של וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה, וכפירוש חז"ל זרע אדם לחוד וזרע בהמה לחוד. שלמות הצורה מוכרחת להברא: הנפשות הנוטות לבנין מעשי לישוב ארצי ולשאיפה ממלכתית, מוכרחות להתיצר בכל הגוונים החזקים הצריכים למדה זו; והאנשים בעלי הנפשות האציליות, מחיי הרוח ומעדני הנשמה, המודיעים ומזריחים את אור ד' העליון על האומה והעולם גם הם יצאו אל הפועל בכל מילואיהם. דוקא טפוסים מלאים משפיעים הם יפה אלו על אלו ומתחברים יחד ליצירת גויה לאומית אורגנית גדולה שאור חיי נשמה קדושה כבירת כח זורח עליה. החיים האציליים העליונים כשהם מלאים בכל יפעת גבורתם הנם ממסד עד הטפחות שלהם נעלים מחיי ההמון. אפילו החכם והסופר שבו סוף סוף המוני הוא ארצי ומעשי כל מעייניו לחיי הזמן והעולם, הקפה רוחנית עולמית לא תיוצר ברוחו. אבל הטפוס השלם של גבורי האצילות מאצילים על גבורי הגשמיות את הוד קדשם ע"י קרני זוהר המופיעים מהם. הגלות לא היה יכול להוציא אל הפועל טפוסים שלמים. לא המון גבור, כי הלא מקול עלה נדף מוכרח הוא להיות נרעד, ולא חכמים קדושים ברום עזם, שנסתלקה הנבואה וסר רוח הקודש. גם שרידי הקדושה שנשארו, צפונים ניצוצי גבורתם בקרבם פנימה כגחלים עוממות. כעת כבר הקיץ הקץ, ביאה שלישית הוחלה, הטפוס של זרע בהמה הולך ונוצר לעינינו, אבל לא יוכל לבא לשלמות גבורתו, וק"ו לסיפוג רוח עדינותו הפנימית, ומגמת חיבורו להעמיד גוי איתן, כ"א ע"י זרע אדם, שהם קרואים להווצר ע"י גדולת עז קודש. אנכי

והילדים אשר נתן לי ד' לאותות ולמופתים בישראל.

קובץ א תתכא. א"ק ד תסח חדריו קמט

איני יכול לזוז מהדבקות האלהית וע"כ אני מחוייב להשתדל שאראה את האור האלהי ונועמו בכל מילי דרשות, בכל דיבור ובכל מעשה ותנועה, בין של עצמי בין של אחרים, וק"ו להרגיש את גילוי האור העליון דרך צינורות האמת וצדק בכל התורה כולה, גם בפשיטה ובהויות ההלכותיות והפלפולים. וזהו הטעם מה שאני נוטה תמיד לצדד את הפלפול באופן ההגיון הרעיוני, שיש בו ג"כ רגש הלב, והכל הוא מתוך הנטייה הפנימית, שאני חפץ בכל לב שהאור האלהי בתענוגו ואורו, יהיה מגולה לכל, ושהכל יתעדנו ויתענגו בו. והנני צריך אימוץ תמידי שלא לזוז ממעלה זו ולהרבות את אורה, ולסול יפה את מסילתה, ולהכליל את כל דרכי הלימוד וההנהגה בדרך כללי זה, שהוא אורח צדיקים ההולך ואור עד נכון היום. וההתאמצות של ההדרכה בחלק התורה העצמי, שהנטייה הנשמית מסייעה לה, היא הדרך היותר בטוחה של הכיוון לשורש הנשמה והנהלתה באורח הראוי לה. ואע"פ שהעולם כולו נדמה לו שאין לו שייכות לזה כלל, מ"מ יש בתוכיות הלב נטייה להאיר אור ד' באותה הנקודה שהרגש עם השכל וכל כח החיים מתחברים בו. אמנם כדי להאיר את האור יפה כדי שיעשה את פעולתו באמת צריך לשוב בתשובה גמורה מאהבה ולפי גודל מעלת התשובה יתגדל כח ההשפעה על העולם כולו ודרך התשובה צריך להיות בכל, במעשים ובמדות, בדיבור ובמחשבה ומ"מ אין לדחות כל נקודה טובה. וכל חלק מחלקי התשובה שעולה על הלב צריכים להזדרז ולהוציאו אל הפועל בדעת ושמחה ובטחון ועומק אמונה.

קובץ א תתלד. חדריו קיא

שאיפתי גדולה היא לחבר את התורה הרוחנית עם התורה המעשית. בימים הראשונים, בימי הנביאים, בודאי היו שתי התורות מחוברות בחיבור גמור, וגם בימי התנאים והאמוראים ג"כ. ומהלך התלמוד הירושלמי הוא בודאי בצורה של איגוד של שני חלקי התורה הללו, אמנם חתימת הבבלי באה לתן האפשרות לאור התורה שיאיר גם במחשכים והזמן דורש כעת להחזיר את ההופעה לאיתנה.

קובץ ב

קובץ ב נח.

בילדותי הייתי מרגיש סירחון של בית הכיסא מבתי התפללות של הגויים, אף על פי שהיו לכאורה נקיים מאד, ועמדו בתוך גן של עצים נטועים.

קובץ ב עו. חדריו קסז

אני אוהב את הכל. איני יכול שלא לאהוב את כל הבריות, את כל העמים. רוצה אני בכל מעמקי לב בתפארת הכל, בתקנת הכל. אהבתי לישראל היא יותר נלהבה. יותר עמוקה, אבל החפץ הפנימי מתפשט הוא בעוז אהבתו על הכל ממש. אין לי כל צורך לכופ את רגש אהבה זה, הוא נובע ישר מעומק הקודש של החכמה של הנשמה האלהית.

קובץ ב עז. חדריו צו

לא מקרה הוא, כי אם עצמות טבע נפשי, מה שאני מרגיש עונג ונחת רוח בעסק הנסתרות האלהיות

בהרחבה וחופש. זאת היא עיקר מטרתי. כל התפקידים של יתר הכשרונות, המעשיים והשכליים, אינם כי אם טפלים למהותי. אני צריך למצוא את אושרי בקרבי פנימה, לא בהסכמת הבריות, ולא בשום קריירה איזו שתהיה. כל מה שאכיר יותר את עצמיותי, וכל מה שיותר אתיר לעצמי להיות מקורי ולעמוד על רגלי עצמי, בהכרה פנימית, הממוזגת מדיעה, הכרה, הרגשה ושירה, יותר יאיר לי אור ד', ויותר יפותחו כחותי להיות לברכה לי ולעולם.

קובץ ב עח. חדריו קל

הזיכוכים שאני מזכך את עצמי, את מחשבותי, רעיונותי, מידותי והרגשותי. הם יהיו זיכוכים כוללים לכל העולם כולו. חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם.

קובץ ב קכז.

איני יכול לחלק חילוק מוחלט בין מצוי למצוי, כי אם חילוק הדרגי. מתגלה לי ההויה בכל היקפה, מיצור היותר קטן עד ההופעה הרוחנית, המליאה גבורה, גדולה ותפארת, מעוטרת בכתר חכמה, בינה ודעת, מבלטת בגדולתה את נצח הנצחים, ובגבורתה, המאגדת את כל ההפכים, את ההוד ההויית, ובתפארתה, המלא דעת, מייסדת את יסוד הכל, מפרחת את פריחת הכל, כל הנשמות, הרוחות והנפשות, כל התנועות והחפצים, הרצונות וההסכמות, כל השאיפות וההתפעלויות, וממציאתם בכל ערכיהם בקובץ אחד, סידור ממלכתי. ד' מלך.

קובץ ב שיד. חדריו קכח

שונא אני את הגאווה תכלית השנאה. היא אינה מתעוררת בקרבי מצד עצם מהותי וטבעי. כל צדדי השלילה שלי הינם עומדים לפני תמיד בעומק גילויים. רק המעמדים החיצוניים, ההתערבות עם הבריות, ההכרח של התקטנות הנשמה בשביל צרכי החיים החברתיים של ההמון. הם מעירים את הגועל של תכונת הגאווה, שצריכים לקחת חלק משהו ממנה לצורך ההנהגה. ולהמעט לפעמים על ידה את האורה העליונה, כשהיא מתפלשת יותר מהשורה שיוכל הגוף בחולשתו לקבלה. אבל חרפתה בעצם, והכיעור והשקר שבה, מוכר לי בעצם בהירותו.

קובץ ג

קובץ ג טו. חדריו פח

אני רואה עולם מלא של נשמות ישנות, נשמות שבגוף, נשמות ששמרי הגוף מתאחזים בהן, שאין להן המעוף הגמור, הטיסה העליונה, שמעל כל שאר וגוף, ממשלה מוחלטת על הגוף ועל כל ערכי הגוף. ואותו האוצר הגדול המלא נשמות שבגוף, מוכרח שיכלה. כל הנשמות הללו שלא על גוף הם שורים, עליו הם מקיפים, חונים סביבו, מאירים אותו מכל עברים, ומשתמשים בו לתעודות המעשה וריכוז החיים הפעולתיים בצמצומם, הם מוכרחים לכלות, מוכרחים להשתלם בצביונם המיוחד, להוציא אל הפועל את תפקידם הגופני, ולהתעלות אחר כך ממעל לו. ואחרי כן אור חדש יופיע, אוצר חיים חדש ומלא רעננות, נשמות חדשות, מלאות הופעת חיים גאיוניים, ממשלת עולמי עולמים הפורחת ועולה, המשחקת בכל עת לפני הדר אל עליון, האצולות מזיו החכמה והגבורה של מעלה. אך אז יגיע תור מלכות אל עליון, אל אלהי ישראל, להגלות על כסא דוד ועל ממלכתו. אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, שנאמר כי רוח מלפני

קובץ ג כ. א"ק ד תיב

כמה הומה הוא הלב לאהוב את הכל, את כל הבריות, את כל המעשים, את כל היצור, את כל המון מעשי יוצר כל, את שרשי המעשים, את החיים, את העז, הכח, ההוד המתנשא, החכמה, הבינה, הדעת, התפארת, הנצח וההוד, היסוד והמלכות. מה יקרו רעיד אל, ומה חמדה לבי לאהבת כל הנשמות, וליפי הטובות והגמורות שבהן. מה נעמו ומתקו הנפשות העדינות של נדיבי הלב, של הוגי הדעה, של קדושי החפץ, של תופשי התורה, אדירי האמונה, גבורי הרוח, חושבי ההגיון והשירה, מקדישי הקודש, משפרי החיים והעולם, מה עצמו ראשיהם. מה נחמדו חסידי עולם, מוחות ממולאים אצילות ותפארת קדושה. מה אהבתים כולם יחד, מה עצמה ידידותי לכל חד וחד מהם. מה מאושר אני בטובתם, בכבודם, בשלותם, בעונג ונחת שהם מוצאים בחייהם. מה לי יותר נשגב מלהיות משתתף, עוזר, עובד ופועל, להרבות את אור החיים, להרחיב את המשכיות, שיראה ההוד וההדר, הזיו האלהי של נועם האהבה, של אהבת עולמים, המשתרגת בענפיה הרבים, מתנשאת ממעל כל היש, ומתמשכת על כל היצור, מבלטת את הפרצופים הנאהבים, מגדלת את הידיעה, מחדדת את ההרגשה, מגברת את החיים, מגברת את העידון ומלהיבה את הגבורה, ממלאת את כל רחבי הנשמה בעז עליון, בעז אלהים, בעזוז האמת והאורה.

קובץ ג קד. חדריו פו

ורואה אני איך הנשמות צומחות, איך החיים באים לידי גילויים. מאוצר שלמעלה האורות מופיעים, קוי נוגה, זוהר עליון יורד כחוטי זהב, ממקום החביון מזהיר הוא למרכז המיוחד, שתנאי חיים ותנאי גידול מוכנים להם, ומתחת, מתוך ערפל הבוהו, מתנוצצים רסיסים מוצלים, נאחזים על ידי תנאי החיים והגידול לעלות לרום היש, ובמרכז יועדו יחדו והיו לנשמת חיים. כה צץ ופורח הוא גן החיים אשר לכל חי, ולאדם בהדר תפארתו. מה נחמד הוא גן אלהים זה, ההולך ומתבסס, הולך ומתעלה, הולך הלך ומתרומם. ואם תקופות ירידה גם הן שתי עליו, סוף כל סוף מפכה הוא מעינו החי, הולך הוא בבטחה אל אשרו, ואשרו אשר אין לו ערך וקצב הנה בוא יבוא, והיום הגדול, שהכל ימלא אור, הכל ישוקה עונג ועדן, הלא יפוח. וכבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים, והארץ האירה מכבודו.

קובץ ג רח חדריו כח

ברק אחר ברק תבריק נשמתי, שלהבת אחר שלהבת תשלהב נשמתי. העולם כולו יראה ויתמה, יתבונן ויתפלא, יתעורר כמשינה לתמהון מאורי. ואור חדש על ציון יאיר, ורחוקים יבואו ויאמרו אמת, מציון מכלל יופי אלהים יופיע.

קובץ ג רכב. חדריו נ

מי יודע את עומק צערי, ומי יוכל לשערו. הנני כלוא במצרים רבים, בגבולים שונים, ורוחי שואף למרחבים נשאים. צמאה נפשי לאלהים. אור האצילות הוא חיי רוחי. אמונת אלהים גדולה, בלא שום מעצור, טבעי, הגיוני, נמוסי, מוסרי, הוא משוש חיי. כל מה שהוא מוגדר, הרי הוא חולין לגבי הקודש העליון, אשר אותו אנכי מבקש. חולת אהבה אני. מה קשה לי הלימוד, מה קשה עלי ההסתגלות אל הפרטים. הימים אני אוהב, השיטות השמימיות, להן אני מתגעגע. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

קובץ ג רכג. חדריו קפו

הנני רואה בעיני, אור חיי אליהו עולה, כחו לאלוהו הולך ומתגלה. הקודש שבטבע פורץ גדריו, הולך הוא בעצמה להתאחד עם הקודש שלמעלה מן הטבע, עם הקודש הלוחם עם הטבע. לחמנו עם הטבע ויצאנו בנצחון. הטבע עשה אותנו לבעלי מומין, נקע כף ירכנו, אבל השמש הלא לנו זרחה לרפאותנו מצליעתנו. היהדות של העבר, ממצרים ועד הנה, מלחמה ארוכה היא נגד הטבע, נגד טבע העולם, נגד טבע האנושי הכללי, אפילו נגד טבע האומה ונגד טבעו של כל יחיד. לחמנו על הטבע כדי לנצחו, כדי לרדותו בתוך ביתו. הוא נכנע בפנינו, העולמות הולכים ומתבססים, בעצם עומק הטבע תביעה גדולה מתגברת לקדושה ולטהרה, לעדינות נפש, ולזיכוכ החיים. אליהו בא לבשר שלום, ובנשמתה הפנימית של האומה זרם חיים של טבע מתפרץ, והוא הולך ומתקרב אל הקודש. זכירת יציאת מצרים הולכת ונעשית לזכירת יציאת שיעבוד מלכויות, ההולכת ומתקמת, והננו כולנו הולכים ומתקרבים אל הטבע, והוא מתקרב אלינו, הולך הוא ונכבש לפנינו, ודרישותיו הולכות ומיתאמות עם דרישותינו האצילות, ממקור הקודש. הדור הצעיר, התובע ארצו, שפתו, חירותו וכבודו, ספרותו וכחו, רכושו ורגשותיו, נזרמים הם על ידי שטף של טבע, שבתוכיותו מלא אש קודש הוא.

קובץ ג רכח. חדריו קו

כמה דקדוק הפרטים ההלכותיים והפלפול מעכירים לפעמים את רוחי השואף לגדולות ולכללות, ומכל מקום צריך אני להתגבר, ולהכשיר את עצמי הכשרה הגונה שאהיה ראוי גם כן לבירור הלכה, ולפעמים גם לפלפולים רגילים. כי סוף כל סוף לא ישנה אדם ממנהג המקום, וממדת דרך ארץ היא שלא להיות ער בין הישנים ולא ישן בין הערים, וכשמקבלים איזו הגבלה מצד מדת דרך ארץ, באה ההרחבה הרוחנית אל הנפש מצד הרעיון הגדול האצור בכלל מדת דרך ארץ, המתקן את התרבות הכללית של הבריות.

קובץ ג רכט. חדריו קכט

מטבעי אני נתבע לעשות כל הדברים לשם פעלם ולדבר בס לשמן, וכל מיני הפניות ופגמי המחשבות והרצונות הנם אצלי רק צדדים חיצוניים, שאם אתחזק באמונה גדולה בסגולת אור נשמותי, המאוחדת עם ענוה טהורה, אז אנצח את הכל, ואור ד' יאיר עלי בבהירות והרחבה, ואוכל לדבר דברי אמת, בלא שום פחד ובלא שום משוא פנים בעולם.

קובץ ג רלג. חדריו קיא

קשה לי מאד לעסוק בעניני הלכה לבד, וכן בעניני אגדה לבד, בעניני נגלה לבד, ובעניני נסתר לבד. כמו כן קשה לי לנטות ברעיון בדרך אמונה פשוטה לבד, או בדרך מחקר והגיון לבד. וכן בתכונת ההתבודדות לבד, ובתכונת הריעות והחברותיות לבד. כי כל הזרמים שולטים בי, האמונה והחקירה, הלאומיות והמוסר, ההלכה וההגדה, הנגלה והנסתר, הבקורת והשירה, את הכל אני מוכרח לספוג. ומתוך האחדות של המרומים העליונים, אני הולך וצועד לדבקה בד' באמת, להעלות את אור קודש של כנסת ישראל, ברעיון ובמעשה, למקור חייה. הנני חולם חלומות של גדולי גדולות, לשחקים אני מרקיע, מעצור אין לרוח דמיוני, ולשאיפתי הקבועה, באושר ובטוב, בטוהר ובקודש, אני משתוקק תמיד להתדבק. הטבעיות הטהורה של היצור, של האומה, של האיש, של השעה, של הנצח, ומה שמקיף אותה, ומה שממלא את כל תוכן חייה, הוא משוש חיי. כמו חלב ודשן תשבע נפשי, ושפתי רננות יהלל פי. גדול ד' ומהולל מאד, ולגדולתו אין חקר.

אבוא בגבורות ד' אלהים, אזכיר צדקתך לבדך. אודך על כי נוראות נפילתי, נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד.

קובץ ג רלד. חדריו קמג

נחלים גדולים משתפכים בלבבי, מעינות גדולים רחבי ידים נפתחים לפני. התורה, המצוות, ואורותיהם, הולכים ומזריחים עלי את זוהר קויהם. אשרי חלקי, כי אמונה גדולה, אמונת אל חי העולמים, אל אלהי ישראל, אלהי עולם ד', היא חלקי וחבל נחלתי, גורלי וכוסי, ישעי וחפצי. הכל מצטייר לפני בשיטה שלמה ומבהקת. שפתי קצרה ועיפה מגלות על ידה גם קצה קצתה מרעננות אור החיים הרוחניים הממלאים את כל קרבי. כל עצמותי תאמרנה ד' מי כמוך, ואני אשיר עוזך וארנן לבוקר חסדך.

קובץ ג רלה. חדריו קמו

מלא שמחה אני, מלא גדולה, מלא שפלות, מלא מרירות, מלא נועם, מלא עונג, מלא אהבה, מלא קנאה, מלא זעם, מלא חסד, מלא טוב לכל. אשרי אדם שומע לי, אשרי נותן לי את הערך הפנימי הראוי לי לפי חמדת סגולתי, הוא ירומם אף ינשא, ישוגב מכל עוני, יתקדש ויטהר, וד' אלהים עמו.

קובץ ג רלו. חדריו כז

אמתת מהותי מתגלה ברגעי גדלותי, עצם צביוני מתבלט רק בעת עמידת נשמתי במלא שיעור קומתה. גאותי גאות ד' היא, מתגאה אני באלהי עולם, גדל העצה ורב העלילה, אשר לגדולתו אין חקר. גאות שחקים מאזרת אותי גדולה. שפלתי עדי ארץ, עני ונכה רוח אני. סובל אני בקרבי את מכאובי העולם וכל ענותו, ודלות דליו המדוכדכים, אסירי העוני, המיואשים מכל תוחלת, המלאים ארסי מרורים במעמקי לבם הפצוע. חבר אני למרי נפש, מצטער אני בצער נשמתם. הם עומדים להושע תשועת עולמים, אור ד' עליהם יופיע, ובשמו תרום קרנם.

קובץ ג רלז. חדריו עו

הנני צריך לשחרר את ספרותי מכבליה. מפני מה איני יכול לכתוב את עומק רעיונותי בדרך ישרה, בלא סיבוך, בלא הרכבה יתירה, כי אם דברים כמשמעם, להגלימם כפי סדר יצירתם - זהו סוד מסותר, נעו מעגלותיו של אורח החיים, וטלטל הקב"ה שביליה של תורה. מניעות גדולות עומדות נגד כל התגלות רוחנית עליונה שלא תופיע בכל הרחבתה, אין העולם כדאי לאורה יתירה. אבל אנו חייבים ללחום עם המניעות, עומק החסד ינצח את הכל, ערפלי המחשכים יסורו, ינוסו הצללים, וכבוד ד' ואורו יופיע. כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו. עורה כבודי עורה הנבל, וכינור אעירה שחר. אודך בעמים ד', אזמרח בלאומים. כי גדול עד שמים חסדך, ואמונתך עד שחקים. אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי. לעשות רצונך אלהי חפצתי, ותורתך בתוך מעי. בשרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא, ד' אתה ידעת.

קובץ ג רמד. חדריו סז

יצירתי זורמת כמעני מיס, מכה גלים היא, תוססת תמיד, מזלת פלגים יבלי מיס. גאון נשמתי בקרבי תמיד חי ופועל. השקפתי המלאה אור קודש, מתרחבת היא והולכת. הנני קרוא לאומץ ולגבורה, ולחזק ולאמץ לב כל נחשלים. תפילתי ממקור נשמתי היא הולכת, גדולה היא ומלאה גאות ד'.

קובץ ג רנז. חדריו לט

אש קודש היוקדת בלבבי, תשוקתי הבוררת באין הפסק בפנימיותה לאל חי, צריכה להיות מוכרת ממנו לכשרון גדול ואדיר. והנני מחוייב לכבד הארה קדושה זו, המופיעה תמיד עלי, והולכת ומתגברת לעתים, הכל לפי רוב המעשה והתלמוד, ולפי רוב העמקת המחשבה, שחרור הדעת ובריאות הגוף, ושמחת הלב התלוי בכל אלה.

קובץ ג רנת. חדריו פז

רואה אני נשמות בגדולתן ובקטנותן, איך הן עומדות במלא צביון, מלאות אור, בהוד ויפעת עולמים, ואיך הן קטנות, כחות וחשכות, נוגות וחלושות, ואיך הן נגאלות משחת על ידי הארת חסד עליונה של כח גדול ואדיר, המתעורר על ידי תפילת ישרים, הממלא כל העולם טל חיים וברכה. ואם אני מדבר דברים עליונים, ופחד עובר על כל עצמותי, לא אבהל, כי אדע כי ד' לי, מה יעשה בשר לי.

קובץ ג רנט. חדריו צה

לא לחנם נטע בי אלוה כל הנפשות את התשוקה התדירית לכל נסתר, לכל נאצל ונשגב. ולא לחנם הביאני לארץ ישראל. ולא לחנם יצר בי רוח אומץ וטוהר פנימי, אף על פי שהנני מוקף חולשות וכשלונות לאין מספר, הרבה מאד יותר מכל ההמון וכל בני תורה הרגילים, ואולי גם יותר מכל בני המעלה, עדיני הרוח, והמרגישים רחשי הנשמה. כל אלה נטעו בקרבי כדי להשתמש בהם להאיר לעולם, ליצור ספרות מלאה אור רזי תורה, פופולרית ושוה לכל נפש, מלאה שירה וגבורה, חמושה בשכל טוב ובבקורת נאמנה, להרים קרן לעם ד' ולתשועת עולם אשר החלה לזרוח לו בארץ ישראל.

קובץ ג רעת. חדריו מז-ח

מתכנסים הם לפעמים בתוך הלב כל יסורי העולם, כל עינויי הנשמות ועינויי הגופות, האדם אינו מוצא מנוח ללבבו, חפץ הוא בתיקונו של עולם, והעולם עומד לעומתו בכל כיעור וניוול, בכל עוצב ויגון קודר שלו, ונפשו בוכה במסתרים, מי ינוד לו, מי ינחמו. המציאות קשה מברזל, והיא מטפחת על פניו. מתכנס האדם בתוכיותו כחומט בקליפתו, ומנוח אין. הומה אז מקרב נשמתו למקור הישע, למעין האושר וההרמוניה של כל היש, אל אלהים דלפה נפשי. כמים קרים על נפש עיפה, באה שמועה טובה ממקור חי העולמים.

קובץ ג רעט. חדריו מט

מרחבים, מרחבים, מרחבי אל אותה נפשי. אל תסגרני בשום כלוב, לא גשמי ולא רוחני. שטה היא נשמותי ברחבי שמים, לא יכיליה קירות לב ולא קירות מעשה. מוסר, הגיון ונימוס, ממעל לכל אלה שטה היא ועפה, ממעל לכל אשר יקרא בכל שם, ממרום מכל עונג, מכל נועם ויופי, ממרום לכל נשגב ונאצל. חולת אהבה אני.

קובץ ג רפ. חדריו מג

צמאתי, צמאתי לאלהי, כאיל על אפיקים. הוי, מי ימלל כאבי, מי יהיה כינור לשירי יגוני, מי ישמיע קול מרירותי, צער ביטויי, הרחב מרחבי כל ימים. צמאתי לאמת, לא להשגת האמת. הרי אני רוכב על שחקיה, הריני כולי בתוך האמת מובלע. הרי אני כולי מוכאב מצער הביטוי, איך זה אבטא את האמת הגדולה, המלאה את כל לבבי. מי יגלה לרבים, לעולמים, לברואים, למלא כל, לגוי ואדם יחד, את הזיקים, מלאי

אוצרות אור וחוס, שהם אצורים בנשמת פנימה. רואה אני אותם, שלהבות עולות, בוקעות שמי שמי שמים, ומי יחוש, מי ימלל עזם. ואני איני גבור אל, כאחד הגבורים אשר מלא עולמים מצאו בתוכם פנימה, ידע העולם את עשרם או לא ידע, הכל להם אחת. אלה עדרי הצאן ההולכים על שתי רגלים, מה יועילו אם ידעו מגובה איש, ומה יזיקו בלא ידעם. הנני קשור עם העולם, החיים. האנשים הנם חברי, חלקים רבים מנשמת עמם משולבת, ובמה זה אוכל להאירם מאורי. כל אשר אדבר אינו אלא מכסה את זהרי, מעיב את אורי. גדול צערי וגדל מכאובי. הוי אלי, עזרה היה בצרתי, המצא לי מערכי לשון, תנה לי שפה וניב שפתי, אספר במקהלות אמת, אמתך אלהי.

קובץ ג רצ. א"ק ד תב חדריו קד

כמה גדולה היא מלחמתי הפנימית. לבבי מלא עריגה רוחנית גבוהה ורחבה, חפץ אני שהנועם האלהי יתפשט תמיד בכל קרבי, לא מפני הנאת העונג שבו, כי אם מצד שכך צריך להיות, מצד שאך זהו המעמד של המציאות, משום שזה הוא תוכן החיים. והנני תמיד הומה, שואג בעצמיותי הפנימית בקול גדול, אור אלהים הבו לי, תענוג אל חי ושעשועו, גודל יפעת בקרת היכל מלך עולם, אל אלהי אבי, אשר בכל לבי הנני נתון לאהבתו, אשר פחדו ירוממני. ונשמת הולכת היא ומתנשאת, מתעלה היא על כל השפלות, הקטנות והגבולות שחיי הטבע, הגויה, הסביבה וההסכמה מגבילים אותה, לוחצים אותה בצבתים, משימים אותה כולה בסד. והנה, שטף חיובים בא, לימודים ודקדוקים לאין תכלית, סיבוכי רעיונות, והוצאת פלפולים מדייקנות של אותיות ותיבות באה וסובבת את נשמת, הצחה, החפשית, הקלה ככרוב, הטהורה כעצם השמים, השוטפת כים של אור. ואני עוד לא באתי לזאת המדרגה לסכות מראשית עד אחרית, להבין נועם שמועה, להרגיש מתק כל דקדוק, להיות צופה באור שבמחשכי עולם. והנני מלא מכאובים, ומצפה אני לישועה ואורה, לרוממות עליונה, להופעת דעה ונהרה, ולהזלת טל של חיים גם בתוך אלה הצינורות הצרים, אשר מהם אינך ואשבע, אתענג בנועם ד', אכיר טוהר הרצון האידיאלי, רום חביון עז עליון, הממלא כל אות וקוץ, כל הויה ופלפול. ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי ואשיחה בחוקיך.

קובץ ג רצא. חדריו נו

כשאני מתאווה להגיד מילה, הרי כבר ירדה הרוחניות העליונה מראשית חביון עוזה, עד שבאה לדפוק בנימי רצוני. התגלם ההמון הרב של שרשי נשמות, ראשי ראשים של תעלומות, ויהיו לאותיות, דופקים בצד התחתון של נשמת, אותו הצד הקרוב לתוכן הגויה ומקושר בריכוזה, והנני נאלץ לדבר. מדבר אני מתוך אוצר החיים שלי, והדברים שוטפים, פרים הרעיונות, מתפזרים הצלצולים, וקול בקול יפגש, הזרם העולה מתחתית הריכוז הגוייתי מתאחד עם הזרם העולה ממרום שורש שרשי הנשמה, ואורות זרועים ממלאים אור עולם כל ככר הוייתי.

קובץ ג שכט. חדריו קמג

מזהירה היא נשמת העולם, מלאה הוד ויפעה היא, מלאה חיים, גנזי נשמות, אוצרות רוח הקודש, מעיני גבורה, גדולה ותפארת. הנני מתנשא בגאון למרום נשמת העולמים, חי העולמים. מה נהדר המחזה, בואו התענגו, בואו רוו נחת, התענדו בעדנים, טעמו וראו כי טוב ד'. למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה, שמעו שמוע אלי ואכלו טוב, ותתענג בדשן נפשכם.

קובץ ג שלט.

כל פעם שהלב דופק דפיקה רוחנית באמת, כל פעם שרעיון חדש ואצילי נולד, הרינו מקשיבים קול מלאך ד' דופק, נוקש על דלתי נשמתנו, מבקש שנפתח לו את פתחנו למען יופיע אלינו בכליל הדרו. וכל מה שנפגשהו ברוח יותר משוחררה, בלב יותר טהור, ברגש יותר איתן ונערץ, בחשק יותר פנימי ורציני לאהבת היותר נשגב, היותר מכובד ומרומם, ככה המון נשמות מאוצלות אלינו יופיעו, ויזריחו בנגהן את חשכתנו. ומשאנו ומתננו עם העולם הרוחני האוביקטיבי ילך הלוך והתגדל, והיחושים ילכו ויתחזקו, ההרגל יפעל עלינו לישוב דעתנו במנוחה ובצלילות הדעת, וכשרון ההופעה, השריד מגדולת הוד הנבואה, יחל לפעם אותנו, ויביא לנו בכנפיו מרפא. בטוחים נהיה מכל הזיה, מכל רשעה, מכל שקר, שאפשר להדמיון להעליב אותנו בהם, אם נחזיק בחזקה בעץ החיים של תורת אבות, בנועם מוסרה, במצוותיה ופקודיה בכל ארחות החיים, ביחושו הנאמן לאדם הכללי, למשפחה ולאומה, לחיים ולכל משאלותיהם. ועם זה אין אנו צריכים כלל להיות כבולים בכבלים החברותיים, שהם מחנקים את הרוח העליונה החפשית, שהם מחללים את הקודש הבא מעולם העליון, מעלמא דחירו, אשר שם דרור נתן לשרעפים, חירות מוחלטה לשאיפה, חופש גמור לנטיית הרצון וליצירה. וכגודל החופש כן תגדל הקדושה, כה יתרוממו החיים. ואני בד' אעלוזה, אגילה באלהי ישעי.

קובץ ג שמ.

יצייר בנו רוחנו את יצירותיו. מכירים אנו את המלאך מלא החיים, היושב על האבנים, יוצר ומחולל את יצוריו. ממרומי מעלה מועף ביעף הוא, מתקרב אלינו, מתגלה בנשמתנו. הנה הוא בא, ואנו ברב שלום וחבה נקדמהו. והוא מכיר את חבתנו, בצורה יותר עדינה, יותר טהורה, יותר חיה ואיתנה, ממה שאנו, סגורי החומר, מכירים אותה. גמרנו את היצירה, או נפסקה אצלנו באמצע, התעייף עיניך בו ואיננו. עף לו הכרוב, למרומים עלה, ונפשנו נדהמה. עוסקים אנחנו בתורה וחכמה, במעשים טובים ובמדות טובות, לקשר את מלאכי הקודש שלנו אלינו. לאמץ את כחנו באימוץ גבורת אל חונן, המופיע לנו באורו וישעו. מתחלפים בנו המצבים, גבורה ורפיון נפגשו, אהבה ובחילה מתערבים זה בזה, בטחון ופחד משמשים יחד, אור וחושך בערבוביה. כל זה בא ממיעוט זיקוקנו. נרומם יותר, התשובה תגדל ותתעלה ברעם גבורתה, הרצון יתעלה בעילוי קדשו. מתרוממים אנו על הבשר וזוהמותיו, מתעלים אנו על השקר והחונף של הסביבה, באמת אל אמת אנו מתדבקים, והאור מתגבר, והחיים מתעלים.

קובץ ד ה

אורות

מפעמת היא החבה ומתחדשת היא, גלי גלים הומים, המון כינורות ונבלים מנעימים נועם שיח סודם. מעומק נשמת האומה, מרוממות נשמת האדם המרוכזה בקרבה, מרוחב נשמת כל היקום, כל היש, שבנקודת ציון הפנימית, מקור התענוג, משולל כל תוכן ותואר מוגדר, משם, מן הכל, הומה וסוער המון גלגלי חיים רועשים, ממתיקים סוד שיח קודש. התורה מתגלה בהדר יפעתה, נשמת האומה החיה והמקורית, הרעננה והעשירה, הנשמה רוממת הרוח, רוויית העדן, הנה היא מוצגה לפנינו בשלל צבעי יפעת כליל חמדתה. ערגה לה נפשי, לבי ובשרי ירננו אל אל חי. כמו חלב ודשן תשבע נפשי, ושפתי רננות יהלל פי. מתגלה היא התורה בכליל הודה אל הדור הרענן, מלא כח העלומים, והצפיה הולכת היא ומפעמת עלי דלתי נשמתו הגאיונה. עוד לא הסירה מעליה את צעיף פארה, מעולפת היא בת שמים חמודה זו, אבל קרני הודה כבר חודרים מבעד הצעיף, ממלאים הם את פינות חיינו נוגה ואור חיים, מזלת היא כבר טללי חיים אל תוכיות הנשמות המקיצות לתחיה. תורת ארץ ישראל הולכת ונעורה, יחד עם תחיית הבנין, העבודה

קובץ ד יז

ואקשיב ואשמע מתוך מעמקי נשמותי, מתוך רגשי לבבי, קול אדני קורא. ואחרד חרדה גדולה, הככה ירדתי כי לנביא השקר אהיה, לאמר ד' שלחני ולא נגלה אלי דבר אדני. ואשמע קול נשמותי הומה, ספיחי נבואות הנה צומחות, ובני נביאים מתעוררים. רוח הנבואה הולך ושט בארץ, מבקש לו מפלט, דורש לו גבורים מלאי עוז וקודש. הם ידעו לכלכל דבר, האמת לאמתה יגידו, יספרו איך נגלה להם דבר ד', לא ישקרו ולא יחניפו, את רוחם באמונה יוציאו. ורוח אמונים יקר מחרוץ ירומם עם, וישראל יעמד על רגליו, יחל לחוש את סגולתו מימי קדם, ידע כי לא שקר עשה עט, לא שקר לבש גאות. גם בעת אשר המון לאומים לבזה נפש למתעב גוי שמוהו, סגולת עולמים לו. שואף הוא אל חסנו מעולם, וחסנו חוסן אל הוא, חוסן כל חכמה, כל תום ויושר. ואם המורשה בלבושיה הרבים לא גלתה הוד יפיה, תבוא רוח הנבואה, ובראשית דרכה תברר את אשר עם לבבה, בשפה ברורה. וברור השפה יכה גלים, עז יתן לנדכאים. וסגולת אל העליונה אשר לישראל, ידע ברוח אלהים אשר עליו, אשר רק בארצו עליו תגלה, ומרחוק יזכר את אשר שכח, יזכר כי לו ארץ רבת ערך, רחבת ידים בעדו, וגאון עולם נגד כל העמים. וישא רגליו יעקב, ומשפחות משפחות אחד אל אחד יקובצו, וארץ שוממה תבנה, ורוח ד' אשר עליו תחל לפעם בצאצאיו אשר נזנחו, ומאופל ומחושך עיני עורים תראינה.

קובץ ה

קובץ ה ח.

מאירה היא נגד עיני אבוקת הקודש של אור העולם העדין והנערץ, אור ישראל, עדניו ממלאים כל היקום שיגוב טהור, האיכות הכבירה של החיים בעוצם מקוריותה הטהורה, שוטפת היא מנחליו, נשמות נשאות יונקות חייהן ממעיניו; מזיו העולמים, מהוד הנצח, האורות מופיעים. הכרת האלהות בטהור, ברעננות החשק של מרכזיות היש בעוצם עליונותו. נדחקת היא הנשמה הישראלית להצצת האהבה, הממלאה אור חייה, הלוקחת כל עמדתה. גלים נשאים הומים בהמיה רבה מסוף העולמים כולם ועד סופם, בקרב נשמתה פנימה, וטהור על טוהר מתגבר, ונצח על נצח מתאדר, ורז חיי עולם דוחה את גלגלי התולדה. והתולדה הישראלית מתגלה בתפארת גווניה, הולכת היא ועופפת בגאון עזה לפעולתה העליונה, לתעופת קודש, קודש קדשים. ומתחת לה שוטפים עביבים, אורות כהים, מהולים בצללים, יונקים מלשדה, מוארים ברשמי אורה, והמחשכים מתערבים בהם, ומעבים את הנפשות המקושרות עמהן, כי ככה הן ביסודן, וככה יאהבו, ועד המורד שם המון מחשכים ורוחות סועה וסער, ורסנו מתעה על לחיי עמים, ובתוך כל חושך זיקים מגוה ירוצדו.

קובץ ה קפג. חדרי נג א"ק א רו

יש עצבון שבא מעושר רוחני ויש שמחה שבאה מתוך עניות הדעת. הא כיצד, מתגברות עלי ההופעות חזיונות מחזיונות באות לנגד עיני הרוחניות, מביט אני בספרים ובספרים היותר קדושים והיותר נשגבים, ומעינותיהם חיים ומפכים, מנביעים הם בכחם המקורי ברוחי פנימה, מעינות רבים. ועל כל חזיון נולד המיון פנימי, מהיכן כל זה בא ראשית החזון, וודאותו, מהיכן הוא נמשך. והנשמה מצטערת בעצבונה על שמחת עשרה. והעצבון הזה מעדן את הרוח, מחדד את השכל, ומרטיב את הלשד של החיים הרוחניים, וידיעות מקוריות ומקוריות של מקוריות, והקשבות רבות ערך, גדולות ורחבות, נולדות, והן באות עם

תעודות ודאיותיהן, והן מעלות את הנשמה למקום עליון, ובמקום העליון באה השאלה עוד הפעם מחדש על הודאיות החדשות, העשירות היותר עליונה, שבתחילה מופעת היא בכליל הודה ביפעת שמחתה, ואח"כ באה השאלה, בן מי זה העלם, אם כשר הוא לבא בקהל. והרעיון המחקרי חוזר ונעור, מבקש לו נתיבות, ומבקש ומוצא. והודאיות החדשה משתרשת עמוק עמוק בנשמה, באה לכח של פעולה. דחיפה חזקה, להשפיע ולהחטיב את החיים של חוג רחב, באה ומפעמת עד העליה החדשה שעל ידה הכל נשכח, כל העושר העבר גז וחלף, וציורים מעולם יותר עליון באים, אויר דכי טהור ורענן מאורות זורחים, בצורה שלא פוללה מעולם. ועל דבר העבר אין זכרון ההוה. והעתיד מלבב ומנעים, היצירה הולכת ומתרבה, והודאיות עולה למרום קצה. והנה רוח חקר בא, ומכניס עצבון חדש כדי להוליד שמחה עליונה וגילוי עולם מתוקן, אשר לא ספר להם ראו ואשר לא שמעו התבוננו.

קובץ ו

קובץ ו א.

איני יכול לצמצם את עצמי בענין אחד, בדבר אחד, במדריגה אחת ובסגנון אחד, כ"א צריך אני לשאוב מכל הסגנונות, מכל העניינים, מכל המדריגות, מכל הדברים. ואם אני רואה דרך אחת שהיא טובה בעיני, ואני רוצה להמשך רק אליה, רואה אני אח"כ איך ששער הדרכים מבקשים ממני את תפקידם. אני צריך לכרות, ולשתות מים מבארי, באר מים חיים, מחלק התורה שבנשמתי, מהאות המיוחדת לי, - שכל האותיות שבתורה באים ע"י הצינור הזה אלי, וכל העולם כולו וכל עניניו, מתיחסים אלי ע"פ זה התוכן, - בתמימות לב, ברוח נכונה, בנפש נדכאה, בגבורה ועליזה קדושה. אני צריך לקבל את כל שטפי הנהורות, אע"פ שהם באים אצלי פזורים מאד, סופם שיתאחדו. רק לשא עינים למקור האחדות, למקור החיים, להתדבק במחשבה העליונה, בקדושת התורה ושרשה, באור החיים של שמחת גילנו, של צור ישענו, ברדך הישרה של המדות הטובות, של הבנין והתיקון, של הוד העולם, של אושר החיים, של קדושת היש, של עומק המציאות, לַתְּפִאֲרֶתם והדרם, להודסופָּארם של כל העולמים, לבורא כל הנשמות, לאדון כל המעשים, לפאר חי העולמים, למקור כל השירות, ליופי הנאצל שאין לו דוגמא, למקור כל האמיתיות, לרום כל הטובות, לדבקות הקודש, ליסוד כל החיים, למעין כל הדיעות, למקור האמת, לאור שורש כל קודש קדשים, לראש כל ראשית וכל תכלית.

קובץ ו ו.

לא מהתרשלות בא ביטול תורה שלי כ"א מגעגועים פנימיים על טוב ד' של רזי תורה על דבקות עליונה נפשי חמדה בצל ידך לדעת כל רז סודיך. רבו עלי אמנם העיכובים מלהוציא אל הפועל את עומק הקודש שבנשמתי, אבל לא מפני זה אניח את דרכי דרך הקודש יקרא לה ותורה עליונה היא מקור שעשועי והיא תביא לי את ברכת התורה את עומק החסידות את ענות הצדק את אור העז והרוממות ולבי יפתח להשכיל באמיתת אור ד' להתפלל על כל נאנח ונדכא על כל צריך לרחמים על העולם כולו על הדור על הנשמות הנדחות על כל צער וחסרון ויאירו איני להצטער בצער העולם בצער השכינה בשכל טוב בהשגת ד' ואני בד' אעלוזה אגילה באלהי ישראל אלהי ישעי האל המאזרני חיל וישם רגלי כאילות למנצח בנגינותי ומה שהמחשבות העשוקות החפצים והכיסופים באים אלי שלא בהדרגה למעלה ממדרגתי אין לפחד מזה מאומה כי זאת היא תכונת הדור ובפרט אני שאני צריך לאחד את הכל את כל ההרגשות כל הידיעות החכמות הציורים השיחות העובדות השירות והמליצות הסיפורים וההלכות האגדות והמשלים ודעי צריך להיות פונה על גוי ועל אדם יחד ולצפות לצפיות עליונות ולדעת עמקי תחתיות להעלות משם פנינים אבני

ספיר וברקתָּגם כל עניי וענות־צריך אני לדעת כי מפלאות תמים היא עמדת נפשי וכל הסיבות השונות שבמצבי ועל כולם אודה ד' ואשמח במתנת חלקי ואתחזק ואתאמץ לעבדו למען שמו באהבה בשכל גדול ובנטיית אמת לאמתו לאהבת הקודש הנשגב הטוב והיושר להוציא מן הכח אל הפועל סגולות יקרות להשיב רבים מעון ולהרבות אור חסד עליון על עמו ועל כל יצוריו.

קובץ ו ט.

אני לא אפול ממדרגתי משום נטיה זרה כי אדע כי כל הנפילות גם הן נדרשות ואם כי מאד צריכים להתאמץ להיות תמיד שרוי במצב האורה שמחת הקודש וחשק התורה והעבודה מ"מ גם כאשר יעברו צללים והרוח נעכרת מעט ופעולות קצופות יוצאות אל הפועל והגופני[ות] הזועמה מתגברת לא אפחד פחד כי מיד אשוב בתשובה והמצב הנשפל יהיה לפני למקור לימוד באיזה אופן לסדר את המסילות לימים יבאו, ד' לי לא אירא.

קובץ ו כד.

צריך אני לעצה שאותה השמחה וקורת הרוח שאני מרגיש בשיטת מחשבותי הרוחניים ובעסק הדיעות והנסתרות תהיה עמדי ג"כ בעת עשיית המצות המעשיות והתפילה ובעת העסק בגופי תורה הנגלית.

קובץ ו ל. א"ק ג רמז

רואה אני איך קליפת נוגה ששרויה ביסודה בנפש הבהמית, אורבת היא על הנטיות הנפשיות להמשיך אותן אליה להשפיל את רוח האדם, לטשטש את אורו, למעט שלטון הקודש בעולם וע"י תוספת עבודה ויראה יתירה חושבת היא להחליש את כח הרצון שליטת החוג שבקדושה הפנימית. ואז בכל עת התעוררות הכחות הבהמיים ע"י פעולות גופניות באה היא ומהממת את הרצון החלוש המדוכא ע"י הפגיעה של צדקות הרבה יותר מן המדה, וע"י העצבות המדלדלת המצורפה לזה, ובזה עושקת היא נשמות וכחות וכחתף ושבע יפול צדיק וקם, וכארי ולביא יתחזק איש אשר נוכח ד' דרכו, וישם פניו אל תורה, אל היושר והצדק, אל התפילה הרעננה המלאה שמחות ועז, ועת לדרוש את ד', דרשו ד' ועזו בקשו פניו תמיד.

קובץ ו מה.

את ההרגשות הנפשיות שלי ביחש לחלקי התורה איזה הם הדרושים לי ביותר ומתאימים עם צרכי נשמת, אע"פ שאין להמשך אחריהם לגמרי, ולפעמים צריכים להלחם ג"כ עם הרגשות, אבל לשום לב עליהם ודאי הנני צריך. כי לא לחנם מתעורר רוח פנימי להמשיכני ללימודים נסתרים, גם לענינים שהם למעלה ממדרגתי וערכי. אמנם עת ומשפט ידע לב חכם, לדעת לעות את יעף דבר.

קובץ ו נב.

אל יפול עלי לבי אפילו אם חושבים את הגיונותי לדברים דמיוניים מ"מ הלא גם [דמיון] כשהוא נוטה לקדושה ולמוסר יש בו תועלת וצורך. ומי יודע את האמת לאמתה בין בני אדם שמחשבותיהם הבל ואנו אין לנו כ"א לפתח כ"א את כשרון רוחו בדרך האור האמת והטוב, כ"א ע"פ שורש נטיית נשמתו. וכיון שאני מרגיש נטייתי הפנימית בתוכן רעיונותי שהם מפכים ונובעים בקרבי בכל עת, וביחוד בעת הדיבור וההשפעה, הרי הוא חלקי ונחלתי. ואע"פ שאני צריך להתחזק ביתר חלקי התורה וביחוד בגופי הלכות, אבל ללכת נגד טבע רוחי, זהו דבר שא"א ואינו צריך.

קובץ ו נג.

ע"פ הרגשת הנשמה איני יכול לדבר דברים בטלים ויתירים ובעת שההתעוררות הגופנית החיצונה מביאה אותי לידי כך לדבר כדרך שרוב העולם מדבר ע"פ שטף דיבורי, מרגיש אני מחאתה של הנשמה בפנימיותי. וצריך אני להדרכה כזאת שתתן לי יסוד להרגיש את תהלוכותיה של הנשמה ולהשליט אותה בחיים בכל התנועות ובכל הדיבורים.

קובץ ו סט.

אם אני הנני בטבעי בעל אגדה ובעל מסתורין איני צריך לקנאות כ"כ בחלקי ההלכה והנגלות, מ"מ הנני קרוי ועומד ג"כ לחובות הללו, כי לא לחנם חנני ד' כשרון גם בהם. אבל הנני צריך לדעת את מדתי כדי שלא אפול בעצבון במיעוט חלקי בנגלות אע"פ שגם באגדה ובנסתר הנני דל ואביון מאד מ"מ אני צריך להתחזק, כי סבת החיסרון שלי הוא ריבוי הצדדים שהם מושכין אותי תמיד לכאן ולכאן, ע"כ כך היא מדתי לטעום מעט מעט מכל דבר. ואם בנגלות והלכות יש לי רפיון יותר גדול גורם זה המשכתי הפנימית לאגדה ונסתר שניכר ביחוד הופעת הכח שלי בזה בעת הדיבור המסודר הפתאומי עם אנשים ראויים לזה, ובכל עת של התעוררות רוח שמוצא אני בי איזה גניזה טמונה שצריכה להיות לי לנחמה גם בעת ההסתר והחשכה הגדולה, כי אשב בחושך ד' אור לי.

קובץ ו עא. חדרי קנ

הלב מתגעגע אחרי ההשגה של ארץ ישראל אחרי האמונה של ארץ ישראל אחרי הקדושה של א"י איה לוקחים את השמחה של א"י את השלוחה הפנימית של א"י את הדבקות של א"י את האמת של א"י את העז והאומץ של א"י את הבטחון של א"י. חוסה ד' רחם נא אל רחום וחנון חמול נא זכני נא לשוב אליך בתשובה שלמה והשיבני נא אל ארץ חמדתך זכני נא לראות בשמחת גוייך להתהלל עם נחלתך רחם רחם אב הרחמן חוס נא הושיעה נא האל המושיע.

קובץ ו עב.

לב נשבר ונדכא שלי הנטיה שלי לעצבון ומ"ש באה מפני שאיני מוצא נחת רוח בשום דבר שבעולם כ"א בהארת אור אלהים הופעת קודש נועם ד' ובעת ההעלם וההסתרה צר לי מאד מר לי מאד וממעמקים אקרא ד' אליו פי קראתי לרומם תחת לשוני בצרה קראת ואחלציד אענך בסתר רעם.

קובץ ו פו. חדרי קסג

הנשמות הנפולות שיש להם יחש אלי מוסיפין בי כח מרחם אני עליהם חפץ אני בתיקון וטובתן באורן וישען והן מרגישות חיות והשבת נפש בעוצם כדאותן. צמאות הן לאור ד' וטובו, שמחות הן כי יש מי שמגיד ישרן, מי שממליץ עליהן. ואני יודע כמה עמוק עמוק בלבם של אלה הנפולים אור ד' בוער, רוח ממרום נושב, כמה בפנימיות נפשם חפצים הם ללכת בדרך אורה בדרך ישרה וטובה. בטוח אני כי סוף כל סוף עזרת ד' להם תבא, אור ד' וטובו עליהם תופיע. בתשובה גדולה ישתבּוּבָאָהבה רבה יתקרבו, ואור היושר והצדק המאיר בפנימיותם, היו יהיו ללהבת אורים גדולים, והעם ההולכים בחושך ראו אור גדול, יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם.

קובץ ו צח. חדריו נא

צעקה גדולה צועקת נשמתי על שאינו מניח את כח המחשבה שלי להתפשט במילואו וטובו. אכזריות גדולה היא זאת, זאת היא צרת האדם בכלל אינינו רוצה לעלות להתפשט לצד מעלה, ע"כ הוא שוקע בבוץ. בא הדבר מתוך שני גורמים, מתוך יראה חיצונית גסה ומגושמת מלאה טפשות וציורים אויליים, ומתוך העובי החומרי המושך אליו לשפלות ולתחתית את כל מה שיש לו איזה אחיזה בו. ועל הכל צריכים להתגבר - אורך המחשבה עדינות הרצון גבורת החיים הכל במילוי ברום עזו.

קובץ ו קב.

מבריק ברק לעיני מגדולת התורה ואשרה. כמה עז ותפארת, כמה אורה מסודרה מופעת על ידי כל עסק של תורה, כמה ידיעת התורה הנקלטת בתחילה, עומדת בכל עת צרכה, עד היא מביטחתו אושר ונחת. מעת ההברקה אדע להעריך בהכרה את העומק שבחיים אשר לשוקדי תורה, אשרי חלקם. וכשהתורה היא לשמה, כפי גודל המחשבה ועזוזה, כמה האושר מתקפל, כמה החיים מתאדרים, אשרי הוגי תורה, אשרי החיים בזיו כבודה.

קובץ ו קה. חדריו קמח

אני צריך להמשיך את העונג הקדוש של הדבקות האלהית השכלית בכל מה שאני לומד עושה, מתפלל ומדבר. הנגלות ההלכותיות יעשו רטובים, מלאים חיי עונג של קודש עליון ידיעה צלולה תחדור, להבין להשכיל ולהרגיש, איך כל הארחות הסבוכות של עמקי ההלכות הולכות ובאות מאותו המעין המתוק והנעים שכל התענוגים הקדושים וכל מתקי העדנים נובעים משם.

קובץ ו קו. חדריו ס

אני מוכרח לדבר על הכל גם על גבהי גבורים מה שהוא למעלה מערכי מהשגתי והרגשתי כי קרוא אני לזה מדחיקה נשמית פנימית בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו.

קובץ ו קכ. חדריו קעג

אליהו יושב בכל מוצאי ש"ק תחת עץ החיים וכותב זכיותיהם של ישראל ע"כ ראוי לכל מי שיש שייכות של תשוקה לרזי תורה שהיא מדת גילוי אליהו באיזה דרגא אפילו אם היא רק בדרך דמיון או הרגשה או השגת השכל האנושי וק"ו אם עלה בחסד עליון למדריגות יותר גבוהות שבכל מוצאי ש"ק יעשה גם הוא כמעשיו של אליהו ויעסוק בזכיותיהם של ישראל ויכיר בהכרה שכלית בהירה וברורה את קדושת ישראל ויקרת מעלתו וידבק עצמו בכללות עם קדוש עם ד' וסגולת נחלתו שאין קץ ותכלית להופעת אור קדשו של כל יחיד ויחיד שבהם שגם על הריקנים שבישראל כל העולם כולו משותת עליהן ויש להתרעד ביראה קדושה מקדושת הנשמה האלהית העליונה של כל נפש מישראל ולהיות מלא שוקקות וחמדת עולמים לקדושת רוממות קרן ישראל בכלל ולהצלחתו של כל יחיד מישראל בכל מעשי ידיו בחומריות וברוחניות ובכל טוב. אשריכם ישראל אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בד' אהבתיך עמי ולאומי און[יתך בכל לבי בכל ובכל נפשי אחמדך כל חוס לבי בכל אש עצמותי אשתוקק לראות כבודך יפיך והדריך עת תרומם ותנשא עת תגדל ביפי צביוןך ויצאו כל סגולותיך הנפלאות הכמוסות בך מן הכח אל הפועל את תנטע ותתאזרח בארץ צביוןך בארץ פארך ויגלו לצפון ולים לקדם ולמערב תפארת עוזיך וגובה קרניך וראו גויים צדקך וכל מלכים פארך ולב יקרא שם חדש אשר פי ד' יקבנו והיית עטרת תפארת ביד ד' וצניף מלוכה בכל

קובץ ו קכא. חדריו קסח אורות ראייה ס"ח

מי יוכל לשער ערכו הגדול של עם קדוש במוצאי ש"ק מי יוכל לפאר כראוי את זיו רוממות קדושת הנשמה הישראלית אשר כבר התנשאה בזיו פארה מקדושת היום הקדוש חמדת כל ימים מי יעצר כח לשורר לצייר לחזות חזון על יקר הדר הגוי הנפלא העולה על במתי עולם העונק חמה בקומתו המשתרע לשחקים המתנשא בקדושת חפצו למרומי שפירי שחקי שחקים אשר בכל יום השבת אור ד' זרח עליו הופיע ויאיר בסעודותיו בתפילותיו בהרגשותיו בתענוגיו בשלותו והודו ומי ידבר עוד ע"ד הערך הגדול של הקדושים והצדיקים היודעים לפאר את השבת ולכבדו בכבוד הראוי לו ברוממות קדושתו והם מחלקים שלל לכל עמם שלל שמים שפעת ברכות קודש של הרגשות נעלות וחפצים כבירים מה יקרתם לי ולי מה יקרו ריעיד אל מה עצמו ראשיהם נעמתם לי תלמידי חכמים שבישראל חכמי תורה אנשי סגולה ומעלה נעמתם לי צדיקים ישרי לבב נאמני רוח אמוני עם סגולה יקרתם לי כולכם כל המונכם כולו קודש הוא בפנימיות נשמתם אש קדוש יוקדת רואה אני את כבודכם, מתעטר ומתפאר אני ביופי זוהר רוחכם חביבי לב ילדי קודש לברכה תהיו בארץ בארץ חמדה תתברכו על אדמת הקודש תתפשטו לענפיכם כל הגויים בכם יתהללו מלכים כבודכם יראו ואתם כהני ד' תקראו משרתי אלהינו כל מחשבה טהורה מכם תצא כל רעיון בהיר על ידכם יתעלה ויתתקן כל נשמה בעזכם תתענג הכל בכם יפואר בכם יתגדל.

קובץ ו קמ. חדריו כב

איני צריך להזניח את תביעתי הפנימית לסקור על הכל מרוחי העצמי, ועם זה יש שהנני קרוא להתחזק ולהרחיב את השקפותי הרוחניות והמעשיות ע"פ אותה הקליטה הבאה מבחוץ ע"י ריעות עירוב בין הבריות, קריאה בספרים, ויתר נסיונות החיים, ואח"כ חוזר הכל להתמזג ברוחי העצמי והנני שב להסתכולתי הפנימית.

קובץ ו קפב.

דברים בטלים אינם לפי תכונתי כלל, ואפילו כדי לפכח את הדעת, אני צריך למשקל גדול איזה סדר לאחוז, שיהיה הדבר רצוי. ועפ"ר כשמהחשבה היא מיושבת, אפשר גם לפיכוח הדעת להיות בתוכן שיש בו חכמה פנימית בדעת או עכ"פ ברגש.

קובץ ו קצח

עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי, יחפש וימצא, בנר ד' נשמת אדם יחפש, ומחשבתן של ישראל הקודמת לכל, תאיר בראשית עז מקורה על כל אותיותיה של תורה. הן עם כלביא יקום כארי יתנשא, הנני פותח את קברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל, ונתתי רוח בכם וחייתם. לשעבר תורה נתתי בכם לעתיד חיים אני נותן לכם. נשמת ישראל, מקורה של תורה, תמצא את עצמה, ובמצאה את עצמיותה, יתנוצצו לפני כל אותיותיה של תורה בתפארת זיו החיים שלהם, ויקרא בהם שם עולם, שם חדש אשר פי ד' יקבנו. מזוהר צפיית ישועת הכלל, יאיר אור הפרט, שאין בו אלא מה שבכלל, והיה כל הנוטר בציון, והנשאר בירושלים, קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלים.

קובץ ו רטו. חדריו נב

לא יסוג אחור לבי מכל עצבון שבעולם, כי אדע שיש בזה משום התגלותו של הגרעון שבנפש בכל דרגותיה, מצדה הפרטי או מצד יחושה אל הכלל. ויהיו לי העצבונות להוראת מקומות המכאוב, כדי לתקן ולמלא אור במעשה, בשכל, ברעיון או בציור, וכל הדרכים מפולשים הם, כי חסד ד' גדול מאד, כי חסדך גדול עלי, והצלת נפשי משאול תחתיה.

קובץ ו רטז.

אקוה לשפלות פנימית אמיתית, שלא די שלא תחליש את הגבורה הנפשית ואת שמחתה הרוחנית, את התפתחות כשרונותיה ואת הוספת אורה כ"א היא היא דוקא תבסס אותם טוב שפל רוח את ענוים.

קובץ ו ריז.

אם אטעום טעם מר רוחני בהגיון רזי תורה אל ירא לבי, ואוסיף על השקידה ועל ההתדבקות המחשבתית, עד אשר יהפכו המים המרים למתוקים, והיה בפי כדבש למתוק.

קובץ ו ריח.

אם אתגבר היצר בכל יום בדרכי תוהו חדשים אדע כי בא לסלול דרך להעלות כל הימים לאור החיים העליונים, ברוך ד' יום יום. ויהי כדברה אליו יום יום ולא שמע אליה.

קובץ ו ריט. חדרי פ

צריך אני להשיב את שבותי, להתבונן בתועלת שיש בכל ארחות הרמזים והדוגמאות מה שמדמים דבר לדבר בענינים הרוחניים, ואפילו כשנדמה שאין מוסיפים דבר ושום רעיון חדש, אין הדבר כן, כי במה שמעתיקים את הענינים ממקום למקום, מוסיפים בזה תנועה חיוניות ואור פנימי ואור חיים חדש מזריח ושופע. דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד. מה הדד הזה כ"ז שתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב כך דברי תורה כ"ז שהאדם ממשמש בהם מוצא בהם טעמי תורה. ועם כ"ז ודאי שצריכים לחזור ולהשתדל שיהיו הענינים מאירים יותר ויותר, וחופש הרעיון שבקדושה בעומק האמונה הפנימית צריך הוא להתגבר תמיד ממקור הקדש, כדי שתמלא המחשבה עצה ותבונה חדשים לבקרים רבה אמונתך. אבל גם אם מרגישים רק העתקת מחשבה בשינויי סגנונים, נדע שגם כאן יש אור וחיים ונשמח בהם כמוצא שלל רב.

קובץ ז

קובץ ז קפ.

איני רואה שום אפשרות לצייר חופש מחשבה, התעלותה ושכלולה כ"א כשיותן לה כל היקף גדלה כשיוכנו אשיותיה ע"פ הגודל הכמותי והאיכותי בכל אשר תעיף שם את עיני רוחה. והגודל הזה הולך הוא וחודר חודר כליות ולב, מקשר כל מעשה וכל מפעל, כל הגה וכל שרעף אל כל גודל וכל היקף ומתוך התפרצות איווי גדול זה, באים אח"כ המאמרים המדודים ע"פ ההגיון והם מתעלים ובאים לחופשם לפי אותו הערך שהם משתרשים בשרשיהם העליונים שהם ממעל למדות ההגיונות והם הולכים ומחפשים את זיו חייהם בתוך העולמים ההשעריים הבלתי מוגבלים בתכונתם. והאמונה והמוסר, הבקורת והמסה הולך הכל ומשתכלל הולך הלך ומתאגד ומתארגן ביחד בחטיבה חיה וקיימה. וכשהאדם משער שהוא מרכז הבריאה, אין זה כ"א תחיה מחשבתית בעומק גדלה, שהיא מוכרחת לנצח את כל הפחדנות ההגיונית העומד ומרפרף לנגדה באיזה מין זחלנות של רשלנות כהה ומדולדלה. וכשמכיר האדם את גודל האחריות של מעשיו,

בהיותם נאחזים בכל מלא חביוני עולמים, ברזי חיים וגנזי מכמני יצירות עולמים, הרי הוא מתגדל ומתאשר, ורעיונותיו הולכים ושוטפים במלא עזם. וכשכל היקום מלא חיים ודעה, כשהכל מלא רצון מחשבה ומטרה, החיים הרוחניים הם מעודדים, והשירה ההשכלית והמפעלית מתרוממת עד מרום עוזה, והכל מתרומם מתקדש ומתעלה, והרזים החבויים בסתרי הנשמות הולכים ומתגלים, ובד בבד הם מתאחדים עם כל המון התגליות של כל ההתפתחות[ות] המעשית והחברתית, והם מזככם את כל תוכנים ומהגים את כל סיגיהם.

קובץ ז קפט.

אני צריך לדבר הרבה אודות עצמי. עניני עצמיותי מוכרחים להתברר לי הרבה מאד. בהבנתי את עצמי, אבין את הכל, את העולם ואת החיים עד הגעת הבינה למקור החיים.

קובץ ז קצב.

אין לעצור את הציור המסתורי, זהו רז היצירה, ההגיון הסודי הוא מצמיח נשמות חדשות, נשמות נגאלות, נשמות גואלות, נשמות משיחיות. רז הרזים, הסתום והגלוי בו מתאחדים. וממקור הכמוס, הגלוי והחשוף מתברך, והעולם החברותי וכל תרבויותיו מתברכים ממקור היושר הנכמס במעמקי הרזים. ואני הנני עורג לצמח ד', להופיע אור ישועה, לא אסוג מדרכי אף כי רבים אויבי וקמי, ויותר מכל אויבי הלא הנני בעצמי המתקומם עלי, קטנותי מתקוממת על גדלותי, ושחות נפשי גוערת על גאונה. אמנם לא יכול גאוני את ראשו מפני אימת צללי הקטנות. ואף כי יאריכו מאד את קומתם, אך צללים הם, ובמקום אשר השמש באורה תזרח, הם ינוסו.

קובץ ז קצג. א"ק קי-א חדרי קא

מה אתבהל מפני המשלים הספונים המטילים אימה ופחד, הכי מבלעדיהם עולמנו הוא יותר מואר, הלא אך חשכת אשמנים שלטת היא בכל הגלוי, ולחיים קורא הרז המושיט לו את אורותיו ע"י מחשכי משליו, שכמאוביהם הרוחניים הם הם מעוררים בנו את חיי הרוח האיתנים, חיי העז, חיי הגאולה. הלאה כל פחד, לבבי מצור חזק, אף כי עדין וספוג הוא, פתוח לכל רגש זך, ועורג בכל עז לכל הרגשה אצילית מלאה חופש.

קובץ ז קצד.

מרחב למחשבות, זאת היא התביעה התדירית שכל אדם הוגה תובע מעצמו. הלמוד התכוף יש שיצמצם את המחשבה, יטשטש אותה בראשית הולדה. וההתרגלות של הלמוד התדירי ההתמדה השטחית, היא היא שמגברת את המחלה הזאת של צרות המחשבה. ובכל כח צריכים אנחנו להגאל ממנה, כדי לפדות את נשמתנו מלחץ המצרים שלה, לפדות אותה ממצרים, מבית עבדים.

קובץ ז קצה.

[בכ"י אולי המשיך הקודם כי אין סימון פיסקא חדשה] ואם אני מדבר הפלגות, ואם אני מדבר גוזמות, היש בהן באמת שקר, הלא את הגות נשמתני אני מגלה, את אורות רוחי אני חושף. וגילויי אורות וחושף נשמה, הרי היא יצירה כבירת ערך. ועומד אני על הפסגה של שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, ולא ימצא בפייהם לשון תרמית.

קובץ ז קצו.

[בכ"י אולי המשך הקודם כי אין סימון פיסקא חדשה] ואם אני חלש בגופי, האם תסבול מזה ג"כ נשמתי. ואם אלף פעמים ידכאני בשרי, הידוכא מזה רוחי הלא מלא חופש אני, שואף אור ודרור, ועם שאיפתי לחירות כבר הנני משוחרר, ובמלא קומתי הנני בן חורים.

קובץ ח

קובץ ח כחדריו קג

לא יעשה אדם את נפשו שקר, אל יכזב את הרגשותיו הפנימיות מתוך סערת הדחיפה של הסכמת הרבים. ואם הוא מרגיש רוממות וקדושת הגיון במקצע מיוחד, יראה להשביע את עצמו תמיד משוד התענוגים העליונים, ממקום שלבו חפץ. ואני, שהנני כ"כ מתמלא תנחומות אל בלמדי ברזי תורה, גם כשאני מרגיש את עצמי כ"כ ערטילאי, אל ירפו ידי, ובמעוזי אני מוכרח להחזיק. אע"פ שלא אפשר שלא לתן להתפקידים המעשיים את מבוקשם, בין מצד המעמד המעשי, בין מצד עצם החובה של הגיון התורה וידיעתה בכל המקצועות.

קובץ ח מח .

אין להתנגד אל הנשמה העצמית, בהגלותה. והתגלותה תדירית היא, גם בעת אשר עבי עננים מכסים את בהיקות אורה, היא מאירה בכל גבורתה, והיא נושאת את העולם ואת האדם למטרת אשרו, הנעלה מכל שם של מטרה. הנשמה הוגה מבלי הגיון, פועלת מבלי מפעל. עמה, רק עמה הננו עולים באותן המעלות, שכל דחיפת חיי המציאות במעמקי רזיו דוחפים אותנו אליהם. אז תתענג על ד'. זהו סוד צמאוני, ורז ריווי.

קובץ ח סט. חדריו נד

התעוררי נפשי, התעוררי בגדולה האלהית שלך, אל תתבטלי, ולא תכנעי מפני גאים סוררים, שאינם יכולים להשיג את הלך רוחך ועדנות נפשך בציריה הטהורים, ובעריגתה העליונה אל השיגוב העדין, השיגוב האלהי, ואל היורש, האמת והטוהר הנערץ. דעי את ערכך והתרוממי.

קובץ ח פג. .

הנשמה הטבעית של האומה, שנתעלפה בימי הגלות, צריכה היא לשוב לאיתנה. וזה הוא תוכן החיים של עקבתא דמשיחא, המרובה בכ"כ צרות גשמיות ורוחניות, ודוקא בעת אשר החלקים התחתונים של הנשמה, בחינות הנפש שלה, חוזרים לתחיה, מתעוררים כחות שפלים וחרבים רבים להתראות ולהתגלות בעולם. ובעת ההיא עצמה, צריכים השרידים, שאומץ ד' בלבם, להאיר את האורה העליונה של הנשמה, באופן שהיסודות התחתונים ישמשו להיות מוסיפים חיל וכח רב אל היסודות העליונים, והיה הבנין שלם. לבאר צריכים, שע"י ההתגברות של הכחות השפלים לבדם, יאבדו הם בעצמם את ערכם, והאומה לא תמצא לא את עצמה ולא את מטרת חייה. אבל רק אז ישובו הכחות כולם להיות מוארים באור המלא של חייהם, כאשר יתקשרו יפה כולם זה בזה, ולא יאמר כל אחד לבדו: רק אני אמלך. פגימות הנשמות תתמלאנה בכל אחד מחבירו, עד שיתיצב מכולן יחד בנין איתן, חטיבה רבת הקודש ורבת העז, מלאה חיים ומופעה נצח והוד. ואם לשוננו קצרה היא להביע את כל החוסן החבוי בטמיריותה של בקשה שלמה ועליונה זו, נבטא גם בגמגום מעט מעט מחפצנו הגדול, והיו דברינו כאש מצרף וכפטיש יפוצץ סלע, כי דבר

ד' הוא, וממקור אור הקודש המחיה כל הם הולכים ומפכים. אשרי אדם שומע לי.

קובץ ח קטז חדריו קסה

גדולה היא אהבתי לכל היצורים, לכל המציאות. חלילה לי להכניס בלבבי גם זיק קטן של משטמה, של שנאת הבריות. הנני מרגיש במלא קרבי את אהבתי הגדולה לכל הבריות, וביותר מזה לבני אדם, ובמדה יותר עליונה לבני ישראל, ובכמה מעלות בקודש ליראי ד', לשומרי תורה ומצוה, וק"ו לת"ח. איני חפץ בפחיתת הכבוד של שום אדם. אני רוצה שהכל יתעלו, הכל יתכבדו, יתרוממו ויתפארו. הנני צריך להכיר את תוכיות רצוני, את נקודת חפץ נשמתי, למען אדע לכוין את דרכי אך למעלה למעלה.

קובץ ח קכ. חדריו קד

כמה אני צריך להתישב לברר את מעמדי החפשי, עד כמה אני רשאי ללחום עם רגשותי במהלך רעיונותי, המוליכים אותי תמיד לצד עילויי, להמרומם והנשגב, להיות משקיף ברוממות הקודש, ביסודות המוסר העליונים, במרחבי האצילות הנשמתיים, [ו]הם הדוחק[ים] אותי אל הצדדים המעשיים. וק"ו עד כמה תוכל החובה המעשית לדחוק את הרוח האציל - זאת היא שאלה.

קובץ ח קכא. חדריו קעד

כמה אני צריך לעמול ולעמול, ולברר פנימיות השקפתי על התוכן המהותי של האישיות הישראלית, איך שבאמת אינה נערכת לפי מעשיה, לפי הצד המגולה של ארחות חייה, כ"א לפי אותה הפנימיות האמיצה, שהיא נחלת יעקב, שהוא תוכן קדוש ונשגב, המנצח את כל מה שהוא מנגד אותו, ויש בו כח של תסיסה והכשרה להפך את כל מה שיבא במגעו, אפילו דרך התנגדות אל תוכנו הנעלה העצמי. ובכל זאת, השקפה עליונה צנועה זו, לא תחליש אפילו בכל שהוא, את הערך המוסרי הגלוי, המורה את כל האושר הזמני והנצחי בישראל מצד ההכרעה המעשית הטובה, ואת כל האסון והירידה מצד הדרך ההרוסה של ההכרעה המעשית כפי הגלמתה החיצונית, המתבטאת במעשים, הנהגות, במדות ובדעות, הכל ע"פ הערכה של התורה.

קובץ ח קכב.

איני יכול להכחיש את רצוני הפנימי, את החשק העצמי של הנשמה, שתמיד הוא מתגלה מתוך מעמקי לבבי, שהוא חפץ נאמן מלא חרדות. והחרדות הזאת מלאה היא עצב של קדושה. לדבר ד' אני חרד, מורא שמים הוא שיחי ושיגי העצמי הפנימי, בו כל מעיני. החברה, הסביבה והחיים המעשיים, הם מונחים על דרכי כאבני מכשול, שאינם מניחים לתשוקתי הקדושה, המלאה אור הקודש של יראת ד', המוכללת באהבה תוכית, לצאת אל הגילוי בכל עת, להתאמץ בכל המדות כולן. והנני, בכל עת בואי בחברת בני"א, בא במבוכה, וההסתרה של תכונת היראה מתגברת היא מאד, עד שהנני מוצא את עצמי עלוב ונעזב. אמנם תוחלתי את ד' היא.

קובץ ח קכז חדריו קכג

חפץ אני בתשוקה וחפיצה גמורה לעבוד עבודת ד', עבודת קודש עליונה, למעלה למעלה מכל חק של טבע. אני רוצה להכניס בחשק הטבע כולו, את האור החפצי של תשוקת קודש הקדשים, של האידיאליות האלהית. אני מתוחד עם כל פרק שירה, עם כל המשוררים, אבל בכל היש, העולים בשיר ומתעלים בשיר,

ונותנים הוד והדר לפאר חי העולמים, ברוך הוא וברוך שמו.

קובץ ח קלג. חדריו קיג

אני צריך להתאמץ שאוכל לסובב ענין מיוחד בלא קפיצה מרעיון לרעיון, אע"פ שעצם הקפיצה שמענין לענין בא מפני מהירות ההשגה והחשק להכליל הרבה נושאים, והשלמת התרחבות דעה ברוח נאצל, בכ"ז מונע הוא כח זה את ההתכנסות של הרכוש המוסרי, המדעי והתורני. אמנם צריך אני מאד לפשר את הענין, כלומר שתהיה ההתכנסות המיוחדת של הענין המפורט התכנסות כזאת, שלא תשולל מהענין המיוחד את ההשפעות העשירות של כל הענינים השונים, שבאמת הלא הרכוש הרוחני, כהמציאות כולו, מחובר הוא זה בזה ויונק זה מזה, ודברי תורה ביחוד, דודים הם זה לזה ורעים הם זה לזה. והערה זו אינה כי אם פרטית, רק כללית, היא נוגעת בכל עבודה ובכל מצוה. כשאדם עושה פעולה טובה אחת, צריכה מחשבתו להיות מרוכזת בזו הפעולה המיוחדת, אבל יחד עם זה צריך הוא להרחיב את רעיונו על כל המצות כולן ועל כל סעיפי העבודה, באופן שבמצוה הזאת היחידה יהיו כלולין כל המצות עם כל סעיפיהן, כל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי"ג מצות התלויין בה.

קובץ ח קלו חדריו ס

ערך הדבור הולך ומתגלה אלי. יוצא הדבור מהגלות שלו, מופיע הוא ברוממות קדושת ערכו, וכפי ערך הופעתו והגלותו, מתעלה כח התפילה והברכה. אור הרצון המקודש מתראה ע"י הארת התפילה, ורוח גבורה מפעם, גדולת החסידות מתגלה, הפחדים הולכים וסרים, התשובה מתרוממת ומתאדרת מעל כל עזוז וגבורה, הוד אור הקודש מפעם, והארת זיו ארץ ישראל חוזר ומתעטר במעמקי הנשמה, לרומם כל נפלים ולאמץ כל נכשלים, באו אלי כל תשושי כח, ברוח ד' אחזקכם, במו פי אאמיצכם.

קובץ ח קעא. חדריו קכ

אני נתבע מנשמתי, אחר כל לימוד ועיון, אחר כל ציור והשכלה, לשחרר את עצמי מאותם הכבלים הרוחניים שהמסגר הציורי המפורט אסר בהם את הרוח, ולשוטט בעולם החרות על ידי התמצית של ההארה הצפונה בכל אותן הענינים הנלמדים והמצטיירים בפרטיהם.

קובץ ח קעה חדריו קכג

לא אוכל להכחיד בקרבי את הרוח השוקק לאחוז בהעבודה הרוממה של העלאת הניצוצות הקדושים, של כל המגיע לחוג השמוש של כל הצרכים הגשמיים, וכל הקנינים שהם באים במגע וגיבולי. ואותו קורת הרוח המגיע לי, אפילו על פי הדמיון הכהה, מהציור הקדוש של עבודה תמימה וקדושה זו, הוא ממלאני עז ותעצומות, שיבאו לכלל תיקון ע"י התרחבות אור התורה והעבודה, בכל הצדדים ההולכים ומסתעפים. יגדיל תורה ויאדיר.

קובץ ח קצא .

צריכים להרחיב את המחשבה הרבה, באורך ברוחב, בעומק ברום, בהתפשטות ובגודל, לחדרה הרבה בחידור פרטי, ביחידות ובפירוט, בחיפוש ובקוטן, עד כדי נימא דקה מן הדקה. ומטיילים מן הגודל את הקוטן ומן הקוטן אל הגודל, מהפרטיות אל הכלליות ומן הכלליות אל הפרטיות, וחוזרים חלילה. טסים מן האצילות, מן האידיאליות, אל ההתגשמות, אל החמריות, אל המעשיות, ושבים ועולים מן המעשיות

אל האצילות, אל האידאליות, ועוסקים תמיד בתנועה מלאה חיים, מוליך ומביא, מעלה ומוריד. וחיים ככה חיים עליזים, חיים קדושים, בגאון שם ד'. משתוקקים לבטא את השם, מתאווים לפרש את האור העליון, מתמלאים צמאה עליונה, רויית תענוגים, למלא פה תהילת אל אלים, ומרוב יראה טהורה, מעוצם חרדת קודש, שבים אל הדממה. ומיחדים יחודים קדושים, יחודים עליונים, ברנה, בקדושה, בשירה, בחזרה, בטהרה, בחילה, ברעדה, בדיצה. וכל עצמותי תרננה, ומלכות שמים מתעלה, והכבוד העליון מתרומם. ונפשי דורכת עז, והלל וזמרה הנני מתמלא, ושמים וארץ שמחים בשמחתי, וכל הדינים מתמתקים, ושרפים ואראלים מזמרים אתי יחד, ומתקבצים מלאכי השרת כבמזמוטי חתן וכלה. והכל אומר כבוד, ברוך כבוד אדני ממקומו, ברוך הוא ומבורך שמו הגדול, הנעלם מכל חי וחבוי מכל יש, ועל כל יתגדל ויתנשא סלה.

קובץ חר חדריו כח

הנשמה שלי אינה יכולה להטמין את עצמה בשום התגשמות, אפילו בהתגשמות של תורה והתגשמות של יראת שמים, כל זמן שאינם מתעדנים ברום עדנם, ואינם מתעלים ברום הטוהר של כוסף הנשמה הטהורה, בטהרת הכרתה ושאירתה הפנימית. שכל מה שהוא עדין, כל מה שהוא מרומם, כל מה שהוא קדוש ונשא, נאצל ונשגב, הכל הוא בכלל החפץ החודר הזה, שהוא צמאון נורא, שצמאה נפשי לאלהים לאל חי.

קובץ חרטו חדריו נא

למה זה אצער את נשמתי שהיא חפצה בחופש, אם היא מרגשת את עצמה בת חורין. למה זה אשים על רגליה כבלים של אסירי עוני. תשוט במרחבים, תצייר, תתרום כפי מדת שאיפתה, תעלה מעלה מעלה. ואם הנני מרגיש כי עונותי הם הם אשר יאסרוה בעבותים, מיד אביא לה את עז התשובה, התשובה העליונה, התשובה שהיא קרובה בפי ובלבבי לעשותה. והרהור התשובה ברז מחשבתו מיד יאיר את כל מחשכיה, ויתן לה גבורת ישע.

אגרות א מב

ואנכי כשאני לעצמי הנני ב"ה רחוק מלהיות נהנה הרבה כשמשבחין אותי, ולא להיות מצטער ומקפיד הרבה כשמבזין אותי. שבח לשמו ית', שהעסק התמידי בלמוד המוסר ופנימיות תוה"ק פעל עלי זאת התכונה... כי כל ישעי וחפצי הוא לשמח את הבריות ולקיים כפי יכולתי "יראיך יראוני וישמחו".

אגרות א רמ חדריו קטז

ואני הנני עומד בתוך, וברוך השם אשר עשה לי את הנפש הזאת, שרוח ונשמה חיה ומרגשת את כל התנועות והעזוועים השונים עם כל ציריהם וחבליהם בקרבה, אבל גם עם כל תוקף עז חייהם ואמונת ישעם, והדברים כולם פוגשים בי פגישה מוחשית, ואני מוכרח לטפל בהם בשעל ובמעשה ולסבול את כל המשברים של הזרמים השונים ושיא דכים. ולהקשיב אל הקול הגלוי והנסתר שבהם.

אגרות א שנב חדריו קעו

ברוך ד' אשר עשה לי את הנפש הזאת, ואשר הביאני במסיבותיו העליונות, לעבוד בכחי המצער על הרי

ישראל, בעת המאושרה הזאת, ששפעת חיים לעם ד' על אדמתו הולכת ומתקבצת, שהרימני מכל אלה הדברים הקטנים, ואינם נוגעים ב"ה לרוחי ולבבי, ולא יעיבו אפילו במקצת את זהרה של מטרתי הברורה להיות ממסייעים למלאכת שמים, להיות מהמנצחים על המלאכה הקדושה ליסד בציון אבן בחן פנת יקרת, להיות מכון לתקוות דור-דורים לעם נורא, לגוי קו אשר בזאו נהרים ארצו.

אני [ב]

קובץ א רצה.

נשמתי רחבה גדולה ואדירה. אני מרגיש תפארת וחדר רוחי בקרבי. מלא אנכי עז וחופש. הפחדנות המתעטפת בלבוש של יראת שמים, לא תוכל להוליך אותי שולל. צופה אני את פני האמת. הוד הקודש מתנוצץ לי. בלא מעצור אני צריך לחשוב, בלא מעצור להציק על הגליון את כל הגות לבבי. איני מקפיד איך יעלו הדברים, בדרך נסתר או נגלה, הכל אחד, סוף כל סוף האור יתנוצץ.

קובץ א שח. שט.

לפעמים אין הצדיק מאמין בטהרת עצמו וקדושתו, ע"י מה שמוצא בנפשו פגמים וכשלונו. אבל דוקא אז מגיע עתו להתרומם למעלה מכל הפגמים, כי מדתו האמיתית של הצדיק, שנועם ד' תקוע הוא בלבבו, הוא להתעלות למדתו, וכל המעשים הטובים והמדות הטובות, בשורשם העליון, ילכו למשרים ע"י המעלה העליונה שמתגלה ע"י הארת הנשמה הגדולה של הצדיק בעולם. על כן מחוייב הוא להשיב לעצמו את האמונה שהיא האמונה בניצוץ האלהי החי בקרבו בגילוי פנימי. וחובה גדולה היא על הצדיקים להתעסק תמיד בלימודים ושירות, המעוררים את התענוג העליון, כדי שיהיו תמיד מדושני עונג. ומהעונג שלהם, ימשך שפע עונג על כל העולם כולו, על כל בחינה של כל בריה, כפי מה שהיא יכולה לקבל. ומרוב העונג המתמשך מזיו הנשמה הקדושה של הצדיק העליון, בעל ההשגה הבהירה, ימשך נועם של אהבה לכל ישראל, ואהבה פנימית לכל טוב, וימחקו כל תוי הקטיגוריות מכל הפנים, וממילא תשתק החוצפא, ולא תוכל להרים ראש, לטשטש את העולם. כי כל כחה של הרשעה, בא מהמרירות הנמצא בנשמות, מפני היבשות שבהן, ומפני הריחוק שלהם מהעונג העליון של הדבקות הברוכה בקודש העליון, בזוהר הנוצץ מאור אין סוף וע"י גודל היסורים, שכל נשמה סובלת, מתגברת הרשעה בקצפה, והיא בועטת ומחרבת, מסיחה את דעתה ולבה אל הכפירה ואל ההפקרות. אבל כשהעדן מתפתח אז שב רוח חיים, רוח חן ותחנונים, לרחף בלבבות, ואור התשובה הולך ומאיר, וכל העולם כולו מתרפא. אמנם צריך הצדיק הגדול לדעת את מעלתו, וצריך לשמור את קדושתו והודו הפנימי, ולא לפול משום דבר וענין כלל, ואפילו מכל רפיון שלו, ואפילו מכל מה שנראה ע"פ פשטן של דברים שגדולה היא החציצה, ושאי אפשר לעבור עליה, - ולהתרומם בנועם עליון ובזיו קודש. ואפילו כשמתברר לו, שאינו ראוי כלל וכלל לשום גודל, ולשום פאר, כי אם שהוא ראוי להיות מושפל ובזוי, עלוב וירוד, לאין חקר ושיעור, אף על פי כן לא יעזוב את מהותו הפנימי. ואם רוח המושל תעלה עליך, מקומך אל תנח, וסוף סוף ינצח, והכל יתקן, ואפילו כל הדברים העליונים, שנחשבים לחוצפא נוראה לחפץ אותם, סוף כל סוף יהיה חלקו עמם בנעימים. אברך את ד' אשר יעצני, אף נחלת שפרה עלי.

קובץ א תשצג.

אורות עב

סדר הגאולה ותחיית האומה בארץ ישראל צריך ללכת ע"פ סדרי הנבואה של וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה, וכפירוש חז"ל זרע אדם לחוד וזרע בהמה לחוד. שלמות הצורה מוכרחת להברא: הנפשות הנוטות לבנין מעשי לשוב ארצי ולשאיפה ממלכתית, מוכרחות להתיצר בכל הגוונים החזקים הצריכים למדה זו; והאנשים בעלי הנפשות האציליות, מחיי הרוח ומעדני הנשמה, המודיעים ומזריחים את אור ד' העליון על האומה והעולם גם הם יצאו אל הפועל בכל מילואיהם. דוקא טפוסים מלאים משפיעים הם יפה אלו על אלו ומתחברים יחד ליצירת גויה לאומית אורגנית גדולה שאור חיי נשמה קדושה כבירת כח זורח עליה. החיים האציליים העליונים כשהם מלאים בכל יפעת גבורתם הנם ממסד עד הטפחות שלהם נעלים מחיי ההמון. אפילו החכם והסופר שבו סוף סוף המוני הוא ארצי ומעשי כל מעייניו לחיי הזמן והעולם, הקפה רוחנית עולמית לא תיוצר ברוחו. אבל הטפוס השלם של גבורי האצילות מאצילים על גבורי הגשמיות את הוד קדשם ע"י קרני זוהר המופיעים מהם. הגלות לא היה יכול להוציא אל הפועל טפוסים שלמים. לא המון גבור, כי הלא מקול עלה נדף מוכרח הוא להיות נרעד, ולא חכמים קדושים ברום עזם, שנסתלקה הנבואה וסר רוח הקודש. גם שרידי הקדושה שנשארו, צפונים ניצוצי גבורתם בקרבם פנימה כגחלים עוממות. כעת כבר הקיץ הקץ, ביאה שלישית הוחלה, הטפוס של זרע בהמה הולך ונוצר לעינינו, אבל לא יוכל לבא לשלמות גבורתו, וק"ו לסיפוג רוח עדינותו הפנימית, ומגמת חיבורו להעמיד גוי איתן, כ"א ע"י זרע אדם, שהם קרואים להווצר ע"י גדולת עז קודש. אנכי והילדים אשר נתן לי ד' לאותות ולמופתים בישראל.

קובץ ב נח.

בילדותי הייתי מרגיש סירחון של בית הכיסא מבתי התפלות של הגויים, אף על פי שהיו לכאורה נקיים מאד, ועמדו בתוך גן של עצים נטועים.

קובץ ב קכז.

איני יכול לחלק חילוק מוחלט בין מצוי למצוי, כי אם חילוק הדרגי. מתגלה לי ההויה בכל היקפה, מיצור היותר קטן עד ההופעה הרוחנית, המליאה גבורה, גדולה ותפארת, מעוטרת בכתר חכמה, בינה ודעת, מבלטת בגדולתה את נצח הנצחים, ובגבורתה, המאגדת את כל ההפכים, את ההוד ההויית, ובתפארתה, המלא דעת, מייסדת את יסוד הכל, מפרחת את פריחת הכל, כל הנשמות, הרוחות והנפשות, כל התנועות והחפצים, הרצונות וההסכמות, כל השאיפות וההתפעלויות, וממציאתם בכל ערכיהם בקובץ אחד, סידור ממלכתי. ד' מלך.

קובץ ג כ. א"ק ד תיב

כמה הומה הוא הלב לאהוב את הכל, את כל הבריות, את כל המעשים, את כל היצור, את כל המון מעשי יוצר כל, את שרשי המעשים, את החיים, את העז, הכח, ההוד המתנשא, החכמה, הבינה, הדעת, התפארת, הנצח וההוד, היסוד והמלכות. מה יקרו רעיק אל, ומה חמדה לבי לאהבת כל הנשמות, וליפי הטובות והגמורות שבהן. מה נעמו ומתקו הנפשות העדינות של נדיבי הלב, של הוגי הדעה, של קדושי החפץ, של תופשי התורה, אדירי האמונה, גבורי הרוח, חושבי ההגיון והשירה, מקדישי הקודש, משפרי החיים

והעולם, מה עצמו ראשיהם. מה נחמדו חסידי עולם, מוחות ממולאים אצילות ותפארת קדושה. מה אהבתים כולם יחד, מה עצמה ידידותי לכל חד וחד מהם. מה מאושר אני בטובתם, בכבודם, בשלותם, בעונג ונחת שהם מוצאים בחייהם. מה לי יותר נשגב מלהיות משתתף, עוזר, עובד ופועל, להרבות את אור החיים, להרחיב את המשכיות, שיראה ההוד וההדר, הזיו האלהי של נועם האהבה, של אהבת עולמים, המשתרגת בענפיה הרבים, מתנשאת ממעל כל היש, ומתמשכת על כל היצור, מבלטת את הפרצופים הנאהבים, מגדלת את הידיעה, מחדדת את ההרגשה, מגברת את החיים, מגברת את העידון ומלהיבה את הגבורה, ממלאת את כל רחבי הנשמה בעז עליון, בעז אלהים, בעזו האמת והאורה.

קובץ ג שלט.

כל פעם שהלב דופק דפיקה רוחנית באמת, כל פעם שרעיון חדש ואצילי נולד, הרינו מקשיבים קול מלאך ד' דופק, נוקש על דלתי נשמתנו, מבקש שנפתח לו את פתחנו למען יופיע אלינו בכליל הדרו. וכל מה שנפגשו ברוח יותר משוחררה, בלב יותר טהור, ברגש יותר איתן ונערץ, בחשק יותר פנימי ורציני לאהבת היותר נשגב, היותר מכובד ומרומם, ככה המון נשמות מאוצלות אלינו יופיעו, ויזריחו בנגהן את חשכתנו. ומשאנו ומתננו עם העולם הרוחני האוביקטיבי ילך הלוך והתגדל, והיחושים ילכו ויתחזקו, ההרגל יפעל עלינו לישיב דעתנו במנוחה ובצלילות הדעת, וכשרון ההופעה, השריד מגדולת הוד הנבואה, יחל לפעם אותנו, ויביא לנו בכנפיו מרפא. בטוחים נהיה מכל הזיה, מכל רשעה, מכל שקר, שאפשר להדמיון להעליב אותנו בהם, אם נחזיק בחזקה בעץ החיים של תורת אבות, בנועם מוסרה, במצוותיה ופקודיה בכל ארחות החיים, ביחושו הנאמן לאדם הכללי, למשפחה ולאומה, לחיים ולכל משאלותיהם. ועם זה אין אנו צריכים כלל להיות כבולים בכבלים החברותיים, שהם מחנקים את הרוח העליונה החפשית, שהם מחללים את הקודש הבא מעולם העליון, מעלמא דחירו, אשר שם דרור נתן לשרעפים, חירות מוחלטה לשאיפה, חופש גמור לנטיית הרצון וליצירה. וכגודל החופש כן תגדל הקדושה, כה יתרוממו החיים. ואני בד' אעלוזה, אגילה באלהי ישעי.

קובץ ג שמ.

יציר בנו רוחנו את יצירותיו. מכירים אנו את המלאך מלא החיים, היושב על האבנים, יוצר ומחולל את יצוריו. ממרומי מעלה מועף ביעף הוא, מתקרב אלינו, מתגלה בנשמתנו. הנה הוא בא, ואנו ברב שלום וחבה נקדמהו. והוא מכיר את חבתנו, בצורה יותר עדינה, יותר טהורה, יותר חיה ואיתנה, ממה שאנו, סגורי החומר, מכירים אותה. גמרנו את היצירה, או נפסקה אצלנו באמצע, התעיף עיניך בו ואיננו. עף לו הכרוב, למרומים עלה, ונפשנו נדהמה. עוסקים אנחנו בתורה וחכמה, במעשים טובים ובמדות טובות, לקשר את מלאכי הקודש שלנו אלינו. לאמץ את כחנו באימוץ גבורת אל חונן, המופיע לנו באורו וישעו. מתחלפים בנו המצבים, גבורה ורפיון נפגשו, אהבה ובחילה מתערבים זה בזה, בטחון ופחד משמשים יחד, אור וחושך בערבוביה. כל זה בא ממיעוט זיקוקנו. נרומם יותר, התשובה תגדל ותתעלה ברעם גבורתה, הרצון יתעלה בעילוי קדשו. מתרוממים אנו על הבשר וזוהמותיו, מתעלים אנו על השקר והחונף של הסביבה, באמת אל אמת אנו מתדבקים, והאור מתגבר, והחיים מתעלים.

קובץ ד ה

אורות

מפעמת היא החבה ומתחדשת היא, גלי גלים הומים, המון כינורות ונבלים מנעימים נועם שיח סודם. מעומק נשמת האומה, מרוממות נשמת האדם המרוכזה בקרבה, מרוחב נשמת כל היקום, כל היש, שבנקודת ציון הפנימית, מקור התענוג, משולל כל תוכן ותואר מוגדר, משם, מן הכל, הומה וסוער המון גלגלי חיים רועשים, ממתיקים סוד שיח קודש. התורה מתגלה בהדר יפעתה, נשמת האומה החיה והמקורית, הרעננה והעשירה, הנשמה רוממת הרוח, רוויית העדן, הנה היא מוצגה לפנינו בשלל צבעי יפעת כליל חמדתה. ערגה לה נפשי, לבי ובשרי ירננו אל אל חי. כמו חלב ודשן תשבע נפשי, ושפתי רננות יהלל פי. מתגלה היא התורה בכליל הודה אל הדור הרענן, מלא כח העלומים, והצפיה הולכת היא ומפעמת עלי דלתי נשמתו הגאיונה. עוד לא הסירה מעליה את צעיף פארה, מעולפת היא בת שמים חמודה זו, אבל קרני הודה כבר חודרים מבעד הצעיף, ממלאים הם את פינות חיינו נוגה ואור חיים, מזלת היא כבר טללי חיים אל תוכיות הנשמות המקיצות לתחיה. תורת ארץ ישראל הולכת ונעורה, יחד עם תחיית הבנין, העבודה הפרודוקטיבית וההכרה העצמית.

קובץ ד יז

ואקשיב ואשמע מתוך מעמקי נשמתי, מתוך רגשי לבבי, קול אדני קורא. ואחרד חרדה גדולה, הככה ירדתי כי לנביא השקר אהיה, לאמר ד' שלחני ולא נגלה אלי דבר אדני. ואשמע קול נשמתי הומה, ספיחי נבואות הנה צומחות, ובני נביאים מתעוררים. רוח הנבואה הולך ושט בארץ, מבקש לו מפלט, דורש לו גבורים מלאי עזו וקודש. הם ידעו לכלכל דבר, האמת לאמתה יגידו, יספרו איך נגלה להם דבר ד', לא ישקרו ולא יחניפו, את רוחם באמונה יוציאו. ורוח אמונים יקר מחרוץ ירומם עם, וישראל יעמד על רגליו, יחל לחוש את סגולתו מימי קדם, ידע כי לא שקר עשה עט, לא שקר לבש גאות. גם בעת אשר המון לאומים לבזה נפש למתעב גוי שמוהו, סגולת עולמים לו. שואף הוא אל חסנו מעולם, וחסנו חוסן אל הוא, חוסן כל חכמה, כל תום ויושר. ואם המורשה בלבושיה הרבים לא גלתה הוד יפיה, תבוא רוח הנבואה, ובראשית דרכה תברר את אשר עם לבבה, בשפה ברורה. וברור השפה יכה גלים, עז יתן לנדכאים. וסגולת אל העליונה אשר לישראל, ידע ברוח אלהים אשר עליו, אשר רק בארצו עליו תגלה, ומרחוק יזכר את אשר שכת, יזכר כי לו ארץ רבת ערך, רחבת ידים בעדו, וגאון עולם נגד כל העמים. וישא רגליו יעקב, ומשפחות משפחות אחד אל אחד יקובצו, וארץ שוממה תבנה, ורוח ד' אשר עליו תחל לפעם בצאצאיו אשר נזנחו, ומאופל ומחושך עיני עורים תראינה.

קובץ ה ח.

מאירה היא נגד עיני אבוקת הקודש של אור העולם העדין והנערץ, אור ישראל, עדניו ממלאים כל היקום שיגוב טהור, האיכות הכבירה של החיים בעוצם מקוריותה הטהורה, שוטפת היא מנחליו, נשמות נשאות יונקות חייהן ממעיניו; מזיו העולמים, מהוד הנצח, האורות מופיעים. הכרת האלהות בטהור, ברעננות החשק של מרכזיות היש בעוצם עליוניותו. נדחקת היא הנשמה הישראלית להצצת האהבה, הממלאה אור חייה, הלוקחת כל עמדתה. גלים נשאים הומים בהמיה רבה מסוף העולמים כולם ועד סופם, בקרב נשמתה פנימה, וטהור על טוהר מתגבר, ונצח על נצח מתאדר, ורוז חיי עולם דוחה את גלגלי התולדה. והתולדה הישראלית מתגלה בתפארת גווניה, הולכת היא ועופפת בגאון עזה לפעולתה העליונה, לתעופת קודש, קודש קדשים. ומתחת לה שוטפים עביבים, אורות כהים, מהולים בצללים, יונקים מלשדה, מוארים ברשמי אורה, והמחשכים מתערבים בהם, ומעבים את הנפשות המקושרות עמהן, כי ככה הן ביסודן, וככה יאהבו, ועד המורד שם המון מחשכים ורוחות סועה וסער, ורסנו מתעה על לחיי עמים, ובתוך כל

קובץ ו א.

איני יכול לצמצם את עצמי בענין אחד, בדבר אחד, במדריגה אחת ובסגנון אחד, כ"א צריך אני לשאוב מכל הסגנונות, מכל הענינים, מכל המדריגות, מכל הדברים. ואם אני רואה דרך אחת שהיא טובה בעיני, ואני רוצה להמשך רק אליה, רואה אני אח"כ איך ששער הדרכים מבקשים ממני את תפקידם. אני צריך לכרות, ולשתות מים מבארי, באר מים חיים, מחלק התורה שבנשמת, מהאות המיוחדתלי, - שכל האותיות שבתורה באים ע"י הצינור הזה אלי, וכל העולם כולו וכל עניניו, מתיחסים אלי ע"פ זה התוכן, בְּתַמִּימוֹת לב, ברוח נכונה, בנפש נדכאה, בגבורה ועליזה קדושה. אני צריך לקבל את כל שטפי הנהורות, אע"פ שהם באים אצלי פזורים מאד, סופם שיתאחדו. רק לשא עינים למקור האחדות, למקור החיים, להתדבק במחשבה העליונה, בקדושת התורה ושרשה, באור החיים של שמחת גילנו, של צור ישענו, ברדך הישרה של המדות הטובות, של הבנין והתיקון, של הוד העולם, של אושר החיים, של קדושת היש, של עומק המציאות, לְתַפְאֶרֶתם והדרם, להודסופָּאֶרם של כל העולמים, לבורא כל הנשמות, לאדון כל המעשים, לפאר חי העולמים, למקור כל השירות, ליופי הנאצל שאין לו דוגמא, למקור כל האמיתיות, לרום כל הטובות, לדבקות הקודש, ליסוד כל החיים, למעין כל הדיעות, למקור האמת, לאור שורש כל קודש קדשים, לראש כל ראשית וכל תכלית.

קובץ ו ו.

לא מהתרשלות בא ביטול תורה שלי כ"א מגעגועים פנימיים על טוב ד' של רזי תורה על דבקות עליונה נפשי חמדה בצל ידך לדעת כל רז סודיך. רבו עלי אמנם העיכובים מלהוציא אל הפועל את עומק הקודש שבנשמת, אבל לא מפני זה אניך את דרכי דרך הקודש יקרא לה ותורה עליונה היא מקור שעשועי והיא תביא לי את ברכת התורה את עומק החסידות את ענות הצדק את אור העז והרוממות ולבי יפתח להשכיל באמיתת אור ד' להתפלל על כל נאנח ונדכא על כל צריך לרחמים על העולם כולו על הדור על הנשמות הנדחות על כל צער וחסרון ויאירו איני להצטער בצער העולם בצער השכינה בשכל טוב בהשגת ד' ואני בד' אעלוזה אגילה באלהי ישראל אלהי ישעי האל המאזרני חיל וישם רגלי כאילות למנצח בנגינותי ומה שהמחשבות העשוקות החפצים והכיסופים באים אלי שלא בהדרגה למעלה ממדרגתי אין לפחד מזה מאומה כי זאת היא תכונת הדור ובפרט אני שאני צריך לאחד את הכל את כל ההרגשות כל הידיעות החכמות הציורים השיחות העובדות השירות והמליצות הסיפורים וההלכות האגדות והמשלים ודעי צריך להיות פונה על גוי ועל אדם יחד ולצפות לצפיות עליונות ולדעת עמקי תחתיות להעלות משם פנינים אבני ספיר וברקתָגם כל עניי וענותיֶצְרִיךְ אני לדעת כי מפלאות תמים היא עמדת נפשי וכל הסיבות השונות שבמצבי ועל כולם אודה ד' ואשמח במתנת חלקי ואתחזק ואתאמץ לעבדו למען שמו באהבה בשכל גדול ובנטיית אמת לאמתו לאהבת הקודש הנשגב הטוב והיושר להוציא מן הכח אל הפועל סגולות יקרות להשיב רבים מעון ולהרבות אור חסד עליון על עמו ועל כל יצוריו.

קובץ ו ט.

אני לא אפול ממדרגתי משום נטיה זרה כי אדע כי כל הנפילות גם הן נדרשות ואם כי מאד צריכים להתאמץ להיות תמיד שרוי במצב האורה שמחת הקודש וחשק התורה והעבודה מ"מ גם כאשר יעברו

צללים והרוח נעכרת מעט ופעולות קצופות יוצאות אל הפועל והגופני[ות] הזועמה מתגברת לא אפחד פחד כי מיד אשוב בתשובה והמצב הנשפל יהיה לפני למקור לימוד באיזה אופן לסדר את המסילות לימים יבאו, ד' לי לא אירא.

קובץ ו כד.

צריך אני לעצה שאותה השמחה וקורת הרוח שאני מרגיש בשיטת מחשבותי הרוחניים ובעסק הדיעות והנסתרות תהיה עמדי ג"כ בעת עשיית המצות המעשיות והתפילה ובעת העסק בגופי תורה הנגלית.

קובץ ו ל.

א"ק ג רמז

רואה אני איך קליפת נוגה ששרויה ביסודה בנפש הבהמית, אורבת היא על הנטיות הנפשיות להמשיך אותן אליה להשפיל את רוח האדם, לטשטש את אורו, למעט שלטון הקודש בעולם וע"י תוספת עבודה ויראה יתירה חושבת היא להחליש את כח הרצון שליטת החוג שבקדושה הפנימית. ואז בכל עת התעוררות הכחות הבהמיים ע"י פעולות גופניות באה היא ומהממת את הרצון החלוש המדוכא ע"י הפגיעה של צדקות הרבה יותר מן המדה, וע"י העצבות המדלדלת המצורפה לזה, ובזה עושקת היא נשמות וכחות וכחתיף ושבע יפול צדיק וקם, וכארי ולביא יתחזק איש אשר נוכח ד' דרכו, וישם פניו אל תורה, אל היושר והצדק, אל התפילה הרעננה המלאה שמחות ועז, ועת לדרוש את ד', דרשו ד' ועזו בקשו פניו תמיד.

קובץ ו מה.

את ההרגשות הנפשיות שלי ביחש לחלקי התורה איזה הם הדרושים לי ביותר ומתאימים עם צרכי נשמותי, אע"פ שאין להמשך אחריהם לגמרי, ולפעמים צריכים להלחם ג"כ עם הרגשות, אבל לשום לב עליהם ודאי הנני צריך. כי לא לחנם מתעורר רוח פנימי להמשיכני ללימודים נסתרים, גם לענינים שהם למעלה ממדרגתי וערכי. אמנם עת ומשפט ידע לב חכם, לדעת לעות את יעף דבר.

קובץ ו נב.

אל יפול עלי לבי אפילו אם חושבים את הגיונותי לדברים דמיוניים מ"מ הלא גם [דמיון] כשהוא נוטה לקדושה ולמוסר יש בו תועלת וצורך. ומי יודע את האמת לאמתה בין בני אדם שמחשבותיהם הבל ואנו אין לנו כ"א לפתח כ"א את כשרון רוחו בדרך האור האמת והטוב, כ"א ע"פ שורש נטיית נשמתו. וכיון שאני מרגיש נטיית הפנימית בתוכן רעיונותי שהם מפכים ונובעים בקרבי בכל עת, וביחוד בעת הדיבור וההשפעה, הרי הוא חלקי ונחלתי. ואע"פ שאני צריך להתחזק ביתר חלקי התורה וביחוד בגופי הלכות, אבל ללכת נגד טבע רוחי, זהו דבר שא"א ואינו צריך.

קובץ ו נג.

ע"פ הרגשת הנשמה איני יכול לדבר דברים בטלים ויתירים ובעת שהתעוררות הגופנית החיצונה מביאה אותי לידי כך לדבר כדרך שרוב העולם מדבר ע"פ שטף דיבורי, מרגיש אני מחאתה של הנשמה בפנימיותי. וצריך אני להדרכה כזאת שתתן לי יסוד להרגיש את תהלוכותיה של הנשמה ולהשליט אותה בחיים בכל התנועות ובכל הדיבורים.

קובץ ו סט.

אם אני הנני בטבעי בעל אגדה ובעל מסתורין איני צריך לקנאות כ"כ בחלקי ההלכה והנגלות, מ"מ הנני קרוי ועומד ג"כ לחובות הללו, כי לא לחנם חנני ד' כשרון גם בהם. אבל הנני צריך לדעת את מדתי כדי שלא אפול בעצבון במיעוט חלקי בנגלות אע"פ שגם באגדה ובנסתר הנני דל ואביון מאד מ"מ אני צריך להתחזק, כי סבת החיסרון שלי הוא ריבוי הצדדים שהם מושכין אותי תמיד לכאן ולכאן, ע"כ כך היא מדתי לטעום מעט מעט מכל דבר. ואם בנגלות והלכות יש לי רפיון יותר גדול גורם זה המשכתי הפנימית לאגדה ונסתר שניכר ביחוד הופעת הכח שלי בזה בעת הדיבור המסודר הפתאומי עם אנשים ראויים לזה, ובכל עת של התעוררות רוח שמוצא אני בי איזה גניזה טמונה שצריכה להיות לי לנחמה גם בעת ההסתר והחשכה הגדולה, כי אשב בחושך ד' אור לי.

קובץ ו עב.

לב נשבר ונדכא שלי הנטיה שלי לעצבון ומ"ש באה מפני שאיני מוצא נחת רוח בשום דבר שבעולם כ"א בהארת אור אלהים הופעת קודש נועם ד' ובעת ההעלם וההסתרה צר לי מאד מר לי מאד וממעמקים אקרא ד' אליו פי קראתי לרומם תחת לשוני בצרה קראת ואחלצוך אענך בסתר רעם.

קובץ ו קב.

מבריק ברק לעיני מגדולת התורה ואשרה. כמה עז ותפארת, כמה אורה מסודרה מופעת על ידי כל עסק של תורה, כמה ידיעת התורה הנקלטת בתחילה, עומדת בכל עת צרכה, עד היא מביטחתו אושר ונחת. מעת ההברקה אדע להעריך בהכרה את העומק שבחיים אשר לשוקדי תורה, אשרי חלקם. וכשהתורה היא לשמה, כפי גודל המחשבה ועזוזה, כמה האושר מתקפל, כמה החיים מתאדרים, אשרי הוגי תורה, אשרי החיים בזיו כבודה.

קובץ ו קפב.

דברים בטלים אינם לפי תכונתי כלל, ואפילו כדי לפכח את הדעת, אני צריך למשקל גדול איזה סדר לאחוז, שיהיה הדבר רצוי. ועפ"ר כשמהחשבה היא מיושבת, אפשר גם לפיכוח הדעת להיות בתוכן שיש בו חכמה פנימית בדעת או עכ"פ ברגש.

קובץ ו קצח

עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי, יחפש וימצא, בנר ד' נשמת אדם יחפש, ומחשבתן של ישראל הקודמת לכל, תאיר בראשית עז מקורה על כל אותיותיה של תורה. הן עם כלביא יקום כארי יתנשא, הנני פותח את קברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל, ונתתי רוח בכם וחייתם. לשעבר תורה נתתי בכם לעתיד חיים אני נותן לכם. נשמת ישראל, מקורה של תורה, תמצא את עצמה, ובמצאה את עצמיותה, יתנוצצו לפני כל אותיותיה של תורה בתפארת זיו החיים שלהם, ויקרא בהם שם עולם, שם חדש אשר פי ד' יקבנו. מזוהר צפיית ישועת הכלל, יאיר אור הפרט, שאין בו אלא מה שבכלל, והיה כל הנותר בציון, והנשאר בירושלים, קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלים.

קובץ ו רטז.

אקוה לשפלות פנימית אמיתית, שלא די שלא תחליש את הגבורה הנפשית ואת שמחתה הרוחנית, את התפתחות כשרונותיה ואת הוספת אורה כ"א היא היא דוקא תבסס אותם טוב שפל רוח את ענוים.

קובץ ו ריז.

אם אטעום טעם מר רוחני בהגיון רזי תורה אל ירא לבי, ואוסיף על השקידה ועל ההתדבקות המחשבתית, עד אשר יהפכו המים המרים למתוקים, והיה בפי כדבש למתוק.

קובץ ו ריח.

אם אתגבר היצר בכל יום בדרכי תוהו חדשים אדע כי בא לסלול דרך להעלות כל הימים לאור החיים העליונים, ברוך ד' יום יום. ויהי כדברה אליו יום יום ולא שמע אליה.

קובץ ז קפ.

איני רואה שום אפשרות לצייר חופש מחשבה, התעלותה ושכלולה כ"א כשיותן לה כל היקף גדלה כשיוכנו אשיותיה ע"פ הגודל הכמותי והאיכותי בכל אשר תעיף שם את עיני רוחה. והגודל הזה הולך הוא וחודר חודר כליות ולב, מקשר כל מעשה וכל מפעל, כל הגה וכל שרעף אל כל גודל וכל היקף ומתוך התפרצות איווי גדול זה, באים אח"כ המאמרים המדודים ע"פ ההגיון והם מתעלים ובאים לחופשם לפי אותו הערך שהם משתרשים בשרשיהם העליונים שהם ממעל למדות ההגיונות והם הולכים ומחפשים את זיו חייהם בתוך העולמים ההשעריים הבלתי מוגבלים בתכונתם. והאמונה והמוסר, הבקורת והמסה הולך הכל ומשתכלל הולך הלך ומתאגד ומתארגן ביחד בחטיבה חיה וקיימה. וכשהאדם משער שהוא מרכז הבריאה, אין זה כ"א תחיה מחשבתית בעומק גדלה, שהיא מוכרחת לנצח את כל הפחדנות ההגיונית העומד ומרפרף לנגדה באיזה מין זחלנות של רשלנות כהה ומדולדלה. וכשמכיר האדם את גודל האחריות של מעשיו, בהיותם נאחזים בכל מלא חביוני עולמים, ברזי חיים וגנזי מכמני יצירות עולמים, הרי הוא מתגדל ומתאשר, ורעיונותיו הולכים ושוטפים במלא עזם. וכשכל היקום מלא חיים ודעה, כשהכל מלא רצון מחשבה ומטרה, החיים הרוחניים הם מעודדים, והשירה ההשכלית והמפעלית מתרוממת עד מרום עוזה, והכל מתרומם מתקדש ומתעלה, והרזים החבויים בסתרי הנשמות הולכים ומתגלים, ובד בבד הם מתאחדים עם כל המון התגליות של כל ההתפתחות[ות] המעשית והחברתית, והם מזככם את כל תוכנים ומהגים את כל סיגיהם.

קובץ ז קפט.

אני צריך לדבר הרבה אודות עצמי. עניני עצמיותי מוכרחים להתברר לי הרבה מאד. בהבנתי את עצמי, אבין את הכל, את העולם ואת החיים עד הגעת הבינה למקור החיים.

קובץ ז קצב.

אין לעצור את הציור המסתורי, זהו רז היצירה, ההגיון הסודי הוא מצמיח נשמות חדשות, נשמות נגאלות, נשמות גואלות, נשמות משיחיות. רז הרזים, הסתום והגלוי בו מתאחדים. וממקור הכמוס, הגלוי והחשוף מתברך, והעולם החברותי וכל תרבויותיו מתברכים ממקור היושר הנכמס במעמקי הרזים. ואני הנני עורג

לצמח ד', להופיע אור ישועה, לא אסוג מדרכי אף כי רבים אויבי וקמי, ויותר מכל אויבי הלא הנני בעצמי המתקומם עלי, קטנותי מתקוממת על גדלותי, ושחות נפשי גוערת על גאוניה. אמנם לא יכול גאוני את ראשו מפני אימת צללי הקטנות. ואף כי יאריכו מאד את קומתם, אך צללים הם, ובמקום אשר השמש באורה תזרח, הם ינוסו.

קובץ ז קצד.

מרחב למחשבות, זאת היא התביעה התדירית שכל אדם הוגה תובע מעצמו. הלמוד התכוף יש שיצמצם את המחשבה, יטשטש אותה בראשית הולדה. וההתרגלות של הלמוד התדירי ההתמדה השטחית, היא שמגברת את המחלה הזאת של צרות המחשבה. ובכל כח צריכים אנחנו להגאל ממנה, כדי לפדות את נשמתנו מלחץ המצרים שלה, לפדות אותה ממצרים, מבית עבדים.

קובץ ז קצה.

[בכ"י אולי המשיך הקודם כי אין סימון פיסקא חדשה]

ואם אני מדבר הפלגות, ואם אני מדבר גוזמות, היש בהן באמת שקר, הלא את הגות נשמתי אני מגלה, את אורות רוחי אני חושף. וגילויי אורות וחושף נשמה, הרי היא יצירה כבירת ערך. ועומד אני על הפסגה של שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, ולא ימצא בפייהם לשון תרמית.

קובץ ז קצו.

[בכ"י אולי המשך הקודם כי אין סימון פיסקא חדשה]

ואם אני חלש בגופי, האם תסבול מזה ג"כ נשמתי. ואם אלף פעמים ידכאני בשרי, הידוכא מזה רוחי הלא מלא חופש אני, שואף אור ודרור, ועם שאיפתי לחירות כבר הנני משוחרר, ובמלא קומתי הנני בן חורים.

קובץ ח מח.

אין להתנגד אל הנשמה העצמית, בהגלותה. והתגלותה תדירית היא, גם בעת אשר עבי עננים מכסים את בהיקות אורה, היא מאירה בכל גבורתה, והיא נושאת את העולם ואת האדם למטרת אשרו, הנעלה מכל שם של מטרה. הנשמה הוגה מבלי הגיון, פועלת מבלי מפעל. עמה, רק עמה הננו עולים באותן המעלות, שכל דחיפת חיי המציאות במעמקי רזיו דוחפים אותנו אליהם. אז תתענג על ד'. זהו סוד צמאוני, ורז ריווי.

קובץ ח פג.

הנשמה הטבעית של האומה, שנתעלפה בימי הגלות, צריכה היא לשוב לאיתנה. וזה הוא תוכן החיים של עקבתא דמשיחא, המרובה בכ"כ צרות גשמיות ורוחניות, ודוקא בעת אשר החלקים התחתונים של הנשמה, בחינות הנפש שלה, חוזרים לתחיה, מתעוררים כחות שפלים וחרבים רבים להתראות ולהתגלות בעולם. ובעת ההיא עצמה, צריכים השרידים, שאומץ ד' בלבם, להאיר את האורה העליונה של הנשמה,

באופן שהיסודות התחתונים ישמשו להיות מוסיפים חיל וכח רב אל היסודות העליונים, והיה הבנין שלם. לבאר צריכים, שע"י ההתגברות של הכחות השפלים לבדם, יאבדו הם בעצמם את ערכם, והאומה לא תמצא לא את עצמה ולא את מטרת חייה. אבל רק אז ישובו הכחות כולם להיות מוארים באור המלא של חייהם, כאשר יתקשרו יפה כולם זה בזה, ולא יאמר כל אחד לבדו: רק אני אמלך. פגימות הנשמות תתמלאנה בכל אחד מחבירו, עד שיתיצב מכולן יחד בנין איתן, חטיבה רבת הקודש ורבת העז, מלאה חיים ומופעה נצח והוד. ואם לשוננו קצרה היא להביע את כל החוסן החבוי בטמירותה של בקשה שלמה ועליונה זו, נבטא גם בגמגום מעט מעט מחפצנו הגדול, והיו דברינו כאש מצרף וכפטיש יפוצץ סלע, כי דבר ד' הוא, וממקור אור הקודש המחיה כל הם הולכים ומפכים. אשרי אדם שומע לי.

קובץ ח קכב.

איני יכול להכחיש את רצוני הפנימי, את החשק העצמי של הנשמה, שתמיד הוא מתגלה מתוך מעמקי לבבי, שהוא חפץ נאמן מלא חרדות. והחרדות הזאת מלאה היא עצב של קדושה. לדבר ד' אני חרד, מורא שמים הוא שיחי ושיגי העצמי הפנימי, בו כל מעיני. החברה, הסביבה והחיים המעשיים, הם מונחים על דרכי כאבני מכשול, שאינם מניחים לתשוקתי הקדושה, המלאה אור הקודש של יראת ד', המוכללה באהבה תוכית, לצאת אל הגילוי בכל עת, להתאמץ בכל המדות כולן. והנני, בכל עת בואי בחברת בני"א, בא במבוכה, וההסתרה של תכונת היראה מתגברת היא מאד, עד שהנני מוצא את עצמי עלוב ונעזב. אמנם תוחלתי את ד' היא.

קובץ ח קצא.

צריכים להרחיב את המחשבה הרבה, באורך ברוחב, בעומק ברום, בהתפשטות ובגודל, לחדרה הרבה בחידור פרטי, ביחידות ובפירוט, בחיפוש ובקוטן, עד כדי נימא דקה מן הדקה. ומטיילים מן הגודל את הקוטן ומן הקוטן אל הגודל, מהפרטיות אל הכלליות ומן הכלליות אל הפרטיות, וחוזרים חלילה. טסים מן האצילות, מן האידיאליות, אל ההתגשמות, אל החמריות, אל המעשיות, ושבים ועולים מן המעשיות אל האצילות, אל האידיאליות, ועוסקים תמיד בתנועה מלאה חיים, מוליך ומביא, מעלה ומוריד. וחיים ככה חיים עליונים, חיים קדושים, בגאון שם ד'. משתוקקים לבטא את השם, מתאווים לפרש את האור העליון, מתמלאים צמאה עליונה, רויית תענוגים, למלא פה תהילת אל אלים, ומרוב יראה טהורה, מעוצם חרדת קודש, שבים אל הדממה. ומיחדים יחודים קדושים, יחודים עליונים, ברנה, בקדושה, בשירה, בחדוה, בטהרה, בחילה, ברעדה, בדיצה. וכל עצמותי תרננה, ומלכות שמים מתעלה, והכבוד העליון מתרומם. ונפשי דורכת עז, והלל וזמרה הנני מתמלא, ושמים וארץ שמחים בשמחתי, וכל הדינים מתמתקים, ושרפים ואראלים מזמרים אתי יחד, ומתקבצים מלאכי השרת כבזמוטי חתן וכלה. והכל אומר כבוד, ברוך כבוד אדני ממקומו, ברוך הוא ומבורך שמו הגדול, הנעלם מכל חי וחבוי מכל יש, ועל כל יתגדל ויתנשא סלה.

אגרות א מב

ואנכי כשאני לעצמי הנני ב"ה רחוק מלהיות נהנה הרבה כשמשבחין אותי, ולא להיות מצטער ומקפיד הרבה כשמבזין אותי. שבח לשמו ית', שהעסק התמידי בלמוד המוסר ופנימיות תוה"ק פעל עלי זאת התכונה... כי כל ישעי וחפצי הוא לשמח את הבריות ולקיים כפי יכולתי "יראיך יראוני וישמחו".

ביסוס העולם

ההתפתחות של רוח האדם מכשרת את שכלו העצמי ואת חפצו הפנימי להיות שואף אל הטוב הגמור, שהוא הטוב האלהי, שהוא היסוד של המגמה לכל התגלות אלהות והשפעת התורה והנבואה בעולם. בימים הראשונים היה השכל הכללי של האנושיות פחות מפותח, וחפצו היה ג"כ יותר ברברי. אז היה החזון האלהי כולו נועד לדחות את השכל הסורר המשוועבד רק להחפצים הבהמיים בכללות החברה האנושית, ולדחוק תמיד את החפץ הטבעי שהיתה התעוררותו יותר מכוונת לקראת הכיעור והחטא. התבסמות העולם ע"י כל המשך הדורות, ע"י ביסוס היותר עליון של גילויי השכינה בישראל, וע"י נסיונות הזמנים, התגדלות היחש החברותי, והתרחבות המדעים, זיקקה הרבה את רוח האדם, עד שאע"פ שלא נגמרה עדיין טהרתו, מ"מ חלק גדול מהגיונותיו ושאיפת רצונו הטבעי, הנם מכוונים מצד עצמם אל הטוב האלהי. ונגד אותו החלק שכבר נזדכך, מוכרחת היא הליברליות להתפשט, והאנרכיה לתפוס מקום. וכשבאה המסורת והדת, אפילו בצורתה היותר טהורה, לכבוש תחת ידה את זה החלק המזוקק, לא תצליח. אבל צריכה היא לסייע את רוח האדם בנקודת טהרתו, ללכת במסילתו שכבר כבש, ולכוין את מטרתה נגד אותם חלקי הרוח של הדעת והרצון האנושי, שעדיין לא נתבסמו, והם עומדים עודנה במצבם הפראי כימי קדם. ולפי התנועה התסיסית של החלקים המבוסמים, עוד הסכנה בהם יותר גדולה, כשהחלקים הבלתי מבוסמים השרידים הרבים של הברבריות, הולכים במצבם הטבעי הפרוע, והצד המתוקן שברוח האדם סוכך עליהם באברת דמיונו, להעטיף מעטה של ברק נוצץ על כל תועבה ושקר. זאת היא עבודת הקודש של עובדי ד', עד קץ הימים, עד אשר רוח הטומאה כליל יחלוף, וזיו האדם והעולם יגלה בתפארת עזו במלכות שדי. אוה"ק תקס"ג-תקס"ד נ' באה"א ☪

העולם בהתבסמותו הולך הוא ומתעלה בתוכיותו. האדם מוצא את חפצו הולך וטוב בערכו הפנימי, והזיקוק של חיצוניות הולך הוא ומתחסר. מתוך הכרה זו, באים תסיסות רבות הנוגעות בפינות גדולות, שהן מחזיקות את המעמד הרוחני בעבר, ונותנות להן צורה חדשה שנראית כסותרת ובאמת אינה כ"א בונה. קובץ א שצד

בעיקבא דמשיחא, הנשמות הן נמוכות בערך החיצוני של שיעור קומה, אבל החיים הפנימיים חזקים בהן. והרי מיום שחרב בהמ"ק, הקב"ה מתאבל על חורבנו, וענן אבק רגליו, והנשמות שבעקביים אינם מהלבושים, כ"א מאור חיות פנימי. אבל הדורות שלפני עקבא דמשיחא, היו ג"כ נשמות מלבושים, שאין הפנימיות מתגלה בהן, ולמראה עין עמדו במקום יותר גבוה מהעקב, אבל הינם כבגדים, שהם רק כתפארת אדם. קובץ א

לפעמים יש מנהיג גדול, והדור אינו מתוקן, ולעומתו מנהיג קטן ממנו, אבל הדור מתוקן הוא. ודורו של שלמה יותר גדול הוא משל משה, אלא שאין העילוי בדור עצמו אלא בכלל סדר העולם, וע"פ סדר העולם היה אז הכל מתוקן, סיהרא באשלמותא בימי שלמה. אמנם יש ביסוס עולם מצד פנימיותו ויש ביסוס מצד חיצוניותו. ובכלל, מצד החיצוניות, כל ימי החורבן, אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבריו, אבל מצד

הפנימיות, העולם הולך ומתבסס. ועקבתא דמשיחא הוא מצב של ירידה חיצונית וביסוס פנימי, ע"כ הוא מביא לאורו של משיח, שבו מתמלא הכל, גם הביסוס החיצוני, כי כשהפנימיות מבוססת, קל הוא מאד לבסס את החיצונית. ובעלי רזין צריכין הם להודיע לעולם שהירידה שלו היא רק חיצונית, אבל בפנים הכל מתעלה, וממילא ההארה היא גדולה, ועצם הנשמות גדולות הן, וגם בתוך החוצפא יש גדלות וקדושה, וכי יבא כנהר צר, רוח ד' נוססה בו. והתשובה בזמן הזה היא תמיד תשובה עילאה, תשובה מאהבה, שזדונות נעשים זכויות גמורות. והחטא אינו יכול לפגום כ"כ כבדורות הראשונים, מפני רוב הביסוס של העולם, ושפע הרחמים והחסדים שזורחים בו. והצדיקים שבדור יכולים להמשיך שפע של חסד גדול כזה, עד כדי למחוק לגמרי את כל עונות הדור, ולהפכם לזכויות ממש, גם בלא תשובה גלויה מצד הדור, כ"א ע"י התשובה השכלית של הצדיקים לבדם, שהם שבים בעד הדור כולו, ובמחשבתם הם מחברים אליהם את כל הנשמות כולן של הדור, עד שהן מתחברות עמהם ונעשו כולן שלמות ומזוככות וההזרחה החיצונית החסרה להם מתמלאת מיד מהבהקת האור שבנשמת הצדיקים, מה שלא היה אפשר לעשות בעת שהיה חסר הביסוס הפנימי. קובץ א תרסט

ענוה וגאווה

אוה"ק ג קכה

אותה הגדולה הנשמית, השואפת לקודש עליון ולגדולות ונשגבות, מוכרחת היא להיות מטפלת בתיקון המדות והמעשים ג"כ, ולפעמים לרדת למעמקי החיים המעשיים, ולנקר בפרטי פרטיותיהם, לתקנם ולכוונם על פי הצדק והדין, ע"פ התורה וההלכה, ולחדור למעמקי המדות הנפשיות, להסיר מהם כל רשעה וכל סלף. ואם רק להעליה יושם לב, ולא אל הטהרה והקדושה התחתית, יוכל כל אותו האור העליון להשתבר, ולהתהפך לרועץ. גדולת הנשמה תוכל להתהפך לגאווה מוזרה, ותשוקת הידיעה בתעצומות המסתרים, לדמיון מתגדר בשלל צבעיו. אומץ הרוח, המרומם את הופעת החיים, יוכל לרומם ג"כ את התאוות הסוערות הגופניות, חמדת הבצע, הכבוד והתענוגים המוחשיים, יוכלו לפרוץ כל גבולים, וממרום עז השאיפה העליונה המלאכית, תוכל לבא הנפילה היותר נוראה. ועלמא דאתכסיא, מדתה של לאה, עיניה רכות, על פרשת דרכים היא יושבת, ומתפללת שלא תפול בגורלו של עשו. ומתוך גדלה ובכייתה, זכתה ליסוד נבואה ומלכות, ולחלקו של ישראל.

אוה"ק ג רטז

הגדולים חייבים לדלג. כדי להכנס למחשבות גדולות. צריך האדם להכיר את כשרונו הפנימי, וידע בעצמו אם נוצר לגדולות. אל יבהל מפני עון של גאווה, במה שיכיר את מדרגת שכלו וערך נטיית רצונו. אדרבא מפני ענוה פסולה, המדכאת את הנשמה, ומטשטשת את האור האלהי שבנפש, צריך להזהר הרבה יותר. כשהגדולים מתעלים התעלות שכלית, כל העולם כולו מתעלה עמהם, ע"פ ההרגש, ע"פ הטבע המשותף, שיש לנפשות בני האדם כולם. אבל במדה גדולה, מכל פועל טבע שיתוף זה בישראל, שיש בהם מצד הנשמה אחדות מוחלטת.

אוה"ק ג רמט

הצדיק האמיתי דעתו שפלה עליו לאין שיעור מפני שהוא מכיר את גודל הכיעור של הרע המובלע בו, בין מצד הרע הכללי של העולם, כ"ז שלא נתברר כולו, בין מצד היושר והצדק שאינו מאיר בחלקים רבים מכחותיו. ומ"מ אינו מראה את שפלותו בגלוי ולפעמים גם ליבא לפומא לא גלי משני טעמים, אחד שלא ישפל ויחלש הצד הטוב שבנפש ושלא ילקה אגב הוצא הכרבא, והשני שלא יתגאה בהשפלות עצמה, ושלא תעורר הענוה הגלויה קנאה יתירה. ומ"מ מפני שבוחן לבבות ב"ה יודע עד כמה השפלות הפנימית מגעת, זוכה הוא לכל המעלות של הענוה, אע"פ שמצד המניעות האמורות לא הוציא את סגולת הנפש הזאת מן הכח אל הפועל בכל ציונה ותפארתה, והוא בכלל חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.

אוה"ק ג קמד

התום והיושר הם יסוד האושר הענוה המדויקת היא נסמכת תמיד עליהם ובהצמדם יחד הם עושים את החיים למושג של רכוש רוחני אמיץ וגדל כח.

מדות ראייה קמ קובץ א תרמב

הענוה היא מחוברת עם השלמות הרוחנית, שכל מה שהאדם משיג יותר את העולם ואת החיים, את השכלול הרוחני והחמרי שלהם, את הצרכים הרבים של הכלל ושל הפרט, אז הוא משיג את קוצר ידו, את עורון השגתו, את מיעוט כח רצונו להיטיב, והוא נשפל ברוחו, והוא תמיד הולך ומתעלה ע"י חפצו הגדול, להתקרב ביותר אל הציור של הטוב המוחלט.

מדות ראייה קמא

אי אפשר להיות זוכה לענוה כ"א ע"י דבקות אמיתית בהקב"ה. והמוכשר לדבקות של אמת, ראוי לו להרבות בלבישת תפילין, ואז יהיה באמת מלא ענוה.

קובץ א תקס

הצדיק צריך להכיר את עצמו. ואם יודע הוא שגאותו נובעת היא ממקור הקדושה, מפני שהוא מתגאה במלכותו של מלך כל עולמים, ומתפאר בתפארתו, אסור לו לבטל גאות קודש זו בהשפעה של שפלות דקטנות, כי אם יצחצח אותה הגאווה מכל סיג, ע"י הופעת אור של גדולה, וממילא תתאחד עם הענוה הגמורה.

קובץ א תקצד

קשה מאד להביט בבת אחת על רוחניות העולם וגשמותו, ומכל מקום גבורי כח מתגברים הם, שתהיה הסתכלותם שלמה בשני הצדדים. ההשקפה הרוחנית כשהיא מתעלה, היא מבארת רזי עולם, היא מראה באספקלריא של קודש שיש בה צחצוח של הכח המדמה, על פי הארת השכל וצירופה של הופעה עליונה, את כבוד המצות האלהיות נועמן והדרן, והיא מראה את הגודל והשיגוב שיש בתורה ובתפילה. ביחוד מראה היא איך תפילת ישרים מתקנת היא את העולם, מישרת את דרכי החיים, ומוציאה את האדם מאפלה לאורה. וכל מה שתזריח ביותר ההארה הרוחנית של העולם, בנשמת החושב, ככה האמיתיות הללו הולכות ומתבררות לפניו, ומציגות לו תוכן מלא של חיים בהירים עדינים ועליונים. וכשמגיע אדם למדה זו

בכלה או במקצתה מתמלא הוא ענוה, ונועם של תנחומים מתעורר בקרבו, ועולה הוא בתשובתו למעלה מכל חשבון ומכל משקל.

קובץ א תשנ.

לפעמים אין צריכים להתירא כלל מגדלות שהיא מרוממת את האדם לפעול גדולות, והענוה כולה מבוססת על גדלות קדושה כזאת.

קובץ א תתלא.

אין שום חשש גאווה בהרגשת הטהרה הפנימית, בעומק הדעת, וגילוי הנשמה.

קובץ א תתנט. אוה"ק ח"ג קנו

יודעים הם ישרי לב וצדיקים עליונים שהם הם הנם צינורות שפע החיים ליקום כולו מרגישים הם את גלי ההשפעה של הטוב שיוֹרד עליהם ועל ידם בעולם והרגשתם זאת מלבשתם ענוה ויראה ומביאתם להתעלות תמיד בזהר השכל וביקר התכונות.

קובץ א תרלו

הגאווה בידעה היא ע"ז ממש, שמציירת באדם שהוא יודע את הכל בשלימות. ונכנס ג"כ התוכן האלהי של אור אין סוף בכלל הציור, וה"ז פסל ומסכה בסתרו של עולם. וענות הצדק מודיעה לאדם, שכל מה שידע הוא רק התפשטות אור, ומקרים מעשיים, ולא נחשב הכל אפילו כערך טפה מן הים, כיון שבאור העליון, שהוא יסוד הכל ומקורו, אין שום ידיעה נתפסת.

קובץ א תתפו.

הגאווה היא פוגמת את כל תוכן הקודש. האדם יש לו איזה ציור השערי בגודל האלהי, שאע"פ שיוֹדע הוא נאמנה שכל השרעפים נלאים וכל הרעיונות כלא נחשבים, מ"מ הכרח הוא שאיזה ציור יתקשר ברוחו מהגודל וההערצה האלהית, ועל אותו הציור חלה אח"כ הודאתו הפנימית של מניעת ההשגה והציור, אבל השראת השכינה שבמקדשו הפרטי, הרי היא בערפל ההשגתי. וכאשר הוא מתגאה, ומיחס רוממות ושלמות לעצמו, עולה ציורו ההשערי בגדולת עצמו למעלה מהציור האלהי, ונשאר עומד בגאווה נוראה שאין לו ערך ושכינה מיללת עליו וממילא סר האור החופף שעל גבי שכינתו, ונשאר ממש תוהו ובוהו, ונעשה עבודה זרה גמורה, עד שמצוה לגדעו כאשר. וכל התוכן המחשבי הזה ישים האדם אל לבו, וידבק בענוה שהיא האמת הגמורה, שאי אפשר לו לאדם כלל להתגאות, ולא לשום נברא ונאצל אפשר להתגאות במרום האמת, רק לגאה על כל גאים הגאווה יאתה וגאותו גדלה עולם מהכיל והיא היא הענוה המוחלטת. ואם הברקה זו של קדושת הגאווה העליונה אינה מסודרת עדיין יפה בעולם והמחשבה האנושית אינה ראויה להקיפה, הנה העתיד הגדול יפתח על זה שערים ד' מלך גאות לבש ומסיים עדותיך נאמנה מאד לביתך נאווה קודש ד' לאורך ימים, ואורך ימים ישבע יודע שם ד' שהענוה היא כתרו האמיתי.

קובץ א תתצד.

יותר יש להתירא מפני השפלות ממפני הרוממות, ובצדקתך ירמו.

קובץ ג כט.

וכשהנשמה מתגלה בגאון עוזה, בהדרה וכבודה, מלאה היא את כל היש, הכל בה חקוק, חרות בכתב קודש לאלהים, קרני אורה כל מלאו. והופעות מלאות עז, שלות עונג וחדות עולמים, אלה על אלה משתפכים, אלה על אלה מתעלים. ובגויה היא לא סגורה, רק אחוזה בקצה שרוך נעליה, כציפור שטה ברחבי שחקים, קשורה בחוט משי דק, ארוך לאין קץ, אשר לא יעצור מאומה את מעופה. רק אם תגביה אבר הגבה למעלה מאד מאד, יזכירנה לבלי נתק את חוט המשי הדק, יקר הערך, המענב אותה אל מרכז אוצר חושיה ורגשי גוייתה, מתוך זהירות של עדנה רוממה, מלאת הוד קודש, רצופת ענוה ושירת חסד ורחמים, אהבה וכבוד. דמות דיוקנו של הלל הזקן, הנפש התמה, המלאה חכמה ומחשבה רחבה, העמוסה ענוה ורוחב לב, החשה את חובת הכבוד לעצמה ולגופה, וזיקוק החמלה אל עצמיותה, באותה העדינות של צדקה ורחמים על כל דורש עזרה. ומה איקונין הללו שמעמידן אותן בבתי טיאטראות ובבתי קרקסאות הממונה עליהן מורקן ושוטפן, אנו שנבראנו בצלם ובדמות על אחת כמה וכמה. ניזל ונגמול חסד עם הדא אכסניא, דא נפשא דבגו גופא. גומל נפשו איש חסד.

קובץ ג נו.

כל תוכן של גאווה, מלא הוא בפנימיותו מהתועבה של הדמיון שהאדם מרמה את עצמו לחשוב שהוא יכול להשיג את האלהות בעצמותה, במדתה העליונה שלמעלה מן המדות וקדם דברא עלמין, שזאת היא בכלל פסל ומסכה תועבת ד' ושם בסתר. וכל מה שהאדם הולך ומתגדל בתורה ובמדות טובות, במעשים טובים והרגלים ישרים, הרי הוא משיג יותר ויותר את גדולתה של ההשגה, שאשרה היא מה שמתברר לו תמיד בגווניו בהירים אותה הגדולה והתרחבות החיים שיש בבירור זה של ההכרה, שלא שייך כלל שום השגה ושום שאלה בהאלהות המוחלטה בעליוניותה, שהיא למעלה מכל שם, תואר, גדר, וכל נקודה רעיונית ומחשבתית בעולם. ואותה השלילה, הבאה מתוך עוצם החיוב, מעטרתו הוד ושמחה, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק, חסיד ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה. כי רק מדת השגה זו, הנעוצה בעומק ענות צדק, המבררת לאדם את אמתת מדתו ומדת כל הברואים כולם וכל העולמים לגבי צור עולמים, היא מביאה אותו להיות תמיד עוסק בתורה לשמה, כדי לרכוש לו אותו המעמד ההגון של היחש הרצוי של נברא לגבי בורא כל, של ניצוץ חיים אחד, שפוע מחדסד מקור החיים כולם, לגבי מקורא דכולא, עקרא ושרשא דכל עלמין.

קובץ ג קב.

הענוה מנמיכה את הדעת העליונה של האדם, ומורידה את אורה לעומק עומקה של נשמתו, ועל ידי זה מכיר הוא את האמת לאמתה. וכפי רוב הענוה, האמת האלהית מתגלה אליו. וכל הדיעות הרעות ותולדותיהן, וכל מיני דרכי עבודה זרה, הכל נובעים הם ממקור המשחת של הגאווה, שהיא מרימה את הלב, ואינה מניחה להאור של הנשמה לחדור לעומק העצמיות של האדם, ונשאר כולו שקוע באפילה. ולפי רוב הגאווה, ככה יגדל סילוק האור של הדעת, וככה יגדל הזדון והשקר. זד יהיר לץ שמו, עושה בעברת זדון.

קובץ ג קה.

הגדולה הנפשית המורגשת בעת העבודה, הרי היא נערכת למדריגות. הדרגה הראויה למדת העבודה הבינונית, הרי היא נחשבת לחסרת חדוה במדת העבודה היותר עליונה ממנה, ולהיפך, אותה הגדולה המעודנת את הנשמה ומעטרתה כבוד בעת העבודה העליונה, תחשב לגאווה אולת בעת העבודה הפחותה. אותה גיאות ד', המיוחדת לצפיית המרכבה, שהיא היא הענוה האמיתית, הרי היא בתור גאווה מעוררת זוהמת גסות הרוח, כשהיא עומדת במדתה בעת התלמוד הרגיל. ועל כן ידע עת ומשפט לב חכם, איך להחזיק במדת הרוח בעלייתו וירידתו.

קובץ ג קלב.

כשמזדמן לצדיק נפילה מוסרית, אל יחת, ויעלה למקומו העליון במחשבת קדושתו. ביחוד אל יבהל מפני חטאת האדם בנוגע בין אדם לחבירו בעניני כבוד, והתכבדות בקלון חבירו, שלפעמים יש בהם קורטוב של טוב, מפני גדולת הנשמה, אלא שצריכים לזקקה בתשובה מאהבה, ולשוב תמיד לגבורה של ענוה, של אהבת רעים, וזהירות בכבוד הבריות.

קובץ ג קצח.

כשנפגשים עם מצבים של קטנות, מוצאים הגדולים את המדות שלהם חריפות יותר מדאי. יכולים הם להביט אל רוחם פנימה, ולמצא את כל הליקויים שבו. אבל לא יוכלו להונו את נפשם גם אונאה של ענוה, שהם באמת הנם הגרועים שבבני אדם, שהרי בני אדם רבים ששים תמיד בגווניהם, ואינם מכירים אי רצון במדותיהם, רק אלה צלולי הדעה נפשם ירעה להם על מדותיהם ועל מעשיהם שאינם רצויים. רק יבואו לידי מסקנא, שאמנם גדולים הם ליקוייהם, אבל ההרגשה בהליקויים בעצמה גדולה היא, והגדלות הזאת כבר נותנת היא ערובה שלא ישפלו אלה אשר הכרת צדם השפל היא צרתם הקבועה. והם יתעלו עד לידי הכרה עמוקה, שעצמותם של הליקויים יתרונות גדולים הם, ומתוך גדולת נשמה הם באים, ולשימוש של גדולה הם נועדים.

קובץ ה כג-כה.

הענוה הכשרה והפסולה ממקום אחד הם באים, וכן הגאווה בשני גוניה. הקדושה מנשאת את הנשמה להשערת הגודל של אור אין סוף, ובוה באה מיד ההקטנה הפנימית בתוכיות הנשמה, ולעומת זה גדולה פנימית, מתוך הגודל הכללי של ההויה, ומתוך עליוניות מקורה. השיקוע הגס של החמרנות גורם ריחוק השערת הקודש, והמחשבה מתחלשת, ואינה יכולה לעלות לאותם המרומים שמהם מתגלה האור העליון בגונו העשירים, המשפיע עונג פנימי ומקור כל טוב, מוסר חברותי ועצמיות אישית בטוחה, וכיון שמאור מקור הגודל מסתתר, הרי כל היש הוא קטן ובלתי מעורר, ומיד באה השפלות העכורה תוצאתה של הגאווה הפסולה וסבתה ביחד. ומתוך אפסיות מקור ההתקטנות לעומת ערך בלתי מעורר של גודל אין סוף, מתהווה גדלנות סמויה בתוך הלב שהיא מחוללת את אותם החיים העכורים של גסות הרוח אשר לגאות רשעים, שע"פ רב היא מתגלה דוקא במקום שתוצאותיה הם מדות ומעשים נשחיתים, ומתעלמת היא במקום הנאות שהיא יכולה לגרום מעשים טובים ומוסריים. ואם גם לפעמים תגרום מעשים טובים, אין הריח שוה בנזק עצמיות העכירה הרוחנית, שהיסוד הנפשי המורכב מתוך גאווה וענוה פסולה כזאת, שמקורה הוא החושך האיום של שכחת ד', נערך בו. הגאווה המזוהמת היא שקרנית, שהרי היא באה ממקור השקר הכפול, שקר יסודי משכחת גודל אין סוף, ושקר ענפי, שאחרי שהכל מתקטן ונאפס, איפה הוא הגודל והישות של הפרט. והענוה כוללת גאות אמת וענות צדק. הזכרון באור אין סוף, המתגבר,

מבליט את האפסיות הפרטית ואת האפסיות של כל היש העולמי לגבי מקורו העליון, ומתוך אותה הענוה באה השמחה ח: על ידי מחשבת החשיבות של היש, שבסיסו כ"כ חשוב וגדול, וממילא ערכו מזריח על הכל, בד' תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו. וממקור הגאווה נובע ג"כ הכעס והתאווה עד תמצית שפלותם. שכחת האור העליון, מקור החיים והעונג, מציירת את הישות בצורה כעורה, מעוררת קצף. ויסוד הכעס מחולל ארסו בנפש, החיים אובדים את ערכם וכל תקווה אידיאלית מתמנעת, ומתוך כך באה הרשעה התאונית לעומק ממשלתה, וסוחבת את האדם לעמקי שאול. וממקור הענוה בא הרצון והקדושה, נחת רוח מלא שורר בעולם תקוות נעימות כבירות סובבות וחודרות את כל ובכל היקום החיים מאושרים והכל נאהב, תעודות גדולות יש לכל פעולה ולכל רגש, והכל הולך ומתקדש הולך ומתעלה הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו תהילה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה.

קובץ ה נ.

כלל גדול הוא שכל הבדל שיש בין קודש ובין חול, בין קדושה ובין טומאה, הדברים מוכרים בהסתעפות בניגודם העצמי, אבל בהתחלתם, בעולם המחשבה והמציאות הרוחנית, החילוק הוא רק במערכה הדרגית, ריבוי האור ומיעוטו. אמנם כשמעלה מעטת האור, שומרת את תפקידה, הרי היא מצטרפת לכל אותו התכסיס הכללי, שבראשית כל עומד הקודש המלא בהדר זיוו. אבל כאשר נולדה תסיסה זרה, נטיה של תפיסת מקום עצמי, ורכישת גבולים זרים, אז מתאמר זה התוכן מעט האור, שהוא הוא התוכן המרובה באורו, ונמשכים הסעיפים מערכו, מצד עצמו, ובסוף ההסתעפות מתחילים מחשכים ואפילות, נוראים. ערכי ע"ז כולם, מעומק הרע שבהם עד אותו המקום ששם הם נתפסים רק בתור קליפה דקה, אבל סוף כל סוף יש בה אותו השמץ האלילי שאין האור הפנימי העליון בכל מילואו, מוזרח בו, הם באים מזאת התכונה, מנקודה זעירת האור שנתגדלה בערכה, וספגה לה ממארת הגאווה, ואח"כ היא נעשית למפלצת העומדת לסמל קנאה ומקנה. וכשאנו מכניעים את הראשיות, מכניסים את הנקודה הפנימית בגבולה, מצמצמים את הארתה ביסודה, ומעמידים אותה בצורה של התבטלות לגבי האור העליון, מקור מקוריות כל חיים וכל יש, נעשה תיקון כללי לכל הסעיפים, והרע נהפך לטוב גם בהשתרגות ענפיו.

קובץ ה קנא.

חושי החיים צריכים להיות בשלימותם, ההרגשות האסתתיות צריכות להיות מפותחות באדם, ומקושרות יפה אל הטבעיות הנפשיות, ועל כולם יהיה השכל השליט העליון והחודר בכל פרטיהם של כל הכחות המפותחים, ועל גבי השכל וכל ממשלתו, מתרוממת ברוממות גדולה, ממשלת הקודש של אור תורת ד', בעומק האמונה ודעת ד'. כשהאדם הוא בגדולתו, והשגתו מופעת היא באורה, אז רוחו מתפשט ומתרחב. אמנם אין אותה ההתרחבות בכלל גאווה שהיא מתועבת אלא מכלל גודל נפש ורוממות רוח בדרכי ד'. אבל כשנופל ממדריגתו, ואז חושי הרוחניים הם מוגבלים ומצומצמים, אם אותו רוח שבעת הגודל, ישאר בקרבו, יהפך לגאווה כעורה, על כן אז, בעת הקטנות, צריך שישפיל את עצמו ויקטין את עסקיו, ואז יתקיים בו ואת עם עני תושיע, ומאשפות ירים אביון, ולב נשבר ונדכא אלהים לא תבזה.

קובץ ה קסז.

החלישות והעיפות הינן מבא לכל המדות הרעות, הן מעוררות את העצבון, והעצבות מביאה את הכעס ואת הגאווה, את הקנאה ואת המשטמה ואת כל הנטיות היותר שפלות. לזאת, ההנהגה של בריאות, של האומץ הגופני, היא עבודת הקודש בעד הכלל ובעד הפרט. החלישות גורמת שימשיך האדם אל הבשר את האימון

הנפשי שלו בכונה כדי להחזיק את עמדתו, ובזה הוא מוריד את הזרמים הנפשיים ממקום מעלתם, וטהרתם והודם ובהירותם נפגמים. האומץ הגופני המספיק, מניח הוא את כחות הנפש ללכת בעצמם במרוצתם ומעופם, וע"י חיים מוסריים במעשה, ע"י אור תורה ונר מצוה, הנם הולכים ושוטפים בשבילי האורה, מנשאים את האידיאלים הגנוזים במעמקי הלב, ומעוררים את הרצון לשאוף אל הקודש, אל הנשגב והטוב, ומדריכים ע"י זה את כחות החיים והמעשה אל כל טוב ונחמד. חשבון הנפש נעשה צלול מבלי מועקה, והענוה הטהורה, שפלות הרוח ודכאות הנפש הנקיה והברורה, בא תבא בחשבון צלול ונועם פנימי, וענות חן מרטיבה תמיד את הנפש. ענוה ובושת פנים ממתקות את הסאה של מרץ הכחות כשהם חפצים לצאת חוץ מגדרם וצוררים אותם בצרור חיים עדינים פנימיים, ומוסיפים בהם אומץ להוסיף לקח וחיים טהורים. ע"י החולשה הבשרית צריך האדם לאגור אל קרבו ציורים מאמצים, והציורים המאמצים המלאכותיים והחולניים מעוררים גסות הרוח, גאוה עכורה, ועזות מצח מדולדלת. כל הוד, וכל יופי מוכלל ומרומם, נשכח, והצבעים הבהירים הנוחים והנעימים של הבטחון והאומץ הפנימי, המחובר עם הענוה הטהורה ובושת הפנים והצניעות הנאווה, משתכחים. וכמו שהדבר נוהג באישיות יחידית, כך הוא נוהג בקיבוצים, ובאומה בכללה. אומה חלושה ודלולה מוכרחת היא להתאמץ באימוץ מלאכותי שמעורר בקרבה מדות מזוייפות וגאוה בלתי נורמלית. חסד גדול עשה הקב"ה עם ישראל שאזרם בגבורה פנימית ביחד עם החולשה והרפיון הדכאותי של הגלות. בכל זאת צריכים הם מדוי הגלות, והמדוי הקדומים בכלל, רפואה ע"י תוספת גבורה. והגבורה צריכה להיות בכל המדרגות, גם באוצר החומריות, ועל גבי בסיס תחתית זה, יפרח כל קודש וכל נשגב, כל הוד וכל גודל.

קובץ ה קפא.

הענוה שתוכנה מתואר בחובת הלבבות בשער הכניעה שקראה הכניעה ביחודה ובירורה, כניעת האדם לאלהים, היא מקושרת עם החכמה ההשגה וזירוז החיים ומפעלים, בהירות הדעת וזיקוק התכונות והמדות. כמה עלולה היא כניעה זו להתחלף באותה השפלות המגונה הבהמית אם כל עזבון וכל התרשלות ובטלה. רק באותה המדה שהרוממות האלהית מתגדלת בציורו הקבוע של האדם, וכמה שהיא מתבדלת אצלו מכל שיגוב ורוממות שאפשר להמצא בכל גבול נוצר, ככה מתבדלת הכניעה הזאת מכל כניעה ושפלות, והיא מתעטרת באצילות ועדינות הנפש, ומאזרת את בעליה את אותה גבורת החיים שהגדולים שבגדולי האנושיות, אנשי המופת העליונים, מצויינים בהם.

קובץ א תתעא.

כשמלמדים את האדם תורת ההכנעה לפני האלהים ואין מלמדים אותו את הגדולה האלהית הרי מקלקלים בזה את נפשו שמלמדים אותו לחיות חיי עבדות והשפלה. הכרח הוא ללמד תחילה את הגודל האלהי במדה כזאת שיוולד בנפש ציור נאמן, שהיחש של הכנעה שנוול בלב האדם כלפי האלהות, היא באמת התכונה של הגדלות העליונה. שהרי אם יהיו כל העולמים כולם וכל גדולתם הכמותית והאיכותית, אישיות אחת גדולה, היתה אז הגדלות העליונה שלהם, במה שהיו יכולים לצייר שיש להם יחש של קטנות וערך של כניעה כלפי הגודל האלהי.

קובץ ה רח.

באות ידיעות מסודרות והופעות מרום השכל והטהור, ומ"מ הם מתקבלות במכאוב, מפני הניגודים הרבים שבשכל, מפני חשכת החומר וקדרות המדות, והן מתחדשות בזיום בהמשך הזמן, וכל מה שהן מתחדשות,

ואור התשובה מופיע עליהן, הרי הם מתמתקות ומתקבלות בגופו של אדם ומתפשטות בכל עצמיות חיותו וחודרות בכל פינותיה של נשמת חייו, כי תבא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם. מזה יצא שלפעמים אדם משפיע לאחרים, והאחרים אע"פ שהם קטנים ממנו יכולים להיות בערכם יותר מזוקקים, והם מקבלים את האור המתוק, שאצלו הוא מעורב בקדרות ומרירות, בצורה של טוהר יותר ממה שהוא מצוייר אצלו, ומזיו המקבלים חוזר תוכן מאיר ומתוקן ומישר ג"כ את העקמומיות החיצוניות שבלב המשפיע ובבשרו והרי הוא בא ללמד ונמצא למד ודומה לאם השותה מפיו של היונק את ריבוי החלב שמצה משדיה וטועמת בהם טעם מתוק ומתוקן שנשתנה לשבח בפי היונק ע"י התחברותו עם האויר החפשי ועם מתק הפה הטהור של היונק שהוא הבל שאין בו חטא. ובזאת ההבנה יתמלא האדם תמיד ענוה גם לעומת כל תלמידיו ומקבלי השפעתו היותר נשפלים לפניו, ובעצמו ג"כ יתרומם ויתקדש, גדלו לד' אתי ונרוממה שמו יחדיו.

קובץ ה רמח.

כשמרגיש האדם את עצמו קטן ומרוחק, עלוב ומשופל, אז ידע כי ד' עמו, ולא עוד אלא שימצא כי השפלתו זו בעצמו באה מתוך ההזרחה שאור הגדול של השלמות העליונה האלהית מזריח בנשמתו בשרשה, ומתוך שציור הגדלות עובר וזורם בה בברקי אורה, מצטיירת יפה לעומתו קטנותו שפלותו ואפלותו. ובזה תשוב לאדם הופעת השמחה ורעננות החיים מתוך עוצם הציור של הקוטן והעליבה, ותשאר רק ברכתה שהיא עדינותה של הענוה האמיתית, ואני בער לא אדע בהמות הייתי עמד, ואני תמיד עמד אחזת ביד ימיני.

קובץ ו יז. א"ק ג רמ"ו

מדרגת ההשתוות במדות היא עולה עד אותה המדרגה עד שאפילו לצורך רוחני לא יהיה צריך לא שבח ולא גנות כי לא יכניס בלבו שום רעיון של גאווה עד שיצטרך לקבל טובה ממה שמגנים אותו ולא ישפל בשפלות של עצבות ושל מיעוט זריזות בהארה ובשכל בחריצות ובחריפות בעומק הדעת ובבהירות החידוש, עד שיהיה צריך לפעמים הגדלה מסביבתו כדי לא למדריגתו הרוחנית העליונה. וכ"ז שיסוד השבח של בני אדם נדרש לו אפילו לטובה רוחנית עדיין לא בא למדת ההשתוות. אמנם רכוש גדול וכח נעלה ונפלא צריך אדם לרכוש לו עד שיגיע למדה עליונה זו שלא יהיה דרוש לו לא שבח ולא גנות ואם יעלה למדה זו אז יהיה באמת מעדת ישרים שהם המקבלים את כל עניניהם בתכלית השיווי ויקיים חסד ומשפט אשירה לך ד' אזמרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה. ודוקא כשבאים למדה זו תוכן הכבוד הרוחני כבוד האמת חי הוא בנשמה כי אין דבר שבמינו שיהיה מחריב בו שהוא הסיג של כבוד מדומה וק"ו של צורך הבוז כדי להשפיל דעתו. ועל ישרי לב כאלה הקשורים בקשר החכמה העליונה המשקיפה על כל העולם כולו באור האמת הברור נאמר כבוד חכמים ינחלו. כחם מתגבר ודומיתם נפלאה ר"ת כחי וס"ת דמו, דומיה תהלה, גבורי כח עושי דברו.

קובץ ו קנח

שורש הגאווה הוא בקדושה. גדולה היא הגאווה הקדושה, מתגאים אנו בד' באלהים הגדול חרב גאותנו, מתגאים אנו ביחד עם כל העולמים עם כל היצורים כי כולנו יצירי אלהים חיים, אנו כולנו הננו קשורים באור החיים השלמים העליונים וסוף הכל להאגד בחיי כל. מה רבה היא ההארה המפוארת של מקור חיי העולמים ההולכת ושוטפת על הכל מתגאים אנו בגאות ד', גאות ד' היא מקור הענוה, מקור השלום, אש אוכלה, המכלה את כל הזוהמא של גסות והפרדה, של כל טומאת רעיון של כל חולשה וטמטום, אור ד'

ויאר לנו, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה.

קובץ ו קס.

אם אדם נשפל כ"כ בדעתו עד שמתוך מרירות נפשו על עוצם ירידתו המוסרית בכל חטאתיו אינינו יכול להרים ראש לעסוק בתורה ובמצות בשובו של עולם ובחברת הבריות במנוחה ושמחת נפש בריאה, צריך הוא לשום אל לבו כי מדכאות לב כזאת על כל עונותיו הרי הוא ודאי באותה שעה בעל תשובה גמור א"כ כבר שגבה מעלתו ויוכל להניח דעתו ולשוב לשמחתו וחדות רוחו ולעסוק בכל טוב מתוך לב שקט ושמח כי טוב וישר ד'.

קובץ ו קסד.

כשאדם מרגיש בעצמו ריקנות גמורה ורואה שאינינו כלום ונפשו משתוחחת בקרבו מרוב דכאותה למראה אפסותה, ידע כי תשועת ד' קרובה להאיר לו, ומדה טובה מרובה ממדת פורענות. ואם לפני שבר גאון, לפני גדולה ואורה, דכאות רוח וענוה פנימית. ומיד יתפוס בכל האמצעים שבעולם לבסס מדת ענוה זו בכל מקורות הרוח שבידו וירומם אף ינשא בטהרת נשמתו, בהדבקה במקור השלם, באור מלך גאות לבש אל חי העולמים.

קובץ ו קעח.

יש לפעמים שאדם טועה בצבען של המדות ומחליף מדה טובה ברעה וכן להיפוך. ע"כ צריך לעיין הרבה בעמקי ההרגשות, להבחין בין הטיבים הפנימיים של המדות, וע"פ עומק מהותן העצמי יבוררו, להבדיל בין טובה ולרעה. ביחוד העצבות והשפלות הפנימית מתחלפת לפעמים. יש שהאדם שח ושפל בעומק רוחו מפני שמכיר הוא את קטנו את פגמיו ואת שפלות ערכו וזאת היא מדת קודש עליונה המעטרת את האדם בקדושה ומרבה עליו חסד עליון ורחמיו אבל יוכל לפעמים לטעות עליה שהיא רק שפלות בהמית ועצבנות, ולדחותה בחפזון, ואז מיד אורבת היא הגאווה הטמאה להכנס תחתיה. לכן צריך האדם להיות מתון בדבר ותחת להניא את רוח השפלות שהיא רוח הקודש באמת מתוך הלב, לזכך אותה מכל צחצוחי טומאות עצבות שלה, ואז באמת יגלה אור השמחה הקדושה באורח פלא על מהות הענוה והשפלות. בד' תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו.

קובץ ו קפז. אוה"ק ד

הגאווה והאכזריות הן המדות היוצאות מהתכונה האלילית. הסביכה של הדיעות הרעות של ע"ז מגררת אחריה את הגאווה ואת האכזריות בתור מדות תרבותיות בצורה סיסטמטית. אותה הזוהמא נקלטת היא מהעורון הכללי של השכל היותר טהור והיותר עליון, פגם המחשבה העליונה שאינו מניח לרומם את האדם עד כדי הזיקוק הראוי לו לתעופת היחש אל בורא כל העולמים. אל בורא כל, זה לא יוכל הרעיון האלילי לנשא את עצמו. נרעד הוא רעדה פרואה מתקיפת האור שבמחשבה זו העליונה, עיניו הכהות מתעורות מתוקף הזוהר שבמחשבה קדושה זו, מהאמת הנצחית שלה הוא מתעלף נופל ומתחלש, והוא מעמיד את קישורו לא אל כח כל הכחות, לא אל מהוה כל ההויות, שממילא הוא שלם בתכלית השלמות, וממילא כל המדות הטובות שופעות ממקורו, וכל היקום מאוחד הוא בשרשו, ואל הכל מתקשר הכל באהבה ורחמים, וכל יחיד מיחידי היצורים בעצמותו, הבודדה, כלא נחשב, ושפלות רוח ביחד עם גבורה

קדושה, ואהבת חסד עם עז חיים מתגברת היא בהדר קדשה, ומסילות החיים הולכות ונבנות על יסודות הצדקה והענוה - כי אם לכחות פרטיים של איזו זהירות קלוטה מאיזו פינה שביש, מאיזה מקצוע שבהיה שיוכל איזה עין של איזה יחיד בעל כשרון או איזה קיבוץ לסופגו ברוחו, לאלילים ישאף רוחם העכור. והנפש המזוהמת שהשפלה ממרום פסגתה, לא תדע מקור רחמים וחסד במציאות, ולא אחדות וקישור בכל היש, עומדת הוא כערער בערבה. כל יצור מתגאה בהוייתו הפרטית בגאות רשע מלא חימה, על רעהו המתנשא גם הוא להמצא, וכה הולכת היא הרשעה ומתרחבת עד כדי שנאת הצדקה, עד כדי הערצת הגאווה - עד אשר באה האורה של תורת אמת והכריזה שכל המעלים עיניו מן הצדקה וכל המתגאה הרי הוא כעובד ע"ז, ותוסד התרבות האנושית בעיקר יסודה, בעם ד', בגוי קדוש, על יסוד הענוה והרחמים. והגוי הזה גוי איתן הוא, גוי עז הוא שואף הוא לבצר את עמדתו בחיים, במציאות העממיות המסובכה שבעולם, כדי לכוון כסא ד', לקדש שם ד' אחד בורא כל היקום, ד' אלהי השמים ואלהי הארץ, רבון כל המעשים, אדון כל הנשמה, המאיר לעולם כולו בכבודו, ורחמי תמיד על כל מעשיו, ובמקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, המגביה לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ. ואותה התמצית הטובה הקלושה והרפוייה שהיא נאה למראה עינים מהעצמה החיצונה של האכזריות והגאווה, הוא כולל אותה בקרבו ברב כשרון מיסוד הקודש בעצמו, מראש פסגת הטוהר, ד' מלך גאות לבש לבש ד' עז התאזר אף תכון תבל בל תמוט, עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש ד' לאורך ימים.

אוה"ק ח"ג קכ"א

התנועה הנפשית כלפי ההכרה העצמית, מתגלגלת היא, עוברת מול התוכן הראייתי של הבחנת עצמו. יש שהצדדים הרעננים אשר להנפש עוברים, ואז מתמלא האדם גודל ועז, ויש שהצדדים השוממים עוברים, ואז לובש הוא חרדות, ורוחו נמוג בקרבו. ההקפה השלמה דורשת היא שבעת שעוברים הצדדים המלאים והמיושבים, לא תזוח דעתו וידע כי רק צד אחד עובר, וכי אחרי החזיון הזה המלא והרענן יבא חזיון דל ומעוגם, ובעת ההקפה הקודרת ידע שעוד מעט וחזיון משמח ומרנן יופיע. ובזה ישתכללו תכונותיו, ומעולם לא תשלוט עליו גאוה גסה, המאבדת כל הון, ולא תדוכא נפשו מעוצב חשוך, ויחזיק במעוז הטוב החכמה והצדק, ושם ד' יהיה תמיד מגדיל עזו.

קובץ ו רכא.

כשישים האדם על לבו שאפילו מהענינים הגשמיים ומאורעותיהם יש שביל לבא למחשבות עליונות בעניני האלהות והאצילות, וכל ארחות הקודש העליונים, והדברים מצטחצחים אצל כ"א ואחד לפי טהרתו ונקיון ציורו ולפי גודל אוצר התורה החכמה והיראה הטהורה שבלבו, לפי מעשיו וטהרת מדותיו ולפי העלאת נשמתו, א"כ כמה דין ק"ו יש על ההבנה של דבר מתוך דבר וצד עולם הרוחני הפנימי שלו ושל העולם הקרוב לו, אז ידע וישכיל את האור היקר והזהר הנוצץ בדברי החכמים האלהיים אשר דברו בחיים העליונים, ממחשבותיו ומעשיו ודיבוריו של הקב"ה, ולא יהיו זרים לרוחו כ"א יתענג עליהם למצא בהם כל טוב וכל יושר. וישיב אל לבו שתמיד כל גריעות אמונה ומיעוט תענוג של קדושה שהוא מוצא בו בהיותו עסוק בהגדות הטהורות ורזי תורה, אע"פ שהטינות שבלבו המעכבים את השמחה והנחת באות מתוך שהוא חושב, כמו שהוא באמת, שאלה הענינים הם שפלים יותר מדאי כדי לתאר בהם את הרוממות האלהית ואור האמת והגודל הראוי בהופעת הקדושה, אע"פ שצדק מאד ביסוד הענין, דהיינו בהשלילה שברעיונו מצד שהגודל האלהי צריך להתעלות מכל ציור והסברה וק"ו מכל מקרה ותכונה גופנית או נפשית, אבל בכ"ז הלא זהו עצמו הגודל האלהי ואור חיי החיים, שבכל תוכן הרי הוא נמצא בשלמותו,

ובכל ציור נאמן ולב טהור הרי הוא מתגלה, כי קרוב ד' לכל קוראיו, והוא משוער בכל שיעור, אע"פ שהשמים ושמי השמים לא יכללוהו, ומתוך כך נתן רשות פנימי לקדושים, חסידי עליונים, ולכל הראוי למלל גבורות ד', להשמיע כל תהילתו. והרישול והעוצב ומיעוט הרצון, המביא עוני ציור וביטול מעמד רוחני, זהו סעיף מסעיפי עבודה זרה הקדמונית, שבאה מפאת הציור של הגודל האלהי, בין מצד הסברא המשובשת של חדלון היחש של הבורא כל, מקור הכל, עם הברואים מפני הגבלתם ושפלותם, בין מצד היחש הנפשי שלא שיערו שאיזה רגשי נפש יהיו הולמים לכוין אל האור העליון, ומתוך כך כשלו ונפלו. אמנם מעלים אנו את הסברות הנפולות מכל שיבושי ע"ז וכל התובעות שנעשו בעולם, שהן כולן באות מיסוד יצרא דע"ז, ע"י מה שאנו ממעטים את עצמינו ואין אנו מתנשאים מדברי תורה כלל, לא מבעי בהשגות האלהיות, שהרי באמת אנו מוצאים שכל מחשבותינו בהן רק כעין צל קלוש לסבר את אזינו הערלה, ואיך נתגאה בהם, וה"ה לכל עניני תורה וידעיה, שכולם באמת הנם רק הצעות להבינה האלהית העליונה. וכיון שעצם היסוד הוא מושם [בכ"י אולי: מושג] אצלינו בכ"כ רפיון וקלישות, מובן שערך הדברים שהם למטה מזה, אע"פ שלפי אותו החוג שהם מתפשטים בו, שהוא צר וקטן, הרי הם מתקרבים בו אל הבהירות, אבל עצם ערכם הלא כלא נחשב, כיון שיסודם כהה כ"כ. וכ"ז הוא כשאנו מעריכים את הדברים מצד תוכנם העצמי המביא לגאווה ושרירות הלב, כשאנו מסודר יפה, אבל כשאנו מעריכים אותו לעומת החסד העליון, הרינו רואים שבכל אור חיים וחסד שופע, א"כ כל ידיעותינו ידיעות עליונות הן, וערכן גדול מאד. וכל מה שאנו מוסיפים ענוה, אנו מוסיפים גדולה וכל מה שאנו מוסיפים גדולת חכמה וקדושה, אנו מוסיפים ענות צדק, והדרך צלח ורכב ע"ד אמת וענוה צדק ותורך נוראות ימיניך.

קובץ ו רנד.

מתוך שאדם מסיח את דעתו מן הרע שבנפשו, ואינו עסוק בתיקונו, אינו מכיר את כיעורו, וממילא הוא צדיק וישר בעיניו, ודעתו זחה עליו, וזהו יסוד הגאווה. אמנם כשהוא מטפל בכל עת לזקק את נפשו להפוך את הרע לטוב להפכה מרירו למתיקו וחשכה לנהורא הוא מרגיש וחש את כל מכאוביו הרוחניים, והרי הוא שפל בעיניו, וממרי דחושבנא. ע"כ תלויה היא דרשתו של מרי מתיבתא בהיכלא דמשיחא באלה שני הענינים, הפיכת מרירו למתיקו וחשוכא לנהורא, ומאן דאיהו זעיר איהו רב.

קובץ ז כט-ל

ההשגות האלוהיות הן זורחות ומתנוצצות באמתתן לפי אותה המדה של תכונת יראת שמים ומדת הענוה הפנימית המתהלכת בתוכיותם. ועצמיות התכונה של עונה ויראה, היא היא הנושא התוכי של תכונת ההשגות בצחצחותן, שבעקרון הן המאירות את ארחות היחש שבין האדם לאלהים, שבין העולמים ליוצרים. על כן אי אפשר כלל להכנס בשום פתח מפתחי הדעת לאמתתה כ"א בהקדמתה של יראה והעטרתה של ענוה. ורוח הבקורת צריכה תמיד להיות עוברת על כל השגותיו, לבקש בתוכן את הנשמה המחיה אותן, רוח היראה והענוה באחדותן. הענוה והיראה בהתגלותם הם מולידים את העונג ואת השמחה. אמנם בא העונג העדין מיסוד הענוה והשמחה הטהורה מיסוד היראה. והתגלות פרצופיהם של אלה החזיונות המוארים באה ע"י הופעת אורותיהם מזו על זו קורא אני אליהם יעמדו יחד וממיזוג הקדוש של אלה הענפים באה הגבורה העליונה רבת החיל הפועלת את כל צביוני החיים באדרת קודש.

קובץ א תתמד.

לפעמים יש שצדיק עליון מוכרח לפול ביאוש ואינו מוצא לעצמו צד זכות, וכדי להחזיק את מעמדו הרוחני

מוכרח הוא לחשוב שלפי מדת אצילות נפשו עומד הוא ממעל להמדה המעשית. אע"פ שאין עולה כלל על לבו להשתמש בסברא זו להקל חלילה אפילו בקוצו של יו"ד מכל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, מ"מ זה הרעיון בעצמו פועל בקרב לבבו של זך הנפש הרהור של גאווה, שבזה בא לו אותו הערך של שמיני שבשמינית הנדרשת לו. ובעולם פועל רעיון זה לעבור על פשע, ולהקל את התשובה לכל הרוצים לשוב באמת בכל לבבם ובכל נפשם.

קובץ ז קכג

השמינית שבשמינית של גאות ת"ח, היא נמדדת לפי מדת הענוה שלו ומי שענותנותו גדולה מאד לפי זה הערך גדולה היא ג"כ מדת השמיני שבשמינית שלו. ור"י דאמר לא תתני ענוה דאיכא אנא דנראה כמו גאווה, כ"כ היתה גדולה מדת הענוה שלו עד שמדה זו של גאווה היתה מחוייבת לו למדת שמיני שבשמינית שלו. ור"י דאמר לא מינה ולא מקצתה לא פליג אלא שסובר שהיא צריכה להיות עם מיעוטה לפי הערך של הענוה ג"כ מבוטלת בהענוה, וביטול כמאן דליתא דמי, דמתהפך האיסור הליות היתר מי זוטרי מאי דכתיב תועבת ד' כל גבה לב גם כל דהו משמע אבל תערובות לא ידענו כ"א מכי כל ולא כתיב כי כל גבה לב תועבת ד' כ"א כל גבה לב דמשמע אפילו מקצתו, לאסור גם שמיני שבשמינית כשהוא לעצמו כ"א שיהי מבוטל ברוב הגדול של הענוה, שהיא גוררתו עמה ומהפכת אותו לענוה עליונה מאד, שיש בה מסגולת השיגוב העליון, כעין ענותנותם של מלאכי השרת שכתוב בהם וגובה להם ויראה להם. ויראה וענוה הם כמו ראש וסוף. מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה ראשית חכמה יראת ד' עקב ענוה יראת ד' אלא שהסוף הוא קודם להראש שענוה היא ראשיתו של עולם עליון שמסתים ביראה ויראה זו היא ראשית עולם תחתון שתוכנו הוא חכמה.

קובץ ח קכג

אין החשיבות של הקדושה של האדם, שבעיני הבריות צריכה להחליש את הדעת מפני התביעות שיש להאדם על עצמו, שהן הנה יסודות התשובה המביאה לכל ההתעלות, המושיעה את היחיד ואת העולם כולו. אמנם צריכה היא החשיבות הזאת לעורר את תכונת הענוה בכל מילואה, שההתעמקות בשרשה מביאה היא את העטרה של החכמה כולה. ולשמירת הענוה, לחידורה בכל מחבואי הנשמה, תכונת הגבורה דרושה היא. וההדר החיצוני הבא מתוך החברה, הרי הוא מחזק את היסוד של הגבורה, שיוכל לצאת בבהירות צחצחיותו, אחרי שמזדקק מתוך הזוהמא של הגאווה.

קובץ א שיב

השמחה העליונה מתגברת דוקא ע"י ביטול גמור של מהות עצמו, מפני שהנשמה מתחילה להכיר את כל הטעות שיש במהותיות עצמותית־החפץ מתגבר לאשתאבה בגופא דמלכא, בשלמות אין סוף של נועם העליון. והיא הענוה הגמורה, והשפלות העמוקה, שהעצמיות היא בה רק שירים, כלומר ענין של חסרון שנשאר בלתי כלול בשלמות העליונה, משים עצמו כשירים. והרגשה זו, היא ההרגשה המיוחדת לישראל, שהם ממעטים את עצמם בכל גדולה הניתנת להם.

קובץ ב קע

הידיעה בעומק האמונה, המתעלה תמיד בהופעת האורה האלהית־היא המביאה את הענוה לעולם. האדם

מתבטל מפני השלימות העליונה שאין לה קץ. אמנם כדי שיולד איזה יחש בלב לחוש את הביטול הזה עד כדי עדנת לבב פנימית, צריכים לחינוך של מוסר וטהרה, לזיכוכ מידות ותיאורן ההגון. אז הענוה מתחילה להופיע, ועימה יחד גאות קודש מתנוססת, הגאווה הטהורה, המתפארת בהניצוץ האלהי שבתוכיותו, שאין קץ לערכו. הריחוק מהאור האלהי הוא מביא לגאווה מגונה, האדם מגיס את רוחו בהסתכלותו על כל יתרון שמרגיש בקרבו, אינו מתבטל מפני כל הוד נורא, שאיננו מרגישו ורחוק הוא מכליותיו. ומתוך שגדולה של שלימות אין סופית אינה מוחשת בנשמה, כל הגדולות המוגבלות אינן תופסות מקום להתבטל לעומתן. והאהבה העצמית, המתחברת לרוח הגסה, הולכת היא ועושה את דרכה. ולעומתה מין ביטול עצמי, המביא תוצאות מחפירות, הולך ונכנס בלב, הרי הכל בטל, הכל אין לו ערך, ואיזה ערך יש להעצמיות הפרטית, על כל הכשרונות והמעלות. אמנם, הענוה והגאווה הבאות מיסוד ההתגלות האלהית בנשמה, שתינהן מאירות את דרך החיים, ואותן המידות עצמן שנולדות משכחת ד', מגבירות את החושך, דרך רשעים כאפילה.

קובץ ב רו

הרוצה לשמור מנוחת נפשו, ייזהר מכל דיבור הנראה כגסות הרוח. וכשיתברר לו בבירור גמור שטעם גסות הרוח ההדיוטית כבר פג ממנו, ונכנסה בו רוח טהרה של ענוה, רק אז לפעמים יוכל להתיר לעצמו, אחרי זיכוכ גדול. להביע דבר המסמן את הצד הטוב שבעצמיותו, בשביל טובתם של מקבלי השפעתו, או בשביל התעוררות רוחנית הנדרשת לפעמים לעצמו. ותכף שירגיש מזה מוסר כליות פנימי, יבין שעוד לא הגיע הזמן לכך, וישוב למידת הענוה מתוך לב טהור, ולב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה.

קובץ ב רכה

הצדיקים, עיקר נפילתם באה מתוך הענוה היתירה שלהם, שבעצמה הרי היא המידה היותר גדולה מכל המידות, ענוה גדולה מכולן. כשהם באים לשוב, מתעטרים הם עוד יותר בענוה, והיא מגדילה בעיניהם את האורה הרוחנית שבנשמתם האלהית, וטסים בבת אחת בתשובה כבירה. המוחה כעב וכענן אמ כל הפשעים, ומעמידה אותם על במתי עולם, לרנן לשם ד'. רננו צדיקים בד', לישרים נאווה תהילה. בד' תתהלל נפשי. ישמעו עניים וישמחו.

קובץ ב רל

לפעמים אדם נופל מדעתו, כששומע גדלות של בחינה אחרת שאינה מידה שלו, ונעשה מבוטל בעצמו, והעיצבון מתחיל לעמם את זוהר נפשו, מפני שכל מעמדו הרוחני נעשה אז כהה לפני אותה מידת הגדלות, שאינה לערכו. צריך אז להתחזק בעצמו, שלא לקנאות בחלקו של אחר, ולהשתמש רק משפלות זו לפי המידה הראויה לבצר כחֶגְאוּה, שלא תזוח דעתו עליו, ומכל מקום יהיה מרוצה ושמח בחלקו מאד, ויוסיף להחזיק במעוזו, ואז ייבקע כשחר אורו, וארוכתו מהרה תצמח.

קובץ ב רסג

כשקדושתו של אדם מגעת למידה כזו, שהטוב שבעצמיותו הוא המכריע בחייו, אז יוכל להיות מתקיפי עולם, וכחות גופו ונפשו ראויים הם שיזרמו בדרכם בחיים במילואם, כי כל אשר יאמץ יוסיף שפעת טוב, חסד, אור וחיים. אבל בזמן שלא נזדכך עדנה, והרע שבו מרובה על הטוב, אז ראוי לו להשפיל דעתו,

לשבור לבבו, להיות רך כקנה, ורצונו יהיה רפה כמה דאפשר, רק לדבר מצוה ברורה יחזקה ויאמצה ועדי יאיר עליו אור ד' ויזדכך כראוי, ויבוא לו תור הגבורה, להיות מגיבורי כח עושי דברו.

ספרות

חדריו עז, עד, עט

קובץ א פו.

סופרים וכל עסקני האומה הרוחניים אשר בנפשם מקננת הדאגה לקיומו של עמנו בצורתו החמרית והרוחנית. עצות מרחוק מבקשים אנו, עצות שהן בודאי טובות, הרחבת השפה והספרות, בקשת דרכים שבהם מחבבים ומרימים את הרגש הלאומי הישראלי. אבל עם העצות הרחוקות, שהם כמו חדשות, אע"פ שבאמת כבר היו בנו בשכבר הימים אלא שנתישנו בימי התרדמה וההתעלפות הלאומית, - אנו צריכים לחזק ג"כ את העצה הקרובה, את העצה שהיא בידנו ובין עינינו, את השמירה של חקי היהדות של האומה כולה, הנובעים כולם ממקור חייה העצמיים, ונותנים לה חיים עצמיים, בשמרם, ע"י קיומם ושמירתם, את צביונה הרוחני והמעשי.

קובץ א קעו.

כל מה שהשפה יותר מתעשרת אצל בני אדם, והספרות מאמצת את כחה, לגלות את כל הצפון, את כל הגיוני הנפש היותר כמוסים, וכל הציורים והחזיונות היותר מסובכים ועמומים, כן הולך החיוב ומתגדל על כל מי שכח בידו להרים את המסכים מהדעות היותר נשגבות, שעל ידן צורת האדם מתעלה, לעשות את חובתו. ולא עוד אלא שכל פתוחו של כשרון הדיבור וההסברה הספרותית, סופו להביא לידי התעודה הנבואית של הפיכת שפה ברורה לכל העמים, לקרא כולם בשם ד'. א"כ הרינו רואים בפריחתה של הספרות ג"כ הזרחת אורו של משיח בעולם, וההפרחה של פיתוח השפה, מתגלה היא בכל הענינים, בחול כבוקדש, בטמא כבטהור.

קובץ א רל.

מיד כשאנו מתחילים להסתכל בדברים האלהיים נופלת עלינו חרדה, והשכל נעשה עי"ז כהה ובשביל כך אין אנו מסיקים הלכה ברורה בסדרי המחקרים הצחים, ובדרכי החיים והמעשה שעל פיהם, בראשית ההשקפה, עד אשר אנו מתחזקים בישוב הדעת, ורגש היראה נח מזעפו, ע"י המנוחה השכלית. ואז הננו מתחילים לחשוב מחשבות ברורות, שיש בהן תועלת ספרותית ותועלת מעשית.

קובץ א רעו.

להפרחת הרעיון והפריית הספרות, צריך שיהיה מוסכם שכל פרח ציורי ושכלי הוא פרי הנשמה, וכשמגלים אותו, מתבסס העולם יותר, כשהשאיפה הנשמית בכללה היא נוטה לטובה. ולכן צריך תמיד הכח השכלי והציורי להיות עסוק בעבודתו, בין ע"י העמקה בציורי עצמו, בין ע"י התעוררות מחזיונות רוחניים של ספרים אחרים, חדשים גם ישנים, שמתוכם המחשבה מתעוררת, והיא אורגת את חזיונותיה, וכולם עולים הם על שולחן הספרות להעשירה.

קובץ א תקיב.

הספרות של הקודש מוכרחת להתפשט, וצריכה להתרחב. כל הגות לב טבעי של הגיון קודש, של שירה חפשית, שיסודה ביסוד הנשמה במקוריותה, צריך הוא להיות נקלט במקלט הספרות. ויעמדו זה נגד זה, נגד כל הגיוני הרשע שהנפש הטמאה שבאדם הוגה, שהיא מתגלמת בספרות, ומסריחה את העולם בהבלה המעופש. תבא ספרות נובעת ממקור חיי הקודש, ותבסס את העולם. והביסוס הזה בהתגברו, יהפך לטובה גם את כל הסרחון כולו, וכל ניצוצות הקודש של הטוב והאושר, שהם מפוזרים באותו הזרם הנדלח של הספרות, המפכה ממקור הבלתי טהור של הנפש האנושית, יעשו אגודה אחת לטובה לקדושה ולאורה.

קובץ א תקיג.

שמחת ההשגה וההרגשה הקדושה, שהיא שמחת ד' המיוחדת לצדיקים, ושבישראל יש לה גוונה המיוחד, צריכה להתפרש בכל דרכיה הפנימיים, המלאים אורה. היא צריכה להתבאר בכל הדרגותיה האטיות, ובכל דליגותיה התמידיות, וצריכה להעבד ע"י הכרה ותבונה ברורה. ביחוד יש מקום להצד הספרותי המעשי להתבלט באותם המצבים ששמחה של מצוה המעשית מתפשטת בהם בהרחבה בחדרי הלב, וממלאה עז וגבורה מעשית את כל כחות החיים. במילוי כזה המאושר, משתקפים הרבה סודות נחמדים. ורזי עולם, שהם תוכן למדע ולשירה נצחית, להשקפת עולם צלולה, ולפילוסופיה עליונה, הולכים ומתגלים, הולכים ומתבררים לפרטיהם ולפרטי פרטיהם, עד שהם מתהפכים אח"כ למזון מבריא תדירי לנשמות רבות, ולרפואת העולם כולו ממחלת שיעמומימות.

אהת"ש י יא

תפילה וצעקה ותשובה מעומקא דליבא והתגלותה בפועל על המעשים בתיקונם, מוכרחת להיות מוקדמת לכל הופעת אור השגה עליונה. ואי אפשר לספרות חשובה באמת להולד ולהופיע באור של חיים בעולם, כי אם ע"י התגלותה של אור התשובה, המחודשת פני תבל כולה. אמנם מופיעה היא נגהה של הספרות העתידה בהתנוצצות הדעת שקודמת לאור התשובה. והדעת ממלא את כח הרוחני בחופש גמור ודרור עליון נעלה, המביא לתשובה שלמה, המושכת אחריה גאולה, אחרי שבאה כבר הסליחה הפנימית והחיצונה. ורפואה וכלכלה וקיבוץ גליות, והשבת כח לשופטים ויועצים, יסודי הספרות ומיסדיה, מתאמצת לבא, והרשעה מתכנעת, והצדק מתעלה, ולב האומה מתחיל לדפוק בעז חייו בירושלים, וצמיחת נזר ממלכה שלמה מופיעה, וכל חפץ לב מתמלא בתפילת ישרים, המלאה רצון חי העולמים, אשר הוא שח ויהי.

קובץ א תשעז.

כל הספרות החילונית שנתעוררה בתקופה האחרונה, שיש בה הרבה משום חכמת סופרים תסרח, והרבה ניצוצי אורה ורשמי גאולה, הכל בא מהצינור של שיחתן של עבדי אבות. ושיחה זו היקרה כ"כ, השתפלה מאד בפי עבד, שאמנם יצא מכלל ארור לכלל ברוך, אבל מקורו שלא היה ברוך, פעל איזה רוע, וטינא היה בתוך הלב, אלי כתיב. מתוך גרעין המר שבתוך המתיקות הגדולה שבשיחה עליונה זו, נצמח כל הסרחון שבחכמת סופרים שבעקבא דמשיחא. אמנם גם סרחון זה יהפך לזבל המפרה ומעדן מדשן ומרוה את השדה אשר ברכו ד', והטוב ינצח בעקרו. ותהפך השיחה החיה שבפי ישראל וכל זרע יעקב, לשיחת קודש נותנת אור חיים, המתעלה בגדלה מעל התורה בערכה ההוי, וממנה יצמח אור תורתו של משיח,

שאפילו תורה שבעה"ז הבל הוא כנגדה, ובעוה"ז תורה נתתי לכם, לע"ל חיים אני נותן לכם, במקום תורת חיים בשם הליווי [כן בכ"ל], יגלה אור חיים עצמי, כטל חרמון היורד על הררי ציון כי שם צוה ד' את הברכה, חיים עד העולם. וכל זה יגלה ויראה ע"י התגלות רזי תורה עליונים ועליונים בשפע גדול, והשפעת הקודש על כל החול לקדשו ושפעת כל החכמה וכל השירה וכל אוצר החיים הנוי והנצח הגבורה והתפארת יגלה ויראה מטל שמים העליונים בחופש מוחלט עליון המתעורר מהארת היובל הנשמתי הקורא דרור לארץ וכל יושביה ויובל היא קודש תהיה לכם, בלא פעולה ועבודה, בלא קנין רכוש ושיעבוד, בלא עול נוגש ובלא דאגה ופחד כ"א בבטחה עליונה, בעונג עדין ובחדוה מוחלטת בגיאות ד', מן השדה תאכלו את תבואתה.

קובץ א תשפג.

צריכים להמתיק, ע"י סידור רגשות עדינים ורעיונות מזהירים ונעימים, את התוכן המתילד בנפש מקבלת עול מלכות שמים, מהמחשבה ע"ד האמונה האלהית, וכל הארחות הרוחניים והמעשיים, המסתעפים ממנה, עד שיהיה דבר ד' מתוק וערב לנפש. ומיתוק זה תלוי בגדולי הדורות, ברעיונם הפנימי, בסידור חייהם, ובפעלם הספרותי.

קובץ ג ג.

הצורך של הדבקות האלהית, במחשבה ובחשק הלב, שהוא יסוד האמונה בחיים, שהוא בא ודופק בחזקה בהרגשת הנשמה המוכשרת לזה מצד דרכי חייה, מדותיה וידיעותיה, צורך זה מקורו הוא בהתאגדות הכללית, שצורך החיים הכלליים אגוד הוא ביחד. ועל פי מדה מיוחדת הקרבה הזאת מאגדת את הנשמות של כל פרטי ישראל ביחד, ובמדה יותר רחבה את כל האדם יחד בכללותו, באיגוד הצלם האלהי הכללי, ובמדה יותר מורחבת מתאגד ביחד כל צורך החיים של כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, תוצא הארץ נפש חיה למינה, זו נפשו של אדם הראשון, ובמדה המתרחבת ביותר, עובר גבול האחדות על כל המצוי, כל הנברא, הנוצר והנעשה. ומיסוד האחדות שבצורות הכלליות הללו, שהוא דבר של מציאות בפועל, בא הצורך העליון לקרבת אלהים ולדבקות עליונה. שבאמת לא את עצמיותו לבד האדם מעלה ברוממותו המקודשת, בעת אשר חדות אלהים עליונה תמלאהו, בעת שרוח הקודש מקשקש לפניו כזוג, ולבו מלא על כל גדותיו אהבה לכל היצור, כי אם את הכל הוא מעלה, את כל הנשמה, כל החי, כל היש. וכל נשמה יותר עליונה, מרגשת בעתים יותר תכופות את הצורך הגדול הזה. וישנם אדירי אמונה, גדולי נשמה, שמעולם אין עליה עליונה זו של דבקות אלהית מאירה ושמחה סרה מאתם. והם הם יסודי העולם, מדריכי התבל, משכלליו ומיסדיו, המרבים בו שלום ואושר. וכל הצדדים של ההטבות והעליות למצב החיים, כל העצות הממלכתיות, הספרותיות, הכתתיות, וכדומה, אינם כי אם קטעים קטנים מגדולת פעולתם של גדולי נשמה הללו, שאור החיים הגדול שלהם מצד עצמו ממלא את העולם כולו תיקון ואורה, ובזכותם המחשבה שבאדם הכללי חיה, ומתהפכת לכח פועל ומרבה להיטיב, לשפר ולהעלות את החיים הלאומיים והאנושיים, הכלליים והפרטיים, דרגה אחר דרגה, אל מעלתם העליונה. בי מלכים ימלכו ורוזנים יחוקקו צדק, בי שרים ישרו ונדיבים כל שופטי צדק.

קובץ ג לג.

כשהספרות של חול וכל סיגיה עמה הולכת ומתפשטת, מתרחבת ומתגדלת, יוצאים מן הכח אל הפועל, בכתב חרות ובאר על הלוחות, כל הגיוני רשעה נבלה. וכל השמרים שבנפש האדם, כשהם משתפכים

החוצה, כחם כהה, ורשעתם מתבררת, ובוזה הרשעה אוכלת את עצמה, הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו. כל מחשבה נצחית קדושה, כל מה שהיא יוצאה אל הפועל, היא יותר מתחזקת, הודה הכמוס הולך ומתגלה, ואמתה החזקה הולכת ומתחזקת, ולעומת זה כל מחשבה פסולה, אשר רק עד ארגיעה לשון שקר, כל כחה תלוי רק כל מה שהיא יותר עלומה, והיה במחשך מעשיהם, והסתה של עבודה זרה ואברהם היא בסתר, וכל מה שהיא יוצאה יותר אל הפועל, הרי היא מתנוללת, וכחה מתבטל. ולא עוד, אלא שעל ידי שהחוצפה מגלה היא בבירור את כל הגיונותיה הכמוסים, מתעוררת הקדושה הכמוסה בלבם של ישרי לב וחושבי מחשבות קדושות עליונות, להביע גם היא את הגיונותיה בבירור, והולכים על ידי זה רזי תורה ומתגלים, ואור גדול מופיע בעולם, אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו.

קובץ ג קסח.

האדם צריך להרגיל את עצמו להביט על כל ידיעה רוחנית מעולם הרוחני שמופיעה לפניו, בתאבדות, כאותה התאבדות של ידיעות מארץ מרחקים נפלאה, ואז יוכל להרגיש את נועם התורה, ואת הרעננות שהיא מכניסה אל הנשמה בכל הופעותיה, ויחוש את הוד הספרות והשירה הפרוש על כל דבר גדול ודבר קטן מהגיונותיה של תורה במדה גדולה כזו, שיוכל לחבבם על כל העולם, על הקרובים ועל הרחוקים. ולעולם יצייר בעצמו שזה הרעיון המבוטא או המוצג ברוח לפניו, הוא תוכן חי, מלא כח יצירה, שבו ספונים כחות רבים, לחולל גם הם חדשות ונצורות.

קובץ ג קעז.

על הגוף, בתור מרכז חיים מצומצם ומוגבל, פועלת היא נשמת החיים הרחבה, והמתפשטת במעופה למרחקים עולמיים. אידיאליים הם מאד טהרת הגוף, חסנו, בריאותו, חילוף עצמותיו, ערות חייו, אור וחום רגשותיו. העולמים כולם הנם הגוף של הנשמה האלהית, אצילות השכינה, מלכות שמים, העשירה, המתפשטת. בעולמנו מרגישים את ריכוזה על פי מדתנו, על כל יציר נברא היא מתפשטת, על כללות היצירה היא מתרכזת, מאירה היא באור חייה, מגלה היא את עשרה וכבודה. בעולם החי היא מתגלה בצביונה המיוחד, באנושיות כולה ברב חוסן ובליטה הדורה, בעוז קודש הרי היא מתגלה בכנסת ישראל, זאת היא מנוחתה, טרקלינה, הכלול בהדר תפארתו. מי שחודר בנשמה הישראלית, מסתכל בהאופי המצויין והמיוחד שלה, בהודה ההיסטורית, בגורלה, בנצח קיומה והופעת חייה, במחשבות הגיונותיה, בשאיפותיה, תקוותיה, חלומותיה ויעודיה, בטחונה ואמתה, הרי הוא מוצא כמה נאה הוא המרכז אשר לבחירה האלהית, אשר לאצילות השכינה. ומתוך דיוקן של מטה, עולה הוא ומסתכל בדיוקן של מעלה, ונותן כבוד ופאר למלכותו, מלכות כל עולמים, אשר על ישראל הדרתו. והגויה הלאומית וכל מכשיריה, ארצה שפתה, רוחה, מוסרה, מנהגיה, נטיותיה, והנשמה שלה, תורתה, נבואתה, תפילתה, אמונתה, וכל הפלגים הרבים, יבלי מים נאמנים, מים עליונים ומים תחתונים, יחד מתרוממים גלי גלים, מתנשאים בהוד עדיים, מתחבבים ומתאהבים חבת ידידות שאין על עפר משלה. והאהבה הלוהטת מתהווה לקנאת עם, מחוללת גבורים אזורי עז רוח מלא אש לוחט, ומתמזגת הגבורה הלוהטת עם השכל והיושר, וספרות גדולה מלאה עצה שירה ויושר מתיצרת, לתחיית גוי על ארץ ירושתו לעולמים. ושופרו של משיח מתחיל לתקע.

קובץ ג רכג.

הנני רואה בעיני, אור חיי אליהו עולה, כחו לאלוהו הולך ומתגלה. הקודש שבטבע פורץ גדריו, הולך הוא

בעצמה להתאחד עם הקודש שלמעלה מן הטבע, עם הקודש הלוחם עם הטבע. לחמנו עם הטבע ויצאנו בנצחון. הטבע עשה אותנו לבעלי מומין, נקע כף ירכנו, אבל השמש הלא לנו זרחה לרפאותנו מצליעתנו. היהדות של העבר, ממצרים ועד הנה, מלחמה ארוכה היא נגד הטבע, נגד טבע העולם, נגד טבע האנושי הכללי, אפילו נגד טבע האומה ונגד טבעו של כל יחיד. לחמנו על הטבע כדי לנצחו, כדי לרדותו בתוך ביתו. הוא נכנע בפנינו, העולמות הולכים ומתבסמים, בעצם עומק הטבע תביעה גדולה מתגברת לקדושה ולטהרה, לעדינות נפש, ולזיכוכ החיים. אליהו בא לבשר שלום, ובנשמתה הפנימית של האומה זרם חיים של טבע מתפרץ, והוא הולך ומתקרב אל הקודש. זכירת יציאת מצרים הולכת ונעשית לזכירת יציאת שיעבוד מלכויות, ההולכת ומתקדמת, והננו כולנו הולכים ומתקרבים אל הטבע, והוא מתקרב אלינו, הולך הוא ונכבש לפנינו, ודרישותיו הולכות ומיתאמות עם דרישותינו האצילות, ממקור הקודש. הדור הצעיר, התובע ארצו, שפתו, חירותו וכבודו, ספרותו וכחו, רכושו ורגשותיו, נזרמים הם על ידי שטף של טבע, שבתוכיותו מלא אש קודש הוא.

קובץ ג רלז. חדריו עו

הנני צריך לשחרר את ספרותי מכבליה. מפני מה איני יכול לכתוב את עומק רעיונותי בדרך ישרה, בלא סיבוך, בלא הרכבה יתירה, כי אם דברים כמשמעם, להגלימם כפי סדר יצירתם - זהו סוד מסותר, נעו מעגלותיו של אורח החיים, וטלטל הקב"ה שביליה של תורה. מניעות גדולות עומדות נגד כל התגלות רוחנית עליונה שלא תופיע בכל הרחבתה, אין העולם כדאי לאורה יתירה. אבל אנו חייבים ללחום עם המניעות, עומק החסד ינצח את הכל, ערפלי המחשכים יסורו, ינוסו הצללים, וכבוד ד' ואורו יופיע. כהניך ילבשו צדק וחסידך ירננו. עורה כבודי עורה הנבל, וכינור אעירה שחר. אודך בעמים ד', אזמרח בלאומים. כי גדול עד שמים חסדך, ואמונתך עד שחקים. אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי. לעשות רצונך אלהי חפצתי, ותורתך בתוך מעי. בשרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא, ד' אתה ידעת.

קובץ ג רנט.

לא לחנם נטע בי אלוה כל הנפשות את התשוקה התדירית לכל נסתר, לכל נאצל ונשגב. ולא לחנם הביאני לארץ ישראל. ולא לחנם יצר בי רוח אומץ וטוהר פנימי, אף על פי שהנני מוקף חולשות וכשלונות לאין מספר, הרבה מאד יותר מכל ההמון וכל בני תורה הרגילים, ואולי גם יותר מכל בני המעלה, עדיני הרוח, והמרגישים רחשי הנשמה. כל אלה נטעו בקרבי כדי להשתמש בהם להאיר לעולם, ליצור ספרות מלאה אור רזי תורה, פופולרית ושוה לכל נפש, מלאה שירה וגבורה, חמושה בשכל טוב ובבקורת נאמנה, להרים קרן לעם ד' ולתשועת עולם אשר החלה לזרוח לו בארץ ישראל.

קובץ ג רעב.

אי אפשר לספרות ישראלית שתצליח, בלא התקדשות הנשמות של הסופרים. כל סופר שאינו עמל לטהר את מדותיו, לזכך את מעשיו ואת רעיונותיו, עד שיהיה עולמו הפנימי בעצמו מלא אורה, והשלמות הפנימית מורגשת בתוכו, יחד עם הדאגה להשלים את החסר, ולהמלא ענוה ממוזגת בגבורה, שלות רוח, עם התעוררות שכלית ורגשית חזקה להיטיב ולהשכיל את עצמו, וחפץ נשגב לעמוד ברום הטהרה והקדושה האצילית - כל זמן שאינו עומד במעמד כזה, לא יוכל להקרא סופר באמת. רק הראשונים היו נקראים סופרים, מפני שהיו סופרים אותיות שבתורה, וספירת האותיות שבתורה העלתם למדרגה עליונה של טוהר רוח וגבורת נשמה, עד ששם סופרים היה נאה להם. ואם את הספרות הישראלית אנו חפצים

להחיות, צריכים אנו ללכת בדרך הקודש הזאת, לבוא מן הקדושה אל הספרות. והיה שם מסלול ודרך, ודרך הקודש יקרא לה, והלכו גאולים.

קובץ ג רפה.

לפתח את הספרות בתוכני אמת וקודש מקוריים, צריכים בעלי המחשבה שהגיונותיהם נובעים ממקור הקודש להרגיל עצמם בפירוט מחשבות. כי השטף הגדול שאור הקודש שוטף על הנשמה, גורם שהדברים שיסודם באצילות עליונה באים סתומים, והדרישות הספרותיות אינן מתפרטות, ומתוך כך העולם נשאר עומד ותוהה מבלי דעת מה הוא התוכן שכל הוגי דעת קודש הללו מרצים לפניו. וכל ההשפעה נשארת לפי זה רק על יסוד ההרגשה הפנימית, השרויה בתמותה אצל ההמון כולו, ועל יסוד המעוף השמימי של יחידי סגולה, אבל נעלם דבר מכל הקהל, עד שיפורטו הדברים, טיף אחר טיף.

אורות התחיה סה. קובץ ד כ.

וכשהאורה מתגברת בנשמה, בראשי האומה, בבחירי הבנים, בגדולי הכשרון, הולך הזרם ומשפיע, החיים הגדולים מתחילים שוטפים, מתגלים בחוגים הרוחניים והחמריים, בספרות, בחברה, בתולדה ובמזג, בנעימות הנפשית וברחבת הלבב. זוהר עליון מתחיל פורש זיו עננו והוד כבודו, ושם ד' הגדול הולך ומתראה עוד על עמו. הסגולה הגנוזה מתבצצת ועולה, נגד כל שוטניה וכופריה. וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך, וכל רואיהם יכירום כי המה זרע ברך ד'.

אורות הקודש א קלה.

ההגיון הרזי הוא החופש הישראלי. כלומר, הנשמה הישראלית, בהיותה בתור נשמה יחידה יונקת מטל החיים של כנסת ישראל, חושבת ומציירת על פי טבעה, ועל פי כל אותם הגורמים שגרמו לה לחשוב, כל אותם המאורעות הגדולים המיוחדים לישראל ותולדתו, על פי אותו היחס האלהי העליון המובלט אשר הופע באומה נפלאה זו. כשהחופש עולה עד למרום פסגתו, כשאין הנשמה סובלת משום מוטה ועול של כל דעה מוסכמת שיוצאת שלא ממקור ישראל, אז הרעיונות ההולכים ונוצרים על פי קדושה טהורה זו הם רזי תורה. בין כשהם נאמרים באותה השפה ואותו הסגנון שבעלי הרזים רגילים להשתמש בהם, בין כשהם נאמרים בסגנון אחר ובצורה ספרותית אחרת, זה השפע של רוח הקודש הולך וזורם מרוח ישראל בהם, וכנסת ישראל היא בעצמה קבלה למשה מסיני.

אורות קובץ ד סד.

הספרות תתקדש, הסופרים יתקדשו, יתרומם העולם להכיר את כחה הגדול והעדין של הספרות, הרמת היסוד הרוחני בעולם בכל עילוי. ילך האור ויפרוץ, התביעה האיתנה תתבע את שלה. התובעים הם נשמות רבות, צמאות, נשמות מרגישות, מכירות בחכמת הפרצוף של המבטאים והסגנון את טומאת הרעיון שבסופרים רבים, שלא תכסה אותם כל מליצה מוסרית, כל הלבשה שירית. עקוב הלב ואנוש הוא. רוח טומאה זה, ככל רוח הטומאה בכלל, עבור יעבור, יבטל מן העולם וכליל יחלוף, והספרות תתקדש, וכל סופר יחל לדעת את הרוממות ואת הקודש שבעבודתו, ולא יטבול עטו בלא טהרת נשמה וקדושת רעיון. לפחות תקדים המחשבה של תשובה, הרהורי תשובה עמוקים, לפני כל יצירה. אז תצא היצירה בטהרתה, רוח ד' תחול עליה, ונשמת הגוי כולו תגבל בה, ותגלה בתוכה ועל ידה. זאת היא תעודתה של

היצירה החדשה העתידה להגלות בתחיתם של ישראל, אחרי הסרחון הגדול של חכמת סופרים, ורוחי אשר עליך ודברי אשר שמתני בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם.

קובץ ד קטו.

הספרות הנפרזה מצמצמת היא את המחשבה. חושב הסופר שכל מה שלא יוכל לכתוב אינו דבר חשוב שבכשרון, והוא מסיח ממנו את דעתו ואת נקודת רצונו. וחושב הקורא שחוג רעיונותיו צריך להיות מוגבל עם מה שיש בספר. ולא ידעו שניהם שהטוב והמעולה שבמחשבות, האור המחיה אותן, הוא אותו התוכן האצילי הטס באויר הרעיון, שאינו נתפס, ולא יוכל להכתב מעולם, ולא יכנס בגבולה של הספרות. טעות יסודית זו קשה יהיה לעקרה מלב האדם, כל זמן שיחשוב את הספרות לקנין מוכרח לחייו הרוחניים. מתוך נקודת החיים העליונה תצא מחאה גדולה על הספרות, וכימי קדם יבין האדם לשיחו המקורי. ונתתי תורתי בלבם ועל לוח לבם אכתבנה. וישאר רק הספר האחד, שהוא אור החיים בעצמו, אנא נפשי כתבית יהבית, כי באור פניך נתת לנו ד' אלהינו תורת חיים.

קובץ ד פד.

קנאת סופרים תרבה חכמה. בלא קנאת סופרים כל אחד יוצר רק מנטיתו הפנימית, והוגה ולומד רק במה שמטהו רוחו. ברכה גדולה יש בזה, עומק ההוד יוצא הוא דוקא בעמל כשרון שבא מתוך דחיפה פנימית. אבל עושר רוח בוא יבוא מתוך הרכבות המתלדות מריבוי מקצועות, מידיעות ומסות שונות, ורק מקנאת סופרים יבוא האדם לעסוק במקצועות שאין לו כח מושך פנימי אליהם, ומתוך כך תרבה החכמה. אמנם ריבוי זה כמותי הוא, אבל ברכה יש בו גם להאיכות. עד אשר תבוכר הדעה, והעולם ישתכלל מההופעה היחידית של כל כשרון המתאחדת באחדות הכללית, ואז לא יהיה החזון שכל עמל וכל כשרון המעשה הוא רק קנאת איש מרעהו.

קובץ ה כא.

הרגל וחוש אסתתי צריכים, לראות, בכל ספר שבקדושה, את הצד המדעי והספרותי שבו, ולאחד את התוכן הזה עם התוכן הקודש התמים, שאין בו שום פגם של התחכמות, ותמימים ינחלו טוב.

אורות הקודש ג קעז

לפי אותו הערך שאור עוה"ב זורח בעוה"ז, באיש היחידי, בכללות העולם, ובמציאות בכללותו, הכל מתעלה. באדם זורחת היא האורה של עוה"ב לפי טהרתו, קדושתו וגבורתו הרוחנית, בהופעת קודש, בשכל, ברגש, בציור, בדמיון, בטבע, במזג הגופניות. וכפי אותו הערך שהשליטה על ארחות החיים כולם ועל עצם החיים וכחותיהם באה מכח ההתכוונות אל חיי עוה"ב, כה הם מאירים יותר, כה הם עדינים יותר, יותר מלאים גבורה ותפארת, יותר מיוסדים ביסוד חיים קבועים, אוהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח, וגם חבליו כל ינתקו. כשאור עוה"ב זורח בפילוש גדול, מרומם הוא את כל ערכי החיים כולם, מאיר הוא בספרות ובשירה, בחיי החברה והמדינה, באישיות היחידה ובמשפחה, בממלכה ובמשטרה, בעולם היופי והגבורה, באהבה, ובסידור הצרכים כולם לכל סעיפיהם הקטנים עם הגדולים. החותם העליון של חיים עליונים ממלא את כל חלל העולם, וזיו השכינה פורח בכל, והטבע וחוקיה, הליכות שמים וארץ

ומשטריהם, החיים והמות הנראים בעולם, התקוות והתלאות, הכל מואר באור חיי עד באור חיים שכוס התענוגים העדינים המרוממים כל נשמה ומצחצחים כל רוח ונפש ממלאים הם את כל מהותם. והאישים היחידים שמעלים הם את חייהם למדה זו, מתברכת מדת האמונה אצלם, מתעטרת עם העטרה של הכרה עליונה, העולם ומלואו, הזמנים ושטפיהם, מתיצבים ברוחם במערכה בהרה מלואת כבוד, גודל, נצח והוד, וזיו אור עליון, הממלא את כל השמות, את כל האותיות, את כל ההגיונות, כל המחשבות, כל משאות הנפשות אשר מעולם ועד עולם שוטף עליהם תמיד בעזו ועטרת חינו, והם מלאים אהבה לכל היקום לכל הבריות, שקועים באור החסד העליון האומר לעולם חסד יבנה, ודעת ד' במשפט ובצדקה, ממלאה את כל אחד מהם.

קובץ ה קנת.

כח החיים המרחף על פני תורה שבעל פה, צריך הוא ספרות מיוחדת לבאר אותו. אמנם ראשית שמחתה של תורה, יסוד המלתא דבדיחותא דאמרי רבנן עד לא פתחי בשמעתא, נובע הוא מיסוד מלא כח זה. ההכרה המלאה שהפוריות של תורה שבע"פ, הסתעפותן הגדולה של ההויית התלמודיות, באות הן מכח חיים מלא האצור בגוי איתן, שיסוד החיים הכבירים מענין אותו מעומק נפשו, ומדריך אותו לחיים מלאים מפעלים ומתכונות רבות אותה ההתזה הגדולה של כח החיים המפלגת מתוכה נחילים גדולים וקטנים, לא למעט חיים באה כ"א לרבות, ובהרבותה את כח החיים בהשתרגות ענפיו, היא ג"כ משפרתו מקדשתו ומעלתו, משמחתו בצביונו ומקימה אותו באחריות בטוחה למשמרת לדור אחרון בנים יולדו.

קובץ ה רכ.

אורות הקודש ב אחדות הרוחנית הכללית מביאה אותנו לידי הכרה של אחדות הסגולות הפנימיות במהותם העצמי וכשאנו מגיעים לנשמת האדם כבר אנו חושבים בהתגלות ע"ד הערך המהותי הכולל את הכל קטן וגדול והננו מרוממים את הערך של ההכרה הטבעית הטבועה עמוק בנשמה למעלה מכל ההתלמדות. הלימודים משמשים בנו לתריס שלא, תבא ההתלמדות הארעאית בחידושיה השטחיים, ותעוות את המשקל הפנימי, וחוץ מזה משמשים הם כגשם נדבות להפריח ולהצמיח את הנצנים הטבעיים שבמעמקי הנשמות. המחשבות היסודיות של כל נשגב, של כל יושר, הכל כבר מוכן ולב כל אדם הוגה בהן, בין חכם בין הדיוט ומתוך כך משמשת היא ההשפעה כ"כ באדם והגדולים מדריכים את הקטנים, לא הדרכה שמחוץ להם אלא סידור פנימיותם. ההקדמות אינם כ"כ דברים מחוייבים למעלות הנשגבות אלא דברים מקילים ויש שהם בעצמם שבים להיות רכוש קנייני חוץ משימושם לבסס את הדברים הנשגבים יותר מהם ע"פ היסוד האחדותי אנו מכירים שהערך ההשוותי הוא הרבה יותר נשגב ונצחי מהערך ההבדלתי שבמציאות בחיי החברה מתגדל בשביל כך נצחון הרוב המספרי ובא הרוב האיכותי ומכיר אח"כ את היקר שבתכונה הטבעית ומתברר המשפט שהתוכן הישרני שבלב ההמון הוא הוא הנעלה לפעמים מהמושגים היותר מתאצלים שבאו ע"י כל ההתפלספות, ויקר דמיו בעניו. ומתוך ההכרה של אור ההשויה מתפוררים כל אותם טיחי הטפל שמבדילים בין עם לעם עד כדי מלחמה ואיבה מנוחלת ומתבררים התוכנים הסגוליים שבכל אחד איך לחיות זה בצד זה באורח המשלים את הכל ואיך הכל מקבל זה מזה ומשפיע זה על זה והספרות חותרת לבא לעומק ההוקרה של הנשמתיות היותר מוחלטה שההתלמדות אינו בה כלי שימוש עצמי והיא הנבואה ששפעה הולך ישר ממעין החיים האלהיים אל הנשמות בטהרתם וכל בניך לימודי ד' ורב שלום בניך.

קובץ ה רלט.

בכל מקום שאנו מוצאים בספרות ובחיים איזה הורדה או הקטנת ערך של המצות המעשיות ודקדוקיהם, הכל הוא נובע מתוך באר צרה נכריה של ארס המינות אשר תרה אחרי עיני אדם הזונות וזו היא ראשית מעשי שורש ראש ולענה ע"פ המסורת בשיחתו של ראש המינות עם ר"י בן פרחיה והלא עיניה טרוטות באכסניא. והתרות אחרי העינים הרואות רק לפנים ובשטחי הדברים, היא היא המעכבת מלהסתכל באורן של ישראל הפנימי שעל ידו יראה ויגלה האור הצפון בכל מצות ד' יסוד הציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם. וקדושת המעשים בישראל עומדת למשגב עדי עד ונמשלת כנסת ישראל ליונה לומר מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן דוקא מצות בפועל בעשיית דברים לשם פעלן נגד פשיטת הטלפים החזירית האומר ראו שאני טהור במצעדים הטבעיים של הבשר והרוח. ומעת אשר היה השם של קדושת המעשים למילה מנואצת, חדר הארס המחליא של רקבון האומה שהוא צריך להרפא ע"י אור תורה ונר מצוה. ואותה החולשה הרוחנית שהינה לבטא ווערקהייליקייט ע"פ אותו ההסכם המנואץ של ההזים הנכרים השוגים בדמיונות בעיני הרוח העליונים והמוטיבים שהם טפסיים לעומת כל דת בעולם שיצירתה ויסודה היא חזון לב אדם, והדמיון הוא בה הכח היותר פועל, כשהם נלקחים כמו שהם וכנסים אל הקודש להיות למשפטים ערוכים בקרב ישראל, הרי הם מכים מלפניהם ומאחריהם בעקיצה עקרבית. וצדקה מאד ההכרה האמונית שידעה להזהר מהוראותיו של מורה נבוכי הזמן, שהארסיות המינית הראשית הזאת ננעצה בראשית מחשבותיו. ולא כאלה חלק יעקב, והייתם קדושים זו קדושת מצות, ישלח עזרך מקודש זו קידוש מעשים שבך.

קובץ ה רנ.

החק הוא תמיד מבונה על איזה יסוד טבעי, שכדי להתאים עמו את החיים ואת המציאות המיוחדת שבגבול, הפועל עליו ללכת עם החק וארחותיו. המשפט הוא בנוי כבר על יסוד מוסרי חברותי ברובו, או עכ"פ אישי. והננו מכירים תמיד את העליות של אלה הערכים, שהחק תלוי הוא במשפט, מפני שיסוד האור החי הרי הוא אור החופש של השפעה העליונה ברוח ד', והרי שורש הכל הוא המשפט. המשפט הוא מוצא לחקוק את חוקיו, והחק הוא אחוז כבר באותן השלשלאות של טבעיותה של הטבע כולה הרוחנית והגשמית, לכל ערכיה. האופי השלם של העולם הוא שיהיו כל החקים כולם קשורים ברוח משפט, אז חודר אליהם האור של החירות העליון. תורה שבכתב היא מקור המשפטים, שורש הרצון החפשי האידיאלי בהתגלותו, ותורה שבע"פ האחוזה עם כל כשרונותיה של האומה ובכללותה עם כל התוכן של האדם והעולם בהצטיירותם [בכ"י: ת'] המובלטה כבר, הרי היא יסוד החק. וכשהנשמה מאירה בכליל תפארתה באדם באומה ובעולם, הרי החקים חיים, ולשדם הולך ושופע ממקור המשפט. וניכר כח הרעננות הזה בכל הסתעפותו, בכל פלפול וסברא, בכל הלכה והגדה, בכל ספרות ושירה, בכל עצת חיים ומפעלי כפים, ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

קובץ ו כט.

האדם הפראי לא הבחין בין מה שהוא מזין ומשובח בטעם ובין מה שהוא צומח בשביל מטרות אחרות לא בשביל אכילת האדם. את הכל, כל מה שנודמן לו ברעבונו, לקח ולעס וברבות הימים עמד על המבחן לברר לו את המסוגל לו ביותר ובחר לו את הפירות התבואות והצמחים הנאותים למזונו, וכן הלאה. בחיי

הנשמה ג"כ יונק העולם מכל ספרות, מכל מה שצומח על הקרקע הציורית של האדם. יבאו ימים ויתברר מהו המאכל הרוחני הראוי לאדם, אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ד' וכשם שהתעשיה מהפכת כמה דברי בלתי מועילים לדברים מזינים ומועילים כן חשוב החכמה העליונה להפוך המון רעיונות ותבואות הרוח שאין להם כעת ערך, לדברים משיבים את הנפש ומעין דוגמא של עוה"ב יש לצדיקים קדושי עליון גדולי דעה בעוה"ז ועליהם לא יכול אלו שיחת חולין של ת"ח.

קובץ ו קמז.

יש שנכנס דבר בטל בלבו של אדם ע"י קריאה או ראייה, הרגשה וכיוצא בהן, ואח"כ מקשר אותו האדם אל הטוב המועיל והקדוש, אז יש בה משום תשובה ומשום העלאת אורות נדחים ביחד. אמנם מהלך מיוחד יש לשני השבילים הללו. שביל התשובה הוא מניע כללי, ושביל העלאת האורות הנשפלים הוא שביל מיוחד פרטי. והתוכן המקשר את השבילים הללו, ועושה את הרעיונות הנשאבים מהם לחטיבה אחת, יש בו משום מקור של ספרות פוריה שהיא הולכת ומסתעפת לענפי ענפים, ויכולה לרדת לעמקי תהומות, ולעלות ג"כ לגבהי שחקים. אמנם מהלך מיוחד יש לדברים שבאים לכתחילה לשם עליה, שהוא בשונה מהדברים שנלקטו ע"פ איזה רפיון ואח"כ הם צריכים להתאגד ולעלות, תסיסת החיים עושה היא את מהלכה בכל תוכן ע"פ הדרכה מיוחדת לה.

קובץ ו קסה. אורות טו

מתגלה בכנסת ישראל הצבע העצמי שלה הולכים הכחות ומתפתחים הולכת ושובה לה החכמה הגבורה היושר והטהרה הפנימית הולכת האומה ונבנית מתתקנת היא לגאולתה גאולת עולמים פורחת היא ביפעת תפארתה מתוך המון גלי הצרות שעוברים עליה מכל הגויים מכל הנפוצות מכניסה הון רב דעה ומעוף הבטה למרחקים ומוסיפה היא את הצדדים הטהורים שמבחוץ על רכושה העצמי. קנאת עם מתגברת הכרת עצמותה מתגדלת היא יודעת כבר שיש לה ארץ שיש לה שפה ספרות שיש לה צבא התחילה להכיר במלחמת עולם זו על כולם יודעת היא שיש לה אור חיים מיוחדים שהם מעטרים אותה ומעטרים את העולם כולו על ידה יודעת היא את חסנה כי עז לה באלהי אמת.

אוה"ק ח"ג קפב

עילוי העולם בנקודת הרצון הפנימית היא תלויה, בהעדינות של המבוקש הכללי המגמתי של החיים. המעשים והעלילות, שהם האמצעים לחיים, הם ממלאים את השטח החיצוני של החיים, ויכולים הם לבא מתוך רצון עכור ומזוהם, ואז הם בתכלית הקלקול והתיעוב, והם מאבדים את העולם, מרבים בו רשעה ומשטמה, מלחמות ופרעות, והעולם הולך ומתמוגג בעניותו הרוחנית והחמרית, והם יכולים ג"כ לבא מתוך רצון עדין קדוש וטהור, ואז הם מכובדים ומפוארים, וגוררים אחריהם תיקון עולם מלא ומצב נשמתי מרומם ונשגב. כל האור העתיד, הופעת כבוד ד' בעולם, תגלה את העז לשבר את הנקודה המבדלת בין עומק רע לעומק טוב, תכניס תחת החפץ הרע והשפל, חפץ טוב ומרומם, והחמץ העולמי יהפך למצה. ואותו הקנה של חית קנה המשתמש בכחו הספרותי לרועץ, להמם את החברה ולבצר את מקלטי הרשעה, יכרת ממנו חלקו הירוד, המשתפל לאותן התהומות האפלים, ויתקדש להראות בכחו את מה שראוי להראות בעולם, שהאדם העשוי בצלם אלהים חי בו. ואותו הקנה שעלה שרטון, וכרך גדול שברומי עליו הוא בנוי, שלקח עוצם כחו מפני הירידה הישראלית אשר באה מאז הוגלם החפץ לנטיה החיצונה של ההתהדרות הגויית, ביום שנשא שלמה את בת פרעה, גער חית קנה ויאמר הנה, ראשון לציון הנה הנם

קובץ ז קצט.

תחית קודש מוכרחת היא להופיע לנו. התחיה תבא את הגדלות. התחיה החלונית של הלאומיות, מעת אשר החלה להראות את כחה, אין הגידול פוסק ממנה. עכשיו הננו עומדים כבר בפני חזיון של גאוניות של חול, בחיים, בספרות, ובדברנות הכלל. הקודש עומד הוא אמנם בחזקת חיו, איננו דומה להחול שנחשב למת משך זמן ארוך. והדבר פשוט, שרק החול היה אפשר להיות כמת באומה, ופתיל חייה לא נתק, מפני שיסוד הקודש החיה אותה, אבל אם הקודש היה כמת בתוכה, אז אין לה חיים. אבל סו"ס הרינו באים ומתחדשים, והחידוש מרענן את החיים. וכשם שהחול מתחדש, כך מוכרח הקודש להתחדש בצורה עוד יותר רעננה ומלאה חיים מזו של החול, והרינו בשביל כך חייבים לקרא בקול גדול לתחיה של קודש, תחיה של קודש כזאת שהיא מוסיפה אומץ ופאר לתחיית החול, אבל היא ג"כ עומדת על גביו ולמעלה ממנו, משפיעה עליו מאורה, ומחממת אותה באש קדשה. אז יקומו לנו מהרה גאוני קודש, כמו שאנחנו רואים כעת בקרבנו גאוני חול.

קובץ ח עא.

ההכרה, שהשפלה במעמד המוסרי היא מעכבת את הפריחה הספרותית, היא הרגשה ישראלית מיוחדת. רק אנחנו מכירים אנו, שכדי לתקן את הספרות צריכים הסופרים לטהר בתחילה את נשמותיהם. והננו מרגישים בעצמנו צורך גדול לתשובה, בשביל ההתנשאות אל המרומים הטהורים של הספרות הזכה המיוחדת שלנו, הנובעת ממקור חכמת ישראל, שהקדושה והטהרה, האמונה והגבורה הרוחנית, הנה הן מקורותיה.

קובץ ח קמ.

אותם אשר האושר הפרטי נתרקן מנשמתם, מביטים הם את כל היש שבחי החברה, והם הם אשר החברותיות נוטלת מהם את כל ערכם האישי, הם שוכחים חובות עצמם, ומשתקעים רק בחיי הציבור, ובימים שחוצפא יסגא הם הנם ראשי דעמא, אנשים שהדמיון הוא כל יסודי חייהם, לא השכל ולא הרצון העמוק, שאיננו מתקיים בטובו, כ"א ביניקה חשובה מאוצר הקודש. מאד צריכים להתגבר אותם בעלי האישיות, חסידי העולם, שתביעה פנימית של השלמה עצמית חיה אצלם, והיא משקיעה בתוכה את כל ערכי חייהם, שלא יפלו ברוחם בראותם את ההתפשטות הכמותית של השפעת החיים אשר לבעלי החברותיות. אבל לא תצלח בשום אופן התכונות אישיות במושגה השלם, כ"א כשתפרה משרשיה התכונות חברותיות. ומתוך אותן השדרות ששם נתבצרה החברותיות, מחייהם, מהשפעתם, מספרותם ומכל מפעל ומוסד שהם מכוונים, צריכים בעלי האישיות האמיצה, יסודי הטוהר והקודש שבעולם, לקחת לקח, וליסד בעז רוחם ובטהרתם העליונה את היסוד החברותי, על פי התביעה של ההשלמה האישית, שהיא מסתכלת בהוד יוצרה, במושג השלמות וההארה העליונה אשר בסקירת הטוהר שבטוהר של עזיזות אצילות אין קץ ברב חוסן הקודש.

קובץ ח רא. א"ק ב רז.

בשני סעיפים ראשיים צריכין אנו להיות עסוקים בחקירת הקודש: ביסוד הספרות שלה והתגלותה בהמון

הרחב, ובהתעלותה בהכרתם של בעלי הכשרון ואנשי הרוח. הסעיף האחד הוא מענין האמתיות על התוכן של הקודש, בביאור זוהר אמתתו ובירור ודאותו. והסעיף השני הוא מענין הצורך של הקודש, עד כמה ההתודעות של אמתתו של תוכן הקודש מיסד כל מוסד טוב, ועד כמה כל בנין מוכרח הוא להיות נשפל, ועומד להיות מתקעקע, ע"י ההחשכה של אור הקודש. וממילא תולד בקרבנו הידיעה החיה, איך שהאמת והצורך המה באמת מאוחדים ביסודם, והתענוג האלהי של התגלות אור האמת בבהיקותו, עם עצמת האמת ביסוד בטחון עזו, הוא באמת ענין אחד ומושג אחד, המצטייר לערכים רבים ושונים, רק על פי ההרצאה הדיבורית אודות הגוונים המרובים האצורים ביסוד האמת, שממלאים את כל העולמים כולם חוסן ותפארת נצחים.

קובץ א תתסא.

בכל יצירה שבעולם, אפילו יצירה אנושית פשוטה, מתגלים המון מחשבות ורגשות הרבה יותר מהגלוי. יש למלא אוצר של הרחבת דעת ורגש גם מכל מאמר פשוט, גם משיחות המוניות, כשם שאין שום בריה בעולם שלא יהיו צפונים בה כחות נסתרים. אבל כל זה כלא נחשב, לגבי כל מה שיש לגלות בכל יצירה שנתגלתה ע"י רוח הקודש. ואופני הגילוי הנם נערכים בכל מדת הקודש לפי ערכה, תורה נ"ך ויתר היצירות של חכמים וסופרים, כ"א ואחד לפי מה ששפע הקודש פעל עליו בין בגלוי בין בסתר, יש לגלות בדבריו מעמקים רבים. אבל מובן הדבר שאין להעריך כלל את דרכי הגילוי ביצירות אחרות, אפילו באלה שכח הקודש מפעם בהם, לדרכי הגילוי של הספרים שנאמרו ונכתבו ברוח הקודש ממש, שהם עומדים במרכזו של העולם ברוחניות המקורית שבו; ובטבע גמור קשורים הם כל הרעיונות הפרדסיות, כל ההרגשות היותר רחבות ועדינות, כל ההשקפות הגנוזות במעמקי לב, עם האותיות הללו שגם הם נלקחו מאוצר האורה הכוללת את הכל, ודברי תורה הם רעים זה לזה ודודים זה לזה. בגודל רוח הננו צריכים לגשת אל סדר הלימוד המסור באומה, לדרוש את התורה בפרד"ס, להרחיב את גבולה, להפריח את גידוליה, להגדיל אור וחיים.

מקורות נספחים ללימוד מאמר יסורים ממרקים

קובץ א שעט.

כשמדברים ע"ד אלהים, בלא דעה והעמקה, מתיצבת הנשמה נגד חזיון של שממה, שמטמטם את הלב ומחשיך את אור החיים.

מאמרי ראה

המחשבה האלהית מעטרת את כל החיים, אינה מבחנת בין נשא לשפל. היא מרוממת את הדמיון ומעשירתו, כשם שהיא מחבקת את השכל ומטהרתו; היא מזככת את הרצון, כשם שהיא מאמצת את היכולת.

הצרך לחשוב על דבר אלהים היא ירידה גדולה ודרושה לאדם רק בתור רפואה. הכפירה היא הכנה שלילית לצרך העלוי העליון, שלא יהיה שום צרך לחשב ע"ד אלהות, כ"א עצם החיים יהיה אור אלהים.

קובץ ח ריא

כשם שאם היה אפשר העדר האלהות היה הכל נעדר בודאי, כן אם היה אפשר העדר המחשבה ע"ד האלהות היה כל תוכן של מחשבה בטל לגמרי. כל המחשבות כולם, כל פרי הרוח, מתבסס הוא ביסודו על התוכן של המחשבה האלהית, השוכנת עמוק בנשמת כל אשר נשמה באפו, וכל צביוני המחשבות על דבר כל העניינים החמריים והרוחניים הם תוצאותיה הרחוקים והקרובים של המחשבה האלהית.

קובץ א רלד.

ביושר הדעת ובמדות טובות, יש יותר אמונה ודבקות אלהית, מבאמונה דיבורית, וציורית רגשנית.

מאמרי ראה

המהומה הכפרנית כל זמן שהיא עסוקה במגמות מוסריות, הרי היא ממש דרישת ד'. המוסר והרחבתו, הגדלת ערכם של החיים, ענוגם ושאיפותיהם הוא בעצמו דרישת-ד' יותר משאר דרישות הבאות ברחשי לב בלבד, שאין בהם הטבה מעשית לסדרי החיים. מ"מ אמללים הם בני אדם כ"ז שאינם יודעים שכל מה שהם עסוקים בהרחבת המוסר ובקשת הטוב זהו דרישת ד'. ונהרה רבה תופיע עליהם, כשיגלה להם רז זה.

קובץ ג מב.

ההכרה האלהית מוזרחת היא באדם על פי תכונת עצמות החיים שלו. ומנקודה זו הולכים הקוים ומסתעפים לצד הרום, אבל לעולם נושאים הם את הרשמים של מקורם הצר, שהיא התכונה העצמותית של המכיר, ומבשרי אחזה אלוה. ומזה באה החובה של הזיקוק המוסרי העליון, הטהור, מצד ההרמה המוכרחת של ההכרה האלהית, שהיא כל החיים ואופים. מכירים אנו לפי זה כל ירידה מוסרית לגדופה נדירית, וכל עליה וטהרה לתהילה מתמדת, תהילתו בקהל חסידים.

קובץ ג רז.

כשמזכיר האדם את עצמו על הקב"ה, הרי הוא צמא לכל דרכי היושר והטוב, והצדק האידיאלי הולך ומתגבר בו כמעין המתגבר ועולה, וממילא בחיים החברותיים מתעלה הצדק והמוסר בהדר נעלה. אמנם יקרת הערך אשר להצדק היא תכונת תשוקתו הגדולה, ושלחבת אישו האידיאלי, שהוא מתגבר ומתאדר רק לפי הערך שהוא הולך ומתקרב למעינו המקורי, לאור האלהי שממנו הוא שואף זורח. על כן רק מאור אלהים יזרח הצדק, מאור אלהי עולם יפואר היופי וההוד, ממקור החיים הכל יחיה במשפט ובצדקה. גדלו לד' אתי ונרוממה שמו יחדיו.

קובץ א נ.

הציור של האלהות שהאדם מצייר בדעתו, הוא תמיד מעורב עם סיגי דמיונות כוזבים, ומתוך כך מכשיל הוא את חיי האדם והחברה, וכל העצות הרעות בדרכי החיים, וכל המדות הרעות, נובעות הן מזה. ואין אדם ניצל ממחלה זו, אא"כ ירגיל את שכלו להיות עסוק בארחות החיים הטובים, ודרכי החכמה והמוסר. והרעיון ע"ד אלהים, יהיה לו ליסוד כל שאיפותיו, אבל בלא שום ציור פרטי. אז ימלא תמיד מחשבות בהירות, וכחו הרוחני יתחזק תמיד, במעלה אחר מעלה.

אורות עמקיא

אין לנו שום מושג מהאורה האלהיתכּי אם מה שאנו חשים את מציאותה ומתענגים מזיוה בכל עומק נפש רוח ונשמה.

קובץ א תרלו.

הגאווה בידיעה היא ע"ז ממש, שמציירת באדם שהוא יודע את הכל בשלימות. ונכנס ג"כ התוכן האלהי של אור אין סוף בכלל הציור, והרי זה פסל ומסכה בסתרו של עולם. וענות הצדק מודיעה לאדם, שכל מה שידע הוא רק התפשטות אור, ומקרים מעשיים, ולא נחשב הכל אפילו כערך טפה מן הים, כיון שבאור העליון, שהוא יסוד הכל ומקורו, אין שום ידיעה נתפסת.

קובץ א תתפו.

הגאווה היא פוגמת את כל תוכן הקודש. האדם יש לו איזה ציור השערי בגודל האלהי, שאע"פ שידוע הוא נאמנה שכל השרעפים נלאים וכל הרעיונות כלא נחשבים, מ"מ הכרח הוא שאיזה ציור יתקשר ברוחו מהגודל וההערצה האלהית, ועל אותו הציור חלה אח"כ הודאתו הפנימית של מניעת ההשגה והציור. אבל השראת השכינה שבמקדשו הפרטי, הרי היא בערפל ההשגתי. וכאשר הוא מתגאה, ומיחס רוממות ושלמות לעצמו, עולה ציורו ההשערי בגדולת עצמו למעלה מהציור האלהי, ונשאר עומד בגאווה נוראה שאין לו ערך ושכינה מיללת עליו וממילא סר האור החופף שעל גבי שכינתו, ונשאר ממש תוהו ובוהו, ונעשה עבודה זרה גמורה, עד שמצוה לגדעו כאשר. וכל התוכן המחשבי הזה ישים האדם אל לבו, וידבק בעונה שהיא האמת הגמורה, שאי אפשר לו לאדם כלל להתגאות, ולא לשום נברא ונאצל אפשר להתגאות במרום האמת, רק לגאה על כל גאים הגאווה יאתה וגאותו גדלה עולם מהכיל והיא העונה המוחלטת. ואם הברקה זו של קדושת הגאווה העליונה אינה מסודרת עדיין יפה בעולם והמחשבה האנושית אינה ראויה להקיפה, הנה העתיד הגדול יפתח על זה שערים. ד' מלך גאות לבש ומסיים עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש ד' לאורך ימים, ואורך ימים ישבע יודע שם ד' שהעונה היא כתרו האמיתי.

קובץ א כט.

כל מה שאנו מדברים בענינים הנשגבים הרוחניים, ביחוד בעניני האלהות, הכל הוא יותר נמשך למעמד הענינים במצב הנפש שלנו, ממה שהוא מתיחש אל העולם החיצוני. אלא שיש ערך ידוע של יחש, מה שמעמד נפשנו, הוייתו ומציאותה, ואופני פעלה, מתיחסים אל העולם וההויה כולה. וההויה היא בקרבנו פנימה אולי עוד יותר ממה שהיא חוץ לנו. כשאנו מתעלים, מתעלה ההויה כולה, ובעילויה, הרי גם אנו מתעלים.

קובץ ב קלז ערפלי טוהר עמי נ.

האידיאליות והשירה מתפשטות הן, דוקא כשמציירים שאנו עוסקים במושגים הרוחניים מצד הופעתם בנפשנו בצורתם הסובייקטיבית. אמנם אין לשכוח שאיתניות ואומץ ישנם רק כשאנו עוסקים במציאות חזקה וקיימת מצד עצמיותה. ואנו צריכים להספיק בשביל כך את שתי הדרישות, לצייר שכל מה שאנו תופסים הכל הוא ציור אידיאלי, אבל כל צורה אידיאלית המתגלה בנפשנו מעידה היא לנו עדות נאמנה על מציאות חיה וקיימת, עליונה, בחביון העוז האלהי, באופן יותר עשיר, יותר קיים ויותר אמיץ בהוייתו,

ויותר נעלה בהופעת רוממות אצילות שלימותו, מכל מה שכל רעיון יוכל לצייר ולתפוס. ואז העוז וההדר מתהרמנים, וגבורת האמת וזיו השירה בצורותיהם היותר שלימות מתחברים יחד.

קובץ א שצח.

האמונות הנפולות מביאות הן את הכפירה כדי לטהר מהן, והיא ממרקת בחריפותה את כל הזוהמא שיש באמונה, ופוגעת גם באמונה הטהורה, כדי למרק את טהרתה, ולעשותה כזהב מזוקק.

קובץ א תסט

תכלית הכל הוא לדעת את ד'. כל מה שהחכמה מתגדלת באדם ובעולם, צריכים תמיד להתחיל מראשית הכל. אבל כמה מכאיבה היא דעת ד' חשוכה, כשהיא אינה פוסקת מלהדאיב נפשו של אדם. היא מארה שמכלה את כל, בולעת את כל מרץ, כל כח וכל כשרון, מהפכת היא הוד לדוח. הוי לה לידיעה ושאיפה רוחנית, שאינה עומדת על הבסיס הרחב של כל הצרכים הגשמיים הישרים שלאדם היחידי ושל החברה. עצלות הדעת וחלישות, הגורמת לאדם לפול בשחיתות של תעתועים, מגלמת בתוכו מין נטיה רוחנית, שכל תוכן גשמי ישר, נדמה לחטא לעיניה, וזאת היא העוכרת את הכל. וזאת היא הרשעה והפתיות שאור ד' ההולך ומתעלה, מגרשו בכל כח מן הארץ.

קובץ א מז.

המחשבה בענייני האלהות היא פועלת לטובה על כל תכונותיו של האדם, כשהיא בטהרתה, כלומר כשהיא באה בחשק פנימי של הכרת האמת, וחפץ הצדק והמשרים, בלא שום פניה גסה, ולא [רק] על תכונותיו היחידיות של האדם היחיד, היא פועלת לטובה אלא שהיא מעדנת ומזככת את ההויה כולה ע"י מה שחלק אחד ממנה, שהוא האדם, הדורש את אלהים באמת, הולך הוא ומתעלה.

קובץ א נו.

ההסתפקות, מה שאדם מסתפק בהשגותיו באלהות, בדמיונות הכוזבים שהם שרוים בלבו של אדם מימי חסרון הידיעה, היא מפני הלהיטה אחרי התאוות הבהמיות.

קובץ א נח. [אוה"ק ג קעא]

ההשתקעות העמוקה בדעת אלהים, מתוך דעה שלמה המתלבשת בהרגש נאה, ולבוש מזהיר של דמיון מבוסס, אין לשער את יפיה ותענוגיה. כל חושי חזיונות, וכל משוררי אהבה בתענוגים, ילאו לצייר גם חלק קטן משביעת הנשמה ונחלי עדניה, במעמדה הנשא, כשהיא עומדת כולה בעולמה האלהי. ולבד התענוג הנשגב באין חקר, הצורה הרוחנית שהנשמה לובשת על ידי מעמדה הנעלה הזה, היא מלאה הוד מלכות, וכל הדרת המדות הטובות, עד שהיא מתבסמת בבסמי עדן של המוסר היותר זך ונאור, בתכונה כ"כ שלמה ומאירה, שאין ערוך לה בכל הטבעה מוסרית שבעולם, שיכולה לבא ע"י איזה לימוד והכרה אחרת. ביסומה של הנשמה בעידונה העליון, חודר הוא כ"כ בכל כחותיה ושרשי הויותיה, עד שהיא מבסמת בחילה גם את כל הסובב אותה, וכל הנוגע בה בסיבוב ונגיעה הווייתית ומציאותית. וכשהנשמה מאירה ומתעדנת על ד', וענג הכרת האלהות ומשושה מצויה בתבל, כל הנשמות כולן וגם כל נפש חיה, וכל שיח וצמח, גם כל כח חיים צפון בכל יסוד ודומם, שואב עדנה והתעלות. וההשקפה הבהירה הזאת שתכליתה קנוייה היא

ע"י רוח הקודש המוכשר להופיע בישראל, ועל ידו בעולם כולו, היא גם עכשיו המקור הראשי של כל התענוגים כולם.

קובץ א עט.

כמו שדעת ד' היא גבוהה מכל מדע, כך היא משתפלת להאיר בלב היותר קטן שבלבבות, והולכת ומאירה במדרגותיה, בכל אנשי המעלה לפי ערכם. האפשרות של דעת ד', גם היא מזככת את כל העולם כולו, אע"פ שעדיין לא יצאה מן הכח אל הפועל.

קובץ א פ.

המיוחדים שבבני"א שמוצאים בקרבם נטיה לדעת ד', מוכרחים הם להיות שקועים בזה יותר מבכל המקצעות שבתורה ושבתחמה שבעולם, ואינם רשאים לסוג אחור ממדרגתם, בשביל שום מניעה שבעולם. ואפילו אם יתדמה להם שע"י שיקועם בדעת ד', הם מאבדים כמה ענינים של מצות מעשיות, ושל ידיעת התורה, או שאינם יוצאים ידי חובתם בד"א, כי כל השלמות המעשי והתוריי היא רק הדרכה להביא את האדם לידי אותה המעלה העליונה, של רדיפת דעת ד'. וכיון שכבר בא האדם לידי מדה עליונה זו, חלילה לו לעזוב מה שהוא קודש חמור, ולעסוק בקודש קל. ובטוח הדבר, שע"י הארה העליונה של נשמתו, השקועה באמת באור ד', יתרחבו אצלו כל שבילי הדעת, ולבבו ימלא אור של צדק, וישבו של עולם, עד שימצא ברכה רבה ורחב לב לעסוק בקדושת אמת, גם בחלק המעשי שבתורה ושבד"א, בהצלחה מרובה, הרבה יותר מהשקועים בענינים המעשיים לבדם, שלא הגיעו לידי אותה המדה של צמאון אמת לדעת ד'.

קובץ א פא.

דעת ד', מוכרחת היא להתמלא בהגיון גדול של תורה ושל חכמה, כל חכמת העולם וחכמת החיים, כל יושר טבעי של מוסר ושל תרבות, וכל הכנה של אומץ הגוף וגבורת הנפש. אז היא יוצאת אל הפועל, כפי אותה המדה שהנפש החושקת לאור דעת ד' היא עלולה לה.

קובץ א פב.

לא רק ההשכלה השכלית בתבונה ברורה, בעניני האלהות, מרוממת את נשמת האדם, כי אם אפילו ההצטיירות הדמיונית. רק שהדמיון, צריך הוא להיות מואר בשכל כמה דאפשר, שלא יצא חוץ לגדר הראוי לכח הדמיוני, ביחוד שלא יפרץ לפעול ג"כ בעולם המעשה, ע"פ התכונה הדמיונית הפנימית. נוסף ע"ז, מוכרח הדבר שהטהרה המוסרית תהיה אדירה ומזוככת מאד, והמדות הטובות יהיו קבועות בנפש יפה יפה, אז יעשה אפילו הכח הדמיוני, כשהוא מתמכר באמת לענינים אלהיים, נפלאות גדולות וישועות, בנשמת הפרט והכלל, והוא יהיה הגורם היסודי לתחיית העולם, גם ברוח דעה מעשית, ושכל טוב חברותי, מתוקן ומקובל.

קובץ ב צג.

כל המחשבות הן אמת באלהות. לא יש עיכוב מכל מעלה, גם מכל חסרון, מפני שהגודל האלהי הוא כל כך נשגב עד שכל חסרון הוא בו מעלה גמורה, דוגמת היפוך מידת הדין למידת הרחמים, או ההשתמשות במידות הרעות לטובה, שבחיי המוסר. ואל תהי מפליג לכל דבר. ובאמת לית מחשבה תפיסא ביה כלל,

ומכל מקום כל המחשבות מוארות על ידי אורו, כשם שכל ההויה מתקיימת בו.

קובץ ב שכד. ערפלי טוהר קכד

כאב לב בא על ידי תפילה כשאין עימה אור תורה. שהמחשבה תוהה מה בצע בהשתפכות הנפש, בצער הרוחני ההוא, וכי יש שינוי רצון למעלה, ואיזו תועלת יש בתפילה. ואף כשמאמין שלמרות כל הקושיות כך הוא הדבר, והתפילה מועלת. לא מפני כך יחדל הלב מכאבו. אבל עם תורת אמת, חודרת הבינה על דבר הערך הגדול של הופעת הרצון ברום גדלו, בהבלטתו והוצאתו מן הכח אל הפועל. ולפי המידה שהאדם יותר מלא אור קודש, שרצון עצמו הוא יותר טהור ואידיאלי, ככה יותר קשור הוא רצונו בעומק גדול של הישות ההוייתית, וכן רצונו פועל באמת במערכות ההויה. וזאת היא פליאת יצירת תמים דעים, שכל שינוי אינו שינוי בערכו, וכל קיום אינו שולל שום שינוי בחוקו, כי אור עליון זה הוא למעלה מכל שאלת השינוי, ואי השינוי והקיימות, כמו השינוי, שניהם יחד הם ערכים שאינם חולמים יחש לעליונות האלהית. וכל מה שהוא מתפשט בכל, וכל מה שיש בו טוב משום איזה צד, אי אפשר שיהיה נמנע מצד איזה חוק עצמותי באלהים, כי אם כל טוב הוה וישנו.

קובץ ד קכג.

בהענינים האלהיים, כל ההבנות וכל הציורים, כל ההסברות וכל הדמיונות, עולים לאמת אחת גדולה. וכל מה שירבה הלב לחשוב ולצייר, וכל אשר יעלה על כל לב, מכל הגה ורעיון היותר דל ויותר עלוב, עד רוממות המחשבה שהשכל היותר עליון והיותר מופשט לא יוכל לתופשה מפני רוב זהרה ועמקה, הכל מתאחד בחטיבה של האמת הגדולה הזאת ותפארת עוזה. המשילוך ברוב חזיונות, הנך אחד בכל דמיונות.

קובץ ו עה.

התוארים החיוביים ששללם הרמב"ם מאלהים יש להם זה הערך שלילת התכלית מכללות המציאות ושלילת הטעמים של פרטי המצות שביארנו כבר את תליתם שהם תלויים זה בזה. בצדק דיבר הרמב"ם ע"ד גבולות השכל ואמר שיש בשכל תפיסה של טעמים צירופים למציאות ועל טעמים כלליים במצות אבל לא על טעם תכליתי כללי למציאות שבטח ישנו אבל אין לנו בו שום מבא שכלי א"כ הטוב שבבטויים הוא כך רצה ד'. וכן הדין בטעמים הפרטיים למצות שרישומם בא משורש העליון מכל שכל שלנו, ואין שייך לומר בהם טעמים בכח הדיבור שלנו והגיונינו המוגבל, וה"ה תוארים חיוביים אינם מצטיירים כלל בשכלנו. כל מה שיצטייר בשכל אדם הרי הוא מוגבל, ואין באלהות הגבלה, וכל תיאור בלתי מוגבל יוצא הוא באמת מכלל תיאור, והדבר דומה כאילו אמרנו הרי אמתנו גלויה לעצמו, וזהו אמת לאמתו, שהוא אמנם הוא דיבור שולל את ידיעתנו. והתכלית, הפרטים, והתוארים, עולים בקנה אחד, שלא שללם הרמב"ם בעצם מעצמות המציאות אלא מיכולת ביטוינו.

קובץ א שסג.

הרמב"ם העיר להיות שמח מידיעה נוספת בשלילה שבתארי האלהות, ולדעת שע"י ההוספה של הידיעה השלילית עולה הוא היודע במעלה של קרבת אלהים. הערתו מצא בקרב לבבו שהיא נחוצה, מפני שהלב איננו שמח בשלילות, כי אם עצב. כל שמחה באה מחיובים, המוסיפים קנין של מציאות, שזהו עושר פנימי, וכל העדר קנין, מביא עצבון בטבע. אבל שיעלה האדם לידי מדה זו, של התאחדות עם אור האמת,

עד שכל אמת יביא לו עושר, ואמת שלילי יביא לו שמחה, זאת היא מדה עליונה מאד, שעל ידה כל שלילה נהפכת לחיוב, וכל העדר שכזה לקנין גמור. אמנם כדי להרבות שמחת דעת אלהים בעולם, כדי לעשות את הקנין הנשגב הזה לקנין פפולרי, צריכים אנחנו להפוך את המדה, לבא לדעת אלהים דוקא ע"י ציורים חיוביים, והציורים החיוביים יהיו בכ"ז בתכלית האמת, לא פחות ועוד יותר, מהציורים השליליים. ותוכן הדבר הוא, שכשם שיש לנו משפט נכון לומר על המון תוארים ודוגמאות, שבחק האל הנם משוללים, מפני שהם לגבי שלמות האין סופית פעוטים, וכלא נחשבים, צרים ומוגבלים, כן יש לנו לומר שכל ענין לא יש מה שאינו נמצא בחק השלמות האלהית. וכל התוארים שהם מוגבלים או תוארי חסרון כשהם לעצמם, החסרון שלהם הוא תלוי בפרטיותם, בהתבודדותם לעצמם. אבל בהשלמות האלהית, שהכל יוכל וכוללם יחד, הכל הוא מתעלה. אם כן מה שאנו צריכים לשלול, הוא רק את ההגבלה ואת הפרטיות שבתאר, שהם בעצם העדריו, שהם מביאים לידי עצבון. אבל התיאור מצד עצם היש הטוב שבו, הוא עולה למעלה, להעשיר את מדענו האלהי. ובזה יוכלו כל הלבבות להתקרב לדעת ד' ברוח של שמחה השורה על חדות העושר, ורב הקנינים, בשמחה ובטוב לב, מרב כל.

קובץ ו רכא.

כשישים האדם על לבו שאפילו מהענינים הגשמיים ומאורעאותיהם יש שביל לבא למחשבות עליונות בעניני האלהות והאצילות, וכל ארחות הקודש העליונים, והדברים מצטחצחים אצל כ"א ואחד לפי טהרתו ונקיון ציורו ולפי גודל אוצר התורה החכמה והיראה הטהורה שבלבו, לפי מעשיו וטהרת מדותיו ולפי העלאת נשמתו, א"כ כמה דין ק"ו יש על ההבנה של דבר מתוך דבר מצד עולם הרוחני הפנימי שלו ושל העולם הקרוב לו. אז ידע וישכיל את האור היקר והזוהר הנוצץ בדברי החכמים האלהיים אשר דברו בחיים העליונים, ממחשבותיו ומעשיו ודיבוריו של הקב"ה, ולא יהיו זרים לרוחו כ"א יתענג עליהם למצא בהם כל טוב וכל יושר. וישיב אל לבו שתמיד כל גריעות אמונה ומיעוט תענוג של קדושה שהוא מוצא בו בהיותו עסוק בהגדות הטהורות ורזי תורה, אע"פ שהטינות שבלבו המעכבות את השמחה והנחת באות מתוך שהוא חושב, כמו שהוא באמת, שאלה הענינים הם שפלים יותר מדאי מ(כדי לתאר בהם את הרוממות האלהית ואור האמת והגודל הראוי בהופעת הקדושה, אע"פ שצדק מאד ביסוד הענין) היינו בהשלילה שברעיונו מצד שהגודל האלהי צריך להתעלות מכל ציור והסברה וק"ו מכל מקרה ותכונה גופנית או נפשית, אבל בכ"ז הלא זהו עצמו הגודל האלהי ואור חיי החיים, שבכל תוכן הרי הוא נמצא בשלמותו, ובכל ציור נאמן ולב טהור הרי הוא מתגלה, כי קרוב ד' לכל קוראיו, והוא משוער בכל שיעור, אע"פ שהשמים ושמי השמים לא יכללוהו. ומתוך כך נת[נה] (ן) רשות פנימי[ת] לקדושים, חסידי עליונים, ולכל הראוי למלל גבורות ד', להשמיע כל תהילתו. והרישול והעוצב ומיעוט הרצון, המביא עוני ציור וביטול מעמד רוחני, זהו סעיף מסעיפי עבודה זרה הקדמונית, שבאה מפאת הציור של הגודל האלהי, בין מצד הסברא המשובשת של חדלון היחש של הבורא כל, מקור הכל, עם הברואים מפני הגבלתם ושפלותם, בין מצד היחש הנפשי שלא שיערו שאיזה רגשי נפש יהיו הולמים לכוין אל האור העליון, ומתוך כך כשלו ונפלו. אמנם מעלים אנו את הסברות הנפולות מכל שיבושי ע"ז וכל התועבות שנעשו בעולם, שהן כולן באות מיסוד יצרא דע"ז, ע"י מה שאנו ממעטים את עצמינו ואין אנו מתנשאים מדברי תורה כלל, לא מבעי בהשגות האלהיות, שהרי באמת אנו מוצאים שכל מחשבותינו בהן רק כעין צל קלוש לסבר את אזינו הערלה, ואיך נתגאה בהם, וה"ה לכל עניני תורה וידיעה, שכולם באמת הנם רק הצעות להבינה האלהית העליונה. וכיון שעצם היסוד הוא מושג אצלינו בכ"כ רפיון וקלישות, מובן שערך הדברים שהם למטה מזה, אע"פ שלפי אותו החוג שהם מתפשטים בו, שהוא צר וקטן, הרי הם מתקרבים בו אל הבהירות, אבל עצם

ערכם הלא כלא נחשב, כיון שיסודם כהה כ"כ. וכ"ז הוא כשאנו מעריכים את הדברים מצד תוכנם העצמי המביא לגאווה ושרירות הלב, כשאנו מסודר יפה, אבל כשאנו מעריכים אותו לעומת החסד העליון, הרינו רואים שבכל אור חיים וחסד שופע, א"כ כל ידיעותינו ידיעות עליונות הן, וערכן גדול מאד. וכל מה שאנו מוסיפים ענוה, אנו מוסיפים גדולה וכל מה שאנו מוסיפים גדולת חכמה וקדושה, אנו מוסיפים ענות צדק, והדרך צלח ורכב ע"ד אמת וענוה צדק ותורך נוראות ימינך.

קובץ ה קלג

כח מדמה מרומה הוא שיחשוב האדם שיתקרב לעבודת שמים, לאהבה, ליראה, לדבקות, ולכל יחוסי אלהות, לאין סוף. מצד אין סוף אין מועיל כלל כל התרגשות הנפש, כל המילים הפיוטיים, אין האדם מתרומם בזה, אלא את האור העליון, שהוא ראוי להיות למחיה, הרי הוא מאבד ממנו. טעות הוא ביד החושבים את הלימודים של האצילות, המדות והספירות, לדברים מליציים או יתירים, שאין מקבלים אותם כ"א בדיעבד, כאשר כבר נאמרו. כל יסוד האמת העליונה, כל אורן של ישראל, קשור הוא בהארה עליונה זו של הכרה החודרת הזאת, המהפכת חשוכא לנהורא ועושה מיצרא דע"ז עצמו מטעמים לקודש העליון, הם הם לימודי האצילות והצמצומים, שהם עומדים תמיד ברב עוזם. ואם אלפי רבבות פעמים יאמר כל נברא ונוצר כי מכין הוא אל אין סוף, הרי הוא סוף כל סוף מכין אל אור מתלבש באיזה מדה והגבלה מצומצמה, ובזה הרי הוא מבונה, והעולמים מבונים עמו. מיעוט הצביון של האצילות ע"י התרחבות השגרת לשון אין סוף, אינו עילוי כ"א ירידה, כהות דעת בהכרת הקודש בשרשו ועזו, וריחוק עצום מאור אין סוף. והקירוב ללימודי האצילות, הוא הוא הקירוב לאין סוף באמת. ונמצא שהתורה היא יסוד כל קרבת אלהים באמת, והיא תמיד עולה על התפלה. ומה שיציל מסרך ע"ז, הוא המדע שהכל אור א"ס, הכל חיי אלהי אמת בעומק האמת, בגודל האמת שלמעלה מכל הגיון, מכל מחשבה וסתר חביון, ומה שתפיס ברעותא דליבא, אע"פ שאין התפיסה הזאת תפיסה של חיוב ציורית אבל יש בה צמאון שלילי שאינינו חפץ כ"א את עומק כל, ומקור מקורי כל שלמעלה מכל. ותשוקת עולמים מלאת כבוד והדרת קודש זאת מעולפת היא באהבה ויראה ההולכת ומתגדלת לאין חקר, מתפארת בפאר חכמה ודעת קדושים, בונה בנין עולם בצדק משפט ומשרים, משכללת כל נועם וכל חירות, מוסיפה תקוה לכל, ומנהרת את הטוב והחסד על כל, היא היא ממלאה את הדחיפה המעשית על כל הליכות החיים, ובאה למטה בתוך חגוי הנפש, ומעטרת את האדם בכל אור חכמת אמת, בכל בינת קודש, בכל פאר גבורה, בכל מדה טובה ומאשרה. והעולם שואף הוא בכל תנועותיו בכל שלומיו ובכל מלחמותיו, לבא לידי זיו עליון זה, לידי עונג תעלומה זה, לידי עידון קודש קדשים זה. וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה.

קובץ ח קכט.

החסרון שיש בהתארת ההגשמה באלהות, אינינו מצד ההגשמה עצמה, אלא מצד ההעדר הנמצא בהכרח בכל המתגשם. ואם ע"י הרחקת ההגשמה יתרחק ציור המציאות, וירשם תוכן ההעדר יותר ממה שההגשמה כוללתו, אז ראויה היא ההגשמה לבא בציורים רבים, כדי להציל את המודרכים מתכונת ההעדרים המתאחזים בתכונת התיאור הרוחני, לפי מה שהם מציירים אותו, ומפני שהציורים המגשימים בנויים הם על חיוב המציאות, מביאים הם לבסוף לידי הכרתו.

קובץ א פה

בודאי אין שייך באין סוף שום מדע והשכלה בערכנו אנו מ"מ אנו צריכים להמלט מציור של האפסיות

השטחית שהעדר ההשכלה מביא לה וזה בא לנו ע"י העסק התמידי בהעיון האלהי לפי המדה שהנפש יכולה לסובל. אע"פ שאין עולה בידה מאומה מהשכלה חיובית באמתת ד' במושג אין סוף, מ"מ היא מוצלת ע"י מהציור שהגובה האלהי מביא להרשם באפסיות, ומתמלאת אור של הויה עד אין חקר.

קובץ א קיא.

אי אפשר כלל שלא נסתכל ונעיין בעניני האלהות. אין אנו צריכים להביט כלל איך העיון הזה פועל עלינו או איזו תכלית יוצאת ממנו. אין מחפשים תכלית למקור כל המגמות כולם. הנשמה מתיבשת ומתדלדלת ע"י העזיבה של העיון האלהי, ואח"כ על ידי הרגל ארוך של מחשבות יבשות וקלות ערך, אובדת היא את הכשרון להעיון האלהי, ונעשה לה קשה ומוזר. ולפי אותה המדה היא טובעת במצולת היגונות וקלקול המדות, המעשים והדעות. לא כל האנשים אמנם מוכשרים הם להעיון האלהי. אבל המוכשרים, הם הנם פרי הנשמה הכללית של האדם, בהוציאם את כשרונם אל הפועל, נשמת האדם בכלל מתעלה היא ופורחת. בחשאי מתתקנים הם המעשים והמדות, מתישרים דרכי החיים, ע"י פעולתן השכלית של צדיקים חכמי לב, שנוצרו להיות תמיד מסתכלים כלפי מעלה, אותם יקרי הסגולה שאין דבר שבעולם שילבם, רק העונג של העיון האלהי בכל זהרו וכל אגפיו. יש אשר מרוממותו ישלח פארתיו, ויאיר מעדינת קדשו גם על שארי עיונים, ואז יצא לאור המחזה של לימוד תורה לשמה. והתורה כולה וכל החכמה, המחקר והדעת, מתעלה הוא באור תורה שלמעלה, בתורה השמימית, שחזות נועם ד' היא מהותה. מסתכל לו בחיר יה זה בכלים, בכחות היצירה הפועלים בההויה, לכל מלא עמקה גדלה גבהה ורומה, רואה בכל את ההוד והטוב, מעלתו המוסרית הולכת ומתגדלת, מפני שהוא שואב את חייו ממקור הצדק והיושר. חכמת לבבו מתרחבת, מפני שהוא יונק תמיד משדי תבונות הזיו האלהי.

קובץ א קיב.

כל מה שיעיין יותר האדם במעשה ד' כל מה שיכוין יותר את לבו להכיר על ידם את השלמות האלהית, כל מה שיקנה לו ידיעות יותר ברורות בהליכות החיים של המוסר הטהור והשלמות של המעשים היותר טובים, כן יוסיף להופיע עליו האור האלהי, והסברות פנימיות מעונג השלמות האלהית יחלו לנבע בכליות וימלא מחו ולבו אור ונעם עליון הממלא את כל הנשמה ואת כל הסביבה טהרה וענות צדק, אהבת הבריות יושר ומשפט ושמחת עולמים, המשותפת עם שפע חדות ד' ממקומו.

קובץ א קסח

כשהאדם מסתכל בעצמו ורואה את כחותיו הגשמיים והרוחניים, את כחות החיים שלו ושל המציאות כולו, ומכיר הוא בהכרה פנימית את העילוי הרוחני, האור העליון שבהויה, חודר ומבחין בטובה העצום של שפעת המציאות במקורה האלהי, מיד כל כחותיו מתחילים להיות כמהים לאותה האורה, והשלמות הכללית מטבעת את חותמה על נשמתו.

קובץ ח נ

בעזיבת התורה והחכמה, כל רגע ורגע של תוהו העובר על האדם, מתאלילה היא ההצטיירות האלהית השרויה בעומק החיים של נשמתו, וכל רגע של הגיון דעה, של הארת תורה וחכמה, ההצטיירות האלהית הולכת ומתעלה.

קובץ ח רלו

האחיזה בהרעיון של ההשערה בגודל אור אין סוף, אע"פ שמצד גבהו הרי הוא דוחה את כל מיני הגיון של דעה וכל מיני רגש מוטעים, עד שהאדם משתומם על ידו ובא לידי תמהון לבב, והוא מוכרח להלביש את מחשבותיו בתוכנים של האצלה והגבלה מסודרת, בכ"ז דוקא זה הרעיון הסתום, שאי אפשר בו הצמחה כל דהו, הוא מקור לכל הברכות ושורש של הסתעפותיהם של כל הרעיונות המושכלים אשר בכל גנזי חכמה וכל דעת קדושים. אשרי אדם המתרום ברעיוניו לשיא הגובה של אור הקודש היותר מרומם, כי רק ברכת ד' היא תעשיר, ותמלא את הכל באור נגהה.

קובץ א תקנא

הדעה בעצמה לדעת את ד' או גם לדעת את האחדות האלהית, אינה עדיין גמר מלאכת הדעה, כי אם כשתתן את פריה להעמיד את החיים על פי הדעה, ואז הולכים הם ומתעלים, מתגברים ומתקדשים. אמנם סגולה נפלאה יש בדעת אלהים האמיתית שהיא נותנת את פריה והיא משפיעה לטובה על החיים, אבל לא בלא עבודה כ"א ע"י לימוד תדיר, שאינו פוסק מהיחידים לפי ערכם, ומהכלל כולו לפי ערכו, וכל מכשיריו, מדור לדור. דור לדור ישבח מעשיך וחסידיך יברוכה.

קובץ א תרכח

כל מה שיחסר להאדם והעולם זכויות מעשיות ושכליות, בכל מדריגותיהן, כן יחסר לאור אין סוף המתנוצץ עליהם, בהירות ציורו, ונדמה לענין ערפלי, שאין בו כ"א תהו ובהו. וכל מה שיוסיף העולם דעה ושכלול, ככה יהיה ציור אור אין סוף מבוסס ומפואר, עד כדי ליתן מחיה לנשמות, ומרץ לעבודה מחיל אל חיל.

קובץ ב קכו ערפלי טוהר עמ' מו

כשהשכלה האלהית היא קטנה, אז הציור שמציירים את האלהות הוא גם כן קטן. וכיון שהתוכן האלהי הוא מבאר את ההקטנה האין סופית של האדם לפניו, אז אין לשער עד כמה האדם נעשה זוחל ובטלן על ידי יראת שמים שאין בה דיעה. ואיך יבוא האדם לידי השערה של הגודל האלהי, באופן שצורתו העצמית של הדר הנפש לא תיטשטש אלא תתרחב על ידי הרחבת כח המדע שלו. על ידי שחרור דמיונו ומעוף הגיונו, על ידי דעת העולם והחיים, על ידי עושר ההרגשה בכל ההווה, שצריך על זה באמת לעסוק בכל החכמות שבעולם, ובכל תורות החיים, ובכל דרכי התרבויות השונות ותוכני המוסר והדת של כל אומה ולשון, ובגדולת נפש ידע לזכך את כולם. ופשוט הוא שכל יסוד מדעו בתור ישראל, יהיה בנוי על יסוד התורה בהרחבתה היותר גמורה, וישתדל תמיד שדרכו לא תהיה מצומצמת, ודיעותיו לא תהיינה דחוקות ומרוסקות, אלא הולכות בהרחבה ובדרך בטוחה. אל ישיא על עצמו פחדים רבים, שמונעים את השכל מעבודתו, ואת הכחות הרוחניים משפעת השפעתם, רק יהיה בן חיל, ידע את העוז, את הטוב ואת הרע, ואת המקוריות העליונה שהכל נובע ממנה בצורה מסודרת, ההולכת ומשתלמת עם השתלמותו. ואז, לפי גדלו הנשמתי, תזרח עליו האורה האלהית, ונפשו תהיה גדולה, והענוה האלהית העליונה, המגדלת את כל הכשרונות כולם, תמלא את כל קרביו, וגבורה שמימית תאמצהו תמיד, ויעשה גדולות ונצורות לעצמו ולעולם כולו.

קובץ א תשמח

מתוך שכל רעיון לא יכלכל את הענין האלהי העצמי משום כך כל רעיון שהוא מקושר לידיעה של רוממות זו ולאמונתה הוא כלי לקבלת אור ד' ע"כ מצוי הוא האור האלהי בכל לב נאמן לפי ישרו ותומתו.

קובץ א תשנז

הצדיקים חכמי האמת מתביישים במחשבותיהם לצייר איזה תוכן בהענינים האלהיים והבושה הזאת בעצמה מזככת את דעתם וממשכת עליהם חוט של חסד עד שהם באים למעמד של אור הלל לד' והללתם את שם ד' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם.

קובץ ו צ

חוץ מהבושה של היראה, המאירה תמיד את דרך החיים, עם כל מכאוביה הנעימים הממתקים את הבשר ואת הרוח, חודרת היא הבושה הפנימית מצד המחשבה. הדבקות האלהית היא נשמת החיים של צדיקים יסודי העולם, והם תמיד מלאים צער ובושה על אי האפשרות להלוו את הרעיון האנושי עם האורה האלהית, עם הגודל והשיגובה־אלהי, והם מתמלאים תמיד בוש פנים פנימית: הזה הוא תוכן ראוי לגודל וקודש האל הגדול הגבור והנורא, מרום וקדוש ב"ה אשר לו דומיה תהילה? והצער והבושה הללו הם מעלים אותם תמיד ואת היסורים הללו הם מקבלים באהבה עושים באהבה ושמחים ביסורים ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

קובץ א תתעא.

כשמלמדים את האדם תורת ההכנעה לפני האלהים ואין מלמדים אותו את הגדולה האלהית הרי מקלקלים בזה את נפשו שמלמדים אותו לחיות חיי עבדות והשפלה. הכרח הוא ללמד תחילה את הגודל האלהי במדה כזאת שיולד בנפש ציור נאמן, שהיחש של הכנעה שנוול בלב האדם כלפי האלהות, היא באמת התכונה של הגדלות העליונה. שהרי אם יהיו כל העולמים כולם וכל גדולתם הכמותית והאיכותית, אישיות אחת גדולה, היתה אז הגדלות העליונה שלהם, במה שהיו יכולים לצייר שיש להם יחש של קטנות וערך של כניעה כלפי הגודל האלהי.

קובץ ה קפא.

העונה שתוכנה מתואר בחובת הלבבות בשער הכניעה שקראה הכניעה ביחודה ובירורה, כניעת האדם לאלהים, היא מקושרת עם החכמה ההשגה וזירוז החיים ומפעלים, בהירות הדעת וזיקוק התכונות והמדות. כמה עלולה היא כניעה זו להתחלף באותה השפלות המגונה הבהמית אם כל עזבון וכל התרשלות ובטלה. רק באותה המדה שהרוממות האלהית מתגדלת בצירוף הקבוע של האדם, וכמה שהיא מתבדלת אצלו מכל שיגוב ורוממות שאפשר להמצא בכל גבול נוצר, ככה מתבדלת הכניעה הזאת מכל כניעה ושפלות, והיא מתעטרת באצילות ועדינות הנפש, ומאזרת את בעליה את אותה גבורת החיים שהגדולים שבגדולי האנושיות, אנשי המופת העליונים, מצויינים בהם.

קובץ א תתפא

הדבקות האלהית, כשהיא באה רק בתור רעיון או רגש בודד, שכל ארחות החיים, וכל השקפת העולם, וכל

עשרה של תורה, וכל המזג הגופני, וכל היחש להסביבה, ולההיסטוריה הלאומית והגזעית, ולכל תורת המוסר והמדות, ולכל זרמי השירה והפיוט, והרגשת כל נשגב ויפה בכלל, אינם מתייחסים אליה בקשר אורגני, מתהפכת היא למין הזיה של בטלנות, שהיא מדלדלת את האדם, את היחיד ואת הציבור, ואינה ראויה כלל לשמה הגדול. אבל בזמן שהיא באה מתוך עושר רוחני ומעשי גדול, אז היא רק היא עטרת החיים, רק על [ידה] יבוסס מצב עם, על ידה ירומו קרן כל המדעים, וכל תיקוני העולם היותר יפים ונהדרים, על ידה יזדככו הנפשות בעמקם, ועל ידה ימלאו החיים ששון (!) ובטחה. החיים יעשו עשירים, ויראת המחלות, היסורים, העוני והמות, לא יוכלו להפריע את אורם המזהיר כל. באספקלריא של מקור החיים הכל נשקף, והכל מנוצח מעצמת גבורי כח אשר אור החיים ממלאים את כל הגות רוחם ואת כל קרביהם, שמחת הנצח מעטרת אותם בכל עת והוד הקודש מפאר את ערכם, ומזיו חייהם אור יקרות מופיע על כל העולם, על כל דורם, על כל אשר יחוש להיות נהנה מזיום. והתורה שהדבקות האלהית היא מגמתה, בצורה של הרמת החיים כולם אליה, בצורה של התקיימותם של כל השכלולים המעשיים והחברתיים והכשרתם למגמתם העליונה, היא תורת החיים לכל העולם שעתידה להיות המעין העולמי לאוצר רוח האדם.

קובץ א תתפב.

האורה האלהית היא הולכת וגדלה, פורה היא, מתגדלת ומתאדרת, מוספת את אורה וזיו חייה באין הפסק, כל זמן שהיא משומרת מעכירותה של עבודה זרה. וכל הזוהמא שעבודה זרה גורמת, בא מפני ההפסק של הגידול והעילוי שמונח בתוכנה, אל אחר איסתרס ולא עביד פירין. המעין החי אינו מתקלקל, אין רקב עולה בו, מפכים הם תמיד מימיו, חדשים לבקרים רבה אמונתך. אבל הבורות הנחצבים, לבד מה שמימיהם מי מערה, סרוחים הם, ובמשך זמן קצר סרחונם נעשה מורגש עד כדי מחנק, לא יוכלו גם להחזיק את מימיהם, החיים עושים בקיעים בכלים המלאכותיים הללו, השקר מתגלה, והכיעור מתבלט, בורות נשברים אשר לא יכילו המים.

קובץ א תתפג.

כל השמות שבעולם הם צרים לנו כשאנו באים לדבר על הנשגב האלהי מתוך מעמקי נשמתנו מבטאים אנו את השמות ואנו יודעים שהננו מזעזעים את אורם הפנימי בתור גורם דגורם של הביטוי הגופני והנפשי ומתוך הצער הרוחני הזה הנשמה מתרחבת מן המצר קראתי יה ענני במרחביה.

קובץ א כג-כד.

ההבנות השונות בדעת אלהים, יש לכל אחת מהנה מקום בסדרי החיים, ותכונת הנפשות חלוקות הנה זה מזה בדבר ההכנה של כל אחת מהן, לאיזה דרך של הבנה תהיה נמשכת. אין אדם יכול לרדת לסוף דעתו של חבירו בדעת אלהים הפנימית שבקרבו, וההשויה החיצונה ע"י שיווי הדיבורים ואופני ההרצאה, ושיווי של דרך החיים, נוגעת רק בשטח החיצון של הדעה, אבל בפנימיותה היא תמיד מחולקת ועומדת בכל אחד שבבני"א בצורה בפני עצמה.

לעולם אנחנו צריכים להתהלך בתוך השביל שבין השינוי וההשויה, ולעבד את הדיעות בצורה כזאת שיהיה אפשר לכל אחד ואחד למצא בהם את רוחו המיוחד, ולהיות עם זה נכלל בתכונת ההשויה הכוללת את הכל

לחטיבה אחת.

קובץ א ל-לב.

אע"פ שהטעות בדברים האלהיים הוא דבר מזיק עד מאד, מ"מ אין עיקר ההיזק הנמשך מהמושגים המשובשים יוצא אל הפועל, עד כדי להמית את בעליו מתת נשמה, רק כשהוא מתגלם במעשים או לפחות כשהוא יורד לתוך דעות ורגשות כאלה, שסופן מוכרח להתגלות במעשים. אבל כ"ז שהדבר עומד בצורתו המופשטת אין כאן עקירה עקרית. ובוזה הננו קרובים לסברת הראב"ד שהשיג על הרמב"ם במה שקרא למי שמאמין בהגשמה באלהות מין. ונוכל להסכים, שכל זמן שאותו המגשם לא יעשה לו פסל ותמונה, הרי לא גמר את מחשבתו, ונשארה היא עדיין בחוג הרוח, שלא תוכל להיות נכללת בשם עקירה ויציאה מן הדת. באמונות הנוטות מכלל התורה כמו האמונה הנוצרית והמחמדנית, אין עיקר הארס מונח במושג האלהות שלהם שהוא שונה ממה שהוא נכון להיות ע"פ יסוד אורה של תורה, כ"א במה שיוצא מזה הריסת המצות המעשיות, וביטול תקות האומה ביחס לתחייתה השלמה.

קובץ ג קפז.

מי שחושב בעניני האלהות בטהרתם איננו יכול לשנא ולבזות שום יצירה ושום כשרון שבעולם, כאשר בכל מתגלה הפועל האלהי ברומו ותעצומותיו. אלא שלפעמים הוא מרגיש את הזרות הנמצאת באיזה סעיף, שנתגלם בו ביותר הצד ההעדרי, דהיינו מה שמנתק אותו מהאור והחיים הכלליים של מקור הכל. ונמצא שהשנאה והבוז היא לא באה על מה שיש באמת בתנועה ובתרבות, איזו שתהיה, אלא על מה שלא יש בה, דהיינו על מה שלא השלימה את חק הבנתה והשלמת חייה עד כדי התקשרותה ברגש ובמדע עם המהלך העליון והחודר של התוכן היסודי של המחשבה הרוממה, של האלהות המוחלטת בגאון עמדתה.

קובץ ג רב.

קטנות האמונה, וריחוקו של אדם מן הקדושה העליונה, בא מתוך שאין בידו לרומם את ערך עצמו, עד שיקבע בלבו הרעיון הגדול, איך שגדולה אלהית ראויה לו. הגדולה העליונה, המסערת את כל רעיון מוגבל, אשר להמחשבה האלהית, היא באיומה הנורא מגרשת את רוח האדם מגבולה, כל זמן שלא ירומם וינשא במחשבות של קודש, ובארחות חיים של טוהר, לחוש בעצמו את התאמתו אל גדולה זו. וביחוד הדבר נוגע לישראל. קרבת האלהים הלאומית צריכה אמונה גדולה של גאות לאומית, במדה רוממה כל כך, עד שיקבע בלב הרעיון העליון, שההתגלות האלהית ראויה לה. אמנם גאות קודש זו, כשם שהיא עדויה בגאון, כך היא שבוצה בעונה גדולה. והענוה האלהית, הבאה מתוך הגדולה ומתחברת עמה, היא מופיעה על האופי הנשמתי של כנסת ישראל, ואמונתה בקרבתה אל אל עולם קונה שמים וארץ, אשר אין חקר לגדולתו, משתרשת בתוך מעמקי נשמתה, והיא מתקדשת ומתעלה, משתחררת, ומתכינה עצמה לגאולה שלמה.

קובץ ג רפא.

מבקשות הן המחשבות, הרגשות, וכל תוכני הנפש הפנימיים, מקום של התפשטות רחבה ומסודרת, כפי הצורך של הדרכת נועמן, והן עורגות לאלהי חייהן וצור ישען, מוצאות בעצמן גילתן ושמחת עוזן. כשהמחשבה הברה בדעת אלהים מסוקלת לפנייהן מכל מכשול, אז הן מוצאות עצמן בגן עדן. והמכשולים

הם ארחות החיים, דרכי המדות, המעשים, השקפות העולם, הזיקוק אל הכלל, אל המוסר, אל היופי, אל כל הנשגב והעדין בחיים הפנימיים והחיצוניים. ותביעה זו של חירות עליונה, כשהיא מתגברת, עריגה אלהית מוכרחת, הדורשת בכל כח את תפקידה, היא היא המכרעת את כל החיים שלפניה ושלאחריה שילכו במסלולה.

קובץ ה קיב

כל מה שמרימים את האלהות האמיתית למעלה מכל גוונים מכל תכונות מכל מדות וציורים, מתרחב ומתגדל הרוח, מתאדר החופש, ומזדככת הנשמה וכח הבינה הולך ומזדכך והרצון מתקדש ומתעלה. ולפי רוב ההתעלות מעל כל ברכתא ושירתא שבהגיון הפנימי, וכפי רוב השילולים מכל תאר וגבול שבעצמותה של חשק הנשמה להתודעות האלהית, ככה מתרחבת הדעת בחירות שאין לה גבול, להרבות העצמה והחיים המגוונים ביחש העולם ליוצרו והיוצר לעולמו. כל מה שההכרה מתבררת יותר, בגבורת הדומיה העליונה, כן מתגבר כח הקול, וביטויי הדיבור יוצאים במלא ניביהם, המליצה והשירה מתברכת ומעינותיהם מתברכים ושוטפים ונובעים אמרות טהורות בלא הרף. יוצרים בכל רגע, בכל דקדק זמני, המון זמרות עז שלשד חכמה עליונה ועומק אדירות גבורה כבירה שרויה בהם.

קובץ ה קלא.

מתוך שאין האדם מסוגל להקיף שום תיאור בשלמותו, ועם זה נפשו עורגת להיות משלים את ציוריו, ע"כ מקולע הוא תמיד בין השאיפה ומניעת היכולת. אמנם בהיותו משתמש בשני הזרמים הללו כשורה, הרי הם משלימים אותו באמת בהשלמה שאינה פוסקת, בגידול תדירי, שהוא האושר היותר גדול. אבל כ"ז עומד הוא, בשכלולו כשהוא שומר יפה את אופיו, את תוכיות רצונו, אז הוא חפץ רק להיות מוסיף והולך בעצמיותו, ומרוצה הוא אז בהתוספת התדירית יותר מבכל טוב, ונפשו מתמלאת תמיד הודאה עדינה פנימית ליוצר כל, שברא את יצוריו וכל עולמיו בצורה עדינה כזאת, שהם עומדים במצב של התעלות תדירית. אבל אם הוא מקלקל את רצונו, ואינינו פונה אל עצמיותו, אלא אל ההתראות וההתהדרות החיצונית, אז אין לו חפץ כלל בהגידול התדירי, זה אינו דבר ניכר לאחרים, כי אם יהיו לך לבדיך ואין לזרים אתך. רוצה הוא בצביונות כאלה שיהיה יכול להתהדר ולהתיפות בהם מחוץ לעצמיותו, וזה הוא מוצא רק במושגים שלמים, שלמים בתכלית, שאין בהם חסרון הראוי לקבל תוספת. הוא אינו שם לב למה שאם ימלא חפצו זה, ילגום מן החיים בפעם אחד, ואחר כך יהיה משומם, אבל הלא להתהדר פעם אחד יוכל. ע"כ רק ענוים יירשו ארץ, ויתענגו על רב שלום.

קובץ ה קלה [אוה"ק ח"ג קי"א-קי"ב]

הולך ומתעמק, הולך ומתרחב הוא הבירור ע"ד היחש שבין האדם ליצרו. היחושים מתחילים לפי רוב בהירותה של הנשמה להניב את תנובתם, מציצים ציצי התענוג, פרחי הרצון, החדוה והשמחה, העליצות הפנימית, האמת והענוה, הגבורה והרוממות העדינה, האהבה הכללית לכל הבריות, החפץ בטוב ובשלמות והעז והבטחון הנפשי הפנימי. חודרים היחושים ובאים לתוך מעמקי הנפש מטהרים ומקדשים אותו באור קדשם. עולים הם היחושים עד מרומי השכל עד הסתעפותה של המחשבה ההגיונית עד לכת המשער העליון ומאירים אותו באורו, מתנוצצים ושבים כדמות ברקים חוזרים ומערבים את כל כחות החיים בתנועתם. הכל מתמזג ע"י כחם של היחושים האלהיים שהם מסתעפים ומתרבים, מתאדרים בגווניהם, ושבים

לחטיבה מאוחדת מלאה הדרת קודש קדשים, מלאה עז וחיים עליונים, מלכות וממשלה וחקור דין. המעין מתגבר והולך, הפלגים מתפרצים ומתגדלים, שופכים הם את מימי שפעם זה לזה, המון גלי נועם מתרבים, ימי ימים של דעת ותבונה של שירת אל חיים הומים בהמון רבה, מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ד'. העולם כולו מתאחד עם הנשמה, העולמות כולם מתאחדים בעולמו, המרומים כולם מתמזגים יחד, הארץ וכל אשר בה, השמים וכל צבאם. היצורים כולם משוררים ושמחים, סוקרים הם את זיו העונג אשר בנשמתו של האדם, אשר נזדככה, אשר כבר פלסה לה מסילתה בתוך ערפלי כל העולמים, בקעה את ימי התעלומות, והיא מלאה אור חיים, זיו עליון עליה נוהר, ומשפעתה מניקה היא לכל חיים, חסד, אהבה, גבורה, קדושה וברכה. ברכות שמים מעל ברכות תהום רובצת תחת, ברכת שדים ורחם ברכות אביך גברו על ברכות הורי, תהיינה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו.

קובץ ו סד. אורות האמונה

לא בעצבון לא בפחדנות לא בחלישות סנטימנטלית צריכים לפנות אל האור האלהי אלא בידיעה ברורה שמה שנובע ממעמקי הלב להיות מתקרב אל האלהים זהו חוש טבעי שלם ובריא, ולא חוש טבעי סתם אלא החוש הטבעי היסודי של הנשמה שנובע באדם מנשמת חי העולמים מנשמת כל היקום כל היש. וכל מה שיוסיף דעת, שיוסיף הארה רוחנית ובריאות גשמית מסודרה, כן יאיר בקרבו האור הנפלא הזה להיות לו לנר על דרך חייו. וישראל כל מה שיעמיק יותר בתורה ידע ויחוש כמה מרומם ונשגב כמה אמת ואמיץ הוא האור הגדול הזה, וכמה הוא תופס את החיים כולם את הליכותיהם הכלליים והפרטיים, ולא ירצה בשום אופן להיות חי חיים אומללים מגושמים ומזוהמים חשוכים ואפולים שאין אור אלהים חיים, מקור החיים החכמה והבינה והחסד והגבורה התפארת והנצח ההוד והיסוד, הממלכה וכל הסתעפותיה באור הדעת הזולף והולך ממרומי מרומים עד ממעמקי עמקי עמקים, מתפלש בהם, ויגיל וישמח ויחזק ויאמץ כח בעוז ד' ואור קדשו.

קובץ ז כט-ל

ההשגות האלוהיות הן זורחות ומתנוצצות באמתתן לפי אותה המדה של תכונת יראת שמים ומדת הענוה הפנימית המתהלכת בתוכיותם. ועצמיות התכונה של עונה ויראה, היא היא הנושא התוכי של תכונת ההשגות בצחצחותן, שבעקרון הן המאירות את ארחות היחש שבין האדם לאלהים, שבין העולמים ליוצרים. על כן אי אפשר כלל להכנס בשום פתח מפתחי הדעת לאמתתה כ"א בהקדמתה של יראה והעטרתה של ענוה. ורוח הבקורת צריכה תמיד להיות עוברת על כל השגותיו, לבקש בתוכן את הנשמה המחיה אותן, רוח היראה והענוה באחדותן. הענוה והיראה בהתגלותם הם מולידים את העונג ואת השמחה. אמנם בא העונג העדין מיסוד הענוה והשמחה הטהורה מיסוד היראה. והתגלות פרצופיהם של אלה החזיונות המוארים באה ע"י הופעת אורותיהם מזו על זו קורא אני אליהם יעמדו יחד וממזוג הקדוש של אלה הענפים באה הגבורה העליונה רבת החיל הפועלת את כל צביוני החיים באדרת קודש.

קובץ ח קפח.

תקופת התוהו בעולם, שליטת העבודה זרה עם כל זוהמתה, שבאה אחרי הנפילה התהומית של האדם בחטאו, היא סגלה בכל שפלותה את האדם, להיות דורש את האור האלהי גם בהיותו במצב ירוד נורא ומגושם מאד. מצד אחד, נתבסס החומר העולמי והאנושי ע"י מה שלא הזריח עליו האור הרוחני המטשטשו, ונעשה ליסוד בסיסי, להיות מוסד חזק להכיל בתוכו את האורה היותר בהירה שתבא ותופיע.

ומצד שני, הנה חתר האדם מחתרת גם במחשכים, ואיך שהיה רוחו מעורפל, לא חדל לבקש את ההתקשרות האלהית הטבעית כ"כ לנשמתו, ונתדבק אליה ע"פ ציוריו הכהים. אמנם הרבה מאד עבטיט וטיח טפל הדביקה הרשעה והסכלות החמרית על האורה הקדושה והטהורה של ההארה האלהית, שתמיד נתבקשה מהאדם, ורוח סוער מלא עוצם וטהרת קודש היה מוכרח לצאת בהתחלתו ע"י איתן האזרחי, משבר את הצלמים וקורא בשם ד', והולכת היא ונגמרת ע"י מהלכה התדירי של האומה הלוחמת מלחמת ד', והופעת הטהרה של האורה האלהית בעולם, כנסת ישראל, לרומם את האור העליון, להבהיקו בכל עילוייו, שהם מתגברים והולכים. באה ההזרחה אשר מסיני, והאזהרה האיתנה: ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, התמונה, איך שתהיה, בין מוחשית בין ציורית שכלית, היא מפסקת את הגידול, את הופעת היפעה. ואם היא מתגלמת בדבר חושי, הרי היא מפלצת נוראה טמאת השם, רבת המהומה. וכשהיא מתדבקת באיזה דבקות כל שהיא בהתוכן הרעיוני, הרי היא ג"כ משבתת את הטהרה, ונוטלת את זיו החיים של הוד הגבורה של מעלה מהופיע בעולם, בנשמות, בעולמות ובכל סדרי הזמנים. ונוצרה בעולם אותה הארסיות של הכפירה, של סילוק הדעה, של הסחת הדעת מכל קודש, אותה המגרעת המנוולת, שהיא משמרת לכלות ולבער באש חלאתה את כל דופי של איזה הצטיירות, ע"י שלילות העקשנית. ונמצא שהיא שורפת את צחצוחי הטומאה של עבודה זרה, של תמונה וסמל, שהתדבק בהתוכן המחשבי מתקופת התווה של ע"ז. ומשמישים אלה שני העבדים הרעים, המחייב והשולל, הסמליות והכפירה, זה לאמץ את הדרישה האלהית בכל האופנים וכל המורדות, וזה לטהר את ההצטיירות מכל ערך סמלוני. ומתוך המחשכים הללו, המקטרגים זה על זה, יוצא ומופיע האור העליון, דעת אלהים אמת ברורה ומחוררה, מנוקה בכל הדר נקיון ומעוטר בכל עטרות הענוה, ההולך ואור עד נכון היום, וכל המחשכים, מימין ומשמאל, מתהפכים לנגוהות ולאורים גדולים.

קובץ ח קפד.

צריך להתבונן במנוחת רוח על כל הפגמים הנמצאים ומתגלים לעינינו, בתכונת הרוח הבא ע"י ההקלטה של יראת שמים ואמונה, ע"פ המצב הירוד, שמדריגות הקדושה ירדו ירידה אחרי ירידה, שלעומת כל פגם וחסרון, מוצאה הרשעה והכפירה הבאה מיסוד התווה והחרבן מקום להתגדר. ומתוך כך אין להחניף כלל לא לשום אדם ולא לשום נטיה, אפילו אם היא קדושה שבקדושות, רק לבקר את מומיה בחזקת היד, בגדולת נפש, באהבת אמת ובגאון קודש. וכל מה שיוסיף אור הקודש המשפיע על תכונת הרוח של התום והיראה האלהית בירור ולבון, כן יתרומם כח הקודש בעולם, וכן תקפץ הרשעה את פיה, וכל כחות החול יתרוממו משפלות מעמדם, וירחיבו את עמדתם, ויכנסו לגבול הקודש ויקדשו, ויתגדל ויתקדש שם ד' הגדול והקדוש. ויגבה ד' צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה.

קובץ א תתמה.

ההשגה האלהית כשם שהיא רחוקה מכל משיג אפילו מעליון שבעליונים כך היא קרובה לכל ואפילו הדומם יש בו כח זה של השגת אלהות מפני שאין קץ ותכלית לגדולה ולענוה האין סופית ואין בהשגה האלהית חלקים רק כל מה שמשיגים משיגים את הכל ואין בה לעולם גמר וסוף כי אם כל נקודה של כל היא מכינה לנקודה של כל עליונה כל השגה אלהית אפילו הגסה והקטנה שבהשגות, הוא עולם מלא ויקר מכל החכמות והמדעים ומכל העושר והכבוד שבכל העולמים כולם.

קובץ א תקפו. א"א

לפעמים יש חסרון באמונה צרופה, מפני שאינה יודעת איך לבסס את המחשבה העליונה על היסודות של כל המדריגות התחתונות שבנפש האדם, שהם נמצאים בטבע הבשר ובנטיית הדמיון, ואפילו בתכונת ההזיה של האדם, שהכל צריך להתפרנס מהמחשבה, המקפת כל דבר לפי ערכו. והאמונה הצרופה דואגת רק בעד השכל, ונמצא שכל תכונות החיים שחוץ לשכל, נשארים בלא השפעה של קדושה, ולא עוד אלא שכיון שהשכל מושפע מן האמת העליונה, שהיא אור הקודש, והתכונות האחרות אינן מושפעות ממנה, נעשה ע"י זה הריסה ומלחמה פנימית בתוך הנפש, בין הנטיות השונות שאינן יכולות להתמוזג זו בזו. ואין תקנה לשלומן של היחיד ושל הציבור כי אם באמונה חיה, הכוללת הכל, שצירופה יהיה רק בתכונת ההשכלה העליונה שלה, אבל הדמיון וההתפעלות, הרגש והטעם הגופני, העריגה והכמהון של הבשר, ההזיה וההתלהבות הדמיונית, גם הם לא יחסרו, אלא שהכל יהיה מונהג תחת השלטון של הדעה המזוקקת, העליונה, שיש בה האור השכלי הצלול, ועוד מה שיותר מזוכך ממנו ע"פ סוד ד' ליראיו.

אוה"ק ח"ב רמ"ח

כיון שמחשבה קטנה תופסת מקום בנפש בדבר הענינים האלהיים וכל תכני הקודש, הרי היא מפשטת את ארס הקטנות שלה על כל המון המעשים, הלימודים והדיבורים, שהם הולכים ונעשים ע"פ השפעתה. והסיגים הרוחניים, הצללים, מחשבות השקר והחולשה, החנופה והתאוה, מתאחזים בכל דברי קדושה, ומבצרים להם מקום בתורה שלא לשמה, ובמצות לשם חנופת שוא. והאדם הקדוש, שחושו הטהור לא יוכל לסבול תהפוכות כאלה, מוצא בקרבו עיפות נוראה בעת שיגש לעבודתו בלתי מטהור. ואף שלפעמים מוכרח הדבר שלא להמתין עד ההשלמה של רוממות הרוח, מפני הדאגה של הדלדול הגמור שהלימוד והמעשה בצורתו החיצונית יסבול מזה באופן נורא, מ"מ תמיד יש מקום לחשבון זה, ולבושה פנימית הלוכשת את האדם, בידיעתו שרוח הקודש העליון איננו שורה בו עדיין, ולא הוא הוא הדוחפו לעבוד ולפעול, ללמוד ולקיים. ומתוך התשוקה אל קדושת אמת, יזכה לברר את נטיותיו, עד שתמיד יצעד ממדרגה למדרגה בדרגת טהרת הרוח, ותמיד יזכה שיותר ויותר יתעורר אצלו הצד הטהור העליון, שיקח את החלק היסודי והעקריבנטיותיו, לפעול, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות כל דברי תלמוד ומצות ד' באהבה. והאהבה תהיה צרופה, עליונה, חזקה, קדושה ומאירה.

מכתב מזהיר

לאחינו היקרים יושבי ירושלים. עיה"ק ירושלים ויתר ערי הקודש והמושבות בארץ תובב"א [המלה ירושלים מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] את צערי הגדול מוכרח אני להודיע לכם אחי היקרים. מצפה אני לרחמי שמים, שדברי אלה היוצאים ממעמקי פצעי לבבי יכנסו בתוך הלבבות, וכולנו כל כנסת ישראל אשר בארה"ק כאחד נהיה מזורזים לגדור את הפרצה הגדולה העושה בנו שמות ואוכלת כעש את נשמתנו. המסיתים, זאת היא צרת ארץ ישראל בכלל וצרת ירושלים העתיקה ביחוד. ההסתה, צידת הנפשות זאת היא מלאכה בלתי נקיה [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] היא מתמדת לדאבוננו [מלה זו נוספה אח"כ בין השורות בכ"י] בפעולותיה המזיקות לנו זה שנים רבות ותקופות באה"ק ובעיר הקודש, וההיזק לנו זה שנים רבות ותקופות באה"ק ובעיר הקודש, וההיזק הבא ממקום הקדוש מא"י ומירושלים, מהשפעת ההסתה, הוא דוקר ומכאיב אותנו באין ערוך הרבה יותר ממה [מלה זו נוספה אח"כ בין השורות בכ"י] ק

מעל המלים הרבה יותר, ואולי התכון במקום הרבה יותר לכתוב ממה] שהמכאוב הנורא הזה מכאיבנו בכל מקום שהוא פוגע אותנו, ומהנפשות הנצודות ברשת זו טמנו להם חברת המסיתים ביחוד [מלהזו נוספה אח"כ בין השורות בכ"ק] בארץ הקודש ובירושלים, יוצאים ביותר לדאבונינו עוכרי עמם היותר טפוסיים, מסיתים ומדיחים ומובילים את ארס השמד למקומות רבים באפסי ארץ. והנה בימים הראשונים הטובים מאלה, באמץ הרוח ורגשי החיים העצמיים של ישראל, בקדושת התורה ובגדולת האמונה הטהורה, אבל היו גם רעים מימינו במצב החיים הגשמיים, בחיי החברה ובתיקון צרכי הכלכלה והמרפא בא"י, אז בימי צרה ומצוקה עמדו אבותינו ורבותינו הקדושים כחומת ברזל, להציל את הנפשות החלושות העלולות להיות הולכות לטמיון ע"י אמצעי ההסתה הבדוקים לבעל מלאכה זו, ובאיסורים חמורים מאד הזהירו את העם (הרחק מעליה דרכיך ואל תקרב אל פתח ביתה) להרחיק את דרכו מעליה, ולא יקרב אל פתח ביתה, שלא יהנה מטובתה, ולא ילחם במנעמיה. הודיעו והזהירו על המות אשר לנשמה הישראלית [בכ"י כ' בסיר ומחק וכתב הישראלית] בסיר הבשר או בניד העדשים שהם מקריבים לפני הכושלים הללו, להיות להם כדגן אשר היה קשה בירושלים ובא"י בכלל, למצא עזרת רופא ואמצעים של רפואה, ובמסירות נפש ברחו אבותנו בני א"י מלהלכד בפח המסיתים גם כאשר הגיע הצרה עד הנפש, ובמסירות נפש אמיתית עמדו על חייהם האמיתיים, ועל חיי עם ד' כולו, והתרחקו מהם ומטובותיהם. והנה עתה רבותי ואחי האהובים, העינים נחשכות מראות כי התילה הפירצה המגואלה הזאת להראות בירושלים, אשר אמנם יחידים המה המנבלים את עצמם עד לידי מדה זו, אבל אם לא נמהר לתן על אלה חלושי הנפש בקול רעש גדול, הנה הם מרחיבים את הפרץ ע"י מה שאחרים לומדים ממעשיהם. ובשבל בצע כס [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] ריח קטן של כסף נמאס, של הזלת סמי המרפא או בשביל איזה דמיון נתעה ליחס גדולות דוקא לרופאיהם, בזמן שב"ה נמצאים כעת עמנו מאחינו רופאים מומחים ומציאות של סמי מרפא בתכונה טובה ומספיקה, בעבור טובה דמיונית קלת ערך זו מרהיבים עזות היחידים הללו ומבזים את עצמם, את אמונתם הקדושה, ואת עמם, ומשכימים לפתחיה של ההסתה בשפלות נפש נוראה. ומאלה אשר מלאים הם הצטדקות כשמוכיחים אותם ומדברים אליהם על גודל עונם וחומר חילול השם שיש במעשיהם, מתפרצת היא מחלת השמד כארס נחש, והם הם הערבים על כל נפש אבודה והולכת לטמיון ע"י מה שהם מקררים את היורה של האיסור הנורא הזה, של ההשכמה לפתח ההסתה, וההנאה מאיסור הנאה האיום הזה, שהוא כרקב לבית ישראל. וערבים הם האנשים הללו בעד כל הפעולות השמדיות העלולות לצאת, ע"י ההתקרבות השפלה הזאת, על ידי הנפשות השפלות, שאחרי שהן נמכרות כבר לההסתה נעשים הם שלוחים לדבר עבירה, ויוצאים בתור צידים מסיתים ומדיחים, בגלוי ובסתר, בערים ובכפרים [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] גם במרחקי ארץ, וכל המכשלה הנוראה הזאת, וכל התוצאות המרות והרעות היוצאות לנו מהמומרים הללו, הלא הקולר תלוי ג"כ בצוארם של אלו הַנְטפלים לדבר עבירה שעונשם שוה לעוברי עבירה עצמם. על כן קולי קול מר צורח, קול נפש נכאה מיוגעת מעצמת מכאובים מעני עמי ומעלבון קדושתו וכבודו הנעלה והמרומם. חדלו לכם אחי מדרכי שאול הללו, תמכו אשורכם בדרך רבותינו ואבותינו הקדושים אשר הזהירונו מלכת על הגחלים הבורעות הללו, אשר ארס שרף מעופף שרוי בהם לנשמתנו הכללית והפרטית. זכרו את האיסורים איסורים היוצאים ממקור הקודש ממעין הזד והטהור של קדושת נשמת ישראל ואור תה"ק והטהורה העומדת לעד. [הוספה בכ"ק על שולי הגליון בלי סימון לאן שייך וכנראה שייך להאיסורים הנוראים וכו'] הנוראים והחמורים שגאוני עולם קדושי הדורות נוחי נפש ז"ל זי"ע הודיעו בקדושתם על כל הקרב ליהנות מהטובות המדומות הללו, העוכרות את ישראל ומעבירות נפשות רבות על דעתן ועל דעת קונן. היו זהירים ברוחכם והזהירו, ועמדו

על המשמר בכל כחכם שלא לתן מקום למחלת ההסתה הנוראה מלהתדבק בגבול הקודש, התרחקו מכל עזרה ומכל הנאה, ושומר ישראל ישמור את עמו מכל מכשול של המסיתים ואופל אלמנה יאיר בשמש צדקה ומרפא לשוב את שבותינו כימי עולם וכשנים קדמוניות ושב ישראל שקט ושאן על אדמת קדשו בברית [המלה מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] ברוח [המלה כתובה מעל למלה בברית" המחוקה] לעולם וברוחו אשר עליו [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] אשר עמו ובדברו [המלים כתובות מעל למלים "לעולם וברוחו אשר עליו" המחוקות] אשר שם בפיו מעשה ועד עולם [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] אשר לא ימוש מפיו ומפי זרעו וזרעו זרעו מעשה ועד עולם אור חדש על ציון [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] יאר על עמו ונחלתו בתנו מציון ישועה ישראל (!) □ מלה או שתיים א"א לקרא בצילום]

דגל ירושלים

כלי מבטאי של ההסתדרות ירושלים שתעודתה היא תחיית הארת רעיון הקודש של תחית ישראל על אדמתו [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] שביסוד תחיית התחיה הלאומית בישראל וריכוזה בארץ ישראל [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] המטרה השאיפה [המלה מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] אבל מלות השאיפה תחית לא בכ"י הרב ז"ל ויתכן שגם מחיקת המטרה (מלת תחית בכ"י מו"ר ז"ל ומלת השאיפה בכ"י אחר) תחית "גוי קדוש על אדמת הקודש" * יתכן שהסוגריים בכ"י מו"ר ז"ל * אָל תדרשו מאתנו דברים קצובים דברים מבוררים ומסודרים אל תבקשו ממנו את הנמנעות אין לנו כח לתן קצב למה שאין לו קצבה וקשה לנו, ולמעלה מיכולתנו הוא, לסדר סדרים במה שהוא מרומם מכל תכסיס ומכל סדר, למה שהוא מחיה ברוחו את כל התקציבים (וכל הסדרים) * מכאן נ' באורות עמ' קפ"ה בשינויים ע"ש] אנו מדברים על דבר נשמת התחיה הלאומית שלנו, על דבר שורש החיים של שאיפת בנין הארץ, ארצנו הקדושה, בידי העם ההולך וחי, שהיא תחיית הקודש. * נוסף אח"כ בכ"י * יתכן והסוגריים בכ"י מו"ר ז"ל] הַתְּכוּנָה החלונית של התחיה נתגלתה לנו בהופעה גדולה והיא הולכת ומתגלה הולכת ומתפתחת לשמחת לב כולנו על [נוסף אח"כ בכ"י] צדדיה [תחילה כ' בצדדיה ומחק הב' והוסיף כולנו על] החיוביים [יתכן והסוגריים בכ"י מו"ר ז"ל] ולמגינת נפש בצדדיה השליליים) אבל עלינו לדעת את הגזרה המוחלטה שהצדדים השליליים של התחיה הלאומית שלנו, לא בישותה הם מונחים, לא במה שיש בה, כי אם במה שנעדר ממנה, במה שאין בה. וכשנתעורר להשלים את מה שחסר לה, אז יאירו לנו כל הצדדים של התחיה בחיובם האיתן, והיה תחיה לנו לתחיה לאומית באמת לתחית ישראל על אדמת הקודש בערך הדרכה של מלא המובן שבביטוי זה). לתחית הקודש אנו שואפים, ולהשלמתה של תחיית החול אנו מצפים, להרשים את אור החיים של תנועת התחיה הלאומית שלנו ברושם המלא שלה, זאת היא מגמתנו, ולשם זה הננו מעוררים או יותר טוב לומר הננו מגלים את מציאותה של התנועה הירושלמית. והננו קוראים בשם ירושלים וירושלמיות את צד הקודש שבתחייתנו הלאומית, כשם שהננו קוראים בשם ציון וציוניות את הצד החול שלה. אוצר החיים של הקודש, בכל לב בישראל הוא גנוז בכללותה של האומה, כח זה הוא הרודה בכל הליכותיה, מהותה, עריגתה למחצבתה, לתחיתה, לארצה, רק בתכונת הקודש המיוחד לאופיה היא קימת. והאופי של התכונה אשר לתחית החול איננו כ"א הפרוזדור של הטרקלין, הצעדים הראשונים שהילד מתחיל ללכת בע טרם [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] אשר הם יביאוהו לרוץ אורח כגבור. ואנחנו להחליכה הגמורה, להריצה של הגבורה הננו קוראים. ואתם בית ישראל ענו לקריאתנו,

לירושלים אנו קוראים, הגשמת השבועה אשר על נהרות בבל נשבענו בזכרנו את ציון, הד הקול של לשנה הבאה בירושלים שאיננו נשכח מכל יחיד ומכל ציבור הקשור בחיי האומה המהותיים, בא כעת להשמיע את צלצלי שמע שלו. אחינו [נוסף אח"כ בכ"ק] כל בית ישראל [כן בכ"י ואולי הסוגריים בכ"י מו"ר זצ"ל]. וביחוד כשרי ישראל, העולם הכשר שהלב שלו הוא לב חי ורענן, שנשמתו היא ישראלית גמורה ומובהקה אתם) אל תחיית קודש הנכם עורגים, אל אדמת הקודש הנכם קשורים, לעיר הקודש אתם פונים, לתלפיות, באו כולכם איש לא נעדר אל הדגל דגל ירושלים. הרימו את נס הקדוש בתחיית הקודש בתחיית האומה, הראו לעין כל מה הוא הכח הצפון אשר בנשמת הגוי אשר עד כה לא הוכר. הראו את עז ד', את עז הקודש, והחיו את האומה בכל מובניה, החיו את החול בתחיית קודש, והחיו את הקודש בהתגלות מפעליו בחיים במעשה ברגש וברעיון. [הסוגריים כנראה בכ"י מו"ר ז"ל] עבדו כל אחד ואחד מכם את עבודתכם בכל המערכות שאתם עומדים עליהן, התחזקו באגודות האגודה אגודת ישראל [שלוש מילים אלו נוספו אח"כ בכ"ק בין השורות] שלמי אמוני ישראל, בציוניות פנימה, המזרחי, עבדו בכל כחכם לתשועת עמנו וארצנו אבל על כל דעו את התעודה העליונה, את קול ד' בכח הקורא לכם. הרימו על נס את כח הקודש אשר לתחיה הלאומית, את אור הקודש אשר לבנין הארץ, את אור ד' המורה דרך לשיבת בנים לגבולם. ים גדול של מחשבה, של רעיון, ושל רגש, הולך ומתפתח לפנינו נחל יוצא [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] ומעין יצא מבית ד' והשקה את כל צמאי ישועה.

הכאת הסלע

בשי' לפרשת חוקת, בהערה, הובאו דברי הרב מכת"י :

סוד חטא הכאת הסלע - הנטיה אשר נולדה במוח היותר גדול, בנשמה היותר מאירה ושוקקה להשלים את הכל, להוציא את ההשלמה אל הפועל בכח של התגברות, שבזה מתערבת קצת העצמיות הפרטית, שאי אפשר להיות כל נוצר נקי ממנה לגמרי. הנטיה הקטנה הזאת בנשמת הנשמה הרוחנית של כל הרוחניות האנושית כולה, מוכרחת היא לשלוח פארות בכל צדדיה. ובמקום דיבור נולדת הכאה, לשם התעלות הרוחניות וטובת הכלל. והמכים הולכים ופוחתים [בערכם]. בכל ירידה, הפרטיות מתגברת והכלליות מתחלשת, עד שבאה היא לידי הירידה היותר איומה, שאין בה כ"א רעת לב, חפץ התגברות לבד, הכאה אילמת זועמת בלא שום תכונת דיבור. כיון שנתערב קורטוב כזה ברוחניות הכללית, היה מוכרח שתפסק פעולת ההשפעה. סידור מדיני מוכרח להיות מונח באופי כללי שאין הפרטיות מתגברת בו כלל. וכיון שאופי נשגב כאופיו של משה, לא יתכן שימצא במציאות בטפוסים שונים - הכביריות יוצאת רק במקום היותר רשום - הוכרח המעמד כולו להיות יורד, משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ, האופי הכביר מוכרח הוא להגנו, ההנהגה המדינית לא תתנהג עוד מהשפעתו הבלתי ממוצעת, וממילא היא נופלת כולה. בפני לבנה אין נמצאת אותה הכביריות שבפני חמה, אין בה אותו הזוהר והעצמה, והוא נותן מקום גם לכוכבים הרבים ולאור הנרות, שכל אחד מאיר בפינתו. ע"ע אורות הקודש ד תק, תקכב, בשמן רענן רז. ע"ע כארי יתנשא, גוג ומגוג

המקדש

קובץ א תרו

היופי העליון, התפארת האלהית, מושכת היא אליה את הנשמה, מעירה אותה מתרדמתה, ומקיצה לחיים את כל כחותיה, מאירה היא עליה כאור שמש על צמחי חמד, ומפתחת אותה בכל ענפיה המלאים כח, פאר, נועם ורעננות. התשוקה ליחוי בית המקדש, לבית ד' בראש ההרים, לכהנים בעבודתם לויים בשירים וישראל במעמדם, וכל קשורי הנפש שבנשמת האומה כולה אל זבול קדשה, מעירה בכל יום נוייו של עולם בלבן של ישראל, ומקימה מקדש עליון בנשמתו של כל יחיד, המתחילה תיכף בהתחלת סדר היום, בסידור הקרבנות והקטורת. כל מחשבה ורגש ישראלי, המתרום בעליוניותו לרום פסגת נשמת האדם והעולם, מתמלאים חיים ע"י הופעת לב זאת, שיחידי סגולה מתברכים בה בכל יום, ומופיעים בגניזת כחם על הכלל כולו, על גוי ועל אדם יחד.

קובץ א קמד.

בית המקדש בתור מרכז הרוחני של האומה, ומקור החיים הרוחניים של כל יחיד ממנה, מצד החזיון המורגש המרהיב עין ביפיו, ומנשא את הרעיון בעוזו איומו, צריך הוא להבנות ברוח בכל יום אצל כל יחיד מישראל, כדי להשאיר את נפשו במלא חייה בתוכיות האומה במצבה השלם. אז ישובו אל היחיד כוחותיו הנפשיים הרעננים, שחיי האמונה וחוס ההרגש ואורו פורחים בהם בפרחי חמד של שלל צבעים נחמדים למאד. תעודה זו מתכוננת בפועל ע"י סדר היום של הקרבנות, הנאמרים לפני התפילה. פרשת הכיור, התמיד, הקטורת, זורעים הם את הגודל האלהי שבבית הגדול והקדוש במעמקי הנשמה, קרוב למדת השיגוב שהיתה לכל יחיד בעת היות האומה חיה, ומקדשה בתוכה על אדמתה. גרעיני התשוקה אל השלמתה של האומה בתכונתה הרוחנית, הולכים הם ועושים את פירותיהם על תלמי הלב. הם הולכים ורבים, משתרגים עם כל המון הרעיונות הטובים המתייחשים לתכונה המרכזית הזאת, וכנסת ישראל נבנית ברוח בנין איתן בכחה לאלהים, אשר יתן לה עצמה מצד ההוד הנצחי האצור בסגולת מאוייה, יותר מהמון בנינים חמריים ומוסדות לאומיים של חול, המאמצים כח כל לאום, אשר רק על בשרו וחילו הגשמי יחיה. אהבת אלהים הנשאה והתמימה מתעוררת, מתיצבת חיה בעוז גדול בנשמת האומה, ע"י זכרונותיה מימי קדם, בהיות נר אלהים תמים עמדה. והאידיאליות של זכר נשגב זה, דולה ממעמקים כל רעיון נחמד, וכל משאת נפש כבירה וקדושה, ומצגת לעיני האומה בכללה את ערכה האלהי הגדול, שממלא הוד והדר את כל חדרי לב של כל יחידי בניה.

ע"ט ט-יא.

העבודה, והתפילה ביחוד, היא פעולה מעשית, פועלת על הנפש המתפללת ועל העולם כולו, במובן היותר רחב ויותר כללי של ההויה. וההשכלה האנושית, כשתבוא למרום חופשתה, תכיר את הערך הגדול שיש להרצון של האדם, בהיותו מתעלה אל החשק האלהי, ובהיותו דורך באלה הדרכים שמביאים אותו לרום מטרתו, שהתפילה, המחוברת עם חיים טהורים תוריים ושכליים, היא אחת מהם. ויותר מהתפילה המבוטאת, שיש להחליפה במוסר פרטי, המכשיר רק את הדמיון של האדם, מליאה חיים היא העבודה האלהית, שמתגלה ברוב חיל גבורתה בעבודת הקודש והמקדש, שייבנה במהרה בימינו. אז ירומם רוח האדם ורצונו, בהתעלות נפשו על ידי התעלות החלקים המאירים בנפש הבהמה, שערך החיים שלהם בהיותם קשורים עם גויית הבהמה, אינו גדול כל כך עד כדי לגעל אמ הריסות החיים שלהם לשום מטרה נשגבה, בין גלויה בין סודית. וכאן הדמיון הנלהב של האדם קולע אל המטרה של גובה האמת בעיקר היסוד, אלא שכל זמן שלא נתרום הדמיון בעצמו לבא לרום נקודת ההשכלה העליונה, הרי הוא טועה

בדרכו באופנים צדדיים המשגים אותו. עבודת אלהים על ידי קרבנות היא עבודה מתקבלת אל הדמיון ההמוני הגס, ודוקא בזה מונחת נקודת גובהה. זה הדמיון אוצר בקרבו את ההארה היותר עליונה, כמו שאהבת החיים, קישור המשפחה, וכיוצא ברתוקי החיים, הינם אמיצים בדמיון ההמוני, והביקורת באה ומחלשת אותם, עד שתבוא ההכרה העליונה ותשיב להדמיון ההמוני את רכושו, מזוקק ומוצדק בצדק נצחוני. הצפייה לבנין המקדש ולעבודת הקרבנות היא השאיפה היותר אצילית ויותר עליונה מכל מה שכל רוח עדין וכל נשמה שירית עליונה יכולה לצייר. עילוי החיים בפועל, עילוי העולמים, התקשרות כל החיים באור חי העולמים, בחיים האלהיים ההולכים ושופעים, המחיים כל חי, השולחים אורם מרום גובהם עד שפל תחתיות ארץ, המתפשטים על אדם ועל בהמה יחד. וכל האדם וכל החי אחוז הוא בחוברת. נפש הבהמה בנפש האדם היא קשורה. כשמשתחררת נפש הבהמה מאסור גוייתה על ידי המחשבה האנושית, בקרבן לד', מתאחדת היא עם רוחניות מחשבה אצילית, מרוממת עימה סכום עליון ועשיר מאד מכחות החיים, והעולם מתנועע למעלה למעלה. אין העילוי מורגש כי אם לחוזה קודש, ולהרגשת ההמון התמימה. עילויי חיים סגוליים איחודיים אלו, צריכים להיות קשורים עם שלטון ממלכת עולם כזאת, ששאיפת אחדות כל היקום, בהכרה וברגש, בהלך חיים, ובנטיית הנפש האנושית, היא מגמתה. וזאת היא מגמת נשמת ישראל, שורש התגלות האלהות והרצון של אחדות ההויה בעולם, בהיקף כללותו היותר עליונה. נטיית אחדות העולמים זה עם זה, על ידי משך שטף אור האלהות, על ידי התאחדות באור האלהי במקורו, עם תשוקת שאיפת כל הטוב, הזמני והנצחי האידיאלי, דוקא על ידי התכנית הרדיקלית הזאת, על ידי הכשר החיים היותר עליון הלזה, הנותן עוז לגיבורים, נבואה לנביאים, רוח קודש לבעלי הופעה, שירה לשרים, הוד מלכות למלכים ועצמה לגיבורים, אור חיים לכל יצור ועדנה לכל ציץ, קיום ועמדה לכל דומם, ועירות רוח לכל רוח מוגלם ומופשט זאת היא תשוקת האומה, אשר אור ד' הוא מנת חבלה, שהיא קשורה בעונג האהבה הרוחנית של דעת אלהים, אלהי עולם, אלהים אמת, בחיים העולמיים והיחידים, הלאומיים והאישיים, ומקדשה בית תפילה מוכרח להיות לכל העמים. מה שכל זרמי האמונות אליו שוטפים, כעיורים קיר ממששים, מה שכל חפץ הרוממות הנפשית דורשת, מה שכל שירה ופיוט מגלה, אל מה שכל אהבה וגבורה מתפרצת, אל תוך התוכיות, אל זוך הזכות, צחצוח הצחצחות, הוד החיים שבחי החיים, בדיוקן העליון שבעליונים, רם מכל רם ואמת מכל אמת זה אנו דורשים, זה דור דורשיו, מבקשי פניך יעקב סלה.

קובץ ז קעד

המקדשים שכבר היו, מעשה ידי אדם, ששלטו שונאים בהם, נבנו בצירוף של מדת הדין. לא נתבסס העולם עדיין ולא נתבסס, אור הטוב הגנוז לא יצא אל הפועל ממעמק כחו אלא צעד וצועד למטרה הזאת הנאדרה בקודש את צעדיו המכוונים. ותחת אשר בעבר על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת, ומדת הדין הגנוזה, המשתמשת אך לטובה לכלות את הרע ואת הכיעור, היא בעצמה עדה על הרע הסתור עדיין בתוך הטוב האנושי, גם במקום שלכאורה טובו מתכנס, ועל הכיעור האצור בתחתית קרקעיתה של נוייו ויפיו, בשוב הכל לאיתן אשרו, תשוב להיות כלולה בחסד ובצדקה, ובית ד' יבנה, מעשה אלהי עולם, כולו הדום החסד והאורה המוחלטה, מכון הצדקה המאושה. בצדקה תכוני, רחקי מעושק כי לא תראי וממחיתה כי לא תקרב אליך. הן גר יגור אפס מאותי מי גר אתך עליך יפול. ונלוו גויים רבים אל ד' והיו לי לעם וביתי בית תפילה יקרא לכל העמים. והמכשירים את העולם למצב עליון זה, בוני בית המקדש של מעלה, הם הם מאורי האור אשר בדור ודור, קדושי המחשבה המתעלים על כל המכשולים החיצוניים והפנימיים, וחודרים בעמקי רזי תורה, המגלים את נתיב עץ החיים, לכוון ישועה לעם נברא.

הרמב"ם בכתבי הראי"ה

מדברי הרמב"ם ה' תרומות ספ"א מבואר דלע"ל בימות המשיח כל ישראל ישובו לא"י ולא יסמכו להיות בחו"ל על סמך עתידה א"י שתתפשט בכל העולם כולו, שפירש ענין חיוב תרומ"ע שמה"ת איננו בא כ"א כשכל יושביה עליה כל ישראל בא"י. וע"כ בימי עזרא לא היו חייבים כ"א מדרבנן, וכל יושביה עליה היו בירושה ראשונה שהיו כל ישראל בא"י וכמו שהם בירושה שלישית שתהיה במהרה בימינו ויהיו כל ישראל בא"י כל יושביה עליה. מכת"י בקובץ ו

מה שפעל הרב הירש באגרותיו [איגרת י"ח בתחלתה] לומר על הרמב"ם שהיתה לו יהדות בלתי מובנת, זה גורם את כל הגרעון של היהדות הארתודוקסית האשכנזית. קוצר רוח כזה שגאוה נוראה מסותרת בו, לא תוכל לתן פירות בלא קרבנות פנימיים. יכולים אנו לתקן שיטתו של הרמב"ם כננסים ע"ג ענק, אבל לא לדבר גבוהה שיהדותו לא היתה מובנת, בשעה שאצר ברוחו את אוצר התורה בכל כל שלימות. וכי מהיכן תבא לנו הבנה יותר שלמה ביהדות אם לא מהלימוד והשקידה שאנו לומדים את התורה. וישים נא על לבו כל איש, אם תוכל שקידתנו להגיע לחלק אחד מני רבבה לשקידתו של הרמב"ם ז"ל. יותר טוב ואמת הוא לומר שסקירתו הענקית לא תוכל להתאים להיות להדרכה לקטני ארץ כדורות האחרונים, וע"כ צריכים אנו להקטין את האורות שלו, ובכ"ז ישארו בשלימותם, אבר מהם לא יחסר, אבל יתקרבו יותר להשגת בני אדם שאינם מסוגלים לעוף תעופות שכליות קדושות ועליונות כמותו ז"ל. לכף זכות יש לנו לדון גם את הרב הירש ז"ל, כל מה שדבר מלבו הטהור דבר, אבל בכ"ז החסרון נכנס בתוך עצמיות התכונה של סדרי ההשפעה שלו, עד שהיא צריכה תיקון והרחבה, והדברים מגיעים עוד לכמה סעיפים אחרים בשיטתו. קובץ ו כח

כשהגוף טהור מטומאת התאוות והעונות, משיגים אור גדול ושמחה עליונה גם מההשכלה הפילוסופית באלהות אבל כדי להטעים טעם שמחת קודש לירודים, מוכרחים לעלות למדת העליה של רזי תורה המפרשת כשמלה את האור האלהי ומרוב יפעת תפארתו תשיג נהרה גם הנפש המגושמת. ע"כ בדורות האחרונים שכ"כ גברה אפלת התאוות וכחות הגוף הם חלשים עד שא"א לעמוד נגד השיקוע החומרי, הכרח הוא להאיר באור הרזים הבלתי מוגבל המתעלה בחופשו המרומם עד מרומים עליונים, ומשפיע שמחת גיל של יפעת קודש לנפשות עגומות ונדכאות. ומ"מ מי שלבו שלם ביראת ד' באמת, ישתדל להיות טהר ידיים וטהר לבב ויוכל לטעום ג"כ את הבהירות הפשוטה של נועם ד' השכלית המתפשטת ע"פ השכל האנושי, שיש בה עונג של קדושה מיוחדת ויצרף את החול אל הקודש, ויזכה אז ביותר להבחין בין קודש לחול, ויראה כי מתוק מאד האור האלהי הבא משפעת הקדוש של התגלות אלהית אשר בסוד ד' ליריאיו באין ערוך יותר מהנועם המוגבל שיוכל לתן השכל האנושי. אמנם מי שיש בו קדושה פנימית אז גם השכל האנושי מעורר את חיי נשמתו לשאוב ממעין הקודש אשר בעצמיות נשמתו פנימהושאיבה זו מתאחדת היא בעומק עצמותה עם ההארה הרזית, וזאת היתה מדתו של הרמב"ם ושל יתר גדולי ישראל קדושי עליון ששאבו את חכמתם האלהית ע"י מעבר של השכל האנושי אשר למטפיסיקה הפילוסופית, שחדרו בתומת רוחם מן החול אל הקודש. אורות הקודש א צב

התכלית הכללית ששלל הרמב"ם מהבריאה והעמידה על הרצון, אחרי שהתכלית הפרטית של כל דבר ביחושו לחבירו הוא יסוד החכמה הטבעית שנתנה לאדם, הטבע לא יעשה דבר לבטלה, הוא ג"כ מוסכם, וההנחה של חפישת טעמי מצות בדרך כללי, והפרטים אל הרצון הם מונחים - מגיעים הם זה בזה. שיגוב נורא הוא הרצון האלהי, מה שלמעלה מכל דעה ושכל, וק"ו מכל שכל אנושי, אבל כיון שאנו רואים שהטבע עם כל עוזו וכל העולם כללותו פותח הוא לפנינו את פרטיו, כמה שנחדר אליו, עד גבול ידוע, ואחרי שאנו מוצאים בקרבנו תפקידים שכליים מצורפים אל התורה בעיון ובמעשה, יכולים אנו לגזור שהננו יכולים למצא טעמי תורה ומצות, ועם זה נדע שסוף כל סוף נעוץ הכל בכללות הרצון הנשגב מכל טעם, והפרטים חיים הם מאותו הקישור העליון שלמעלה מכל דעה, ואין לדעתנו בו מבוא לפי השכל האנושי, ומ"מ הם מקושרים בשכלנו וביסוד טעמיו, והם דומים לתכלית הכללית של ההויה שפרטיו בצירופם מעידים על החכמה הכללית הבלתי מושגת. והטבע עומד בזה בצורה נגדית אל התורה, מגולים הם הכללים בתורה ונעלמים הפרטים, ובטבע מגולים הפרטים ונעלם הכללות, המגמה ההוייתית. ובודאי לתעלומה עליונה זו יש ג"כ קשר למה שבתוכיותה עם קשר התורה, מצד סבה פנימית פועלת ומציירת, ובזה ההלכות אינן בטלות לעולם. קובץ ו סו.

התוארים החיוביים ששלל הרמב"ם מאלהים יש להם זה הערך של שלילת התכלית מכללות המציאות ושלילת הטעמים של פרטי המצות שביארנו כבר את תלייתם שהם תלויים זה בזה. בצדק דיבר הרמב"ם ע"ד גבולות השכל ואמר שיש בשכל תפיסה של טעמים צירופים למציאות ועל טעמים כלליים במצות אבל לא על טעם תכליתי כללי למציאות שבטח ישנו אבל אין לנו בו שום מבא שכלי א"כ הטוב שבטוויים הוא כך רצה ד'. וכן הדין בטעמים הפרטיים למצות שרישומם בא משורש העליון מכל שכל שלנו, ואין שייך לומר בהם טעמים בכח הדיבור שלנו והגיונינו המוגבל, וה"ה תוארים חיוביים אינם מצטיירים כלל בשכלנו. כל מה שיצטייר בשכל אדם הרי הוא מוגבל, ואין באלהות הגבלה, וכל תיאור בלתי מוגבל יוצא הוא באמת מכלל תיאור, והדבר דומה כאילו אמרנו הרי אמתתנו גלויה לעצמו, וזהו אמת לאמתו, שהוא אמנם הוא דיבור שולל את ידיעתנו. והתכלית, הפרטים, והתוארים, עולים בקנה אחד, שלא שלל הרמב"ם בעצם מעצמות המציאות אלא מיכולת ביטוינו. קובץ ו עה

מי שיש לו אותו הכשרון ואותה התביעה של הדבקות האלהית צריך הוא לשמור את מדתו ואפילו כשאי אפשר לו לעלות מפני איזה מעצורים לדבקות שכלית גם הדבקות הדמיונית יש בה תועלת ממנה יבא לדבקות שכלית והיא כמו גוף להדבקות השכלית שהיא הנשמה אבל גם בתוך הגוף יש בזיקה נשמית. ומה שקורא הרמב"ם המחשבה הדמיונית עולה על הרוח לבד, זהו כשאין משתוקקים לבא לדבקות שכלית ואין משתדלים עליה. קובץ ו קיט

הצביונות הרעים שבעולם מוכרחים הם להמחק ישארו בתור גולמים של מציאות, וצורות חדשות יהיו מוטבעות עליהם וכל המערכות העולמיות הולכות לסייע את המחיקה כדי להכשיר את הצורה החדשה. הרז הפילוספי המיסטי של הרמב"ם בפירוש המשנה שלהי ברכות עת לעשות לד' הפרו תורתך, המתאים עם סגירת דרכי התשובה לרשעים מוחלטים כדי שיאבדו בעונם ועם הדרש אשר חלק ד' אלהיך אותם לכל העמים שהחליקם בדברים כדי לטורדם מן העולם, הכל הולך לקראת מחשבת עולמים זו באבוד רשעים רינה. כשנגמרה סיפוקם ונתמלאה סאתם, אז הגיע עת להמחיקה שתעשה. הצורה העכורה מתבטלת ומהחומר המהותי נבנה יצירה חדשה משוכללת. החטא הוא מאבד ומטשטש מחליש והורס, ובעומק

הרשעה מתמלא המובן של שכר עבירה ועבירה ומ"מ הבחירה נתונה עד לגמירה. כ"ז שזיק חיים בוער אפשר ע"י גבורת רצון לשכלל מזיק קטן את הצורה היותר מתוקנת, מבלי צורך של איבוד, אמנם יש שהזיק האחרון מהחיים הרוחניים המהותיים כבר אבד, ומה שחי אינו כ"א אותו הציור המכוער שספג לתוכו את כל התמצית הנשאר מזיק החיים המתוקנים ושעבדו אליו. אז אובדת הבחירה ומורד הכליון שלטובת התקדמות שכלול שלאחר הכליון באה החלקת הדברים כדי לטורדן מן העולם. אורות הוקדש ב תצא-ב

כמה אמת ושירה מופיעה לפנינו בחזיון של מרכזיות נשמת האדם, ביחש ההויה כולה. אין החזיון הזה נופל לרגלי ההתגלות של הציור הקוסמי הרחב והבלתי תכליתי של עולמיות הכוכבים, של היצירה המתמדת של הערפלים, אדרבא מתגדלת היא שירה זו ומתאדרת על ידי הנצח והגודל. בכל מקום ששם בא אור החיים לידי התגלות הכרה, והתגלמות של הדר מוסר ושאיפות עדינות, הרי המרכז נגלה. האחדות של האדם הרוחני מקיפה היא אותו בכל גילוייו בכל העולמים, כאחדותו של כח המושך בכל הגרמים. לשוא חושבים בעלי חוג הבטה קצרים, שאחרי החידוש של הציור הקוסמי בטלה מרכזיותו של רוח האדם, וחפצים הם לומר, שבשביל כך ערך הדת נגרע. אף על פי שאיתנה היא הדת גם בלב אלה אשר מעולם לא נתקבלה לרוחם המרכזיות של האדם, כהרמב"ם וסייעתו, אם כן הטענה בטלה היא מעיקרה. אבל גם בעומק הרעיון המסתורי, שהוא מוצא מקום חשוב בחיי הדת ביחוד בדורות האחרונים בהתפשטות יתרה גם שם לא נפגע דבר, כי אם נתאדר המחזה. האחריות המוסרית מתגדלת לפי שילוב הויה כזה, וזהו גם כן יתרון מרץ לרוחו של אדם בהשתלמו. מובן הדבר, שלצורך ציור של גודל נורא לגבי האחריות המוסרית צריך עומק והארה צלולה לתוכן המוסר, כדי שלא יתמסמס הרוח מיתרון פחדנות, ולא יוכל להיות חמוש באותה האביריות, הדרושה לאדם פועל בחיים. הננו תופסים ציור גדולתו של האדם, ציור המרכז את ההויה אל הוית האדם, אל גדלו האיכותי ואל שאיפת רצונו, האמיץ והקדוש. הגויה וכחותיה הנם התמצית הארצית כולה, והרוח וכחותיו הנם התמצית השמימית כולה האמת לאמתה זורחת היא האמת הנסתרת הגלויה לכל עיני נשמה בהירה. ההתעלות של הגוף ושל הרוח היא התעלות חלק מרכזי, שעל ידי עילוי מתעלה כל הסובב אותו, המעלילו, ושופע ומשפיע תמיד על הויתו. הרוממות הזאת צריכה להיות מובנת במובן חפשי מאד מכל דמיון תועה, אז תהיה למקור גבורת הרוח, ואושר האדם בכל צבינויותָוֹרוֹת הקודש ב תלג

בחכמת העולם, עד השפעתו של אריסטו, היתה החזיוניות הפנימית מתגברת יותר מהתכונה המושכלת ע"פ הערכים החיצוניים, שהעלה אפלטון את התכונה ההיא לצורה משוכללת. אותו הליח של הנבואה שבישראל עדיין היה קיים, וכעין טיבו היתה התיצרותה של בינת האדם החילונית. בנטיית הצדדים, היה יצרא דע"ז מתפרנס ממנה, ובקדושה - גדלות הנשמה בפנימיותה, ושיגוב האמונה בתוכן החיים. הפסקת רוח הקודש הנבואית מישראל, בססה בצורה החלונית את המעמד של התגברותה של הרציונליות וערכי ההרגשה, נסתם השביל העליון אשר למהלך הרוח, לא יכלה החכמה היונית המאוחרת להתפשט על כל המילוי הרוחני, יסוד קדמות העולם שלה הונח ברפיון גם מצד המשקל ההגיוני, והופעתו של הרמב"ם לברר תוכן חולשה זו, בעת שעל ידו באה השפעה אריסטואית לתוך מחנה ישראל, היא דוקא פלסה את הנתיב לערך האמונה היותר עליון לשלוט על כל ערכי החיים הפנימיים. אין להביט על הערך הכמותי של המחשבה הזאת בדבר המסירה של שאלת קדמות העולם וחידושו אל המסורת האמונית, לגבי יתר הרעיונות ההגיוניים, שבמדת החכמה היונית האריסטואית נמדדו העיקר הוא כאן התוכן האיכותי. וזה

הבדק שבחילוניותה של ההשפעה היוונית שלא תוכל לגשת אל הקודש העליון, לבסס השקפת עולם שלמה על פיה בישראל, הצילה ותציל את היסוד העליון מלהיות נטמע בין העמים. והסוקרים הפנימיים החדשים, חושבים את נטייתו האפלטונית של הרמב"ם לדבר מיוחד מתוך אספקלריתו ההגיונית, והאמת הוא שלא ההגיון שלו הביא אותו בחיוב לידי כך, אלא שהניח שביל פנוי לזאת, וע"י השביל הזה לא רק הופעתו של אפלטון באה, כ"א הופעת הקודש של הנבואה ועומק האמונה חדרה אליו בטהרתה. ומתוך שסקירתו הפנימית של אפלטון, היא יותר קרובה לאורחא דמהימנותא, נראין הדברים שיש בתוכנו ההגיוני זרם אפלטוני. ובאמת רוח ד' דבר בו, ותורת אלהי ישראל בלבבו, לא תמעד אשוריו קובץ ה רכח

כשבא זרם של ציורים מעולם אחר לתוך עולם שאינו שלהם, הם פועלים בתכונתם על הסתעפותה של טבע המחשבה והרעיון העצמי, וכל הדברים היוצאים מתוך עומקו של שיקול הדעת ויתר ההתגלויות של כחות הנפש, משתנים הם ומקבלים עירוב של צורה חדשה, בלא אפשרות להכיר עד כמה מגיעה היא יד התערבות הזאת. לפי זה, הזהירות מהתערבות כחות רוחניים מעולם זר, הרי היא זהירות מוכרחת לשמירת צביון העצמי תמיד, וחכמת יון מוכרחת היא להיות גזורה במנין ומאוסרת לבא בכלל ישראל, כדי להשמר מתולדותיה החרישיות הבאות בתוך העירוב של המון מחשבות ונטיות טהורות ממקור ישראל. אמנם לפי אותה המדה שהמעשים וסעיפיהם נתונים הם ביחש לנתוחיהם למרכז חזק ומובטח, הרי הסכנה של הצביון הזר פוחתת והולכת. במעמד האיתן של סנהדרין מרכזית שעניי כל ישראל אליה, מתבטחת היא שלשלת התוצאות מלבה של האומה בטהרתה ולפי מדת ההתנוונות המרכזית ככה השמירה יותר נחוצה ומוכרחת היא. אמנם במדה זו שהנתוחים ההלכתיים אינם באים כ"כ בחופש ישר ממבטי החיים אל הפרטיות אלא שהם קשורים כבר בהסכמות מוקדמות וחתימות של דורות, הרי השמירה כבר הוכנה, והחתימה חתימה היא ג"כ למעין הפנימי שיהיה נעול, ולא תמשל בו יד זרה. אותה המטפיסיקה היוונית שאחרי חתימת התלמוד נתפשטה באיזה הרחבה בישראל ע"י חושבים גדולי עולם רועי האומה, שלפי מדת היכולת ניקוה מזורתה, לא היתה כ"כ יכולה להזיק בתוצאותיה על מרחב החיים המעשים מפני תערובות טעמה הפנימי, מפני שכבר נתקשרה יפה האומה בכללות הערך של חייה עם אותה החתימה הקדושה, שמהותה היא כולה מלא תוכן טהרה ממקור ישראל אלמלא בא זרם כזה לפני החתימה, היתה הסכנה סכנה רבה וערכי החיים כשהם בטהרתם הפנימית בציוריהם המעשיים, מגלימים הם על פיהם ג"כ את המחשבות, וכה הולכת היא פעולת החתימה ומשמרת את המסור לה, אמר שומר אתה בוקר. קובץ ה רנח

שמח היה הרמב"ם כשצורת ההשגחה קבלה אצלו צביון של הדרגה שכלית. וראוי הדבר לשמח על זה, מפני שכל זמן שהאמונה הזאת שהיא מבססת את חיי העולם היא מונחת בלא תואר שכלי, איננה מתערבת עם כל גלי החיים של הנפש החכמה השואפת להשכיל. אבל אחר שקבלה לתוכה צורתה השכלית, הרי היא משתרשת במעמקי הנשמה בכל חדריה ומעמקיה. והאדם מוצא את עצמו מאושר, כשצורתו הרוחנית מתאחדת לחטיבה אחת. אורות הקודש ב תקסד.

אע"פ שהטעות בדברים האלהיים הוא דבר מזיק עד מאד, מ"מ אין עיקר ההיזק הנמשך מהמושגים המשובשים יוצא אל הפועל, עד כדי להמית את בעליו מתת נשמה, רק כשהוא מתגלם במעשים או לפחות כשהוא יורד לתוך דעות ורגשות כאלה, שסופן מוכרח להתגלות במעשים. אבל כ"ז שהדבר עומד בצורתו המופשטת אין כאן עקירה עקרית.

ובזה הננו קרובים לסברת הראב"ד שהשיג על הרמב"ם במה שקרא למי שמאמין בהגשמה באלהות מין. ונוכל להסכים, שכל זמן שאותו המגשם לא יעשה לו פסל ותמונה, הרי לא גמר את מחשבתו, ונשארה היא עדיין בחוג הרוח, שלא תוכל להיות נכללת בשם עקירה ויציאה מן הדת. באמונות הנוטות מכלל התורה כמו האמונה הנוצרית והמחמדנית, אין עיקר הארס מונח במושג האלהות שלהם שהוא שונה ממה שהוא נכון להיות ע"פ יסוד אורה של תורה, כ"א במה שיוצא מזה הריסת המצות המעשיות, וביטול תקות האומה ביחס לתחייתה השלמה. קובץ א ל-לב

כל האמונות הנן נחלקות לשתי המערכות שכבר העיר עליהם הרמב"ם (כ"ח מ"ג) לאמונות אמיתיות ואמונות מוכרחות. האמונות האמיתיות הנן היסוד המקיים את כללות האמונה, והמוכרחות הנן כמו קליפה ושומר לפרי, לפי הערך של כל עם וכל קיבוץ המתאחד תחת דגלה של איזה אמונה. כפי המדה שהאמונה היסודית היא יותר נשגבה, נצחית ואמיתית, כפי זה הערך עצמו יהיו גם הדברים הנלוים אליה יותר צחים חזקים ברורים ומושכלים, מתאימים לדרישות המוסר היותר טהורות, ולאור המדע היותר בהיר. לפעמים יבא זמן, שיגלה כח הכרחי לסלק איזה דבר מהאמונות המוכרחות, מתוך חוג האמונה, מפני שכבר הגיע מצב הקיבוץ ההוא למדה זו שאיננו צריך עוד להיות נסעד בצד ההכרחי ההוא של ציור אמונה זו, אז תוחל איזה מין תסיסה. מצד אחד נראה הדבר כפרצה ביסוד האמונה, ומצד השני כהארה והזרחת אור על האופק האמוני, והוספת כח ליסודה, ובאמת שני הצדדים הנם דברי אמת. לא כל האנשים ולא כל הסיעות יבוכרו בפעם אחד, ובתקופה אחת. ויזדמן הדבר שחלק אחד כבר בא עד אותה המדה בפתוח הכרתו ותרבותו עד שאיננו צריך עוד לאותו ההכרח של איזה צד מן האמונה המוכרחת, וכיון שכן, הרי הענין ההוא דבר יתר אצלו, שהוא מעכב על מהלך רוחו, וקדושת נשמתו ותעופתה. אבל באותו החוג שלא בא עדיין למדה זו, וההכרח הוא עומד לו בעינו, סילוק ענין מוכרח זה היא קציצה בנטיעות והריסת האמונה. אורות האמונה

האמונות המוכרחות של הרמב"ם הם הדרכים שעל ידם מעמידים את הסגנון והם טבועים בטבע האדם עד שאי אפשר כלל שיעקור האדם את ציורי האמונות הללו מלבבו ולא יעקור על ידם את האמיתיות העליונות שהם יסוד האמת לאמתו ואחרי כ"ז מדי דור ודור מתחדשים שינויים רבים בהיחש של האמונות המוכרחות הללו אבל האמת הפנימית לעולם עומדת. אורות האמונה

הרמב"ם העיר להיות שמח מידיעה נוספת בשלילה שבתארי האלהות, ולדעת שע"י ההוספה של הידיעה השלילית עולה הוא היודע במעלה של קרבת אלהים. הערתו מצא בקרב לבבו שהיא נחוצה, מפני שהלב איננו שמח בשלילות, כי אם עצב. כל שמחה באה מחיובים, המוסיפים קנין של מציאות, שזהו עושר פנימי, וכל העדר קנין, מביא עצבון בטבע. אבל שיעלה האדם לידי מדה זו, של התאחדות עם אור האמת, עד שכל אמת יביא לו עושר, ואמת שלילי יביא לו שמחה, זאת היא מדה עליונה מאד, שעל ידה כל שלילה נהפכת לחיוב, וכל העדר שכזה לקנין גמור. אמנם כדי להרבות שמחת דעת אלהים בעולם, כדי לעשות את הקנין הנשגב הזה לקנין פפולרי, צריכים אנחנו להפוך את המדה, לבא לדעת אלהים דוקא ע"י ציורים חיוביים, והציורים החיוביים יהיו בכ"ז בתכלית האמת, לא פחות ועוד יותר, מהציורים השליליים. ותוכן הדבר הוא, שכשם שיש לנו משפט נכון לומר על המון תוארים ודוגמאות, שבחק האל הנם משוללים, מפני שהם לגבי שלמות האין סופית פעוטים, וכלא נחשבים, צרים ומוגבלים, כן יש לנו לומר שכל ענין לא יש

מה שאינו נמצא בחק השלמות האלהית. וכל התוארים שהם מוגבלים או תוארי חסרון כשהם לעצמם, החסרון שלהם הוא תלוי בפרטיותם, בהתבודדותם לעצמם. אבל בהשלמות האלהית, שהכל יוכל וכוללם יחד, הכל הוא מתעלה. אם כן מה שאנו צריכים לשלול, הוא רק את ההגבלה ואת הפרטיות שבתאר, שהם בעצם העדריו, שהם מביאים לידי עצבון. אבל התיאור מצד עצם היש הטוב שבו, הוא עולה למעלה, להעשיר את מדענו האלהי. ובזה יוכלו כל הלבבות להתקרב לדעת ד' ברוח של שמחה השורה על חדות העושר, ורב הקנינים, בשמחה ובטוב לב, מרב כל. קובץ א שסג

להרמב"ם נצחיות התורה נעוצה במעמד העולם בעת מתן תורה, אין דבר זו מן התורה אף על פי שעניני העולם משתנים. נבואת משה רבינו אינה מהטבע הרוחני של ההויה, כמו שהיא שאר נבואה, שהעלמתה מן הראוי לה היא פליאה, והופעתה היא טבעית, אבל נבואתו של אדון הנביאים נס היא, כבריאת העולם יש מאין. וכמו שהמומנט של חידוש ההויה הוא עובר בכל הזמנים השוטפים ובאים, ויסוד פרוצס זה לא יקבל שינוי, כן לא תקבל שינוי התורה. הקרבנות היו אז צריכים כדי לעקור עבודה זרה, ועבודה זרה הולכת ונעקרת, ואף כשתיעקר כולה, יסוד קיום עקירתה יישאר, העבודה שהיא עקרתה, על פי עצה עליונה של הופעה אלהית עליונה, היא תקום. לא חרד הרמב"ם, בשביל נימוק זה, ליתן למצוות טעמים שערכם אפשר להיות עובר, ולפעמים גם כן כבר עבר, מפני שהנצח התורי, במאורע של מתן תורה בעצמו הוא תלוי, ומה שהיה אז מחויב, חוק הוא ולא יעבור. אמנם עיקר הכל תלוי לדבריו בהכרת אלהיותה של התורה, והיה אפשר לשנות איזה דבר אם רואים שהזמן מרשה או מכריח, אבל הדבר יביא לחשוב שהתורה אינה אלהית, וזה עוקר יסוד הכל. על כן הכל קיים לעד, והשינוי הוא אפשרי רק על פי תנאים מיוחדים, הוראת שעה שבאה מנביא או בית דין וכיוצא בזה. אלה התנאים ערבים הם שלא יצויר על ידי ביטול חלקי ושינוי פרטי שאין התורה אלהית, ותשפיע תמיד באור חייה על האומה והעולם. ערפלי טוהר

בכל מין וסוג יש קטנות וגדלות. ויש גדול מאד במין אחד, אבל כללות המין הוא קטן לגבי מין הגדול ממנו. ויש קטן ממין גדול, שהוא מצדו ודאי קטן בלא ערך לגבי הגדול ממין הקטן, ומכל מקום בתוכיותו גדלות גנוזה בכח. וזה נוהג בנשמות לא פחות מבגופים. כל המעלות הגדולות, שהננו חרדים מאד לגשת עליהן, מפני שרואים אנו שראשונים שהיו גדולי עולם חרדו מהן, יש לדקדק עדיין שמא אנו הננו עולים עליהם לא מצד אישיותנו הנשמתית אלא מצד מיניותה. ויש שהדבקות האלהית העליונה, שהיא תפארת כל היקום, נתבעת מבני דורנו, והיא מתקבלת אצלם בצורה חשובה ורעננה, גם בתוכן כזה, העסקנות העולמית, והתרחבות שיח ושיג של דרך ארץ. אף על פי שהרמב"ם כתב על זה, שלדרגה זו אין איש כיוצא בו יכול להדריך, כי אינה מדריגת כל הנביאים כי אם דרגת משה והאבות, אל נבהל מזה. יוכל היות, ובדאי כן הוא, שהדבקות האלהית שלנו, המתפשטת גם במעשים החומריים והקולטוריים, היא רק ניצוץ דק וקלוש מאד, והאורה העליונה של הדבקות האלהית שהתנה הרמב"ם למודרכים על ידו שתהיה שורה רק בשעת תורה, תפילה, מצוה ועבודה, וזמני התבודדות מיוחדים, היא יותר ויותר עליונה ושלמה, שאין הציור שלנו תופסה. מכל מקום לא דבר ריק הוא מה שאנו קרואים לדבקות תדירית, ומה שהסגנון הרזי, שהולך ומתפרש יותר ויותר בדורות המאוחרים, עושה את התוכן האלהי הזה יותר שוה לכל נפש, ומה שהתכסיס המדעי שבעולם, השואף לגדולות, ורוח התעשייה והמסחר העשוי לבלי חת, הנותן לבני דורותינו תכונות של התחרות, וחפץ של עליות רוממות, הם הם העוזרים להכניס תכונה זו בשדרות היותר רוחניות ויותר תמימות. ועם זה לא נעלמה ממנו גדולתם של הראשונים, ואפיסתנו לעומתם, ואנו אומרים, אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם. אבל האם על מלאכים עצמם, עם כל הודאתנו בתקפם וחוסן

קדושתם, גדלם ואימתם, "וגובה להם ויראה להם", וכי עליהם עצמם אין אנו באים בכח הסוד, והאגדה בכלל, להתגדר ולומר, שמה שלא יוכלו להגיע אליו עם כל כבודם, אנו מגיעים אליו עם כל שפלותנו? החשבונות שונים הם. יש לנו עילוי של הליכה ושל בחירה, של התקבצות הדרגות השונות בחטיבה אחת, לגבי מעמד של עמידה, של הכרח, של טפוסיות מיוחדת למקצוע אחד, שאנו מרשמים את המלאכים. אבל על כל פנים החשבון מתמצה, שההשתפלות שלנו לעומתם לא תבטלנו משאיפות רוממות ערך, ודליגה על גביהם, נגד האליליות הרוחנית, שהרבתה לה אלילים מכל דרי מעלה. ואנו הננו עולים בגאותנו ואומרים, מי לי בשמים. רק האמת המוחלטת, רק הגודל לבדו, רק המקוריות בעצמה, רק עז אלהים דורשים אנו ונדרוש. כמו כן בחשבונות אחרים לא יעכבונו ראשונים. אם אנו באים למגמה, שמסיבות נמנעה מהם, בין שהיא שכלית בין שהיא מוסרית, אמונית או לאומית, וכבודם וגדלם ומיעוט ערכנו וקטננו, במקומו מונח, אבל לא נפסוק משום כך מכל שאיפת עליה שרוחנו הומה אליה, ושד הזמן מורה אותנו שהננו יכולים לתופסה. שם ד' אנו קוראים בהתגלות החיים והרוח שבכל דור ודור, ופגם הכתוב כבודו של צדיק בקבר מפני כבודו של צדיק חי. ועם זה הרינו מתאחדים עם גדולת האבות. ביחוד הדברים אמורים ביחס לכל הדרכה שבאה מחקר לב, אפילו חקר לבב של גדולים חקרי לב. הדברים של אבות העולם, שבאו במסורת ומורשה, באמת חותם השלמות האלהית טבוע עליהם, ולעולם אין אנו צריכים כלל לזוז מהם. זאת היא הסיסמה המבדלת בין עצמיותה של תורה שבעל פה, שהאומה יודעת לעשותה עיקר קבוע, ובין דברי חכמים וסופרים פרטיים שבכל הדורות והזמנים. קובץ ג ח

מצד שורש השרשים, אור אין סוף במילואו, אין מקום לשום נמנע, אפילו אותן הנמנעות המוחלטות הבנויות על יסודי חוקי הזמן והמקום, כמו התהפכות עבר לעתיד וחלק לכל או גם עבר קודם לעתיד, וחלק גדול מהכל, קו אלכסון של מרובע שוה או קצר מקו הישר, כל אלה הן מניעות מוכרחות רק בחוג הזמן והמקום שהם מכוננים בכוונות של מצרי הגבלה של הרשימו שהתגלתה רק אחרי העלמת אור אין סוף מכל אותו השטח, כלומר אותו הסיגול העתיד שכללי כללים של הכשרות עולמים בו עלולים להיות מכוללים ובנויים. כשמתעלים ממעל לראשית ואחרית, ממעל לזמן ומקום, אין מניעה, אמנם אין גם שפה ולשון, דיבור והגיון שאלה וערך, ע"כ אפילו זאת המניעה המוחלטת של הוות אלוה כמותו או חדלון הוית עצמו, אינם דברים של מבטא כלל, כי אין למעלה מכל הערך שממנו לקוח כל אוצר הביטוי הרוחני שלנו שום תיאור, לא למציאות ולא לחדלון, לא לערך ולא לדימוי, לא לשיווי ולא לבלתי שיווי. אמנם עדים אנו שכל האי אפשרות התאורית הזאת, היא רק מפני החוזק והעוצם, מפני הישות העליונה מכל ישות מתוארה או בלתי מתוארה. והראיה שרק אחרי החלשות רבות, אחרי העלמים מרובים וצמצומים עצומים ומרובים מותחלים הם הערכים להגלות, הערכים של בלתי ערך בתחילה, אין ערוך אליך, ואח"כ הערכים הממשילים ומשויים בדמיונות ומשלים בכחן של נביאים הגדול לדמות צורה ליצרה ביסוד הרשימו מקום התווה העשוי, האין הנוצר, האפס הנברא, והבוהו הנאצל, שם הוכן יסוד המניעה המגבילה של הנמנעות שיצאו ונתגלו לפנינו בצורות הנמנעות ההנדסיות המספריות והגיאומטריות היסודיות. והנשמה המחיה אותם היא רוח אלהים חיים בגבורת קודש קדשים, ממעל לכל הופעת הכשרת עולמי עולמים, כי הוא אמר ויהי וצוה ונברא, חי עולמים, טהור עינים. לפי עוצם הטוהר המתגלה בעולם, מתגלה הדר היכולת המתנוצץ ממקור החיים העליונים, מגדולת הגבורה האין סופית המעוטרה בזיו השלמות, של כל אור ויפעה, של כל קודש קדשי קדשים וחמדת עדני עדנים, של כל רוממות אידיאלי אידיאליים ופארי מגמות רמות ונשאות המתנשא מימות עולם. נמצא בשורש הכל, מעולם, ממעל לכל עולמים, הכל כבר עשוי בנוי ומשוכלל. וזהו יסוד היכולת הבלתי מוגבלת הנותנת קיום ועמדה לכל יש והמבטיחה את התקומה

הנצחית, לעצת עליון, עצת ד' היא תקום. וכאשר הנמנעות המוחלטות גם הן הוחקו ונעשו, הננו מתיחסים אליהם ביחס הראוי לכבוד של מעשי ד' יוצר כל, ומכניסים אנו אותן בתוך האריגה הכללית של מחשבות הקודש. מיסוד הנמנעות הוחק הטבע הרוחני והגשמי עם כל חוקיו, מסיבותיו ועלילותיו, והננו מקשרים בזה את השמים ואת הארץ, את הגויה והרוח, את הרעיון והמפעל, את הדליגה והאיטיות, את ההתפתחות והפתאומיות, באגודה מחוטבה. ומראשית ועד אחרית, אור בהיר זרוח, אור קודש זרוע, והנס והטבע מאוחדים. ורוח ד' זרחה על הרמב"ם בהקימו את יסוד האמונה מאוגד עם שורש החידוש הגמור והמוחלט, ועם זה את הדרך של המדע המוביל אל ההכרה האלהית על יסוד הקדמות, שהוא יסוד נופל תיכף בהזרחת אור האמונה, הבא ומופיע מיד אחרי ההברקה המדעית המקפת. אמנם הקדמות השפלה העכורה היונית אינה כ"א דמיון חלש וכוזב, המאוגד עם הכסל והרשע הבהמי החיצוני, המתגבר על האדם הילד ההולך ותר אחרי עיניו, ואין מכניסים מי רגלים בעזרה. אבל בשורש שרשו, שמשם יש נטית השכל בהתבודדותו אליו, הוא נובע מהמציאות המוחלטת העליונה מכל, הבלתי מותנה, הבלתי סופית, השוללת כל שלילות ומצרים, ומעדרת כל העדרים. ורק כדי להכין תבל מתואר ומוגבל, שהשלילה עם החיוב פועלים פעולתם בקרבו, ועושים את תפקידם לשכלולו, קדם ההעדר העשוי, הצמצום המתנה את הרשימה הקדומה, שנתן יסוד החידוש בגילוי, והכין את העולם המתואר שהוא כלי לקבלת אור חיי האמונה שפעת החידוש כבוד ד' שמו וזכר קדשו שם שם ד' צבאות אדון כל הארץ הזורח בארון עוזו יושב הכרובים הופיעה. והמהלך העליון הזה מקדש את הטבע כולו ומכשיר את החיים לאור הנסים וכל הנפלאות כולם, מאחד את העולמים הנצחיים עם הזמניים, ומקדש את חיי הארץ בקדושת חיי שמים, מחבר את העדנים העליונים והתחתונים גניהם ונהרותיהם, עצייהם ופריים וכל טובם וכל עבודתם ושמירתם, ומגלה אורו של משיח הקדום לעולם. ואתה בית לחם אפרתה, צעיר להיות באלפי יהודה, ממך לי יצא להיות מושל בישראל ומוצאותיו מקדם מימי עולם. לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל. ועמד ורעה בעז ד', בגאון שם ד' אלהיו וישבו, כי עתה יגדל עד אפסי ארץ. והיה זה שלום אשור כי יבא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו, והקימונו עליו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם. ורעו את ארץ אשור בחרב ואת ארץ נמרוד בפתחיה, והציל מאשור כי יבא בארצנו, וכי ידרוך בגבולנו והיה שארית יעקב, בקרב עמים רבים, כטל מאת ד', כרביבים עלי עשב, אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. קובץ ז מא

שני פרנסים טובים עמדו לישראל, שניהם מלאים ברכת ד' בתורה חכמה גדולה קדושה צדק ומשרים, וחמושים ברוח אדיר לעבוד עבודת הקודש לישר דרכים במסילת התורה והאמונה, הרמב"ם והרמב"ן. שניהם כללו בתוכם את כל אוצר החיים אשר לישראל ולאדם, לפי היכולת האנושי, ולפי הערכים האפשריים להתגלות ברוח היותר ער ויותר נאור. אמנם משני הצדדים אשר להקשבת הרוח, מהצד המסתורי הפנימי, הפאה הימנית, שמשם חוש האמונה העמוק נובע, וממנו תוצאות לכל בינה פנימית קבלית, אמת רוחנית עליונה אשר ברוח רזי אמונים היא נקלטת, ותוצאותיה חכמות נעלמות בחוג ההשויה של הצורה היוצרה, בכחן הגדול של נביאים שאינו פוסק מבני נביאים מדור לדור, ומהצד השמאלי, הצד ההכרי המלא שכל וחשבון, בירור והגיון, השופט את כל ערך בהגדרותיו, ומעמיק בתהום ההבדלה שבין המציאות העליונה מעל כל שם ותיאור מציאותי, הנקלט מאור השכל העליון אשר בהקשבה הבינתית המדויקה, והדרגית העסוקה בהבחנת האור האלהי, הפאה השמאלית, נפלה למנה, האחרונה לבן מיימון והראשונה לבן נחמן. אור אל שדי האומר לעולמו די, ומתוה גבולים לכל חדרי מדע ולכל כחות חיים, ומגלה את הבלטתו המשוכללה של כל יצירה חשובה, האיר בנשמת שני האורים הגדולים, ומוכרחת היתה המסתורית להיות עלומה מגאון ההכרה המנתחת, ואותה ההכרה בעצמה להיות דחוייה בזרע מגאון הקשב

הפנימי, אדיר האמונה, ויחד הם בונים את בית ישראל, מזה אחד ומזה אחד, והיו ידיהם אמונה להחליש את עמלק ואת עמו לפי חרב ולהקים יד על כס יי. אורות האמונה

והנה לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. מהחיים נובעים המשפטים, מרוח החיים ההולך ונובע הולך ויורד מגבהי מרומיו, עד כדי להניע מערכת חיים וסדורים חברתיים. לא התנשא רוח כל גוי להכיר את מי שאמר והיה העולם, לחדור ברוח עז באור של חיים עד כדי היחש הבהיר וברור למקור כל היש, להכרת הטוב, העושר, הגודל, המציאות העליונה, החטיביות הברורה האמיצה מלאת הקודש וההוד. גם כדי לגזור בשכל ע"ד יסוד הכל, בלא חלישות של קדמות עולם או לפחות של קדמות חומר, לא יכלה ההשכלה האלילית להתרומם ואם ברוב שכל מבהיקים לפעמים את האפלה הגסה אשר למרחב האלילי ע"י גדולי מחשבה דקריבין לאורחא דמהימנותא אבל רק קריבין ולא בתוך אורחא דמהימנותא יכלו לדרוך אורח חיים אורח לצדיק משרים החיים נעוצים הם בהעורון האלילי מאפס יכולת להתקשר במלא חיים לאור מחיה החיים לבסס את החיים ממילא ע"פ התוצאות של עז וענוה וגבורת חסד ורחמים. הבינה החודרת הישראלית נוקבת בזה את התהומות עוד יותר מההרגשה שיכולה לפעמים מפני צד החלש שלה לספוג איזה רוח זר. בזה הפרט נתעלתה בינתו הקרה של המורה על שירתו היוקדה של הכוזרי, שהראשון הכיר בריחוקה של החמירות הקדומה בכל גווניה ואנו בתור בניו של אברהם ותלמידיו של משה אמוני הנביאים הקוראים לשא עינים לשמים לראות מי ברא אלה לא נשפל לשום השפלה סברית קדורה המחנפת את הציור החלש של האדם ומנתקת אותו בעומק חייו בחשאי משלהבת החיים של הדבקות הרעננה של מקור החיים, מקור הרחמים, מקור החסד, וגודל הענוה. במקום שההרגשה של הכוזרי לא הגיעה וחשב לדבר בלתי פוגם באמונה, מחשבה של חומר קדום וכשההרגשה מתעלה עד מרומי הבינה מכירה היא שרק מקוריות חלוטה בחיי כל החיים, היא משושם ומנוסם ומשגבם של ישראל. לא בגזירות דוגמתיות אנו באים כ"א בשטף חיים של הכרה פנימית שהם שבים ובאים אלינו מתוך גלי האור של אוצר התורה אור תורה אור חיים אור ד', האל ד', נוטה שמים ויוסד ארץ ואומר לציון עמי אתה. מי כמוך חסין יה ואמונתך סביבותיך. אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם אתה דכית כחלל רהב בזרוע עזך פזרת אויבך לך שמים אף לך ארץ תבל ומלואה אתה יסדתם צפון וימין אתה בראתם תבור וחרמון בשמך ירננו לך זרוע עם גבורה תעז ידך תרום ימינך. קובץ ו קפח ~

כל זמן שרוצים לאחד את התורה עם המדע אין עומדים על יסוד האמת. השאיפה העליונה שאור האמת זורח בה, היא ההכרה שהמדע הוא בעצמו אחד מהאורות התורה במובנה האמיתי. באופן זה הינה הרצאתו של הרמב"ם. והנטיה הגוברת לצד הנסתר, שהיא מבססת את יסוד התורה במה שהוא למעלה מן המדע, אינה מסלקת את המדע מעצמיותה של תורה אלא היא מראה שהמדע הגלוי הוא אמנם חלק בהתגלות התורה אבל חלק שאינו מואר באורה הפנימי. כ"ז שהמדע הוא מצומצם בשכל המוגבל של האדם וממילא יש בינו ובין האור הפנימי שבתורה יותר מבהיקה, שינויים חטיביים, שמסתלקים מתכונת מלחמתם רק בהיות המדע מחובר אל התורה חיבור אורגני שלם שאז מטל החיים והלשד של התורה נכנס גם בו זיו חיים עליונים. קובץ ז קנד

אמת הדבר שדברי ר"א נקיים הם מהחשד של הקדמות שחשב עליו הרמב"ם במו"נ (ח"ב פכ"ו). אבל כוונת הרמב"ם היתה רצויה מפני שראה שדעת הקדמות המהרסת את הדת הלכה ונקלטה בלבבות מתוך

השפעתו של אריסטו אז על המחשבה הפילוסופית, ומהם היו שתמכו דבריהם באיזה מאמר מחז"ל, על כן רצה הרמב"ם להראות שגם אם נמצא שאחד החכמים היותר הגדולים חשב כן, לא נתחשב עמו, כי יסוד התורה הוא יותר קדוש מכל. ובדורות האחרונים עשה כמעשה זה הגאון ר"י עמדען מפני שראה שסמכו נמשכי הש"צ על הזוהר לא חשש לקדושתו והטיל בו נרגא בספרו המטפחת, וע"ז אמר החתם סופר ז"ל עליו נאמנים פצעי אוהב. אוצרות הראיה

חול וקודש

קובץ א שלא.

הרעיון הבהיר של המחשבה הזכה, משוה את הפשוט והגלוי, להעמוק והחבוי, והדברים הטבעיים עם מה שלמעלה מהטבע, בעולם וכן באדם, בשכל ובמוסר. המוסר הטבעי יוכל להשתלשל מאותו האור של הרשימו, והוא אור ישר, ומ"מ הוא חול לגבי הקודש.

קובץ א תרפב.

צריכים להסתכל בהכללים העליונים של השכל ושל ההרגש, אז מוצאים אותם מתאימים בטהרתם לאורה של הופעת התורה. הפרטים וההסתעפות הם כבר משתנים ע"פ האקלים, הגזע, ההיסטוריה, הדת, הפוליטיקה וכל יתר השינויים המקריים, מהם צריכים להזהר שלא להכניס חול בקודש.

א"ק ב שיב.

ההבדלים הם בכלל היצירה. ההבדל בין קודש לחול בין ישראל, לעמים, עובדות הן, טשטוש צורתם הוא חורבן. ההתעמקות בהבנה והרגשה בענין הבדל זה הוא מקור לפרי רוח מרובה. אמנם אחרי כל אלה משיגים בדעה ברורה שכל אלה הם דברים עוברים, וההתעלות של הכל לקודש ולאחור, להשויה ולעדינות, הוא הרעיון הנצחי החי תמיד בכל רוח נדיבה. והזהירות של ההבדלות הנם דברים שוטפים ועוברים, נובעים מחיי שעה. הרעיון הכללי של ההשויה, שהוא יסוד טובת הלב ואהבת הבריות הזכה, הולך הוא במערכי הרזים בהעלאת הניצוצות המפוזרות בכל עמקי הקליפות, וברעיון הגדול של התהפכות הכל לקדושה גמורה ומוחלטת ע"י עבודה הדרגית שאינה פוסקת של חסד, שלום, משפט, אמת ורחמים.

אורות קנה.

צורתם של ישראל צריכה להחקר אם האנושיות הכללית של תוכן האדם עומדת בה בצביונה כמו שהיא אצל כל העמים ועליה נבנתה הצורה הישראלית המיוחדת או שמעקב עד ראש הכל הוא מיוחד. למחקר זה צריכים להשתמש במקורות שונים תורניים שכליים היסטוריים רזיים הופעיים שיריים ולפעמים ג"כ פוליטיים ואקונומיים. נראה הדבר שמקדם נערך הדבר שצורת האדם תשתלם בכללותה ובתור תוספות ויתרון יגלה על האומה המיוחדת רוחה המפואר בהדרת קודש אבל נתקלקלו הענינים ורוח האדם שקע כ"כ בכלל עד שלא היה החול יכול להעשות בסיס לקודש אלא א"כ יקלקל אותו והוכרח גלות מצרים לבא בתור כור הברזל שצירפה את צד האדם שבישראל עד שנעשה לבריה חדשה וצורתו החולית נתטשטשה לגמרי והוחל גוי פעם אחת ע"י הגרעין האנושי לצורה שמראש ועד עקב כולה ישראלית יעקב

קובץ ג קסו.

המוסר של חול איננו עמוק, ואינו נכנס בפנימיות הנשמה. ואף על פי שהאדם נמשך אחריו לטובה, על ידי שמכיר את היושר שיש בדברי הגיון, אין להדרכה זו תפיסה עומדת בפני ההסתערות של תאוות שונות, כשהן מתעוררות בחזקה. וקל וחומר שאין ביד מוסר רפוי כזה להדריך את הכללות, את הציבור האנושי בעמקו והיקף גדלו. לחדור אל עומק הנשמה, ולהפוך אל האדם הכללי והפרטי לב בשר תחת לב אבן, לא יש עצה אחרת כי אם שיהיה מודרך על פי המוסר האלהי. וכדאי הדבר שיטעה האדם בכמה טעויות בדרך מהלכו, ובלבד שיבסס את חזון עולמו ומוסר חייו על פי אותו העומק של המוסר האלהי, משימעט בכשלונות, ויחיה חיים רוחניים רפויים, על ידי השפעה שטחית של המוסר החולני.

קובץ ג קסז.

על ידי ההרגל בקדושת המעשה, קדושת המחשבה, וקדושת הדבקות האלהית, בהרגשה וחשק פנימי, בשקידת התורה והחכמה האלהית המקובלת, מתחדש באדם חוש מיוחד, שבו הוא מבחין בין הטעם של הגיון שנובע מקדושה, ובין הגיון של חול. ויבין אז הטעם המיוחד של שמחה של מצוה, שהוא מעודן באין ערוך מכל מין שמחה שבעולם, והטעם המיוחד של נועם ההשכלה שיוצא מכל ענין של תורה וקדושה בהרגשתה, לעומת הנועם של חול הרוחני היוצא מכל הרגשת עידון רוחני שבחיי החול המדעיים. וכל אשר יתיחד האדם יותר בטהרת לבבו בגבורת קודש, וישים לבו לאהבת ד' העליונה, לזיקוק המדות במקור הטוהר האלהי, כה תתגבר בו ההבחנה הברורה, המאזרת את כח הקודש שלו, עד שימצא עז באלהים סלה.

קובץ ג קצד.

כל מה שלומדים בקדושה, מתעדן על ידו הרצון והשכל ביחד, והאורה האלהית באה ממקור העצמי של הנשמה, וממלאה את כל הוייתה, והחיים הרוחניים מתפשטים על כל קצות המהות, כדרך שמתפשט הדם במרוצתו לכל קצות הגוף. אבל כל לימוד חילוני, מכל מדע בעולם, אינו מחיה כי אם אותו החלק המיוחד שהוא מכוון אליו. וזהו יסוד ההבדל שבין קודש לחול מצד הכמותיות, לבד מההבדל היותר נשגב באין ערוך שמצד האיכותיות.

א"ק א א

חכמת הקודש היא נעלה מכל חכמה, בזה שהיא מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה, לקרבם לאותה הרוממות שהיא בעצמה מתעצמת בה. מה שא"כ כל החכמות העולמיות, אע"פ שהן מציירות ענינים נשגבים יפים ואציליים, אין להן אותה התכונה המפעלית, להמשיך את כל המהות העצמית של ההוגה בהן אל ערכן, ובאמת אין לה יחש כלל ליתר הכחות והעצמיות של האדם, חוץ מכחו המדעי לבד. וטעם הדבר הוא, כי כל ענינית־קודש ממקור חיי החיים הם באים, מיסוד החיים המהוה את הכל, ויש בכח התוכן המקודש להוות המון ברואים לאין תכלית, לנטוע שמים וליסד ארץ, וק"ו להטביע צורה חדשה ומבולטת על הנפש ההוגה. וכל מדע של חול אין בהם זה הכח, כי הם אינם מחדשים ומחוללים חדשות מצד עצמם, אלא הם מציירים ומציגים לפני ההשקפה השכלית את מה שהוא נמצא במציאות, ועל כן אינם יכולים גם לעשות את ההוגה בהם לבריה חדשה, לעקור אותו מעצמיות תכונותיו הרעות, ולהעמידו

במצב של מציאות חדשה, טהורה וחייה, באור החיים האמתיים, העומדים לעדי עד.

קובץ ג שסב.

לפעמים יש שהאדם שונא חכמות חיצוניות, ושנאתו באה מפני שנאת התורה והחכמה בכלל, אלא שהוא מוכרח לבלום את שנאתו אל התורה מפני יראת העונש, שהרי שמע וקבל כי גדולה היא מצות תלמוד תורה, ושופך את חמתו ושנאתו על כל מה שהוא דבר חול לפי דעתו.

קובץ ג לט.

כשיוצאים מעולם הקודש אל החול, או להיפך, בלא הדרגה, מתארע לנשמה מה שמתארע לגוף וחושיו כשהם יוצאים מן ההיפוך אל ההיפוך, מאפלה לאורה, מחמה לצינה, צער ולפעמים גם נזק. שתי הגנות ישנן נגד היזק זה. או לסדר את היציאה בהדרגה, מקודש עליון לקודש תחתון ממנו, וכן הלאה, עד שבאים אל התוכן של חול. זאת היא מדת כל אדם. אבל עוד מדרגה יותר עליונה נמצאת, והיא הרמת כל החול כולו אל הקודש. זאת היא מדת המעולים שבצדיקים, והמדה הצפויה לעולם בעתידו הנשגב, ביום ההוא יהיה על מצילות הסוס קודש לד'.

קובץ ה קצח.

יש שמעמיד את התרבות החילונית עם תוכן הקודש במערכה מסודרת כדמות בנין שתחתיתו חול ועליונו קודש, זה לא יזיק הרבה אבל רחוק הוא מהמעלה המופיע את אור החיים במילואו. ויש שמחבר הכל חיבור אורגני, וכבר יש בזה זיוף שעושה את הקודש חול ומורידו או את החול קודש והוא דבר שאינו, וממילא משתפל ערך הקודש על ידו. יש אמנם מי שמבין שכל הדוגמאות שבחול צריכים להיות בקודש, ובנין הקודש הוא מחוטב אצלו מראשית עד אחרית ביסודותיו, והחול עומד הוא מבחוץ לשימוש של משלים והסברות, דוגמאות והארות, זהו החלק המצליח. וישנם מורכבים מכל אלה הדרכים ביחד ולפי קירובם אל הברור (תהיה הצלחתו).

א"ק צב

כשהגוף טהור מטומאת התאות והעונות, משיגים אור גדול ושמחה עליונה גם מההשכלה הפילוסופית באלהות אבל כדי להטעים טעם שמחת קודש לירודים, מוכרחים לעלות למדת העליה של רזי תורה המפרשת כשמלה את האור האלהי ומרוב יפעת תפארתו תשיג נהרה גם הנפש המגושמת. ע"כ בדורות האחרונים שכ"כ גברה אפלת התאות וכחות הגוף הם חלשים עד שא"א לעמוד נגד השיקוע החומרי, הכרח הוא להאיר באור הרזים הבלתי מוגבל המתעלה בחופשו המרומם עד מרומים עליונים, ומשפיע שמחת גיל של יפעת קודש לנפשות עגומות ונדכאות. ומ"מ מי שלבו שלם ביראת ד' באמת, ישתדל להיות טהר ידיים וטהר לבב ויוכל לטעום ג"כ את הבהירות הפשוטה של נועם ד' השכלית המתפשטת ע"פ השכל האנושי, שיש בה עונג של קדושה מיוחדת ויצרף את החול אל הקודש, ויזכה אז ביותר להבחין בין קודש לחול, ויראה כי מתוק מאד האור האלהי הבא משפעת הקדוש של התגלות אלהית אשר בסוד ד' ליריאיו באין ערוך יותר מהנועם המוגבל שיוכל לתן השכל האנושי. אמנם מי שיש בו קדושה פנימית אז גם השכל האנושי מעורר את חיי נשמתו לשאוב ממעין הקודש אשר בעצמיות נשמתו פנימה ושאיבה זו מתאחדת היא בעומק עצמותה עם ההארה הרזית, וזאת היתה מדתו של הרמב"ם ושל יתר גדולי ישראל קדושי

עליון ששאבו את חכמתם האלהית ע"י מעבר של השכל האנושי אשר למטפיסיקה הפילוסופית, שחדרו בתומתרוחם מן החול אל הקודש.

קובץ ז קצט.

תחיתקודש מוכרחת היא להופיע לנו. התחיה תבא את הגדלות. התחיה החלונית של הלאומיות, מעת אשר החלה להראות את כחה, אין הגידול פוסק ממנה. עכשיו הננו עומדים כבר בפני חזיון של גאוניות של חול, בחיים, בספרות, ובדברנות הכלל. הקודש עומד הוא אמנם בחזקת חיו, אינינו דומה להחול שנחשב למת משך זמן ארוך. והדבר פשוט, שרק החול היה אפשר להיות כמת באומה, ופתיל חייה לא נתק, מפני שיסוד הקודש החיה אותה, אבל אם הקודש היה כמת בתוכה, אז אין לה חיים. אבל סו"ס הרינו באים ומתחדשים, והחידוש מרענן את החיים. וכשם שהחול מתחדש, כך מוכרח הקודש להתחדש בצורה עוד יותר רעננה ומלאה חיים מזו של החול, והרינו בשביל כך חייבים לקרא בקול גדול לתחיה של קודש, תחיה של קודש כזאת שהיא מוסיפה אומץ ופאר לתחיית החול, אבל היא ג"כ עומדת על גביו ולמעלה ממנו, משפיעה עליו מאורה, ומחממת אותה באש קדשה. אז יקומו לנו מהרה גאוני קודש, כמו שאנחנו רואים כעת בקרבנו גאוני חול.

קובץ ז ר.

מתוך הרעננות החומרית והנפשית של חיי החול, אנו צריכים להדליק את אבוקת הקודש. כשהיו חיי הגוף באומה מפותחים וחיי הטבע של הרוח עז וצוהל, אז יוכלו תנאים טובים של חיי קודש, עזיזים ומיושרים, להיות נולדים. אל נפחד מפני תגבורת כח החיים, בכל אופן שבא מתת אלהים היא, ולברכה לעולם היא באה.

קובץ ז רטו

בנין האומה והארץ לכל ערכיהם, צריך שיבא מכחה של ההערצה באותה המדה של הגדלות של החשיבות הראויה לישראל. יותר מכל המעשים הכח הפועל הוא התוכן המעריץ את המטרה. וההערצה של האומה וההערצה של הארץ, מוכרחת היא לבא מתוך הקודש ומיסוד הקודש הערצה של חול איננה הערצה ואין בידה לתן נשמה לתחיהעל כן סוף כל סוף המעמד של תחית האומה, שאיפתה ועלייתה, הוא מעמד הקודש, שיהיה נחשף דוקא ע"י הנשמה הגדולה הגנוזה בכנסת ישראל בכלל, שהיא משתמרת ברבבות אלפי ישראל, המעריצים את האומה ואת הארץ וכל הקנינים השייכים לתחיתנו הכללית, מתוך הכרת הקודש. יש שההערצה, מתוך שיגובה, היא נכשלת בדרכי החיים, והאנשים המקושרים עמה לא יוכלו לכוין את המדה הדרושה לחפץ חיי יום יום, אבל בכל זאת כל ההפסד הגדול הזה יוצא הוא בשכר האוצר הגדול של רוממות החיים ולשד החיים, שההערצה היא נותנת לכל התנועות כולן הנמדדות במדות של חול, שהם מקבלים את השפעת חיותם רק מיסוד ההערצה, שהיא מבוססת על יסוד הערך האיוסופי של יסוד הקודש.

א"ק ב שיא

יש עולם של חול ועולם של קודש, עולמים של חול ועולמים של קודש. העולמים סותרים זה את זה. כמובן,

הסתירה היא סוביקטיבית. האדם בהשגתו המצומצמת, אינו יכול לפשר בין הקודש ובין החול, ואינו יכול להשוות את סתירותיהן, והן אמנם מיושבות ברום עולם, במכון קודש הקודשים.

א"ק א קמג

אחת מהתעודות של התגלות רזי תורה בעולם היא, להשקיף גם על החול מתוך האספקלריא של קודש, לדעת שאין באמת חול מוחלט בעולם. ולעומת זה כל המדידות של קודש, כחול הם לגבי אור הקודש העליון, מקור אין סוף. ונמצא, שעייז מתקרבים הערכים יחד, ואחדות העולמים מתבלטת, ורוח האדם הולך ומתגדל, ומעשיו הולכים ומתאדרים ביסוד חיים עליונים.

א"ק א קמה

הקודש צריך שיבנה על יסוד החול, כי החול הוא החומר של הקודש, והקודש הוא לו צורה. וכל מה שיהיה החומר יותר איתן, תהיה הצורה יותר חשובה. לפעמים יש שהקודש מתעמר בחול, עד שמדלדל את החומר, ואז נמשכת תקופה, שהחומר תובע את דקיון שלו, ומארי דחובא דחיק, ובנשך ובתרבות נוטל החול את חובו מהקודש, והחוצפא מתגברת. אבל כל מה שהחול מתחזק על חשבון הקודש, מכין הוא לעצמו מצד תכונתו החולית שוחה, כי סוף כל סוף יתבע אחר כך הקודש את חובו, ולא בדרך תביעה ונגישה, לא בדרך חוצפא וריבית, כי אם כח הקודש יהיה כ"כ מתאמץ ומתרומם, עד שכל החול יכנע תחתיו, יכנס בקרבו, ויתבלע לגמרי מיסודו החולי. והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו.

קובץ ח קצד.

כשהננו נשאים על כנפי נשרים בעולם הרוחני, נשמתנו מושכת אותנו לדבר ולהגות על דבר הכללים היותר כוללים, וכל הערכים שברוח בכל מקצעות חייו, נעשים לפנינו מוצגים בחטיבה אחת, המתחלקת להמון מפלגות לאין תכלית, וכל המפלגות גם הן מתחלקות להמון שבילים לאין חקר, אבל כולם אחוזים וארוגים זה בזה, ומחברים חיבור אורגני, שרוח חיים וכח חיים אדיר וגדול הולך בהם, רצוא ושוב כמראה הבזק. והדברים הולכים ומתכללים, עולמים שונים מתאחדים, ומנוצצים זה לזה את ניצוצי אורותיהם, והכל עלו ושמח ומלא חדוה. והקודש והחול זה מול זה עומדים, הבדלתם ניכרת מאד, ועם כל זה הננו רואים ביניהם אהבה ואחוה, שלום וריעות. הקודש מתנשא ומתעלה, מתרומם בהדר שיגובו, ושופע ויורד וחודר מטה מטה בגדולת ענותנותו, והחול מתמלא עדנה ועז, ושמח הוא להיות משמש לקודש, מתמלא מזיו הדרו ומתעטר בפארו. ורום עליון של שגיבת רוח חיי חיים הולך ומתגלה לפנינו, והעולמים מתתקנים, והנשמות מתמלאות ומתטהרות מפגימתן, ועל כל החיים ברכת אלהים עליון שפוכה היא. ומתוך מצולות המחשכים, עולים הם לשבע בצחצחות עדנים, מלאי הדר הדרים, פאר ושבח לאל חי העולמים, מחיה חיים, השמח במעשיו, ומשמח את כל בריותיו בזליפת שפעת נועם חסדי חסדיו, בעוזו גבורתם הנהדרה, באדרת קודש קדשים. אשרי העם שככה לו, אשרי הנשמה השוכנת בחביון אורה, המתלוננת בצלצח עדי עדיים, המוארה באור החסדים הנאמנים עדי עד.

חופש הדעות והמחשבה

מכתבי הראייה קוק.

כשתובעים שיהיה העולם מודרך ע"פ מחשבות מקוריות, שכ"א יכיר בבירור את העולם ואת החיים ממקורו הראשון; צריך לדעת שזה תלוי בטהרת הרצון. כשרצון הפנימי המגמתי של החיים הוא טהור ואיננו פונה כ"א לנשגב ומעולה, לתוכן חיים כזה שמציאותו הוא באמת ראויה להיות מגמתית ע"פ ההבחנה של החכמה האלהית, אז הכרת העולם והחיים המקורית של האיש המיוחד היא לו אושר, ועמידתו על רגלי עצמו היא לו למעין של גדולה. אבל כאשר הרצון הפנימי שפל הוא, ואם היה העולם מגושם ועמם החיים מתבלטים ע"פ אותה המקוריות השפלה של האישיות, היה הכל מגועל והרוס, יסוד ההצלה היא באה אז רק ממה שהרושם העולמי, ורושם החיים מופיע אצל היחידים לא בצורתם העצמית שלהם, אותה הצורה שהם חוקקים אותה בנפשם, אלא ע"פ הצורה שגדולים וטהורי לב חקקוה. וזאת היא אור חיי האמונה, המתפלשים בכל כשרון ומוסר. ואע"פ שהיא מדריגה ירודה, והחיים והעולם אינם נובעים ממקורם ואינם רושמים רשמים עזיזים בכל מילואם, מ"מ מוצל הוא העולם והחיים מאותה הזוהמא והירידה העצמית השפלה, עד אשר יצרף רוח האדם ויטהר רצונו. ואז יקבל כל יחיד את רשמי העולם והחיים ממקורם הראשון והם הם יהיו למעין הברכה היותר נשגב. ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לדעת את ד' כי כולם ידעו זאת מקטנם עד גדולם. (אורות האמונה)

השאיפה לחופש הדעות יש בה צד טוב וצד רע. צד קדוש וצד טמא. הצד הטוב הוא כשהשאיפה הזאת מתרוממת מהמועקה של הדמיון ושל התאוות החמריות. אז הדעה מתהלכת במהלכה החפשי ומאשרת את האדם ואת החברה. והצד הרע שבה הוא כשהציור של חופש הדעות עושה את דרכו ע"פ הנטיות הטבעיות שבאדם, שהמזג והדמיון, הנטיה התאונית וכל מה ששפל מצד הבהמיות של האדם, רושם עליו את רשימתו. אז חופש הדעות מביא את האנושיות לידי התכערות נוראה. המאבדת את הון החיים ועוקרת את ההוד והנצח מנפש האדם בצורתו היחידית ובצורתו הצבורית, "וטוב לפני האלהים ימלט ממנה". (מדות הראיה חופש).

מי יוכל לדעת את מעמקי היסורין של לב רחב, של נשמה שואפת רחבי אל, כשהיא מסוגרת במסגרת צרה. אחות היא לנשר שנסגר בלול של תרנגולים. אור האלהים איננו מתגלה כי אם בחפש המחשבה. רק תאוות בזויות, המביאות מרץ לב בנפש האדוקים בהן, יעשקו את חפש המחשבה מלבו של אדם.

הפתגם "חפש המחשבה" נעשה מקולקל ומסורס, מפני שמשתמשים בו עבדי המחשבה במלחמתם נגד עבדים אחרים. כשהאנושיות נתונה בחולשה רוחנית, אז מעמד החפש שלה הוא הספקנות, אבל מהרה תכיר האנושיות כי הספקנות אינה אלא חולשה, כי היא נוטלת את כל האימוץ והחריצות הדרושים לחידוש ולבנין, ואז תשוב הגבורה להתעורר בה. (מאמרי הראיה)

המחשבה על דבר חופש הדעות א"א להיות נקלטת בתור מחשבה מוסרית כ"א בעת שהאדם הוא עסוק בהגיון הדעת ובירורן שאז החופש דרוש לו, אבל בכל הזמנים שהאדם חי חיים של רגש, וקל וחומר חיים של דמיון או שאר החשות חומריות, הוא מוכרח להיות אסור באיזה חוג של דעות קדומות. הכל אחד אם

שהן דעותיו שקדמו או דעות מקובלות. וממילא מובן שכל חופש דעות בחיים ההמוניים התדיריים הוא ענין שאין לו כל מובן, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. והעוסק בתלמוד תורה אין לו להתירא מכל מכשול. כי דבר ד' נר לרגלו ואור לנתיבתו, וכל העוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה, שנאמר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות.

חופש המחשבה בצורתו הרגילה, הוא יותר שיעבוד המחשבה מחופשתה. כי ע"י הלהיטה אחר החופש המורגל, מתרחק האדם מכל המון מחשבות האמת שהם נובעים מאוצרות הגדולים של חופש העליון שבמחשבה שנפלו לנו למורשה. מחפשי המחשבה היותר גדולים בעולם, הם הם גדולי העולם, שפדו את עצמם מכל הצרות הרוחניות והגשמיות של העולם, ושעלו בכחם הגדול עד כדי להיות גואלים בטובם את העולם כולו. ההרגל של המחשבה צריך להיות, באופן שוה על כל חדש ועל כל ישן, ולהכיר את כל דבר ע"פ ערכו, ושלא להזניח את המשקל של כל חיי המחשבה מכל הצדדים שיוכל לשקול אותם בהם. במעלה זו, והדרכה כזאת יגיע האדם לאותו עולם האור, לאותה החירות המוחלטת שמטרתה העליונה של ההויה כולה היא נעוצה בה, לשכלל את היצירה הנכבדה כ"כ שהוא רוח האדם המתאחד ברוח העולם כולו, ושההכרה הזאת שהוא רוח כללי להויה, וכח פועל נכבד בנשמת העולם הולכת היא ומתחווה לו מדי גדלו, וכל אשר יגדל רוחו יגדלו מעשיו, ותעצם גבורתו. ואחר כל החירות הממלאה את לבבם של טהורי רוח וצדיקי עולם, יודעים הם שהשמיעה בחדש תמיד בא תבא לפי אותה המדה של שמיעה בישן. וכל התקלות הבאות לאדם ולעולם בחיי הרוח שסבוכיהם מעכבים את הוד החיים כולם לכל פרטיהם, איננו בא כ"א מהפניית הלב מן הישן, לאותם האנשים שהחדש דופק על פתחי לבבם תמיד. הרבה חופש רוח צריך האדם לסגל לעצמו עד שיכיר יפה את גדולת כח הפעולה של המחשבה, ואז יתברר לו כמה צריכה היא האנושיות לעבוד בשביל שתבא לידי מחשבה טהורה וקדושה בעניני הדיעות היסודיות שערכי החיים כולם נובעים מהם, וכמה רב ועצום הוא הערך של הוגי הדיעות האלהיות, הנושאים את קדושת המחשבה ורוממותה ע"פ אותם המקורים האלהיים שהיא מפכה על ידם בנשמתם ובאורח חייהם, וממילא יכיר כמה נשגב הוא הערך התולדתי הכללי של אומת המחשבה האצילית בעולם, היא כנסת ישראל. ויבא לכבד את האמונה מורשה קהילת יעקב בעצמת טהרתה במקורה ובהתפשטות ענפיה המעשיים, ההרגשיים, השכליים, וההופעיים, שביחידי הסגולה, והעצמיים הפנימיים הטמורים מכל עין חוזה. והם גדולים נצחיים וחזקים מן הכל, הם הגרעין של היש היותר בריא ועצמי שכל יתר הדברים אע"פ שהם רוחניים ואציליים נחשבים לגבי ידיה כערך של לבושים.

ועם כל הגודל של פעולת המחשבה בעולם ובחיים, שהוא די לבדו עד כמה טועה הוא המהלך של חופש הדעות, שבא בצורתה של האנרכיה המחשבתית, שהוא מהפך את הצד היותר יקר, ויותר טוב שבהויה ובחיים למין אנדרולומוסיה של תהו ובהו צלמות ולא סדרים, שהוא באמת רק עבדות הדעות, טירוףן הריסתן וחלין. בכל גדולה זו, אין ערוך כלל לגדולתו של הרצון הבא להגלות מחביון עוזו בלבושה של המחשבה.

מה שהוא למעלה מן הדעת אין חופש הדעות נופל עליו, והגיון האמונה העליון הוא הגילוי האלהי שבנשמה שלמעלה מכל דעת, שע"כ אין הפראזה של חופש הדעות הולמת אותו. אין חופש מן החיים כ"א במות, וצדיק באמונתו יחיה. על פי הדמיון החיצוני, הכוזב, ידמה להאדם שחופש הדעות והדבקות האלהית הם דברים סותרים זה את זה, אבל בהיות האדם מתעלה למרומי הזכוכ של הדעות הטהורות יבוא לידי

בירור. שרק בחופש דעות גמור יבוא לידי הדבקות האלהית השכלית המזוקקת, ומתוך הדבקות החפשית הזאת תתרומם הכרתו עד שתעלה עמה את כל רצונו, ועצמיות הויתו, מדותיו ושאיפותיו.

א"א לבא למדרגת הקדושה העליונה, כ"א ע"י מחשבה חפשית לגמרי, וא"א להמחשבה שתהיה חפשית, כ"א אחרי התיקון הגמור של המעשים והמדות בתשובה גמורה מאהבה, כי כל זמן ששמץ הרשעה מונח בלב, הרי הוא משעבד את המחשבה להרע, ואמר נבל בלבו אין אלהים, ולהגן על עצמו מעומק רשע זה מוכרח הוא להיות קשור באיזה קשר עבדתי של ציור אמונה שפל לפי ערכו, כי אם יאמר להשתחרר מקישור עבדתי של קדושה יקפץ עליו הרוגז של קישור העבדתי של הרשעה והכפירה, ולא יהיה חפשי כלל, כ"א משועבד ליצרו הרע, ולהרשעה הכללית שבעולם על כן צריך כל מתנהל בדרכי ההשגות הבהירות להיות תמיד עוסק בתשובה, ומזכך את נפשו מכל סיג, כדי שיוכל להיות בן חורין באמת, ויעלה במעלות הקודש, של אור החכמה העליונה.

חופש הדיעות הרגיל להיות פפולרי בזמנינו, עיקר יסודו בצדדים השליליים הוא, מצד חסרון העמקה נשמתית, והעדר בסיס חזק במעמקי הנפש לכל קישור החיים. ובאה ההתנוודדות עד לידי המדה הפרועה של הקלת עול הדת, והמוסר, עד לכדי רפיון האמונה, משטף חייה, והוא אסון נורא ואיום. אמנם עושה היא הנשמה את תפקידה. כשמונעים ממנה זמן כביר את העמקתה הרי היא מתעמקת בחדרי חדרים ובעומק נשמת הנשמה שלה. וכשם שהדבר נוהג ביחידים כן הוא נוהג בכללות הדורות. ואותו הכח המתעמק, ושומע, אין לו לכאורה, מוכרח הוא להוציא את פעולותיו אל הפועל ואז תשוב להופיע רצינות פנימית, והעמקה אמונית גדולה שתחדור עד עמקי החיים, ויכיר אז העולם את זיוף החיים של ההתנוודדות ושל רפיון האמונה וחסרונה. אבל ההתעמקות הזאת תצא אל הפועל, אחרי אשר כבר רכשה לה מקודם הנשמה האנושית, את העושר המתרחב הבא מצד ההשתטחות של כחות החיים הרוחניים. ואז עם כל אותה ההרחבה וריבוי השריגים המתפשטים והתפצלות הענפים הרבים והצבעים המרובים בריבוי סגנוניהם יחל כח עמקנות נפלאה המחדש את החיים בצורתם האמיתית הפנימית להראות את שליטתו ותצא אל הפועל בישראל אותה התכונה של התשוקה האמיתית והעליונה, שהיא דבר ד' לעמו, והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, באחרית הימים ושבתי עד ד' אלהיך ושמעת בקולו בכל לבבך ובכל נפשך, ושב ד' אלהיך את שבותך וריחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ד' אלהיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ד' אלהיך ומשם יקחך, והביאך ד' אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך וירשתה והיטיבך והרבך מאבותיך. (אורות האמונה)

חזון הצמחונות והשלום

א.

יש ענף עקרי אחד של התקדמות האנושיות היותר גבוהה, שהוא עומר כעת, לפי מצב הקולותורא הנוכחית, רק במצב חלום נעים של איזה אידיאליסטים יותר קיצוניים, והיא שאיפה מוסרית טבעית לרגש היושר האנושי, "שימת עין למשפטם של בעלי חיים במלא המובן". הפילוסופיות האכזריות, ביותר אותן שפקרו גבוהה גבוהה, ע"פ השקפתם על המוסר האנושי מנקודת הפילוסופיה הכללית, החליקו לאדם, כל אחד ע"פ דרכו, לחנק בקרבו לגמרי את רגש היושר בנוגע לבע"ח. אמנם לא הספיקו ולא יספיקו עם כל התחכמותם, לשנות את טבע הצדק הטבעי, אשר נטע יוצר האדם בקרבו. ואע"פ שביחש לבעה"ח הוא

דומה ממש לזיק של גחלת כהה ועמומה הטמונה תחת גל אפר גדול מאר, מ"מ אי אפשר להם להכחיש את המוחש בכל לב רגש, כי חסרון מוסרי כללי הוא במין האנושי, במה שלא יקיים את הרגש הטוב והנעלה, לבלתי קחת חיי כל חי, בשביל צרכיו והנאותיו. וחז"ל לא התחכמו כאותה ההתחכמות הפילוסופית, ויספרו לנו שרבינו הקדוש נענש ביסורין (ב"מ פה.), מפני שאמר לעגלא המוכל לבי טבחא דערק תותי כנפיה: "זיל לכך נוצרת", ורפואתו ג"כ היתה ע"י מעשה, ברחמו על הני בני כרכושתא. הנה לא עשו כמעשה הפילוסופים, לעשות חושך לאור, כדי להתפשר עם החיים המעשיים, מפני שאי אפשר כלל לצייר שאדון כל המעשים המרעם על בריותיו, ברוך הוא, ישם חק נצחי כזה בבריאתו הטובה מאד, שאי אפשר יהיה למין האנושי להתקיים כ"א בעכרו את רגש מוסרו ע"י שפך דם, יהיה גם דם בע"ח. אין ספק לכל איש משכיל והוגה דעות, שהרדיה האמורה בתורה "וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרומש על הארץ" (בראשית א) איננה מכוונת לרדיה של מושל עריץ המתעמר בעמו ועבדיו רק להפיק חפצו הפרטי ושרירות לבו; חלילה לחק עבדות מכוער כזה שיהיה חתום בחותם נצחי בעולמו של ד', הטוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, שאמר "עולם חסד יבנה" (תהלים פט), וביותר, שכבר העידה תורה, שפעם אחת התאוששה האנושות בכללה להתנשא אל מצב המוסר הרם הזה, כפירושם של חז"ל: (סנהדרין קט) בכתובים המוכיחים שאדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע, לכם יהיה לאכלה" (בראשית א). רק אחר שבאו כני נח, אחרי המבול, הוא שהותר להם "כירק עשב נתתי לכם את כל" (בראשית ט). ומעתה, האפשר הוא לצייר שתהיה נאבדת לנצח טובה מוסרית רבת ערך שכבר היתה במציאות נחלה לאנושות? על אלה וכיוצא באלה נאמר: "אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק" (איוב לו). העתיד הוא ירחיב צעדינו ויוציאנו מן השאלה המסובכת הזאת.

ב.

בפרטן של בני"א, יפה פירש החסיד בחוה"ל, שיסוד המוסר בנוי על יסודן של שתי הערות: הערת התורה והערת השכל, והערת התורה מביאה להערה השכלית, שכשהיא משתלמת באדם הוא מוסיף על ידה ללכת באורח צדקה גבוה ונעלה, ותכליתה של הערת התורה היא ג"כ להביא את האדם להערה השכלית השלמה. כמשפט פרטי בני"א, כן הוא ג"כ משפט הכלל, אלא שדרך הפרטים קצרה וישרה, ודרך הכלל ארוכה וסבוכה. התורה הכינה את ההערה התורנית כפי אותה המדה הראויה לאדם, בשיקול דעתו של אל דעות נותן התורה ברוך הוא, באופן שבכללו יבוא האדם גם על ידה להערה השכלית. כשהיה בכללו כולו ראוי לה, ואותה ההערה השכלית שהיא בעת ירידת הרוח נחלה רק לחלק קטן מבני"א מחסידים וחכמים נשאים שבהם - תהיה דרך הרבים כשיתקיים מה שכתוב (ישעיה נד) "וכל בניך למודי ד'", "ונתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה" (ירמיה לא). אלא שאנו צריכים להסתכל על אותם הרשמים שהניחה תורה, שעל ידם יחזור המאור האלהי השכלי לבא. מובן הדבר שאין אנו יכולים כלל לקבוע זמנים לאותה ההתנשאות, והיא מונחת באותה התיבה הרחבה שכוללת תכונות שונות נעלות זו מזו, היא תיבת "לעתיד לבא" שכוללת ג"כ בחלקיה "ביאת המשיח" "ותחיית המתים". לא על הזמנים ותארים אנו דנים, כ"א על הרשמים שהניחה תורה שאנו מוצאים בהם מהלך האידאליים.

ג.

בבא היתר התורה לאכילת בשר, אחרי קדושת המצות במתן תורה, האריכה בהצעת הדברים: (דברים יב) "ואמרת אוכלת בשר, כי תאווה נפשך לאכול בשר, בכל אות נפשך תאכל בשר". יש כאן גערת-חכם נסתרת

והערה גבולית. כלומר, כל זמן שמוסריותך הפנימית לא תקוץ באכילת בשר בע"ח, כמו שכבר אתה קצ' מבשר אדם, שע"כ לא הוצרכה תורה לכתוב עליו איסור מפורש, שאין האדם צריך אזהרה על מה שקנה לו כבר מושג טבעי בזה, שזהו כמפורש, שבבא התור של מצב המוסרי האנושי לשקץ בשר בע"ח, מפני הגעל המוסרי שיש בו, הלא אז לא תאווה כלל נפשך לאכול בשר ולא תאכל, שהרי "דברי תורה נדרשים מכלל לאו הן ומכלל הן לאו" (ספרי ורש"י דברים יא). וחז"ל העירו שאכילת בשר הותרה בהיתר של קושי, ואמרו: "עם הארץ אסור לאכול בשר" (פסחים מט) "זאת תורת הבהמה והעוף" (דברים יא) "כל העוסק בתורה, מותר לאכול בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה, אסור לאכול בשר בהמה ועוף". כלומר: ההכרח של חליפת כח לעבודה שכלית, שממנה ועל ידה ישתלם האדם, שהוא הכח הפועל בעליית היצורים ג"כ, הוא עוסק בתורת "הבהמה והעוף" ג"כ. כאשר יגמרו היחושים תצא לאור הפעולה, גם אלה בעה"ח צריכים לשלם את מס המעבר כי גם האדם הרבה לשלם מסים רבים. על מזבח ההשתלמות של האנושיות הכללית נזבחו זבחי אדם רבים עצומים מאד, אך העתיד הנהדר הוא ימחה את כל הדמעות, "ומחה ד' אלהים דמעה מעל כל פנים" (ישעיה כה).

ד.

אמנם אחרי הרפיון האנושי, הנמשך ג"כ מנפילתו המוסרית, ראוי לאכול בשר. א"כ אותו ההיתר שיצא אחר המבול להתיר בשר לאכילה כבר הוכן שמצד ההערה השכלית הגנוזה בעמקי תורה לא יהיה נהג בפועל לעד ולעולם, כי איך אפשר למצב מוסר נכבד ונאור שיהיה חולף כולו ומתבטל אחרי שכבר היה נהג? אלא שראתה החכמה האלהית שהאדם נפל ממצבו המוסרי, ועד שיעלה במעלה זו, שיתנער ויבא להחכרה המוסרית האמתית, עד העת המאושרה והנאורה ההיא, אין אותה המעלה המוסרית של הכרת משפטם של בע"ח ראוייה לו כלל. וכמשפט כל מי שקופץ ליטול את השם להתחסד במרת חסידות הבלתי הולמתו, שאינה מביאה לו כ"א ערבוביא בדעותיו והליכות חייו, כן הוא משפט האדם בכללו, שנפל לדיוטא התחתונה של שפלות המוסר עד כדי שליטת האדם באדם לרע לו ועד כדי ההשפלה היותר נוראה שכמוסר העצמי: "נתעב ונאלח, איש שותה כמים עולה" (איוב טו). כמה מגוחך הדבר, אם עם כל עוד טומאתו בו, יפשוט טלפיו ויפנה לו לדרך צדקה הרחוקה, להתחסד עם בע"ח, כאילו כבר גמר כל חשבונותיו עם בני"א הברואים בצלם אלקים, כאילו כבר העמיד הכל על נכון, כבר העביר את שלטון הרשעה והשקר, שנאת עמים וקנאת לאומים, איבת גזעים ומריבת משפחות, המביאה להפיל חללים רבים ולשפך נחלי דמים - כאלו כל אלה כבר אפסו מן הארץ, עד שאין לה לאותה חסידה "האנושית" במה להצטרך כ"א לפנות להעמיד על נכון מוסרה בדרך בע"ח... ע"כ אין זאת המעלה הוגנת לו לאדם כלל, כל זמן שפלותו, חוץ ממה שאין להעמיס יותר מפני הערך של אפשרות הסבל של כח המוסר האנושי כשהוא בחולשתו. אין ספק בדבר שאלו היה איסור הריגת בע"ח מפורסם פרסום דתי ומוסרי, מצד הרגש הטהור של הצדק האלהי הראוי להתפשט על כל היצורים עד כדי להכיר קדושה של מתנות אלהים בכל חיי החיים, בכל האנושות כולה, לעת עתה שאין מצב המוסרי מתוקן כלל ורוח הטומאה טרם עבר מן הארץ - אין ספק שהיה הדבר גורם תקלות רבות. התאווה הבהמית לאכל בשר, כשהיתה מתגברת, לא היתה אז מבחנת בין בשר אדם לבהמה, כיון שעכ"פ גם את נפש הבהמה היה קובע בדרך איסור והפרת חק, וחזון מאד נפרץ היה אז הריגת זבחי בני"א כדי לאכול את בשרם. אכילת בשר אדם היה כ"כ טבעי, עד שלא היה בשום אופן מוצא את אותו הגיעול הטבעי שהאנושיות המתוקנת מוצאת בו עכשיו, בשעה שנפרץ פרץ רחב בין האדם לבהמה, בערך חייהם ושיווים, וכל זמן שאין עשות הטוב והצדק ערוכה בלבו של אדם במערכה טבעית, כל זמן שדעת אלהים האמתית לעשות "חסד משפט וצדקה בארץ" (ירמיהו ט) איננה

כתובה על לוח לבו של האדם בכללו, כל זמן שהאדם צריך למלמדים מן החוץ על חובת המוסר והיושר האנושי, צריך הוא ג"כ לסייגים ולשמירות רבים, שלא יתקלקלו אצלו סדרי הנהגתו, עד שיהיה מוכשר לקבל את ההדרכה הרצויה, ולפעמים צריך ג"כ לותר על חלק רשום מדרכי המוסר, כדי שתהיה הותרנות ההיא מכשרת את האדם למדתו היותר גבוהה, ואז גם אותו הויתור קדוש ונשגב הוא, וא"א לשקול הדברים כ"א בדעתו של אל דעות, בשקל הדעת האלהית המקפת והכוללת כל: "אני ד' ראשון ואת אחרונים אני הוא, קורא הרורות מראש" (ישעיה מא). שאלו הקדמנו מה שראוי לאחר, אז אבדנו את הכל. הרבה דעות כוזבות, המשוטטות בעולם ומעבירות רבים על דעתם ועל דעת קונם, לא באו כ"א מסבת השאיפה הנפרזה שלא תדע עת וזמן לכל חפץ, ואין לה מעצור וגבול. ובאין די שכל להגיע להחכמה הצפונה באמונה טהורה, לדעת כחה של התורה האלהית, בין בדחיפתה את האנושות למעלה היותר רמה, בין בהחזיקה בידה לנהלה לאטה לפי כחה, "בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה" (הושע יא).

ה.

אחרי שמוסריותו של אדם עודנה תלויה ברפיון, אהבת עצמו הבהמית עלולה להתגבר עליו באין גבול, עד להשחית את כל חקי הצדק והיושר, עד שכל הוד המוסר יהיה לו למשחק - מובן הדבר שצריך הוא למצא את עצמו עומד בספירה מרוחקת מחברת בעה"ח השפלים, מרחק עצום ועמוק, שלא ירגיש את עצמו שהוא כאחד מהם, שאז ירשימו עליו הדרכים הבהמיים שלהם להוריד רוחו אל עמק עכור של הבע"ח, שאין להם בעולמם כ"א מושגי הנטיות החושיות הטבעיות בכל צמצומם והגבלתם המגושמת. ואלו היתה חובת המישרים נהוגה וערוכה נגד בע"ח כשם שהיא נוהגת בין אדם לחבירו, היתה עוצרת הרבה בעד אותה התרוממות הרוח של הזקיפה האנושית, והדעות הטובות שנתרשמו יפה על ידה, שהיה מאד צריך אליה האדם להתנשא על ידה משפלות דרכי יתר בעה"ח שכל עולמם היא קבתם והנאותיהם החומריות בלבד, ועלול היה אז ביותר להשכיח ממנו יתרונו האנושי להיות נחשב כבהמות שדי, וההרשמה החוקית של חובת היושר המוטלת על האדם נגד בעה"ח, היתה עושה רושם הפכי מאד מתכליתו, סוף פעולתה היתה השפלת האדם אל ערך שפלות בע"ח. לא נוכל לצייר לנו איך היה הדבר פועל על שלמי בני"א המצויינים שבדורות, אחרי שגם מסופק הדבר אם הרוח האנושי הנשפל ע"י ההתערבות הבוסרית עם בע"ח, היה כלל מוכשר אז להוציא מקרבו גאוני רוח, אבל כמה היה פועל להשפלת הכלל, ההמון, זה מצוייר יפה, ומובן בשכל, שהיה מאד מוריד את כל הערך המוסרי שלהם. אם הפתגם הקדוש והנעלה "אל תהיו כסוס כפרד אין הבין" (תהלים לב) לא היתה לו אותה הטבעיות שיש לו עתה, לא נוכל לדעת מה נביא לנו תמורתו, בתור זיין מוסרי ללמד לאנוש בינה, להתנשא מדרכי בע"ח השקועים רק בחוג הגוף ותביעותיו, לאדם ההמוני, המוותר על כבוד נפשו מפני רצונו הגס וחפץ יותר להשפל לדרכי הבהמות, כדי להפטר מחשבונות רבים מוסריים, למען יוכל להנות הנאות גסות מורגשות לפי שעה, דזילן ליה, שכיחן ליה, ע"כ אין לשער כמה טובה השפיעה הדעה האלהית שנתקה את האדם מן הבהמה מכל יחש. וכ"ז היה צריך להגמר ע"י הפטור שפטרנו תורה מהרבה חובות מוסריים בנוגע להם, והתירה לו להפיק חפצו גם באבוד חייהם, למען עי"ז יכיר עמוק מאד את יתרונו עליהם, כדי שתתרום נפשו אל השאיפות הרמות המוסריות הבאות בטבען בהתרוממות הרוח האנושי ע"י קדושת המעשים והמדות התרומיות, עד שסוף כל סוף תנצח האמת המוסרית המוחלטת, דעת אלהים בארץ באמת, עד שלא יהיה עוד צורך לאדם בשום ויתור מוסרי, ויהיה אפשר לעולם לעמוד במדת הדין כמו שעלה במחשבה להבראות, בראשית ברא "אלהים"...

אף גם זאת, לו היו חובות המוסר נוהגים בשפע בין האדם לבע"ח, גם בזמן העדר השלמות המוסרית, היו גורמים רעות רבות ועכוב התפתחות למוסר האנושי גם מצד אחר. כי הנה רגש הטוב והיושר שבאדם מבקש את תפקידו, והוא הדופק ג"כ לפעמים על רלתי לב רשעי ארץ, ומכריחם לבקש במה להשקיט את רעבון הצדק הטבעי שלהם, יסוד כח התשוקה שהיא מעמרת את העולם, ולפעמים תמצא רשע עריץ בוחר לו ענין מוסרי, ושש לעשות צדק כדי להשקיט בזה מוסר כליותיו והנחם הטבעי המפעם בקרבו. ואם ההתחסדות עם בע"ח היתה מפורסמת לחפץ של צדקה קבועה במין האנושי, וזאת היתה בהכרח באה עם סידור החיובים המוסריים נגדם, אפילו אם היו רק באופן שלילי, אז היינו פוגשים המון גדול של רשעי תבל, המשחרים לטרף כזאבי ערב, זובחי אדם באין חמלה, ומוסר כליותיהם, כשהיה מעיק להם, היו ממלאים ברווחה ע"י חסידות עם בע"ח, שאין ביחשם אותן הסבות הגורמות לפשעים של שלטון האדם באדם לרע לו, הבאות לרוב מסיבת שנאת קנאה וכיוצא בהם, שהרי בעה"ח אינם משיגים את גבול מחיתם, כבודם ותאוותיהם של רעי אדם הללו. חכמת האדם להרע היתה מוצאת כאן כר נרחב לסכסך את הרעות, והבקרת שהיא מבקרת מומין כשהיתה מצגת את הכללים שתמצא באדם מה שאין דוגמתם בבע"ח כלל, היתה מחזקת ידי מרעים כאלה, ואין ערוך לכל המהומה, המגערת והמצוקה, ענוי הדין ועיוות המשפט, שהיו יוצאים לרגלי הסכמות מפורסמות כאלה. ע"כ ראתה ההסכמה האלהית, שרק היא יכולה לסול מסילות בקרב כליות ולב, לנתק את פתיל החבור בין האדם לבע"ח, למען יתרכז מרכז המוסרי האנושי בטובתו המיוחדת ואז, רק אז, יצליח להביא לו את אשרו בקץ הימים. ובבא האנושות למטרת אשרה וחופשה השלם, בבאה עד מרום פסגת ההשלמה של דעת אלהים צרופה, אל קדושת החיים המלאים בצביונם, אז יגיע תור "הערת השכל" שהוא בבנין נוסד על יסוד "הערת התורה" שקדמתה לכלל האנושיות, ויכיר אז האדם את יחשו אל חבריו ביצירה בעה"ח כולם, איך הוא ראוי להיות מצד המוסר הטהור שאיננו נזקק עוד לויתורים של דוחק, לצירוף של מדת הרחמים עם מדת הדין ביחש אליו הפרטי, לויתורים שלא דברה בהם תורה אלא כנגד יצה"ר כ"א ללכת באורח טוב מוחלט, "וכרתי להם ברית ביום ההוא עם חית השדה ועוף השמים ורמש האדמה, וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ" (הושע ב).

ז. טעם שביתת בהמה בשבת.

תורתנו הקדושה נקראת "תורה" שמה מוכיח עליה, כי מהותה להורות אותנו דרך החיים והטוב, ע"כ גם החלק הסיפורי שבה כולו הוא לתכלית הוראת דרכי החיים לנו ולצורך רישומם, ביחש להעתיד היותר טוב ויותר שלם, כפי המדה היותר עליונה ושלמה הידועה לארון כל המעשים נותן התורה יתברך. וכשם שעל כלל המצוות אמרו חז"ל: "אמרת אלוה צרופה" (תהלים יח) וכי מה איכפת ליה להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, הא לא ניתנו המצוות כ"א לצרף בהם את הבריות" (תנחומא שמיני ז'), היינו להכשירן ולהעלותן אל מדת המוסר היותר רוממה המוכנת להן לעתיד לבא - כן סיפור מעשי בראשית כולם צריכים שיובנו לתכלית "צירוף הבריות" והכשרת דרך החיים. הידיעה האלהית המורדת בקו מרתה מערכי לב איש. רק היא יודעת את הצורך שיש לאומה הישראלית, לפי מדתה, כשרונה ומעמדיה השונים, אל שביתת השבת ואל כל הדרת קרושתו, לפיכך הכינה את כל הסיבות, המדעיות, המעשיות והמוסריות, להוציא על ירן אל הפועל את שלימות המתנה הטובה הזאת (ביצה טז) שיש לו לצור העולמים, אלוה כל הנפשות, בבית גנזיו ושבת שמה, ע"כ התגלתה הידיעה האלהית במעשה בראשית, בידיעה היותר שלמה ומכוונת, בנבואה היותר עליונה של אדון הנביאים בתורת אמת, בבריאת ששת הימים ומנוחת שביעי, אע"פ שאמרו חכמים: "להגיד כח מעשי בראשית לבשר ודם אי אפשר, לפיכך סתם הכתוב בראשית ברא

אלהים"; אע"פ שלא הותחל כלל הסיפור מראשית הויית המציאות הרחוק ואמרו ז"ל: "מלמד שהיה סדר זמנים קודם לכך" (בראשית רבה ג) ו"שהיה בונה עולמות ומחריבן בונה עולמות ומחריבן ואמר דין הניין לי ויתתהון לא הניין לי", כל אלה הם ידיעות מדעיות לבדן, חקירות ועיונים הנותנים חומר לשכל להתגדר בהם, אבל מה שעליו יוסד בנין העולם, מה שיהיה ראוי לבנות עליו היסוד המוסרי, שירומם גוי עדי עד, הוא רק אותו הצד של הבריאה שאפשר היה לספרו בסיפור אלהי, בבריאת ששת ימים ומנוחת שביעי, שרק ממקור אורה זה תצא לנו קדושת השבת כולה בהדרה, מחוברת אל ההשכלה הכללית היותר רמה של דעת אלהים ומגעת עד הרגש היותר נכבד של המוסר המעשי, בשביתת הבהמות והעבדים, המאגדת את היסוד המוסרי של המציאות הכללי עם המוסד הנעלה של לאומיות ישראל הפרטית. במעשה בראשית ויציאת מצרים, "זכרון למעשה בראשית וזכר ליציאת מצרים". הנתקת האדם מן החי שהוצרכה, כדי להכין את היסוד למוסריות האנושית, לסול את מסילתה. בזמן המעבר "בימי הביניים", צריכה היא ג"כ לציור פעלי במעשה בראשית, הנה הביא יוצר כל לאדם את כל החיה וכל הבהמה לקרא להם שמות (בראשית ב) ולאדם לא מצא עזר כנגדו, מזה נראה שהיה אמנם צעד אלהי ג"כ לתן לאדם איזה יחס וחיבור אל יתר בע"ח, שהרי לא על מגן (לחנם) בקש בהם עזר כנגדו, אלא שבקש ולא מצא, אבל הבקשה הלא היא מחשבה אלהית, שאי אפשר שתתבטל מכל מובן, והתוך התמציתי ממנה שהוא יסוד הכונה מוכרח הוא שיתקיים בסוף מעשה, באיזה מובן יחוש, ואמרו חכמינו ז"ל: "זאת הפעם - מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה" (יבמות סג), הגדילו את היחס המוסרי, מובן ההתחננות, שזהו עיקר הרצון בסיפור התורה - על כלל החיים. אמנם נכון היה מצד השלמות האלהית שסופה לצאת לאורה, שסוף כל סוף יכסוף האדם להשלמות המוסרית העליונה, ויתבע מעצמו חובתו ורגש אחוותו ביחס להיצורים כולם, החיים היודעים ומרגישים שהם נהנים מאור החיים, שהם חבריו ביצירה ובחיים, בעוררו רגש היחס שביניהם, אמנם מצד האדם, "ולאדם לא מצא עזר כנגדו" (בראשית ב) בהם, האדם איננו מסוגל לסגל לו את אנושיותו אם יאבה לצייר אצלו גם במעמד המעבר המוסרי, שיש עמו חבור וצירוף של אחוה עם בע"ח השפלים ממנו במדרגה. למטרה זאת הנתק מהם, ובתרדמה ניתן לו שיתופו הזוגי, חברתו ואשת בריתו, ג"כ נפרדת מהם ונבדלת מכל בע"ח חבריו, רק עצם מעצמיו ובשר מבשרו. ולהשלמת היסוד, הנה השיתוף הקטן שהיה לו לאדם עם יתר החי, עם הערום והיותר נשלם שבהם אז, גרם לנפילה המוסרית הכללית של האדם, עד שבדרך הרפואה הוכרח הדבר, לשום איבה בין הגזעים, לרחק ולא לקרב "ואיבה אשית בינך ובין האשה בין זרעך ובין זרעה" (בראשית ג) ירידה לצורך עליה, כך היא הסגנון הנאה, לדברי אלהים חיים, שהם דברים חיים וקיימים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים.

ח. מצוות כיסוי דם

להכשיר את הרושם של התוצאה המוסרית באחרית הימים, להשאיר חלונות שבעדם תחדור האורה של הערת השכל השלמה הבאה אחרי הערת התורה, הנה באו המצוות בסדר אכילת בשר "ושמתי כדכד שמשותך ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך בצרקה תכוני רחקי מעושק כי לא תירא" (ישעיה נד), אל תיראי פן הריחוק הנעלה מעושק, ולא דוקא מעושק אדם כ"א גם מעושק כל יצור כל חי, יסבב לך רפיון מוסר ירידה ונפילה, כמו שהיה קודם ההכשר הנאה והעליון המובטח "וממחתה אל תירא" ממורך לב, מחלישות נפש, שמסבבת הגברת מדת המוסר יותר ממה שראוי לפי חוזק כהות הנפש של מקבל ההדרכה "כי לא תקרב אליך". בכלל לא הותרו (באכילה) כ"א בעה"ח שברובם שמורים הם על שולחן האדם. ואותם הקרובים לטבעם, שהם עכ"פ יותר נאותים שלא לקלקל טבעו של אדם להדמות לדורסים, כמפורסם כבר לראשונים (רבנו בחיי ויקרא יא) וכבר ביארו כן הזקנים

לתלמי, לעדות יוסיפון. אמנם דוקא בהם מצד קרבתם השכונית, עלולה ביותר הרגשת החמלה להתנער מטבעה השלם, הבנויה לה ע"פ הכמרת רחמים של שעה, בזמן שאין תנאי החיים הכלליים המוסריים והחומריים מסכימים לזה. הכמרת רחמים כזאת היא באמת רק רפיון ומורך לב, "מחתה" לבדה. אמנם במלאת שאיפת הצדק וכל תנאי החיים יתאימו למדת המוסר השלמה, אז איננה רחמים כ"א גזרה, לא צדקה של ויתור, כ"א משפט ודין גמור, גזירה וחק איתן "וכל העושה מדותיו של הקב"ה רחמים משתקין אותו, שאין אלא גזרות" (ברכות לג) ומשפטי צרק שיתגלו בכל שלמותן בבא עתן, דוקא מצד הדרכתה של תורה הנתונה בשקול דעתו של אל דעות. כיסוי דם החיה והעוף היא כמו מחאה אלהית, לעומת ההיתר התלוי ביסודו במצב הנפש המקולקלת של האדם "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" (בראשית ח) ונפשו זאת אומרת אוכלת בשר כי תאוו לאכל בשר, וגם אוכלת בשר בכל אוות נפשה, באין שום רעיון של התנגדות פנימית, מצד רגש הטוב והצדק, אמרה תורה: כסה הדם, הסתר בושתיך ורפיון מוסריותך, אע"פ שלא הגיע האדם עדיין למדרגתו הראויה לו, לתן למוסר נשגב כזה מהלכים בחיים המעשיים בפועל, ולא בא עדנה עד גבול החסידות של ההערה השכלית הזאת, להשכיל ולחוש יפה שאין ראוי לטול חייה של כל נפש חיה ומרגשת מפני צרכו ותאותו. אמנם הפעולות האלהיות, המצות, תעשינה דרכן לעשות את ההכנה המוסרית שתוכל לצאת אל הפועל בבא עתה, ע"כ השחיטה עצמה צריכה להתקדש כתכונה מיוחדת דוקא "כאשר ציויתך" (דברים יב) במיעוט צערו של החי, למען השריש עי"ז בלבו של אדם, כי הוא נגש לא להיות לו עסק עם דבר של הפקר, שאין בו אלא תנועה אבטומטית, כ"א גם בריה חיה ומרגשת, שצריך להתחשב עם חושיה, ואפילו עם רגשי לבה, עם רגש חיי המשפחה שלה וחמלתה על צאצאיה, באיסור אותו ואת בנו, מחוסר זמן ושילוח הקן. וזה החשבון בעצמו כשהוא יונק מהקרושה האלהית של "כאשר ציויתך", יביא את פריו להערת השכל הכללית, לזמן הנועד לה. גם זה הוא בפלס ומאזני משפט, נפלא מאד, כי הבהמה שעכ"פ היא מתפרנסת מיד בעליה, אין האדם עדיין ראוי אפילו להתחיל בה כח של הכרת צל של בוששה, בשחטו אותה, תחת אשר יפרנסנה וידאג לצרכיה, ואלו היה הכיסוי נוהג גם בבהמה, כבר היתה ההתעוררות של הגירוי המוסרי יותר מן המדה הראויה המכוננת במשקל אלהי לפי ערכם של מספר הדפיקות שצריכה כל פעולה לדפוק על דלתי הלב האנושי הסגור עד שיפתח; "אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק: פתחי לי אחותי, רעיתי, יונתי, תמתי" (שיר השירים ה) וזאת משוערת היא יפה בדעתו של אל דעות יוצר רוח האדם בקרבו. די לנו באיסור דם החמור, המעורר עכ"פ שאין שפיכת דמים מדה מוסרית הוגנת לאדם, אם היתה הבושה מתחלת להרשם בשחיטת הבהמות הבייתיות, היתה פועלת פעולה נגדית, להתרגל לעבור על הרגש של המוסר הפנימי, יותר ממה שהיתה יכולה לפעול על המניעה הגבוהה באחרית הימים. גבולי ההתעלות, פרטיהם, זמניהם, אופני פעולתם, אין אנו יודעים ולא נוכל לדעת, אין לנו תוצאות רשמיות פרטיות על אלה, ע"כ הנם מהנסתרות לד' אלהינו, אבל בכלל ידענו, ונוכל להשכיל, כי מעלות מעלות יש, שאין ההתעלות האחרונה - אם נוכל לאמר מלה זאת - באה בקץ ערכה בבת אחת, וכבר רמזו חכמים ז"ל בכינוי של שבעה נימין (ערכין יג: ר"מ קורדובר, פרדס רמונים, שער יב פרק ב, גר"א על תיקון"ז תיקון לו), של שמנה, של עשר לע"ל, וצירוי חכמי הקבלה לכל אלף שנים מעלה יתרה וקרושה מתגברת, ולכל שבעת אלפים צעד יותר מורגש: עולם, תקופה, שמיטה, וכן להלן יובלות וכו'.

ט. איסור חלב.

ולענינו נשכיל, שאם יעלה האדם במעלה זו תחלה להשכיל ולהכיר מצד מעלת שלמות החסידות מחוזק הרושם של הערת השכל המלאה, כי החי שאיננו סמוך על שולחנו, שאין מזונותיו עליו, רק הוא התנפל עליו ויצודהו "ציד חיה או עוף אשר יאכלי" (ויקרא יז) שעוול הוא לטול את חייו לצרכו, ושראוי להתבושש

מפני השפלות המוסרית הזאת, שהשפל כ"כ האדם עד שמדה אכזריה זאת היא ראויה לו להנהגה מעשית, לא פחות ממה שהוא מתבושש מכל שפלות טבעית שבו, עוד לא יגיע בזה גם לההרגשה המוסרית היותר עליונה מזה הרבה, לפרנס גם את החי הסמוך על שולחנו, הבהמה הביתית, ולפי המדה הכללית גם לעת זקנתה כשלא תוכל עוד לעבוד את עבודתו, מפני ההכרה המוסרית הנובעת מהכרת דרכי ד' המלאות צרק ואמת, עד שאפילו לעזוב לנפשו את החי שעבד את עבודתו שנים רבות והורגל כבר בחיים ביתיים, ג"כ יורגש כמעט בהערה השכלית הרוממה הצומחת מגזע הערת התורה האלהית, ע"כ לא יתכן להיות שוה הרושם של זביחת חיה ועוף, שברוב הם ניצודים, לזביחת הבהמה, הנתונה ברוב על אבוסה, הנוזנת על ידי בעליה ויגיע כפו, ונופלת עליו למשא לעת זקנה, כשאינה מוכשרת למלאכה. ע"כ לא יתכן להיות הכיסוי של הדם נוהג בבהמה "על הארץ תשפכנו כמים". אמנם יבא איסור חלב להורות בבא עת ההערה השכלית להגלות שאפילו אותו החי, המתפרנס משל בעליו, תבא ההערה בזמן קדום, עכ"פ שלא לטול חייו שלא למטרה הכרחית, כ"א בשביל שהוא האדם מתאוה למשמנים "כל חלב שור וכשב ועז" (ויקרא ז). ואם הנפילה המוסרית שלו גרמה להחליש את כחותיו החומריים, עד שאי אפשר לו להתפתח גם בכחו החומרי, שיש לו מגע הגון עם ההתפתחות העליונה של מעלת נפשו, כ"א ע"י מה שיאכל בשר בע"ח, ע"כ במניעת החלב ואיסורו החמור שגם מבלעדו יוכל האדם עמוד בחיזוק כחותיו, והיתרון שבו איננו כ"א יתרון של תאוות חוש, של אכילת השמן הנאהב לחכו של האדם הזולל, בזה יובלט שיסוד ההיתר הוא ע"פ הכרח ובקושי עד שעם איסור החלב דוקא, הדם "הנשפך על הארץ כמים" (ע"פ דברים יב) יצחק אליו, בבא זמן התעלותו, להתרומם מאלו ההשפלות. ע"כ בבע"ח הניצודים, חיה ועוף, שההערה המתלזה אל שהיטתם היא יותר חודרת, בכיסוי הדם בתור הכרה של בשת האנושי וחרפת שפלות מוסר, שוב אין צורך בהערת איסור חלב, שגם למחסור הוא, כי תטשטש את הרושם של כיסוי הדם האומר רגש של בושה עמוקה על כללות שפך הדם, בין יהיה לשם תענוג או לשם שבר הרעבון, לאלה אין להעמיד את נקודת ההערה על החלב, ע"כ חלבם מותר.

י.

והדברים פונים עוד ליסוד אחר באיכות פעולתם על רגשי הנפש. לפי המצב הטבעי של עם שוכן בארצו, כאשר יצוד ציד חיה ועוף לאכול, שמה הרחק ממעונו, במקום מדורם של אלה היצורים החפשיים ישפך את דמם, הנה מראה הדם יעורר מעט את לב האדם להעירו כי לא נאו מעשיו אלה, אבל הלא האדם יתרחק ממקום שבו שפך את הדם, ובמה איפוא ישאר הרושם לעשות בו את פרי, לחק חקיקה מוסרית ההולכת ומתעמקת דור אחר דור, כמים טורדים בנטיפיהם על חלמיש צור, רק בפעולה מעשית של מצוה אלהית שיש בה יסוד לחזק ההערה הרצויה, בכיסוי הנהוג בטבע, וגם מצד התורה, לכל דבר של גנאי ובושת מוסרי וטבעי. אבל הבהמה הביתית סדר הפעולה היא הפכית: עפ"י רוב ישחוט אותה האדם סביב למשכנותיו, במקום שרגליו מצויות, אז ההפך ראוי להנהיג לבל יכסה את הדם, למען תראינה עיניו בכל פינותיו כי דם שפך, כי דמים צועקים עליו מן האדמה, ואת הקול ההוא, העולה בקול דממה דקה מאד, יאזין האדם רק בבא עתו להשמע, בעת תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה, לעת ההבטחה הנעימה של "והסירותי לב האבן מבושרם ונתתי להם לב בשר" (יחזקאל יא). הערת הכיסוי של דם חיה והעוף מפני שהיא ראויה להיות קדומה ויותר מובלטת, היא מסומנת ג"כ באופן המעיר על עצם הפעולה הפרטית ההיא בהזמנת עפר למטה שעפ"י קבלת חז"ל (חולין פג) כלומר הכנה לדבר זכר הבושת עוד קודם המעשה, בעוד מועד להיות שב וניחם, להכיר כי לא יאתה לשלח יד בחיי חי "כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו".

יא. שימוש בצמר ואכילת בשר בחלב

השימוש בדברים שהם קנינו הטבעיים של בעה"ח, אפילו בשעה שאין האדם נוטל על ידם את חייו מן העולם, כחלב הבהמה הנחלבת וצמרה של הנגזזת, הנה נזרע אור זרוע בתורה האלהית שתצא צמחה בתור ההערה השכלית היותר עדינה, שגם באלה יש צורך לרשמי הדרכה ורגשי מוסר יקרים לאות, שכ"כ יהיו רמים וקדושים עדינים ושלמים החיים עד שההשתררות היתירה באין כל רגשי משפט ומוסר - שהאדם בחולשת אהבת עצמו העוברת כל גבול נגש אל הפרה העניה, ואל הרחל הנאלמה ונוטל מזאת את חלבה, ומזאת את צמרה - לא תתאים עם ההערה השכלית הבאה בעקב התמלאות ההערה התורית שתופיע בעולם, מחוזק ההכרה של דרכי ד' וכבוד שמו, שתתנשא בכח האהבה הטהורה והקדושה. ראוי אמנם להכיר שאין כאן פגם מוסרי אם יוקח הצמר מהכבש, בשעה שגם לבעל הצמר, הכבש עצמו, יקל ע"י זה משאו, ועכ"פ לא יצר לו ולא יזיק לו, אבל מגונה הוא כשנוטל אותו להנאתו, בשעה שהבעלים האמתים הטבעיים, הכבש עצמו צריך לו, אז ראוי מצר ההערה השכלית להכיר הדבר בתור גזל משפט הבא רק מתגרת יד התקיף על החלש. וכן הדין עם החלב הנחלב, ראוי ג"כ לתן מקום שתצא במועדה הרשימה הראויה שיש יחש אמנם ללקיחת החלב מבעה"ח עם לקיחת חייו ובשרו ממנו, דהיינו בשעה ואופן המצער והמונע ממנו טובה ותועלת עצמית טבעית נאותה לו. עפ"י ההשקפה השלמה, המלאה חסד ד' וטובו על כל יצוריו, יכיר האדם את יסוד מציאות החלב בשדי האם החיה לא למען יוכל הוא בחזקתו לעשוק אותו לעצמו, כ"א למען תוכל להניק את ילדה הרך, את הגדי שלה האהוב לה מחלב שדיה. הגדי הזה ראוי הוא שיתענג גם הוא על אהבת שדי אמו לפי תכונתו וטבעו, ואבירות לב האדם היוצאת מחולשתו החמרית והמוסרית שנתה ועותה את ההשקפות הישירות הללו, הגדי הרך לא יעמוד לפי ערך מוסרו השפל להתרפק גם הוא על אהבת אמו ולשמח גם הוא בזיו החיים, כ"א ישחט ויהיה לאכלה לקבת האדם הזוללה לנפשו הנשפלת האומרת "אוכלה בשר". ומעתה מה תהיה תעודת החלב אם לא לבשל בהם את הגדי הנשחט שכ"כ טבעית היא ההרכבה של שני אלה העצמים, החלב והגדי הרך, העומד להיות ניזון דוקא ממנו? אבל, בן אדם! אזינך תשמענה דבר מאחריך קול אלהים בכח הקורא לך: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג). לא! תעודת הגדי איננה דוקא להיות לברות לשיניך החדות שהוחדו אמנם גם מורטו לרגלי השפלתך וזוללותך באכילת בשר, והחלב ממילא לא נועד להיות לתבלין לך למלאות את תאותך השפלה. בידעך כי הבשר והחלב ביחד תיקון המאכל הם כ"כ רחוקים, כ"כ מתועבים, עד כדי איסור הנאה בישול ואכילה, תכיר בבא מועד כי חי החי לא נוצרו בעבור קיבתך התאונית, והחלב עקרו נועד להיות למזון למי שעבורו בא הטבע למלא את תפקידו, כמו שחלב שדי אמן היה לך למבטח בימי הנקתך. איסור חיבור הבשר עם החלב יכפול את הרושם המוסרי שראוי להיות רשומו הולך ונחקק ג"כ מעת המעבר. בעוד לא צמח האור הזרוע לעתיד לבא, אף שעוד לא נשלם חינוך האנושיות להיות מובנת הערת הלב, לעת המאושרה שתוכל בנקל ההערה השכלית להופיע שלא לבד אכילת בשר ראויה למניעה, מצד מעלת המוסר הטהור כאשר יתנשא לראש, כ"כ גם אל החלב הנחלב יש ערך חטא וגזל מוסרי, כשיהיה נלקח באופן הדומה ללקיחת הבשר, ע"י צערו והפסדו של החי ע"י מניעת התפתחות טובת ילדיה, שיוכרו אז מטעם שערי צדק הנפתחים בעולם לבעלים הברורים של קניניהם הטבעיים שהם להם מתנת אלהים נכבדה. זה האור יחדור דוקא ע"י איסור אכילת בשר בחלב עם כל הרחבתו וחומריו, המורה על יקרת ערך תעודתו, התעודה האלקית הצפונה בזה שרק באופן ההנהגה המעשית לשם עבודת ה' ושמירת חוקיו, כדי להרחיב על ידם משכיות של דעת האלהים הטהורה היא פועלת לצרף את הבריות דור אחר דור.

יב. שעטנז .

הצמר הוא נהוג בשימוש התלבושת האנושית, לפי מצב ישראל בארצו, ברב מרכוש הטבעי של הבע"ח, ולעומתו מן הצמחים הפשתן, עד שלדברי תנא דר"י (ע' שבת כו) "בגדים שנאמרו בתורה סתם אינם אלא צמר ופשתן". בשימוש הפשתן יוכל האדם גם לפי ההערה השכלית היותר שלמה גם בעת ההופעה היותר עליונה של תכונת הצדק להרחיב בו חפצו ושימוש, כאשר יורהו טעמו הטוב וחוויו האסתתי; ולעולם לא יוכל לבבו לנקפהו לאמר שיש בזה עון אשר חטא. אבל מובדל ממנו מאד הוא הצמר, שהוא נוטל מהחי; הוא כבר צריך לסייג והגבלה מטעם ההערה השכלית הנובעת מהצדק האלהי של הערת התורה, שלא ינטל מן החי באופן המצער והמנוול. ע"כ חלילה להשקיף על הצמר והפשתן בחוברת אחת, בערך שיווי ויחש, וכדי להכשיר את הנטיות האנושיות שיצאו יפה בזמנם ישמשו הדרכת החוקים באיסור בשר בחלב ואיסור שעטנז צמר ופשתן יחדיו. ביותר מובלט הדבר שבצד העבודה האלהית, שתעודתה כ"כ נשגבה להעלות את משאת החיים בכללם לרום ערכם, שגם האדם ביחש לקניינו, הנה השורה הראויה והישרה להרשים כבוד אלוה נורא הוד הוא מצוה ועומד "בכל מאדך", אין מקום להגביל הכרת קנינים של בע"ח באופן ידוע, וע"כ אין ערך לחק איסור שעטנז, צמר ופשתן יחדיו בציצית ולא בבגדי כהונה, ויהפכו למצוה המורה על כבוד החיים כולם ועל מה שראוי להיות נדבת לבבם בקחת מרכושם הטבעי בלא הגבלה ומעצור לכל דבר המשמש לעילוי כלל האנושות, כי סוד עבורת ד' שראוי שיתנדבו גם הם בטוב לב לקחת חלק בתכלית הטוב היוצא מהתגלות האנושיות שמצטרפת לכלל המציאות, שהם בעלי החיים עצמם ג"כ בכללו. ויסור המצוה כאן נעוץ בעומק המרחק של העתיד היותר רחוק הצופה לשכלול רוחם של החיים כולם במעלה יותר עליונה ונפלאה ממה שאפשר לנו לצייר, ומפני שכלל החקים פונים בעקדם ביותר אל העתיד שהיא תעודתם העיקרית המקדשתם בהוה בתור זריעה והכנה לעתיד לבא. ע"כ בעלי ההוה (רש"י על במדבר יט) האומות ויצה"ר, משיבין עליהן ומונין אותנו בהם, גלי ים זועף של המון מים רבים, גלי דמיונות שוא מציורי ההוה הקטן לבדו באפס קשר אל מקורו העתיד, גלי ים שאון המון אדם רב, ממלכות גוים עריצים מקדשי ההוה בתור דבר שלם של החיים מתנשאים להטביע את הספינה הקלה הצפה על פני המים, כמלאכים קלים בכלי גומא על מים רבים. ספינת כנסת ישראל החותרת לבא אל חופה, בהאבקה עם משברי ים ההוה וגליו. אמנם היא מחוללת ים "באלותא דחקוק עליה אהיה אשר אהיה" (ב"ב דף עג) המקשרה אל העתיד ע"י שמירת החוקים, ששם הם שתולים בתשובת "חוקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי להרהר אחריה" כי לפני מי צפוי העתיד עם כל פרטיו, כ"א לרבון כל העולמים המגיד מראשית אחרית! רק בבא המועד המאושר אז יוכר ויוחש בעין, כמה גדולה היא מדת התועלת שקנו להם בני האומה הנפלאה הזאת שאין דומה לה בכל העמים תחת כל השמים, לשום לפני כל באי עולם שערים ערוכים בכל ושמורים (ע"פ שמואל ב' כג) פתוחים אל היכל ההשלמה האנושית היותר קדושה ורוממה. שופטינו ויועצינו שישבו אלינו כבתחילה, מציון מכלל יופי. ממקום אשר יבחר ד', בדרשם את התורה בטעמיה, וימצאו את עמנו מוכשר כבר להוציא את הנצנים הקדושים הללו אל הפועל, אז בתור חובת תורה שבע"פ, שכללה הוא השמיעה לדברי סופרים וכל ב"ד גדול מרכזי שיעמוד לישראל, אין לך אלא שופט שבימך, בין בדרשותיהם ביו בתקנותיהם, על ידם תצא האורה לכל העולם לגוי כולו בתור מצות ותקנות של דברי סופרים שיעשו רושם מלא על ההערות השכליות ויתמלאו מהם, אז יובן במילואו מאמר כנסת ישראל "כי טובים דודיך מיין - ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה" (שיר השירים א ע"ז לה). והעם המתעלה בהכשר נפשי וטבעי "ברחמנות, ביישנות גמ"ח" שלשת הסימנים של אומה זו, כאשר תצאנה במילואן אלו המדות במלא מובנם, עפ"י הדרכתה של תורה, בצאת כנוגה צדקה וישועתה כלפיד יבער(ישעיה סב) מוכרח הוא שתהיה לאור גויים.

יג. איסור נבלה וטריפה.

ביותר מבלטת היא החמלה המשפטית הראויה לצאת מן הכח אל הפועל, מתוך רגשי לב טהורים מהאדם אל כל החי, שהוכנה ונגנזה באיסור אכילת נבילה וטרפה. הטרפה האומללה יותר היא ראויה לחמלה הרגשית, כמו שיחמול האדם בטבעו ביותר על החולה והמדוכא במכאובים שבבנ"א יותר מעל הבריא, ומקבלת היא אזהרת איסור טריפה להוציא במילוי ההערה השכלית של יחש מצות "ביקור חולים" לבע"ח, המכילה להחשת עזרה לאומללים, כמו שכיסוי הדם מתיחש להטביע איסור טבעי ברציחתם להכיר בזה עקבות רצח ודם וכהשפעת איסור בב"ח ושעטנו על ההכרה במשפט קניניהם וגזל רכושם. השיתוף הנמצא ברגשי החמלה יוציא את פעולתו בבא עתו, מצורף עם שמירת הבריאות הרוחנית והחומרית שיש בזה ושלא ישתתף עם בע"ח הדורסים, בהיות עליו החובה עוד לפעול עליהם לטובה, להיטיב ולהשכיל - ואיך יאכל הטרפה בשדה, שנראה מזה כחולק שלל עמהם ומסכים לנטייתיהם? אמנם סעיפי הטרפות שמתפרשים בדברי סופרים, באין הפרש בין נטרפה בשדה לחולה חולי של מיתה, פונים הם לעומת רגש החמלה הראוי להתרומם בתחילתו על האומללים ונדויים, הנבילה שמתה מאליה תכשיר את הלב מדין קל וחומר להפנות את הרגש שלא לחפץ להשתמש באסון בע"ח במקרה מיתתם, לאות על רגש האחוה, שיתוף הצער וההכנסה בגבול הרגשות הפנימיות של עולמם, ובזאת תתאמץ ההערה השכלית בהכרת משפט טבוע להתרחק מעשות כל עול לחברינו אלה שמיד יוצר אחד אדון כל המעשים יצאנו. ובה יבא האדם להרחיב את גבול המישרים, שמכיון ששערי צדק מתפתחים, האור הולך ושואף, הולך ואור עד נכון היום, עד אשר בגבול הצדק האנושי תעלה ג"כ תביעה קיימת ומתמדת, לטכס עצה במה ואיך להיטיב את גורלם של אלה בעה"ח הנמוכים הנשפלים במעלת היצירה בחמירותם ומוסריותם, ואז תתקיים הרדיה האמורה בתורה, לפי תכלית מובנה וערכה המכוון, ובודאי שבגמר החזון הטוב הזה, בצאת ההכרה כולה אל הפועל ע"י אלה הרשמים שבאו בחוקי התורה ומצותיה, המצרפים את הבריות ע"י פעולתם התכופה בחיי דור ודור, האדם המתמלא דעת אלהים, מציורי התמצית של המוסר העליון שיוצא ונובע מהאור הגנוז של אלה האיסורים והחוקים, לא יוכל כלל להניף חרבו על החי היושב לבטח אתו ונהנה מזיו החיים. וכשיצא אל הפועל המובן האלהי, שהוא אמנם יקר ועמוק בעוה"ז, אבל קפוי קל ושטחי יהיה לע"ל (מדרש במ"ר יט). בשביל ההכשר שהכשירו את הנפשות אל ההדרכות הקדושות שהנן בנויות על יסודן של אלה השאיפות העליונות, להרגיש אז יפה איך לרומם את החיים כולם ותנאיהם עד מרום ערך כזה שמוסרים כאלה יהיו ראויים להם - אז תתקיים התעודה הנסמכת לזה בכתוב "כי עם קדוש אתה לד' אלהיך" (דברים יד) וכל העמים, בשמעם את החוקים האלה ופעולתם, ודאי יאמרו אז: "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד). היום שכל כך רחוקה היא האנושות משאיפות נשגבות כאלה, שכ"כ רחוקה היא הדרך עד שיוציאו את פעולותיהן, ואני הנני נותן לפניכם חקים ומשפטים כאלה היום בשביל ההכשר של העתיד הרחוק, חוקים ומשפטים צדיקים כאלה אינם ראויים כ"א לגוי גדול עם חכם ונבון הראוי להתמכר כולו לאידיאלים רמים ונשאים שכפי רוממות ערכם כך היא מרחק דרכם, עם גדול ומלא עז והכרת עצמיות נפלאה, רק הוא מוכשר שלא להניח ידו מאידיאלים נפלאים כמו אלה הגנוזים בחקים ומשפטים צדיקים כאלה, עד אשר ישכללם ויוציאם לפעלם.

יד.

אבל מהו תבנית החיים אם ראויים יהיו לתכונות מוסריות כאלה, אם אידיאלים מלאי הוד הללו לא יהיו בתור קפיצה חוץ לשיטה ולא יכנסו בגבול "אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר?" (קהלת ז) מובן הוא

שערכי מוסרים כאלה אינם ראויים לאדם, כי אם בהשתלמותו כבר בכל צדדיו עד מרום השלמתו שאביון יחדל מקרב הארץ "אפס כי לא יהיה בך אביון" (דברים טו) נקשה רעב לא ימצא "לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש" (ישעיהו מט) חסר דעה לא יהיה במציאות, מפני שכולם יהיו לימודי ד', מלאים רוח חכמה השפוך על כל בשר. לימודי חכמה, מלאכת מחשבת וכל כשרון יקלו מאד כשיתפתחו הכשרונות האנושיים לכל רחבם, החיים הטבעיים היפים ונעימים ישובו להדרת טהרתם הטבעית, בשעה "שעתידין כל בעלי אומנות שיעמרו על הקרקע" (יבמות סג), ואיך לא יתפתחו יפה הכשרונות האנושיים ושאר רוחו של אדם איך לא יתרומם, אם תחת מלחמת עמים וקנאת לאומים, העוסקות להכביד את עול החיים על האנושות בכללה, יהיה שלום עולמים שורר "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות?" (ישעיה ב) באין תחרות ומריבה, יהיה כל עמל וכל כשרון מעשה פונה רק להתנשא אל על, להתאזר בחשק נמרץ להוסיף פעלים בחסר בצדק ודעת אלהים. גלגל החיים ינוע לא בכחה של קנאת איש מרעהו כ"א בכח עז אהבת שם ד' ודרכיו. "אחרי ד' ילכו כאריה ישאג" (הושע יא) אז בצמאון פנימי יתור לו האדם חלקה לעשות בה צדקה, לשפוך עליה מרוח חסדו המלא - ולא ימצא, בהיות כבר בני אדם כולם מאושרים חיים חיי ענג נחת והצלחה, חומרית מוסרית ושכלית, אז יפנה לו האדם עם אוצר חכמתו לידיעותיו ונסיונותיו, אל אחיו הנמוכים, האלמים האומללים, בעה"ח הללו בכללם וימצא עצה ותושיה לרוב לשכללם ללמדם ולהשכילם לפי ערכם, מעלה אחר מעלה: אין ספק בדבר שיגדיל האדם ויאדיר את תורת השכלת בעה"ח הנכון לו לפנות למקצוע זה, ונעלה מעל כל ספק שיגדיל האדם ויאדיר את תורת השכלת בעה"ח והתפתחותם החומרית, וביותר המוסרית והרוחנית במעלה נשאה כ"כ, עד שאי אפשר לנו כלל לצייר אותה במצב ההוה, המלא שפלות ועכירות דעת, עד שיקבלו כולם צורה חדשה ונשאה עולם חדש "אי בעו צדיקי ברו עלמא" (סנהדרין סר), וזהו הוד התמונה אשר ציירו לנו הנביאים במצב התרבותי של בעה"ח הדורסים "ופרה ודוב תרענה, יחדיו ירבצו ילדיהן ואריה כבקר יאכל תבן ושעשע יונק על חור פתן ועל מארת צפעוני גמול ידו הדה. לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים" (ישעיה יא). ובערך רוממות ערכם במהלך ההתפתחות המסובב מהתעלות הרוח בכלל, שפועל גם על החושים וההרגשות לחדדם ולבררם, הנה הצביון הנכון בא בזה "והאלפים והעירים עובדי האדמה בליל חמיץ יאכלו, אשר זורה ברחת ובמזרה" (ישעיה ל). כי לפי התרוממות נפשם, יתפתח גם חוש הטעם שלהם באופן מפונק מאד לפי ערכם, בערך שאר רוחם.

טו. על המתנגדים לקרבנות.

ובקול דממה דקה אומרת חכמת ישראל הקבלה (שער המצות לארי ז"ל דפו"י דף צט, דפו"י דף מב): "מדרגת החי דלעתיד לבא תהיה כבחינת המדבר דעכשיו ע"י עליית העולמות". מי לא יבין שאי אפשר להעלות על הדעת שיקח האדם את בניו ברוח אשר יטפחם וירבה אותם להיטיב ולהשכיל ויזבחם וישפך דמם. אמנם הזמנים רחבים, שונים וארוכים ועת לכל חפץ. כל זמן שהמעמד המוסרי של האדם מכל צדדיו, בין מצד חלישות החומר שהיא תולדה ישרה יוצאת מהחולשה המוסרית, שצריכה ג"כ אליה, "תשב אנוש עד דכא, ותאמר שובו בני אדם" (תהלים צ) הפגעים האנושיים ככללם, תולדות נאמנות הנה מעונותינו ועונות אבותינו, נצרכים הם לבל ירום לב האדם בגאותו, לבלע ולהשחית כל קושט ודת, לנאץ כל קדש, כל צדק ויושר, בין מצד עצם מדרגת המוסר הנמוכה שלא הגיע זמנה כלל להיות אפילו רשאה להטפל עם הצד המוסרי של משפטי בע"ח, ע"כ כל אותו הזמן הגדול והארוך שהאדם עודנו נזקק ונדרש לאכילת בשר, לזביחת בע"ח לצרכיו, כל הזמן שעוד יש חפץ בהחזקת החיץ המבדיל בין האדם ובין יתר החיים, מצד צורך שמירת מעלתו המוסרית שלא תתחבל ותתטשטש - כל הזמן הזה כמה מגונה יהיה,

וכמה שפלות ערך והריסת מצב של התרוממות הנפש תביא לאדם דליגה פחזנית כזאת, אם כל זמן שלצרכיו החומריים יזבח בכל אות נפשו בע"ח לאכול את בשרם, ולהורות ההכרה הפנימית בחסדי ד' טובו ורוממות כבודו, אשר כפי הנטייה הטבעית החזקה מתבלטת היא בהקרבת קרבנות, "עולות מחים, וזבחי רצון" (תהלים סו) פה במקום הצורך לפתח את מקור האורה, של התנשאות האנושות בכלל, תמצא החמלה מקום; כאן יעשה האדם רחמני, ולא יוכל להתאכזר על בע"ח להעלותם קרבן? פה יאמר "שלחן ד' מגאל" (מלאכי א) נטיה כזאת איננה מורה רושם של התעלות רגש האדם לטובה, כ"א על נפילתו המדעית והמוסרית בכללה. מה שפל ונבזה יהיה האדם עם טענה כזאת, בעת אשר יגיע מצב המוסרי של האדם ער מעלה זו, עד כדי להכיר בהכרת אמת פנימית את צד העול שיש בנטיות (בנטילות?) חיי בע"ח. צריכה ההערה השכלית לעשות ראשית דרכה, בהוראת פעולתה על הצרכים החומריים של האדם, שתכליתם שפל ונבזה, ושרשם פתוח אל יסוד זוללות האדם השפלה. אמנם הקרבנות שהם באים לתעודה נעלה, להוציא אל הפועל את רגש הכרת הטוב, למקור הטוב, לאדון עולם הטוב והמטיב, יתברך שמו, שכן הכרת טובה היא כח מוסרי אביר ונאור המסתתר בנפש, ומבקש את תפקידו לצאת בפעולות מורגשות, שהפעולות הללו המה האותיות והתיבות שהמיות הנפש הזכה מתכנסות בהן, למען תוכל לשוב למנוחתה מעצמת געגועיה, להורות אות תורתה העמוקה, המתפרצת כפרץ מים רבים, כשטף נחלים גדולים רחבי ידיים הזורמים בשאון דכים "מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ד' - עדותך נאמנו מאד... ד' לאורך ימים" (תהלים צג) לפי הרגש הבריא והחזק, לפי רגש האנושי הטבעי, שלא נחלש כלל מרפיון לב ונקיפת נפש, מפקפוקים של פחד המצויים אצל חוטאים ופושעים היודעים מרת נפשם, "פחדו בציון חטאים" (ישעיה לג) אבל ההרגשה הבריאה להכרת טובה לשם ד' אלהי עולם, יוצאת אל הפועל ע"פ טבעה בזביחת זבחי קדש, בהקרבת קרבנות, בשביל תעודה רמת ערך כזאת, ראוי יותר לותר עליה חיי החי, ולמצא בה את תעודת חייו, כאותה התעודה השמחה של קרושי עליון שמצאו תעודת חייהם במותם על קדושת השם ית', ויותר הרבה ראוי לותר חיי בעה"ח בשביל מטרה נשאה זאת, ממה שראו לותר עליהם בשביל אכילתו החומרית, בשביל תאותו ל"בשר תאווה" (חולין פד). ע"כ אינו בדין שיהיה "שלחנו מלא ושלחן רבו ריקן" (עין חגיגה ז). ובהשתלם והתנשא האדם למעלה זו שיכיר לא מצד רפיון נפש והכמרת רחמים הבאים מחולשה ומורך לב, כ"א מצד ההכרה המלאה של יסוד הצדק האלהי את הדופי שיש בזביחת בע"ח, צריכה להיות ראשית דרך קיום, ההערה השכלית הטהורה הזאת, בהנזרו משחיטתם לצורך אכילתו החילונית - מהלך התעודה השלמה תבא עם הדעה החזקה והאמתית שהתפתחות המוסרית האנושית בכללה תבא בהנהגתה ע"י מסילתה מונהגת בה מיד ד'; ע"כ כל זמן שלא התרוממה האנושות עדנה עד למדה זו שתהיה ראויה להגדיל את ערך יחסה עם בע"ח במשקל המוסר הטהור - עד אז, לא ויתור הוא כ"א גם זבחי צדק, זביחת בע"ח במקום הראוי, ובהקבץ עמים יחדו, וממלכות לעבוד את ד', יביעו מעומק נפשם, ההודאה היותר עמוקה, היותר מרושמת לפי טבעו של אדם ורגשו, ואם הרגש יהיה מעט סולד מזביחת בע"ח, לא מפני שכבר בא הזמן של ההכרה השלמה של המוסר המתיחש לבע"ח להעשות, כ"א מפני הצפיה הגנוזה בטבע נפשו של אדם, אע"פ שלא יצאה אל הפועל, שזהו שורש לשאיפות רבות, שהם באות להגלות יותר מערך הזמן והתקופה, אין בזה רע, כ"א עוד יחזק בנפש רושם של דעת, שחובת הכרת טובת ד', והודעת גודל ערך כבודו, היא צריכה להתגבר באופן נעלה כזה, עד שתכריע את כל הכחות האנושיות המתנגרות לה אליה. ואפילו המעולה שבכחות, רגש הלב הנוטה לשאיפת הצדק, גם הוא ראוי להיות עולה כליל על יסוד הכרת אמתת כבוד ד' וטובו, מפני שהכרת דעת ד' וכבודו היא עמוד יסודי לשכלול המעלה האנושית היותר רמה, שכדאי להרבות במחירה, ודבר נעלה מאד הוא שירשם באדם רגש חזק, שיותר ממה שיוכלו תכונותיו הטבעיות לשאת בציוורם, ראויה שתהיה עומדת אצלו ערך הכרת כבוד שם ד', המרומם על כל ברכה ותהלה. אמנם בהגיע תור האנושות לצעדים היותר רמים, בהרפא כליל המח?

של הנפילה המוסרית, שגרמה את הצורך של שימת איבה בין הגזעים, כמקום שהיתה ראויה להתכונן דרך סלולה, של יחש אהבה ואחוה, בין האדם לכל החי אז מברכת הטבע, מיתרון המוסר וטוב ההנהגה, ויותר מכל, מעונג החכמה, משמחת הצרכ והמישרים התמידית מאור רעת ד' והתענג על טובו, ימלא האדם אמץ וחיל, ער לאין צורך לשימוש אכילת בשר מצד העמרת חוזק כחות גופו. ותכונת המוסר תתרומם כ"כ עד כדי הערת הצד החיובי של משפט הבע"ח ביחשו של האדם אליהם, על העת ההיא שהיא ראש פסגת הגעת הקול תורה הטהורה, אמרו חז"ל דברם הגדול, שהוא גדול ומפליא "כל הקרבנות בטלין לע"ל" (תנחומא אמור יט) והכתוב אומר על קץ החזון "וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים" (מלאכי ג) הבליט מנחה מן הצמחים, במקום הקרבנות, ורמוזה ג"כ בתורה "ונפש" גבי מנחה בניגוד הזבחים שכתוב בהם "אדם", להורות על סבת החסרון, כלומר "האדם" המסופר במעשי בראשית בירידתו ונפילתו, הצריך להקמה משפלותו המוסרית, ויחד צד צפון הפרוץ ומיוחס כמפורסם באומה ומקובל לצד הרעה וחסרון ההשלמה, לחשובי הקרבנות, להורות שחסרון ההשלמה הכללית הוא מן המקום האמתי לתכלית הקרבנות כדי להשלים למען מלאת את החסר, והגביל "לרצונכם תזבחהו" (ויקרא יט) שיהיה אפשר וראוי לומר רוצה אני.

היחס לחומר

קובץ א תקצ.

כמה נואלו האנשים שאינם מסתכלים בפליאות הטבע וחוקותיו בגודל מעשה אלהים שבעולם. באין בסיס של השקפה חמרית גדולה ועשירה, ההשקפה האצילית מתטשטשת. כל החוצפה והכפירה באה לעולם לתבע את עלבון החומר מבעלי הצורה המפריזים, העושים עול להחומר בבטלם וברדפם אותו, בין בצדו המעשי בין בצדו העיוני. וכל המטפלים בחומר ביושר ובצדק, בין הנותנים חלק הגון לגוף ולתביעותיו, לחברה ולתביעותיה וצרכיה הארציים, בין המיחדים זמן להסתכלות מדעית בכל ערכי החומר בארץ ובשמים וכל אשר בס, בהיות עינם ולבם אל הרוח והנשמה העליונה מכל, הם מביאים את ברכת האושר והשלום בעולם, והם הם הנם החיל אשר נגע אלהים בלבם, בוני חרבות ומשובבי נתיבות.

אורות האמונה

השתעבדות השכל והתרדמותו הבאה ע"י איזו השפעה, הרי היא השחתת עולם. וכל מה שהיא באה ע"י השפעה יותר קדושה, ההשפעה היא יותר מזיקה. דומה היא לנבלה של נבואת שקר בשם ד', על עשיית רשע וטומאה ע"ז ושיקוצים. ע"כ כשבאה ההשתדלות של התרדמות השכל בשם האמונה, בשם יראת שמים, בשם שקידת התורה ועשיית המצות, הרי היא שקר נורא וטומאה מזוהמה שחייבים קדושי עליון עבדי ד' הטהורים לצאת חלוצים להציל את העולם, את ישראל, את התורה, את האמונה, ואת כל קודש ד' מיד המחבלים הללו, יהיו מי שיהיו, בין שהם שקרנים שרוצים רק להונות את הבריות, לובשי אדרת שער למען כחש, בין שהם חלושי רוח קטני דעת שמפני אטימת האור השכלי אצלם, מפני כחות הרגשתם וגשמיות ציורם, הם רומסים בשקידה ומרץ את החומר המעשי, ומושרשים בהציורים האגדיים של האמונה במובן החיצוני של קליפתם, שמביא לעולם דלות רוח וגרעון חיים. והם בתומתם וחלישתם ובגאותם נשכלותם ואכזריותם הפנימית, הבאה מתוך גאווה וטפשות ודיעות משובשות, בענינים היסודיים של הכרת האמיתיות הגדולות, שכל האמונה מבוססת עליהם, יתאמצו להדריך את העולם ברוח קצר במשטמה ויאושרפיון ידים ומדנים והשפעתם גורמת להרדים יותר את השכל לכבות אורה של תורה להרחיק את

העולם והחיים המאושרים את טוהר המדות וזיקוק המחשבה מן האדם ועי"ז הנשמות כושלות ונופלות ובני אדם חיים חיי בהמות שפלות באין דעת ותבונה באין הכרת כבוד שמים המלא עולם המחיה עולמים המעודד רוח ונשמה. אמנם יש מה לקחת גם מתכונה מאופלת זו סוף כל סוף אצור שמה המון טוב יש שמה הבעת הזהירות להאדם מבלי השען יותר מדאי על בינתו הוקרה גדולה למורשת אבות שבה כל יסודות החיים גנוזים אבל רק במירוק וריחוף בשיטוף הגעלה ליבון וטהרה אפשר לקחת את הטוב מהטובים שבמשפיעים התמימים הללו ועכ"פ לכבד אנחנו צריכים את הטוב המנוחל בישראל שבהם. ובהתחברותם של וחוש יראת שמים ואהבת המצות וההתהדרות בכל הטוב המנוחל בישראל שבהם. ובהתחברותם של היסודות השונים, יצא לאור האמת הטוב האומץ והחיים וכימי עולם יופיע אור על ישראל ועולם יבנה ויכולל ברב פאר ברב תפארת ואמת וישב עמי בנוה שלום ובמנוחות שאננות ובמשכנות מבטחים ומציון תצא תורה ותהילה לכל אפסי ארץ.

כותים

י'. והני כותאי עשורי מעשרי כדחזי רב מאי דכתיב כאורייתא מזהר זהירי, דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרכה מדקדקים בה יותר מישראל. תכלית התורה היא כפולה, השלימות הפרטית של עבודת ד' של כל יחיד ויחיד, בין מיראת ד' באיזה מין ממני היראה שתהי', יראת העונש או יראת הרוממות, או מצד אהבת ד' וגעגועי הנפש בכללה אל אביה שבשמים, שמוציא מן הכח אל הפועל בכל מין עבודת ד' שתשיג ידו, בין בדברים מחוייבים ע"פ התורה, בין בהנהגות ומוסרים מוסכמים לעצמו ע"פ שכלו והדרכתו בכונתו לשמים. ועוד יתרון עקרי יש לישראל מורשה קהלת יעקב, והוא התכלית הלאומית שיש בכלל התורה והמצות, שהם בכללם מחזקים את האגד הלאומי ומוסיפים עוצמה בסגולות הלאומיות. ויען שלאומיותם של ישראל היא הדרך הכבושה להדריך את כל העולם כולו בדרכי ד', ע"כ בתיקון ושכלול של כנסת ישראל תלויים כל גופי תורה ומצות. אמנם בענין הדקדוק הפרטי, לדקדק הרבה בדקדוקי מצות, יש הפרש בין אלה ב' התכליות, מי שאינו מכיר התכלית הלאומי לא יוכל להבין מושג כללי לכללות התורה והעבודה. ע"כ רק מצד אמונה ויראה, וע"פ רוב יראת העונש, ישקיף על המצות, כי בלא הבנה עקרית בעומקה של תורה שבנויה ע"פ יסוד כנסת ישראל בכללה לא יוכל לעלות למדע מבורר לדעת את ד' ולעבדו באהבת אמת. ע"כ לא יכיר שום הבדל בין עיקר מצוה לדקדוק רחוק. כי כולם תכלית אחת היא למי שאינו יודע דרך התכלית הכללית, ואם אמנם הדרך כשהוא לעצמו הוא טוב מאד, דבאמת גם ע"י ההבנה הכפולה של השלימות הפרטית והשלימות הלאומיות דכנסת ישראל בכלל. יש יתרון רב לכל דקדוק ודקדוק קל שנכנס לאוצר הכללי ומתלקט לחשבון גדול של אושר וגדולה כללית, מ"מ לזה צריך השקפה יותר ברורה. אבל מי שלא עלה בתכלית המעלה, לפעמים ע"י היתרון יולד איזה חסרון, שמתוך שמבין התכלית הכללי, יוכל לעלות על דעתו כי ימצא התכלית רק בכלל המצוה, והפרטים הם בכלל מלואים ושומרים שלא תזנח תכלית המצוה, כי הדקדוקים שומרים את משמרת הכלל, ע"כ יש הבדל ברעיון הישראלי בין כללות המצוה לדקדוקיה. והנה הכותים אינם מכירים כלל לאומיותם של ישראל, כי עוד כצר נחשבו לכלל האומה מצד לאומיותה, והשתתפם בתורה אינו כ"א מצד רצונם לזכות בשכרה, או הכרת האמת למצויינים שבהם. ומדוייקים דברי חז"ל, שגם המעלה את הכותים ונותן להם יתרון שאינם גרי אריות, אומר שהם "גרי אמת", ואינו כלשון המורגל להם ז"ל בכל מקום על הגרים "גרי הצדק". והיינו שצדק נקראת כנסת ישראל, שיסודה להביא צדק עולמים לכלל המין האנושי. ומי שאין לו יד ושם באלהי ישראל, אע"פ שמכיר הוד התורה מצד צד האמת שבה לעצמה, נוכל לקרותו גר אמת ולא גר צדק. ע"כ כל

מצוה שהחזיקו בה כותים, הרכה מדקדקים כה, ביחוד רק במאי דכתיב באורייתא, כי יסוד תורה שבע"פ הוא ביחוד מצד התכלית העליון של הכסא, שהוא התכלית הלאומי שצריך שיהי' המרכז חזק מאד, וערבים דברי סופרים יותר מיינה של תורהשבהם מבואר התכלית הכללי בגילוי ברור. אמנם יש ג"כ בכלל הדקדוקים, דקדוקים של תפלות, שיוכלו להולד ממנו דרך להבחין בין עקר לטפל, וביותר שאין דרך להגביר מדת הצדק ע"י העבודה כ"א בההבנה הברורה של התכלית הכללי, שעל ידה האדם מוצא את עצמו עוסק בצרכי ציבור הכלליים וגומל חסד עם אומתו ועם כל העולם כולו. איזהו חסיד המתחחד עם קונוועס קן דילי' מקום שממנו שאב כל אשרו והפרחתו, דהיינו אומתו. ע"כ רק ההבנה האמתית תיישר את דעת האדם לכונן אשוריו במעגל הטוב והישר, להיות זהיר בכל דבר בדעת ותבונה ולערוך ערך לכל דבר כערכו, ולהשמר ג"כ מהפרזה בדקדוקים כאלה שאין רוח חכמים נוחה מהם, ומביא ג"כ לשקוד על דלתי תורה כדי שיוכל להכיר ההבדל הראוי בין עיקר וטפל ולדעת מי נדחה מפני מי. מה שאין כל אלו המדות היקרות הנמשכות בדרך המצומצם הפרטי, שאין בו מדת תורת ד' התמימה, שהיא מורשה קהלת יעקב הגוי כולו. ואחרית תקלה זו של ביטול ההערה הרוממה הלאומית מביאה ג"כ לעבודה זרה, כי בהיות שכל האדם משוטט לתן טעמים למצות, ולא ימצא באמת רק בהכנסו דרך השער אשר לד' שהיא שערי צדק של כנסת ישראל, ממילא ישגה לתלות דמיוני שוא ובוקי סריקי של הבלי ע"ז או קרוב לה בתורת אמת. וזהו שהביאה להכותים סופם שמצאו דמות יונה להם בראש הר גריזים, תחת ירושלים שהיא מקדש מלך ויסוד הלאומית בחרו בהר גריזים להורות על תכלית הפרטי לזכות רק בברכות, שע"פ רוב לא תתרומם נפש האדם בזה יותר מהשער הנמוך של עבודה ע"מ לקבל פרס. והיא דמות יונה שכנס"י אמנם נמשלת ליונה שמצות מגינות עלי', והמצות כולם המה לתכלית העליון של הצורה הרוחנית של עבודת ד' המיוחדת לישראל, שאין בזה שום הגשמה חלילה הם בערכם המצות לא לשם הדעה האמתית הזאת כ"א לתכלית הפרטית של ברכות המכוונות להר גריזים, לא יוכלו להנצל מהגשמה ימצאו להם דמות יונה, שאמנם אינה מחלפת בת זוגה באחר, אבל חשבו רק בעבור הפרטיות של מציאות הברכות. אשר "לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא", ו"ד' אלהים יתן אמר המבשרות צבא רב", שאמרו ע"ז חז"ל לשכל דיבור ודיבור נחלק לשבעים לשון, שהוכן בו פתח תקוה לכל האדם אשר ע"פ האדמה. וע"ז אמר "אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ". תכלית ההוד וההדר הוא כדי להודיע תפארת ישראל בעולם ע"י שכלול האמיתי של כנסת ישראל, וע"י ההכרה של תפארת ישראל ידעו כל העמים להשכיל ולאמר "בית יעקב", שבו תלוי כל תפארת ישראל בעל הקורה שראוי שיכנס בעוביה של קורה. "לכו ונלכה באור ד'", "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ד' ואל בית אלהי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה, ודבר ד' מירושלים". אמנם לפי ערך גדולת התכלית ראוי להתגדל אהבת הדקדוק ביותר לכל פרט קטן מרוב אהבה ויקרת ערך. אבל התרוממות הנפש לתכלית הכללית תשבית מעט את הקשר הטבעי לדקדוקים היותר רחוקים, וצריך ע"ז זהירות מיוחדת והגברת הכח השכלי, לקשרו בשכל המעשי יפה. ואצל הכותים אשר לא ידעו את שם ד' אלהי ישראל, שאינם מתנשאים אל רוממות התכלית הכללי, אינם צריכים ע"ז התגברות כי משפט אחד להם, הכלל והפרטים. דוגמת הדבר מצינו בבני"א היותר נמוכים אין להם מרכז של חיים במח, וע"כ גם כל חלק קטן מגופם מפרפר בחתכו, ולפעמים ישוב ג"כ ויגדל שאר חלקי הגוף ויהי' לבע"ח נמוך בצורתו הראשונה. ובע"ח השלמים להם יש מרכז מיוחד במח, ויש הבדל בין האבר המרכזי לאברים הצדדיים, מ"מ ודאי שע"י הכרת המרכז מרומם יותר אפי' ערך האברים הצדדיים, מפני שהם עשויים לשמש מרכז גדול ואדיר העשוי לתכלית נשגבה ורמה, כצלם אלהים שבאדם.

מכתב יד הרב

לעולם צריך להזיל אור מן הכלל על הפרטים. "בלא דעת נפש לא טוב". ואיך יבוא הדעת עד שתהיה דרך החיים כולה מאירה אם לא ע"י התעלות אל הכללות אל הצינורות שהפרטים יונקים מהם את ליחם. אפשר לעסוק בתורה ובמצוות שלא לשמה גם בלא דעת. יראת העונש במדרגתה היותר תחתונה היא מתדמה לכל יראה אלילית, הנתמכת על הבערות ועל מורך הלב שהיא תולדתה הקבועה. ואע"פ שגם היא יפה היא כשהיא מחוברת אל אור חיים גדול, וזנבא דאריא אריא, הלא מ"מ אין מעמד כזה יכול להאריך ימים, והאומה מתחלת להרגיש משבר רוחני עצום ונורא מאד. הכרח לרומם את הדעת, לבסס את החובה לא על בסיס של פחדנות נמוכה כ"א על המאור של ההכרה העליונה המקפת את כל מאורי הנשמה ומי יתן זה לנו אם לא נהיה עסוקים במאורה הפנימי של התורה.

ירדו מאד תופשי התורה, גם תופשיה הפנימיים. נחלשו הנפשות של בעלי הרזים. הקבלה והחסידות נתהפכו למין לימוד של מילים, שרוח חייהם הוא כצל בנטותו. הכל בא מפני שהלימוד קודם להמחשבה, מה שהוא הכרח גדול בענינים המורגשים, אבל בעניני הרוח הגדולים, אין מוסרים כ"א לחכם ומבין מדעתו, ומשהחלו להמסר לטפשים שאין בהם זוהר חי עצמי, ירדו מקדושתן, ונעשו למין גופי הלכות. וכשהנשמות מתהפכות לגופות הן מזיקי עלמא, אין בהם אותו האומץ החמרי של הגופים, ואותה הגבורה של הנשמה ודאי הם חסרות כ"ז שאין יונקות משרשן עצמן, ע"כ הן נעשות קרח מכאן ומכאן.

החופש, עם כל ההזקות שהוא מביא אל אטומי הלב ואל זחוחי הדעת, מ"מ יביא בהכרתו רוח חיים בתוך הספירה הרוחנית העליונה. יתעוררו הנשמות של בני חורין, ויכירו שהם בעלי רעיון ומחשבה עצמית, אז יהיו כלם מוכנים לקבל את האור של האוצר הטוב שיש לנו מורשה מגדולי המחשבה שהיו אבות העולם, בעלי החפש והאור במלא מובנם.

אין חידוש על מיתת הרוח הנראה לעינינו במחנה הצעירים החושבים. כשאין מבינים את הקישור הכללי שיש לכל הענפים עם שרשיהם בחיי הכלל ובחיי הפרט, נעשה הכל תמוה, סר טעם ומכאיב לב. ולהבין את חיינו אנו, חיי ישראל המעשיים והמחשביים בקשר שלם וגמור, צריך השפעה טובה ממורים שהם עמלים לדלות ממעמקים כאלו, ואלו חדלו חדלו.

הרגש אע"פ שהוא עני הרבה מן השכל בכח ובהתפשטות, מ"מ הוא יותר מהיר ממנו, אבל הוא משתמר רק כל זמן שלא נחרבה הסביבה ע"י פגעי הזמן. הרגש הטוב שבשמירת מורשה קדושה, נתן לנו גם בהמון את הטעם על קישור הענפים אל השרשים, הפרטים אל הכללים. זה היה בימים מקדם בכללות האומה, וגם עכשו בחוגים שיד הזמן עוד לא נגעה שם, לא לטובה ולא לרעה. אבל במקום שהחיים החדשים עם חפציהם והגיונותיהם שלחו את ידם, שוב אין כח לרגש לעמוד. ידברו בו יחידים בעלי התפעלות, רכושי מוחין דקטנות, על לב רכי לב, המוניים למחצה או עד גמירא, אבל לא ישנו את החיים. הרגש, כיון שהזמן מכה אותו בידו החזקה, אין בו כח לעמוד, הוא עומד רק כל זמן שצורתו הישנה יש לה איזה ערך, אבל כיון שנפסלה, נפסל גם הוא, אין בידו לחדש צורה. זאת היא עבודת השכל, והשכל היותר עמוק, היותר חפשי טוב ואדיר, ומאין ימצא כשאין מוסרים את נפשם ללון במעמקיו, ע"כ נדמה כאילו הכל נחרב. השכל

כשיתעורר, יבנה את הכל, הוא איננו זקוק לצורתו החיצונית כמו הרגש, הוא יודע שאם משל אחד אינו צולח לפי הזמן להסביר את מה שהוא רוצה, מתגלה הוא אז במשל אחר, הלבושים משתנים ולא עצם ההויה המוחלטת. ובשכל, רק בשכל, בחכמה יבנה בית נבצר את החיים ע"פ כל המעמדים החדשים.

כשאנו מסבירים לעצמנו את ענין האלהות שאין זולתו וכל המציאות כולו איננו כ"א הארה אלהית, ואותה ההארה מתגלה היא באופנים שונים באופן המגולה הפרטי, אע"פ שהגילוי אחד הוא לגבי האלהות המגולה, וכשאנחנו מודרכים ע"פ לימוד זה גם בדרכי המוסר המיוחד של היהדות ושל התורה והמצוה בכל פרטיותה, אז אנו נזקקים מיד לתרץ את ההבדל שבין טוב לרע רק באופן הגלוי אל הפרט המתנוצץ בפנימיות הוייתו, שכל הטוב מקורו הוא הקשבתו את יחשו הכללי, והרע נובע משכחתו את היחש הזה ואת מציאותו האמיתית. ואע"פ שבפרטיות הרע נוצץ שכחה להיחש האמיתי, מ"מ אין שום מציאות חוץ מהאלהות, והשפלות איננה בשום אופן כ"א החשכת מאור הכרת העצם את עצמו. לפי לימוד זה, כל מה שנדמה לנו מציאות בפ"ע שאנו דנים עליו, הוא ירידה שכלית לנו, ומסבבת ג"כ בע"כ ירידה מוסרית, ומ"מ יש בתוך מבט זה ג"כ כמה מדרגות, אבל כולן יורדות מהאמת המוחלטת המורה שאין שום מציאות אחר זולת הארת האלהות.

אע"פ שההשגות העליונות היותר רוממות, שתכונות האמונה בנויות עליהן, הינן הרבה יותר נעלות ונשגבות מכל מה ששכלנו תופס, אשר ע"כ ההשתדלות של תפיסת השכל בעניני האמונה, אינה תמיד רצויה, ופעמים אפילו הרבה ממעטת היא את דמות דיוקנה הקדושה של האמונה האמיתית, שהיא נותנת חיים ממש, חיי הנשמה לאיש הפרטי ולאומה בכלל ולעולם כולו בכללותו, מ"מ לא למותר היא ההשתדלות של ההתאמה של כל מה שהוא קבוע באוצר האמונה, אע"פ שהוא בא מן השמים, ונחקק ע"י נבואה ורוה"ק, ומתקבל בתוך הנשמה ג"כ ע"י אותו הנצוץ של רוה"ק, שמשתרר בטבע כל איש השומר את תומתו ואמונתו - עם ציורי השכל. מפני שמ"מ לעולם ישנה בצורות השכל המבורר הקרוב לנו מאד, דוגמאות, לכל מה שהוא חקוק באמתו ברישומי הנבואה ורוח אלהים העליון. וכל מה שאנחנו מיחדים את זווגי הצורות של השכל המבורר לנו עם הצורות שרק קצה התחתון שלהם נשקף לנו בעד האספקלריא של קודש של הניצוץ של הכשר רוה"ק הצפון בלבנו, שמתעורר ע"י קדושת אמונה תמימה, וריבוי המחשבות הקדושות, בעמל נפש של מעשים טובים ות"ת מרובה בקדושה וטהרה, כך מתחזקת נפשנו, והאורה הרוחנית שלה מתפשטת על כל הוייתנו. וכל מה שיש בפרט יש בכלל גם בכללות האומה וכללות האנושיות, וממילא בכללות ההויה, יש מין זיווג זה, שעל ידו מתיחדים כל הניצוצות, הפרטיים שהם עומדים מצד עצמם למעלה מכל תכונת המציאות החמרית של כל דומם, ומעל כל תכונת הצמיחה של כל צומח, ומעל כל תכונת חיים של כל חי, ומעל כל רגש ודיבור של כל מדבר, ומעל כל שאיפה כללית שהיא גנוזה בכלליותם של הסוגים היותר כלליים - עם הניצוצות הדומים להם בתוך כל אלה במטבע הפרטית שלהם. וההויה כולה בכלליותה ובפרטיה מתחזקת ומוסיפה ע"י זיווגים הללו אורה גדולה והיא מתעלה לקראת תפקיד פיתוח שלה שהוא נמצא בכל מדרגה. ע"כ אנחנו מדמים את כל מה שנוכל לחקק ע"י צורות שכליות היותר ברורות בכל דרכי החילוקים שאנו מחלקים בסוגים הרוחניים שאנו משיגים את פעולתם בברור עלינו, אל מה שהוא יותר עליון, שבכללותו אנו בטוחים בוודאיותו, אע"פ שאין לנו שום הבנה אל הברור הפרטי של כל מה שהוא ממעל לנו בהחלט.

האדם צריך לכבד מאד את רצונו ונטיות נפשו, שהם התגלות היותר נכבדה שבהויתו. אבל דוקא מפני זה

צריך הוא ליסר את נפשו בתורה וחכמה תמידית, כדי שיבא למדה זו שנטיותיו ורצונו יהיו ראויים לכבוד, כי יתלהבו תמיד אל הטוב והנכון, היותר ראוי ונחמד. הסדר של שילובי המחשבות כמו שהם במבט הבהיר של המחשבה העליונה החפשית והרחבה, שונה הוא לגמרי ממה שהוא בהמחשבה הנמוכה, אע"פ שהיא משתלשלת ויורדת מתולדות תולדותיה של של(ובל) העליונה הנשגבה; וכשמתבגר הדור והיחיד וכח פועל מהמחשבה הבהירה מתחיל להזריח עליה הרי באה דחיפה גדולה המכריחה לסדר את כל השלובים של המחשבות במערכה התחתונה, ותנועה זו מסבבת יסורין גדולים בראשיתה והם חבלי משיח הרוחניים.

א. מצות פריה ורביה היא בתור מצוה, מקודשת בקדושת אדון כל העולמים ב"ה, היא קובעת שורש המוסר העליון בנפש האדם. שכל זמן שהאדם יחשוב שיסוד הוית האדם והמציאות הוא לרע, א"כ עצם מציאות ההויה, הבאה בבחירה במין האנושי, הלא היא תכה שורש שהחיים עצמם אינם נובעים מחק צדק ומוסר חלילה, כ"א מחק של התגברות הנטיה הטבעית על מדת היושר, וזאת הדעה היא שורש פורה לכל מדות רעות בהנהגת האדם, בחיי הבית וחיי החברה, לראש ולענה, שע"פ זאת ההשקפה הרעה, יהיה כח האגרוף ראוי למשול, והגבור ראוי להתגבר על החלש, בין בצדק בין שלא בצדק, שהרי פרטי החיים ומעשיהם, אינם יכולים להתרומם מעל לשורש כלל החיים, ומקור הויתו. אמנם כשבאה המצוה בתור חיוב וקדושה אלהית מהאל הטוב, הלא יודעים אנחנו שחק של יושר ושל צדק עליון, הוא המסבה הפנימית בגורם הוית החיים, ובזה כח המוסר והצדק נמשך יפה בציורו על כל פרטי החיים ומעשיהם ומניעיהם. והנה כאשר בהוה יראה האדם לעיניו את החיים בתור סבל ומשא, וכי נח לו שלא נברא יותר משנברא, ע"כ המצוה של המשכת החיים והמציאות, תעורר כל השכל להתעלות, כשם שתעורר את רגש הצדק והיושר להתחזק, וישא האדם עי"ז דעו למרחוק, להכיר את המציאות כולו באהבה אחדותית, ואת העבר וההווה מחובר אל העתיד, ג"כ בחוברת מאוחדת. והעתיד העשיר באין קץ, הוא יתן לנו פתרון על רוממות ערך החיים, הבאים דוקא ע"י שלשלאות הסיבות, משפל מצבם אל עלייתם עד שהצדק האלהי, הסוקר הכל מראש ועד סוף, מחייב את המצוה היותר שרשית, החובקת את כל היקום לעדי עד, בתור עשיית צדק וחסד היותר גדול ואדיר, להביא יצורים מרגישים ומשכילים, למצב של חיים מוצלח ומעודן לאין ערוך, למצב שהחיים לא יהיו עוד משא והכרח, כ"א חמדה ועונג וטובה אמיתית.

והנה הרעות הבאות לעולם, שממררים את החיים ומהפכים את עדנו לעול ונטל כבד, הלא המה מתגרת יד התוהו והחרבן. כל זמן שעוד לא יצאו אל הפועל, כמה דברים שהם ראויים להופיע בתור מישבי עולם, בין בחומריות בין ברוחניות, האדם מוצא את החיים כבדים עליו, ע"כ אמר ד' פרו ורבו ומלאו את הארץ. מילוי הארץ בכל מובנה, בין בכמות בין באיכות, יהפך את החיים לעדן ועונג בתיקון הרעות הנובעות מהחרבן והשממה, שהוא כל מה ששיג האדם בשכלו המעשי והעיוני להיטיב את מצב החיים ע"י מה שישכיל להשתמש בכחות הטבע הגנוזים, לטובתו ואשרו.

אמנם בזה שיישב את הארץ, בצדדיה שבלא עבודתו היא חרבה ומשוללת תיקון ומציאות, עוד איננו הגמר, כ"א הוא צריך לשום אל לבו שהכחות עצמם, שהם מוכנים להועיל לטובתו, כשידע ערכם וישכיל תעודתם ושימושם, המה יהיו לו לרועץ, כשלא יבין ולא ידע איך להשתמש בהם. ע"כ צריך למלא את הארץ ביחש להחלקים שבהיותו בלתי עובד בהם אינם מביאים לו תועלת ומחסרון התועלת המוכן, ממילא החיים נעשו כבדים, עוד עליו לכבש אותם הכחות שיעמדו לו לשטן על דרך החיים כשלא יכירם כראוי, ובהכרח וחכמה ידע לעשותם לעבדיו, המביאים לו אושר וטובה. כשהחיים נעשו כ"כ נחמדים ומתוקנים, שופע כח

התיקון וחשק ההתעלות על כל הסביבה החיצונית. וזאת היא תעודת הרדיה בדגת הים ובכל החיה, בשעה שלענין האכילה, זה הצורך המוכרח הנובע משפל המצב של החיים, יהיה לו די בכל פרי עץ. כשיבאו החיים למדה זו, אז תושכל תעודת המשכת החיים בתור מצוה קדושה, ומשפט צדק, הנובע מיסוד הצדקה האלהית, הטוב ומטיב ב"ה. כח האהבה הכללית, המתפשט על כל היקום, והנסקר בחמדת הצדק עד סוף כל הוד החיים היותר נעלים ונשגבים, שיהיו יוצאים בהתמשכות החיים לדור דורים, הכח הזה ישלח קויו, ומפרטי ניצוציו יקום חלד. וזאת היא תעודת האדם, להכיר מקור האהבה ועוזו כחה, כי היא נובעת מנחל ד', מזיו החסד והטהר של המדות היותר נעלות, וחפץ הטוב, החסד והצדקה. כאשר ידע האדם זאת, תהיה אגודת חייו מתברכת ממקור הברכה, איש ואשה, זכו שכינה שרויה ביניהם. הידיעה בשורש האהבה ותעודתה, היא תעמוד ג"כ לכונה למקומה ותעודתה, ואם שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, באהבה הכללית, השואפת לשכלול החיים, השולטת על הענף הפרטי הקטן והמצער, יתפרדו הנאהבים, ואחד מהם, ולפעמים שניהם, ימצאו את תעודתם הכוללת, המתעלה על רגש הצר אשר ללב האדם. המחשבה העליונה שהזאת הכללית האלהית, לא תוכל להגבר בחיים כ"א ע"י מצוה אלהית, מברכות שמים מעל. למחשבות נעלות כאלה, הנושאות דעה על העתיד היותר גדול ונשגב, לא תוכל לב אשה ע"פ רוב להתנשא. תעודת האשה היא להרגיש יפה את ההוה, להרגישו בכל רגש קדוש ומלא עדן, אבל לא תוכל להתנשא אל מה שמרום מהרגש שבלב הרך, ע"כ עליה האהבה פועלת פעולתה הזמנית, שגם לה, בהיותה נמשכת ואגודה במשך חיי החכמה הטהורה אשר בלבב איש חכם, היא מתעלה מאד, ואשת חיל עטרת בעלה, ע"כ לא לה ניתנה הנטיה הנהדרה של הוד החיים בתור מצוה. חלילה לטשטש את שלטון הרגש ע"י המטרת אידיאלים יותר מהראוי. ע"כ האיש מצוה על פ"ו ולא האשה, עם ששניהם בכלל הברכה, ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו. הברכה תחול על כל נפש כפי מצבה, והמצוה עומדת לעד, לעולם ד' דברך ניצב בשמים.

ב. מצות מילה. ההתחלות של המציאות הם הציורים השכליים והם פועלים וגורמים את הסידור שבמציאות והוייתתה בחומריות ורוחניות כפי ההנהגה העליונה של החכמה האלהית. ע"כ מצד השלמות הנפלאה שהעתיד האנושי נועד לו, שאין קץ ותכלית להעונג הנשגב והנעלה שיהיה להחיים כשישתלמו לתעודתם, וזה הכח הולך הוא ומתעלה ע"י הדורות בהמשכם, ע"כ הדחיפה של כח המשכת החיים בדורות גדולה מאד, עד שברב עזה תוכל להתהפך ג"כ לרועץ, לשכח מן האדם את תעודתה הנעלה. ובאשר בכלל האדם צריך לעול חיים כבדים לגידולו, כ"ז שהעולם הוא בקלקולו, הוכרח טבע המציאות להיות מסור בכח מכריח, החזק בטבע האנושי יותר מכח המוסרי, הנמצא בתכונה טהורה רק ביחידי סגולה, זאת היא המשכת הערלה המוכרחת לכלל האדם. אבל המכירים את אחדות השם יתברך, וכח שלטון הצדק הבא באור פניו ב"ה בעולם, המה יכירו את תעודת החיים העתידים למין האנושי, ובעומק נפשם ימצא זיכרון עדין אלהי מלא הוד וצדק, להקים דור נולד, למען קרב יותר את השלשלת הגדולה המושכת את התולדה לתעודת יוצרה הטובה ונפלאה, ואין צורך וגם למחסור הוא המציאות של ההכרח הבהמי הסובב את מעגל התולדה, ע"כ הערלה היא חרפה לישראל, והמילה - אות ברית בין זרע קודש לאל הקדוש, אלהים חיים ומלך עולם. אבל כמה חכמה וצדק, וכמה עמוק צריך להיות הקנין של הצדק האלהי בנפש עד כדי שהכח המושל בגבורה בהמית בעולם ימלא כל עזו בהמשכה של אהבת חסד וצדקה, צדקת השי"ת בעולמו, למלא זה התפקיד נתנה התורה כולה, שרק במצותיה ודרכיה, שנתנו לצרף בהם את הבריות, ראוי יהיה האדם לבא למדה זו. ע"כ כלולה כל התו"כ בזאת הברית, כאשר אמרו ג"כ דורשי רשומות ברי"ת במספרה עם עצמות המצוה בחשבון תרי"ג. ומה נאמנו דבריהם ומה עמקו למי שמשדל להבין, שלא המעטת כח

החיים היא צדקת ד' בעולמו כ"א הגדלתו והעלאתו למעלה רוממה ונשאה, שימצא בטהרתו כל הענג והעז אשר ימצא בבהמיותו, אבל באופן אנושי, הראוי למי שהוא נברא בצלם אלהים, העומד להתענג על ד'. (נצני ארץ יב)

הכל במדה. אם הרוחניות תתגבר בשטפה שתצצה את הכל לשטוף והחול (ל) והחיים כלא יהיה נחשב ונשטף, לא תעמד הרוחניות ההיא בעמדה לא משאות נפש תשא בחיך כ"א הזיות ודמיונות כואבים. אמנם אם לפי מנת הרוח תתעורר גם הגויה אל חגה, אם יקר עיני הוגה הדיעות חודר במסתרי-אל החיים והטבע, ועל יסוד הטהר של האומץ הרוחני ייסד את טהרת חייו המעשים, אז ינבעו בכל עז, ותורת ד' בפיו תהיה אמת.

ורשום שם: דברי הרב א"י קוק ז"ל על ענייני קבלה מרשימותיו (צולמו מכ"ידו נמסרו לי מידי רבקה שץ)

התיקונים, וכן הרע"מ, הם גילויים עליונים בלשונם ממש, מרוחו ונשמתו של רשב"י ומשה, הרי הם כאלו דבריהם ממש, ובעולם האצילות נחשב זה ממש דבריהם. אמנם בפשט, בעולם העשיה, הרי הם נכתבו בידי צדיקים וקדושים אחרונים, בזמן מאוחר. מה שמובע בלשון בבטנים מאוחרים רבים. אמנם עצם אמתותם בא בגילוי עליון כי הדברים המדוברים גם הם נשגבים, ומקורם בקודש עליון ואי אפשר בלי רוח"ק. ויחסם לרשב"י, ולסבא, משום שהדברים נתגלו להם, לא רק בתכנם, אלא גם בלשונם וסגנונם, כהרהור, שבהבדל ממחשבה. הרהור היינו המחשבות בקולות האותיות במוחין, ובציורי האותיות, וזה נקרא שם הכותב. וכשהגילויים מתגלים רק בהברות אותיות נשמעות, מלוליות, ולא נכתבות, אומרים שזהו שם הדורש. ע' תיקון"ז תיקון נ"ה, דף פט.). אמנם זהו כחו של האריז"ל ובית מדרשו, שלא כתבו דבריו בלשון הזוהר, והרהיבו להכריז שהוא גילוי לו לעצמו, מאת אלהי הראשונים והאחרונים, כמו "קול גדול ולא יסף" - ולא פסק", שגם בדורנו הנעזב לא עזב ד' אותנו, וגילוי דברו ורוח קדשו מקשקש באזנינו וברוחנו. רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימוש מפיד ומפי זרעך ומפי זרע עד עולם. ויודעים הם ישראל להבחין בין קודש לקודש, ובין ראשון לאחרון. וד' אלדינו אלדי ישראל הוא אלד הראשונים והאחרונים וקולו קול גדול ולא יסף ולא יפסק לעלמין, וכבודו חדש עמנו, בחידוש ימינו כקדם.

וכבר דבר ע"ז הגאון בעל מטפחת ספרים, הבא בהוכחות רבות לידי מסקנא, כי התקונים ורע"מ וכו' (מלה זו אינה ברורה בכת"י, יתכן, על פי הענין, שזה פיענוחה, ויתכן שלא) נכתבו בידי אחד הרבנים הספרדים, בסגנון המחקר הספרדי, ובלשון הדרשנים, אלא שנכתבו ברוח"ק, בשם הכותב, בגילוי נשמות צדיקים, קדושי עליון. ודבריו אמת וצדק, ומהם אל תזוז. וכן יש להצדיק קודש דברי רמ"ח לוצטו בריש קל"ח פתחי חכמה שמצאם בספר עתיק ישן נושן, כלומר הכללים באו לו בגילוי עליון בלשונם, - והוא היה לו מגיד, כידוע, היינו גלוי מחשבות מלוליות נשמעות, כמפי מגיד, - ואח"כ כשפסק מבוע הגילוי עשה פירוש לו, שבמובן ידוע, הוא פירוש לדברי עצמו, אלא שבראשונה היה בגילוי ואח"כ בהסברה והבחנה שכלית מסודרה, כבפירושו על אדרא רבא, אדיר במרום, שמרגישים שם עליות וירידות כאלה. אמנם כשיד הבקרת נוגעת בדברים אלה קדושת הדברים נופלת (אולי עדיף לקרוא: נשפלת) בעיני הדור, וגם בעיני היחידים, ולכן העלימו ודברו בלשון כזו, שהיא לא (אמת) [כן] כפי הצד התחתון, ואמת מהצד העליון.

יסוד הדברים קבלתי מפי מרן שליט"א.

לויתן ושור הבר

אורות הקודש ח"ב שיז-ח.

רז הַתְנוּעוֹת העכשויות מתברר בזה, שהקודש עצמו, אור העולם, העומד למעלה מהטבע, מהגופניות והחברתיות, תובע הוא. מהעולם בכלל. ומישראל הפזור והשבור בפרט, את הדקיון של הטבע, הפשטות, הבריאות. הנורמליות שבחיים, בהרגשה, בשכל, בהתפעלות. מתקרבים אנו אל כל תביעות הטבע, מתלכלכים אנו בזהמתו, אין מוצא להגן כי אם על ידי הארות גדולות, על ידי הופעות נשמתיות אלהיות, מגלות רזי עליון, מודיעות האגור בסתרי חושך. בקירוב אל הטבע יש שנאת הקודש הרגיל, הצורר את הטבע, המשדד את מערכתו. הקודש הרגיל. המורגל מאז להתהלך עם הטבע בקרי, אוגר הוא את שארית כחו להלחם עם הטבע, אבל לוחם הוא עם הטבע שלו, כושל הוא ונופל במלחמתו. הטבע המתנשא לתבוע את דקיונו. שנעור על ידי תביעת הקודש הגנוזה בקרבו. מתנשא עם כל שלילותיו, שונא הוא את הקודש, גם הטבע שלו, גם את הודו ופיו ובריאותו, פה נופל הטבע, ונכשל במלחמתו. לויתן ושור הבר, שניהם נופלים במלחמתם, ונעשה מבשרם סעודה יפה לצדיקים. מי שלא נשקע בהבלים, לא זנו עיניו אחרי קניגאות של אומות העולם, המשחיתות את תפארת הנשמה, את הוד אצילותה וטהרת מדותיה, הרי הוא זוכה ומזכה לראות קניגיון מלבב זה, עומד הוא ממעל לשניהם. גבריאל בכח אל עליון, מעורר את המלחמה, צור עולמים בהגלות אורו וקודש עליונותו גומרה, העשו יגש חרבו. רואה היא הנשמה, הנזונה מלחמה הפנימי של תורה, את הכחות הבהמיים, שביבשה ושבים, מתאבקים, לוחמים בקצף, מתנפלים זה על זה, כל אחד חושב, אני אכבוש הכל, אבל לא לדגי הים, ולא לבהמות הרים הנצחון, כי אם לקורא בשם ד', והוא ימלט, וימלט הכל.

אורות הקודש ח"ב דתכא-ב

ליקוטים

התורה היא למעלה מן השכל האנושי, כי השכל עומד על הספק, והתורה היא ודאית. השכל הבא מתוך התורה ועל ידי התורה הוא הנקרא זיהרא דאדם הראשון. זה הוא השכל העליון הבהיר, שכלו אור, שכלו זהר. [משנת הרב תשנב סג]

לשון

כל לשון בכללותה היא הארה אחת מיוחדת, בעלת השקפת עולם שלימה, שבכוחה אצורה כל הספרות אשר תישא בכל משך זמן קיומה, מראשית התפתחותה עד אשר תעבור מהעולם. וכל הלשונות כולן מתפעלות זו מזו. וראויה התורה להידרש בכל הלשונות וצירופיהן, ומרדכי בייל לישני ודריש להו. וכל נימוסי העמים הקרובים והרחוקים, הכל הוא אור מתפשט, שתוכו רצון נועם ד' בצורות שונות. וחכם לב ידע לזכך ולצרף את כל היגיון אשר נפתלו ארחותיו, עד אשר ישיבו לעצמות טהרתו ערפלי טוהר קלה.

השפות מתחלקות למדרגות, החבור המתאים לכל רגש וכל הקשבה עם הצלצול הקולי תלוי הוא ביסוד ההארה הכללית של הנשמה בהקפתה על העולם ומלואו וכל הסתעפותיה ובהירות ההכרה של השקפת

העולם בתור התגלותה של ההארה האלהית, היא גורמת את היסוד הקדש של הדבור, שקוליותו היא התגלות לשון הקודש. ובאותה המדה שהכרה זו מתחשכת, הולך הצד החול ומתגון בתכונת הלשונות וסגולותיהם, וכל הגדוד הבלשני עומד מסודר זה אחר זה, כדמות מעתיקים מיסוד מקורי, שהם באים בתור העתקה מתוך העתקה, שבהירות המקור מתעלמת לפי התרחקותן של ההעתקות ממנו. ונחשבת היא השפה הארמית בתור העתקה הראשונה מיסודה של השפה העברית, הנושאת בתוכה את המילוי של סגולת הקודש בתוכן הדבור הכללי. ראש מילין קלח-ט

אורות ישראל פרק ז

י. כשם שהאידיאה הנפשית האישית מתגלה בצורת הגויה בחיטובה וצביונותיה הפרטיים, כן מתגלה האידיאה הכללית של האומה דוקא בכל פרטי אוצרותיה, באמונתה, בחכמתה, בשפתה, בארצה, בתקותה, ובכל מנהגיה. ואלה בעצמם הנם הגורמים היותר גדולים לתן לה אומץ וחיים, כל מה שהם מתחבבים ונעשים יותר מורגלים בחפץ לב בדרכי החיים.

יאה שפה, מתוך שהיא נובעת מרוח האומה, פועלת היא להטביע יפה את חותם האומה ע"י התגברותה ושלטונה בחיים ובספרות. שכך היא המדה, שהענפים מגבירים הם בהתגדלם את כחשרשם וגזעם, בהזיקם אותו לפעול ולהשפיע בהם חיים ולח. מזה אנו דנים על כל מה שהוא מושפע מרוח האומה הכללית, שכל מה שהוא יותר מתפשט הוא יותר מקים את יסוד האומה ומחזק את עצמותה, עד אשר בנקל הננו באים אל יחש התורה והתענפותה ישראל. כל פרטי תולדותיה של תורה, הקרובים והרחוקים, המעשיים והעיוניים, מרוח אלהים של האומה נוצרו ונתהוו, כמו שעל ידה נתגלו הנבואה וכל ההתגלויות היותר עליוניות וכל פרי הרעיון היותר מתדקדק ומתזער, כל זה תלוי במדרגותיה של כנסת ישראל בגילוי רוחה ופריו. על כן אמוצהוקיומה, רענונותה והתגברות המשכת חייה התאדרותה, תלויים הם ביסוד התגדלות ענפיה אלה. הרעיון הפנימי הוא יותר שייך עוד לרוח האומה מהשפה. ואם אנו בפה מלא מודים שפעולת השפה, מתוך שהיא נשאבת מרוח האומה, הולכת ופועלת על הרוח עצמו שהוא מחוללה, לחזקו, קל וחומר שפרי הרוח היותר פנימי, שהם הרעיונות, ההגיונות, המעשים והדעות, שהתחיה הלאומית ממשיכה ומגדילה את הוקרתם ושמירתם.

יבכל לשון נובע מהשקפה מיוחדת על המציאות. השקפה של קודש על המציאות כולה היא ההשקפה הישראלית, וזאת ההשקפה המיוחדת חוללה את הלשון העברית, שהיא באמת השפה הקדושה. הריחוק מההשקפה הקדושה נוטל את זיו השפה, ואע"פ שיטיפו הטפות רבות לחבב אותה, מפני כמה טעמים, שנראים הגונים, מ"מ בתוך המגמה של החיים, הפונים אחור למגמת ההשקפה המלאה קודש, מסתתרת שם שנואה לרוח השפה, המלא את כל מהותה. על כן השפה תהיה ברורה רק באותה המדה שיקרא בעולם בשם ד'. הטעמים הפרטיים על קדושת השפה מתקבלים הם, אבל כולם אינם כי אם צירופים אל הכלל, שהוא תכונת השקפת עולמה בכללה.

חזון הגאולה, דף רעב.

גדודיקר, מגיני השפה! עוסקים אתם, במסירות לב נאמנה, בחלק רשום של החזרת עטרת ישראל ליושנה. שפת קדשנו שנשתכחה מפיות רבבותינו, הנכם הולכים ועמלים להשיבה בפי גדולינו וקטנינו. ישר כחכם

ותחזקנה ידיכם בעבודה הקודש הזאת, של השבת שפת קדשנו בדיבור החי השקולה כשישבת ארץ ישראל הקבועה לחיי עולם (ספרי, האזינו, לב קטע מג). בטוח אני בכם שלא תשכחו את הכלל הגדול מכללי התורה: "כי כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא". יסודות רבים וערכים גדולים, שהם הם עיקרי מהותנו ונושאי תחייתנו ותקוותנו בעבר ובעתיד, נשתכחו לצערנו הגדול מחיי חלקים ידועים בדור בנינו. ואתם גדוד חלוץ חמוש ברוח נכון, לכו בכחכם זה, והתאמצו גם אתם לעבוד, יחר עם הגנת השפה, בהחזרת כל עטרונינו ליושנם, היו בעצמכם למופת, למען דעת כי השאיפה לתחיית השפה, אינה שאיפה בודדת, שלקחה לה רק ענף אחד מעץ חיינו, כי אם היה תהיה לשאיפה כוללת רבת אונים, ורבת תוצאות על כל שדרותינו בארץ התחיה ותקות העולמים, ובתפוצות הגולה המצפה להושע, להשיב לנו על ידי תחיית שפת קדשנו ובכחה את כל חיינו העצמיים, את כל משמרת התורה והמצוה, אשר בהם קנתה שפתנו הקדושה, את כל כוחה ואת כל ערכה הנצחי בישראל ובעולם. חזקו ואמצו אחים חביבים, והמשיכו מפעלים חיים, טבעות רבות ערך; להשלשלת הגדולה והקדושה, אשר חזו נביאינו, בתעודת בנין ארצנו, ושיבת שבותנו: "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ד'".

מינות

קובץ ג שי.

המינות מבטלת את ישוב העולם, ועם זה המצוות המעשיות, מפני שנאת הבריות השקועה בתוכה. ושנאה זו מעוררת מדנים, ואור האהבה האלהית מסתלק, ואינו יכול להתפשט בחיים, להחיות את כל ארחות החיים בקדושת התורה והמצוה. ושנאה עמוקה זו, שארס נחש בתוכה, מתלבשת בלבוש אהבה וחסד, ובני אדם נצודים ברשתה, ומתמלאים איבה וחמת רצח, וסופם לגיהנם. עד יערה רוח ממרום, ומציון מכלל יופי אלהים יופיע, לשפט את הר עשו, ולהחזיר המלוכה לבעליה, להכיר את חסד עליון אשר אמר לעולם יבנה, כי לא תוהו בראה לשבת יצרה. ואהבת העולם, החיים והבריות, והמציאות כולה בכל דרגותיה, תמלא רוח ונשמה, וחיי עדן, חיי נחת וגיל, חיי שלווה ושמחה, חיי רצון, נדבה ואהבה, מלא עז וכח נערץ, יחלו להגלות בעולם, ברב הוד ובשפעת תפארת. והחיים העשירים יתפצלו לכל ענפיהם, וימלאו פאר לשא ענף ופרי. ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

אורות כ"ב

העולם ומלאה לאור ישראל מחכים, לאור עליון של בהירות תהילת שם ד' של עם זו יצר לו אל לספר תהילתו. הידיעה המנוחלת מברכת אברהם הברוך לאל עליון קונה שמים וארץ, לעם לבדד ישכן ובגויים לא יתחשב, לעם אשר ד' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר, העם המטהר את העולם כולו מטומאתו ומכל מחשכיו, העם אשר נחל חמדה גנוזה, כלי חמדה שבה נבראו שמים וארץ, לא חזיונות לב, לא מוסר אנוש, לא רק חפץ הגון וציור טוב, לא הפקרות העולם החמרי בכל ערכיו, לא עזיבת הגוף ביסוד ערלתו וטומאתו, ועזיבת החיים והחברה הממלכה והמשטר בשפלות זוהמתם, ולא עזיבת העולם וכחותיו הטבעיים אשר נפלו יחד עם חטאת האדם בשפלותם, כ"א רוממות הכל, אור הלבנה כאור החמה ואור החמה שבעתים כאור שבעת הימים. אין מוחם ולבם, אין נפשם ורוחם של כל עם ולשון, יכולה להסתגל לקדושת עולמים, לחדות גאות ד', שליטת היצירה מעומק ראשיתה עד עומק סופה, החבוקה כולה בהאחדות האלהית

בעומק טובה, ברעם גבורתה, בטהרתה וצחצוחה. ואנו מכירים את כל השפעותיהם השונות של כל ההדרכות של האומות כולן, את דרגותיהם לפי ערכם, את האור שבתוך החושך לכל מדותיו, ואת עומק המחשכים לכל מיניהם ושאיפותיהם. נצחנו את העננים הכבדים והמגואלים אשר לממלכות האליל, והננו הולכים ומנצחים גם את ענני החושך הקלים מהם. ביטול המצות המעשיות אשר יצאה מהנוצרות וצדדי אלילותה, יחד עם התגברותה לקלוט לה מאתנו ערכי אמונה ומוסר בפומם ממלל רברבן, לאמר הרבה ושלא לעשות גם מעט, מקושרים המה מאפלים הללו עם אותה ההתטמטמות הגויית שלא תוכל להכיל בלב הערל את השקפת העולם האלהית העליונה בכל זהרה, שהיא קושרת שמים וארץ, גוף ונשמה, אמונה ומעשה, ציור ומפעלים, אישיות וחברה, עוה"ז ועוה"ב, הויית העולמים בראשיתם וגורלם באחריתם, רוממות העולמים, שמחת שמים וארץ וכל היקום, במחיית שם ושאר וכל צל אלילי, בהטהר גם שפל דרגת העולמים מזוהמותיו, בהתישר גם העקמומיות היותר מעוותה ומלפפת יחד עם כל סילוף, גם היותר קטן וקל, ואור יזרח לישירים. והעולם הגויי ככה הוא מורכב מחולק, אין אחדות לגוף עם הנשמה אין חבור והתמזגות פנימית לרוחניות העולם וגשמותו, אין קשר פנימי בין המעשים ורחשי הנפש. השיתוף הוא להם לעת עתה תכלית העליה, לפני זריחת אורן של ישראל, אבל כמה אומלל הוא העולם שהרשעה וההחשכה הזאת מרימה בה ראש, והיא מתאמרת למבחר מאוייו, כמה אוצרות רשע כלולים תחת שקר נורא ואיום זה שיש לו טלפי חזיר שהם מתפשטות לעין כל עובר לאמר ראו שאני טהור, וכמה אומללים הם הרעיונות השוטפות מתוך העולם הטהור והאמיתי אל שפך זוהמא עכורה זו, כמה אור צריכים להרבות לגאול את האורות נפולי המחשכים, והם יגאלו, יגאלו גאולת עולמים בגאולת גוי קדוש.

אורות כ"ג

ההפקר של העולם המעשי הבאה מתוך אותה ההתפרצות אל העולם הרוחני בלא סדר ותיקון של קודש כשם שהוא מונע את אור הקודש מהתפשטותו בעמקי ההויה כך הוא מוריד ערכו ומחשיך את יפעתו ברום העליון ונשאר הציור האלהי שאין קץ וסוף ראשית ואחרית לכבודו, מוגשם ונשפל. אויב חרף ד' ועם נבל נאצו שמך תאות ענוים היא גדולת ד'. אורן של ישראל מודיע שם ד' במרומים ובמעמקים. וכל עומק והשפלת ההשגחה והשליטה, ההויה והיצירה, מביאה רוממות השקפה והתעלות אין סוף. אמנם יש אשר הרשעה מקבצת כח מפוזר בכל מרחבי העולם החיצוני בכל חוג המעשה והמפעל ומוסיפה ברק להדלקה הרוחנית הציורית. אף שהם מקסם כזב ושקר שאין לו רגלים מ"מ הרי הוא ניטל מזיו הקודש בגניבה. והקדושה לוקחת בחזרה את כל אורות הגנובים הללו ומעמקי האמונה הציורית והתארת אידיאלי המוסר מתגדלים ומתאמצים יותר ויותר ע"י שביית האויב והחזרת כל הנפש והרכוש אשר לקח בהעשותו כמצולה שאין בה דגים וכמצודה שאין בה דגן.

אורות עמ' כ"ג

כשם שמכירים תנאים אקלימיים מסוגלים לבעלי חיים ולצמחים שונים ויותר מזה תנאים מובדלים לסוגים, הים והיבשה העפילה באויר וההליכה, ומי שמסוגל לאחד מהם אם יחליף את תפקידו במה שמוזר לו, את נפשו הוא קובע, ככה הם החילופים הרוחניים מצד פנימיות ערכי החיים שלהם. בכל ספירה רוחנית יש ערך חיים מיוחדים כ"ז שהדברים באים רק למגע של הכרה אין הדבר חודר כ"כ עד עומק החיים אמנם כיון שבאו לידי הרגשה, כבר החיים מתרשמים בו ביותר ע"פ תנאיהם המיוחדים, וכשבא עד לידי אמונה ודבקות אז החיים נטבעים במטבעתם המיוחדת ואם הם נאותים לאותו המקצע אז הם מתברכים ומתאדרים, ואם אינם נאותים לו, כפי מדת ריחוקם וניגודם ולפי מדת שיקועם בתוכו

והשרשתם, ככה תהי' מדת חורבנם ואיבודם. זאת היא התכונה העמוקה של ההשתמרות מאשה זרה במובן הרוחני אשר דרכי שאול ביתה ורגליה יורדות מות וכמה גדולה היא מדת ההמשכה לרכי לב וקטני דעת, הולך אחריה כשור לטבח יובל וכעכס אל מוסר אויל. בית ישראל יודע בחוש קודש העמוק שלו איך להשמר מפח יוקשים ויודע הוא בבהירות להגן על עמדת קיומו הרוחני האיתן גם נגד אותו כח המושך של הזרות אשר נגוזו מבטן אמו אחרי שנתנכרו וקנו להם תכונה זרה ואת פרטי הזריות איכות ההשתמרות ועמקי האבדון שבהם וכל הליכות היחש עמהם הוא סוקר והם בספרתו בדיני תורה והכרות אמונה בדעה מבוססת ורוח אמיץ כראוי לעם עז אשר עז לו באלהים סלה.

אורות עמי כ"ד

ד' צבאות הוא ד' אלהי ישראל וצבאות ישראל צבאות ד' הם. ברוחנו ועצמות נשמתנו חרותים במכתב אלהים כחו וגבורתו של יוצר בראשית העולם ומלאה מיד ד' נוצרו נתהוו קמו מתהווים וקמים חיים ומתקיימים מתפתחים ומתאזרים. הלאמתנו בנחלת ד' קשורה היא ביצירת מעשה בראשית כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים הגבורה האלהית השרויה בעולם שחדשה את העולם ומחדשתו בכל יום היא היא שמפיה שמענו את התורה מפי הגבורה שמענו אנכי ולא יהיה לך וכל התורה כולה קבל משה מפי הגבורה את הגוף אין אנחנו עוזבים לא את הגוף הפרטי ולא את יא: הגויה הלאומית כ"א אנחנו מנצחים אותה יודעים אנחנו שהיצה"ר והיצה"ט יצירה אחת היא מידי אל עולם וכמו כן עוה"ז ועוה"ב העולם החברותי המשטרי והרוחני התיאורי המוסרי האידיאלי והאמוני, הכל חטיבה אחת היא והכל עולה במעלות הקודש ומשועבד לרצון גבוה ויסוד הכל הוא אמרתי ונעשה רצוני. גבורתנו עדינה היא, א"א שתהיה עד לכלה הגבורה האלהית בעולם אינה נפגשת במה שחוץ להמצאתה וק"ו שחוץ לשלטונה א"כ היא עשויה בכל תכסיסה בעומק רחמים המצאת הניגודים מרחיבה את גבול היש הטוב מבחין את הרע והרע מעמיק את הטוב מרשם ומאלם אותו ספיגה כללית זו בהכרה עולמית אלהית, חדורה עד תהום הנשמה משולבה במעמקי ההיסטוריה הלאומית, אחוזה במלא עולמים, חובקת באהבה את כל ומתנשאת בגבורה על כל, מלאה ענוה עם כל וחשוקת רחמים אל כל היא יסוד תפארת ישראל המובעה באמת ליעקב במטרת כסא ד' בעולם שלא תפסק ולעד היא מקיימת ומחיה אותנו לא ברכב ולא בסוסים יסוד גבורתנו הוא כ"א בשם ד' אלהינו נזכיר המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד. ואם שטוחה היא הכרתנו את עצמנו, שטוחה היא הכרת העולם את ערכנו, לקויה היא הבנת העמים את חשקנו ואת המעוף האלהי שבחיי נשמתנו, ע"כ מתמזמים הנסיונות הראשונים שקמו בלא העמקת היסוד, בלא חשיפת מעין החיים. ומזמוז זה, רקב נורא וכאב חודר זה, יחדש עולם חדש. רוח חדש יבא בעמים, הכרה חודרת ופנימית בישראל. עז וגבורה חשק ואבירות אמונה ונצחון עז, התהפכות עומק היאוש למקור ישועה ופריחת חיים, רוממות הקודש כימי עולם הופעת התבונה וחריפות הבקורת, הסדרת החברותיות ועומק האמונה, חידוש הנשמות והרטבת הגויות, בדליגה ובסידור, ממקור הכרת הקודש של גדולת שם ד' אלהי ישראל אלהי עולמים, יוצר כל העולמים ויוצר רוח האדם בקרבו, אשר ממקור חיים אשר עמו, חי ישראל מעולם ועד עולמי עד, והתגדילתי והתקדשתי לעיני גויים רבים וידעו כי אני ד'. ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גויים יירש וערים נשמות יושיבו. אל תיראי כי לא תבושי ואל תכלמי כי לא תחפירי כי בושתי עלומיך תשכחי וחרפת אלמנותיך ולא תזכרי עוד כי בועליך עושיך ד' צבאות שמו וגואלך קדוש ישראל אלהי כל הארץ יקרא.

אורות עמי כ"ה

המינות מתוך שיצאה מתוך המחנה אל החוץ, הרי היא מפרדת מחרפת ומגדפת אומרת מי לי בשמים

אע"פ שבפיה תדבר רמות ודברים חלקו מחמאות רפיון בטחונם של ישראל אחרי כל ההבטחות ושבועות עולמים ובחירה אלהית נצחית בהם להיות סגולה מכל העמים שמתאמצת המינות להרחיב, הרי הוא סעיף מסורי הגפן נכריה של הפרדת רשות הגבוה אותה הרשעה החושבת להפר ברית בשר וברית הארץ גם יחד המדמה בחולשתה הפנימית כי הגוף וכחותיו העולם החמרי והופעותיו בחירת האדם ורצונו בכל ערכיו הנם דברים מופרדים שיכולים לסכל את עצת ד' העליונה ותוכל לפי זה ברית עולמים להיות מופרת ע"י סבות צדדיות כחטאות ישראל והתגברות הרשעה החמרית בעולם ולא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו כי אלהי עולם ד' עושה שלום ובורא רע והכל עבדיו לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא וישראל שבט נחלתו ד' צבאות שמו והעולם הגשמי וכל עומק הרשעה המקננת בבשר הכל קשור בתנאים שחקק בהם צור עולמים בעולמו שהוא רשות היחיד של יחידו של עולם אין עוד מלבדו אפילו מעשה כשפים שמכחישים כח פמליא של מעלה. ונשמת ישראל באור עליון זה היא שרויה, ממקור חיים העליונים הללו הוא מקבל את שפעת תורתו תורת עולמים ברית עולם לא תשכח ולא תוכל שום הגברה רוחנית פנימית לעבור את פי ד' ולסור מחוקותיו חקות עולמים ומקור הגבורה והעז גם זו שמתגלה בכבישת החיים, מתוך אוצר גבורת אל ד' יוצר עולמים היא לקוחה ולהגשים ולגלות בחיים ובמעשה תוצאות תורה עליונה זו קרואים אנו לאורו של משיח שיתנוצץ מכל העברים מכל מסיבות החיים מכל הבחירות מכל העצות מכל משטרי הטבע מכל ההשכלות ומכל הקדושות מכל הנסים ומכל הנפלאות ועני רוכב על החמור בעצמו עם ענני שמיא כבר אנש אתא.

אורות האמונה

המחשבה ע"ד הממשיות של העולם, מחזקת את הדייקנות המעשית ומאמצת את יסוד הגבורה. ולהיפוך הציור האידיאלי והחזיוני של המציאות, מחליש את האופי של הגבורה, ומכניס את התוכן המעשי בתוך החזיון הרעיוני. המינות נכשלה באבן טועים של ממשיות העולם החמרי, בצורה גסה של פירוד מאחדות השלטון האלהי, והגביהה עצמה מתוך התוכן המעשי והממשי, ברצותה לעלות לעליונות האידיאליות, ונכשלה בזה שגברה החמריות המופרדה, בציור, ושעבדה את התוכן הרעיוני אליה והרי היא משסה את אוצר כל כלי חמדה, בהתחילה בחיבורא וסיימה בפירודא. הנטיה החסידית מיעטה את הממשיות של העולם, ועל פיה הוחלש המרץ המעשי, ונתעלה בתוכיות הרעיונית. אמנם מתוך שלמותו ירד אח"כ להגן על המציאות המעשית, המוגבלת בעולמה, ולא דמתה להמינות שקצתה את המעשיות מתוך פרידה שאין לה איחוי. אורח התורה אינו עסוק בנטילת הממשיות של העולם כ"א באחדות השליטה. והגבורה האלהית ניכרת בבליטה ובהירות, והתוכן המעשי מתדייק מאד. ואם יבאו עולמים שהכל יתעלה, אז יתעלה כל תוכן הגבורה, כמו שהוא ניכר בבריאה הממשיות המוגלמת, ביתרון מעלה, שהיא עצמה תאיר באור החסד הגדול שההבהקה האידיאלית שרויה בה. ולאוצר חיים זה עיני כל תלויות, והוא בא דוקא לפי רוב המעשה. ונתנה תורה לישראל מפני שהם עזין, מימינו אש דת למו, דתותיהן של אלו אש.

קובץ ה מא

עולם מלא הוא סודן של ישראל. המעשה והאמונה ביחד, כל הממשיות וכל האידיאליות של מלא עולמים, בשרשם והסתעפויותיהם, ושאית התאמתם וזיווגם היותר מותאם, להוציא כלי למעשהו, להכשיר את החיים ואת המציאות, וכל היש המלא, לתפקידם. החוש הקדוש והבריא הנאדר בקודש של הסתכלות מלאה במציאות ושרשיה, זהו כשרון ספור תהילת ד' אשר לישראל, המאמץ אותם בישועת עולמים, הנותן להם עוז עולמי עולמים, הויה מושרשת בכל מלא עולמי עד, עד שהם הם מעוז היש, וכל העולם כולם בהם

הוא תמוך, קיים ונאזר. ההרמוניות שבמהותם היא נפלאה ומיוחדת, והיא חודרת והולכת עד ההרמוניה החומרית והסתגלותה אל ההרמוניה הרוחנית של עצמיותם הם, ושל כל ההויה העונה ברוך לעומתם. סגולת אור החיים הזה, של התאמת העולמים, של זיווג החיים בכל ערכיהם, בצורה עושה פירות ופירי פירות לעד ולעולמי עולמים, גנוז הוא בתורה. ותורה זו, מן השמים היא נתונה, ומן השמים ירדה לארץ, והרי היא מחברת את כל היקום, ע"פ אותו התואמות של יצירתן ועצמותן, ע"י חמדה גנוזה, שהיתה גנוזה לפני הקב"ה אלפים שנה קודם שנברא העולם, סוד העולם, תיאור ההויה, מסקנתה, יושר תוארה, מהותה, עטרתה, והתרוממותה האין-קצית. כי יקום נביא או חולם חלום אשר חזון רוח ידבר, אשר יקח לו עמדה ממטבע אחת בעולם, שתוכל למלא חזיון נפש, גם ירד תהומות לחידור החמירות ועוזו כשפיה, ואם יעלה שחקים לצפיות רוחניות עליונות ומרבית קסמיהם, החזון תוהו הוא, בסורו מדרך עולמים, בהחלישו יסוד איתן של חיבור כל העולמים, המוחשים והחזיוניים, עם כל שרשי שרשיהם, אשר רק מידי אביר יעקב ואבן ישראל נתנו, בהכרת אמת, רוממה מכל שחקים ועמוקה מכל תהומות. ועוזו האמת חודר והולך ביצירת החיים של הנשמות אשר לגוי איתן, גוי קדוש זה, אשר כל כלי יוצר עליו לא יצלח, וכל לשון תקום אתו למשפט תרשיע, כי צדקתם מאת ד' היא, לא מהגיונות לבב אדם תולעה, לא מהכמרת מעים של רחמים של איזה בעל רגש, ולא מרגשי קצפון של איזה מתרגש בגבורה, במקום גבול ותיוויים מיוחדים, כ"א מיושב בסתר עליון, משדי, מעונה אלהי קדם, אשר מעון אתה היית לנו בדור ודור, טרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, ומעולם ועד עולם אתה אל. מה גדול ונשא חיי עם פלאות זה, מה רבה הופעת הגודל והשמחה הפנימית, גאות נצח וששון חיי עד, המושרשת עמוק עמוק בלב כל נשמה אשר בעם עולמים זה, רז השמחות, סוד ההודאות על כל החסדים וההצלחות, על כל המשברים והסכנות, על הטוב ועל הרע, כי הכל מאת ד' צבאות יצאה, אדון צבאי צבאות, שכולם בשביל ישראל, וגדולת נשמתו, נוצרו. ממקור מעיניו, פלגים יבלי מים חיים, להחיות המון ברואים לאין תכלית, נוזלים הם. כולם אליך ישרו, תפתח ידך ישבעו טוב. ועם נורא זה, מקור הברכות הוא, מקור החיים בידו, לא יזח ולא יזז, יסוד העולם. וגוי אמיץ זה, יודע לשמח בצור עזו ומעוזו בכל עת, ובכל עת רצון, ביותר, ואני בדי' אעלוזה אגילה באלהי ישעי.

כב.

זביחת היצר הוא הניגוד המוחלט להמינות היצר נזבח ונאפס לא בורחים ממנו ומתכנסים בתוך הציור הרוחני, מסתלקים מן הרשות של הרע שנחשבת בטעות לרשות בפני עצמה בעלת שליטה מיוחדת. הודאה בע"ז זו עוקרת את האדם ואת העולם מיסוד העולם. לא מספיק כלל מה שישנא את הרע באמירה והתרגשות, אחרי ההודאה במציאות שליטתו, כבר הוא אחוז ברשתו. והרע העולמי נח לו לותר על כל, להניח להיות מגדף ומחרף אותו, טופל עליו כל תיעוב, ובלבד שיודה בשלטונו. אבל האמת העליונה יודעת שאין עוד, אמת מלכנו אפס זולתו, היצר נזבח, וסופו להשחט ולהאבד מן העולם, ורוח הטומאה אעביר מן הארץ, והעולמות כולם העוה"ב והעולם הזה יחד כולם לכבודו נבראו. וכל הזבח את יצרו ומתודה עליו, כאילו כבדו להקב"ה בשני עולמים שנאמר זובח תודה יכבדני. סמוכה היא לתשובת המינות המבוטאה בהגדה הסנהדרית אין תודה יהרג שנאמר זובח תודה יכבדני.

מסירות נפש

שמונה קבצים, קובץ ה רנו :

החיים תופסים הם את ערכם רק עם הדעה של קדושת מסירות נפש. כשיש על מה למסור את החיים, אז החיים הם דבר שיש להם ערך של חופש, של קודש, ושל הוד, וכל לח החיים הוא מתגלה בזיוו ע"י קדושת מסירות נפש. ומסירות הנפש היא ראויה להיות על תוכן כ"כ עשיר ומלא עד שכל העושר של החיים עם כל תנובתו האידיאלית הרוחנית העליונה, יהיה נשאב אל תוכו ובטל אליו כניצוץ בלהבת, וזאת יוצאת אל הפועל ע"י מסירות הנפש שבקדושה, של קבלת מלכות שמים שבאמונה וכל קדושתה. חשק מסירות הנפש בשביל היסוד העליון שכל חי העולמים אצורים בו, הוא מבסס את החיים, ונותן להם את צביונם האמיתי, עד שכל מרץ, כל עז וחיל, כל שאיפה טהורה מלאת חיים היוצאת מן הכח אל הפועל בחיי יום יום, מאמונת המשפחה ואידיאליותה עד רום השאיפות היותר כלליות, המתבטאות במפעלותיהם ויצירותיהם של טובי החושבים, ושל טובי הפועלים והיוצרים שבעולם, כולם יונקים הם מזיו הקודש של תשוקת מסירות הנפש על קידוש השם, וכולם הם מסתעפים מהאידיאליות הישראלית העליונה אשר התבטאה בעומק, וכל רוחב ועושר, בכל אמת וטוהר, בכל זיו וחדות עולמי עולמים, ע"י רבי עקיבא ברוממות נקודת קדושתו. כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה ואהבת את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, מתי יבא לידי ואקיימנו הוד העליון של המות בגניזת אורו המתנוצץ ע"י חי בו, והוא יוצר את החיים, ממתים ידך ד' ממתים מחלד חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם, אשרי העם שככה לו אשרי העם שד' אלהיו.

ותכונת מסירות הנפש היא הקדושה העליונה, המגלה שכל נטיות החיים וגילוייהם דברים טפלים הם, והדבר היסודי המהותי של החיים איננו כ"א אור ד' לבדו שהכל בטל לו, והכל מאושר רק בהשאבו באור שלמותו העליונה. וזאת היא תכונת האמת של כנסת ישראל, בעצמיות מהותה, בזאת יתברר שגמלתו טוב לא רע כל ימי חייה שלגבי העליונות הזאת כל סיג ומחשך הוא רק צדדי ומום עובר. וכל מה שנראה שבניך חטאו זה לא רלוונטי זה לא מהותי, כי יש פה מהות, והמהות זה עקרון מסירות הנפש, הכח הנפשי למסור את הנפש למען האידאל הכללי המתגלה בכללות חיי האומה הישראלית שהוא האידאל האלוהי, נצח ישראל, ויכול המעיין השוטף הזה, המלא עוז חיים של קדושה אלהית נאמנה, לשטוף בעוזו את כל החלאה החצונית המקרית, אשר אך כצל לעובר הוא על פני שמש צדקה הזורחת בגאון גבורתה. וא"ת כולו עלי, הא קריבית נפשי קמך(ע"א ד, פ"ט, קמג, ד"ה ותכונת)

ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה.

כח מסירת נפש עבור קדושת השם שנחלנו מאבותינו, מעקידתו של יצחק, היא תחזיר לאיתן היושר את כל שיבושי דיעות המתרגשות לרגלי מכשולים שכליים ומקריים. ביותר תשריש בלבנו ההכשרה למסירות נפש בשביל הדבר היותר קדוש ונשגב, חפץ השם ית', את הנקודה היותר רמה שבצדק הפרטי שאי אפשר לבא אליה כ"א בידיעה הברורה של חופש הבחירה. וכבר היו נכשלים שלא עמדו בניסיון בימי רעה שהי' לעמנו, וישימו להם סתר פנים והתנצלות בכחשם בחופש הבחירה הפרטית. אמנם מסירות נפש מצד הידיעה הברורה של יקרת האמת לבדה, אהבת השם ית' מצד הרגש הטהור שראוי להמצא באיש שלם בשכלו ובדרכו, לא תגלה כ"א את עומק הצדק הפרטי. אבל כשתהי' המסיי'נ מצורפת לרעיון של ההטבה הכללית, מסיי'נ יחיד בשביל הרבים, נתינת החיים בשביל יקרת החיים. נתינת חיי היחיד בשביל חיי הרבים, היא מדת הרוגי לודי שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם. כשמתרכבות אלה שני הרעיונות יחדו, יגלה לפנינו צדק היחיד בכל אורו והדרו, ויקרת ערך הכלל כפי גדרו האמיתי, עד למדת מסירת החיים הפרטיים. העקידה שהיתה בציור ואל הפועל לא יצאה, תורה לנו תכונה הרמה של מס"נ, מסיי'נ בשביל החיים,

מסייג שעמה יש הוקרת החיים. והיינו כי זהו עומק הצדק הפרטי, כששם עצמו נטפל אל הכלל כפי מדת היושר האמתית. זה נודע לנו מאפרו של יצחק, העלתו לעולה ברצון תמים וקדוש בשביל אהבת ד' הטהורה, היא הנקודה היותר רמה שבצדק היחידי. וההורדה, ע"י "אל תשלח ידך אל הנער", המורה כמה יקרים הם החיים, וכי המסייג עצמה נתכוננה כדי להשתמש על ידה בהטבת ערך החיים, לא לאבדה כ"א לרוממה ולהביאה לתעודתה. הצדק הפרטי ימצא לעולם מקומו בחיי עדן עולמים, בחיי הרוח הנצחי, בחיי עד, בהתענג על ד'. אמנם במה יתואר לנו, פה בעמדנו במקום שאנו מוצאים הדבר הרם שבמוסר וצדק בערכם של חיי הכלל, רק בהתכללו עם הצדק הכללי. ומפני שתכונות אלו הקדושות קבועות בנו, הננו נשמרים משחיתה מוחלטת, העוקרת בשובבות דעתה את הצדק הפרטי ומהרסת את היסוד הכללי. ע"כ כמעט נוסרו מיד ד', שבו אל עיקר תכונתם ברית אברהם, איש החסד, השם מעינו להצדיק את כל הבריות כולם, ועקידת יצחק המורה לשום שימוש לעבודת הכלל את הדבר היותר עמוק שבתכונת הצדק הפרטי, היא מסייג באהבה ושמחת לב. (ע"א ב ט רסד)

מנין לדם שהוא אדום, שנאמר "ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם".

כדי לרמוז על חבת הארץ, חוץ מצד הקדושה העליונה שלה שאין קדושת התורה ראויה להתדבק באמת כי אם על החומר הטהור של אדמת הקודש, רצה להזכיר גם כן את התכונה הטבעית שנתקשרה באומה לחבת הארץ על ידי שפך הדם של גבורי ישראל, ששפכו דמם בקנאה רבה בעת המלחמות, כאשר רצה האוייב המחריב לקחת מהם את ארצם ולגרשם מתוכה. הדם האדום הזה, המורה על דבקות טבעית של מסירות נפש, הקבועה באומה בקשר עם החבה הנצחית של הארץ, הוא מתקשר עם ברית הקדושה של הארץ, עד שכל סיבות שבעולם לא יוכלו לנתק את הקשר הקדוש הזה.

ועל כן ראוי לדאוג, בעת אשר הסיבות גורמות חלישות קשר האומה עם הארץ, עד שגם גודל הדור הוא מוכרח לצאת ממנה, להזכיר את כל הדברים המקשרים את הכלל אל ארץ ירושתו, בין מצד הקדושה העליונה, בין מצד הצמידה הטבעית הקשורה בברית הדם והנפש הישראלית, מנין לדם שהוא אדום ופועל לדורות את הרושם החד והעמוק, בנוגע להקשר אשר לא ינתק לעד, בין העם הישראלי לארצו, הקדושה קדושת נצח.

(ע"א ד יד ד.)

נסירת הפרצופים

המהלך הכללי של כל החיים בא בחבור שמיסוד הטבע וחבור שמיסוד הבחירה. אם לא היסוד הטבעי שהושם ביצירה לקיום העולם והשלמתו, לא היה אפשר לבחירה להתקיים. אמנם תכליתו היא הבחירה השכלית, שיעשו הדברים מצד בהירות הדעת עפ"י היושר והתקון. כח הבחירה שבאדם מתגלה הוא מצד הפנים, בראית העין ואופן פנית הלב והמוח. לעומת זה משכן הכח הטבעי הוא בצד האחוריים. החבור באחוריים, מקום שליטת הטבע, בא להשריש את היסוד הטבעי בקיום ובהשתלמות, שהוא מוכרח להיות יסוד ושורש לצד הפנים וגם מתחייב ממנו ונלווה לו. אך החבור הטבעי לעשית המעשים מתוך דחיפה

פנימית עורת, איננו נותן מקום לבהירות הדעת לגלות את פעולתה, לעשות את המעשים הקודמים בעצמם מתוך הכרה פנימית ברורה. השלמות המתברכת לא תתן להשאר לעולם במעמד הטבעי, והיא המרוממת ומעבירה אל מדרגת ההכרה. על כן באים ימים שתדמה נופלת על האדם, והפרצופים נסרים זה מזה. התרדמה שמפיל ד' על האדם בלקיחת הצלע, היא קביעת ערך הטבע שיהיה רק בתור רושם, ולא בתוקף שליטה בפעל ובאין ידיעה ממשית שתוכל לפעול בכח הזכרון את קביעות ציורי הדברים כהיותם, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי. ובכלות התרדמה במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי", והעולם מתכוון בהופעת חיים ותולדות קיימות עדי-עד. שהשכל מבחין שוב את ערך הטבע שהוא רק לרושם כדי שיבנה עליו שכל הבחירה את בנינו. והנסירה התרדמית, היא המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החפשית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבנין, המביא לאחדות משוכללת, "כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך" [עפ"י עולת ראיה א שצב-ג, אורות קמב, מאמרי ראיה □□□□]

[מילון עמיתל הערה]

נסירת הפרצופים -ע' ע"ר ב תצזסי' עד. שמביא הרצ"ה ב"ר פ' יד: "רשב"י אמר דו פרצופים בראו נסרו ועשאו גבים" וכו'. ספר הכללים לרמח"ל (מהד' ר"ח פרידלנדר) כללים ראשונים סי' כח, עמ' רעו-זענין אב"א, ופב"פ, והנסירה: "ברצון הקב"ה שתהיה העבודה בבני אדם, שהיא מה שאינו בידי שמים, הנה יצטרך שהרצון העליון יתן להם ענין שבו לא יהיו צריכים לו ית', כמו שצריכים בשאר הדברים, ויוכלו לפעול מצד עצמם בבחירתם, וזה נעשה במה שאימא יוצאה מז"א, ונכנסת בנוק' ונוסרת אותה ממנו, ובונה אותה שלא על ידו. וזה מה שנותן בשרש התחתונים כח בלתי מצטרך אל ההארה העליונה, אלא מוטבע בעצמם שלא יפעלו בכח מוכרח אלא בכח בחרי' וכו', כי הם המשוונים לשבח מכל שאר הבריות, שיש להם המעשה הבחרייה, והוא המועיל לבריאה והנותן לה השלמות, כמ"ש ונמצאים שותפים עמו ית' בקיום עולמו והשלמתו". ע"ע א"ש ה ווע"א א ב סג, ושם ד ט סט, ע. בס' לאמונת עתנו, ח"ב בקיד-קטז מובאים דברי הרב "עקבא דמשיחא הוא בסוד הנסירה. כנסת ישראל הולכת ומתפרדת מהטבעיות של היהדות, מהקישור של האמונה בטבע, והוא הדין לכללות האדם. אבל הוא כדי לשוב למדה יותר עליונה, ע"י בחירה ברורה. הנסירה מסוכנת היא במקום פרוץ מפני התאחוזה הקליפותא־חוריים, אבל כשעולים למעלה בגבהי מרומים, אין פחד. כנסת ישראל עלתה בכללותה ברום המוסר, בחכמה ובינה העליונה של תוכן הקודש של התורה, שפעלו הרבה דורות וזיכוכי הגלויות. על כן אין פחד מהנסירה, הרחק לא תרחיק ללכת, מיד תשוב בבחירה חפשית, למעלה עליונה שאין לה דוגמא". ובקובץ א תרמג "היכולת לעמוד במעמד הפכי ומנותק מהקדושה, רק היא תתן את האפשרות להרצון המשוכלל לצאת אל הפועל, וכל זמן שלא נתגבר כח הרצון של הטוב בעולם כראוי אין יכולת ג"כ להנתק ממנו. רק בעקבא דמשיחא יבוסם העולם בכללו עד שהרצון העצמי יהיה בתכלית הטוב, ולעומתו תתגבר היכולת גם על הנתיקה הגמורה, ובחירת ההתדבקות בטוב האלהי, תהיה ברצון גמור וחפשי לגמרי. כשהנסירה נגמרת ~ יש אפשרות לבנין עולם של תולדות עד עדי עד. ומתגלה רז זה בחוצפא דעקבא דמשיחא, שחלק ממנו כבר יצא לאור. ורמי הגיון כבר יכולים להציץ מאורו זיו ניחומים וגבורת עולמים. לא כאדם הראשון, שנברא דו פרצופים מחוברים גב בגב, כי אם פנים בפנים ידבר עמנו". ע"ע קובץ ה מב. ושם רכד.

ע"ע קובץ א שכה.

חיבור אחר באחר ברוחניות לפני הנסירה, ואח"כ באה הנסירה הטבעית הישרה בכל ענין, באמונה ביושר בטבע, שהוא דבר טוב, שאינו נותן מקום לקלקול, אבל מכל מקום אותו החופש הראוי ליתן מקום לתיקונים גדולים גם כן אין כאן. על כן מנסרים מביאין רגשי חופש, שאפשר ג"כ להיות נפרדים חד מחד, ובבחירה מתחברין זה מופיעים דברים גדולים בעולם ובאדם ובכל ההויה. [מובא בלאמונת עתנו ב קיב-ג].

הטבע והבחירה נמצאים בכל מקום. ובמציאות הרוחניות הוא הערך של פנים ואחר. הטבע הוא אחוריה של הבחירה החפשית [קובץ א שמב].

עקבא דמשיחא הוא בסוד הנסירה. כנסת ישראל הולכת ומתפרדת מהטבעיות של היהדות, מהקישור של האמונה בטבע, והוא הדין לכללות האדם. אבל הוא כדי לשוב למדה יותר עליונה, ע"י בחירה ברורה. הנסירה מסוכנת היא במקום פרוץ מפני התאחויות הקליפות באחוריים, אבל כשעולים למעלה בגבהי מרומים, אין פחד. כנסת ישראל עלתה בכללותה ברום המוסר, בחכמה ובינה העליונה של תוכן הקודש של התורה, שפעלו הרבה דורות וזיכוכי הגלויות. על כן אין פחד מהנסירה, הרחק לא תרחיק ללכת, מיד תשוב בבחירה חפשית, למעלה עליונה שאין לה דוגמא.

היכולת לעמוד במעמד הפכי ומנותק מהקדושה, רק היא תתן את האפשרות להרצון המשוכלל לצאת אל הפועל, וכל זמן שלא נתגבר כח הרצון של הטוב בעולם כראוי אין יכולת ג"כ להנתק ממנו. רק בעקבא דמשיחא יבוסס העולם בכללו עד שהרצון העצמי יהיה בתכלית הטוב, ולעומתו תתגבר היכולת גם על הנתיקה הגמורה, ובחירת ההתדבקות בטוב האלהי, תהיה ברצון גמור וחפשי לגמרי. כשהנסירה נגמרת - יש אפשרות לבנין עולם של תולדות עד עדי עד. ומתגלה רז זה בחוצפא דעקבא דמשיחא, שחלק ממנו כבר יצא לאור. ורמי הגיון כבר יכולים להציץ מאורו זיו ניחומים וגבורת עולמים. לא כאדם הראשון, שנברא דו פרצופים מחוברים גב בגב, כי אם פנים בפנים ידבר עמנו. [קובץ א תרמג].

כתחילת היצירה בבנין עולם עדי עד, הולכת היא ההופעה בתולדות בני אדם, שתמציתה מוכרת בתולדות ישראל. תרדמה נופלת, ואין הנושאים והנפעלים יודעים את העשוי עמם. צלעות נלקחים ונחתכים, שמהם נעשים בנינים מחוטבים, שבאה אח"כ הודאה, זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מפשרי. נעשות תנועות, נטיות, הופעות, השכלות, מרידות ותגרות, וכח הטוב והקודש נחלש, וממקור עליון שופעות פעולות, שאין שום דעה, מוכרה בגבוליה, משיגה את טיבם. וכעבור מועד התרדמה, והיקיצה מגעת, רואים שהעשוי הוא בנין עדי עד. בכללות, הגלות הרי היא התרדמה היותר גדולה וארוכה, היינו כחולמים, וסעיפי התרדמה לפרטיהם, רבו מאד בכל תנועות, שבראשיתם קמו בבהלה, ועוררו בחילה בחוגים ידועים, ומכאובים רוחניים וגשמיים, פירודים ותגרות, ואחרי כן נתתמזה המדה, ונמצא רכוש חיים חדש, עושה פירות ופירי פירות נחמדים, מזאת החטיבה בעצמה, שלא הוכרה בשעתה, אשר יוכרו למפלאות תמים דעים מעורר ישנים. [קובץ ה מב].

נשמות של עקבתא דמשיחא

קובץ א תעה

מהירודים שבירודים, שאינם מכירים כי אם את האמת המתגלה להם בלבבם, ואינם נכנעים לשום ענין של השפעה אחרת, שאינה מתאחדת בעומק נשמתם הפנימית, אע"פ שהכרתם היא קטנה, חומרית ונמוכה מאד, מ"מ הם ראויים להצמחת ישועה. הם הנם עפר יעקב אשר מי מנה אותם ומעפר זה תצמח צמיחת אמת ליעקב, ההולכת ועולה מעלה מעלה.

קובץ א תמוז

בעיקבא דמשיחא, הנשמות הן נמוכות בערך החיצוני של שיעור קומה, אבל החיים הפנימיים חזקים בהן. והרי מיום שחרב בהמ"ק, הקב"ה מתאבל על חורבנו, וענן אבק רגליו, והנשמות שבעקביים אינם מהלבושים, כ"א מאור חיות פנימי. אבל הדורות שלפני עקבא דמשיחא, היו ג"כ נשמות מלבושים, שאין הפנימיות מתגלה בהן, ולמראה עין עמדו במקום יותר גבוה מהעקב, אבל הינם כבגדים, שהם רק כתפארת אדם.

קובץ א תשכג

הנטיה שמתגלה בצדיקים עליונים, שכל נטות חפצם וכל רעיוני לבבם הנם מלאים קודש של מטרות נשגבות, המביאים ברכה רבה לעולם כולו, מתגלה היא בכנסת ישראל סמוך לגאולתה האמיתית. גילוי זה מתראה בתחילה דוקא בנשמות הירודות שבה, המתבלטות בגויתה הכללית, דוגמת אברי המעשה בגופו של אדם. בכלל הרעיונות הנם ג"כ החלומות והשאיפות הבלתי ברורות.

קובץ א תשכד

הנשמות שעל ידם מתגלה חוצפא דעיקבא דמשיחא הם הגבוהות מאד בשרשם הגרעיני אבל לעומת זה השתפלו הרבה בתוכנם הסיגנוניקהיצוני. כללות צירופם אל הכלל הוא מעולה מאד, ובפרטיותם זיקוק וצירוף הרבה הם צריכים. תפילת הצדיקים שבדור מכוונת היא להצלתם של אלה מגיהנם בין אם אותם הצדיקים יודעים אלה הרזים ומתכוונים אליהם, בין כשהם הולכי תם, שכוונתם לשמים בכלליות באהבת הטוב החסד הרחמים ונועם ד', באהבה ויראה מחוברים אל התורה והחכמה, כפי מדריגתם.

קובץ א תרסט

לפעמים יש מנהיג גדול, והדור אינו מתוקן, ולעומתו מנהיג קטן ממנו, אבל הדור מתוקן הוא. ודורו של שלמה יותר גדול הוא משל משה, אלא שאין העילוי בדור עצמו אלא בכלל סדר העולם, וע"פ סדר העולם היה אז הכל מתוקן, סיהרא באשלמותא בימי שלמה. אמנם יש ביסוס עולם מצד פנימיותו ויש ביסוס מצד חיצוניותו. ובכלל, מצד החיצוניות, כל ימי החורבן, אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, אבל מצד הפנימיות, העולם הולך ומתבסס. ועקבתא דמשיחא הוא מצב של ירידה חיצונית וביסוס פנימי, ע"כ הוא מביא לאורו של משיח, שבו מתמלא הכל, גם הביסוס החיצוני, כי כשהפנימיות מבוססת, קל הוא מאד לבסס את החיצוניות. ובעלי רזין צריכין הם להודיע לעולם שהירידה שלו היא רק חיצונית, אבל בפנים הכל מתעלה, וממילא ההארה היא גדולה, ועצם הנשמות גדולות הן, וגם בתוך החוצפא יש גדלות וקדושה, וכי יבא כנהר צר, רוח ד' נוססה בו. והתשובה בזמן הזה היא תמיד תשובה עילאה, תשובה מאהבה, שזדונות נעשים זכויות גמורות. והחטא אינו יכול לפגום כ"כ כבדורות הראשונים, מפני רוב הביסוס של

העולם, ושפע הרחמים והחסדים שזורחים בו. והצדיקים שבדור יכולים להמשיך שפע של חסד גדול כזה, עד כדי למחוק לגמרי את כל עונות הדור, ולהפכם לזכיות ממש, גם בלא תשובה גלויה מצד הדור, כ"א ע"י התשובה השכלית של הצדיקים לבדם, שהם שבים בעד הדור כולו, ובמחשבתם הם מחברים אליהם את כל הנשמות כולן של הדור, עד שהן מתחברות עמהם, ונעשו כולן שלמות ומזוככות וההזרחה החיצונה החסרה להם מתמלאה מיד מהבהקת האור שבנשמת הצדיקים, מה שלא היה אפשר לעשות בעת שהיה חסר הביסוס הפנימי.

ספרות

חדריו עז, עד, עט קובץ א פו.

סופרים וכל עסקני האומה הרוחניים אשר בנפשם מקננת הדאגה לקיומו של עמנו בצורתו החמרית והרוחנית. עצות מרחוק מבקשים אנו, עצות שהן בודאי טובות, הרחבת השפה והספרות, בקשת דרכים שבהם מחבבים ומרימים את הרגש הלאומי הישראלי. אבל עם העצות הרחוקות, שהם כמו חדשות, אע"פ שבאמת כבר היו בנו בשכבר הימים אלא שנתישנו בימי התרדמה וההתעלפות הלאומית, - אנו צריכים לחזק ג"כ את העצה הקרובה, את העצה שהיא בידינו ובין עינינו, את השמירה של חקי היהדות של האומה כולה, הנובעים כולם ממקור חייה העצמיים, ונותנים לה חיים עצמיים, בשמרם, ע"י קיומם ושמירתם, את צביונה הרוחני והמעשי.

קובץ א קעו.

כל מה שהשפה יותר מתעשרת אצל בני אדם, והספרות מאמצת את כחה, לגלות את כל הצפון, את כל הגיוני הנפש היותר כמוסים, וכל הציורים והחזיונות היותר מסובכים ועמומים, כן הולך החיוב ומתגדל על כל מי שכח בידו להרים את המסכים מהדעות היותר נשגבות, שעל ידן צורת האדם מתעלה, לעשות את חובתו. ולא עוד אלא שכל פתוחו של כשרון הדיבור וההסברה הספרותית, סופו להביא לידי התעודה הנבואית של הפיכת שפה ברורה לכל העמים, לקרא כולם בשם ד'. א"כ הרינו רואים בפריחתה של הספרות ג"כ הזרחת אורו של משיח בעולם, וההפרכה של פיתוח השפה, מתגלה היא בכל הענינים, בחול כבוקדש, בטמא כבטהור.

קובץ א רל.

מיד כשאנו מתחילים להסתכל בדברים האלהיים נופלת עלינו חרדה, והשכל נעשה עי"ז כהה ובשביל כך אין אנו מסיקים הלכה ברורה בסדרי המחקרים הצחים, ובדרכי החיים והמעשה שעל פיהם, בראשית ההשקפה, עד אשר אנו מתחזקים בישוב הדעת, ורגש היראה נח מזעפן, ע"י המנוחה השכלית. ואז הננו מתחילים לחשוב מחשבות ברורות, שיש בהן תועלת ספרותית ותועלת מעשית.

קובץ א רעו.

להפרכת הרעיון והפריית הספרות, צריך שיהיה מוסכם שכל פרח ציורי ושכלי הוא פרי הנשמה, וכשמגלים אותו, מתבסס העולם יותר, כשהשאיפה הנשמתית בכללה היא נוטה לטובה. ולכן צריך תמיד הכח השכלי והציורי להיות עסוק בעבודתו, בין ע"י העמקה בציורי עצמו, בין ע"י התעוררות מחזיונות רוחניים של ספרים אחרים, חדשים גם ישנים, שמתוכם המחשבה מתעוררת, והיא אורגת את חזיונותיה, וכולם עולים

הם על שולחן הספרות להעשירה.

קובץ א תקיב.

הספרות של הקודש מוכרחת להתפשט, וצריכה להתרחב. כל הגות לב טבעי של הגיון קודש, של שירה חפשית, שיסודה ביסוד הנשמה במקוריותה, צריך הוא להיות נקלט במקלט הספרות. ויעמדו זה נגד זה, נגד כל הגיוני הרשע שהנפש הטמאה שבאדם הוגה, שהיא מתגלמת בספרות, ומסריחה את העולם בהבלה המעופש. תבא ספרות נובעת ממקור חיי הקודש, ותבסס את העולם. והביסוס הזה בהתגברו, יהפך לטובה גם את כל הסרחון כולו, וכל ניצוצות הקודש של הטוב והאושר, שהם מפוזרים באותו הזרם הנדלח של הספרות, המפכה ממקור הבלתי טהור של הנפש האנושית, יעשו אגודה אחת לטובה לקדושה ולאורה.

קובץ א תקיג.

שמחת ההשגה וההרגשה הקדושה, שהיא שמחת ד' המיוחדת לצדיקים, ושבישראל יש לה גוונה המיוחד, צריכה להתפרש בכל דרכיה הפנימיים, המלאים אורה. היא צריכה להתבאר בכל הדרגותיה האיטיות, ובכל דליגותיה התמידיות, וצריכה להעבד ע"י הכרה ותבונה ברורה. ביחוד יש מקום להצד הספרותי המעשי להתבלט באותם המצבים ששמחה של מצוה המעשית מתפשטת בהם בהרחבה בחדרי הלב, וממלאה עז וגבורה מעשית את כל כחות החיים. במילוי כזה המאושר, משתקפים הרבה סודות נחמדים. ורזי עולם, שהם תוכן למדע ולשירה נצחית, להשקפת עולם צלולה, ולפילוסופיה עליונה, הולכים ומתגלים, הולכים ומתבררים לפרטיהם ולפרטי פרטיהם, עד שהם מתהפכים אח"כ למזון מבריא תדירי לנשמות רבות, ולרפואת העולם כולו ממחלת שיעמומימותו.

אהת"ש י יא

תפילה וצעקה ותשובה מעומקא דליבא והתגלותה בפועל על המעשים בתיקונם, מוכרחת להיות מוקדמת לכל הופעת אור השגה עליונה. ואי אפשר לספרות חשובה באמת להולד ולהופיע באור של חיים בעולם, כי אם ע"י התגלותה של אור התשובה, המחודשת פני תבל כולה. אמנם מופיעה היא נגהה של הספרות העתידה בהתנוצצות הדעת שקודמת לאור התשובה. והדעת ממלא את כח הרוחני בחופש גמור ודרור עליון נעלה, המביא לתשובה שלמה, המושכת אחריה גאולה, אחרי שבאה כבר הסליחה הפנימית והחיצונה. ורפואה וכלכלה וקיבוץ גליות, והשבת כח לשופטים ויועצים, יסודי הספרות ומיסדיה, מתאמצת לבא, והרשעה מתכננת, והצדק מתעלה, ולב האומה מתחיל לדפוק בעז חייו בירושלים, וצמיחת נזר ממלכה שלמה מופיעה, וכל חפץ לב מתמלא בתפילת ישרים, המלאה רצון חי העולמים, אשר הוא שח ויהי.

קובץ א תשעז.

כל הספרות החילונית שנתעוררה בתקופה האחרונה, שיש בה הרבה משום חכמת סופרים תסרת, והרבה ניצוצי אורה ורשמי גאולה, הכל בא מהצינור של שיחתן של עבדי אבות. ושיחה זו היקרה כ"כ, השתפלה מאד בפי עבד, שאמנם יצא מכלל ארור לכלל ברוך, אבל מקורו שלא היה ברוך, פעל איזה רוע, וטינא היה בתוך הלב, אלי כתיב. מתוך גרעין המר שבתוך המתקוות הגדולה שבשיחה עליונה זו, נצמח כל הסרחון שבחכמת סופרים שבעקבא דמשיחא. אמנם גם סרחון זה יהפך לזבל המפרה ומעדן מדשן ומרוה את השדה אשר ברכו ד', והטוב ינצח בעקרו. ותהפך השיחה החיה שבפי ישראל וכל זרע יעקב, לשיחת

קודש נותנת אור חיים, המתעלה בגדלה מעל התורה בערכה ההוי, וממנה יצמח אור תורתו של משיח, שאפילו תורה שבעה"ז הבל הוא כנגדה, ובעוה"ז תורה נתתי לכם, לע"ל חיים אני נותן לכם, במקום תורת חיים בשם הליווי [כן בכ"ל], יגלה אור חיים עצמי, כטל חרמון היורד על הררי ציון כי שם צוה ד' את הברכה, חיים עד העולם. וכל זה יגלה ויראה ע"י התגלות רזי תורה עליונים ועליוני עליונים בשפע גדול, והשפעת הקודש על כל החול לקדשו ושפעת כל החכמה וכל השירה וכל אוצר החיים הנוי והנצח הגבורה והתפארת יגלה ויראה מטל שמים העליונים בחופש מוחלט עליון המתעורר מהארת היובל הנשמתי הקורא דרור לארץ וכל יושביה ויובל היא קודש תהיה לכם, בלא פעולה ועבודה, בלא קנין רכוש ושיעבוד, בלא עול נוגש ובלא דאגה ופחד כ"א בבטחה עליונה, בעונג עדין ובחדוה מוחלטת בגיאות ד', מן השדה תאכלו את תבואתה.

קובץ א תשפג.

צריכים להמתיק, ע"י סידור רגשות עדינים ורעיונות מזהירים ונעימים, את התוכן המתילד בנפש מקבלת עול מלכות שמים, מהמחשבה ע"ד האמונה האלהית, וכל הארחות הרוחניים והמעשיים, המסתעפים ממנה, עד שיהיה דבר ד' מתוק וערב לנפש. ומיתוק זה תלוי בגדולי הדורות, ברעיונם הפנימי, בסידור חייהם, ובפעלם הספרותי.

קובץ ג ג.

הצורך של הדבקות האלהית, במחשבה ובחשק הלב, שהוא יסוד האמונה בחיים, שהוא בא ודופק בחזקה בהרגשת הנשמה המוכשרת לזה מצד דרכי חייה, מדותיה וידיעותיה, צורך זה מקורו הוא בהתאגדות הכללית, שצרור החיים הכלליים אגוד הוא ביחד. ועל פי מדה מיוחדת הקרבה הזאת מאגדת את הנשמות של כל פרטי ישראל ביחד, ובמדה יותר רחבה את כל האדם יחד בכללותו, באיגוד הצלם האלהי הכללי, ובמדה יותר מורחבת מתאגד ביחד כל צרור החיים של כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, תוצא הארץ נפש חיה למינה, זו נפשו של אדם הראשון, ובמדה המתרחבת ביותר, עובר גבול האחדות על כל המצוי, כל הנברא, הנוצר והנעשה. ומיסוד האחדות שבצורות הכלליות הללו, שהוא דבר של מציאות בפועל, בא הצורך העליון לקרבת אלהים ולדבקות עליונה. שבאמת לא את עצמיותו לבד האדם מעלה ברוממותו המקודשת, בעת אשר חדות אלהים עליונה תמלאהו, בעת שרוח הקודש מקשקש לפניו כזוג, ולבו מלא על כל גדותיו אהבה לכל היצור, כי אם את הכל הוא מעלה, את כל הנשמה, כל החי, כל היש. וכל נשמה יותר עליונה, מרגשת בעתים יותר תכופות את הצורך הגדול הזה. וישנם אדירי אמונה, גדולי נשמה, שמעולם אין עליה עליונה זו של דבקות אלהית מאירה ושמחה סרה מאתם. והם הם יסודי העולם, מדריכי התבל, משכלליו ומיסדיו, המרבים בו שלום ואושר. וכל הצדדים של ההטבות והעליות למצב החיים, כל העצות הממלכתיות, הספרותיות, הכתתיות, וכדומה, אינם כי אם קטעים קטנים מגדולת פעולתם של גדולי נשמה הללו, שאור החיים הגדול שלהם מצד עצמו ממלא את העולם כולו תיקון ואורה, ובזכותם המחשבה שבאדם הכללי חיה, ומתהפכת לכח פועל ומרבה להיטיב, לשפר ולהעלות את החיים הלאומיים והאנושיים, הכלליים והפרטיים, דרגה אחר דרגה, אל מעלתם העליונה. בי מלכים ימלכו ורוזנים יחוקקו צדק, בי שרים ישרו ונדיבים כל שופטי צדק.

קובץ ג לג.

כשהספרות של חול וכל סיגיה עמה הולכת ומתפשטת, מתרחבת ומתגדלת, יוצאים מן הכח אל הפועל,

בכתב חרות ובאר על הלוחות, כל הגיוני רשעה נבלה. וכל השמרים שבנפש האדם, כשהם משתפכים החוצה, כחם כהה, ורשעתם מתבררת, ובה הרשעה אוכלת את עצמה, הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו. כל מחשבה נצחית קדושה, כל מה שהיא יוצאה אל הפועל, היא יותר מתחזקת, הודה הכמוס הולך ומתגלה, ואמתה החזקה הולכת ומתחזקת, ולעומת זה כל מחשבה פסולה, אשר רק עד ארגיעה לשון שקר, כל כחה תלוי רק כל מה שהיא יותר עלומה, והיה במחשך מעשיהם, והסתה של עבודה זרה ואבזרה היא בסתר, וכל מה שהיא יוצאה יותר אל הפועל, הרי היא מתנוללת, וכחה מתבטל. ולא עוד, אלא שעל ידי שהחוצפה מגלה היא בבירור את כל הגיונותיה הכמוסים, מתעוררת הקדושה הכמוסה בלבם של ישרי לב וחושבי מחשבות קדושות עליונות, להביע גם היא את הגיונותיה בבירור, והולכים על ידי זה רזי תורה ומתגלים, ואור גדול מופיע בעולם, אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו.

קובץ ג קסח.

האדם צריך להרגיל את עצמו להביט על כל ידיעה רוחנית מעולם הרוחני שמופיעה לפניו, בתאבדות, כאותה התאבדות של ידיעות מארץ מרחקים נפלאה, ואז יוכל להרגיש את נועם התורה, ואת הרענונות שהיא מכניסה אל הנשמה בכל הופעותיה, ויחוש את הוד הספרות והשירה הפרוש על כל דבר גדול ודבר קטן מהגיונותיה של תורה במדה גדולה כזו, שיוכל לחבבם על כל העולם, על הקרובים ועל הרחוקים. ולעולם יצייר בעצמו שזה הרעיון המבוטא או המוצג ברוח לפניו, הוא תוכן חי, מלא כח יצירה, שבו ספונים כחות רבים, לחולל גם הם חדשות ונצורות.

קובץ ג קעז.

על הגוף, בתור מרכז חיים מצומצם ומוגבל, פועלת היא נשמת החיים הרחבה, והמתפשטת במעופה למרחקים עולמיים. אידיאליים הם מאד טהרת הגוף, חסנו, בריאותו, חילוף עצמותיו, ערות חייו, אור וחום רגשותיו. העולמים כולם הנם הגוף של הנשמה האלהית, אצילות השכינה, מלכות שמים, העשירה, המתפשטת. בעולמנו מרגישים את ריכוזה על פי מדתנו, על כל יציר נברא היא מתפשטת, על כללות היצירה היא מתרכזת, מאירה היא באור חייה, מגלה היא את עשרה וכבודה. בעולם החי היא מתגלה בצבינה המיוחדת, באנושיות כולה ברב חוסן ובליטה הדורה, בעוז קודש הרי היא מתגלה בכנסת ישראל, זאת היא מנוחתה, טרקלינה, הכלול בהדר תפארתו. מי שחודר בנשמה הישראלית, מסתכל בהאופי המצויין והמיוחד שלה, בהודה ההיסטורית, בגורלה, בנצח קיומה והופעת חייה, במחשבות הגיונותיה, בשאיפותיה, תקוותיה, חלומותיה ויעודיה, בטחונה ואמתה, הרי הוא מוצא כמה נאה הוא המרכז אשר לבחירה האלהית, אשר לאצילות השכינה. ומתוך דיוקן של מטה, עולה הוא ומסתכל בדיוקן של מעלה, ונותן כבוד ופאר למלכותו, מלכות כל עולמים, אשר על ישראל הדרתו. והגויה הלאומית וכל מכשיריה, ארצה שפתה, רוחה, מוסרה, מנהגיה, נטיותיה, והנשמה שלה, תורתה, נבואתה, תפילתה, אמונתה, וכל הפלגים הרבים, יבלי מים נאמנים, מים עליונים ומים תחתונים, יחד מתרוממים גלי גלים, מתנשאים בהוד עדיים, מתחבבים ומתאהבים חבת ידידות שאין על עפר משלה. והאהבה הלוהטת מתהווה לקנאת עם, מחוללת גבורים אזורי עז רוח מלא אש לוחט, ומתמזגת הגבורה הלוהטת עם השכל והיושר, וספרות גדולה מלאה עצה שירה ויושר מתיצרת, לתחיית גוי על ארץ ירושתו לעולמים. ושופרו של משיח מתחיל לתקע.

קובץ ג רכג.

הנני רואה בעיני, אור חיי אליהו עולה, כחו לאלוהו הולך ומתגלה. הקודש שבטבע פורץ גדריו, הולך הוא בעצמה להתאחד עם הקודש שלמעלה מן הטבע, עם הקודש הלוחם עם הטבע. לחמנו עם הטבע ויצאנו בנצחון. הטבע עשה אותנו לבעלי מומין, נקע כף ירכנו, אבל השמש הלא לנו זרחה לרפאותנו מצליעתנו. היהדות של העבר, ממצרים ועד הנה, מלחמה ארוכה היא נגד הטבע, נגד טבע העולם, נגד טבע האנושי הכללי, אפילו נגד טבע האומה ונגד טבעו של כל יחיד. לחמנו על הטבע כדי לנצחו, כדי לרדותו בתוך ביתו. הוא נכנע בפנינו, העולמות הולכים ומתבסמים, בעצם עומק הטבע תביעה גדולה מתגברת לקדושה ולטהרה, לעדינות נפש, ולזיכוכ החיים. אליהו בא לבשר שלום, ובנשמתה הפנימית של האומה זרם חיים של טבע מתפרץ, והוא הולך ומתקרב אל הקודש. זכירת יציאת מצרים הולכת ונעשית לזכירת יציאת שיעבוד מלכויות, ההולכת ומתקדמת, והננו כולנו הולכים ומתקרבים אל הטבע, והוא מתקרב אלינו, הולך הוא ונכבש לפנינו, ודרישותיו הולכות ומיתאמות עם דרישותינו האצילות, ממקור הקודש. הדור הצעיר, התובע ארצו, שפתו, חירותו וכבודו, ספרותו וכחו, רכושו ורגשותיו, נזרמים הם על ידי שטף של טבע, שבתוכיותו מלא אש קודש הוא.

קובץ ג רלז. חדריו עו

הנני צריך לשחרר את ספרותי מכבליה. מפני מה איני יכול לכתוב את עומק רעיונותי בדרך ישרה, בלא סיבוך, בלא הרכבה יתירה, כי אם דברים כמשמעם, להגלימם כפי סדר יצירתם - זהו סוד מסותר, נעו מעגלותיו של אורח החיים, וטלטל הקב"ה שביליה של תורה. מניעות גדולות עומדות נגד כל התגלות רוחנית עליונה שלא תופיע בכל הרחבתה, אין העולם כדאי לאורה יתירה. אבל אנו חייבים ללחום עם המניעות, עומק החסד ינצח את הכל, ערפלי המחשכים יסורו, ינוסו הצללים, וכבוד ד' ואורו יופיע. כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו. עורה כבודי עורה הנבל, וכינור אעירה שחר. אודך בעמים ד', אזמך בלאומים. כי גדול עד שמים חסדך, ואמונתך עד שחקים. אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי. לעשות רצונך אלהי חפצתי, ותורתך בתוך מעי. בשרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא, ד' אתה ידעת.

קובץ ג רנט.

לא לחנם נטע בי אלוה כל הנפשות את התשוקה התדירית לכל נסתר, לכל נאצל ונשגב. ולא לחנם הביאני לארץ ישראל. ולא לחנם יצר בי רוח אומץ וטוהר פנימי, אף על פי שהנני מוקף חולשות וכשלונות לאין מספר, הרבה מאד יותר מכל ההמון וכל בני תורה הרגילים, ואולי גם יותר מכל בני המעלה, עדיני הרוח, והמרגישים רחשי הנשמה. כל אלה נטעו בקרבי כדי להשתמש בהם להאיר לעולם, ליצור ספרות מלאה אור רזי תורה, פופולרית ושוה לכל נפש, מלאה שירה וגבורה, חמושה בשכל טוב ובבקורת נאמנה, להרים קרן לעם ד' ולתשועת עולם אשר החלה לזרוח לו בארץ ישראל.

קובץ ג רעב.

אי אפשר לספרות ישראלית שתצליח, בלא התקדשות הנשמות של הסופרים. כל סופר שאינו עמל לטהר את מדותיו, לזכך את מעשיו ואת רעיונותיו, עד שיהיה עולמו הפנימי בעצמו מלא אורה, והשלמות הפנימית מורגשת בתוכו, יחד עם הדאגה להשלים את החסר, ולהמלא ענוה ממוזגת בגבורה, שלות רוח, עם התעוררות שכלית ורגשית חזקה להיטיב ולהשכיל את עצמו, וחפץ נשגב לעמוד ברום הטהרה והקדושה האצילית - כל זמן שאינו עומד במעמד כזה, לא יוכל להקרא סופר באמת. רק הראשונים היו נקראים סופרים, מפני שהיו סופרים אותיות שבתורה, וספירת האותיות שבתורה העלתם למדריגה עליונה

של טוהר רוח וגבורת נשמה, עד ששם סופרים היה נאה להם. ואם את הספרות הישראלית אנו חפצים להחיות, צריכים אנו ללכת בדרך הקודש הזאת, לבוא מן הקדושה אל הספרות. והיה שם מסלול ודרך, ודרך הקודש יקרא לה, והלכו גאולים.

קובץ ג רפה.

לפתח את הספרות בתוכני אמת וקודש מקוריים, צריכים בעלי המחשבה שהגיונותיהם נובעים ממקור הקודש להרגיל עצמם בפירוט מחשבות. כי השטף הגדול שאור הקודש שוטף על הנשמה, גורם שהדברים שיסודם באצילות עליונה באים סתומים, והדרישות הספרותיות אינן מתפרטות, ומתוך כך העולם נשאר עומד ותוהה מבלי דעת מה הוא התוכן שכל הוגי דעת קודש הללו מרצים לפניו. וכל ההשפעה נשארת לפי זה רק על יסוד ההרגשה הפנימית, השרויה בתמותה אצל ההמון כולו, ועל יסוד המעוף השמימי של יחידי סגולה, אבל נעלם דבר מכל הקהל, עד שיפורטו הדברים, טיף אחר טיף.

אורות התחיה סה. קובץ ד כ.

וכשהאורה מתגברת בנשמה, בראשי האומה, בבחירי הבנים, בגדולי הכשרון, הולך הזרם ומשפיע, החיים הגדולים מתחילים שוטפים, מתגלים בחוגים הרוחניים והחמריים, בספרות, בחברה, בתולדה ובמזג, בנעימות הנפשית וברחבת הלבב. זוהר עליון מתחיל פורש זיו עננו והוד כבודו, ושם ד' הגדול הולך ומתראה עוד על עמו. הסגולה הגנוזה מתבצצת ועולה, נגד כל שוטניה וכופריה. וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך, וכל רואיהם יכירום כי המה זרע ברך ד'.

אורות הקודש א קלה.

ההגיון הרזי הוא החופש הישראלי. כלומר, הנשמה הישראלית, בהיותה בתור נשמה יחידה יונקת מטל החיים של כנסת ישראל, חושבת ומציירת על פי טבעה, ועל פי כל אותם הגורמים שגרמו לה לחשוב, כל אותם המאורעות הגדולים המיוחדים לישראל ותולדתו, על פי אותו היחש האלהי העליון המובלט אשר הופע באומה נפלאה זו. כשהחופש עולה עד למרום פסגתו, כשאין הנשמה סובלת משום מוטה ועול של כל דעה מוסכמת שיוצאת שלא ממקור ישראל, אז הרעיונות ההולכים ונוצרים על פי קדושה טהורה זו הם הם רזי תורה. בין כשהם נאמרים באותה השפה ואותו הסגנון שבעלי הרזים רגילים להשתמש בהם, בין כשהם נאמרים בסגנון אחר ובצורה ספרותית אחרת, זה השפע של רוח הקודש הולך וזורם מרוח ישראל בהם, וכנסת ישראל היא בעצמה קבלה למשה מסיני.

אורות קובץ ד סד.

הספרות תתקדש, הסופרים יתקדשו, יתרומם העולם להכיר את כחה הגדול והעדין של הספרות, הרמת היסוד הרוחני בעולם בכל עליו. ילך האור ויפרוץ, התביעה האיתנה תתבע את שלה. התובעים הם נשמות רבות, צמאות, נשמות מרגישות, מכירות בחכמת הפרצוף של המבטאים והסגנון את טומאת הרעיון שבסופרים רבים, שלא תכסה אותם כל מליצה מוסרית, כל הלבשה שירית. עקוב הלב ואנוש הוא. רוח טומאה זה, ככל רוח הטומאה בכלל, עבור יעבור, יבטל מן העולם וכליל יחלוף, והספרות תתקדש, וכל סופר יחל לדעת את הרוממות ואת הקודש שבעבודתו, ולא יטבול עטו בלא טהרת נשמה וקדושת רעיון. לפחות תקדים המחשבה של תשובה, הרהורי תשובה עמוקים, לפני כל יצירה. אז תצא היצירה בטהרתה,

רוח ד' תחול עליה, ונשמת הגוי כולו תגבל בה, ותגלה בתוכה ועל ידה. זאת היא תעודתה של היצירה החדשה העתידה להגלות בתחייתם של ישראל, אחרי הסרחון הגדול של חכמת סופרים, ורוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם.

קובץ ד קטו.

הספרות הנפרזה מצמצמת היא את המחשבה. חושב הסופר שכל מה שלא יוכל לכתוב אינו דבר חשוב שבכשרון, והוא מסיח ממנו את דעתו ואת נקודת רצונו. וחושב הקורא שחוג רעיונותיו צריך להיות מוגבל עם מה שיש בספר. ולא ידעו שניהם שהטוב והמעולה שבמחשבות, האור המחיה אותן, הוא אותו התוכן האצילי הטס באויר הרעיון, שאינו נתפס, ולא יוכל להכתב מעולם, ולא יכנס בגבולה של הספרות. טעות יסודית זו קשה יהיה לעקרה מלב האדם, כל זמן שיחשוב את הספרות לקנין מוכרח לחייו הרוחניים. מתוך נקודת החיים העליונה תצא מחאה גדולה על הספרות, וכימי קדם יבין האדם לשיחו המקורי. ונתתי תורתי בלבם ועל לוח לבם אכתבנה. וישאר רק הספר האחד, שהוא אור החיים בעצמו, אנא נפשי כתבית יהבית, כי באור פניך נתת לנו ד' אלהינו תורת חיים.

קובץ ד פד.

קנאת סופרים תרבה חכמה. בלא קנאת סופרים כל אחד יוצר רק מנטיתו הפנימית, והוגה ולומד רק במה שמטהו רוחו. ברכה גדולה יש בזה, עומק ההוד יוצא הוא דוקא בעמל כשרון שבא מתוך דחיפה פנימית. אבל עושר רוח בוא יבוא מתוך הרכבות המתילדות מריבוי מקצועות, מידיעות ומסות שונות, ורק מקנאת סופרים יבוא האדם לעסוק במקצועות שאין לו כח מושך פנימי אליהם, ומתוך כך תרבה החכמה. אמנם ריבוי זה כמותי הוא, אבל ברכה יש בו גם להאיכות. עד אשר תבוכר הדעה, והעולם ישתכלל מההופעה היחידית של כל כשרון המתאחדת באחדות הכללית, ואז לא יהיה החזון שכל עמל וכל כשרון המעשה הוא רק קנאת איש מרעהו.

קובץ ה כא.

הרגל וחוש אסתתי צריכים, לראות, בכל ספר שבקדושה, את הצד המדעי והספרותי שבו, ולאחד את התוכן הזה עם התוכן הקודש התמים, שאין בו שום פגם של התחכמות, ותמימים ינחלו טוב.

אורות הקודש ג קעז

לפי אותו הערך שאור עוה"ב זורח בעוה"ז, באיש היחידי, בכללות העולם, ובמציאות בכללותו, הכל מתעלה. באדם זורחת היא האורה של עוה"ב לפי טהרתו, קדושתו וגבורתו הרוחנית, בהופעת קודש, בשכל, ברגש, בציור, בדמיון, בטבע, במזג הגופניות. וכפי אותו הערך שהשליטה על ארחות החיים כולם ועל עצם החיים וכחותיהם באה מכח ההתכוונות אל חיי עוה"ב, כה הם מאירים יותר, כה הם עדינים יותר, יותר מלאים גבורה ותפארת, יותר מיוסדים ביסוד חיים קבועים, אוהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח, וגם חבליו כל ינתקו. כשאור עוה"ב זורח בפילוש גדול, מרומם הוא את כל ערכי החיים כולם, מאיר הוא בספרות ובשירה, בחיי החברה והמדינה, באישיות היחידה ובמשפחה, בממלכה ובמשטרה, בעולם היופי והגבורה, באהבה, ובסידור הצרכים כולם לכל סעיפיהם הקטנים עם הגדולים. החותם העליון של

חיים עליונים ממלא את כל חלל העולם, וזיו השכינה פורח בכל, והטבע וחוקיה, הליכות שמים וארץ ומשטריהם, החיים והמות הנראים בעולם, התקוות והתלאות, הכל מואר באור חי עד באור חיים שכוס התענוגים העדינים המרוממים כל נשמה ומצחצחים כל רוח ונפש ממלאים הם את כל מהותם. והאישים היחידים שמעלים הם את חייהם למדה זו, מתברכת מדת האמונה אצלם, מתעטרת עם העטרה של הכרה עליונה, העולם ומלואו, הזמנים ושטפיהם, מתיצבים ברוחם במערכה בהרה מלואת כבוד, גודל, נצח והוד, וזיו אור עליון, הממלא את כל השמות, את כל האותיות, את כל ההגיונות, כל המחשבות, כל משאות הנפשות אשר מעולם ועד עולם שוטף עליהם תמיד בעזו ועטרת חינו, והם מלאים אהבה לכל היקום לכל הבריות, שקועים באור החסד העליון האומר לעולם חסד יבנה, ודעת ד' במשפט ובצדקה, ממלאה את כל אחד מהם.

קובץ ה קנת.

כח החיים המרחף על פני תורה שבעל פה, צריך הוא ספרות מיוחדת לבאר אותו. אמנם ראשית שמחתה של תורה, יסוד המלתא דבדיחותא דאמרי רבנן עד לא פתחי בשמעתא, נובע הוא מיסוד מלא כח זה. ההכרה המלאה שהפוריות של תורה שבע"פ, הסתעפותן הגדולה של ההויית התלמודיות, באות הן מכח חיים מלא האצור בגוי איתן, שיסוד החיים הכבירים מענין אותו מעומק נפשו, ומדריך אותו לחיים מלאים מפעלים ומתכונות רבות אותה ההתזה הגדולה של כח החיים המפלגת מתוכה נחילים גדולים וקטנים, לא למעט חיים באה כ"א לרבות, ובהרבותה את כח החיים בהשתרגות ענפיו, היא ג"כ משפרתו מקדשתו ומעלתו, משמחתו בצביונו ומקימה אותו באחריות בטוחה למשמרת לדור אחרון בנים יולדו.

קובץ ה רכ.

אורות הקודש ב

אחדות הרוחנית הכללית מביאה אותנו לידי הכרה של אחדות הסגולות הפנימיות במהותם העצמי וכשאנו מגיעים לנשמת האדם כבר אנו חושבים בהתגלות ע"ד הערך המהותי הכולל את הכל קטן וגדול והננו מרוממים את הערך של ההכרה הטבעית הטבועה עמוק בנשמה למעלה מכל ההתלמדות. הלימודים משמשים בנו לתריס שלא, תבא ההתלמדות הארעאית בחידושיה השטחיים, ותעוות את המשקל הפנימי, וחוף מזה משמשים הם כגשם נדבות להפריח ולהצמיח את הנצנים הטבעיים שבמעמקי הנשמות. המחשבות היסודיות של כל נשגב, של כל יושר, הכל כבר מוכן ולב כל אדם הוגה בהן, בין חכם בין הדיוט ומתוך כך משמשת היא ההשפעה כ"כ באדם והגדולים מדריכים את הקטנים, לא הדרכה שמחוץ להם אלא סידור פנימיותם. ההקדמות אינם כ"כ דברים מחוייבים למעלות הנשגבות אלא דברים מקילים ויש שהם בעצמם שבים להיות רכוש קניני חוף משימושם לבסס את הדברים הנשגבים יותר מהם ע"פ היסוד האחדותי אנו מכירים שהערך ההשוותי הוא הרבה יותר נשגב ונצחי מהערך ההבדלתי שבמציאות בחיי החברה מתגדל בשביל כך נצחון הרוב המספרי ובא הרוב האיכותי ומכיר אח"כ את היקר שבתכונה הטבעית ומתברר המשפט שהתוכן הישרני שבלב ההמון הוא הנעלה לפעמים מהמושגים היותר מתאצלים שבאו ע"י כל ההתפלספות, ויקר דמיו בעניו. ומתוך ההכרה של אור ההשויה מתפוררים כל אותם טיחי הטפל שמבדילים בין עם לעם עד כדי מלחמה ואיבה מנוחלת ומתבררים התוכנים הסגוליים שבכל אחד איך לחיות זה בצד זה באורח המשלים את הכל ואיך הכל מקבל זה מזה ומשפיע זה על זה והספרות חותרת לבא לעומק ההוקרה של הנשמיות היותר מוחלטה שההתלמדות אינו בה כלי שימוש

עצמי והיא הנבואה ששפעה הולך ישר ממעין החיים האלהיים אל הנשמות בטהרתם וכל בניך לימודי ד' ורב שלום בניך.

קובץ ה רלט.

בכל מקום שאנו מוצאים בספרות ובחיים איזה הורדה או הקטנת ערך של המצות המעשיות ודקדוקיהם, הכל הוא נובע מתוך באר צרה נכריה של ארס המינות אשר תרה אחרי עיני אדם הזונות וזו היא ראשית מעשי שורש ראש ולענה ע"פ המסורת בשיחתו של ראש המינות עם ר"י בן פרחיה והלא עיניה טרוטות באכסניא. והתורות אחרי העינים הרואות רק לפנים ובשטחי הדברים, היא היא המעכבת מלהסתכל באורן של ישראל הפנימי שעל ידו יראה ויגלה האור הצפון בכל מצות ד' יסוד הציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם. וקדושת המעשים בישראל עומדת למשגב עדי עד ונמשלת כנסת ישראל ליונה לומר מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן דוקא מצות בפועל בעשיית דברים לשם פעלן נגד פשיטת הטלפים החזירית האומר ראו שאני טהור במצעדים הטבעיים של הבשר והרוח. ומעת אשר היה השם של קדושת המעשים למילה מנואצת, חדר הארס המחליא של רקבון האומה שהוא צריך להרפא ע"י אור תורה ונר מצוה. ואותה החולשה הרוחנית שהינה לבטא ווערקיהיליקייט ע"פ אותו ההסכם המנואץ של ההזים הנכרים השוגים בדמיונות בעיני הרוח העליונים והמוטיבים שהם טפסיים לעומת כל דת בעולם שיצירתה ויסודה היא חזון לב אדם, והדמיון הוא בה הכח היותר פועל, כשהם נלקחים כמו שהם ונכנסים אל הקודש להיות למשפטים ערוכים בקרב ישראל, הרי הם מכים מלפניהם ומאחריהם בעקיצה עקרבית. וצדקה מאד ההכרה האמונית שידעה להזהר מהוראותיו של מורה נבוכי הזמן, שהארסיות המינית הראשית הזאת ננעצה בראשית מחשבותיו. ולא כאלה חלק יעקב, והייתם קדושים זו קדושת מצות, ישלח עזרך מקודש זו קידוש מעשים שבך.

קובץ ה רנ.

החק הוא תמיד מבונה על איזה יסוד טבעי, שכדי להתאים עמו את החיים ואת המציאות המיוחדת שבגבול, הפועל עליו ללכת עם החק וארחותיו. המשפט הוא בנוי כבר על יסוד מוסרי חברותי ברובו, או עכ"פ אישי. והננו מכירים תמיד את העליות של אלה הערכים, שהחק תלוי הוא במשפט, מפני שישוד האור החי הרי הוא אור החופש של השפעה העליונה ברוח ד', והרי שורש הכל הוא המשפט. המשפט הוא מוצא לחקוק את חוקיו, והחק הוא אחוז כבר באותן השלשלאות של טבעיותה של הטבע כולה הרוחנית והגשמית, לכל ערכיה. האופי השלם של העולם הוא שיהיו כל החקים כולם קשורים ברוח משפט, אז חודר אליהם האור של החירות העליון. תורה שבכתב היא מקור המשפטים, שורש הרצון החפשי האידיאלי בהתגלותו, ותורה שבע"פ האחוזה עם כל כשרונותיה של האומה ובכללותה עם כל התוכן של האדם והעולם בהצטיירותם [בכ"י: ת'] המובלטה כבר, הרי היא יסוד החק. וכשהנשמה מאירה בכליל תפארתה באדם באומה ובעולם, הרי החקים חיים, ולשדם הולך ושופע ממקור המשפט. וניכר כח הרעננות הזה בכל הסתעפותו, בכל פלפול וסברא, בכל הלכה והגדה, בכל ספרות ושירה, בכל עצת חיים ומפעלי כפים, ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

ההסתדרות "ירושלים"

הפעמון מצלצל השעה הגיעה, כבודם של ישראל מוכרח הוא להנשא מכל עברים, התעוררות התחיה מוכרחת היא להגלות בכל מלואה. והתחיה בכל מילואה איננה אחרת כ"א תחיית החול ותחיית הקודש. אלה שני היסודות האיתנים הבונים את בית ישראל הגוי כולו עמודי שמים וארץ המכוננים את היסוד למעמד הלאם על אדמתו שהיא עדי עד אדמת הקודש לנו ועולם כולו. הצלילים של תחיית החול הולכים הם ופועמים, קולם נשמע מסוף העולם ועד סופו אבל חלק גדול מהם [שלוש מילים אלה נוספו אח"כ בין השורות בכ"ק ז"ל] נחנקים הם ג"כ ומתפזרים בתוך האויר האפסי ואינם חודרים בעומק לתוך תוכה של הנשמה הישראלית בכל המוניה ובכל סגולותיה, ואינם מעמיקים את רשומם בלב העמים כולם לפי אותו הערך הראוי להם, מפני חסרון הבליטה של אותו היסוד היסודי, יסוד היסודות ועמוד העמודים של חיי הלאום של ישראל בארץ ישראל, יסוד תחיית הקודש, החסר בצביונם, ואינו מתגלה בהד צלולם. ומפני כך קולות התחיה החלוניים ג"כ נשמעים יפה. הרעיון הירושלמי התנועה הירושלמית מאז היתה חיה וקיימת בקרבנו היא נתנה לנו את יסוד [חסרון בכ"י] ארץ היא מחזקת את קשר אגודתנו חסרון בכ"י] והיא מעדנת גם בהיותה יושבת בס[תר] א[א] ת [חסרון בכ"י] תנועת התחיה הלאומית בכל צדדי [חסרון בכ"י] שגרמה לה להתנועה הלאומית החלונית שתצא [חסרון בכ"י] ותפקידה בצביונה, בעתה ובזמנה. עתה הגיע הזמן שהתנועה של תחית הקודש הלאומית מוכרחת היא לצאת בהודה והדרה, היא מוכרחת ללחום עד הבטאת רעיונה, מוכרחת לכונן את הכונניות של כל צדדי תנועתה ההולכת ומקיפה את כלל עמנו בכל שדרותיהם בכל מקומותיהם בארץ ובגולה. התנועה הירושלמית מופיעה אור חדש על ציון, נותנת היא הדרת קודש לכל תנועת התחיה החילונית, לכל המאויים הלאומיים כולם, ובה היא משיבה אותם לעצמת טבעיותם, לרעננות הכרת זכותם וערכם, בישראל ובאדם. בשתי הידים הימנית והשמאלית, צריכה האומה לבנות את ביתה. כל זמן שאין פעולת התחיה ניכרת כי אם על הככר החלוני, על מרחב הרעיון העולמי בלבד, הרי האומה עושה את מעשה בנינה רק באחת מידיה וביד הכחה השמאלית לבדה. חלילה לנו בעת חיה בשעה הגדולה הזאת שפעמון [המלה מחוקה ע"י בקו, כן בכ"י] שצלצלי שמע של אתחלתא דגאולה מתחילים הכל להיות נשמעים בפ [חסרון בכ"י] יושבים בעצלתים [חסרון בכ"י] רק יד אחת פועל [חסרון בכ"י] שאו ידיכם קודש הבו אחים נ [בנה] את תנועת תחייתנו בשתי ידינו והיד הימנית יד הקודש אשר כמעט הושבה אחור תתעורר עתה למפעלה ברוח גבורה, ברצון גדול ואדיר, בכח כביר. המכון להוצאת המפעלים הימניים, מפעלי הקודש והמון תוצאות הגיונותיהם הרעיון הירושלמי והתנועה הירושלמית, התנועה של רוממות תחיית עמנו על אדמת הקודש בכח הקודש, ברוח הקודש, ברעיון הקודש, ביסוד חיי הקודש, ולהחיות ע"י הקודש בעז ויפעה את כל התנועות החילוניות, להדרם ולפארם, לקדם ולהעלותם, היא כל מגמתה. אגודות וחברות יש לנו ויוכלו להיות לנו עוד הרבה, וכולם יוכלו להיות מאוגדים באיזה צביון, לעבוד את העבודה הכללית של האומה [מלים אלו נוספו אח"כ בין השורות בכ"ק ז"ל כנראה אחרי שהקיף מעבודת עד עמו] עבודת ד' וישראל עמו] אבל תנועות כלליות אינם נמצאות כ"א שתיים, תנועה של תחיית החול ותנועה של תחיית הקודש, שהן הן תנועת ציון ותנועת ירושלים. התנועה הציונית עומדת היא על עמדתה החלונית, מתוך כך היא מסוגלת למפעלותיה העולמיות. אמנם חסר בה עדיין אותו הלשד שתפארת הקודש מוכשר להשפיע עליה, וזה בא יבא בתוכה על ידי אותה התחיה ההולכת ומפעמת כעת בקרבנו, תחיית הקודש, המתבטאת ע"י הרעיון הירושלמי, העומד ברוב חירותו הבדר כבודו ועצמת הכרתו לנצח על כל המלאכה של מרכז הסתדרות

ירושלים. התנועה ירושלים, היא מכוונת אל המפעל [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] ואל הרעיון ואל הפעולה והרעיון הוא בה קודם לפעולה [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] ששניהם מוכרחים עכשיו לבא בחיינו הלאומיים בארץ ובגולה בצורה כללית ומקיפה, בצורה מלאה אחוה לאומית, המקפת את כל האומה כולה בכל [ב' על מ' או להיפך אבל יותר נראה כמש"כ בפנים] מפלגותיה. מה שנוגע אל הרעיון היא מתכוננת לעבודות תרבותיות ספרותיות מדעיות, הרגשיות, חנוכיות, ציבוריות, לפי הצורך וההכרח במצב חיינו עכשיו בארץ, וכפי ההכנה הנדרשת לזה בכל ארצות הגולה, ומה שנוגע להמפעל, תחיית הקודש בפועל ובמעשה היא מגמתה. כוונות ישיבות גדולות ומפוארות וישיבה מרכזית לאומית גדולה ונהדרה בבירתנו [תחילה כתב בעיר ומחק וכתב בבירתנו] בעיר קדשנו ותפארתנו במקדש מלך, ירושלים עיר הקודש. הכנת קרן קודש לכל תוצאות תפקידי הקודש בישראל בארץ ישראל בצורה רטיה [כן בכ"י] חיה ורעננה בעושר ופאר, באופן המשביע רצון את כל התאבים לראות את תחיית האומה בקודש, בתכונה המרנינה את לבב כל רוחש והוגה הגיוני [המלה מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] שאיפות קודש. כוונות ספרות עתונות מחוברות [המלה מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] יומיים שבועיים וחודשיים להגדלת הרעיון של תחיית הקודש לברור ולביאורו מכל צדדיו. להאיר את הארת הקודש על היסוד הפוליטי שלנו, להכיר ולברר את זכויותינו הנצחיות והאיתנות על אדמת קדשנו מתכונת □ מ' על ב' או להיפך] הקודש, מיסוד התורה הנבואה והאמונה, לחזק ולאמץ, לפאר ולרומם על ידי זה את כל הערך הפוליטי שלנו בארץ ישראל, ולהביאו אל מרום עזו, לקשר את כל חכמי ישראל העוסקים בחיי הקודש לאגודה אחת כללית גדולה, לעבודת תחיית האומה ולהפרכת תחיית קדשה, ולכוון מתוך הקבוץ הנאדר בארץ ובגולה יסוד בית דין גדול ועליון לכלכל כללות עניני הקודש של האומה בחיים ובפועל. להשפיע בדרך אהבה וידידות אחים את אור תחיית הקודש על כל המפלגות כולם של עמנו ועל כל העוסקים בבנין העם והארץ באין הפרש באיזה תכונה חברתית ומעמדית שהם מתיחסים אליה [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] כי אור קודש ד' בישראל, אור מלא יפעת חופש הוא, [מלים אלה נוספו אח"כ בכ"י ק ז"ל] אור עליון וטהור הוא אשר את הכל יחיה, את הכל יעודד את כל הגבולות ירחיב ואת כל מאויי התחיה ירומם וינשא. זאת היא בקצרה מגמתנו, ואתם אחים כולכם וביחוד כשרי ישראל הדוגלים בדגל הקודש היודעים ומכירים, מאמינים ונדבקים ביסוד אור הקודש, ומצפים את תחייתו וכבודו בכל לב, כולכם באו והחיו את יסוד הקודש בתחיית עמנו וארצנו ועבדו את ד' אלהינו [התחיל לכתוב א ואח"כ א-ל מחוברים] ואת ישראל עמו [תחילה כתב עמנו ושינה לעמו] ע"י הוספת עז לתעמולת הקודש של ההסתדרות הקדושה העולמית הגדולה והכללית [המלה והאות ו' מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] הסתדרות ירושלים, היוצאת ממקום בית חיינו מהר הקודש מירושלים.

הננו דורשים מכלל אומתנו, מיחידי הסגולה שבה, מהרבנים, מהגדולים בחכמה בעושר בהשפעה, מהסופרים מהעסקנים ומכל המון בית ישראל דבר ד' קורא אליכם פנו אלי והושעו. [ארבע שורות אלה נכתבו בצורה זו: ???]

בכל מקום שדבר הציוניות מגיע, בודאי צריכות אגודות וקבוצות הסתדרותנו "ירושלים" להוסיף, שהרי כיון שדבר התחיה במצעדיה החילונית הגיע [המלה מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] בא אליכם הרי חייבים אתם לשכללה, להעלותה ולהשלימה, ואין תחיית האומה נשלמת בצורה של תחיית החול לבדה. תחיית החול תוכל להתגלות בחיים ובמעשה לפעמים מוקדם בזמן אבל האופי, התוכן של מקור השאיפה הלאומית, אי

אפשר להם להתגלות כי אם על ידי שאיפת תחיית הקודש ובגללה. על כן קרואים אתם לתן את ידכם להתנועה ירושלים, כשם שהנכם נותנים את ידכם לציון.

ובמקום אשר התנועה הציונית מנוגדת היא, הרי בכלל תוכן ההתנגדות הוא בא מצד שאין הנפש שבעה מתנועה חלונית ביחש לישראל וארץ ישראל. וחמדת הקודש ועריגתו החיה בנשמת עמנו ויחידיו יש שאינה נותנת רשות להתקשר עם תנועה שכולה אומרת חול, וביחוד כשהיא מרוכזת במקום הקודש, ובמגע של כל יסוד האומה ואחודה, שכולה אומר קודש. אתם ודאי חייבים הנכם לבטא את מחשבתכם בתוכן חיובי, בנתינת יד להתנועה ירושלים הבאה להחיות את אור תחיית הקודש, ולגלות את עומק הנפש של כל שאיפת התחיה הלאומית ע"פ [בכ"י לא בר"ת] טבעיותה הטמירה הפנימית, שהיא שאיפת הקודש, ולהקים ע"פ יסוד חפץ זה ההולך ומפעם באומה בכללותה מדור דור, את כל יסוד החיים שמתבטל [המלה מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] שיתבלט ביותר בכל כוונות תוכני הקודש בארץ ישראל בצורה רצויה המכוונת לחפץ כל כשרי עם ד' המחזיקים באמונת אומן, בקדושת חיי הקודש, בדת משה ויהודית באור ד' בעצם תומתם תמי [המלים מחוקות ע"י קו, כן בכ"י] בכל כחם וחילם, גם אותם המעמדים מבני עמנו אשר מפני גדולת מצבם בחיי החברה בארצות הגולה, ומפני נטייתם אל הרוח הכללי השולט בממלכות שהם יושבים שם, יתרחקו מהכרת היסוד הלאומי החלוני של עמנו, ומתוך כך נמנעים הם מלחזק את התנועה הציונית או שהם עומדים כצר לה, אליכם נקרא הלא סוף כל [סוף] ביסוד הקודש הנכם אגודים, אל צור חוצבתם, וקדושת האמונה הטהורה הנאדרה בקודש, אמונת קדוש ישראל, יקרה וקדושה היא לכם, וזאת היא יסוד סגולת אצילות חייכם, ודאי הנכם חייבים לתן לבנין יסוד הקודש על אדמת הקודש, להחיות את רוח ישראל ממקור קדשו, לרומם תפארתו והדרו. ויסוד הקודש הזה שממנו תוצאות לתקות אור גויים ולשלום עולמים, זהו תוכן המגמה הנמצאת במילואה בתנועתנו הירושלמית, שיציאתה אל הפועל בהוד ויפעה מוכרחת היא לתעמולה רבה ולשכלול גדול, מעשי ומוסרי במוסדות רבים גדולים וכבירים למפעל ולהגיון. הבו לנו את ידכם, החזיקו את יסוד הקודש אשר כל חמדת הדת והאמונה (מאגודת) [מאגודת] בו, רוממו את הרעיון הירושלמי, וחזקו את התנועה הירושלמית וכל מפעלותיה בכל כחכם, ובזה תתחזקו בכח היהדות, ורוחכם ילך הלך ואור ברוח ישראל ותעודת מקור חייו אשר מן המקדש המה יוצאים, מהר הקודש מירושלים, ובזה תוכלו ג"כ להשפיע על התנועה הלאומית, ציון, שתהיה תנועה המופיעה ביפעתה שלום וברכה לכל העמים, וכן וחסד לכל הממלכות אשר אתם יושבים בהנה, כי טללי הקודש ההולכי [המלה מחוקה ע"י קו, כן בכ"י] היורדים מהררי ציון וירושלים, ראויים הם להיות לברכה לכל בני האדם תחת כל השמים. ועל ידי השפעת אור הקודש בתנועת החול המישבת את הארץ הקדושה, על ידי בניה המקושרים לה בחבת קודש ילך גם כח החול הלך ומתעדן הלך ומתכבד בממלכות ובלאומים, וזרע ישראל יהיה לברכה ולשם ותפארת בקרב כל הארץ.

[בכ"י הרב ז"ל נוסף אח"כ בין הפרקים]

קובץ ו כט.

האדם הפראי לא הבחין בין מה שהוא מזין ומשובח בטעם ובין מה שהוא צומח בשביל מטרות אחרות לא בשביל אכילת האדם. את הכל, כל מה שנזדמן לו ברעבוננו, לקח ולעס וברבות הימים עמד על המבחן לברר לו את המסוגל לו ביותר ובחר לו את הפירות התבואות והצמחים הנאותים למזונו, וכן הלאה. בחיי

הנשמה ג"כ יונק העולם מכל ספרות, מכל מה שצומח על הקרקע הציורית של האדם. יבאו ימים ויתברר מהו המאכל הרוחני הראוי לאדם, אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ד' וכשם שהתעשיה מהפכת כמה דברי בלתי מועילים לדברים מזינים ומועילים כן חשוב החכמה העליונה להפוך המון רעיונות ותבואות הרוח שאין להם כעת ערך, לדברים משיבים את הנפש ומעין דוגמא של עוה"ב יש לצדיקים קדושי עליון גדולי דעה בעוה"ז ועליהם לא יכול אלו שיחת חולין של ת"ח.

קובץ ו קמז.

יש שנכנס דבר בטל בלבו של אדם ע"י קריאה או ראייה, הרגשה וכיוצא בהן, ואח"כ מקשר אותו האדם אל הטוב המועיל והקדוש, אז יש בה משום תשובה ומשום העלאת אורות נדחים ביחד. אמנם מהלך מיוחד יש לשני השבילים הללו. שביל התשובה הוא מניע כללי, ושביל העלאת האורות הנשפלים הוא שביל מיוחד פרטי. והתוכן המקשר את השבילים הללו, ועושה את הרעיונות הנשאבים מהם לחטיבה אחת, יש בו משום מקור של ספרות פוריה שהיא הולכת ומסתעפת לענפי ענפים, ויכולה לרדת לעמקי תהומות, ולעלות ג"כ לגבהי שחקים. אמנם מהלך מיוחד יש לדברים שבאים לכתחילה לשם עליה, שהוא בשונה מהדברים שנלקטו ע"פ איזה רפיון ואח"כ הם צריכים להתאגד ולעלות, תסיסת החיים עושה היא את מהלכה בכל תוכן ע"פ הדרכה מיוחדת לה.

קובץ ו קסה. אורות טו

מתגלה בכנסת ישראל הצבע העצמי שלה הולכים הכחות ומתפתחים הולכת ושבה לה החכמה הגבורה היושר והטהרה הפנימית הולכת האומה ונבנית מתתקנת היא לגאולתה גאולת עולמים פורחת היא ביפעת תפארתה מתוך המון גלי הצרות שעוברים עליה מכל הגויים מכל הנפוצות מכניסה הון רב דעה ומעוף הבטה למרחקים ומוסיפה היא את הצדדים הטהורים שמבחוץ על רכושה העצמי. קנאת עם מתגברת הכרת עצמותה מתגדלת היא יודעת כבר שיש לה ארץ שיש לה שפה ספרות שיש לה צבא התחילה להכיר במלחמת עולם זו על כולם יודעת היא שיש לה אור חיים מיוחדים שהם מעטרים אותה ומעטרים את העולם כולו על ידה יודעת היא את חסנה כי עז לה באלהי אמת.

אוה"ק ח"ג קפב

עילוי העולם בנקודת הרצון הפנימית היא תלויה, בהעדינות של המבוקש הכללי המגמתי של החיים. המעשים והעלילות, שהם האמצעים לחיים, הם ממלאים את השטח החיצוני של החיים, ויכולים הם לבא מתוך רצון עכור ומזוהם, ואז הם בתכלית הקלקול והתיעוב, והם מאבדים את העולם, מרבים בו רשעה ומשטמה, מלחמות ופרעות, והעולם הולך ומתמוגג בעניותו הרוחנית והחמרית, והם יכולים ג"כ לבא מתוך רצון עדין קדוש וטהור, ואז הם מכובדים ומפוארים, וגוררים אחריהם תיקון עולם מלא ומצב נשמתי מרומם ונשגב. כל האור העתיד, הופעת כבוד ד' בעולם, תגלה את העז לשבר את הנקודה המבדלת בין עומק רע לעומק טוב, תכניס תחת החפץ הרע והשפל, חפץ טוב ומרומם, והחמץ העולמי יהפך למצה. ואותו הקנה של חית קנה המשתמש בכחו הספרותי לרועץ, להמם את החברה ולבצר את מקלטי הרשעה, יכרת ממנו חלקו הירוד, המשתפל לאותן התהומות האפלים, ויתקדש להראות בכחו את מה שראוי להראות בעולם, שהאדם העשוי בצלם אלהים חי בו. ואותו הקנה שעלה שרטון, וכרך גדול שברומי עליו הוא בנוי, שלקח עוצם כחו מפני הירידה הישראלית אשר באה מאז הוגלם החפץ לנטיה החיצונה של ההתהדרות הגויית, ביום שנשא שלמה את בת פרעה, גער חית קנה ויאמר הנה, ראשון לציון הנה הנם

קובץ ז קצט.

תחית קודש מוכרחת היא להופיע לנו. התחיה תבא את הגדלות. התחיה החלונית של הלאומיות, מעת אשר החלה להראות את כחה, אין הגידול פוסק ממנה. עכשיו הננו עומדים כבר בפני חזיון של גאוניות של חול, בחיים, בספרות, ובדברנות הכלל. הקודש עומד הוא אמנם בחזקת חיו, איננו דומה להחול שנחשב למת משך זמן ארוך. והדבר פשוט, שרק החול היה אפשר להיות כמת באומה, ופתיל חייה לא נתק, מפני שיסוד הקודש החיה אותה, אבל אם הקודש היה כמת בתוכה, אז אין לה חיים. אבל סו"ס הרינו באים ומתחדשים, והחידוש מרענן את החיים. וכשם שהחול מתחדש, כך מוכרח הקודש להתחדש בצורה עוד יותר רעננה ומלאה חיים מזו של החול, והרינו בשביל כך חייבים לקרא בקול גדול לתחיה של קודש, תחיה של קודש כזאת שהיא מוסיפה אומץ ופאר לתחיית החול, אבל היא ג"כ עומדת על גביו ולמעלה ממנו, משפיעה עליו מאורה, ומחממת אותה באש קדשה. אז יקומו לנו מהרה גאוני קודש, כמו שאנחנו רואים כעת בקרבנו גאוני חול.

קובץ ח עא.

ההכרה, שהשפלה במעמד המוסרי היא מעכבת את הפריחה הספרותית, היא הרגשה ישראלית מיוחדת. רק אנחנו מכירים אנו, שכדי לתקן את הספרות צריכים הסופרים לטהר בתחילה את נשמותיהם. והננו מרגישים בעצמנו צורך גדול לתשובה, בשביל ההתנשאות אל המרומים הטהורים של הספרות הזכה המיוחדת שלנו, הנובעת ממקור חכמת ישראל, שהקדושה והטהרה, האמונה והגבורה הרוחנית, הנה הנן מקורותיה.

קובץ ח קמ.

אותם אשר האושר הפרטי נתרקן מנשמתם, מביטים הם את כל היש שבחיי החברה, והם הם אשר החברותיות נוטלת מהם את כל ערכם האיש, הם שוכחים חובות עצמם, ומשתקעים רק בחיי הציבור, ובימים שחוצפא יסגא הם הנם ראשי דעמא, אנשים שהדמיון הוא כל יסודי חייהם, לא השכל ולא הרצון העמוק, שאיננו מתקיים בטובו, כ"א ביניקה חשובה מאוצר הקודש. מאד צריכים להתגבר אותם בעלי האישיות, חסידי העולם, שתביעה פנימית של השלמה עצמית חיה אצלם, והיא משקיעה בתוכה את כל ערכי חייהם, שלא יפלו ברוחם בראותם את ההתפשטות הכמותית של השפעת החיים אשר לבעלי החברותיות. אבל לא תצלח בשום אופן התכונות אישיות במושגה השלם, כ"א כשתפרה משרשיה התכונות חברותיות. ומתוך אותן השדרות ששם נתבצרה החברותיות, מחייהם, מהשפעתם, מספרותם ומכל מפעל ומוסד שהם מכוונים, צריכים בעלי האישיות האמיצה, יסודי הטוהר והקודש שבעולם, לקחת לקח, וליסד בעז רוחם ובטהרתם העליונה את היסוד החברותי, על פי התביעה של ההשלמה האישית, שהיא מסתכלת בהוד יוצרה, במושג השלמות וההארה העליונה אשר בסקירת הטוהר שבטוהר של עזיזות אצילות אין קץ ברב חוסן הקודש.

קובץ ח רא. א"ק ב רז.

בשני סעיפים ראשיים צריכין אנו להיות עסוקים בחקירת הקודש: ביסוד הספרות שלה והתגלותה בהמון

הרחב, ובהתעלותה בהכרתם של בעלי הכשרון ואנשי הרוח. הסעיף האחד הוא מענין האמתיות על התוכן של הקודש, בביאור זוהר אמתתו ובירור ודאותו. והסעיף השני הוא מענין הצורך של הקודש, עד כמה ההתודעות של אמתתו של תוכן הקודש מיסד כל מוסד טוב, ועד כמה כל בנין מוכרח הוא להיות נשפל, ועומד להיות מתקעקע, ע"י ההחשכה של אור הקודש. וממילא תולד בקרבנו הידיעה החיה, איך שהאמת והצורך המה באמת מאוחדים ביסודם, והתענוג האלהי של התגלות אור האמת בבהיקותו, עם עצמת האמת ביסוד בטחון עזו, הוא באמת ענין אחד ומושג אחד, המצטייר לערכים רבים ושונים, רק על פי ההרצאה הדיבורית אודות הגוונים המרובים האצורים ביסוד האמת, שממלאים את כל העולמים כולם חוסן ותפארת נצחים.

קובץ א תתסא.

בכל יצירה שבעולם, אפילו יצירה אנושית פשוטה, מתגלים המון מחשבות ורגשות הרבה יותר מהגלוי. יש למלא אוצר של הרחבת דעת ורגש גם מכל מאמר פשוט, גם משיחות המוניות, כשם שאין שום בריה בעולם שלא יהיו צפונים בה כחות נסתרים. אבל כל זה כלא נחשב, לגבי כל מה שיש לגלות בכל יצירה שנתגלתה ע"י רוח הקודש. ואופני הגילוי הנם נערכים בכל מדת הקודש לפי ערכה, תורה נ"ך ויתר היצירות של חכמים וסופרים, כ"א ואחד לפי מה ששפע הקודש פעל עליו בין בגלוי בין בסתר, יש לגלות בדבריו מעמקים רבים. אבל מובן הדבר שאין להעריך כלל את דרכי הגילוי ביצירות אחרות, אפילו באלה שכח הקודש מפעם בהם, לדרכי הגילוי של הספרים שנאמרו ונכתבו ברוח הקודש ממש, שהם עומדים במרכזו של העולם ברוחניות המקורית שבו; ובטבע גמור קשורים הם כל הרעיונות הפרדסיות, כל ההרגשות היותר רחבות ועדינות, כל ההשקפות הגנוזות במעמקי לב, עם האותיות הללו שגם הם נלקחו מאוצר האורה הכוללת את הכל, ודברי תורה הם רעים זה לזה ודודים זה לזה. בגודל רוח הננו צריכים לגשת אל סדר הלימוד המסור באומה, לדרוש את התורה בפרד"ס, להרחיב את גבולה, להפריח את גידוליה, להגדיל אור וחיים.

עמלק

קובץ א תמד

שאלו היה יותר גדול מדוד ולכן בעצם נשמתו האירה מדת הרחמים גם על עמלק. אבל זו היא מדה שהיא רק מכשרת מלוכה, מאירתה לתקופה, ואינה יכולה להמשיכה, מפני חשכת העולם, ומתוך כך אינה יכולה להעלות את העולם. אבל חסידי עולם צריכים להיות בכל דור, אווזים במדותיו של אברהם, ברעיון, שחסדם מתפשט על הכל, ומוצאים הם את הטוב בכל מקום, ותורת חסד על לשונם.

מדות הראיה אהבה ו.

מדת האהבה השרויה בנשמת הצדיקים היא כוללת את כל הברואים כולם, ואינה מוציאה מן הכלל שום דבר ולא עם ולשון, ואפילו עמלק אינו נמחה כי-אם מתחת השמים, אבל ע"י הזיכוך מתעלה הוא לשורש הטוב, אשר הוא מעל לשמים, ונכלל הכל באהבה העליונה, אלא שצריך כח גדול וטהרה עצומה ליחוד נשגב זה.

עולת ראייה א

ואסתר מדבית שאול קא אתיא, אך את דמכם לנפשותיכם אדרש, למעט כשאול שחמל על אגג, משום שהציץ בו שורש הניצוץ המוסתר הרבה, שהסתכל ממקום גבוה למקום נמוך עליו, וירוס מאגג מלכו, שקיבל מלכותו על אגג, שדיבר עמו שמואל שם, ועשית מעקה לגגך, חסר כ"ה, דברכת ישראל כ"ה תברכו, ומעקה עם כ"ה עמלק, שמתברר לקדושה ע"י המחיה, ובכה תוכל להיות נפילה, וההבטחה היא בנבואת משה, שנתנבא ג"כ בזה הדבר, פה עמוד עמדי, ולא נופל כבלעם, מקור הקללה, שצ"ח קללות מיעטו את הק' של עמלק ממנו, והעמידוהו על ב', ונתבלע

עולת ראייה ח"ב שיד

וכל הרשעה כולה כעשן תכלה. הרע הגמור המוחלט, שאין בו שום ניצוץ של טוב, הוא שמח בכליונו, ואבודו ואפסותו זוהי שלמות התפתחותו היותר גדולה. ואנו צריכים להתרומם למדת-חסד מקיפה כזאת, עד אשר נשאף להיטיב לכל, וגם עם הרע אנו חפצים להיטיב במה שנכלהו, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה.

אורות הקודש ח"ג קל

ההשגה, המתפרצת לעלות עד לחוץ לתחום הציור האנושי, מתשטשים אצלה ההבדלים שבין טוב לרע, בין טמא לטהור, ואף על פי שהדבר בא מרוב אור וקדושה עליונה, ששם באמת חוזר הכל לטוב וקודש, ואין שטן ואין פגע רע, אבל בתחום החיים המוגבלים שלנו הלא באמת רב מאד הרע והטמא, שהננו מוכרחים להיות שקועים בהכרת כיעורו ושנאתו, כשם שהננו חייבים להיות קשורים באהבת הטוב הטהור והקודש, והכרת כבודו ותפארתו. ועל כן בעלי מחשבה פורצת כזו הם מרגישים בקרבם עצבות קודרת בכל עת, כדוגמא של עצבון שעל חטא, הבא ממוסר כליות, מפני שחירות מחשבתם וקדושתה העליונה הרי היא באמת חוטאת, מצד הערכים המעשיים. והם שבים לאיתן מצב הנפש הקדושה, השמחה תמיד באור ה', על ידי מה שהם שואבים ממקור הקודש העליון לא רק את מצב של התרחבות הנפש והכללתה העליונה, אלא גם את מצב הדרך המוגבל, שהוא התוכן המיוחד למעבר החיים העליונים, אורח צדיקים, שהוא כאור נוגה, ההפך מדרך רשעים באפלה, שלא ידעו במה יכשלו. וכפי המדה ששתי התכונות מתאימות ביחד בנשמה, האורה העליונה, הצופה למרחוק לכלל הקליפה בפרי, והרע בטוב, ולהפך הכל לאור גדול, והאור התחתון, המאיר בכל חדרי לבב, לסור מרע, ולשנא כל תועבת ד', ככה מתבסס הרוח, ואור הקודש עם נועמו ושמחתו בשלות ישרים חוזר להאיר, והנשמה מתרוממת, ונס יגון ואנחה.

אוה"קב

הכח היותר חדש שיתגלה בעולם, לחדש את החיים בגאולה שלמה, הוא הערך הגדול שיש לרצון האדם בהויה כולה, כשהוא משתלם בשלמותו הגמורה. ולזה אנחנו עורגים, כל מעשינו לשם כך מכוונים הם, לגלות את האלהות שברצון האדם. וזה אנו הולכים ומגלים ע"י התכנית של התעלות האדם והתקדשות רצונו, שהוא מבא לבא ע"י לגבורת הרצון, להתגלות אלהות בעצם הרצון עצמו, העולה למעלה מכל עמל ומכל כשרון המעשה, שהוא אך הבל ורעות רוח לגבי המעלה העליונה של עליית הרצון למקורו והתגלותו בפעולה. זה האידיאל איננו נפסק מישראל, זאת היא עליית השכינה התדירית, שבכל יום אנו מכוונים לה בעבודתנו, עליית רצון האדם עד כדי תפיסת מקומו הנועד לו ברצון ההויה. ואז רצון ההויה כולה אור

הרצון של הופעת גילוי האלהות המוחלטה מתגלה עליו. והכל מתחדש באור גדול, בחיים חדשים, בשירה חדשה, בטבע מחודש, בנשמות חדשות, בדעות חדשות, בהרגשות חדשות, בציור עולם מחודש, ברצונות מחודשים, בבטחון חדש ביחס מחודש לשמים ולארץ, לכל היקום, לאדם ולבריות כולם, לגווני החיים כולם, לגלוי ולסתר, לרוחניות ולגשמיות, לחיים שבגוף ולחיים שמחוץ לגוף, להכרות מוגבלות ולהכרות שאינן מוגבלות, לניצוצות פרטיים ולאורות כלליים, לכלים מחזיקים ולתוכנים שלהם, להכל יבא יחש חדש, בחידוש ההתגלות של ערכו האמיתי של רצונו של האדם במציאות. וזה בא יבא ע"י הסרת החלודה והזהמה מהרצון, ע"י העברת הערלה החיצונית והפנימית, ע"י מחיית עמלק באדם ובלאומים, בביעור רוח הטומאה מהעולם כולו.

קובץ א תריז

כל דעה של אמת מסבבת, ע"פ שילוב הרעיונות של חסרון שכלול שכל האדם, כמה דעות של שקר. ולפי הערך ששכל היחיד והרבים, ונטייתם לטוב ולצדק, היא לקויה, ככה יגדל הערך של הסיפוח של השקר בנחלת האמת. העליה העולמית שהיא מגמת כל העבודה האלהית, היא שואפת להסיר תמיד מעט מעט את הזיקוק של השקרים אל האמת. לפעמים יש שאחד חושב שכבר הפריד בין חלקים של שקר לשורש האמת, ויוצא להרס את השקרים, והוא מהרס בעל כרחו את האמת, מפני שעדיין הם משולבים זה בזה. הננו תמיד מכוונים להפריד לגמרי את כל השקר מהאמת, במחיית עמלק, ויהיה השם שלם והכסא שלם.

עמלק

שטנם של ישראל ומנגדם [ע"א ב ט י]. המחשך של עמלק -התפשטות כל המידות הרעות בהנפשיות הלאומית של כל עסוֹגֵי־מביאה את כל האסונות הפרטיים והכלליים [אג' ג פז]. מקור הגאווה הַטמאה [ע"ט קי]מחית עמלק -זִיכּוּךְ כל ערכי המציאות בכל המערכות המסובלים ממשא הסיגים של זוהמת הרשעה הַמתפשטת מראשית גויים גם בתוכני הקודש, המתהפכים ע"י פגיעתה הרעה של הרשעה בידי רשעי עולם לרועץ [אג' ג פו].

קובץ א תשיח

כל מה שנטיית הקודש הולכת ומתרבה באדם אחדות הרעיון ואיחוד כל הכחות כולם מתחזקים בו וע"י האחדות יש קישור עצום לכל מחשבה שבאוצר רוחו אל כלל המחשבות כולן ואין השכחה שולטת בו ובריוחוק משאיפת הקדושה מתפזרים הרעיונות והכחות וממילא כל מחשבה מטשטשת אחת את חברתה ודוחה אותה והשכחה מתגברת. ובמחיית עמלק יתבטל כח השכחה מן העולם מחה תמחה את זכר עמלק אז לא תשכח כי בהיות השם שלם והכסא שלם הכל הוא אחדות מקושרת בתכלית והזכרון ואור הדעת הצלול מאיר בכל טובו וזהרירותו ואין מקום לשום תשות כח כי ימין ד' רוממה ועושה חיל באחדות כל המחשבות הכלולות בכ"ד ספרי תורה עם כל הכחות החיוניות שלעומתן ושמתי כ"ד שמשותף ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך.

קובץ ו רנא

עמלק מחזיק בהטבע בעבור אהבתו להרע שנמצא גבול בשמרי הטבע, והוא קשור בה ואינו יכול לסבול ניסים בעולם, ולא שינוי טבע במוסר האדם. ולעומת זה ישראל יצר ד', להבקיע את חומת הטבע, ומציאות הניסים עשו חלונות בהטבע, באופן שאיננו סותם בפני האור האלהי ונמצא שאחר שכבר נעשו הניסים בעולם בהריסת הטבע כבר נתמתק הטבע עצמו באדם ובעולם. ולע"ל לא יהיה הטבע סותם כלל בפני האור האלהי כ"א הוא מאיר על ידו בפילוש גמור, וכן לא יהיה טבע האדם סותם בעד הקדושה והנועם האלהי העליון. ואז לא יהיה שוב צורך במיתה, ויבא עולם חדש מלא חיים, כל הנותר בציון והנשאר בירושלים קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלים.

קובץ ו רנב.

עם כל האומות אנו מחולקים בתעודה חלוקה ערכית. הם נועדו לשכלולו של חיצוניות העולם, ואנחנו להפנימיות. אבל עמלק הוא ההפך ממש מכל מגמת הקודש של ישראל, וצריך הוא להמחק, כדי שיהיה ד' וכסאו שלם.

ערפלי טוהר

כל רוח הקודש מופיע מעורב בצחצוחי טומאה, שההופעה היותר עליונה של נשמת הקודש, שמתגלה בטהרת התורה של שכל העליון, מטהרת אותו. וכל מה שההופעה יותר עליונה, צחצוחי הטומאה הם ממין יותר חזק בדרגה דילהון, והמלחמה יותר חזקה. וגדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות במילתה, כמו שגדולה דיעה שניתנה בין שתי אותיות, אל דיעות ד', אל נקמות ד', אל נקמות הופיע. וצחצוח הטומאה היותר גדול הוא זה של גאווה, שמיטפל עם ההופעות החזקות. והוא הולך ומזדכך על ידי אור הענוה, הגדולה מכולן, הסמוכה לרוח הקודש, המהפכת אמ עצם רוח הגאווה לרוח קודש של גיאות ד', המגלה את עומק סוד הענוה מניצוץ של זיהרא עילאה ראדם הראשון, העולה מעל הארת אספקלריא המאירה. שהיא יסוד אור התורה שקיבל משה, הענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, מהר סיני, שהיא נובלות חכמה של מעלה. וגאותן של ישראל היא יסוד מלכות שמים, העולה על הראש לעת האוכל גש"י הלום, הנאמר ברות. וטבלת פיתך בחומץ. יסוד הגאווה, חמרא אכתפא דמאריה שוור, ואף כי היין בוגד גבר יהיר, ושתויי יין משום גאווה נגע בה, והמפיק מגן בשעת גאווה סוגרין וחותרין צרות בעדו. וביצחק, שפחדו הוא אל טוב ד', נאמר ויבא לו יין וישת, ובביסוס עליון זה של גיאות ד' עליונה, הוארה ברכת יעקב בלבושי עשו החמודות. וכל קרני רשעים אגדע, תרוממנה קרנות צדיק, ימין ד' רוממה, ימין ד' עושה חיל. ושארור רבש משום גאווה שבהם, הרגשת העוצם להפך את השאר אליו, והרגשת המתקנות שלו בתור חסד לאומים חטאת, אינם עולים לקרבן, ומתעלים הם על ידי אכילת הצדיקים, בדברי תורה שעל שלחנם, כטעם לש"ד השמן, שמוצא אור הטל של תחיית המתים גם למלאים גיאות ד', שהם הם שוכני עפר, הנעשים שכנים לעפר ועפרם ננער. ומתוך הדמן החסר וי"ו יצא אור גדול, המתהפך כעתר המהפך את התבואה, שנמשלה אליו דוקא תפילתו של יצחק, והעין והעצם יימלאו שניהם לטובה, במקום עששה מכעס עיני, ועצמי עששו, יימלא השם בשתי אותיותיו החסירות על ידי מציאות עמלק, מקור הגאווה הטמאה. וד' מלך גיאות לבש, על ישראל גאותו.

מאמרי הראיה

והמעמד החי של המוסר הטהור במקורו הבטוח הוא מוכרח לנצח את העולם. אותו העולם האומלל

מבלעדיו הרשע והסכלות הנם עומדים נגדו הוגי הדעות הטהורות. שהם הגרעין היסודי של האנושיות. שבשבילם היא חיה. הנם תמיד לוחמים את רעי האדם. המשימים את התכונה של החיה הרעה שבאנושיות הבסרית למטרת חייהם הפרטיים והחברתיים. המלחמה הקדושה הזאת איננה מלחמה מכוונת דוקא נגד אישים אחרים, גם וביחוד נגד עצמו נלחם האדם. נגד הרע שבו נגד כעורו, ולעת הצורך הוא מוכן למות מות גבורים וקדושים לטובת הרעיון העליון המחיה כל לא בפחות מרץ ממה שהוא מוכן להמית בגללו את מי שהוא חוצץ בעד האור. והעם אשר הכיר יפה את מטרת הויתו בהרגשה של חיים פנימיים, כל מה שהוא עושה לסול לו את דרכו בחיים, בין שהן פעולות חיוביות ובין שהן פעולות שליליות. הכל עושה הוא בשביל נשמתו המכה גלים בקרבו ואומרת לו גדל. אין לנו כלל להתבושש באותן המלחמות אשר עשינו לצרכי תקומתנו ובאותה המשטמה אשר עוררנו בלבבנו נגד הקמים עלינו להכחיד את קיומנו אפילו אם היתה רק מלחמת חיים פשוטה, גם היא אינה בושה במקום שאינה בנויה ע"פ עוות משפט. וקל וחומר שמעמד חיינו בעולם הוא אור העולם אשר השכל הערום מכל הופעה אלהית לא יוכל בודאי לתאר את גבוליו. אבל בשביל כך הנבואה היא אחת מתכסיסי סגולת עמנו. ובמקום שהיא מאירה לנו דרך לאמר: זה המכשול של איש פלוני או של קבוץ פלוני. צריך שיוסר מעל דרך תולדתנו. רק אכזריות שוממה ושפלות של מוגי לב תוכלנה להתיצב נגד עז חיים זה. בודאי נמצאים מחקים. כקוף בפני אדם. את פעולתנו ההיסטורית. המחוגה במחוגה אלהית. אבל אם ידמו הבלם לתומיך ואוריך" נאמר עם הלוי, - ינתקו נא את כל שריד מההשפעה הרוחנית שלנו מכל מערכי הגיוניהם, הישאר אז להם מאומה מכל מטרות מלחמותיהם זולת שפך דמים ורציחות בזויות. הנבואה, הצופה ברוח אלהים חיים אל נשמת גוי ואדם. העידה על גזע עמלק. שנגודו לאור ישראל הוא נגוד עצמי. שתרופה אין לו כי אם מחות זכרו. כדי לישר את הדרך של התולדה הישראלית מאבן המכשול היותר גדול. זאת הנבואה בעצמה היא הצופיה הליכות האדם אל אושר השלום ועדנת האהבה היותר בהירה. כשיבוא יום והאנושיות לא תמצא לה כל צורך בשום מפעל של שנאה. בטוחים אנו שאז זכר עמלק כבר כלה ואינו. ושבע האומות, שרק מפני אותו השריד אשר נואלנו להותיר מהן גרמנו לנו כל אותן הצרות החמריות והרוחניות. ולמדנו לעשות את כל תועבותיהן: שריפת בנים ובנות באש וכל תועבות האמורי. אשר היום. אחרי אשר היד האלהית הפיצה את ענני מאפליה אלה לכל עבר. לא נוכל גם לצייר את עומק הרשעה שהיה מאוחד כבר עם כל תכונת נפשן. אתה יקירי שואל: למה התיחסנו אליהן באכזריות? לא נוכל לצייר, כמה חשוך ושפל היה העולם מבלעדי האכזריות הזאת שלנו. כמו שלא נוכל לצייר כמה רע ונתעב היה לולא ההארה הטהורה של אור ד' ודרכיו, אשר הארנו עליו במהלכנו ההיסטורי. הנצרות חפצה באמת למחוק את מדת השנאה, הממוסכת בתוך הארג של האור האלהי אשר לישראל. אבל הלא ידענו. כי יותר מכל מערכה של שנאה שפכה היא דמים והרבתה משטמה בגלל מחיקת השנאה. ולא עוד אלא שבקפיצתה למחר את הקץ של מחיקת השנאה אל הרשעה ונושאה לפני זמנה, כל זמן שלא כלה עדיין המץ. נתקה בזה את אור האמונה האלהית מכל סדרי החיים החברתיים. והעמים החוסים בצלה הוכרחו להתגדר בתכונות אליליות במערכי לבם ובדרכי חייהם הכלליים.

קובץ ה קעז

כל תכונה המתגלה בחיים מוכרת היא בעצמיותה, מהותה, בהגמרה. תוכן הרוחות שבקיבוצים, בשליטת הנפשיות האנושית המתגלה, בערך הגודל והעומק אשר לאמונה, מתגלה ההווה הפנימית אשר למתדבקים בה. ראשית הצמח הישראלי במילואו, בתור אומה, יצא בעז, בחומר דין ואדירות גבורה, "לא תחיה כל נשמה". ומה הוא השפע התדירי המחיה את רוח ישראל, מה הוא המכון האידיאלי? החסד והרחמים,

טובת הכלל, טובת העולם, עליית החיים, הגדלת המציאות לכל פרטיה וענפיה, הרמת האדם למרומי השלום, "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה", העלאת החי למרומי השקט והשלוחה הקבועה, "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ". המינות יצאה בראשיתה בהכרזת החסד והאהבה, בשאלת איך מעשרים את התבן ואיך מעשרים את המלח, איך משלמים טוב לרעים, ואיך מברכים את המקלל. וסופה חרב ודם, אכזריות ורצח, מלחמות דמים שאינן פוסקות, ומשטמה עמוקה בין עם לעם, בין שבט לשבט ובין איש לאיש. והיינו דאמור רבנן בשיח סוד קודש, סטרא אחרא שרי בחיבורא וסיים בפירודא, וסטרא דקדושה שרי בפירודא וסיים בחיבורא. המגמות המעשיות והרוחניות מתגלות הן לא בצעדים הראשונים, כי אם באופי הקבוע, שהוא הולך ומתגלה כל מה ששטף התולדה הולך ונמשך. "הנני נוטה אליה כנהר שלום", "שאלו שלום ירושלים ישליו אוהבין".

עצבות

אוה"ק ג רמג

כל המדות אפשר להעלותן מפני שיש להם שורש בקדושה חוץ מהעצבות שאין לה שורש כלל כי עז וחדוה במקומו וצריכים להעלות את סבתה וכיון שהשורש מתעלה גם היא עולה והשורש של העצבות הוא או גאווה או כעס או דאגה הבאה מסבתן וכיוצא.

קובץ א שיג. [אורות התשובה יד ו]

כששואלים מהיכן העצבות באה, צריכים לפתור מהשפע של המעשים, המדות, והדעות הרעות, על הנשמה, שהיא טועמת בחושה החודר את מרירותם, והיא נסלדת, נפחדת ועצובה. וכשזור התשובה מופיע, החפץ הטוב כשהוא מתגבר בתכונה המקורית שלו, צינור של עונג ושל שמחה נפתח, והנשמה יונקת מנחל עדנים. וכשהכשרון המעשי לוקח לו את התמצית של ההרגשות הנעימות הללו, יוצא לאור המוסר הטהור העליון, המצליח את החיים בהודו.

קובץ א שנת.

מי הוא האשם בהעצבות הנוראה השוררת בעולם, העונות המעשיים והעיוניים. הוצאת האדם מטבעו, בין מטבע חומריותו בין מטבע רוחניותו, היא מעמידה אותו במצב איום פנימי. מצוקי שאול באים עליו בשטף. ההישרה הרוחנית היא העיקר בזה. כשהדיעות מתישרות, מתאמצת היא המעשה ג"כ להתישר, והחיים מרגישים את ערכם הנהדר, ושמחת ישרים ממלאת את הנשמה כולה.

קובץ א שנט.

רואים אנו שהנטיה אל החמריות הגסה, לעשותה לבדה לעיקר הכל, היא מביאה את האדם ברשת העצב החשוך, עד לבלי מנוס. וכל זה למה, מפני שהיא סותמת את האורות, מקורי החיים, בתוכיותם, ומחנקת את הנשמה באוירה המגושם.

קובץ ג נא.

שנואה היא העצבות, מפני שהיא נובעת ממקור היותר משחת שבדעות וברגשות. הידיעה שהאדם, בהתגלותו בתור יצור בעל רצון, אופיו משתלם כולו בנקודת רצונו דוקא, האושר שלו הוא רצון טוב, כל קוי האושר וההצלחות הרוממות, שלב כל אדם כל כך עורג להם, אינם כי אם תולדות מנקודת חיים מלאים זו, נקודת הרצון הטוב, הקדוש והבהיר, ובתוכן זה דומה האדם בחופשו ליוצרו, ליוצר כל, בחפצו המקיף והחפשי מכל מועקה - כשידיעה זו מתבררת, מיד מוצא האדם את עצמו מלא חדוה, מסולק מכל עצבות. הוא מכיר שהוא אינו צריך כי אם לאמץ את רצונו לטוב, וזה מסור בידו בכל עת ורגע, ותיכף כשרצונו מתעלה, הרי הוא מתעלה, וכל הספירות העולמיות התלויות בו מתעלות עמו. ואיך לא יהיה האדם מלא תמיד עז וחדוה, אם טובת הטובות, עושר העשירות, הצלחת ההצלחות, מסור ונתון בידו, והוא מושל בכל המכמנים הנפלאים האצורים באוצר נחמד ושמן זה. המחשבה שהאושר תלוי במה שהוא חוץ ליכולתו של האדם, ממה שהוא חוץ להוייתו וחוץ לרצונו, מחשבת פיגול היא, רשעות וסכלות היא מרופדת, והיא מעוררת את כל התכונות השפלות, וכל המדות הרעות שביסוד הרשעה, שכחת ד' וטובו, אורו וישעו, חכמתו, חסדו וגבורתו. על כן ישרי לב שמחים תמיד, שמחו בד' וגילו צדיקים, והרנינו כל ישרי לב.

קובץ ג קנ. אורות התשובה

מה הוא מקור הרוגזה של רשעים, מהו הקצף על העולם כולו, מה הוא יסוד העצבות המרה, האוכלת את הרוח ואת הבשר, הממלאת ארס את החיים, מהיכן מקור משחת זה נמשך? בבטחון פנימי ברור אנו משיבים על זה, ממקור הרשעה הכל נובע, מרשעים יצא רשע. חפשי הוא הרצון, ולהיות גבור ובן חורין באו החיים, והרשעה השרויה בעומק הנשמה, כשהרצון איננו חפץ לעזבה, הרי היא סותרת את המשקל השווה של החיים, את היחש הישר שיש לנשמתו של האדם עם כל היש, עם כל ההויה כולה בכללותה ובפרטיותה, והירוס ההרמוניה מכאובים רבים הוא מסבב, וכשהוא חודר אל הרוח, עצמו יסוריו, שהם מתגלים בצורה של זועה, של קצפון, של חוצפא, של קלון ויאוש. ולזאת קוראים צדיקים, אנשי הטוב והחסד, אנשי האושר של החיים, אל הרשעים האומללים, בואו וחיו, שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו, התעדנו על טוב ד', וראו חיים של עונג ושל אורה, של שלום ושל שלות השקט, של בטחון ושל כבוד, כטל מאת ד', כרביבים עלי עשב.

קובץ ג קפו.

מי שמוכשר לרוממות עליונה בהשגתו, ומדותיו ומעשיו לא נזדככו לפי ערכו, הרי הוא שרוי לפעמים בבהלה ובעצבות גדולה מאד. ואם גופו חזק, צריך הוא להשתמש בתעניות וסיגופים, בתור הדרכה של מעבר. אבל אם גופו הוא חלש, צריך הוא להרחיב את דעתו ברוממות הקדושה, ולהשליך על ד' את יהבו, ואת כל טיפולו המוסרי המעשי, אחרי שבשמחה וטוב לבב ירצה ללכת גם במעשה ובמדות בדרך ישרה, ויוכל להניח את רוחו הגדול לשוטט במרחבים עליונים, לשיר שירי נועם, מלאים גבורה נפלאה, גם במקום שלכאורה אין ידו מגעת שם. כי אין קץ ותכלית לאור החסד האלהי הפרוש על משיגי האמת, שהם הם מבקשיו ודורשיו. כי בי חשק ואפלטו, אשגבהו כי ידע שמי, יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה, אחלצהו ואכבדהו, אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי.

קובץ ג רפח.

ההשגה המתפרצת לעלות עד לחוץ לתחום הציור האנושי, מתטשטשים אצלה ההבדלים שבין טוב לרע, בין

טמא לטהור. ואף על פי שהדבר בא מרוב אור וקדושה עליונה, ששם באמת חוזר הכל לטוב וקודש, ואין שטן ואין פגע רע, אבל בתחום החיים המוגבלים שלנו הלא באמת רב מאד הרע והטמא, שהננו מוכרחים להיות שקועים בהכרת כיעורו ושנאתו, כשם שהננו חייבים להיות קשורים באהבת הטוב, הטהור והקודש, והכרת כבודו ותפארתו. ועל כן בעלי מחשבה פורצת כזו הם מרגישים בקרבם עצבות קודרת בכל עת, כדוגמא של עצבון שעל חטא הבא ממוסר כליות, מפני שחירות מחשבתם וקדושתה העליונה הרי היא באמת חוטאת מצד הערכים המעשיים. והם שבים לאיתן מצב הנפש הקדושה, השמחה תמיד באור ה', על ידי מה שהם שואבים ממקור הקודש העליון לא רק את מצב של התרחבות הנפש והכללתה העליונה, אלא גם את מצב הדרך המוגבל, שהוא התוכן המיוחד למעבר החיים העליונים, אורח צדיקים שהיא כאור נוגה, ההפך מדרך רשעים באפלה, שלא ידעו במה יכשלו. וכפי המדה ששתי התכונות מתאימות ביחד בנשמה - האורה העליונה, הצופה למרחוק, לכלל הקליפה בפרי והרע בטוב, ולהפך הכל לאור גדול, והאור התחתון, המאיר בכל חדרי לבב, לסור מרע, ולשנא כל תועבת ד' - ככה מתבסס הרוח, ואור הקודש עם נועמו ושמחתו בשלות ישרים חוזר להאיר, והנשמה מתרוממת, ונס יגון ואנחה.

קובץ ג שסג.

הננו צריכים להתגבר על העצבות והפחדנות, המתפרצת לבוא אלינו דוקא כשאנחנו חפצים להתעלות בעילויים אלהיים. בחופש והרחבה הננו צריכים לברר לנו, כי תמיד הננו מוצאים בתורה, ובקרבת אלהים בכל האופנים, את החיים המלאים, בכל הנגוהות המאירים והמשמחים שבהם. ותמיד נמלא עז וגדולה בכל עת שרעיונונו פונה אל האורה האלהית, בין בבינת הלב, בין בציור הדמיוני, בין בחפץ הנטיה הטבעית, כי כל אלה מדות קודש הם, וצינורות של חיים אמיתיים שוטפים בכולם לשד חיים וטללי אורות, יקרים מכל הון, וחשובים מכל קנין חמרי ורוחני שבעולם. בשמך יגילון כל היום.

קובץ ד מ.

מאד צריכים להזהר מן העצבות, אבל לא במדה גדולה כזו שתמנע את אור התשובה מלחדור אל עומק הנשמה, שאז העצבות מתפשטת היא כמחלה ממארת בכל קצות הגוף והנפש, מפני שהחטא מדאיב את הלב, וגורם לעצבות להתאזרח שמה, על מרירות קודחת של תבערת התשובה, אף על פי שיש בה חלקים עצבניים, הם כאש מטהר, מצרפים את הנשמה, מחזקים אותה, ומעמידים אותה על הבסיס של השמחה התדירית הטבעית הראויה לה.

אורות התשובה יד-יא

לפעמים צריכים להתרחק מרעיונות של קדושה ושל תשובה אם הם מביאים לידי עצבות כי יסוד השמחה הקשורה בעומק הקודש הוא גדול מכל תוכן של קדושה ושל תשובה אחרת ע"כ כאשר באים לו מחשבות של יראה ותשובה בדרך עצבון יסיח דעתו מהם עד שתתכוון מחשבתו ויקבל עליו כל התוכן של קדושה ושל יראת שמים בדרך חדוה ושמחה הראויה לישרי לב עובדי ד' באמת.

אוה"ק ג רמז

רואה אני איך קליפת נוגה ששרויה ביסודה בנפש הבהמית, אורבת היא על הנטיות הנפשיות להמשיך אותן אליה להשפיל את רוח האדם, לטשטש את אורו, למעט שלטון הקודש בעולם וע"י תוספת עבודה ויראה

יתירה חושבת היא להחליש את כח הרצון שליטת החוג שבקדושה הפנימית. ואז בכל עת התעוררות הכחות הבהמיים ע"י פעולות גופניות באה היא ומהממת את הרצון החלוש המדוכא ע"י הפגיעה של צדקות הרבה יותר מן המדה, וע"י העצבות המדלדלת המצורפה לזה, ובזה עושקת היא נשמות וכחות וכחתף ושבע יפול צדיק וקם, וכארי ולביא יתחזק איש אשר נוכח ד' דרכו, וישם פניו אל תורה, אל היושר והצדק, אל התפילה הרעננה המלאה שמחות ועז, ועת לדרוש את ד', דרשו ד' ועזו בקשו פניו תמיד.

קובץ ה קסז.

החלישות והעיפות הינן מבא לכל המדות הרעות, הן מעוררות את העצבון, והעצבות מביאה את הכעס ואת הגאווה, את הקנאה ואת המשטמה ואת כל הנטיות היותר שפלות. לזאת, ההנהגה של בריאות, של האומץ הגופני, היא עבודת הקודש בעד הכלל ובעד הפרט. החלישות גורמת שימשיך האדם אל הבשר את האימוץ הנפשי שלו בכונה כדי להחזיק את עמדתו, ובזה הוא מוריד את הזרמים הנפשיים ממקום מעלתם, וטהרתם והודם ובהירותם נפגמים. האומץ הגופני המספיק, מניח הוא את כחות הנפש ללכת בעצמם במרוצתם ומעופם, וע"י חיים מוסריים במעשה, ע"י אור תורה ונר מצוה, הנם הולכים ושוטפים בשבילי האורה, מנשאים את האידיאלים הגנוזים במעמקי הלב, ומעוררים את הרצון לשאוף אל הקודש, אל הנשגב והטוב, ומדריכים ע"י זה את כחות החיים והמעשה אל כל טוב ונחמד. חשבון הנפש נעשה צלול מבלי מועקה, והענוה הטהורה, שפלות הרוח ודכאות הנפש הנקיה והברורה, בא תבא בחשבון צלול ונועם פנימי, וענות חן מרטיבה תמיד את הנפש. ענוה ובושת פנים ממתקות את הסאה של מרץ הכחות כשהם חפצים לצאת חוץ מגדרם וצוררים אותם בצרור חיים עדינים פנימיים, ומוסיפים בהם אומץ להוסיף לקח וחיים טהורים. ע"י החולשה הבשרית צריך האדם לאגור אל קרבו ציורים מאמצים, והציורים המאמצים המלאכותיים והחולניים מעוררים גסות הרוח, גאווה עכורה, ועזות מצח מדולדלת. כל הוד, וכל יופי מוכלל ומרומם, נשכח, והצבעים הבהירים הנוחים והנעימים של הבטחון והאומץ הפנימי, המחובר עם הענוה הטהורה ובושת הפנים והצניעות הנאווה, משתכחים. וכמו שהדבר נוהג באישיות יחידית, כך הוא נוהג בקיבוצים, ובאומה בכללה. אומה חלושה ודלולה מוכרחת היא להתאמץ באימוץ מלאכותי שמעורר בקרבה מדות מזוייפות וגאווה בלתי נורמלית. חסד גדול עשה הקב"ה עם ישראל שאזרם בגבורה פנימית ביחד עם החולשה והרפיון הדכאותי של הגלות. בכל זאת צריכים הם מדוי הגלות, והמדוים הקדומים בכלל, רפואה ע"י תוספת גבורה, והגבורה צריכה להיות בכל המדרגות, גם באוצר החומריות, ועל גבי בסיס תחתית זה, יפרח כל קודש וכל נשגב, כל הוד וכל גודל.

קובץ ו ב

צריכים לעיין בסקירה יפה מאיזה מקום נמשכת העצבות, וממנה יתר פגמי המדות, כדי לבטלם ולהפכם לטובה ולקדושה. והנה מי שדעתו רחבה, ועומד הוא להכניס את כל המון הרעיונות המשוטטים בעולם אליו, למתקם ולהחזירם לטובה, כשדעתו מצטמצמת ע"י עצמו או ע"י איזוהשפעה ואפילו כשתהיה טובה מצד עצמה, כגון שקורא בספרים או שומע דברי תורה ומוסר, מאנשים כאלה שלא באו למדה זו של ההרחבה, ותוכן המוסר שלהם הוא צמצום החיים הגשמיים והרוחניים, וסגירת הפתח בעד כל רעיון שאינו מוכן להקלט, ע"פ השגתם, להיות ממנו תוצאות טובות, אֵץ כל אותם אוצרות החיים שבאלו הרעיונות, הנדרשים לבא מן החוץ פנימה ולהסתדר במערכה יפה עד שכולם יהיו מוכנים לעבוד את ד' על ידם והם נשארו מבחוץ בלא כניסה ובלא תיקון, ע"י הצמצום והמחשבות המוגבלות, הם הם מעוררים יללה ועצבות גדולה, וחשכה נופלת על העובד המשיג, וצריך הוא להתאמץ באימוץ גדול להמשיך עבודתו

הגדולה, ולקחת עמו את כל התמצית של הטוב המצומצם, את כל התמימות שישנה ברעיונות הקודש שיוצאים מפייהם ועטם של יראי ד' וחושבי שמו בעלי הפשטות והצמצום, וע"י הצירוף הגדול והאיחוד של כל ההפכים, ישבו הדברים להיות שמחים וחדוה גדולה ונחת רוח עמוקה תהיה נשפעת עליו, ויעבוד את ד' בשמחה, וקדושתה של תורה תתרחב, ותורה דלעילא תתאחד עם תורה דלתתא, וכל המחשבות העליונות הנאצלות ומופשטות תאחדנה עם המחשבות התחתונות הפשוטות והממשיות, וכולן יחד תעשנה ללהבת אחת מאירה באור שבעתים, לחמם את הלבבות ולהאיר את מקומות החשכים, ולהרבות אור ד' בכל עבר ופינה.

קובץ ו קעח.

יש לפעמים שאדם טועה בצבען של המדות ומחליף מדה טובה ברעה וכן להיפוך. ע"כ צריך לעיין הרבה בעמקי ההרגשות, להבחין בין הטיבים הפנימיים של המדות, וע"פ עומק מהותן העצמי יבוררו, להבדיל בין טובה ולרעה. ביחוד העצבות והשפלות הפנימית מתחלפת לפעמים. יש שהאדם שח ושפל בעומק רוחו מפני שמכיר הוא את קטנו את פגמיו ואת שפלות ערכו וזאת היא מדת קודש עליונה המעטרת את האדם בקדושה ומרבה עליו חסד עליון ורחמיו אבל יוכל לפעמים לטעות עליה שהיא רק שפלות בהמית ועצבנות, ולדחותה בחפזון, ואז מיד אורבת היא הגאווה הטמאה להכנס תחתיה. לכן צריך האדם להיות מתון בדבר ותחת להניא את רוח השפלות שהיא רוח הקודש באמת מתוך הלב, לזכך אותה מכל צחצוחי טומאות עצבות שלה, ואז באמת יגלה אור השמחה הקדושה באורח פלא על מהות הענוה והשפלות. בד' תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו.

אוה"ק ג קכא

התנועה הנפשית כלפי ההכרה העצמית, מתגלגלת היא, עוברת מול התוכן הראייתי של הבחנת עצמו. יש שהצדדים הרעננים אשר להנפש עוברים, ואז מתמלא האדם גודל ועז, ויש שהצדדים השוממים עוברים, ואז לובש הוא חרדות, ורוחו נמוג בקרבו. ההקפה השלמה דורשת היא שבעת שעוברים הצדדים המלאים והמיושבים, לא תזוח דעתו וידע כי רק צד אחד עובר, וכי אחרי החזיון הזה המלא והרענן יבא חזיון דל ומעוגם, ובעת ההקפה הקודרת ידע שעוד מעט וחזיון משמח ומרנן יופיע. ובזה ישתכללו תכונותיו, ומעולם לא תשלוט עליו גאווה גסה, המאבדת כל הון, ולא תדוכא נפשו מעוצב חשוך, ויחזיק במעוז הטוב החכמה והצדק, ושם ד' יהיה תמיד מגדיל עזו.

קובץ ו רכא

כשישים האדם על לבו שאפילו מהענינים הגשמיים ומאורעאותיהם יש שביל לבא למחשבות עליונות בעניני האלהות והאצילות, וכל ארחות הקודש העליונים, והדברים מצטחצחים אצל כ"א ואחד לפי טהרתו ונקיון ציורו ולפי גודל אוצר התורה החכמה והיראה הטהורה שבלבו, לפי מעשיו וטהרת מדותיו ולפי העלאת נשמתו, א"כ כמה דין ק"ו יש על ההבנה של דבר מתוך דבר וצד עולם הרוחני הפנימי שלו ושל העולם הקרוב לו, אז ידע וישכיל את האור היקר והזהר הנוצץ בדברי החכמים האלהיים אשר דברו בחיים העליונים, ממחשבותיו ומעשיו ודיבוריו של הקב"ה, ולא יהיו זרים לרוחו כ"א יתענג עליהם למצא בהם כל טוב וכל יושר. וישיב אל לבו שתמיד כל גריעות אמונה ומיעוט תענוג של קדושה שהוא מוצא בו בהיותו עסוק בהגדות הטהורות ורזי תורה, אע"פ שהטינות שבלבו המעכבים את השמחה והנחת באות מתוך שהוא חושב, כמו שהוא באמת, שאלה הענינים הם שפלים יותר מדאי כדי לתאר בהם את הרוממות

האלהית ואור האמת והגודל הראוי בהופעת הקדושה, אע"פ שצדק מאד ביסוד הענין, דהיינו בהשלילה שברעיונו מצד שהגודל האלהי צריך להתעלות מכל ציור והסברה וק"ו מכל מקרה ותכונה גופנית או נפשית, אבל בכ"ז הלא זהו עצמו הגודל האלהי ואור חיי החיים, שבכל תוכן הרי הוא נמצא בשלמותו, ובכל ציור נאמן ולב טהור הרי הוא מתגלה, כי קרוב ד' לכל קוראיו, והוא משוער בכל שיעור, אע"פ שהשמים ושמי השמים לא יכללוהו, ומתוך כך נתן רשות פנימי לקדושים, חסידי עליונים, ולכל הראוי למלל גבורות ד', להשמיע כל תהילתו. והרישול והעוצב ומיעוט הרצון, המביא עוני ציור וביטול מעמד רוחני, זהו סעיף מסעיפי עבודה זרה הקדמוניה, שבאה מפאת הציור של הגודל האלהי, בין מצד הסברא המשובשת של חדלון היחש של הבורא כל, מקור הכל, עם הברואים מפני הגבלתם ושפלותם, בין מצד היחש הנפשי שלא שיערו שאיזה רגשי נפש יהיו הולמים לכיון אל האור העליון, ומתוך כך כשלו ונפלו. אמנם מעלים אנו את הסברות הנפולות מכל שיבושי ע"ז וכל התובעות שנעשו בעולם, שהן כולן באות מיסוד יצרא דע"ז, ע"י מה שאנו ממעטים את עצמינו ואין אנו מתנשאים מדברי תורה כלל, לא מבעי בהשגות האלהיות, שהרי באמת אנו מוצאים שכל מחשבותינו בהן רק כעין צל קלוש לסבר את אזנינו הערלה, ואיך נתגאה בהם, והי"ה לכל עניני תורה וידיעה, שכולם באמת הנם רק הצעות להבינה האלהית העליונה. וכיון שעצם היסוד הוא מושם [בכ"י אולי: מושג] אצלינו בכ"כ רפיון וקלישות, מובן שערך הדברים שהם למטה מזה, אע"פ שלפי אותו החוג שהם מתפשטים בו, שהוא צר וקטן, הרי הם מתקרבים בו אל הבהירות, אבל עצם ערכם הלא כלא נחשב, כיון שיסודם כהה כ"כ. וכ"ז הוא כשאנו מעריכים את הדברים מצד תוכנם העצמי המביא לגאווה ושרירות הלב, כשאנו מסודר יפה, אבל כשאנו מעריכים אותו לעומת החסד העליון, הרינו רואים שבכל אור חיים וחסד שופע, א"כ כל ידיעותינו ידיעות עליונות הן, וערכן גדול מאד. וכל מה שאנו מוסיפים ענוה, אנו מוסיפים גדולה וכל מה שאנו מוסיפים גדולת חכמה וקדושה, אנו מוסיפים ענות צדק, והדרך צלח ורכב ע"ד אמת וענוה צדק ותורך נוראות ימיניך.

פסח

ביעור החמץ, המסמבל את הביעור של כל מיני כיעורים הנפשיים, מן הכלל ומן הפרט, יש בו צד פרטי מיוחד לאדם עצמו, וצד כללי ההולם את הכלל, מצד אותו החיוב של הערבות המיוחדת לישראל, ומעורבה ג"כ בכל העולם כולו, מפני הפעולה הישראלית, הראויה להיות מקפת את כל האנושיות. ולעומתם נמצא חובת ביעור חמץ שלו, וחובת ביעור החמץ שקבל עליו אחריות, בין של ישראל בין של נכרים.

אורות הקודש ח"ג קפב

עילוי העולם בנקודת הרצון הפנימית היא תלויה בהעדינות של המבוקש הכללי המגמתי של החיים. המעשים והעלילות שהם האמצעיים לחיים, הם ממלאים את השטח החיצוני של החיים, ויכולים הם לבא מתוך רצון עכור ומזוהם, ואז הם בתכלית הקלקול והתיעוב, והם מאבדים את העולם, מרבים בו רשעה ומשטמה, מלחמות ופרעות, והעולם הולך ומתמוגג בעניונו הרוחנית והחמרית; והם יכולים ג"כ לבא מתוך רצון עדין קדוש וטהור, ואז הם מכובדים ומפוארים, וגוררים אחריהם תיקון עולם מלא ומצב נשמתי מרומם ונשגב. כל האור העתיד, הופעת כבוד ד' בעולם, תגלה את העז לשבר את הנקודה המבדלת בין עומק רע לעומק טוב, תכניס תחת החפץ הרע והשפל, חפץ טוב ומרומם, והחמץ העולמי יהפך למצה. ואותו הקנה של חית קנה המשתמש בכחו הספרותי לרועץ, להמם את החברה ולבצר את מקלטי הרשעה,

יכרת ממנו חלקו הירוד, המשתפל לאותן התהומות האפלים, ויתקדש להראות בכחו את מה שראוי להראות בעולם, שהאדם העשוי בצלם אלהים חי בו. ואותו הקנה שעלה שרטון, וכרך גדול שברומי עליו הוא בנוי, שלקח עוצם כחו מפני הירידה הישראלית אשר באה מאז הוגלם החפץ לנטיה החיצונה של ההתהדרות הגויית, ביום שנשא שלמה את בת פרעה, גער חית קנה ויאמר הנה, ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן.

אורות האמונה

קדושת הפסח מרשימה את עומק הטבעיות של האמונה האלהית מראשיתה וכל סעיפיה שהם כל התורה כולה וכי כל הניגוד והכבדות שכל העולם פוגע בה איננו כ"א מפני השאור שבעיסה הראשונה חטא האדם בכללו והעולם הולך ושואף לתיקון מוחלט, שאז יוכר מהו הטבעיות המוחלטה של האדם. יוכר העושר שבעוני, יוכר איך כל רשמי החוץ אינם אלא מדלדלים את התוכן הפנמי, והשארתי בך עם עני ודל, וחסו בשם ד'. וכשהעושר שבעוני מושרש הוא יפה, אז אין כל עושר מזיקו, כ"א מוסיף הוא עליו את עושר העוני את העשירות הפנימית העצמית שאל זה עורג כל העולם באמת לאמתו אלא שאיננו מכיר עוד את עצמו וחושב הוא שישקט את צמאנו בעושר ברכוש קנוי והוא לוחם ומתמלא איבה קנאה וזעם יראה ופחד חיצוני המרשש את החיים ומאבד את טוב העולם. וכל זה בא מפני שאין בו כח להכיר את פנימיותו ואת עצמת רצונו בעומק פשטות עושר טבעיותו שהיא עושר העוני הכולל בקרבו את כל מיני העשירות שבעולם הטבעיות הפשוטה של ההשתאבות האלהית הכוללת את כל ההרגשה, את כל החיים, את כל המפעל ואת כל השכלול, המזרז את הכל להגדיל מעשים ולשכלל עולם בגשמייתו ורוחניותו מתוך דחיפה פנימית של שלום והשקט המכוננת סדר חיים אישיים וקבוציים מראש מקדם בזוהר של שכל ושל מטרה מהוגנה וקבועה המקדשת את החיים מראשית יצירתם, המרבה נשמות פועלות בשביל הגודל המוכר ומסויים שאין בו שום סמיות עינים כ"א בהירות ועצמה ברירות וצלילות הדעת תגבורת כח של תיקון עולם ותיקון עולמים הכברת טוב והוספת פאר ועונג מרגע לרגע פתיחת מעינות מלאות חיים והוד אהבה מלאה רעננה וקדושה ומילוי מפעל מעשה ועבודה מתוך שמחה עדינות תפארת וזיו משוכלל ומתעלה, יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת. בעליות הרוח הדבר יותר ניכר מבכל התעלות, שהיניקה הלשדית הולכת תמיד מהיסוד היותר פשוט ועם כל ההרחקות המופלגות שמתרחק הרוח ע"י הסעיפים הרבים של המון החידושים צריך שידע שהאמת המחיה המעמדת את האדם על רגליו תהיה משפעת עליו את שפעה רק באופן שתמיד יהיה קרוב אל המעין הראשון. וההתחלות הפשוטות המוטבעות בשכל וברגש היותר ישר ויותר פשוט יהיו תמיד מחורזים אצלו בבינת לבבו בצירורו ורעיונו וכל מה שיגביה מעופו יותר וכל מה שיהיה המקור החידושי יותר מפכה פלגים יבלי מים חדשים מיום ליום ומשעה לשעה כה תרבה אחזיתו המקורית ביסודי הפשטיות הראשונה שהיא הבסיס היסודי לכל מעוף עליון והקטנות והגדלות מחברות [כן בכ"י] ביחד. בפסח באים אנו לגודל זה אנו רואים את עצמנו ביותר בירור כאילו אז יצאנו ממצרים כאילו אז הננו מחדש נולדים כאילו בפעם הראשונה הננו שואלים את משה רבינו על אמרו אלהי אבותיכם נראה אלי, - מה שמו והוא משיב לנו את התשובה המקורית שלעד ולעולמי עולמים לא תתם ולא תסוף מלחשוף לנו את אוצרות גניזותיה סתריה וגילוייה עמקי שירותיה והרחבת פשטותה אהיה אשר אהיה ד' אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם וזה זכרי לדור ודור.

אורות הקודש ח"ג לה-לו

הבחירה במילואה לישראל היא נתונה מראשית היצירה מתחתית מדרגותיה עד רומה הולכים האופיים

ומתבדלים זה מזה בהתוכן של חופש עצמותם שהוא חופש רצונם. מפלאות תמים דעים הוא שכל בריה הרי היא נגאלת ממאסר העבדות כלומר מכבלי ההכרח והעדר החופש הבחירי לפי ערך השיווי הפנימי שלו. בחוג האנושי נרחבה אותה התכונה של החופש ביותר אבל לא בכל מילואה עדיין אין חירות אמיתי בעולם, אין העולם גאול עדיין מכבלי העבדותיים אבל מדריגות מדריגות יש עד כמה כל אישיות קונה לה בטוב נטייתה, במעשיה ושאיופיה את בחירתה וחופשה העליון. בעמים הדבר יותר אופי העמים במושגם הכללי הנם יותר כבולים בכבלי ההכרח מאישים יחידים והצירוף העבדתי של כל יחיד הולך ונעשה עול ברזל בקיבוצים. ישראל נתנשאו לחירות ביציאת מצרים, זאת היא חירות עליונה, שחרור הרצון, חופש האופי, והיא היא התכונה היותר עליונה הראויה להיות מתממת את כל העולם באור החירות העליון, שהוא צריך להיות הולך ונקנה, עד שבאה התכונה העליונה מכל שאיפה שבחירות שהיא היא המבוטאה בהעבדות האלהית של ד' אלהי ישראל עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד. המצה היא לחם עוני ולחם חירות באותו הזמן שנגלה עלינו ממ"ה וגאלנו גאולת עולמים נוצרה בנשמתנו תכונת החופש, חירות הרצון המוכשר לשיעבוד מלכות שמים בצורתו האידיאלית. ורז עול הוא שיש בסגולת המצה לתן כח חפשי בחירות הקודש, וכשהוא בא בפרק זה שהנשמה הכללית והאישית שבה עוד הפעם להתחדש, כל נקודה ונקודה מעצמיות חייה אין שיעור לערכה. החמץ עושה כח צביוני מיוחד, משולל כבר החופש הגמור. והאוכל חמץ בזה הפרק של התחדשות נשמתו ונשמת כנס"י, נוטל הוא חייו מהעולם הכרת תכרת הנפש ההיא. והמצה היא נהמא דאסותא, רפואת הנשמה המשוחררת חירות עליון בגאולה שלמה.

אורות הקודש ח"ג רעג

יתרון השתיקה ורוח הקודש המתגבר על ידה, בא מתוך ההתפרצות הפנימית שבאה מתוך מעין הנשמה שדורש להתפשטותו והרחבתו מגרש גדול מבלי מעיק זר. וחמורה היא ההתבודדות הפנימית מאד ודורשת היא שגשוגה בלא שום הפרעה בעולם, אז יוצרת היא את ערכיה וגווניה מכחה התוכי הפנימי, ואור הרוחני, פאר החיים וגבורתם היסודית, מתגברים והולכים. והדיבור הבא אז, הרי הוא מפריע בכחו הבניני בנטילתו מהישן, ממה שכבר מטושטש ומאופל מוגבל ומצומצם, ונותן על הזרם המעיני השוקק לחידוש וטריות חדשות. ודוגמת השתיקה הדיבורית לעומת המחשבה יש ג"כ דומיה מחשבתית כשבאה תורה של המחשבה היותר נעלמה היותר פאורה ועליונה והולכים הם הדברים במדריגות זו למעלה מזו. המצה היא משתקת את כל שאון חיצוני כל תנועה והתגבחות במערכת החיים, מאלמת את הזרמים החיצוניים ובא זה בהתאמה לגילוי שכינה למורא גדול לעומק רז הדומיה ומתבטא הוא בקול אדיר שהדומיה מתאחזת בו. "כזיתא פסחא והלילא פקע אגרא".

אורות האמונה

קטני אמונה הם הטפשים שבעולם, כי על מי נופלת היא האמונה, על פלאות טוב גדולת אור אין סוף, ומה יסכן לאדם לתן גבול וקצב לאמר עד כאן יאמין ולא יותר. על כן כל יסוד החיים הרוחניים וגבורתם העליונה, תלוי בכח אמונה שאין לה סוף ותכלית כלל, אמונה במקור יסוד מקור הכל, באין מדה וקצבה. והיא מעוררת את כל החיים ואת כל הטוב בעולם, והיא משתלשלת בכמה השתלשלאות, יורדת ומתלבשת בכמה לבושים והסברות, עד אשר היא [הוזה] לתוכן של האמונה המתהלכת עם החיים, המבססת בסיסים לדתי קודש, ומחוללת תכונות של יראת שמים, וחכמת אלהים, בעולם. אמונה בלא מצרים זאת, נחלת ישראל היא, שהתחילו להבליטה ביציאת מצרים, והרשימוה במזג חייהם בשעת חפזון. וחוזר כח עליון זה, ומאיר בכל מועד חג הפסח ע"י מיכלא דאסותא, מיכלא דמהימנותא, אכילת מצה, המעוטרת בהשבתת

חמץ וביעורו. אין יד לכל שפיטה וכל הגבלה שכלית, שכבר נתקדרה ע"י הרוח העכור של כל נברא, ואין מקום גם לחימוץ הכשר תמיד ומשובח, אשרי דיין שמחמיץ את דינו, כי הדבר היסודי המחיה הכל, עולה מעלה מכל דין ומשפט כ"א הכל מאיר בבת אחת בשטף אור גדול של מורא גדול, זו גילוי שכינה.

אורות האמונה

עומק הטבע הנפשי הוא טבע האמונה האלהי תאות הדבקות האלהית ברעיון ובחפץ פנימי היא תאוה וחמדה עליונה חזקה וגדולה יותר מכל התאות שבעולם ויסוד שרשה והתפשטותה הפנימית היא בודאי בקדושה, אמנם יצאה לחוץ ונתחללה ע"י יצרא דע"ז. ולעתיד לבא יואר העולם וכח הטומאה יקלש, אז תתעורר התאוה היסודית, תאות הקודש האמונית, ויתברר לכל כי בטהרתה היא נמצאת להתמלא רק באמונת אלהים אמת ד' אלהי ישראל, וממילא ימלא כל העולם כולו בזה הרעיון וברדיפה זו לבא אל תוך החידור של החיים אשר בטבעיות הקודש. ומתוך שיסוד חג הסוכות הוא לפתח את הסגולה הטבעית הזאת של קדושת האמונה, כלומר חומר הרוחני של האמונה או צד הגבורה שבו, כמו שפסח הוא עשוי כדי לפתח את הצורה הטבעית של האמונה וצד החסד שלה, ירדפו כל העמים לחוג את חג הסוכות ולהתבסס בביסוס הטבעי של האמונה האלהית וארחות החיים הנובעים ממנה, מתוך דחיפה טבעית עצומה מאד. אמנם היסוד הישראלי המקודש אע"פ שתאותו הנפשית הפנימית היא מושכתו לקדושת האמונה, הרי תאוה זו עצמה נזדככה מאד מאד, והצורה השכלית של החובה והמצוה האלהית העליונה שבה, התגברה על ההמשכה הטבעית והמתקתה. אשר על כן מיוסד בישראל כח הקודש של מסירות נפש ועמידה בנסיון בשביל קדושת האמונה, וסבילת כל צער מפני חובת המצות האלהיות. ואם הטבע מתישר כ"כ עד שכל מה שהוא נגד הטבע והריצוי הנפשי והגופני, הרי הוא ג"כ נגד המצוה האלהית, גם ביסור זה מונח תוכן רוחני טהור עליון ואידיאלי מאד משא"כ אוה"ע, אינם נמשכים לתכונת האמונה בקדושתה אלא מפני שע"פ מעמד העולם והתבגרות השכל וההרגשה הרוחנית, נתפלש כח התאוה אל הערך הקדוש בעליוניותו. אבל כאשר יפגשו בשבילי החיים שע"פ היסוד האמוני דברים מצערים, אע"פ שלפי ישרת העולם יהיה הצער כבר טעם הגון לגלות שאין המצוה נהוגה שם, שזהו יסוד מצטער פטור מן הסוכה, מפני שסוכה מפתחת את העולם את הזמן ואת הנפש ליסוד הטבעי שבאמונה ברוחב קדושתה ובעילוי העולם והחיים אין מקום לצער במצוה, כי כל מה שהוא שוה עם הטבע הכללי הוא תמיד מיושר בנחת ועונג אבל הציור הישראלי הוא נותן שפגישת הצער מצד עצמו לא תגרום ריחוק נפשי מיסוד האמונה כי גם בעת אשר העולם כולו מסובך הוא וא"א לעמוד על בסיס החיים שבקדושת האמונה כ"א בצער ומכאובים, הרי הם תמיד מוכנים ע"ז ואע"פ שמצר ומימר לי מ"מ דודי לי, אבל אוה"ע אינם רודפים את התוך הרוחני הגרעין האידיאלי שבאמונה אלא את תאותה ומילוי התשוקה המתעוררת אז בחזקה, ובפגישה של צער קדירת חמה הם מבעטים וזה מצריך זיכוך חדש לעולם הגו סיגים מכסף ויצא לצורף כלי.

הקשר לפסח: ביטול חמץ, והסבר דברי חז"ל על שפיטתו ותלייתו של יש"ו בזמן ביעור חמץ)

זביחת היצר הוא הניגוד המוחלט להמינות. היצר נזבח ונאפס לא בורחים ממנו ומתכנסים בתוך הציור הרוחני, מסתלקים מן הרשות של הרע שנחשבת בטעות לרשות בפני עצמה בעלת שליטה מיוחדת. הודאה בע"ז זו עוקרת את האדם ואת העולם מיסוד העולם. לא מספיק כלל מה שישנא את הרע באמירה והתרגשות, אחרי ההודאה במציאות שליטתו, כבר הוא אחוז ברשתו. והרע העולמי נח לו לותר על כל,

להניח להיות מגדף ומחרף אותו, טופל עליו כל תיעוב, ובלבד שיודה בשלטונו. אבל האמת העליונה יודעת שאין עוד, אמת מלכנו אפס זולתו, היצר נזבח, וסופו להשחט ולהאבד מן העולם, ורוח הטומאה אעביר מן הארץ, והעולמות כולם העוה"ב והעולם הזה יחד כולם לכבודו נבראו. וכל הזבח את יצרו ומתודה עליו, כאילו כבדו להקב"ה בשני עולמים שנאמר זובח תודה יכבדנני. סמוכה היא לתשובת המינות המבוטאה בהגדה הסנהדרית אין תודה יהרג שנאמר זובח תודה יכבדנני. שכן ארץ ורעה אמונה, קדושת הארץ ערובה היא לתיומתה המלאה של שפעת הקודש, הארץ, כחות החמריים, מחשבות האדם, סדרי החיים והחברה, וכל הנוגע לכל תהומות עד מעמקי שפל, הכל בחוברת. הרשעה המינית המנתקת את הרע מן הטוב, ניתוק מופקר, המפרדת את הארץ מן השמים, מסלקת את הברכה מן העולם, אין לה תקנה אלה תליה, מנשאים אותו למעלה, מיסודו של המן, וכל מגדף זהו שרשו, וכל עובד ע"ז הוא ענפו, ולא תלין נבלתו על העץ כי קללת אלהים תלוי, ולא תטמא את אדמתך אשר ד' אלהיך נותן לך נחלה, והאדמה אדמת קודש היא. וכיון שיש אדמת קודש בראש עפרות תבל, בארץ ישראל, עד לא עשה ארץ וחוצות, הראשית ערובה היא להאחרית שגם היא בא תבא, ועתידה א"י שתתפשט בכל העולם כולו, ויברך שם כבודו לעולם, וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן. וכל הקרבנות בטלים ותודה לעולם אינה בטלה, וחמץ יגבל בה, להודיע ולהודע שאין עוד, ואין אחרית לרע, כי הכל יוחזר לשרשו והכל יזוקק בזיקוק הטוב כי הכל דבר ד' הוא, ואין בודד במועדיו. ולחבר את האוהל כולו צריכים דוקא תורת אמת הקיימת לעד בכל פקודיה, לעולם ד' דברך נצב בשמים לדור ודור אמונתך כוננת ארץ ותעמוד.

פסקאות הלכתיות

קובץ ה בן פסקאות פג-פד

בסידור קרבן פסח שבגמרא אחרי פרק מקום שנהגו איתא שאין סכין ומטבילין את הפסח כ"א במי פירות ומשקין ולא במים וכ"כ הרמב"ם. אבל לא ביארו המפרשים מקור הדבר וטעמו. ביחוד קשה מה איסור יש בטבילה במים בשעת אכילה, גם מקום החילוק בין מים למ"פ ג"כ צריך טעם. ונראה שישוד הדבר הוא ממתניתין דפרק כל שעה, אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהן וצ"ל דמ"ט אמר לא במשקין ולא במ"פ והשמיט מים דהוא מפורש בקרא ל"ת ממנו נא ובשל מבושל במים או משום סיפא לא נקיט מים כדי להשמיטנו דהיתר סיכה וטבילה אינו כ"א במשקין ומ"פ ולא במים, וניחא מה שהקשו תוס' למה נקיט דין הפסח כאן והיינו משום שיש לו דוגמא עם איסור חמץ דכמו שמותר לתן קמח לתוך החרוסת או לתוך החרדל כשאין בהם מים, שהרי מ"פ אין מחמיצין, וע"כ מתניתין דאין נותנים קמח לתוך החרוסת, כשיש בהם מים עסקינן, ה"נ מוצאים כז' : בפסח חילוק בין מי פירות ומשקין, למים דסכין ומטבילין את הפסח במשקין ובמ"פ ולא במים. וטעמא דמלתא נ"ל ע"פ דברי הרמב"ם בשיטתו גבי דרוסה בטרופות ועוד כ"מ דלמה שמפורש בתורה, החמירו חכמים עליו יותר מעל מה שבא מדרשא. וה"נ בשל מבושל במים כתוב מפורש בתורה, אבל במשקין ובמי פירות דרשינן מדיוקא דבשל מבושל, או מדין ק"ו דמה מים שאין מפיגין טעמם אסורין, שאר משקין שמפיגים טעמם על אחת כו"כ, והויין ד"ס לשיטתו הידועה, שלא החמירו בהם כ"כ. ומשו"ה במים, גזרו סיכה וטבילה אטו בישול, ובאמת גזירה קרובה היא בטבילה שכשהוא רותח הרי דומה לאילפס ראשון, שהרי אינו בא בכלי כ"א בשיפוד על האור. ובלא"ה כמה פוסקים ס"ל דבדבר גוש אין חילוק בין כ"ר לכ"ש וצריך לאוקמי בטבילה דוקא כשהוא כבר נצטנן קצת שאין היד ס"ב ובמים גזרו כה"ג דאמרינן בכל הבשר גבי בב"ח גזירה משום

אילפס ראשון, ודי לנו חידוש שבמשקין ובמ"פ לא גזרו.

קובץ ו בין פסקאות כא-כב ב"ק ג.

בור יו"ד ובור ט' זה אב למיתה וזה אב לנזקין שני לשונות ברש"י. המובן המחלק ביניהם הוא דבלשון ראשון מפרש רש"י שהכתוב מדבר בבור יו"ד משום דמסיק והמת יהי' לו ש"מ דבבור דעביד מיתה מיירי ומ"מ חשיב בור ט' אב לנזקין משום שהוא סברא פשוטה דכמו שחייב במיתה על מה דעביד מיתה הני' חייב בנזקין ע"מ דעביד נזקין. וחשיב בור דעביד מיתה כמו דבר הכתוב בהוה ולא שייך לומר דהוי מה שנלמד מדוגמת ההוה תולדה כמו שלא נאמר דשור שנגח הוי אב ומין אחר הוי תולדה משום שאינו בהדיא ולא חשיב תולדה כ"א מה שאינו דומה ומה שאמרה תורה בתואר החציון של פעולת היזקו ואין אנו למדים אותו כ"א מהיקש של סברא ודמיון ולל"א פירש"י דבאמת אם התורה לא היתה מדברת כ"א בבור יו"ד ובמיתה דוקא אז הייתי אומר דבור ט' חשיב תולדה והייתי יכול לומר דהיינו תולדותיהן לאו כיוצא בהן דר"פ שבור יו"ד חייב בין אמיתה בין אנזיקין ובור ט' אנזיקין חייב ואמיתה פטור אלא דאנן ס"ל דאע"ג דכתיב והמת יהי' לו במקרא השני מ"מ אצל פעולת ההיזק עצמו לא כתיב ונפל שמה שור או חמור ומת א"כ הכתוב מיירי בין מת בין הוזק אלא שחכמים אמדו דגבי מיתה בענין יו"ד וגבי נזיקין סגי בפחות והמת יהיה לו דכתיב רק גבי תשלומין להילפותא דנפקי לן מיני' אינו מעמיד את הכתוב שגבי עצם ההיזק לומר שיהיה דוקא גבי מיתה וממילא שניהם הם אבות שלמים שמפורשים בקרא ונכללים בכלל בור האמור בתורה. מדברי הרמב"ם ה' תרומות ספ"א מבואר דלע"ל בימות המשיח כל ישראל ישובו לא"י ולא יסמכו להיות בחו"ל על סמך עתידה א"י שתתפשט בכל העולם כולו, שפירש ענין חיוב תרומה"ע שמה"ת איננו בא כ"א כשכל יושביה עליה, כל ישראל בא"י. וע"כ בימי עזרא לא היו חייבים כ"א מדרבנן, וכל יושביה עלי' היו בירושה ראשונה שהיו כל ישראל בא"י וכמו שהם בירושה שלישית שתהיה במהרה בימינו ויהיו כל ישראל בא"י כל יושביה עליה.

קובץ ו קמט-קנ:

דמינה מחריב בה דלא מינה לא מחריב בה האמור בריש זבחים עם מין במינו אינו חוצץ ומין בשאינו מינו חוצץ שהעירו מזה, אינו סותר זה את זה. ידנם דברים כאלה שהם צריכים להתמזג זה בזה, ולהתחבר יחד. מיזוג וחיבור זה כשמועיל לגריעותא, לפסול, אינו מועיל כ"א במינו שיוכל להתחבר ולא בשאינו מינו שאינו מתחבר עם מין אחר, ע"כ אינו פועל עליו לגריעותא. אבל יש עוד תוכן שאינו צריך ע"מ איזה נושא לפוסלו, כ"א הוא יכול לפסול דוקא ע"י עמידתו מחוץ לנושא ואם יתחבר לו לא יפסול, בודאי מין במינו אינו מתחבר. וממילא לענין חציצה כשאינו מתמזג ומתחבר הרי הוא חוצץ בין הנושאים, למשל בין גופו של אדם והלולב וכיוצא בו. ואם הוא מתחבר ומתמזג עמו, הרי הוא הכל דבר אחד ואינו חוצץ, שייך ע"ז בודאי לומר מאותו טעם עצמו שמינו מחריב ואינו מינו אינו מחריב, להיפוך שמין במינו אינו חוצץ ומין בשאינו מינו חוצץ.

קובץ ו בין קנט-קס:

רש"י מפרש בפ"ב דשבת אסור להשתמש בנ"ח משום שיהא ניכר שהוא נר מצוה ולא קאמר משום ביזוי מצוה כדלקמן משום דמדייק ממה שלא אשתמיט חד למימר דשאלת אם אסור להרצות מעות נגד נר חנוכה דלקמן תהיה שנויה במחלוקת ועוד למה לא אמר אם אסור להשתמש לאור נר חנוכה אלא ודאי

דביזוי מצוה דהוא ענין דלקמן כדאמרינן התם אבוהון דכולהו דם הוא ענין רק לענין דבר של רשות כהרצאת מעות וכיוצא בזה אבל שימוש דמצוה אין בזה משום ביזוי כה"ג דמדליקין מנר לנר שלא ע"י קונסא דאין בזה משום ביזוי מצוה וכיון דכאן יש מחלוקת על השימוש לאורה אם אסור או מותר ודאי בשימוש של מצוה איירינן דאין בזה משום ביזוי, וכל האיסור אינו כ"א משום שיהיה היכר שהוא נר מצוה. טעמא דמעלין בקודש ואין מורידין דאמרינן בנ"ח לשלול טעמא דב"ש דס"ל פוחת והולך קשה דא"כ איך מוקמינן פרי החג שהיה בהם זאת המדה דפוחת והולך וצ"ל דב"ה ס"ל דאין ללמוד מפרי החג שהם כנגד שבעים אומות שדין הוא שיהיו פוחתין והולכין משא"כ במה דליכא האי טעמא צריך להיות נוהגת המדה דמעלין בקודש. בתו"כ ספ"א משה משה הוא משה עד שלא נדבר עמו והוא משה משנדבר עמו ותחילה אמר לשון ראשון משה משה אברהם אברהם יעקב יעקב שמואל שמואל כולן לשון חבה לשון זירוז. נראה שבא כאן לומר דבר מיוחד במשה ע"כ לא הזכיר בד"א יתר השמות להורות שמעלתו לפני הדיבור כמו שהיה לאחר הדיבור וזה לא היה בשום אדם אחר כי הוא נולד טוב גמור כמש"כ ותרא אותו כי טוב הוא שהיתה שכינה עמו וכדאמר בזוהר אברהם אברהם יעקב יעקב שמואל שמואל פסיק טעמא משום דקדמא לא שלים בתראה שלים אבל משה משה לא פסיק טעמא משום דכוליה שלים קדמא כבתראה דוגמא עליונה של ד' ד' דלא פסיק טעמא להורות על השלמות הכללית שבכל המדרגות של ההתגלות, ובדוגמא זו שייך לומר על אדון הנביאים ע"ה ששמו כשם רבו כוליה שלים בלא פסיק טעמא.

קובץ ו בין קסה-ו :

בזבחים ח ע"ב תוד"ה הנך הקשו איך למדין במה הצד חטאת ציבור מחטאת יחיד הא אין פסול שינוי בעלים בציבור ואע"ג דלא שייך בציבור שינוי בעלים מ"מ אשכחן פרזות דלא שייכי ג"כ כמילה לגבי אשה וחופה לגבי פדיון נראה דלא דמי דמילה ופדיון אינם באשה וחופה ופרכינן אע"ג דלא שייכי אבל הטעם דבציבור אין שינוי בעלים פוסל הוא מפני שתמיד כל אחד בעלים הוא א"כ לא יש ציור של מניעת שינוי בעלים והוי עוד יתרון שכ"כ שייך בה קפידת שינוי בעלים עד שא"א לזוז מהם שם בעלים והוי דוגמא דמילתא דפטור מטעם קם ליה בדברא מיניה דלא חשיב תוס' בפ"ב דב"ק [אצ"ל: בפ"ק] לפרכא משום דפטורו הוא משום יתרון וכאן עדיף ג"כ משום דממש ישנם הבעלים א"כ אין שינוי ואטו אחריות פסול עלינו. תענית י"ג א' טבילה בחמין מי איכא וכ' תוד"ה טבילה מדלא קאמר משכחת לה טבילה בחמין דכשירה כגון שהוחמו והומשכו לבריכה יש להוכיח דכולו שאוב אפי" בהמשכה לא מהניא טבילה נראה מדלא אסרו לגמרי חמין דלא סל גזירת מרחצאות לא היתה סברה להתיר ע"י המשכה. אמנם יש לדון דס"ס משכחת לה ע"י שיתן חמין י"ט סאים בתוך כ"א וימשיך וצ"ל דכיון דרוב צונן אין זה חמין כ"א פושרין ויש להוכיח מזה דס"ל דנטל סאה ונתן סאה גם בשאובין עד רובו דאי לא"ה משכח"ל טבילה בחמין שיהיו רובן חמין ע"י נטל סאה ונתן סאה.

קובץ ו בין קסה-ט נ

דפס מצות ראי"ה עמ' קל"ז בהלכות מקואות [סימן ר"א] סעיף ד' מקוה שהוא של נכרי [ומקבל ממנו שכר] אין להאמין לעכום עליו אלא א"כ תמיד במקוה כ"א סאה. והגיה הרמ"א מאחר דרובו שאוב כשר ספיקא לקולא והעיר ע"ז הטי"ז שם דאין זה הטעם במקור הדין אלא משום דשם בתשובת הרא"ש מ? ! שא"א לשפוך שאובין כ"א דרך גג והויא שאיבה שהמשיכה ברובא דכשרה לגמרי אבל מטעם ספק לא נאמין לנכרי ומ"ד הש"ך נראה דמעיקר הדין נאמין אע"פ שהוא ג"כ מעיר שע"פ המקור לא איירינן בספק.

ונראה צדדי הספק בזה דלכאורה יודעים אנו שהנחנו רק כ"א סאה והנכרי אומר שמילא בכשרות פשוט דאינו נאמן אע"ג דספק דרבנן הוא הלא יש כאן חזקת איסור דרבנן שהיתה המקרה חסרה אבל כאן עסוקין אנו כשהניח המקוה מלאה אלא שיש לחוש שמא חסרה הנכרי ולכאורה הוא כאן ספק דרבנן והנה לכתחילה יש לומר שאין עושין ספק דרבנן אבל אם בדיעבד הונחה אצל הנכרי בלא שמירה י"ל דהיא כשרה מטעם ספק. אמנם הט"ז העיר מפני שהגוי נהנה בשימוש המים וממלא אותם בפסולין ובאמת הרינו רואים שבכל מקום שהגוי נהנה מחילוף אין מאמנים לו אפילו בדרבנן דעכ"פ חותם אחד בעינן וצריך לומר דהוי כמו חזקה להיפך שבדאי יפסול הגוי או יחליף באיסור בשביל הנאתו. אמנם בנ"ד שיש חזקת כשרות על מקוה זו י"ל העמיד חזקה נגד חזקה ובשלמא בכל מידי דאיסור שנשלחין בידי נכרי או אפילו נפקדו בידו י"ל שאין שייך כאן חזקה שהרי מסופקים אנו אם יש כאן אותו הדבר המוחזק שהנחנו ואולי לא שייך לומר כאן נמצא כאן היה כיון שיש נכרי שיוכל להחליף לפנינו והוא חזקה זו עשויה להשתנות ולהיפך יש חזקה שנהנה בכל מה שאפשר לו ואולי י"ל דזה חשבינן כודאי שיעשה נכרי להנאתו כל טעדי דאפשר לו וודאי החליף והוא כחזקת סברא דחשבינן יותר משארי חזקות ואפילו מרובא כחזקה אין אדם פורע תוך זמנו דעדיפא אפילו מחזקת ממון דהיא עדיפא מרובא והרמ"א נראה דלא ס"ל דחשיב ודאי רק ספק והוי ספק השקול דהוא כחזקה נגד חזקה דיש חזקת היתר למקוה זו. וי"ל עוד דיש על הכ"א סאין חזקת כשרות ואיך נאמר ששפך שאובין ופסלן ואולי חשבינן שתי חזקות חזקת כשרות הכ"א סאין שאפילו עם עשה כל מה שבידו הרי הם בחזקתן וחזקת הי"ט סאין שהנחנו אותם שהם לא זזו ממקומן ונגד זה חזקה אחת של הנאת הגוי ואולי פליגי במחלוקת ריב"ש ונוב"י אם שתי חזקות עומדים נגד רוב ומטעם זה י"ל דעכ"פ במידי דרבנן נצדד לומר שתי חזקות נגד רוב או נגד חזקה דנכרי עשה להנאתו ובפרט כשאין ברור אם יש לו הנאה מזה רק שיש לחוש שמא יש לו הנאה, בכה"ג ודאי י"ל דכו"ע מודים שמעיקר הדין מותר עכ"פ בדיעבד ואולי בכה"ג דאיכא שתי חזקות וחזקה דכ"א סאין אלימא היא שעומדת בלא שנוי מצד עצמה אפילו לכתחילה מותר. וכשיש מקום שהגוי הוא נהנה מזה בודאי, י"ל דלכתחילה אסור דאולי הוי כרובא נגד חזקה אחת או שתי תלויות זו בזו כנ"ד דאין לעשות ספק דרבנן לכתחילה ובדיעבד מותר גם בכה"ג די"ל דבמידי דרבנן שתי חזקות עומדות גם נגד רובא ולחוש כ"כ להחשיב כודאי שהגוי עשה בשביל הנאתו י"ל דאין ראייה כ"כ דמ"מ ישנם מיעוט גוים שאינם חפצים לפגום נאמנותם ועכ"פ מידי ודאי יצא.

קובץ ו בין קעח-ט :

בזבחים כה כו הא דרא א"ר אלעזר היא בפנים ורגליה בחוץ חתך ואח"כ שחט כשרה ופריך בע"מ הוא ומסיק לה קבל ומקשה מהא דצורם אוזן בכור ואח"כ קבל דמו פסול ומתוך חותך עד שמגיע לעצם ופשטא דמילתא משמע דכה"ג לא הוי מום וקשיא מזה ע"ד תוס' פ"ק דחולין ועוד מקומות דחיתוך העור לבד חשיב לה מום וק"ו עור ובשר עד שמגיע לעצם אמנם כד נדייק (!) נמצא דל"מ דפירכא לא הוי לדברי תוס' אלא דסיוע (אולי מסייע) איכא [בכ"י אולי כאן פתיחת סוגרים] דהא ולקמן אמר אבוה דשמואל דרגליה בחוץ אסור משום והביאום לד' כולה בפנים בעינן וקשיא תיפל דפסול נמי הוי משום תערובות הדם [בכ"י כאן כמו סגירת סוגרים] מיהו י"ל דבהמה חיה חשיב מום אבל בשחיטה לא חשיב מום כ"א בעצם, כהא דצורם אוזן. אמנם קשיא אדאבוה דשמואל דהביאום לד' ל"ת תיפל משום תערובות דם ואם נאמר דלא כתוס' הני"ל אלא דבתר דמסיק דחותך עד העצם ניחא לן ג"כ בחתך ואח"כ שחט אתי שפיר דה"א דרגליה בחוץ היינו בחתך ואח"כ שחט ולא הוי מום גם בחיה ותערובות דם אין כאן והכי משמע מלשון רש"י דמפרש מהו לשוחטה לכתחילה ומעיר בש"מ במקומו דלעיל שחט ולבסוף חתך היינו

בדיעבד ותמוה כיון דפסול גם בדיעבד מאי קמיבעי ליה לכתחילה וצ"ל דס"ל לרש"י דמהני חותך עד שמגיע לעצם ולענין תערובות הדם שלא יהי' ומ"מ לכתחילה אסור משום והביאום כולה לדי' ומשמע מזה דס"ל דבתר דמסיק חותך עד שמגיע לעצם לא צריך לאוקומי בקבל דה"ה דאפשר לאירווי בשחט ולי"ה מום.

שם שם בין קעט-קפ:

בדבר כונת רמ"א ביו"ד סי' נט וטוב להחמיר בנפלו כולם, בנוצה אם הוא דוקא כשנפלו מחמת חולי או אפילו נמרטו ביד"א נראה פשוט דה"ה נמרטו ביד"א דזיל בתר טעמא שהוא משום קרירות כדאמרין בחולין נ"ז דרשב"ח שעשה להוציא מדר"י טלה על התרנגולת שנטלה נוצה שלה מטלית של טרסיים לחממה כדפירש"י שם ומטעם חימום חסרים הנוצות ע"י מריטה כמו ע"י חולי. ורמ"א נראה שנקט נפלו לרבותא דה"א דהחומרא שייכה יותר בנמרטו בידא דכאיב טובא כמשכ"כ באה"ע סס"י ו' דהוי אכזריות אע"ג דמותר מצד הדין על צעב"ח לתועלת האדם, מ"מ אכזריות כזאת נמנעים העולם ומוכח דהוי כאב גדול וה"א שזהו גרם הטריפה כדאי' בסי' מ"ד גבי לקתא הכוליא מכת חרב בהג"ה שם וכמש"כ הש"ק סק"י שם קמ"ל דא"ז הטעם אלא עיקר הטעם הוא מפני החמימות החסרה לה. והגר"א בביאורו כתב טעם המחמירים דס"ל דת"ק לא התיר במשנה כ"א כנפיה ולא נוצתה א"כ שם במשנה נמרטו גאמר ש"מ דהאסורים בנוצה ג"כ בנמרטה הנוצה ונמרטה ודאי משמע בידי אדם וה"ט דיש להתירו ע"י שומן שחשבו שהשומן מחמם הרבה ע"כ הטבע דוחה הנוצות שהם לו למותר וכהא דהפועלים פ"ו רשב"א בע"ב הוה והוה חמימא ליה טובא וכן בעגלון מלך מואב שהיה בריא מאד ישב בחדר המקרה מפני שומנו שופטים סי' ג' וכש"כ רש"י שם וכמש"כ בקרא ויצא החלב ומ"מ יש אוסרים גם בכה"ג דס"ל דס"ס לא יגן השומן מהקר כהגנת הנוצה ששם הקב"ה בטבע העופות ומ"מ נראה דדוקא בנפלו כולם כדדייק רמ"א יש מקום לטוב להחמיר אבל כשנשאר מקצת אפילו כערך סלע בשור הגדול במק"א שוב אין חומרא כלל שהרי יש מתירים בגלודה גמורה בכה"ג כדי בהג' ורי"ף ואע"ג דמחמירין אנו בגלודה ממש מ"מ להחמיר בכה"ג בנוצה י"ל שאין מקום כלל והכי מסתברא דאם הי' מקום לשיעורים הי' ראוי לש"ס לבאר גם בעוף כמו שביארו בבהמה בפרט לשיטת המחמירים שסוברים דכו"ע הרי ס"ל בנוצה ושהוא כן לדינא ולהחמיר יותר מגלודה ודאי לא מסתברא לעשות פלוגתא רחוקה ע"כ נראה דכל שיש באיזה מקום שיעור כדי כסלע לפי הערך אין שייך להחמיר כלל.

שם שם בין קפ-קפא:

פשטות לשון הגמרא דשלהי ע"ז בהא דמר בר"א בההוא כסא דכספא דנכרי דהוה ממשכן אצל ר"א ואטבליה ונשתמש בו דמספ"ל למר בר"א אם הוא משום דס"ל לר"א דמשכנתא כזבינא או משום דחזא דדעתיה של נכרי לשקועיה הוא. משמע דאם נאמר דטעמיה הוא משום דמשכנתא כזבינא א"צ דעתיה לשקועיה כלל ואפילו ספק שקוע א"צ אלא פשוט דמספ"ל שמא ישראל מעכו"ם קונה משכון והוי כזבינא וצ"ע מה שרצה ט"ז ע"פ משמעות הטור סי' ק"כ סק"א (אולי סק"א) לומר דמצרפים לזה ספק שקוע דא"ז משמע מלשון הגמרא כלל אלא נראה שעיקר הספק הוא שמא משכון בעצמו קונה לכדי חיוב טבילה ודברי או"ה המובא בש"ק סק"כ דאם הוסיף מעות להגוי אע"פ שבתחילה הטבילו צריך אח"כ טבילה בברכה משום דאדעתא דהכא לא טבלו צריכים ביאור מאי שייכא כאן סברת אדעתא דהכי וכי ברכה היא זו שנאמר שמועיל היסח הדעת. ולכאורה טבילת חולין א"צ כונה קיי"ל כריוח (!) בפרק השוחט ומסתברא דגם טבילה זו אע"פ שהיא משום קדושת ישראל מ"מ דין חולין יש לה ובר מן דין כיון שהטביל הטביל

וצ"ל דהאו"ה מפרש דבמשכון הטעם שצריך טבילה הוא משום שמא קונה משכון ישראל מנכרי וגבי קנין משכון בישראל כתב הרמב"ם בה' אשות דהוי כשותף וי"ל דכיון שנכנס חלק מהכלי בקדושת ישראל צריך טבילה ואח"כ כשנכנס כולו צריך עוד הפעם טבילה שהרי זה החלק לא נכנס תחילה לקדושת ישראל והוי כשאל או שכור ובאמת ל"ה צריך לכתוב סברא דלא הוי דעתיה ע"ז דגם בלא"ה ראוי לחייב בברכה אחר שקנה אלא דקשה כיון דחזינן דפסקינן שאם אח"כ שקעו הגוי טובל בלא ברכה ומשמע לאו"ה אפילו כשהיה בתחילה רק משכון לבד וזה קשה שהרי בתחילה ה"י רק חלק אחד בקדושת ישראל ואח"כ כששקעו הגוי נכנס כולו בקדושת ישראל וה"י ראוי לחייב ברכה וע"כ צ"ל דמ"מ כיון שבתחילה ה"י מסתמא דעתיה לפטור ג"כ כשישקעו הגוי ואדעתא דהכי טובל הוא משכון שהרי עומד הוא כמה פעמים לזה יש ספק שמא הטבילה מועילה כבר כיון דאורחא דמילתא מזדמן שיקוע אע"פ שא"ז סברא ברורה ויותר ה"י ראוי גם שם לחייב ברכה אבל מאחר ששם לא חייבו ברכה הננו תולין טעם החילוק בהוספת מעות כי ע"ז לא ה"י דעתו אבל באמת יסוד הסברא היא מפני שבעת נכנס ע"כ בבירור חלק מהכלי בקדושת ישראל. ואולי י"ל בטעם הפוסקים שחשבו שהטבילה ה"י סדר [בכ"י אולי: סדר"א בספק] ובספק שיקוע דס"ל דטבילת כלים דרבנן וה"י ראוי להקל בספק אי משכנתא כזבינא אלא כיון שיש ספק שקוע הוי כס"ס שמא קונה מטעם משכנתא ואת"ל משכנתא לאו כזבינא שמא דעתיה לשקועיה ויקנה בזה וי"ל דס"ס לא מהני לברכה כמו שרוצה לומר כן פר"ח מחומר ל"ת או שיש חזקת פטור.

מקובץ ו בין רה-רו :

יש לדון שהנאת מכירה באיסורי הנאה אם לוקין עליה תליא בהא דיש קנין באיסורי הנאה דאם נאמר דיש קנין א"כ בתחילה קודם שיצאה חתיכה זו של איה"נ מת"י ה"י לו ממנה הנאת קנין א"כ לא הרויח כלום במה שמכר אותה ובא לידו תחתיה דבר אחר שהרי מצד עצם הנאת רכישת רכוש לא נתרבה כאן הנאתו וגבי איה"נ צריכים שתתרבה הנאתו אבל אם הפסיד לעומת הרויח אינה הנאה דמשוה סכין של ע"ז מותר לשחוט בה משום דלעומת הנאת היתר השחיטה מפסיד מהנאת הבהמה שבחייה אבל אם נאמר שאין קנין לאיה"נ א"כ לא ה"י לו רכוש ורכש רכוש היא הנאת קנין ואע"ג דאם אין קנין באיה"נ אין כאן מכירה מ"מ כיון שהלוקח רוצה לתן לו תמורתה איזה דבר הרי הוא מכניס בקנינו ולפ"ז י"ל שהרא"י שנבילה מותרת בהנאה מדכתיב או מכור לנכרי היינו מדקריא רחמנא מכירה שמי' שמותר בהנאה דאם אינו מותר בהנאה אין בו קנין ולא שייך מכירה ואם נאמר שיש קנין בכל איה"נ צ"ל דקרא יתירא היא או מכור, שהרי בכל איה"נ יש דין מכירה או שהתורה באה לרמוז היתר הנאה ואולי י"ל דעצם המכירה אין איסור מהת' אבל במוכר כדי להנות בגופו לא בשיווי של חפץ או דמים אלא בהנאה שמהנהו הגוי מיד (!) כגון שסרו וגרדו וכיו"ב בשכר הנבילה וזהו מכירתה, בכה"ג חשיבא הנאה דאין זה ענין לרכוש והתורה אמרה או מכור בכל גווני אבל כשמוכר ודמים נכנסים תחתיו לא נתרבתה הנאתו ומכ"ש אם אינו חפץ להנות את גופו מהחליפין של איה"נ כ"א שיה"י לו שיווי של קנין י"ל דלא נתרבתה הנאתו דיי"ל שמ"מ נתרבתה הנאתו שהרי בתחילה ה"י לו רכוש אסור ובעת יש לו רכוש מותר י"ל שאפשר להעריך כמה שוה הנאת הקנין חוץ מהנאת הפירות שנהנין מהם בפועל אלא אהבת הקנין לבד ובכה"ג אין איסור תורה אבל כשלוקח יותר י"ל שבזה מרויח שיש לו קנין יותר חשוב ה"י ראוי לאסור אלא דיי"ל שכפי הערך שעצם הקנין שוה זהו מה שנוטל מכח איה"נ ובהו אינו מרויח ומה ששוה יותר מצד ההיתר אין איסור הנאה כ"א גרמא בעלמא שבא לידו ולא מכחו ממש ע"כ אין זה נהנה מאיסוריה ומשויה לעולם אין לוקין אבל כיון שהתורה התירה למכור ש"מ שבא מכח החלב א"כ הויא הנאת רכוש ממש משויה ה"י אסור אם לא שהתירה תורה הנאת חלב.

שם בין רט-רי : [בכ"י עה"ג יו"ד ע"ז עו.]

בסי' קלה ס"י בכלי עור שצריך מילוי ועירוני צריך גדנפא צ"ע דמקור הדין הוא מעובדא דמר עוקבא בההוא דודא ושם הרי הוא בלוע ע"י בישול שדי בפעם אחד לאסור ואפילו אם נאמר שהולכים אחר רוב תשמישו מ"מ י"ל דרוב פעמים עולה הרתיחה על פיו ומשוה צריך גדנפא אבל בני"ד דרך במכניסו לקיום צריך מילוי ועירוני אבל בשימוש ארעי די בשכשוך בעלמא א"כ הלא דבר ידוע הוא שאין דרך למלאות כלים באופן שישפך על פיהם ושפעת היין על פיו אינו כ"א במקרה א"כ הוה לגבי גדנפא זו מכניסו לקיום ול"ל [ולמה לין] מילוי ועירוני, די בשכשוך בעלמא ונראה דכיון דבמכניסו לקיום קי"ל דגזרינן גם בשימוש של שעה רק כשהכלי הוא מסוג הכלים שמכניסו לקיום ע"כ ג"ז הוא מכלל הגזירה שלא לחלק בין חלקי הכלי. ולפ"ז גבי חמץ דאין לנו גזירה, א"צ גדנפא בכלים שמתירים ע"י עירוני וי"ל עוד שהרי סובר הרשב"א דמוליד בליעתו בכל הכלי ע"י בליעה במקצת כלי וזוהי באמת שיטת הרשב"א כמשי"כ בש"ך סי' קכ"א סק"א אבל להמקילין דא"צ כ"א להכשיר את החלק שנשתמש לבד א"צ גדנפא והרשב"א לשיטתו שם ולפ"ז לדידן י"ל דגם ביי"נ א"צ גדנפא וצ"ע שהרמ"א לשיטתו בסי' צד' הי' לו להעיר שא"צ גדנפא לדידו.

שם רלב-ג :

בענין חילוקי דעות אם יש במסייע ידי ע"ע בעכו"ם איסור היכא שהי' יכול לעשות בעצמו, נראה דהמחמירין [אצ"ל דהמקילין] ס"ל דוקא בעת הפעולה שבה עושה האיסור הי' אסור לסייע אבל להזמין לו את האמצעי שבו עושה האיסור אע"ג דבישראל אסור בעכו"ם מותר, רק היכי דקאי בתרי עברי נהרא וניחא בזה משכ' רש"י ע"ז נה ב' במתניתין דגת בעוטה דה"ט דדורכין עם העכו"ם דליכא משום מסייע ידי ע"ע משום שהעכו"ם לא הוזהר ע"כ משמע הא הוזהר אסור לסייע אע"פ שהעכו"ם יוכל לעשות את העבירה גם בלא סיוע הישראל ובפ"ק ד' ו' גב' האיבעיא א' האיסור דלשאת ולתת עמהן לפני אידיהן הוא משום הרוחה או משום לפ"ע אי' דאי אית ליה בהמה לדידי' מותר אע"ג דגבי ישראל קי"ל דאע"פ שאינו עובר בלפ"ע אסור מ"מ, משום מחזיק ידי"ע עבירה וצ"ל דדוקא להזמין לו החפץ כיון דל"ק בתרי עברי דנהרא לא אסרו חכמים אבל לסייעו בשעת האיסור זהו אסור תמיד שנהרא כנטפל ומשתתף באיסור וההבדל הוא שלישאל חוץ מאיסור לפ"ע יש עליו חיוב תוכחה ואיך אפשר לסייע לו ואפי' כשאינו ראוי לתוכחה מ"מ עכ"פ מדרבנן יש איסור משום דררא דתוכחה וזה שייך ג"כ בהזמנת הדבר לפני זמנו אבל בנכרי רק לפ"ע יש שלא יהיו עוברים אמימרא דרחמנא אבל באין חובת תוכחה בהם ומשו"ה מותר להזמין להם החפץ אם ישיג בלא"ה בלא תרי עברי דנהרא אבל לעסוק עמו בעת פעולת העבירה או המשכחה היה אסור דזה נחשב כנטפל להעבירה עצמה ולא משום דררא דתוכחה אתינן עלה.

שם שם בין רנב-ג :

יו"ד סי' קסט ס' יח' בהגה במשכון של גוי שמותר אפילו התנו שיחזיר וימכר לישראל או שהחיוב הוא ממילא מצד המנהג והקשו ע"ז ט"ז וש"ך והדברים מתה"ד כמשי"ש ונלע"ד שיש חילוק בין אם הי' הריבית עומד בפסיקה לזמן כמו לשנה שבכלות השנה יתחייב לו כו"כ ואין רשות לא להנכרי ולפרע לפני הזמן ולא לישראל לתבע אז אין שייך לומר שמוכר לחבירו את הפירות הריבית של הזמן, ע"כ אין היתר כ"א במכירה גמורה של המשכון שאז מוכר לו לגמרי ומותר לקנות ממנו אח"כ ביותר אפילו לא הי' של גוי ובכח"ג הי' אצל ר"ת אבל התה"ד מיירי בריבית הולכת לפי הימים והשבועות דבכח"ג הרי הוא מכר לו

אותן הפירות וכיון שהמשכון יש לו בו קנין, והוא עומד ע"ז לבטחון, הרי הוא מקנה לו זכותו שיש לו במשכון זה על הפירות ובכה"ג מותר אפילו התנו שיחזור וימכרנו, דלא התנה כן כ"א על גוף המשכון, אבל הריבית מכר לו מכירה גמורה לזמן.

קובץ ו בין רעט-רפ :

ינ"ד סי' קע"ה ס"ד שמותר ביש לו להקדים מעות על שער הזול, דוקא כשיש לו כל השיעור ובסאה בסאה לעיל קע"ג אמרינן דמותר כשיש לו מעט אפילו ללות כמה כורין. וביאור החילוק הוא שחשש מראית עין של ריבית הוא ממה שרואין שהפרעון הוא ביתרון על ההלואה וכל שהיתרון נראה יותר צריך תיקון יותר גדול ע"כ בסאה בסאה השיווי ניכר לכל שהרי אינו מחזיר לו כ"א סאה והיתרון הוא נסתר רק בחילוף השער ע"כ די בהיכר כ"ד כשיש לו מעט אבל בהקדמת מעות, הלא אין שום ערך בין הכסף ובין הפירות כ"א מצד הערכת השער וכיון שהערכת השער היא באמת ביתרון שנותן לו בזמן היוקר כשער הזול הרי הדמיון לריבית ניכר וגלוי וצריך תיקון גדול לזה לצאת ממראית עין של ריבית ומשוה צריך דוקא שיהיה לו ככל השיעור שאז נראה שנגמר המקח תיכף בקבלת הכסף.

שם שם בין רפג-ד :

זבחים ק"ו א' אזהרה מנלן. תוד"ה אזהרה השיגו על רש"י שפירש דבעי אזהרה משום קרבן והוכיחו מסוגיא דמכות וכריתות דהעיקר בחיוב קרבן הוא המעשה ולא האזהרה. אמנם אפ"ל דרש"י ס"ל דתרת"י בעינן אזהרה גם מעשה וניחא דלקמן ע"ב בסוגיא דפריך מפסח ומילה ואמר דאיכה למפרך מה לפסח שכן יש לו תקנה ועל מילה לא אמר שום פרכא וי"ל דבאמת בלא מעשה ל"מ אזהרה ולא ק"ו רק דמשכח"ל ע"פ שיטת תוס' יבמות צ' גב' סדין בציצית שמה שמביא את החיוב נחשב למעשה כשאינו מקיים המצוה וא"כ י"ל דמה שבה לעזרה או למקום הקרוב שיצא מכלל דרך רחוקה ונתחייב ע"יז בפסח ואם הי' בדרך רחוקה הי' פטור נחשב זה למעשה ובמילה לא משכח"ל שום מעשה ואע"ג דלשיטת תוס' צריך המעשה להיות בעת האיסור י"ל זהו דוקא גב' שוא"ת דיש כח ביד חכמים שכיון שבשעת מעשה אין מעשה חשוב שוא"ת ויש כח בידם לפטור וממילא אין איסור ולא מצטרף [כנראה שצ"ל מצטרף] תקודם אל המאוחר אבל במקום שיש איסור מצטרף הקודם אל המאוחר וניחא בזה השגת השאר מנזיר שנכנס לביה"ק בשדה תיבה ומגדל ובא אחר ופרע עליו את המעזיבה שכיון שיש איסור מצטרף הקודם. שם ע"ב ברש"י ד"ה אתיא הבאה הבאה וגזירה שוה הואיל ומופנה היא לכך הרי הוא כמפורש בה (ואין) ואין זה מן הדין כק"ו שאדם דן מעצמו. אריכות הלשון מורה דס"ל לרש"י דבכל המדות ג"כ אין עונשים ולא דוקא מק"ו אלא דיצא מן הכלל גז"ש מופנה אמנם י"א דדוקא מק"ו אין עונשין אבל משאר המדות עונשים וי"ל דרש"י בס"ל דטעמא דאין עונשים מה"ד הוא כשיטת הסמ"ג דילמא איכא פירכא נעלמת מאתנו ולש' זה בשאר המדות שהתורה נדרשת בהן רק בגז"ש שאינה מופנה דק"ל למדין ומשיבין שייכא הך חששא דק"ו דילמא מה דלא פרכינן הוא משום דלא מצאנו תשובה משו"ה אמר דבמופנה ש"ד דהו' כמפורש כיון דלמדין ואין משיבין ולפי"ז י"ל דבשאר מדות דלא שייכא בהו הך טעמא דפירכא נעלמת שפיר למדין ול"ה בכלל אין עונשין מן הדין.

שם שם בין רפד-ה :

ינ"ד סי' קע"ז ס"ט לזה שקבל עליו לזון היתום וכשבא היתום לתבע חובו טען לגבות מה שנתן לו ממזונות

והיתום טוען שלא קבל ממנו דבר, היתום נאמן. הטי"ז תמה ע"ז דאיזה תוכן של נאמנות יש ביתום מבשאר אדם ולענד"נ דה"פ שקבל עליו לזון את היתום לשם מצוה בביתו וזה לה' כלל מצד ריבית ואע"פ שהלוח האפוסטרופוס לו את כספו אין בכך כלום אבל הוא טוען שהיתום קבל ממנו מפורש אח"כ מזונות לשם תשלומין או לשם ריבית בזה היתום נאמן דלא שביק מתנתא התיירא [בכ"י אולי דהתיירא] ואכיל איסורא דריבית וזה הוא דין ברור מדין (?) [כנראה כאן ציון סימן] נאמן המלוה לאמר הי' בדרך היתר דמטיין לה מפרוזבול הי' לי ואבד.

שם שם בין רפו-ז:

מלשון רע"מ בא מ"ג ב' ואצטריך ב"נ לאנחה לון כל יומא, ולא אמר בכל יומא, משמע דחובת תפילין הוא כל היום ממש, ולא רק פעם אחת ביום, ומפשט ספיקו של הפמ"ג בזה, והיינו כדעת הגר"א ז"ל. ואולי יש להפריש בין מאן דאיהו בדרגא דצדיק, דשייך ביה טעמא למהוי כדיוקנא עילאה, אבל במאן דלאו איהו צדיק, הטעם הוא לקשר [על המילה "לקשר" נמתח קו - כן בכ"י] לאסור (?) את כח יצה"ר שלא יתפשט, כרצוהו בקרנוי דשור המועד, זה אולי די בכל יום פעם אחד. וכיון דהוחלש כחו, שוב לא יקום. אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו, כי נפול תפול לפניו.

פסקאות הלכתיות ב

א. מצות פריה ורביה

היא בתור מצוה, מקודשת בקדושת אדון כל העולמים ב"ה, היא קובעת שורש המוסר העליון בנפש האדם. שכל זמן שהאדם יחשוב שיסוד היות האדם והמציאות הוא לרע, א"כ עצם מציאות ההויה, הבאה בבחירה במין האנושי, הלא היא תכה שורש שהחיים עצמם אינם נובעים מחק צדק ומוסר חלילה, כ"א מחק של התגברות הנטיה הטבעית על מדת היושר, וזאת הדעה היא שורש פורה לכל מדות רעות בהנהגת האדם, בחיי הבית וחיי החברה, לראש ולענה, שע"פ זאת ההשקפה הרעה, יהיה כח האגרוף ראוי למשול, והגבור ראוי להתגבר על החלש, בין בצדק בין שלא בצדק, שהרי פרטי החיים ומעשיהם, אינם יכולים להתרומם מעל לשורש כלל החיים, ומקור הוייתו. אמנם כשבאה המצוה בתור חיוב וקדושה אלהית מהאל הטוב, הלא יודעים אנחנו שחק של יושר ושל צדק עליון, הוא המסבה הפנימית בגורם הויית החיים, ובזה כח המוסר והצדק נמשך יפה בציורו על כל פרטי החיים ומעשיהם ומניעיהם. והנה כאשר בהוה יראה האדם לעינים את החיים בתור סבל ומשא, וכי נח לו שלא נברא יותר משנברא, ע"כ המצוה של המשכת החיים והמציאות, תעורר כל השכל להתעלות, כשם שתעורר את רגש הצדק והיושר להתחזק, וישא האדם עי"ז דעו למרחוק, להכיר את המציאות כולו באהבה אחדותית, ואת העבר וההווה מחובר אל העתיד, ג"כ בחוברת מאוחדת. והעתיד העשיר באין קץ, הוא יתן לנו פתרון על רוממות ערך החיים, הבאים דוקא ע"י שלשלאות הסיבות, משפל מצבם אל עלייתם עד שהצדק האלהי, הסוקר הכל מראש ועד סוף, מחייב את המצוה היותר שרשית, החובקת את כל היקום לעדי עד, בתור עשיית צדק וחסד היותר גדול ואדיר, להביא יצורים מרגישים ומשכילים, למצב של חיים מוצלח ומעודן לאין ערוך, למצב שהחיים לא יהיו עוד משא והכרח, כ"א חמדה ועונג וטובה אמיתית. והנה הרעות הבאות לעולם, שממררים את החיים ומהפכים את עדנו לעול ונטל כבד, הלא המה מתגרת יד התוהו והחרבן. כל זמן שעוד לא יצאו אל הפועל, כמה דברים

שהם ראויים להופיע בתור מישבי עולם, בין בחומריות בין ברוחניות, האדם מוצא את החיים כבדים עליו, ע"כ אמר ד' פרו ורבו ומלאו את הארץ. מילוי הארץ בכל מובנה, בין בכמות בין באיכות, יהפך את החיים לעדן ועונג בתיקון הרעות הנובעות מהחרבן והשממה, שהוא כל מה ששיג האדם בשכלו המעשי והעיוני להיטיב את מצב החיים ע"י מה שישכיל להשתמש בכחות הטבע הגנוזים, לטובתו ואשרו. אמנם בזה שישב את הארץ, בצדדיה שבלא עבודתו היא חרבה ומשוללת תיקון ומציאות, עוד איננו הגמר, כ"א הוא צריך לשום אל לבו שהכחות עצמם, שהם מוכנים להועיל לטובתו, כשידע ערכם וישכיל תעודתם ושימושם, המה יהיו לו לרועץ, כשלא יבין ולא ידע איך להשתמש בהם. ע"כ צריך למלא את הארץ ביחש להחלקים שבהיותו בלתי עובד בהם אינם מביאים לו תועלת ומחסרון התועלת המוכן, ממילא החיים נעשו כבדים, עוד עליו לכבש אותם הכחות שיעמדו לו לשטן על דרך החיים כשלא יכירם כראוי, ובהכרח וחכמה ידע לעשותם לעבדיו, המביאים לו אושר וטובה. כשהחיים נעשו כ"כ נחמדים ומתוקנים, שופע כח התיקון וחשק ההתעלות על כל הסביבה החיצונה. וזאת היא תעודת הרדיה בדגת הים ובכל החיה, בשעה שלענין האכילה, זה הצורך המוכרח הנובע משפל המצב של החיים, יהיה לו די בכל פרי עץ. כשיבאו החיים למדה זו, אז תושכל תעודת המשכת החיים בתור מצוה קדושה, ומשפט צדק, הנובע מיסוד הצדקה האלהית, הטוב ומטיב ב"ה. כח האהבה הכללית, המתפשט על כל היקום, והנסקר בחמדת הצדק עד סוף כל הוד החיים היותר נעלים ונשגבים, שיהיו יוצאים בהתמשכות החיים לדור דורים, הכח הזה ישלח קווי, ומפרכי ניצוציו יקום חלד. וזאת היא תעודת האדם, להכיר מקור האהבה ועוזו כחה, כי היא נובעת מנחל ד', מזיו החסד והטהר של המדות היותר נעלות, וחפץ הטוב, החסד והצדקה. כאשר ידע האדם זאת, תהיה אגודת חייו מתברכת ממקור הברכה, איש ואשה, זכו שכינה שרויה ביניהם. הידיעה בשורש האהבה ותעודתה, היא תעמוד ג"כ לכונה למקומה ותעודתה, ואם שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, באהבה הכללית, השואפת לשכלול החיים, השולטת על הענף הפרטי הקטן והמצער, יתפרדו הנאהבים, ואחד מהם, ולפעמים שניהם, ימצאו את תעודתם הכוללת, המתעלה על רגש הצר אשר ללב האדם. המחשבה העליונה שהזאת הכללית האלהית, לא תוכל להגבר בחיים כ"א ע"י מצוה אלהית, מברכות שמים מעל. למחשבות נעלות כאלה, הנושאות דעה על העתיד היותר גדול ונשגב, לא תוכל לב אשה ע"פ רוב להתנשא. תעודת האשה היא להרגיש יפה את ההוה, להרגישו בכל רגש קדוש ומלא עדן, אבל לא תוכל להתנשא אל מה שמרום מהרגש שבלב הרך, ע"כ עליה האהבה פועלת פעולתה הזמנית, שגם לה, בהיותה נמשכת ואגודה במשך חיי החכמה הטהורה אשר בלבב איש חכם, היא מתעלה מאד, ואשת חיל עטרת בעלה, ע"כ לא לה ניתנה הנטיה הנהדרה של הוד החיים בתור מצוה. חלילה לטשטש את שלטון הרגש ע"י המטרת אידיאליים יותר מהראוי. ע"כ האיש מצוה על פ"ו ולא האשה, עם ששניהם בכלל הברכה, ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו. הברכה תחול על כל נפש כפי מצבה, והמצוה עומדת לעד, לעולם ד' דברך ניצב בשמים.

ב. מצות מילה.

ההתחלות של המציאות הם הציורים השכליים והם פועלים וגורמים את הסידור שבמציאות והוייתה בחומריות ורוחניות כפי ההנהגה העליונה של החכמה האלהית. ע"כ מצד השלמות הנפלאה שהעתיד האנושי נועד לו, שאין קץ ותכלית להעונג הנשגב והנעלה שיהיה להחיים כשישתלמו לתעודתם, וזה הכח הולך הוא ומתעלה ע"י הדורות בהמשכם, ע"כ הדחיפה של כח המשכת החיים בדורות גדולה מאד, עד שברב עזה תוכל להתהפך ג"כ לרועץ, לשכח מן האדם את תעודתה הנעלה. ובאשר בכלל האדם צריך לעול חיים כבדים לגידולו, כל זמן שהעולם הוא בקלקולו, הוכרח טבע המציאות להיות מסור בכח מכריח,

החזק בטבע האנושי יותר מכח המוסרי, הנמצא בתכונה טהורה רק ביחידי סגולה, זאת היא המשכת הערלה המוכרחת לכלל האדם. אבל המכירים את אחדות השם יתברך, וכח שלטון הצדק הבא באור פניו ב"ה בעולם, המה יכירו את תעודת החיים העתידיים למין האנושי, ובעומק נפשם ימצא זירוז עדין אלהי מלא הוד וצדק, להקים דור נולד, למען קרב יותר את השלשלת הגדולה המושכת את התולדה לתעודת יוצרה הטובה ונפלאה, ואין צורך וגם למחסור הוא המציאות של ההכרח הבהמי הסובב את מעגל התולדה, ע"כ הערלה היא חרפה לישראל, והמילה - אות ברית בין זרע קודש לאל הקדוש, אלהים חיים ומלך עולם. אבל כמה חכמה וצדק, וכמה עמוק צריך להיות הקנין של הצדק האלהי בנפש עד כדי שהכח המושל בגבורה בהמית בעולם ימלא כל עזו בהמשכה של אהבת חסד וצדקה, צדקת השי"ת בעולמו, למלא זה התפקיד נתנה התורה כולה, שרק במצותיה ודרכיה, שנתנו לצרף בהם את הבריות, ראוי יהיה האדם לבא למדה זו. ע"כ כלולה כל התו"כ בזאת הברית, כאשר אמרו ג"כ דורשי רשומות ברי"ת במספרה עם עצמות המצוה בחשבון תרי"ג. ומה נאמנו דבריהם ומה עמקו למי שמשדל להבין, שלא המעטת כח החיים היא צדקת ד' בעולמו כ"א הגדלתו והעלאתו למעלה רוממה ונשאה, שימצא בטהרתו כל הענג והעז אשר ימצא בבהמיותו, אבל באופן אנושי, הראוי למי שהוא נברא בצלם אלהים, העומד להתענג על ד'. נצני ארץ יב □.

קובץ ה בן פסקאות פג-פד

בסידור קרבן פסח שבגמרא, אחרי פרק מקום שנהגו. מקוראיתא, שאין סכין ומטבילין את הפסח כי אם במי פירות ומשקין ולא במים, וכן כתב הרמב"ם מקוראָבֵּל לא ביארו המפרשים מקור הדבר וטעמו. ביחוד קשה מה איסור יש בטבילה במים בשעת אכילה. גם מקום החילוק בין מים למי פירות גם כן צריך טעם. ונראה שיסוד הדבר הוא ממתניתין דפרק כל שעה (פסחים מ:): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהן". וצריך לומר דמהאי טעמא אמר לא במשקין ולא במי פירות והשמיט מים, שהוא מפורש בקרא "לא תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים". או משום סיפא לא נקיט מים, כדי להשמיטנו דהיתר סיכה וטבילה אינו כי אם במשקין ומי פירות ולא במים. וניחא מה שהקשו תוסד"ה אין מבשלים [פסחים מא] למה נקיט דין הפסח כאן. והיינו משום שיש לו דוגמא עם איסור חמץ. דכמו שמותר לתן קמח לתוך החרוסת או לתוך החרדל כשאין בהם מים, שהרי מי פירות אין מחמיצין, - ועל כרחך מתניתין דאין נותנים קמח לתוך החרוסת, כשיש בהם מים עסקין, - הכי נמי מוצאים בפסח חילוק בין מי פירות ומשקין למים, דסכין ומטבילין את הפסח במשקין ובמי פירות ולא במים. וטעמא דמלתא, נראה לומר על פי דברי הרמב"ם בשיטתו גבי דרוסה בטרופות ה' שחיטה פרק ה ג' ועוד כמה מקומות, דלמה שמפורש בתורה, החמירו חכמים עליו יותר מעל מה שבא מדרשא. והכי נמי "בשל מבושל במים" כתוב מפורש בתורה, אבל במשקין ובמי פירות דרשינן מדיוקא ד"בשל מבושל", או מדין ק"ו דמה מים שאין מפיגין טעמם אסורין, שאר משקין שמפיגים טעמם על אחת כמה וכמה, והויין דברי סופרים לשיטתו הידועה, שלא החמירו בהם כל כך. ומשום הכי במים, גזרו סיכה וטבילה אטו בישול. ובאמת גזירה קרובה היא בטבילה, שכשהוא רותח הרי דומה לאילפס ראשון, שהרי אינו בא בכלי כי אם בשיפוד על האור. ובלאו הכי כמה פוסקים סביראליה דבדבר גוש אין חילוק בין כלי ראשון לכלי שני. וצריך לאוקמי בטבילה דוק אכשהוא כבר נצטטן קצת שאין היד סולדת בו, ובמים גזרו כהאי גוונא דאמרינן בכל הבשר (חולין קד: גבי בשר בחלב גזירה משום אילפס ראשון, ודי לנו חידוש שבמשקין ובמי פירות לא גזרו.

קובץ ו בין פסקאות כא-כב

ב"ק ג. בור יו"ד ובור ט' זה אב למיתה וזה אב לנזקין. שני לשונות ברש"י. המובן המחלק ביניהם הוא דבלשון ראשון מפרש רש"י שהכתוב מדבר בבור יו"ד משום דמסיק "והמת יהי לו" שמע מינה דבור דעביד מיתה מיירי ומכל מקום חשיב בור ט' אב לנזקין, משום שהוא סברא פשוטה דכמו שחייב במיתה על מה דעביד מיתה הכי נמי חייב בנזקין על מה דעביד נזקין. וחשיב בור דעביד מיתה כמו "דיבר הכתוב בהוה", ולא שייך לומר דהוי מה שנלמד מדוגמת ההוה תולדה, כמו שלא נאמר דשור שנגח הוי אב ומין אחר הוי תולדה, משום שאינו בהדיא. ולא חשיב תולדה כי אם מה שאינו דומה, ומה שאמרה תורה בתואר החציון של פעולת היזקו ואין אנו למדים אותו כי אם מהיקש של סברא ודמיון. וללישנא אחרינא פירש"י דבאמת אם התורה לא היתה מדברת כי אם בבור יו"ד ובמיתה דוקא, אז הייתי אומר דבור ט' חשיב תולדה והייתי יכול לומר דהיינו תולדותיהן לאו כיוצא בהן דרבפא, שבור יו"ד חייב בין אמיתה בין אנזיקין ובור ט' אנזיקין חייב ואמיתה פטור. אלא דאנן סביראלן דאע"ג דכתיב והמת יהי לו במקרא השני מכל מקום אצל פעולת ההיזק עצמו לא כתיב "ונפל שמה שור או חמור ומת", אם כן, הכתוב מיירי בין מת בין הוזק, אלא שחכמים אמדו דגבי מיתה בעינן יו"ד וגבי נזיקין סגי בפחות. "והמת יהיה לו" דכתיב רק גבי תשלומין להילפותא דנפקי לן מיני, אינו מעמיד את הכתוב שגבי עצם ההיזק לומר שיהיה דוקא גבי מיתה וממילא שניהם הם אבות שלמים שמפורשים בקרא ונכללים בכלל בור האמור בתורה. מדברי הרמב"ם ה' תרומות סוף פרק א מבואר דלעתידלבוא, בימות המשיח, כל ישראל ישובו לארץ-ישראל ולא יסמכו להיות בחוץ-לארץ על סמך עתידה ארץ-ישראל שתתפשט בכל העולם כולו. שפירש ענין חיוב תרומות ומעשרות שמן התורה איננו בא כי-אם כשכל יושביה עלי, כל ישראל בארץ-ישראל. ועל-כן, בימי עזרא לא היו חייבים כי-אם מדרבנן, וכל יושביה עלי היו בירושה ראשונה, שהיו כל ישראל בארץ-ישראל וכמו שהם בירושה שלישית שתהיה במהרה בימינו ויהיו כל ישראל בארץ-ישראל כל יושביה עליה.

קובץ ו קמט-קנ:

דמינה מחריב בה, דלא מינה לא מחריב בה", האמור בריש זבחים, עם "מין במינו אינו חוצץ, ומין בשאינו מינו חוצץ" שהעירו מזה, אינו סותר זה את זה. ישנם דברים כאלה שהם צריכים להתמוג זה בזה, ולהתחבר יחד. מיזוג וחיבור זה כשמועיל לגריעותא, לפסול, אינו מועיל כי-אם במינו שיוכל להתחבר ולא בשאינו מינו שאינו מתחבר עם מין אחר, על-כן אינו פועל עליו לגריעותא. אבל יש עוד תוכן שאינו צריך להתחבר עם איזה נושא לפוסלו, כי-אם הוא יכול לפסול דוקא ע"י עמידתו מחוץ לנושא ואם יתחבר לו לא יפסול, בודאי מין במינו אינו (!) מתחבר, וממילא לענין חציצה כשאינו מתמוג ומתחבר הרי הוא חוצץ בין הנושאים, למשל בין גופו של אדם והלולב וכיוצא בו. ואם הוא מתחבר ומתמוג עמו, הרי הוא הכל דבר אחד ואינו חוצץ. שייך על-זה בודאילומר מאותו טעם עצמו ש"מינו מחריב ואינו מינו אינו מחריב", להיפוך ש"מין במינו אינו חוצץ ומין בשאינו מינו חוצץ".

קובץ ו בין קנט-קס:

רש"י מפרש בפרק ב דשבת אסור להשתמש בנר חנוכה משום 'שיהא ניכר שהוא נר מצוה', ולא קאמר

משום ביזוי מצוה' כדלקמן, משום דמדייק ממה שלא אשתמיט חד למימר דשאלת אם אסור להרצות מעות נגד נר חנוכה דלקמן תהיה שנויה במחלוקת. ועוד למה לא אמר אם אסור להשתמש לאור נר חנוכה, אלא ודאי ד'ביזוי מצוה' דהוא ענין דלקמן, כדאמרינן התם: 'אבוהון דכולהו דס', הוא ענין רק לענין דבר של רשות, כהרצאת מעות וכיוצא בזה, אבל שימוש דמצוה אין בזה משום ביזוי כהאיגוונא דמדליקין מנר לנר שלא על-ידי קינסא דאין בזה משום ביזוי מצוה, וכיון דכאן יש מחלוקת על השימוש לאורה אם אסור או מותר, ודאי בשימוש של מצוה איירינן, דאין בזה משום ביזוי, וכל האיסור אינו כי-אם משום 'שיהיה היכר שהוא נר מצוה'. טעמא "דמעלין בקודש ואין מורדין" דאמרינן בנר חנוכה לשלול טעמא דבית שמאי דסבירא להו "פוחת והולך", קשה, דאם-כן איך מוקמינן "פרי החג" שהיה בהם זאת המדה דפוחת והולך? וצ"ל דבית-הלל סביראלהו דאין ללמוד מפרי החג שהם כנגד שבעים אומות, שדין הוא שיהיו פוחתין והולכין, משא"כ במה דליכא האי טעמא צריך להיות נוהגת המדה דמעלין בקודש. בתורת כהנים ספ"א: "משה משה". הוא משה עד שלא נדבר עמו, והוא משה משנדבר עמו". ותחילה אמר לשון ראשון: "משה משה" "אברהם אברהם" "יעקב יעקב" "שמואל שמואל", כולן לשון חבה לשון זירוז". נראה שבא כאן לומר דבר מיוחד במשה על כן לא הזכיר בד"א יתר השמות, להורות, שמעלתו לפני הדיבור כמו שהיה לאחר הדיבור, וזה לא היה בשום אדם אחר כי הוא נולד טוב גמור כמש"כ "ותרא אותו כי טוב הוא" שהיתה שכינה עמו" וכדאמר בזוהר (ח"ג קלח): "אברהם אברהם", "יעקב יעקב", "שמואל שמואל", פסיק טעמא, משום דקדמא לא שלים בתראה שלים, אבל "משה משה" לא פסיק טעמא משום דכוליה שלים, קדמא כבתראה דוגמא עליונה של ד' ד' דלא פסיק טעמא". להורות על השלמות הכללית שבכל המדרגות של ההתגלות. ובדוגמא זו שייך לומר על אדון הנביאים ע"ה, ששמו כשם רבו. כוליה שלים בלא פסיק טעמא.

קובץ ו בין קסה-ו :

בזבחים ח ע"ב תוד"ה הנך, הקשו איך למדין במה הצד חטאת ציבור מחטאת יחיד הא אין פסול שינוי בעלים בציבור ואע"ג דלא שייך בציבור שינוי בעלים מ"מ אשכחן פרזות דלא שייכי ג"כ כמילה לגבי אשה וחופה לגבי פדיון נראה דלא דמי דמילה ופדיון אינם באשה וחופה ופרכינן אע"ג דלא שייכי אבל הטעם דבציבור אין שינוי בעלים פוסל הוא מפני שתמיד כל אחד בעלים הוא א"כ לא יש ציור של מניעת שינוי בעלים והוי עוד יתרון שכ"כ שייך בה קפידת שינוי בעלים עד שא"א לזוז מהם שם בעלים והוי דוגמא דמילתא דפטור מטעם קם ליה בדרבא מיניה דלא חשיב תוס' בפ"ב דב"ק [אצ"ל: בפ"ק] לפרכא משום דפטורו הוא משום יתרון וכאן עדיף ג"כ משום דממש ישנם הבעלים א"כ אין שינוי ואטו אחריות פסול עלינו. תענית י"ג א' טבילה בחמין מי איכא וכ' תוד"ה טבילה מדלא קאמר משכחת לה טבילה בחמין דכשירה כגון שהוחמו והומשכו לבריכה יש להוכיח דכולו שאוב אפי' בהמשכה לא מהניא טבילה, נראה מדלא אסרו לגמרי חמין, דלא סבירא ליה גזירת מרחצאות (?) לא היתה סברה להתיר ע"י המשכה. אמנם יש לדון דסוף סוף משכחת לה ע"י שיתן חמין י"טסאים בתוך כלי אחד וימשיך. וצ"ל דכיון דרוב צונן אין זה חמין כי-אם פושרין ויש להוכיח מזה דסביראליה דנטל סאה ונתן סאה גם בשאובין עד רובו דאי לא אמרינן הכי משכחת ליה טבילה בחמין שיהיו רובן חמין ע"י נטל סאה ונתן סאה.

קובץ ו בין קסה-ט .

נדפס במצות ראייה עמי קלז

הלכות מקואות סימן רא סעיף ד.

מקוה שהוא של נכרי, ומקבל ממנו שער, אין להאמין לעכו"ם עליו אלא א"כ תמיד במקוה כ"א סאה. והגיה הרמ"א מאחר דרובו (שאוב) (?) כשר ספיקא לקולא, והעיר ע"ז הט"ז שם דאין זה הטעם במקור הדין, אלא משום דשם בתשובת הרא"ש מיירי שא"א לשפוך שאובין כ"א דרך גג. והוא שאיבה שהמשיכה ברובא דכשרה לגמרי, אבל מטעם ספק לא נאמין לנכרי. ומדברי הש"ך נראה, דמעיקר הדין נאמין, אע"פ שהוא ג"כ מעיר שע"פ המקור לא איירינן בספק. ונראה צדדי הספק בזה, דלכאורה יודעים אנו שהנחנו רק כ"א סאין, והנכרי אומר שמילא בכשרות, פשוט דאינו נאמן, אע"ג דספק דרבנן הוא הלא יש כאן חזקת איסור דרבנן, שהיתה המקרה חסרה, אבל כאן עסוקין אנו כשהניח המקוה מלאה, אלא שיש לחוש שמא חסרה הנכרי, ולכאורה הוא כאן ספק דרבנן. והנה לכתחילה יש לומר שאין עושין ספק דרבנן, אבל אם בדיעבד הונחה אצל הנכרי בלא שמירה י"ל דהיא כשרה מטעם ספק. אמנם הט"ז העיר מפני שהגוי נהנה בשימוש המים, וממלא אותם בפסולין. ובאמת הרינו רואים שבכל מקום שהגוי נהנה מחילוף אין מאמנים לו אפילו בדרבנן, דעכ"פ חותם אחד בעינן, וצריך לומר דהוי כמו חזקה להיפך, שבודאי יפסול הגוי או יחליף באיסור בשביל הנאתו. אמנם בנ"ד שיש חזקת כשרות על מקוה זו י"ל העמיד חזקה נגד חזקה, ובשלמא בכל מידי דאיסור שנשלחין בידי נכרי, או אפילו נפקדו בידו, י"ל שאין שייך כאן חזקה, שהרי מסופקים אנו אם יש כאן אותו הדבר המוחזק שהנחנו, ואולי לא שייך לומר כאן נמצא כאן היה, כיון שיש לפנינו נכרי שיוכל להחליף והוא חזקה זו עשויה להשתנות, ולהיפך יש חזקה שנהנה בכל מה שאפשר לו. ואולי י"ל דזה חשבינן כודאי שיעשה נכרי להנאתו כל טעדי דאפשר לו, וודאי החליף, והוא כחזקת סברא דחשבינן יותר משארי חזקות ואפילו מרובא, כחזקה אין אדם פורע תוך זמנו, דעדיפא אפילו מחזקת ממון, דהיא עדיפא מרובא. והרמ"א נראה דלא סבירא-ליה דחשיב ודאי רק ספק, והוי ספק השקול, דהוא כחזקה נגד חזקה, דיש חזקת היתר למקוה זו. וי"ל עוד דיש על הכ"א סאין חזקת כשרות, ואיד נאמר ששפך שאובין ופסלן. ואולי חשבינן שתי חזקות, חזקת כשרות הכ"א סאין, שאפילו עם עשה כל מה שבידו הרי הם בחזקתן, וחזקת הי"ט סאין שהנחנו אותם, שהם לא זזו ממקומן. ונגד זה חזקה אחת של הנאת הגוי. ואולי פליגי במחלוקת ריב"ש ונוב"י אם שתי חזקות עומדים נגד רוב, ומטעם זה י"ל דעכ"פ במידי דרבנן נצדד לומר שתי חזקות נגד רוב, או נגד חזקה דנכרי עשה להנאתו, ובפרט כשאין ברור אם יש לו הנאה מזה, רק שיש לחוש שמא יש לו הנאה, בכה"ג ודאי י"ל דכו"ע מודים שמעיקר הדין מותר עכ"פ בדיעבד, ואולי בכה"ג דאיכא שתי חזקות, וחזקה דכ"א סאין אלימתא היא שעומדת בלא שנוי מצד עצמה, אפילו לכתחילה מותר. וכשיש מקום שהגוי הוא נהנה מזה בודאי, י"ל דלכתחילה אסור, דאולי הוי כרובא נגד חזקה אחת או שתי תלויות זו בזו כנ"ד, דאין לעשות ספק דרבנן לכתחילה, ובדיעבד מותר גם בכה"ג, די"ל דבמידי דרבנן שתי חזקות עומדות גם נגד רובא. ולחוש כ"כ להחשיב כודאי שהגוי עשה בשביל הנאתו י"ל דאין ראייה כ"כ, דמ"מ ישנם מיעוט גוים שאינם חפצים לפגום נאמנותם, ועכ"פ מידי ודאי יצא.

קובץ ו בין קעח-ט :

בזבחים כה : כו. הא דר"א א"ר אלעזר : היא בפנים ורגליה בחוץ, חתך ואח"כ שחט כשרה, ופריך בעל-מום הוא? ומסיק לה קבל, ומקשה מהא דצורם אוזן בכור ואח"כ קבל דמו פסול, ומתרץ חותך עד שמגיע לעצם. ופשטא דמילתא משמע דכה"ג לא הוי מום. וקשיא מזה ע"ד תוס' פ"ק דחולין ועוד מקומות

דחיתוך העור לבד חשיב לה מוס וק"ו עור ובשר עד שמגיע לעצם. אמנם כד נדייק (!) נמצא דל"מ(?) דפירכא לא הוי לדברי תוס' אלא דסיוע (אולי: מסייע) איכא □ בכ"י אולי כאן פתיחת סוגרים] דהא ולקמן אמר אבוה דשמואל דרגליה בחוץ אסור משום והביאום לדכולה בפנים בעינן וקשיא תיפוקליה דפסול נמי הוי משום תערובות הדם [בכ"י כאן כמו סגירת סוגריים] מיהו י"ל דבהמה חיה חשיב מוס, אבל בשחיטה לא חשיב מוס כ"א בעצם, כהא דצורם אוזן. אמנם קשיא אדאבוה דשמואל דהביאום לד' ל"ת תיפסל משום תערובות דם ואם נאמר דלא כתוס' הנ"ל אלא דבתר דמסיק דחותך עד העצם ניחא לן ג"כ בחתך ואח"כ שחט אתי שפיר דה"א דרגליה בחוץ היינו בחתך ואח"כ שחט ולא הוי מוס גם בחיה ותערובות דם אין כאן. והכי משמע מלשון רש"י דמפרש מהו לשוחטה לכתחילה ומעיר בש"מ במקומו דלעיל שחיטולבסוף חתך היינו בדיעבד ותמוה כיון דפסול גם בדיעבד מאי קמיבעי ליה לכתחילה וצ"ל דסבירא-ליה לרש"י דמהניחותך עד שמגיע לעצם ולענין תערובות הדם שלא יהי' ומ"מ לכתחילה אסור משום והביאום כולה לד' ומשמע מזה דסבירא-ליה דבתר דמסיק חותך עד שמגיע לעצם לא צריך לאוקומי בקבל דה"ה דאפשר לאירווי בשחט ולא היה מוס.

שם שם בין קעט-קפ:

בדבר כונת רמ"א ביו"ד סי' נט וטוב להחמיר בנפלו כולם, בנוצה אם הוא דוקא כשנפלו מחמת חולי או אפילו נמרטו בידי-אדם נראה פשוט דה"ה נמרטו בידי-אדם דזיל בתר טעמא שהוא משום קרירות כדאמרין בחולין נז': דרבי שמעון בן חלפתא שעשה להוציא מלבו דרבי יהודה, טלה על התרנגולת שנטלה נוצה שלה מטלית של טרסיים לחממה כדפירש"י שם, ומטעם חימום חסרים הנוצות ע"י מריטה כמו ע"י חולי. ורמ"א נראה שנקט נפלו לרבותא דה"א דהחומרא שייכה יותר בנמרטובידא דכאיב טובא כמו שכתב כן באה"ע סס"י ו' דהוי אכזריות אע"ג דמותר מצד הדין על צער-בעלי-חיים לתועלת האדם, מ"מ אכזריות כזאת נמנעים העולם. ומוכח דהוי כאב גדול וה"א שזהו גרם הטריפה כדאי' בס"י מ"ד גבי לקתאקהכוליא מכת חרב בהג"ה שם וכמש"כ הש"ך סק"ו שם קמ"ל דאין זה הטעם אלא עיקר הטעם הוא מפני החמימות החסרה לה. והגר"א בביאורו כתב טעם המחמירים דסבירא-ליה דת"ק לא התיר במשנה כ"א כנפיה ולא נוצתה א"כ שם במשנה נמרטו קאמר ש"מ דהאסורים בנוצה ג"כ בנמרטה הנוצה. ונמרטה, ודאי משמע בידי אדם. והיינו טעמא דיש להתירו ע"י שומן שחשבו שהשומן מחמם הרבה ע"כ הטבע דוחה הנוצות שהם לו למותר. וכהא דהפועלים (פו.) רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוהוהוה חמימא ליה טובא. וכן בעגלון מלך מואב שהיה בריא מאד ישב בחדר המקרה מפני שומנו. שופטים ס"ג: וכש"כ רש"י שם, וכמש"כ בקרא ויצא החלב. ומ"מ יש אוסרים גם בכה"ג, דסבירא-ליה דס"ס לא יגן השומן מהקר כהגנת הנוצה ששם הקב"ה בטבע העופות. ומ"מ נראה דדוקא בנפלו כולם כדדייק רמ"א יש מקום לטוב להחמיר אבל כשנשאר מקצת אפילו כערך סלע בשור הגדול במקום אחד שוב אין חומרא כלל שהרי יש מתירים בגלודה גמורה בכה"ג כד' בה"ג ורי"ף ואע"ג דמחמירין אנו בגלודה ממש מ"מ להחמיר בכה"ג בנוצה י"ל שאין מקום כלל. והכי מסתברא דאם הי' מקום לשיעורים הי' ראוי לש"ס לבאר גם בעוף כמו שביארו בבהמה בפרט לשיטת המחמירים שסוברים דכו"ע הרי סבירא-ליה בנוצה ושהוא כן לדינא ולהחמיר יותר מגלודה ודאי לא מסתברא לעשות פלוגתא רחוקה ע"כ נראה דכל שיש באיזה מקום שיעור כדי כסלע לפי הערך אין שייך להחמיר כלל.

שם שם בין קפ-קפא :

פשטות לשון הגמרא דשלהי ע"ז (עה) בהא דמר בר רב אשי בההוא כסא דכספא דנכרי דהוה ממשכן אצל רב אשי ואטבליה ונשתמש בו, דמספקאלן למר בר רב אשי אם הוא משום דסבירא-ליה לרב אשי דמשכנתא כזבינא, או משום דחזא דדעתיה של נכרי לשקועיה הוא. משמע דאם נאמר דטעמיה הוא משום דמשכנתא כזבינא אין צריך דעתיה לשקועיה כלל ואפילו ספק שקוע אין צריך אלא פשוט דמספקא-לן שמא ישראל מעכו"ם קונה משכון והוי כזבינא. וצ"ע מה שרצה ט"ז ע"פ משמעות הטור סי' ק"כ סק"אאולי סק"א) לומר דמצרפים לזה ספק שקוע דאיןזך משמע מלשון הגמרא כלל אלא נראה שעיקר הספק הוא שמא משכון בעצמו קונה לכדי חיוב טבילה ודברי או"ה המובא בש"ך סק"כ דאם הוסיף מעות להגוי אע"פ שבתחילה הטבילו צריך אח"כ טבילה בברכה משום דאדעתא דהכא לא טבלו צריכים ביאור מאי שייכא כאן סברת אדעתא דהכיוכי ברכה היא זו שנאמר שמועיל היסח הדעת. ולכאורה טבילת חולין אינה צריכה כונה (דלאקיי"ל כריו"ח (?) בפרק השוחט (לא.?) ומסתברא דגם טבילה זו אע"פ שהיא משום קדושת ישראל מ"מ דין חולין יש לה ובר מן דין כיון שהטביל הטביל וצ"ל דהאוי"ה מפרש דבמשכון הטעם שצריך טבילה הוא משום שמא קונה משכון ישראל מנכרי וגבי קנין משכון בישראל כתב הרמב"ם בה' אישות דהוי כשותף וי"ל דכיון שנכנס חלק מהכלי בקדושת ישראל צריך טבילה ואח"כ כשנכנס כולו צריך עוד הפעם טבילה שהרי זה החלק לא נכנס תחילה לקדושת ישראל והוי כשואל או שכור ובאמת לא היה צריך לכתוב סברא דלא הוי דעתיה על זה דגם בלאותכי ראוי לחייב בברכה אחר שקנה אלא דקשה כיון דחזין דפסקין שאם אח"כ שקעו הגוי טובל בלא ברכה ומשמע לאוי"ה אפילו כשהיה בתחילה רק משכון לבד וזה קשה שהרי בתחילה הי' רק חלק אחד בקדושת ישראל ואח"כ כששקעו הגוי נכנס כולו בקדושת ישראל והי' ראוי לחייב ברכה וע"כ צ"ל דמ"מ כיון שבתחילה הי' מסתמא דעתיה לפטור ג"כ כששקעו הגוי ואדעתא דהכי טובל הוא משכון שהרי עומד הוא כמה פעמים לזה יש ספק שמא הטבילה מועילה כבר כיון דאורחא דמילתא מזדמן שיקוע אע"פ שאין זו סברא ברורה ויותר הי' ראוי גם שם לחייב ברכה אבל מאחר ששם לא חייבו ברכה הננו תולין טעם החילוק בהוספת מעות כי על זה לא הי' דעתנו אבל באמת יסוד הסברא היא מפני שכעת נכנס ע"כ בבירור חלק מהכלי בקדושת ישראל. ואולי י"ל בטעם הפוסקים שחשבו שהטבילה הי' סדר [בכ"י אולי : סדר"א בספק] ובספק שיקוע דסבירא-ליה דטבילת כלים דרבנן והי' ראוי להקל בספק אי משכנתא כזבינא אלא כיון שיש ספק שקוע הוי כספיק-ספיקא שמא קונה מטעם משכנתא ואת"ל משכנתא לאו כזבינא שמא דעתיה לשקועיה ויקנה בזה וי"ל דס"ס(?) לא מהני לברכה כמו שרוצה לומר כן פר"ח מחומר ל"תאן שיש חזקת פטור.

מקובץ ו בין רה-רו :

יש לדון שהנאת מכירה באיסורי הנאה אם לוקין עליה תליא בהא דיש קנין באיסורי הנאה דאם נאמר דיש קניןא"כ בתחילה קודם שיצאה חתיכה זו של איסור הנאה מתחת ידו הי' לו ממנה הנאת קנין, א"כ לא הרויח כלום במה שמכר אותה ובא לידו תחתיה דבר אחר, שהרי מצד עצם הנאת רכישת רכוש לא נתרבה כאן הנאתו וגבי איסור הנאה צריכים שתתרבה הנאתו אבל אם הפסיד לעומת הרויח אינה הנאה דמשום דהכי סכין של ע"ז מותר לשחוט בה משום דלעומת הנאת היתר השחיטה מפסיד מהנאת הבהמה שבחייה אבל אם נאמר שאין קנין לאיסור הנאה א"כ לא הי' לו רכוש ורכש רכוש היא הנאת קנין ואע"ג דאם אין קנין באיסור הנאה אין כאן מכירה מ"מ כיון שהלוקח רוצה לתן לו תמורתה איזה דבר הרי הוא

מכניס בקנינו ולפי"ז י"ל שהראי' שנבילה מותרת בהנאה מדכתיב או מכור לנכרי היינו מדקריא רחמנא מכירה שמי' שמותר בהנאה דאם אינו מותר בהנאה אין בו קנין ולא שייך מכירה ואם נאמר שיש קנין בכל איסור הנאה צ"ל דקרא יתירא היא או מכור, שהרי בכל איסור הנאה יש דין מכירה או שהתורה באה לרמוז היתר הנאה ואולי י"ל דעצם המכירה אין איסור מהת' אבל במוכר כדי להנות בגופו נג-בלא בשיווי של חפץ או דמים אלא בהנאה שמהנהו הגוי מיד (!) כגון שסרו וגרדו וכיו"ב בשכר הנבילה וזהו מכירתה, בכה"ג חשיבא הנאה דאיןזך ענין לרכוש והתורה אמרה או מכור בכל גווי אבל כשמוכר ודמים נכנסים תחתיו לא נתרבתה הנאותו ומכ"ש אם אינו חפץ להנות את גופו מהחליפין של איסור הנאה כ"א שיהי' לו שיווי של קנין י"ל דלא נתרבתה הנאותו דיי"לש"מ נתרבתה הנאותו שהרי בתחילה הי' לו רכוש אסור וכעת יש לו רכוש מותר י"ל שאפשר להעריך כמה שוההנאת הקנין חוץ מהנאת הפירות שנהנין מהם בפועל אלא אהבת הקנין לבד ובכהאי גוונא אין איסור תורה אבל כשלוקח יותר י"ל שבזה מרויח שיש לו קנין יותר חשוב הי' ראוי לאסור אלא די"ל שכפי הערך שעצם הקנין שוה זהו מה שנוטל מכח איסור הנאה ובהו אינו מרויח ומה ששוה יותר מצד ההיתר אין איסור הנאה כ"א גרמא בעלמא שבא לידו ולא מכחו ממש ע"כ אין זה נהנה מאיסורי הנאה ומשום הכי לעולם אין לוקין אבל כיון שהתורה התירה למכור שמע מינה שבא מכח החלב א"כ הויה הנאת רכוש ממש משום הכי הי' אסור אם לא שהתירה תורה הנאת חלב.

שם בין רט-רי :

[בכ"י עה"ג יו"ד ע"ז עו.]

בסי' קלה ס"י בכלי עור שצריך מילוי ועירו צריך גדנפא צ"ע דמקור הדין הוא מעובדא דמר עוקבא בההוא דודא ושם הרי הוא בלוע ע"י בישול שדי בפעם אחד לאסור ואפילו אם נאמר שהולכים אחר רוב תשמישו מ"מ י"ל דרוב פעמים עולה הרתיחה על פיו ומשום הכי צריך גדנפא אבל בנידון-דין דרק במכניסו לקיום צריך מילוי ועירו אבל בשימוש ארעי די בשכשוך בעלמא א"כ הלא דבר ידוע הוא שאין דרך למלאות כלים באופן שישפך על פיהם ושפעת היין על פיו אינו כ"א במקרה א"כ הוה לגבי גדנפא זו מכניסו לקיום ולמהלי מילוי ועירו, די בשכשוך בעלמא ונראה דכיון דבמכניסו לקיום קיי"ל דגזרינן גם בשימוש של שעה רק כשהכלי הוא מסוג הכלים שמכניסו לקיום ע"כ גם זה הוא מכלל הגזירה שלא לחלק בין חלקי הכלי. ולפי"ז גבי חמץ דאין לנו גזירה, אין צריך גדנפא בכלים שמתירים ע"י עירו וי"ל עוד שהרי סובר הרשב"א דמוליד בליעתו בכל הכלי ע"י בליעה במקצת כלי וזוהי באמת שיטת הרשב"א כמש"כ בש"ך סי' קכ"א סק"א אבל להמקילין דאין צריך כ"א להכשיר את החלק שנשתמש לבד אין צריך גדנפא והרשב"א לשיטתו שם ולפי"ז לדידן י"ל דגם ביין נסך אין צריך גדנפא וצ"ע שהרמ"א לשיטתו בסי' צד' הי' לו להעיר שאין צריך גדנפא לדידו.

שם רלב-ג :

בענין חילוקי דעות אם יש במסייע ידי ע"ע בעכו"ם איסור היכא שהי' יכול לעשות בעצמו, נראה דהמחמירין [אצ"ל דהמקילין] סבירא-ליה דוקא בעת הפעולה שבה עושה האיסור הי' אסור לסייע אבל להזמין לו את האמצעי שבו עושה האיסור אע"ג דבישראל אסור בעכו"ם מותר, רק היכי דקאי בתרי עברי נהרא וניחא בזה משכ' רש"י ע"זנה ב' במתניתין דגת בעוטה דהיינו טעמא דדורכין עם העכו"ם דליכא משום מסייע ידי עוברי עברה משום שהעכו"ם לא הוזהר ע"כ משמע הא הוזהר אסור לסייע אע"פ

שהעכו"ם יוכל לעשות את העבירה גם בלא סיוע הישראל. ובפ"ק ד' ו' גב' האיבעיא א' האיסור דלשאת ולתת עמהן לפני אידיהן הוא משום הרוחה או משום לפני עור אי' דאי אית ליה בהמה לדידי' מותר אע"ג דגבי ישראל קי"ל דאע"פ שאינו עובר בלפני עור אסור מ"מ, משום מחזיק ידי עוברי עבירה וצ"ל דדוקא להזמין לו החפץ כיון דלאקיימא בתרי עברי דנהרא, לא אסרו חכמים אבל לסייעו בשעת האיסור זהו אסור תמיד שנראה כנטפל ומשתתף באיסור וההבדל הוא שלישאל חוץ מאיסור לפני עור יש עליו חיוב תוכחה ואיך אפשר לסייע לו ואפי' כשאינו ראוי לתוכחה מ"מ עכ"פ מדרבנן יש איסור משום דררא דתוכחה וזה שייך ג"כ בהזמנת הדבר לפני זמנו אבל בנכרי רק לפני עור יש שלא יהיו עוברים אמימרא דרחמנא אבל באין חובת תוכחה בהם ומשום הכי מותר להזמין להם החפץ אם ישיג בלאוהכי בלא תרי עברי דנהרא אבל לעסוק עמו בעת פעולת העבירה או המשכחה היה אסור דזה נחשב כנטפל להעבירה עצמה ולא משום דררא דתוכחה אתינן עלה.

שם שם בין רנב-ג:

יו"ד סי' קסט ס' יח' בהגה במשכון של גוי שמותר אפילו התנו שיחזיר וימכר לישראל או שהחיוב הוא ממילא מצד המנהג והקשו ע"ז ט"ז וש"ך והדברים מתה"ד כמו שכתבו שם. ונלע"ד שיש חילוק בין אם הי' הריבית עומד בפסיקה לזמן כמו לשנה שבכלות השנה יתחייב לו כך-וכך ואין רשות לא להנכרי לפרע לפני הזמן ולא לישראל לתבע, אז אין שייך לומר שמוכר לחבירו את הפירות הריבית של הזמן, ע"כ אין היתר כ"א במכירה גמורה של המשכון שאז מוכר לו לגמרי ומותר לקנות ממנו אח"כ ביותר אפילו לא הי' של גוי ובכהאי גוונא הי' אצל ר"ת אבל התה"ד מייריביריבית הולכת לפי הימים והשבועות דבכהאי גוונא הרי הוא מכר לו אותן הפירות וכיון שהמשכון יש לו בו קנין והוא עומד ע"ז לבטחון, הרי הוא מקנה לו זכותו שיש לו במשכון זה על הפירות ובכהאי גוונא מותר אפילו התנו שיחזור וימכרנו, דלא התנה כן כ"א על גוף המשכון, אבל הריבית מכר לו מכירה גמורה לזמן.

קובץ ו בין רעט-רפ:

יו"ד סי' קע"ה ס"ד שמותר ביש לו להקדים מעות על שער הזול, דוקא כשיש לו כל השיעור ובסאה בסאה לעיל קע"ג אמרינן דמותר כשיש לו מעט אפילו ללות כמה כורין. וביאור החילוק הוא שחשש מראית עין של ריבית הוא ממה שרואין שהפרעון הוא ביתרון על ההלואה וכל שהיתרון נראה יותר צריך תיקון יותר גדול ע"כ בסאהבסאה השינוי ניכר לכל שהרי אינו מחזיר לו כ"א סאה והיתרון הוא נסתר רק בחילוף השער ע"כ די בהיכר כל דהוא כשיש לו מעט. אבל בהקדמת מעות, הלא אין שום ערך בין הכסף ובין הפירות כ"א מצד הערכת השער וכיון שהערכת השער היא באמת ביתרון שנותן לו בזמן היוקר כשער הזול הרי הדמיון לריבית ניכר וגלוי וצריך תיקון גדול לזה לצאת ממראית עין של ריבית ומשום הכי צריך דוקא שיהיה לו ככל השיעור שאז נראה שנגמר המקחתיכף בקבלת הכסף.

שם שם בין רפג-ד:

זבחים ק"ו א' אזהרה מנלן. תוד"ה אזהרה השיגו על רש"י שפירש דבעי אזהרה משום קרבן והוכיחו מסוגיא דמכות וכריתות דהעיקר בחיוב קרבן הוא המעשה ולא האזהרה. אמנם אפ"ל דרש"י סבירא-ליה דתרתני בעינן אזהרה גם מעשה וניחא דלקמן ע"ב בסוגיא דפריך מפסח ומילה ואמר דאיכא למפרך מה

לפסח שכן יש לו תקנה ועל מילה לא אמר שום פרכא וי"ל דבאמת בלא מעשה לא משכחת אזהרה ולא ק"י רק דמשכחת-ליה ע"פ שיטת תוס' יבמות צ' גבי סדין בציצית שמה שמביא את החיוב נחשב למעשה כשאנו מקיים המצוה וא"כ י"ל דמה שבה לעזרה או למקום הקרוב שיצא מכלל דרך רחוקה ונתחייב ע"י בפסח ואם הי' בדרך רחוקה הי' פטור נחשב זה למעשה ובמילה לא משכחת-ליה שום מעשה ואע"ג דלשיטת תוס' צריך המעשה להיות בעת האיסור י"ל זהו דוקא גבי שב ואל תעשה דיש כח ביד חכמים שכיון שבשעת מעשה אין מעשה חשוב שב ואל תעשה ויש כח בידם לפטור וממילא אין איסור ולא מצטרף הקודם אל המאוחר אבל במקום שיש איסור, מצטרף הקודם אל המאוחר וניחא בזה השגת השאר מנזיר שנכנס לבית הקברות בשדה תיבה ומגדל ובא אחר ופרע עליו את המעזיבה שכיון שיש איסור מצטרף הקודם. שם ע"ב ברש"י ד"ה אתיא הבאה הבאה וגזירה שוה הואיל ומופנה היא לכך הרי הוא כמפורש בה (ואין) ואין זה מן הדין כק"י שאדם דן מעצמו. אריכות הלשון מורה דסבירא-ליה לרש"י דבכל המדות ג"כ אין עונשים ולא דוקאמק"י אלא דיצא מן הכלל גזירה שווה מופנה. אמנם יש אומרים דדוקא מק"י אין עונשין אבל משאר המדות עונשים. וי"ל דרש"י סבירא-ליה דטעמא דאין עונשים מן הדין הוא כשיטת הסמ"ג דילמא איכא פירכא נעלמת מאתנו ולא שייך זה בשאר המדות שהתורה נדרשת בהן רק בגזירה שווה שאינה מופנה דקיימאלן למדין ומשיבין שייכא הך חששא דק"י דילמא מה דלא פרכינהוא משום דלא מצאנו תשובה משום הכי אמר דבמופנה ש"ד(?) דהו' כמפורש כיון דלמדין ואין משיבין ולפ"י י"ל דבשאר מדות דלא שייכא בהו הך טעמא דפירכא נעלמת שפיר למדין ולא הווי בכלל אין עונשין מן הדין.

שם שם בין רפד-ה :

יו"ד סי' קע"ז ס"ט לוח שקבל עליו לזון היתום וכשבא היתום לתבע חובו טען לגבות מה שנתן לו ממזונות והיתום טוען שלא קבל ממנו דבר, היתום נאמן. ה"ט"ז תמה ע"ז דאיזה תוכן של נאמנות יש ביתום מבשאר אדם ולעניות דעתי נראה דהכיפירוש: שקבל עליו לזון את היתום לשם מצוה בביתו וזה לא הווא כלל מצד ריבית ואע"פ שהלוח האפוטרופוס לו את כספו אין בכך כלום אבל הוא טוען שהיתום קבל ממנו מפורש אח"כ מזונות לשם תשלומין או לשם ריבית בזה היתום נאמן דלא שביק מתנתא התירא [בכ"י אולי דהתירא] ואכיל איסורא דריבית וזה הוא דין ברור מדין (?) [כנראה כאן ציון סימן] נאמן המלוה לאמר הי' בדרך היתר דמטיין לה מפרוזבול הי' לי ואבד.

שם שם בין רפו-ז :

מלשון רע"מ בא מג: ואצטריך בר נש לאנחה לון כל יומא, ולא אמר בכל יומא, משמע דחובת תפילין הוא כל היום ממש, ולא רק פעם אחת ביום, ומפשט ספיקו של הפמ"ג בזה, והיינו כדעת הגר"א ז"ל. ואולי יש להפריש בין מאן דאיהו בדרגא דצדיק, דשייך ביה טעמא למהוי כדיוקנא עילאה, אבל במאן דלאו איהו צדיק, הטעם הוא לקשר [על המילה "לקשר" נמתח קו - כן בכ"י] לאסור (?) את כח יצה"ר שלא יתפשט, כרצוה בקרנוי דשורקמועד, זה אולי די בכל יום פעם אחד. וכיון דהוחלש כחו, שוב לא יקום. אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו, כי נפול תפול לפניו.

חיוב המציאות, קדמות העולם או החומר בכתבי הרב :

השקפת העולם המיוחדת לישראל היא שעושה את האומה לחטיבה אחת בעולם, והשקפה זו נעוצה היא בחידוש העולם ע"פ ההרצאה התורית, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. השקפה מיוחדת זו גורמת היא את המצות המעשיות כולן ואת ההבדלה הלאומית המצוינת, ואת הזיקוק לארץ ישראל בתור ארץ מיוחדת לאומה, להרחיב בה את רוחה בלא מפריע, ובהקבלה של עזרה מכל התכונות המוטבעות באויר הארץ ואקלימה בכלל. את התריס בפני הטמיעה מעמידה ההשקפה המיוחדת, והיא גומרת את פעולתה בהיותה מתגשמת בתורה ובמצות במעשה, שבזה הנשמה הישראלית משתמרת מרקבון אֲוֹרוֹת קסה

החידוש המוחלט, בלא קדימת חומר ושום ישות כל דהי, הרי הוא מבסס את המחשבה האידיאלית, שאין מצוי אמת כי אם הטוב הגמור. ואם כן אין צורך בגירוש הרע. כי אם בהרמה מחשבתית ורצונית. ממילא מובן שכשהרצון מרומם לא ייעשה שום כיעור ודופי, ושום חטא ועוון, כי הרצון המעשי הרי הוא גילוי רוחני, וכשהוא משתפל, הרי הכיעור, הדופי והרע הנמשך ונמזג עימו, מצוי בערכו של הבוחר בהוייתו הרעה, אבל בהסכמה לרצון ודיעה בהירה, כבר חלף כל הרע. וכל הזיקוק העולמי, הכל בבהירות הרצון והשכל תלוי, ומי שמתעלה, תכף הרי הוא מביא אורו של משיח בעולמו, והוא נגאל. ומביא גאולה לעולם. ערפלי טוהר מט

השליטה המוחלטת האלהית קשורה היא בהגיון היצירה המוחלטת הכוללת הבלתי תנאית ממצאיה הכל, ע"פ היסוד החפצי. אין שום דבר בלתי אידיאלי שיחוץ בעד הזוהר המטוהר וההקשבה הזאת. כפי גודל האמת והזוהר שבה, גדולה היא פעולתה על הרום והעזוז האידיאלי הבלתי מוגבל, ותורת המוסר, וזריחת היופי שעל ידה מתנוצץ בצבעים נצחים המתעלים לכל לראש. האמונה והחיים החפץ הנלהב, והאמיץ להיות מוכלל בכל טוהר וקודש, להיות שואף התדמות של השלמה מוחלטת בציור וברעיון בלא שום מועקה של רשע, היא תולדותיה של השלמות אשר להשקפת העולם הבאה מתוך הזוהר של היצירה המוחלטת והיכולת בלתי גבולית שישראל הוא עד עליה, והוא מבטא את גדלה ברוחו תמיד והוא נותן בזה נשמה נצחית לכל הנשגב גם אשר רוח האדם עתיד לבא אליו. אורות האמונה

ההתרוממות אל ההכרה האלהית באה מתוך חביון הלב ומתוך סקירת העולם, מתגברת היא בפרטיה בבירור ידיעת המציאות לכל עשרה בהמון פרטיה דרך המפולשה הנשמה מתגברת בחילה הרוחני ע"י רבות רכוש בהשכלת המציאות - זהו התפקיד של ההשכלה העולמית לכל צדדיה במחקרה ובהשערותיה הפילוסופיות מִתְבַּטַּחַת היא יותר ויותר ע"פ היסוד הישראלי מחידוש העולם מִיְסוּדוֹ ושרשו, מאפס המוחלטת שולל כל חומר וכל כחך הכל מעשה אלהים המהוֹכִיִן שהכל בא מסוד הידיעה האלהית מִדְּבַר דִּהְכָל מוביל אליו שֶׁנֶּאֱתָה ההשכלה מצד הנטיה האמונית באה מארס המינות המחלקת את הרשויות או עכ"פ הזונה אחרי קדמות חומר מִמִּילָא מנתקת היא את העולם החומרי מיסוד קדושתו וְאֵין לה בסיס ומשכן לה השכלה העולמית בתכונה המקדשת ומאזרת את האדם חיל בגבורה אלהית בָּאָה חכמת שלמה ומספרת בשפה ברורה בשבח החכמה: "עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל". ומתיחדים חוקי היצירה וחוקי החומר והכתב־דבר דִּוְאֵין הפרש בעצמיות הפנימית של התורה והחכמה שֶׁל ההכרה הפנימית

אשר ברוח האדם־בן הנסקר מכל מלא עולם־החֲקִים והמשפטים אשר הם דבר דִּוְהֶם קיימים לעד ולעולמים־אֵינֶם זִזִים מכל חלום ורעיון רוחֶהֶם ארֻגִים בארג ידיעה מנצחת־זֶן חסנם של ישראל־כִּי אין עוד מלבדו מחולל כל, הם בעצמם מובילים את רוח העם להיות עם חכם ונבון, גוי אשר אלהים קרובים אליו בכל קראנו אליו, ועם יודע את העולם ואת החיים, ומתמם בכחו הגדול את החזיונות החיצוניים והפנימיים של המציאות הגדולה הרוחנית והגשמית, באחדות נפלאה ומתאימה, אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. המינות כשהיא נזקקת לרוח אמונה, מוכרחת היא להיות בונה אותו בעיקרו על יסוד הסכלות הרחבה המתפשטת בשדרות ההמוניות, ומפני קרני אור השכלה בהירה מוכרחת היא להתירא, אין לה מקום שאיבה של רוח אמונים מכל העולם אשר נתנכר אצלה מיוצרו, ובזה כבר מונח יסוד לכל און וחטאת. וההגזמה של ההתאמצות לברח מן העולם, אינה כ"א מוסיפה כח לרשעה להתפשט בעולם שהחליטתה לגורלה. לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא וישראל שבט נחלתו ד' צבאות שמו. אורות האמונה

הניסים, המצות המעשיות בפועל, קיומם של ישראל בתור אומה, השבת הממלכה וכל הסגולות, חידוש העולם בדבר ד' בלא שום הקדמה של כח ושל חומר זולת זה, עומק המוסר ברוממות הקודש בחיי היחיד ובחיי העמים, נצחון הקודש והטוב בכל העולמים, הכנסת כל היצורים לתוך המסגרת של כוונותינו המטרתיות כולם, הם חרוזות מרגליות תלויות זו בזו, וכל יופי מזויף הבא להמעיט את הממשיות מאחת מהנה, הרי הוא מתפאר לשקר בחן. כי באמת רק חולשה פנימית נשמתית היא המכשילה את הכח עד שלא יוכל עמוד במעמד מלא עז חיים שבמלא הצביון של אמונת אומן. קובץ ה רמד.

בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, ומעולם עד עולם אתה אלה־דעה המשובשת של חומר קדום, שלא יכלו להמיש צוארם ממנה אלה שלא זכו לאורה של תורה, בכל התעצמותם במושכלות הטבעיות, היא מרחקת את האדם מההתרוממות אל האצילות האלהית בכל מעמק הויתו. וההכרה הברורה, הבאה מההארה העליונה, שרוח ד' עשתה כל, ושאין שום מציאות קדומה כלל, כי-אם בורא כל ברוך הוא, היא משלימה את החיים הטהורים ומשיבה את נשמת האדם למקור הויתו, מקום מעונה מאז מעולם, מדור דור. ומתוך הציור של כל המשך ההויה, אפילו החמרית מִמְקור העליון, הרי מה שהוא יותר גבוה הוא יותר מוקדם, והיצירה הולכת ומשתפלת, מתפשטת, ומתפתחת עד המורד, ומקור הכל מחשבתו של יוצר בראשית. בטרם הרים יולדו, ותחולל ארץ ותבל, ומעולם עד עולם אתה אל. עולת ראייה ח"ב סט.

אתה עשית את השמים, ואת הארץ, את הים, ואת כל אשר בם, ומי בכל מעשה ידיך, בעליונים או בתחתונים, שיאמר לך מה תעשה. כאשר אנחנו מביעים את בטחון תקותנו, לתקון העולם כולו, ע"פ דעת ד', וכל קדושת החיים והמוסר, הננו מבארים את יסוד התקוה והאמונה, הבטוחה בקדושתה הכללית והפרטית. כי מאחר שאין שום מציאות, לא כללית ולא פרטית, נמצאת כי אם, מידי ד', יוצר ובורא כל, והוא ב"ה הוא מקור הצדק והמוסר, א"כ אין שום מציאות בעולם, שהצדק והמוסר לא יתגשמו בעולם בחיים ובמציאות. כי אם היה, חלילה, דבר אפשרי, שיעשה איזה פרט או איזה כלל מהמציאות מבלעדי ד', אז היה מקום לחוש, אולי זה הפרט או זה הכלל, שאיננו יוצא מתוך אותו הכח, שכל המוסר וכל הצדק וכל הקדושה היא שלו, הרי הוא מעכב על ההתפשטות של התכנים האציליים והקדושים. אבל מאחר שבאמת אתה עשית את השמים, וכל העולמים־הרוחניים כולם, את הארץ, וכל העולמים־החמריים כולם,

את הים, וכל מה שהוא נסתר וחבוי מעינינו, מאיזו מניעה שהיא, ולא רק הכללים, שהם השמים, הארץ והים, אלא גם הפרטים, כל אשר בם, ומאחר שכולם לא נבראו כ"א מאתך, ע"כבֹּדאי שאין לספק ע"ז, כי מי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה. וכאשר רצונך הקדוש הוא שולט במציאות, בלא שום אפשרות של הפרעה, ע"כ הדבר ברור, שאין שום מעצור בדבר, שלא יתגשמו בפעלכל האידאליים היותר גדולים, שמטרתם היא קדושת החיים, קדושת הצדק והאמת. עולת ראייה ח"אקעד-קטו

אמת הדבר שדברי ר"א נקיים הם מהחשד של הקדמות שחשב עליו הרמב"ם (במו"נ ח"ב פכ"ו). אבל כוונת הרמב"ם היתה רצויה מפני שראה שדעת הקדמות המהרסת את הדת הלכה ונקלטה בלבבות מתוך השפעתו של אריסטו אז על המחשבה הפילוסופית, ומהם היו שתמכו דבריהם באיזה מאמר מחז"ל, על כן רצה הרמב"ם להראות שגם אם נמצא אחד החכמים היותר הגדולים חשב כן, לא נתחשב עמו, כי יסוד התורה הוא יותר קדוש מכל. ובדורות האחרונים עשה כמעשה זה הגאון ר"י עמדען מפני שראה שסמכו נמשכי הש"צ על הזוהר לא חשש לקדושתו והטיל בו נרגא בספרו המטפחת, וע"ז אמר החתם סופר ז"ל עליו נאמנים פצעי אוהב. אוצרות הראיה

ואם מחוייבים אנחנו להאמין שלפני אותן השיתא אֶלפין שָׁנִין היה אפס מוחלט הרי פירש"י בְּרִישׁ בראשית שלא לימד המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום. וכתב שם תחילה, שהמים קדמו לארץ ושהשמים מאש ומים נבראו, א"כאש ומים היו זמן בלתי מוגבל קודם, ולא אפס מוחלט. אבל יש הפרש בין קודם בין קודם דקודם־אֶדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא, זהו חותם התום ופינת יקרת התפילה. חכמי הקבלה, כהקנה וסיעתו, דברו כבר ע"ד שמיטות קדומות בבריאת העולם, וגם החולקים עליהם לא אמרו כי אם שאין הדבר מקובל בדיוק, אבל לא אמרו שהוא נגד התורה, (עיין שיעור קומה להרמ"ק בזה). אבל כ"זאֶינו מגרע כל שהוא מהעיקר הגדול, שהוא דעת כל מי שיאמין בתורת משה: כי כל נמצא מלבד הבורא יתְקַשם המציאו אחר ההעדר הגמור, וכל מדע, כל מה שיתפתח יותר, הכל מבאר הוא את האמת המוחלטת הזאת שביטא אותה הרמב"ם ז"לבְּאֹפֶן כל כך יפה וחודר בפי"גמְשֵׁנִי, ומינה לא תזוע. ודבר אלהינו יקום לעולם. אוצרות הראיה

מצד שורש השרשים, אור אין סוף במילואו, אין מקום לשום נמנע, אפילו אותן הנמנעות המוחלטות הבנויות על יסודי חוקי הזמן והמקום, כמו התהפכות עבר לעתיד וחלק לכל או גם עבר קודם לעתיד, וחלק גדול מהכל, קו אלכסון של מרובע שוה או קצר מקו הישר, כל אלה הן מניעות מוכרחות רק בחוג הזמן והמקום שהם מכוננים בכונניות של מצרי הגבלה של הרשימו שהתגלתה רק אחרי העלמת אור אין סוף מכל אותו השטח, כלומר אותו הסיגול העתיד שכללי כללים של הכשרות עולמים בו עלולים להיות מכוללים ובנויים. כשמתעלים ממעל לראשית ואחרית, ממעל לזמן ומקום, אין מניעה, אמנם אין גם שפה ולשון, דיבור והגיון שאלה וערך, ע"כ אפילו זאת המניעה המוחלטת של הוות אלוה כמותו או חדלון הויית עצמו, אינם דברים של מבטא כלל, כי אין למעלה מכל הערך שממנו לקוח כל אוצר הביטוי הרוחני שלנו שום תיאור, לא למציאות ולא לחדלון, לא לערך ולא לדימוי, לא לשיווי ולא לבלתי שיווי. אמנם עדים אנו שכל האי אפשרות התאורית־הזאת, היא רק מפני החוזק והעוצם, מפני הישות העליונה מכל ישות מתוארה

או בלתי מתוארה. והראיה שרק אחרי החלשות רבות, אחרי העלמים מרובים וצמצומים עצומים ומרובבים מותחלים הם הערכים להגלות, הערכים של בלתי ערך בתחילה, אין ערוך אליך, ואח"כ הערכים הממשילים ומשויים בדמיונות ומשלים בכחן של נביאים הגדול לדמות צורה ליוצרה ביסוד הרשימו מקום התווה העשוי, האין הנוצר, האפס הנברא, והבוהו הנאצל, שם הוכן יסוד המניעה המגבילה של הנמנעות שיצאו ונתגלו לפנינו בצורות הנמנעות ההנדסיות המספריות והגיאומטריות היסודיות. והנשמה המחיה אותם היא רוח אלהים חיים בגבורת קודש קדשים, ממעל לכל הופעת הכשרת עולמי עולמים, כי הוא אמר ויהי וצוה ונבראו, חי עולמים, טהור עינים. לפי עוצם הטוהר המתגלה בעולם, מתגלה הדר היכולת המתנוצץ ממקור החיים העליונים, מגדולת הגבורה האין סופית המעוטרה בזיו השלמות, של כל אור ויפעה, של כל קודש קדשי קדשים וחמדת עדני עדנים, של כל רוממות אידיאלי אידיאליים ופארי מגמות רמות ונשאות המתנשא מימות עולם. נמצא בשורש הכל, מעולם, ממעל לכל עולמים, הכל כבר עשוי בנוי ומשוכלל. וזהו יסוד היכולת הבלתי מוגבלת הנותנת קיום ועמדה לכל יש והמבטיחה את התקומה הנצחית, לעצת עליון, עצת ד' היא תקום. וכאשר הנמנעות המוחלטות גם הן הוחקו ונעשו, הננו מתיחסים אליהם ביחס הראוי לכבוד של מעשי ד' יוצר כל, ומכניסים אנו אותן בתוך האריגה הכללית של מחשבות הקודש. מיסוד הנמנעות הוחק הטבע הרוחני והגשמי עם כל חוקיו, מסיבותיו ועלילותיו, והננו מקשרים בזה את השמים ואת הארץ, את הגויה והרוח, את הרעיון והמפעל, את הדליגה והאיטיות, את ההתפתחות והפתאומיות, באגודה מחוטבת. ומראשית ועד אחרית, אור בהיר זרוח, אור קודש זרוע, והנס והטבע מאוחדים. ורוח ד' זרחה על הרמב"ם בהקימו את יסוד האמונה מאוגד עם שורש החידוש הגמור והמוחלט, ועם זה את הדרך של המדע המוביל אל ההכרה האלהית על יסוד הקדמות, שהוא יסוד נופל תיכף בהזרחת אור האמונה, הבא ומופיע מיד אחרי ההברקה המדעית המקפת. אמנם הקדמות השפלה העכורה היונית אינה כ"א דמיון חלש וכוזב, המאוגד עם הכסל והרשע הבהמי החיצוני, המתגבר על האדם הילד ההולך ותר אחרי עיניו, ואין מכניסים מי רגלים בעזרה. אבל בשורש שרשו, שמשם יש נטית השכל בהתבודדותו אליו, הוא נובע מהמציאות המוחלטת העליונה מכל, הבלתי מותנה, הבלתי סופית, השוללת כל שלילות ומצרים, ומעדרתכל העדרים. ורק כדי להכין תבל מתואר ומוגבל, שהשלילה עם החיוב פועלים פעולתם בקרבן, ועושים את תפקידם לשכלולו, קדם ההעדר העשוי, הצמצום המתווה את הרשימה הקדומה, שנתן יסוד החידוש בגילוי, והכין את העולם המתואר שהוא כלי לקבלת אור חיי האמונה שפעת החידוש כבוד ד' שמו וזכר קדשו שם שם ד' צבאות אדון כל הארץ הזורח בארון עוזו יושב הכרובים הופיעה. והמהלך העליון הזה מקדש את הטבע כולו ומכשיר את החיים לאור הנסים וכל הנפלאות כולם, מאחד את העולמים הנצחיים עם הזמניים, ומקדש את חיי הארץ בקדושת חיי שמים, מחבר את העדנים העליונים והתחתונים גניהם ונהרותיהם, עצייהם ופריים וכל טובם וכל עבודתם ושמירתם, ומגלה אורו של משיח הקדום לעולם. ואתה בית לחם אפרתה, צעיר להיות באלפי יהודה, ממך לי יצא להיות מושל בישראל ומוצאותיו מקדם מימי עולם. לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל. ועמד ורעה בעז ד', בגאון שם ד' אלהיו וישבו, כי עתה יגדל עד אפסי ארץ. והיה זה שלום אשור כי יבא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו, והקימונו עליו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם. ורעו את ארץ אשור בחרב ואת ארץ נמרוד בפתחיה, והציל מאשור כי יבא בארצנו, וכי ידרוך בגבולנו והיה שארית יעקב, בקרב עמים רבים, כטל מאת ד', כרביבים עלי עשב, אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. קובץ ז מא

מצד חיוב המציאות האלהית אין בריאה כלל ואין עוד מלבדו וכל הנמצא הוא רק מפני שהמשכת החפץ גורמת שימצא על כן אין שום צד חיוב כלל בכל דבר שבהויה וכל הנמנע הוא רק ביחש אבל בעצם הכל

אפשר והסיבוב שמחויב המציאות לאפשרות אין בו הדרגה והוא מעין זריקה כשלג שתחת כסא הכבוד שזרקו וא"ל הוה ארץ וכיון שבאמת אין עוד מלבדו א"כ הכל הוא מחויב כי כל האפשרי אינו באמת מצוי והמחויב הוא ההפך מהציור הניסי ובעומק טוב זה גנוז שורש השרשים של הרע הכופר בניסים באפשרות וטוען הכל חיוב וטבע כופר בחידוש ואומר קדמות מפני שרוח פנימי גבוה מעל גבוה מתנוצץ בו ובכל זמן של עליה גדולה קודמת ירידה כזו הגורמת לשאוב ממבוע העליון מכל עליון שממנו הכל נטהר וחוזרים אח"כ הדברים למקומם בכל הדר קדשם ויחש המציאות בחלקיו הולך ומובן בשליטה העליונה המטרית המתעלה מכל עליו ומתנשא לכל לראש ועין בעין יראו בשוב ד' ציון וראו כל בשר יחדיו כי פי ד' דבר. אוה"ק ח"ג כז

החיוב הפילוסופי הוא חירוף וגידוף מפני שהוא מצביין את היוצר בצורת היצירה ואין מקום לאותה הסקירה העליונה של הכרת אין סוף המצדדת אותנו למקום האורה. החירות העליונה מובילה אותנו להכיר את היש המצומצם שאנו פוגשים בציור של הויה, שבחופש ולמטרה ידועה, נלחצה בצמצומה, וזהו ההפך הגמור מהחיוב. אמנם אין אנו זקוקים לשלול שפעם חיוביים עלולים בעלילות אין סופית אבל אין זה מעמיד אותנו על המקום הנלחץ שהכל הוא כ"כ קטן עד שזאת הצורה העולמית המוגבלת, היא ההופעה החיובית. והננו אומרים שישנם שפעם חיוביים, והם נהורות אין סופיות וגם שפעם מצומצמים שהם תולדות הכונה המיוחדת. אמנם אחר התעמקות הסתכלותנו הננו אומרים שערך החילוק הזה של אלה שתי צורות ההויית הוא רק מצדנו, אבל במקורו, ביסוד הישות הגמורה המהוה, הכל עולה למקום אחד למרחב אין קץ, שכל השכלולים כלולים בו. קובץ ז קנא

הציור של קדמות העולם או קדמות החומר לבד, הרי הוא בא מהשלטתו של כח המדמה הלוקח את החלטותיו מן הרשמים הבאים אליו מבחוץ. וכשם שהוא מושל על ההבחנה, ומעור את השכל החפשי ברום טהרתו, כן הוא מושל ג"כ על הרצון ועל הגויה, ומוריד את התכונה העצמית של האדם ושל העולם לעמקי השחתה. כל היונק מצינור טמא זה, הרי הוא נדחה אם מעט ואם הרבה מנתיב האורה העליונה, וההתפעלות הנפשית וההרגשה הפנימית נעשית העיקר, והענין העליון כמו שהוא נעשה טפל, וחק ומשפט לא ידע לבב עקש כזה, ומזה בא שאפילו מהסתעפות יותר רחוקה וחלק קל וקטן מאד של עורו זה, מחליש את כח התורה ואת החטיביות האיתנה של דקדוק המעשים והמצות, ומפריד לבם של ישראל זה מזה, ומחלק את האומה לפילוגים שקשים להאחד, עד אשר יבא תור האורה ושליטת אורו של יעקב, אוצר האמת העליונה, יפוח, וממשלתה של תורה תשוב לכל כבודה, והמדמה המכרעת תהיה הדעת העליונה ברום עילויה, שהיא משתמשת בכח המדמה רק להיות לה להיכל וללבוש. והתפילה תהיה משרתת לתורה, וחיי שעה נאחדים ונטפלים לחיי עולם, ויהיו ישראל לפנים ולא לאחור, והיו רק למעלה ולא יהיו למטה. המקרא יהיה העיקר והתרגום טפל לו, שנים מקרא ואחד תרגום, והתרדמה הנסוכה בפני הלוט אשר על כל העמים יסיר ד' אל אמת ויכירו וידעו כל באי עולם כי הוא לבדו אל חי וקיים יוצר כל עושה חדשות ונפלאות יוסד ארץ לבדו ונוטה שמים מי אתו. קובץ ה רג

בחכמת העולם עֵד השפעתו של אריסטו הִיתָה החזיוניות הפנימית מתגברת יותר מהתכונה המושכלת ע"פ הערכים החיצוניים שֶהעלה אפלטון את התכונה ההיא לצורה משוכללת אֲוֹתוֹ הליח של הנבואה שבישראל עדיין היה קיים וְכַעֵן טיבו היתה התיצרותה של בינת האדם החילונית בְּנִטִיית הצדדים הִיָּה יצרא דע"ז

מתפרנס ממנה וְבְקְדוּשָׁה גדלות הנשמה בפנימיותה וְשִׁיגוּב האמונה בתוכן החיים תִּפְסַק רוח הקודש הנבואית מישראל בְּסִסָּה בצורה החלונית את המעמד של התגברותה של הרציונליות וערכי ההרגשה נִסְתָּם השביל העליון אשר למהלך הרוחלָא יכלה החכמה היונית המאוחרת להתפשט על כל המילוי הרוחני יְסוּד קדמות העולם שלה הונח ברפיון גם מצד המשקל ההגיוני וְהוּפְעָתוֹ של הרמב"ם לברר תוכן חולשה זו בְּעֵת שעל ידו באה השפעה אריסטואית לתוך מחנה ישראל. היא דוקא פלסה את הנתיב לערך האמונה היותר עליון לשלוט על כל ערכי החיים הפנימיים אֲיֵן להביט על הערך הכמותי של המחשבה הזאת בדבר המסירה של שאלת קדמות העולם וחידושו אל המסורת האמונית. לגבי יתר הרעיונות ההגיוניים שֶׁבְּמִדַּת החכמה היונית האריסטואית נמדדו העיקר הוא כאן התוכן האיכותי נֶזְהָה הבדק שבחילוניותה של ההשפעה היונית שלא תוכל לגשת אל הקודש העליון לְבִסָּס השקפת עולם שלמה על פיה בישראל הִצִּילָה ותציל את היסוד העליון מלהיות נטמע בין העמים וְהִסּוּקָרִים הפנימיים החדשים. חושבים את נטייתו האפלטונית של הרמב"ם לדבר מיוחד מתוך אספקלריותו ההגיונית וְהָאִמָּת הוא שלא ההגיון שלו הביא אותו בחיוב לידי כך אֲלָא שהניח שביל פנוי לזאת וְעָ"י השביל הזה לא רק הופעתו של אפלטון באהב"א הופעת הקודש של הנבואה ועומק האמונה חדרה אליו בטהרתה וְמִתּוֹךְ שסקירתו הפנימית של אפלטון היא יותר קרובה לאורחא דמהימנותא נִרְאֵין הדברים שיש בתוכנו ההגיוני זרם אפלטוני נִבְאָמֶת רוח ד' דבר בו נְתוּרָה אלהי ישראל בלבב וְלֹא תמַעַד אשוריו אוה"א.

הקדמות במובנה האריסטי, בתור חיוב של מושכל ממשכיל, אינה קוצצת כ"כ את ענפי המוסר, כמו קדמות החומר הקדום בלא שום התחלה רוחנית חיובית, שלדעה זו יוכל להיות נצחון לאיזה רע מוכרח מצד תנאי החומר מה שא"כ לדעת הקדמות המחייבת, שסוף כל סוף הטוב יחייב טוב. והכוזרי שאמר שאין פגם באמונת חומר קדום, ראוי לומר שהוא דוקא אם הוא ברעיון של התחייבות ע"ד עילה ועלול מהסבה הראשונה, שאז אינה מהרסת בזה את החלטת המוסר. קובץ א תמו

ולמבין ומשכיל ע"ד אמת יאמר מזה. שאחרי שאנו רואים שכלל המציאות שלם והולך אל דרך השלמות בכלל, וכמו שיעדו לנו הנביאים שתמלא הארץ דעה את ד' וכלם ידעו אותו מקטנם ועד גדולם, וגם הפילוסופים משכלם הבינו שעתידים ימים לבא שיהיו כל האנשים פונים רק לידיעת השי"ת, והוא מפני טבע השלמות שמצאו, ואנו יודעים זה יותר מבורר ומוחש. וכיון שהכל הולך ומתעלה, ואחרית הזמן אין לו קצה ותכלית, מוכרח לומר שענין השלמות כך הוא באין סוף ותכלית והוא ידיעת שמו יתְבָּרֵךְ שאנו משיגים שאין השלמות חלה על ענין החכמה לבדה כי-אם על החכמה והרצון, והרצון הוא העיקר, א"כ ראוי שכשם שמעלת החכמה נכונה להיות שלמה עד אין קץ ותכלית כן ראוי שתהי' מעלת שלמות הרצון באין קץ ותכלית, ואין שלמות לרצון כ"א שיהי' נוטה רק לרצון הבורא ית', שכמו שאין שלמות לחכמתו של כל נברא כ"א מצד חכמתו ית'. כן אין שלמות לרצון כ"א מצד רצונו ית'. והנה אם הי' ח"ו המציאות נמשך בחיוב, כטעות קצת הפילוסופים, לא הי' מקום לשלמות הרצון כלל, ואנו מכירים שכשם שצריך שלמות חכמה כן צריך שלמות רצון לשכלול החיים השלמים, א"כ כשם שחכמתו ית' המושגת לנו היא מקור חיינו בענין החכמה כן הוא רצונו מקור החיים בענין הרצון. וכן הכופרים האומרים מציאות חומר קדום יש לדבריהם לכל נמצא שלמות עצמית ג"כ וְא"כ א"א כלל שיהי' מלא רק מרצון בוראו, כיון שהמילוי אינו כפי

שורת השכל לפי דבריהם, שאיך לא ימצא כלל רצון לטובת דבר שיש לו איזה מציאות, וא"כ א"א כלל לדבריהם לבא לתכלית שלמות הרצון. אבל אמתת הדברים מאירים עיני השכל כפי דרך התורה הנאמנה, שאין מציאות כלל לשום נמצא זולתו ית', וא"כ אין ראוי כלל לפי השכל שיהי רצון אחר כי-אם רצונו, וכשיתבררו הדברים היטיב לכל הנבראים, כשיבא זמן השלמות, אז לא יהי בכל המציאות כ"א רצונו ית' והכל יהיו דבקים ברצונו ומשיגים כבודו ויהי תכלית השלמות. מוסר אביך נא.

והנה לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. מהחיים נובעים המשפטים, מרוח החיים ההולך ונובע הולך ויורדמגבהי מרומיו, עד כדי להניע מערכת חיים וסדורים חברתיים. לא התנשא רוח כל גוי להכיר את מי שאמר והיה העולם, לחדור ברוח עז באור של חיים עד כדי היחש הבהיר וברור למקור כל היש, להכרת הטוב, העושר, הגודל, המציאות העליונה, החטיביות הברורה האמיצה מלאת הקודש וההוד. גם כדי לגזור בשכל ע"ד יסוד הכל, בלא חלישות של קדמות עולם או לפחות של קדמות חומר, לא יכלה ההשכלה האלילית להתרומם ואם ברוב שכל מבהיקים לפעמים את האפלה הגסה אשר למרחב האלילי ע"י גדולי מחשבה דקריבין לאורחא דמהימנותא אבל רק קריבין ולא בתוך אורחא דמהימנותא יכלו לדרוך אורח חיים אורח לצדיק משרים החיים נעוצים הם בהעורון האלילי מאפס יכולת להתקשר במלא חיים לאור מחיה החיים לבסס את החיים ממילא ע"פ התוצאות של עז ועונה וגבורת חסד ורחמים. הבינה החודרת הישראלית נוקבת בזה את התהומות עוד יותר מההרגשה שיכולה לפעמים מפני צד החלש שלה לספוג איזה רוח זר. בזה הפרט נתעלתה בינתו הקרה של המורה על שירתו היוקדה של הכוזרי, שהראשון הכיר בריחוקה של החמירות הקדומה בכל גווניה ואנו בתור בניו של אברהם ותלמידיו של משה אמוני הנביאים הקוראים לשא עינים לשמים לראות מי ברא אלה לא נשפל לשום השפלה סברית קדורה המחנפת את הציור החלש של האדם ומנתקת אותו בעומק חייו בחשאי משלהבת החיים של הדבקות הרעננה של מקור החיים, מקור הרחמים, מקור החסד, וגודל העונה. במקום שההרגשה של הכוזרי לא הגיעה וחשב לדבר בלתי פוגם באמונה, מחשבה של חומר קדום וכשההרגשה מתעלה עד מרומי הבינה מכירה היא שרק מקוריות חלוטה בחיי כל החיים, היא משושם ומנוסס ומשגבם של ישראל. לא בגזירות דוגמתיות אנו באים כ"א בשטף חיים של הכרה פנימית שהם שבים ובאים אלינו מתוך גלי האור של אוצר התורה אור תורה אור חיים אור ד', האל ד', נוטה שמים ויוסד ארץ ואומר לציון עמי אתה. מי כמוך חסין יה ואמונתך סביבותיך. אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם אתה דכית כחלל רהב בזרוע עזך פזרת אויבך לך שמים אף לך ארץ תבל ומלואה אתה יסדתם צפון וימין אתה בראתם תבור וחרמון בשמך ירננו לך זרוע עם גבורה תעז ידך תרום ימינך. קובץ ו קפח.

והיינו דאמרה חנה, אין צור כאלהינו, אין קדוש כד' כי אין בלתיך, מאי ואין צור כאלהינו, אין צייר כאלהינו, מאי כי אין בלתיך, אר"י בר מנסיא, א"ת כי אין בלתיך אלא כי אין לכלותך. שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו, ב"ו מע"י מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו. ההוראה האמיתית הצריכה ביותר להרים קרן ביראת האלהים ואהבתו ונועמוקוא הראות היחש הפנימי שיש בין השם ית' ליצוריו. ע"כ בהשכיל האדם שיחשו ית' לנפשו היא מצד פנימיותה, ישתדל תמיד לדעת את ד' ולדבקה בו, ולרדוף אחרי דרכי היושר שהם דרכי השם ית' העליונים. והנה ההוראה האמיתית ליחש הבורא אל הנבראים, הוא כערך הצורה אל הציור. כי הצורה בהכרח עקר מציאותה היא משכל הצייר בנפשו וצירו הפנימי. שאם לא קדמה להמצא בפנימיות נפשו, לא הי אפשר להמצא רושם ממנה על הגליון, א"כ הצורה האמיתית היא דבקה עם הצייר באמת, ומכחה נושמה דוגמתה על הגליון. כמו כן הנבראים כולם, הלא מאין יצרים יוצרם, א"כ בהכרח

קדמה ציורם וצורתם האמיתית בכח השם ית', ומעיקר הצורה הפנימית ההיא נמשך הרושם אל המציאות. והנה לפי הדעה האמיתית, אין אנו מוצאים דוגמא נאמנה שתוכל להורות לנו קצת ערך אל יחש השם ית' מצד כחו אל הנבראים, כ"א כיחש הצייר אל הצורה. שהנה להדעה הכוזבת שיש חומר קדום, נוכל לומר יחש פועל אל פעלו, אבל לפי זה לא הי' אפשר להיות גם בנבראים יחש פנימי אל בוראם ית', שהרי היסוד החומרי, לפי זה הטעות, הוא נמצא זולתו, והוא יסוד הקיום הפנימי של הנבראים. נמצא שהטעות בדעה זו הנפסדת דומה כמי שאין לו אלה, כי לא יוכל לרומם נפשו להכיר את קונה מאמתת מציאותה וקיומה הפנימי. והנה יסוד ענין קדושה הוא הבדלה ורוממות, עד שבאמת אין שייך יחש וערך לדבר הקדוש. ע"כ קדושת השי"ת מובנת רק לדעת האמת, שאין זולתו כלל ושדי באלהותו לבד, וזולתו ובערכו אין שום מציאות כלל, א"כ הוא הקדוש שאין קדוש כד'. וביארה הטעם כי אין בלתיך, היינו שזולתך אין שום מציאות נמצא כלל לא צורה ולא חומר. א"כ כל המציאות כולה, אפילו החומרי, לא נתחייבה כ"א מכוחו ית' הפנימי, כמציאות הצורה מאמתת כחמצייר. ע"כ אין צור כאלהינו, שהוא כערך צורה לכלל המציאות. ובה הוא חסנם וחזקם, כי הצורה חזקה באמת במציאות, לא כחומר שיש בו חולשה רבה. ואמתת ההבנה היא שאין צייר כאלהינו, ויחשו לנבראיו יחש הצייר אל הצורה, שהצורה לפי אמתת ענינה אין בה שום מציאות כ"אמכח הצייר, כך אין מציאות לכל הנמצא כולו, חומרו וצורתו, כ"א מאמתת שמו הגדול ית'. וזהו כי אין בלתיך, היינו לא לבד שאין בלתיך באלהות, כ"א אין בלתיך כלל במציאות. וזהו אין לבלותך, היינו שאין שייך אצלך לגבי מעשי ידיך ערך הבילוי. דהא לפי הסוברים בקדמות החומר אין שייך לומר כלל שהקב"ה מבלה מעשיו, שיסוד המעשה הוא החומר ולדבריהם אינו מתבלה כלל, א"כ אין זה השבח מיוחד לבורא לדבריהם המוטעים. אבל כיון שלפי האמת אין בלתיך כלל במציאות, א"כ "המה יאבדו ואתה תעמוד וכולם כבגד יבלו כלבוש תחליפם ויחלפו", כי אינם מתקיימים בעצם כ"אמרצונו ית' וכוחו, ע"כ הוא מבלה מעשיו. וכיון שהוא יתקדוש, יחשו שוה לחיצוניות הברואים כלפנימיותם וְשִׁנְתוּבֹנֶן עוד בדבר אין שייך כלל לגביה יתברך ערך חיצוני לנבראים, כ"א ערך הפנימי מצד המושג אצלם ומורגש להם משפּעו ורצונו. ע"כ ראוי שיהי' יחש האדם לשמו ית' יחשפנימי, כמו שכתוב "ושכנתי בתוך בני ישראל", ופי' קדמונינובלבו של כל אחד ואחד. וכמו שאמר הנביא "נפשי אייתיךבְּלִילָה, אף רוחי בקרבי אשחריד". ומזה תבין, שמה שאמרנו יחשו ית' לנבראים, הוא הכל מצדינו, אבל לגבי ית' אין שייך יחש כלל, מאחר שאין זולתו לפי אמתת המציאות. וכמו שכתב הרמב"ם בה' יסודי התורה', שזהו מה שכתוב, "ודאַלהים אמת", שאין מצוי אמת זולתו, והוא הכל, לפיכך הוא יודע את הכל. עין איה ברכות

קרבנות

קובץ ה קמא.

סתר חבוי ונעלם על הגורל מתפשט, על גורל היחיד והציבור, על גורל כל בריה וכל עולם, על גורל המון בריות לאין תכלית, והמון עולמים לאין מספר. המזל העליון אשר בני חיי ומזוני ממנו יוצאים, בו תלויים, אוחו הוא כל קנין עם נושאו. לא לתוהו יוצרו, לא לשוא, ולא במקרים הרוסים, מתיחסים הם זה לזה. וגורל האדם וקניניו, הלאום ורכושו, יחש הנשמה עם שפעת כחותיה, ניצוציה, אותיותיה, הזורמים ומסתדרים הבולטים ונוצצים, העושים ספרים וספרי ספרים, האורים והתומים, מתגאה ומתנשאה היא ממעל להשטחות הסימבולית אורת האורים רזי סתר כל חי דבר אל אלים. ברומו של גוי קדוש הכל

עולה. העולמים מותאמים, הנשמות ועולמיהם, הקנינים ויחוסיהם, שומרים תפקידם ויחוסיהם, ערכי כינורות נאים מטיבי שיר, מנעימי נגן, מבצרי גבורה, מכוננה בהמון תעלומות אראלים העבודה העליונה והממשית, ריח נחח האישים והנסכים, הקרבנות והמנחות, הקטורת והלבונה, המערכות למיניהם, החטאת והעולה, הבקר והצאן, תורים ובני יונה. רז לרז יביע אור עולם באוצר חיים. ומותאמים באים התוכנים עם המוסר הגלוי, שאיננו כ"א לבוש לבושו ומעטה מעטהו, צל צלו, של סתר חביון עליון. מתקרבים החיים לשרשם, מתקרב האדם ליוצרו, מתקרבים המדות הפועלות בעולם, משתטף שפע רוח הקודש ויורד ע"פ מדותיו, מתגברת שפעת הברכה, מתאדרים החיים והשלום, מתאחים הקרעים, מתחסמים הכלים השבורים בעילוי הכחות החיוניים, המחשביים והמעשיים, למרומם העליון. נושאי כלים המה הנבואה, התדירית ההדרכה החינוכית, המשטר הקיבוצי, הישרנות האנושית, חוש ההערכה, זבידת המסורת הפרטית. והמלך העליון בתפארת עזו על כל מתנשא, טוב וישר ד', על כן יורה חטאים בדרך, ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו. כל ארחות ד' חסד ואמת לנוצרי בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם, ד' בהשמים חסדך ואמונתך עד שחקים, צדקתך כהררי אל משפטך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ד'.

קובץ ג רי.

אומרים הקרבנות, שבשביל השאיפה האלהית צריך האדם להיות אזור בגבורה, להיות מוכן ללחום עם עצמו ועם העולם. לאבד צריכים כדי למצא. אמנם מה שמאבדים בשביל השאיפה האלהית, אינו איבוד, כי אם מציאה ורוממות, מה שנאבד בעד התשוקה של הדביקות בד', הרי הוא מתעלה. ואין ראוי להיות מתעלה כי אם מה שכבר העילוי מושרש בו, רק מהבהמה הטהורה ומהעוף הטהור, מהצמח המיוחד, יקרב קרבן לד'. רק האספקלריא המאירה, באורה הצלול, יודעת היא במה השורש המבורר כבר נמצא, עד שהוא ראוי להתעלות על ידי האיבוד בשביל השאיפה האלהית.

קובץ א שצ :

הנבואה של התורה, נבואת אספקלריא המאירה, משקפת היא על המקור, מהיכן נובע הוא הצדק והמוסר העליון, וכיון שהיא מוצאת אותו במצות המעשיות, שע"פ תכנן האלהי הן משפיעות על המציאות בכללה, ועל האדם המקיימם את האופי של קדושת הצדק המוחלט, היא שמה לעיקר את המצוה האלהית, את העבודה ואת השמירה, והקרבנות עומדים במעלה עליונה בתור מקור החינוך לדבקות האלהית, שהמעשים הטובים נובעים ממנה. והנבואה הנבואית, זו של האספקלריא שאינה מאירה, מבטת לא אל המקור כ"א אל הסתעפויותיו המעשיים, על כן מרוממת היא את המוסר המעשי, את הצדק והמשפט, ממעל להחק והעבודה, הנה שמע מזבח טוב. ובאמת כשאספקלריא המאירה משפעת איזו הופעה, אפילו קלושה מאורה הגדול, סרים הם הצללים שמכסים את הזוהר של הופעת השורש והזיקקה של הדבקות האלהית נוצרת מתכונת העבודה והמצוה, וממילא בא אחר כן המוסר בתור מסובב מוכרח מסבתו העליונה. אבל כשהיא מתעלמת, הקדרות מתגברת, ובאים ההסברים של הדמיון הגס, ומאבדים את כל הזוהר של העבודה, עד שרוח הקודש מוכרח להיות נזקק לטהר את המושגים ואומרת, אם ארעב לא אומר לך, כי לי תבל ומלאה. האוכל בשר אבירים, ודם עתודים אשתה. וחוזרת אח"כ אל השורש ואומרת זבח לאלהים תודה, ושלם לעליון נדריך, וקראני ביום צרה, אחלצך ותכבדני, עד שחותמת את פשרתה העדינה, הכוללת רוח השלום שבין אספקלריא המאירה לאספקלריא שאינה מאירה, את היסוד המאחד את הנבואה עם התורה, זבח תודה יכבדני, ושם דרך אראנו בישע אלהים.

קובץ א תשצו.

מיסודי העבודה, לעדן רצונו של האדם, לקדשו ולאמצו. ויסוד הרמת כל ההויה כולה לערכה העליון, מרוכסת היא בערך העילוי שנשמת האדם מתעלה. ואיחוד נשמת אדם בכל מקום שהיא נמצאת בכל עולם ודרגה, זהו יסוד מושכל, כי אין חציצה ברוחניות מצד עצמה. כל העצות האלהיות בדבר עבודת ד' ורזי תורה בערכי חוקים, הכל בנוי על יסוד התעלות זו, שהיא תמיד צריכה להתבסס על היסוד הגלוי וד"א קדמה לתורה, והמדות הישרות, והתיקון המדיני, מוכרח להיות מוקדם במוסר לפני הערכים הרזיים. הקרבנות וכל מכשיריהם, הם המרכזים הרזיות היותר עליונה, שנותנת חיים ועילוי לעולם כולו. וכיון שהמעשים מתקלקלים, והמוסר האנושי מתמוטט, אין להם ערך. ולא אריח בריח נחחכם. אמנם חוזר העולם לעלות, עד אשר וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות.

קובץ א תשסג-תשסד.

הקרבנות. הננו משיגים אותם לא רק עבודות חיצוניות סימבוליות אלא תיקונים פעולות שהעולם מתבסס על ידם. אמנם התוכן הסימבולי הוא תוארם לבושם וגופם וברור הדבר שיחס גדול יש להצורך הסימבולי עם הצורך הפנימי, וכשיבאו ימים והצורך הפנימי יחדל בביטול הקרבנות, יפסק ג"כ הכח הסימבולי לגמרי מפעולתו, ותחתיו יבא תוכן יותר עשיר לנושא הסימבוליות שתתקשר עם העבודה היותר עליונה, שתכיל בקרבה את כל העובדא הפועלת המתקנת של הקרבנות כולם בצורה יותר עליונה. זאת היא המנחה הערבה של עתיד, אשר תערב לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות. התפילה המתוקנה בערך שוה לתוכן הפנימי של הקרבנות, היא מתדמה לה ג"כ בסימבוליותה ובעובדא הפועלת שלה. שניהם יחד עושים את התפילה לחטיבה חיה פועלת בעולם, והם מטביעים בה את החותם האצילי הישראלי, הספוג כולו מאור הידיעה האלהית בצורה טהורה, מלאה אור חיים אידיאליים, הפונים לעומת הנצח, המתעלה וסופג בקרבו את העולמיות בצורה מעולה עליונה, הפועל זיכוך וצחצוח על כל ערכי העולם האדם והחיים וכל ההויה כולה. ישראל עוד ישוב להתפלל ולרנן רנת קודש, בשמחת עולם, בשמחת צדיקים הששים בגילת אל עליון וכל יצורים כולם.

קובץ ג קעו.

כשרוח החופש מתאזרח בעולם, החיים מתעדנים, והכל מלא רצון. אז מתעורר בחזקה הרגש הטהור של הכרת טובה, ומביא להופעה אלהית אצילית, קשורה בשמחת החיים ומילואם. כל הקרבנות בטלים, וקרבן תודה אינו בטל לעולם, אלא מתוך התמצית של כל הקרבנות הבטלים הרי הוא מתמר ועולה ברב כח.

קובץ ד צ.

הגופניות המגושמה דורשת את תביעותיה באיזו מדה גם במקום שיש התעלות עליונה לקודש וטהור. וגם הרשעה בעצמה יש לה תפקיד בעולם, ולא נתנה להדחות. זאת הסקירה הכללית אינה מניחה למחות נקודה אחת מאותיות היצירה כולן, ואם נדחה איזה כח, יהיה גם הירוד, הרס וקטיגוריא אנו עושים. באו השעירים לפיוס מדת הדין בקרבנות, והשעיר לעזאזל בתור חלק אדם רשע.

ע"ר ב שנו, ובאורות הקודש ד

הסליחה העליונה באה ממקור החסדים, מהגדולה הגמורה הרחבה לאין קץ, היודעת את הכללות לכל הקיפה ואת הפרטיות לכל דקדקותה, יודעת את הקודש ואת הטוב לכל עליוהיה, ואת החול ואת הרע לכל שפלותם, ויודעת עם זה שהכל נשקל בצדק בפלס ומאזני משפט ונטיות הרע, החורבן, הרשעה והשיקוע השפל, גם להם יש דרישה, ובכללות, הכל מצטרף, ועם זה בדול הוא הרע מן הטוב, השקר מהאמת, השפלות מהרוממות. ההתגלות של הניגוד לכל ארחותעבודה זרה לכל סעיפיה בפועל וברעיון, המכה כל כך גלים גדולים בישראל, היא הארה כללית עליונה מרום האמת המוחלטה השוללת כל כיעור, כל טומאה וכל חטאת, ובגדולתה יודעת היא לקחת הכל תחת חסותה, וע"פ עצת אל עליון העליונה הכל מתפרנס. התאמצות גדולה צריכה היא הרשעה להחזקת מעמדה, יודעת היא את תפקידה בהויה, ומלאה היא זעם לכל, וביחוד למי שבא לדחוק רגליה. ודחיקת הרגל היסודית היא העברתה מהמציאות בכלל, ובזה כבר היא אוחזת במעוז הצדק, מפני שהכללות של הרשעה וכל הופעותיה צורך עולם הוא. רק בצורה עליונה מהמדע והמוסר, מקודש האמונה וחופש הציור המלא זיו בלתי מוגבל, יוכל להכנס הרעיון הגדול הזה ולהתגשם במדתו, איך מסכמים את סך הכל של כל היש, ואיך מסדרים כל כח על עמדתו, ואיך יודעים להחזיק את המעמד, ולתן יד לכל הקצוות ע"פ שיעורם, ולגבל כראוי את גבול ערכם. בסליחה הכללית של יום הכפורים יש רוממות זו, והובטאה והוכנה בפועל בשעיר המשתלח שהוא לכאורה נגד השאיפה הכללית של כל העבודה הקרבנית, ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים, את קרבנותיהם אשר הם זובחים על פני השדה. הערצת הפראות וטבע האדם, והטבע בניוולה עד שפל תחתיתה. ועם זה מתעלה השלטון העליון עד כדי נתינת כח מוגבל גם לאותה הרשעה, והכל מתהפך לסניגוריא והאור האמוני והמוסרי מתעלה לסוד החירות העליונה המביא כל יפעת קודש.

א"ה

ביחס להתנגדות לקרבנות: ובקול דממה דקה אומרת חכמת ישראל, הקבלה שער המצות לארי ז"ל דפו"י דף צט דפו"י דף מב): מדרגת החי דלעתיד לבא תהיה כבחנינת המדבר דעכשיו ע"י עליית העולמות". מי לא יבין שאי אפשר להעלות על הדעת שיקח האדם את בניו ברוח אשר יטפחם וירבה אותם להטיב ולהשכיל ויזבחם וישפך דמם. אמנם הזמנים רחבים, שונים וארוכים ועת לכל חפץ. כל זמן שהמעמד המוסרי של האדם מכל צדדיו, בין מצד חלישות החומר, שהיא תולדה ישרה יוצאת מהחולשה המוסרית, שצריכה ג"כאל"ה, "תשב אנוש עד דכא, ותאמר שובו בני אדם" (תהלים צ), הפגעים האנושיים בכללם, תולדות נאמנות הנה מעוונותינו ועוונות אבותינו, נצרכים הם לבל ירום לב האדם בגאותוֹלבלע ולהשחית כל קושט ודת, לנאץ כל קדש, כל צדק ויושר, בין מצד עצם מדרגת המוסר הנמוכה שלא הגיע זמנה כלל להיות אפילו רשאה להטפל עם הצד המוסרי של משפטי בע"ח, ע"כ כל אותו הזמן הגדול והארוך שהאדם עודנו נזקק ונדרש לאכילת בשר, לזביחת בע"ח לצרכיו, כל הזמן שעוד יש חפץ בהחזקת החיץ המבדיל בין האדם ובין יתר החיים, מצד צורך שמירת מעלתו המוסרית שלא תתחבל ותטשטש - כל הזמן הזה כמה מגונה יהיה, וכמה שפלות ערך והריסת מצב של התרוממות הנפש תביא לאדם דליגה פחזנית כזאת, אם כל זמן שלצרכיו החומריים יזבח בכל אות נפשו בע"ח לאכול את בשרם, ולהורות ההכרה הפנימית בחסדי ד' טובו ורוממות כבודו, אשר כפי הנטייה הטבעית החזקה מתבלטת היא בהקרבנות קרבנות, "עולות מחים, וזבחי רצון" (תהלים סו) פה במקום הצורך לפתח את מקור האורה, של התנשאות האנושות בכלל, תמצא החמלה מקום; כאן יעשה האדם רחמני, ולא יוכל להתאכזר על בע"ח להעלותם קרבן? פה יאמר "שלחן ד' מגאל" מלאכי א). נטיה כזאת איננה מורה רושם של התעלות רגש האדם לטובה, כ"א על נפילתו המדעית

והמוסרית בכללה. מה שפל ונבזה יהיה האדם עם טענה כזאת. בעת אשר יגיע מצב המוסרי של האדם עד מעלה זו, עד כדי להכיר בהכרת אמת פנימית את צד העול שיש בנטילת חיי בע"ח, צריכה ההערה השכלית לעשות ראשית דרכה, בהוראת פעולתה על הצרכים החומריים של האדם, שתכליתם שפל ונבזה, ושרשם פתוח אל יסוד זוללות האדם השפלה. אמנם הקרבנות שהם באים לתעודה נעלה, להוציא אל הפועל את רגש הכרת הטוב, למקור הטוב, לאדון עולם הטוב והמטיב, יתברך שמו, שכח הכרת טובה היא כח מוסרי אביר ונאור המסתתר בנפש, ומבקש את תפקידו לצאת בפעולות מורגשות, שהפעולות הללו המה האותיות והתיבות שהמיות הנפש הזכה מתכנסות בהן, למען תוכל לשוב למנוחתה מעצמת געגועיה, להורות אות תורתה, המתפרצת כפרץ מים רבים, כשטף נחלים גדולים רחבי ידיים הזורמים בשאון דכים "מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ד' - עדותיך נאמנו מאד... ד' לאורך ימים" (תהלים צג). לפי הרגש הבריא והחזק, לפי רגש האנושי הטבעי, שלא נחלש כלל מרפיון לב ונקיפת נפש, מפקפוקים של פחד המצויים אצל חוטאים ופושעים היודעים מרת נפשם, "פחדו בציון חטאים" (ישעיה לג), אבל ההרגשה הבריא להכרת טובה לשם ד' אלהי עולם, יוצאת אל הפועל ע"פ טבעה בזביחת זבחי קדש, בהקרבת קרבנות, בשביל תעודה רמת ערך כזאת, ראוי יותר לותר עליה חיי החי, ולמצא בה את תעודת חייו, - כאותה התעודה השמחה של קדושי עליון שמצאו תעודת חייהם במותם על קדושת השם ית', - ויותר הרבה ראוי לותר חיי בעה"ח בשביל מטרה נשאה זאת, ממה שראוי לותר עליהם בשביל אכילתו החומרית, בשביל תאוותו ל"בשר תאוה" (חולין פד). ע"כ אינו בדין שיהיה "שלחנו מלא ושלחן רבו ריקן" (עיין חגיגה ז). ובהשתלם והתנשא האדם למעלה זו שיכיר לא מצד רפיון נפש והכמרת רחמים הבאים מחולשה ומורד לב, כ"א מצד ההכרה המלאה של יסוד הצדק האלהי את הדופי שיש בזביחת בע"ח, צריכה להיות ראשית דרך קיום, ההערה השכלית הטהורה הזאת, בהנזרו משחיטתם לצורך אכילתו החילונית - מהלך התעודה השלמה תבא עם הדעה החזקה והאמתית שהתפתחות המוסרית האנושית בכללה תבא בהנהגתה ע"ימסילתה מונהגת בה מיד ד'. ע"כ כל זמן שלא התרוממה האנושות עדנה עד למדה זו שתהיה ראויה להגדיל את ערך יחסה עם בע"ח במשקל המוסר הטהור - עד אז, לא ויתור הוא כ"א גם זבחי צדק, זביחת בע"ח במקום הראוי, ובהקבץ עמים יחדו, וממלכות לעבוד את ד', יביעו מעומק נפשם, ההודאה היותר עמוקה, היותר מרושמת לפי טבעו של אדם ורגשו. ואם הרגש יהיה מעט סולד מזביחת בע"ח, לא מפני שכבר בא הזמן של ההכרה השלמה של המוסר המתיחשלבע"ח להעשות, כ"א מפני הצפיה הגנוזה בטבע נפשו של אדם, אע"פ שלא יצאה אל הפועל, שזהו שורש לשאיפות רבות, שהם באות להגלות יותר מערך הזמן והתקופה, אין בזה רע, כ"אעוד יחזק בנפש רושם של דעת, שחובת הכרת טובת ד', והודעת גודל ערך כבודו, היא צריכה להתגבר באופן נעלה כזה, עד שתכריע את כל הכחות האנושיות המתנגרות לה אליה. ואפילו המעולה שבכחות, רגש הלב הנוטה לשאיפת הצדק, גם הוא ראוי להיות עולה כליל על יסוד הכרת אמתת כבוד ד' וטובו, מפני שהכרת דעת ד' וכבודו היא עמוד יסודי לשכלול המעלה האנושית היותר רמה, שכדאי להרבות במחירה, ודבר נעלה מאד הוא שירשם באדם רגש חזק, שיותר ממה שיוכלו תכונותיו הטבעיות לשאת בציורם, ראויה שתהיה עומדת אצלו ערך הכרת כבוד שם ד', המרומם על כל ברכה ותהלה. אמנם בהגיע תור האנושות לצעדים היותר רמים, בהרפא כליל המחץ של הנפילה המוסרית, שגרמה את הצורך של שימת איבה בין הגזעים, כמקום שהיתה ראויה להתכונן דרך סלולה, של יחש אהבה ואחוה, בין האדם לכל החי אז מברכת הטבע, מיתרון המוסר וטוב ההנהגה, ויותר מכל, מעונג החכמה, משמחת הצדק והמישרים התמידית מאור דעת ד' והתענג על טובו, ימלא האדם אמוץ וחיל, ער לאין צורך לשימוש אכילת בשר מצד העמדת חוזק כחות גופו. ותכונת המוסר תתרומם כ"כ עד כדי הערת הצד החיובי של משפט הבע"ח ביחשו של האדם אליהם, על העת ההיא שהיא ראש פסגת הגעת הקולתורה

הטהורה, אמרו חז"ל דברם הגרול, שהוא גרולומפליא "כל הקרבנות בטלין לע"ל" (תנחומא אמור יט). והכתוב אומר "וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים" (מלאכי ג) הבליט מנחה מן הצמחים, במקום הקרבנות, ורמוזה ג"כ בתורה ונפש" גבי מנחה בניגוד הזבחים שכתוב בהם "אדם", להורות על סבת החסרון, כלומר "האדם" המסופר במעשי בראשית בירידתו ונפילתו, הצריך להקמה משפלותו המוסרית, ויחד צד צפון הפרוץ ומיוחס כמפורסם באומה ומקובל לצד הרעה וחסרון ההשלמה, לחשובי הקרבנות להורות שחסרון ההשלמה הכללית הוא מן המקום האמתי לתכלית הקרבנות כדי להשלים למען מלאת את החסר, והגביל "לרצונכם תזבחהו" (ויקרא יט) שיהיה אפשר וראוי לומר רוצה אני.

א"ב פרק יב.

רק אז כאשר הרשעה כליל תחלוף, בעת אשר במות לא יהיה עוד צורך, ותעודה תכליתית לא יהיה לו, רק אז נוכל לומר שיצאה האנושיות בדימוס ושפניה החשכים לא יהיו לה עוד, ע"כ זאת היא הבחינה היותר עליונה, על ההשתלמות האנושית לדעת אם הוא צריך עילוי מוסרי בתוך תוכו או לא, אם כבר עלה עד רום מעלת המוסר הפנימי שלו, עד שכבר ראוי לו להפיץ מעינות צדקו חוצה או שעוד לא לו המשפט והצדקה להתחסד חוץ למדתן, להרים על נס הצדק של מדת המשפט ביחש בעה"ח כי "אל תהי צדיק הרבה" (קהלת ז) היא כשמירה היותר בטוחה לעתידות הצדק האמיתי ונצחוני. ע"כ עד העת ההיא המאושרה, עד המעמד של "תחיית המתים" שלפי ציורנו המוגבל, הוא אחרית החזון האנושי, ולפי האמת הוא רק התחלתו וצעדו הראשון על אורח החיים של פרי התעודה מכל המעבר הגדול, שאינו ערך הכנה קלה וצעירה לו, ובמה נחשב הוא זרם החיים העובר נגד שנות הנצח שלא יתמו "מה קדוש לעולם קיים אף צדיקים לעולם קיימין" (סנהדרין צב) "בעולם שכולו טוב וכולו ארוך" עד העת ההיא שחותם הרשעה יהיה נמחק מיסודו ושרשו. יש עדין מקום הגון לתפקידם של הקרבנות, למלאות את החסר, להעלות את הירוד. על מעלת הכרת טובה תפקיד קדוש ועליון, תפקיד נשגב הוא, לפתח יפה את פתוח ההכרה של הטובה האלהית, לברר את ערך חיים שהם מתעלים בתור תעודה למלאות חפץ עליון, וכפי עומק הרושם המתקבל בנפשות, כן יגדל ההכשר בעת יעמוד האדם על ברור חפץ אדון כל המעשים ממנו, בתור פעל טוב בהכרה פנימית וחפשית. ופתוח רגש הכרת הטובה האלהית, תביא את גמר חסנה של הקולתורה היותר שלמה, בתור אב לכל תורת המוסר היותר נעלה, כמו שרגש כבוד הורים היה היסוד לעזר התפתחות הקולתורה האנושית, בראשית צעדיה, לרומם אותה משפל מצבה מצד הלקח הטוב של עומק הכרת הטובה הכללית ביחש לטובת מציאות החיים וההווה שיש בו, שהוא רגש מוסרי ויסוד שכלי נעלה גם יחד; כיון ששמעו כבד את אביך, מיר הודו לדברות הראשונות, מסוף דברך ניכר שראש רברך אמת" (קידושין לא). ומה קל ודל הוא ערך רגש הכרת הטובה של ההורים, לערך הרגש האדיר של הכרת טובת ד' הכללית וכמה צריך שיגדל לעומת הצמאון להכניס את ההכרה הזאת במעשים מוחשיים לפתחה ולתת לה כר נרחב, בתכונות שיש בהם מהלך נפש - רגש הכרת הטובה לד' איננו נכנס בעזו ללבו של אדם הצר והקצר, רק מפני עוצם גרלו וברק אורו המאיר ברב כח, שהלב המוגבל האנושי לא יוכל שאתו במילואו. ע"כ כ"ז שרגשי התפילה וההודאה יהיו נזקקים ג"כ לרושם של קרבנות, יהיו "עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי" (ישעיה נו). ובמלות התעודה היותר שלמה, בקיום דברי חכמים "כל הקרבנות בטלים" (תנחומא אמור יט), במקום בית זבח, "וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים" (ישעיה נח), יהיה ביתי בית תפילה לכל העמים. וכדי לבוא אל המטרה של היות ביתי בית תפלה ישמשו הקרבנות שיהיו גם הם לרצון בהיותם מכשירים מעלים ומקרבים אל התכונה הרמה הרצויה, ושמחתים בבית תפילתי, השמחה הנעוצה בהמגמה האחרונה.

קובץ א תרו.

היופי העליון, התפארת האלהית, מושכת היא אליה את הנשמה, מעירה אותה מתרדמתה, ומקיצה לחיים את כל כחותיה, מאירה היא עליה כאור שמש על צמחי חמד, ומפתחת אותה בכל ענפיה המלאים כח, פאר, נועם ורעננות. התשוקה ליחוי בית המקדש, לבית ד' בראש ההרים, לכהנים בעבודתם לויים בשירם וישראל במעמדם, וכל קשורי הנפש שבנשמת האומה כולה אל זבול קדשה, מעירה בכל יום נוייו של עולם בלבן של ישראל, ומקימה מקדש עליון בנשמתו של כל יחיד, המתחילה תיכף בהתחלת סדר היום, בסידור הקרבנות והקטורת. כל מחשבה ורגש ישראלי, המתרום בעליוניותו לרום פסגת נשמת האדם והעולם, מתמלאים חיים ע"י הופעת לב זאת, שיחידי סגולה מתברכים בה בכל יום, ומופיעים בגניזת כחם על הכלל כולו, על גוי ועל אדם יחד.

קובץ א קמד. פרי הארץ גליון ח' עניני תפילה עמ' ו'.

בית המקדש בתור מרכז הרוחני של האומה, ומקור החיים הרוחניים של כל יחיד ממנה, מצד החזיון המורגש המרהיב עין ביפיו, ומנשא את הרעיון בעוזו איומו, צריך הוא להבנות ברוח בכל יום אצל כל יחיד מישראל, כדי להשאוב את נפשו במלא חיה בתוכיות האומה במצבה השלם. אז ישובו להיחיד כחותיו הנפשיים הרעננים, שחיי האמונה, וחוס ההרגש ואורו, פורחים בהם בפרחי חמד של שלל צבעים נחמדים למאד. תעודה זו מתכוננת בפועל ע"י סדר היום של הקרבנות, הנאמרים לפני התפילה. פרשת הכיור, התמיד, הקטורת, זורעים הם את הגודל האלהי שבבית הגדול והקדוש במעמקי הנשמה, קרוב למדת השיגובשהיתה לכל יחיד בעת היות האומה חיה, ומקדשה בתוכה על אדמתה. גרעיני התשוקה אל השלמתה של האומה בתכונתה הרוחנית, הולכים הם ועושים את פירותיהם על תלמי הלב. הם הולכים ורבים, משתרגים עם כל המון הרעיונות הטובים המתיחשים לתכונה המרכזית הזאת, וכנסת ישראל נבנית ברוח בנין איתן בכחה לאלהים, אשר יתן לה עצמה מצד ההוד הנצחי האצור בסגולת מאוייה, יותר מהמון בנינים חמריים ומוסדות לאומיים של חול, המאמצים כח כל לאום, אשר רק על בשרו וחילו הגשמי יחיה. אהבת אלהים התמימה והנשאה, מתעוררת ומתיצבת חיה בעז גדול בנשמת האומה, ע"י זכרונותיה מימי קדם, בהיות נר אלהים תמים עמדה. והאידיאליות של זכר נשגב זה, דולה ממעמקים כל רעיון נחמד, וכל משאת נפש כבירה וקדושה, ומצגת לעיני האומה בכללה את ערכה האלהי הגדול, שממלא הוד והדר את כל חדרי לב של כל יחידי בניה.

א"א

המוכשרים לעבודה מעשית, ונועדים לה, אינם מסוגלים להיות תופסים ברוחם את הענין האלהי, באותה הטהרה הסוגלת להיות יסוד לעבודת ד' תדירית. והמסורים לעבודת ד' תמידית, שיכולים להאיר את הצורה האידיאלית של העבודה האלהית בנפשם, עד כדי התאמה עם הצורה המוגבלת של העבודה המרוכזת של הקרבנות, מוכרח הדבר שיהיו אנשים כאלה, שהתוכן האידיאלי של העולם, שהוא סוד האלהי המוחלט שבהויה, ימלא את כל חגוי נשמתם, ולא יהיה מוטל עליהם שום עול מעשי צדדי. זהו סוד הכהונה, שאינה נוטלת חלק בארץ ובביזה, וד' הוא נחלתה.

קובץ ו צא. גנזי ראייה

המחשבה האלהית בצורתה החיה המעשית, היא המחשבה המצורפת לעבודת המקדש, שאי אפשר לה

להיות בתיקונה כ"א ע"י העבודה המעשית של הקרבנות, ודוקא ע"י כהנים בני אהרן, הם הם המסוגלים להחיות את המחשבה האלהית באופן שחייה יהיו חיי כל, חיי כל יסוד ודומם, חיי כל צמח וחי, חיי כל אדם וגוי, חיי כל ישראל וכל צבאי צבאות מרומים. זר אשר יקרב יפתח את צינור החיים המחשביים הללו בצורה מקולקלת מעוותת ומזיקה שהיא מביאה בסוף להנזר אחר מאחרי החיים האלהיים. ונזירה זו, נזירה כללית היא הפועלת על היקום כולו. קרח אשר בקש לקעקע יסוד הכהונה פגע ביסוד העולם, בברית התיכון של היקום, וארץ התקוממה לו, עד אשר נטיה זו בעצמה תהיה העדה לחיים של המחשבה האלהית צדיק כתמר יפרח.

ע"ט להרמב"ם נצחיות התורה נעוצה במעמד העולם בעת מתן תורה, אין דבר זה מן התורה אף על פי שעניני העולם משתנים. נבואת משה רבינו אינה מהטבע הרוחני של ההויה, כמו שהיא שאר נבואה, שהעלמתה מן הראוי לה היא פליאה, והופעתה היא טבעית, אבל נבואתו של אדון הנביאים נס היא, כבריאת העולם יש מאין. וכמו שהמומנט של חידוש ההויה הוא עובר בכל הזמנים השוטפים ובאים, ויסוד פרוצס זה לא יקבל שינוי, כן לא תקבל שינוי התורה. הקרבנות היו אז צריכים כדי לעקור עבודה זרה, ועבודה זרה הולכת ונעקרת, ואף כשתיעקר כולה, יסוד קיום עקירתה יישאר, העבודה שהיא עקרתה, על פי עצה עליונה של הופעה אלהית עליונה, היא תקום. לא חרד הרמב"ם, בשביל נימוק זה, ליתן למצוות טעמים שערכם אפשר להיות עובר, ולפעמים גם כן כבר עבר, מפני שהנצח התורי, במאורע של מתן תורה בעצמו הוא תלוי, ומה שהיה אז מחויב, חוק הוא ולא יעבור. אמנם עיקר הכל תלוי לדבריו בהכרת אלהיותה של התורה, והיה אפשר לשנות איזה דבר אם רואים שהזמן מרשה או מכריח, אבל הדבר יביא לחשוב שהתורה אינה אלהית, וזה עוקר יסוד הכל. על כן הכל קיים לעד, והשינוי הוא אפשרי רק על פי תנאים מיוחדים, הוראת שעה שבאה מנביא או בית דין וכיוצא בזה. אלה התנאים ערבים הם שלא יצויר על ידי ביטול חלקי ושינוי פרטי שאין התורה אלהית, ותשפיע תמיד באור חייה על האומה והעולם.

אורות התשובה יד לח

כשהרוח נופל בקטנות, ואין האדם מוצא בנפשו נחת רוח מפני מיעוט המעשים טובים שלו, ומפני חשבון עונות ומיעוט שקידות התורה, יתאמץ בסוד המחשבה, וידע כי המבין דבר מתוך דבר מחשבה דיליה חשיב קמי קוב"ה מכל קרבנין ועלוון א"כ יש למחשבה קדושה וציורים שכליים עליונים, כל סגולות הקרבנות, וכל סגולות העבודות המעשיות וה"ה כל סגולות התורה המעשית שבפה ודיבור של גופי תורה. ויתחזק מאד במה שלפעמים יש, שמיעוט המעשים והלימודים בפועל, באו לו רק מפני נטייתו הגדולה לרזא דמחשבה, ויכול להיות שהרבה חלקים מנפילותיו הם באים מפני שלא החשיב כראוי את יסוד מחשבתו. ע"כ יתאמץ יותר בבינה פנימית להבין כי תיקון העולם כולו ורפואות כל הנפשות כולן, הכל תלוי בסוד המחשבה, וירומם את מחשבתו עד כמה דאפשר לו ויתעלה לתשובה מאהבה פנימית, אשרי העם יודעי תרועה, ד' באור פניך יהלכו.

דרוש לחנוכת הרבנות

נכתב בשנת תרנו עם רבנותו הראשונה בבויסק.

איתא בפ"ק דסנהדרין (י"ד): "רבי זירא הוה מיטמר מלמסמכא, דאמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים,

כיון דשמעה להא דאמר רבי אלעזר אין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו כל עוונותיו אמצי ליה אנפשיה".

ויש להקשות, א"כ באמת קשיא דר"א אדר"א דהני תרי מאמרים דר"א נינהו, א"כ ממאמר הוי קבל וקיים נראה שצריך להתרחקות מהרבנות, וממאמר אין אדם עולה לגדולה א"כ מוחלין לו כל עוונותיו נראה שהוא דבר טוב ומשובח.

גם עצם הדבר טעמא בעי וכי ח"ו משוא פנים יש בדבר, שכיון שעולה לגדולה מוחלין לו עוונותיו ובודאי אין הדבר בלא גבול, והשי"ת כתיב ביה אשר לא ישא פנים ואצלו ית' לא ניכר שוע לפני דל בכך שעולה לגדולה, והכל חייבים לפחוד ממדת הדין שלמעלה וקרא כתיב גם הוא למלך הוכן.

ולבאר כל זה נקדים דברי חז"ל בפ"ג דהוריות דר"ג ור' יהושע בספינתא שאמר לו תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה ר"א בן חסמא ור"י בן גודגדא, שיודעין לשער כמה טיפות יש בים, ואין להם לא לחם לאכול ולא בגד ללבוש. נתן דעתו להושיבם בראש, כשעלה שלח להם ולא באו, חזר ושלח ובאו. אמר להם כסבורים אתם ששררה אני נותן לכם! עבדות אני נותן לכם כו'. יש להבין שבודאי לא בפיטומי מילי בלבד שלח להם, כי כל מי שיש לו מח בקדקדו יבין כי הישיבה בראש והנהגת הציבור היא עול ועבדות. ומ"מ העבדות הזאת עצמה, היא שררה וגדולה. א"כ מי שרוצה להתרחק מהשררה מה יתחדש לו לקבל אותה כשיאמרו לו עבדות אני נותן לכם, וכי לאידועי בעיז. והנה חז"ל אמרו במד"ר בפ' משכו וקחו לכם צאן ומאזנים משפט ה', וכן מצינו משה ושמואל שוין שנאמר משה ואהרן בכהניו ושמאול בקוראי שמו... משה היה נכנס ובא אצל הקב"ה לשמוע הדבור, ואצל שמואל היה הקב"ה בא שנאמר ויבוא ד' ויתיצב, למה כך?! אמר הקב"ה בדין ובצדקה אני בא עם האדם. משה היה יושב ומי שיש לו דין היה בא אצלו ונדון, אבל שמואל היה מסבב על כל ישראל שנאמר וסבב בית אל וכו' אמר הקב"ה: משה שהיה יושב במקומו יבא אצלי לשמוע הדיבור, ושמואל שהיה הולך אצל ישראל הדיבור בא אצלו לקיים מה שנאמר פלס ומאזני משפט לד'.

יש להתעורר במאמר זה הרבה, כי בודאי אין לשקול שום נביא במעלת משרע"ה שהוא מעיקרי תורה שלא קם כמותו ליתן יתרון לשום נביא עליו ע"ה. אלא שיש לומר שאפשר שיהיה איזה נביא בערכו ומדרגתו, והיה לו איזה יתרון פרטי מכפי ערך משרע"ה במצבו. וצריך להבין באיזה אופן אפשר ליחס לשמואל לפי ערכו מעלה כזו שלא היה במשרע"ה לפי ערכו. כי כבר אמרו חז"ל הנביאים כולם ראו באספקלריה שאינה מאירה ומשרע"ה ראה באספקלריה המאירה, ועל זה אין יוצא מן הכלל גם שמואל. א"כ צריך להבין ערך יתרון זה. ובודאי אי אפשר לומר שזהו עצמו היתרון דאינו צריך לילך למקום הדיבור, דאטו בטרחה תליא מילתא? גם שמואל היה אז במקום המקדש, אם כן אין זה ראייה כ"כ. אלא עיקר הכונה שאופן השגתו היה נאות לזה שהדיבור יבא אצלו. גם יש להתעורר מפני מה לא שם משרע"ה אל לבו לזכות באותה מעלה. ובודאי לא היה מתעצל ח"ו בזה לקנות מעלה יתירה. וכבר נתעורר ע"ז הגאון הספרדי בעל "דברי אמת" ז"ל בדרושו.

על כן נראה לע"ד בזה, דישנם שתי מיני הנהגות להנהיג את הציבור בהם. ההנהגה האחת היא שהמנהיג הוא מופלא מאד במדרגתו ונעלה הרבה מעל כל העם, על כן הוא יושב בעצמו ועוסק בשלמותו לפי ערכו,

ומתוך שהוא עוסק בשלמותו הוא מנהיג את הציבור כולו שהם הולכים אחריו, אע"פ שאין הנהגתו לפי ערכם מצד עצמם, אבל מצד גודל כוחו של המנהיג הוא מעלה ומרומם אותם להתנהג למעלה מערכם, והוא דומה לשמש שבכחה הגדול מקיפים אותה כוכבי לכת לקבל ממנה אורה. ויש מנהיג אחר שאין כוחו גדול כ"כ להנהיג את הציבור על פי מדת עצמו, כי אם הוא צריך לצאת בעקבות הציבור ולהתנהג עמהם ע"פ מדותיהם ולהנהיגם כראוי להם, והוא דוגמת הירח שמקיף את הארץ ומאיר לה. והנה משרע"ה אמר מפורש על תוכן הנהגתו כי תאמר אלי שאהו בחיקך להעלות אותם בהנהגה גדולה מערכם ע"פ ערכו. על כן פני משה כפני חמה אבל המנהיגים האחרים היו צריכים לצאת בעקבות העם, על כן פני יהושע כפני לבנה עמהם ולהנהיגם ע"פ דרכם.

על כן משרע"ה היה עוסק בשלמותו, ועל פי דרכו הנהיג את ישראל שנתבטלו אליו מגודל כחו. לכן היו כל ישראל באים אליו, להורות שכן היא הנהגתו שיצאו הם על ידו ממדרגתם, ויזכו לבא להנהגה על פי מדרגתו. ועל כן היה הוא יוצא לקראת הדיבור כי בהיותו עוסק בשלמות עצמו לו יאתה ההשתדלות, אעפ"י שממילא נמשך שפע לכל ישראל. אבל שמואל עם שהיה גדול בנביאים עם כל זה לא היה אפשר שעל פי דרכו יתנהגו כל ישראל, כי לא היה הכלל בטל אליו כל כך כלגבי משה. על כן היה הוא יוצא ממקומו ומסבב את ישראל להורות על מדרגתו בהנהגה שמנהיגם לפי ערכם, אם כן היה עיקר נבואתו רק לצורך ישראל לא לצורך עצמו כלל, כי ההנהגה לא היה על פי דרך של ערכו בעצמו. ועל כן היה הדיבור בא עליו, כי להשלים את הכלל כולו, הקב"ה בעצמו מקדם בדברים. ומוזה נבין כי מי שרמה ידו כל כך להנהיג את הכלל כעין דרכו של משרע"ה, הוא באמת מלך יקרא, ושררות ישא ולא עבדות. כיון שהוא עוסק רק בשלמותו, ועי"ז משפיע לזולתו: זהו דרך כל הנמצאים החשובים שחקק השי"ת, לאחר שישלימו עצמם, ישלימו את מה שלמטה מהם במדרגה. ועי"ז נאמר במלאכים: וקרא זה אל זה ומתרגמינן: ומקבלין דין מן דין. אבל כשאין המנהיג עומד במעלה נשגבה כל כך עד שיוכל הציבור להיות בטל אליו, א"כ הוא איש בפני עצמו עוסק בשלמותו לפי ערכו, ויוכל להיות שדרך הציבור שווה הרבה מדרכיו. על כן צריך הוא לקחת עליו עול כבד להנהיג עצמו בנוגע להנהגת הציבור על פי דרכם - זוהי עבדות גמורה.

לכן תחילה כשנתן עליהם רבן גמליאל שררות, חשבו שדעתו שינהיגו את הציבור על פי דרכם, ולא רצו לקבל, כי מעלה זו רמה עד מאד היא: והשיב להם ר"ג שהוא נותן להם עבדות, שהרי הם יכולים להתנהג ע"פ דין העבדות, להנהיג את הציבור במדה מיוחדת הראויה אל הציבור ולהיות הם בטלים אל הציבור ולא שהציבור בטל אליהם. ולכן רבי זירא הוה מטמיר מלמסמכיה משום הוי קבל וקיים, דהיינו שההנהגה הגדולה להנהיג את הציבור על פי ערך עצמו - צריך שיהיה האיש מזוקק מאד במידותיו וכל מעשיו שלא ימצא בהם שום פסולת וסיג כלל, כי אם ימצא אפילו דבר קטן שאיננו מורגש מפני שהרע שבו הוא מועט אבל כשהוא צריך להגדיל כוחות נפשו להנהיג את כל הציבור כולו על פי דרכו הוא, אז כל הקבוע בנפשו ייקבע בנפש הרבים ותגדל גם תנועה קטנה. לכן הוא דומה ממש לבית אפל שבהיפתח בו חלונות יראה נגעו, שעל ידי התפשטות הכח להנהיג את הרבים על פי מדותיו יראה כל חסרון קטן וגדול כשיצא אל הפועל. אבל כששמע דברי רבי אלעזר דאין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו כל עוונותיו, דהיינו כשעוסק להנהיג את הציבור ע"פ דרכם, שאז הוא דרך קלה וזכות רבים מסייעו. ויש לפעמים דברים שמצד עצמו היה ראוי לו להתנהג יותר בחסידות, אבל מפני שעול הציבור עליו והוא צריך להנהיגם כדרכם, נעשה פטור ממילי דחסידותא ההם: על דברים כאלה שפיר נמחלו לו, שהרי נשתנה דינו, וקיי"ל כל מקום שנשתנה דינו פטור, כמו ברח עד שלא הקיף זקן וכיו"ב, או שנתגייר עד שלא נגמי דינו וכל זה

מעלה גדולה הוא כשמנהיג את הציבור על פי דרכם, ואעפ"י שלפעמים מחסר מילי דחסידותא, כיון שהוא כדי שלא יהיו הציבור מופלגים ממנו הרבה, ויוכל להתנהג על פי דרך התורה והמצוה, ג"ז הוא דרך ד', ונכלל בכלל דחז"ל וכל העמלים עם הציבור יהיו עוסקין עמהם לשם שמים וכו'. ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם: ויש לפרש דהכי נמי מיירי בכי האי גוונא שעל ידי העסק עם הציבור מניח ממילי דחסידותא, שבהיותו בן חורין לעצמו היה עושה, כיון שכונתו לשם שמים מעלה עליו השי"ת כאילו עשה כל אותם הדברים שהיה בדעתו להתנהג בהם בעניני חסידות ללא עול הציבור שעליו.

המדה הזאת נוהגת גם בכהנים שהם ג"כ ממנהיגי ישראל כענין הכתוב יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, שהם יהיו מקבלים שפע קדושה ע"י העם, וממילא שהם צריכים להיות בטלים לגבי הכלל, אלא להנהיגם בארחות חיים, אבל ע"פ דרכם של הכלל, כי הם זוכים ע"י הכלל. וכמש"כ עבודת מתנה אתן את כהונתם, שפירושה שהעבודה לד' יתברך היא ג"כ אינה כי אם מתנות כהונה, הבאות להם מאת הכלל.

ובזה אמרתי לבאר דברי חז"ל בעירובין נ"ד) על הפסוק ומדבר מתנה וממתנה נחליאל במות - אם אדם משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו - תורה נתנה לו במתנה, ובנדרים (נה.) איתא אם אדם משים עצמו כמדבר, שהוא הפקר לכל - תורה נתנה לו במתנה. וצריך ביאור שינוי הלשון. ועוד כיון שזוכה בתורה בעבור שמושים עצמו כמדבר, א"כ אין זו מתנה, וראוי יותר ליחש שהתורה נקנית לו בקנין כיון שמפקיר עצמו עבורה, ולשון מתנה נופל על דבר שאינו בא בעמל ויגיעה. אבל יסוד הדברים שת"ח המשתמש בתורה ביחוד להנהיג הציבור יש בו שתי בחינות: מצד הבחינה הא' הוא כמס עובד נקרא עבד ומשועבד להם, כי יש לפעמים שמצד עצמו הי' ראוי לו שילך בדרכים יותר גבוהים ובחסידות מופלגת, אבל מפני שצריך להיות קרוב אל הרבים המקבלים הנהגה ממנו, ע"כ הוא צריך לעסוק בלימודים הדרושים להם, ומתראה לפניהם שלא בחסידות יתירה, כדי שיהיו קרובים אליו. ומ"מ זה אינו דבר הגון שישליך את חובת שלמות עצמו אחרי גיוו לגמרי, אלא טוב אשר יאחז בזה וגם מזה אל ינח ידו ויעסוק ג"כ בלימודים גבוהים שהם ראויים לשלמות עצמו, ובדברים שאינם גורמים חסרון בהנהגה ידרוך על במתי שלמות הראוי לת"ח מצד גדולת ערכו. והנה מצד החלק הזה, הרי הוא בן-חורין שאין רשות אחרים עליו. והנה יש עליו חובה לעסוק בשלמות הציבור, ומ"מ אין לפחוד שע"י טרדא זו תשתכח ממנו שלמות עצמו, כענין שאמרו חז"ל שחסידים הם, תורתן משתמרת ומלאכתם מתברכת וכה"ג איתא בס' הפלאהיו על הפסוק להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, שבשכר שעוסק בחריפות, הקב"ה מזכהו שתורתו משתמרת, אע"פ שאינו עסוק ג"כ למיגרס הכי נמי, על ידי שעוסק בשלמות הציבור, הקב"ה מזכהו בתורת מתנה, בחלקים שהם שלמות עצמו: ובשכר שעוסק בשלמות עצמו מזכה אותו הקב"ה ג"כ בענינים שהם נוגעים לכלל שלמות הציבור, באופן שמצד השגחת השי"ת אין שני הענינים סותרים זא"ז, רק עוד עוזרים זה על זה. והנה, בהפקר יש ב' ציורים (שיסוד כל קנין הוא התיחדות (דבר לגבול אדם ידוע) מופקע ע"י הצהרת ההפקרה), (ב-ואין לזר חלק בו. על כן ההפקר יתכן בשני אופנים, או שיהיה לכל אדם חלק בו, א"כ בטל ההתיחדות לאדם אחר, והרי הוא הפקר, או שיצא לגמרי מרשות כל אדם עד שאין לשום אדם חלק בו כלל, על כן הוא מופקר ממש.

הנה מצד החלק שמוטל על הת"ח לעמול בטובת הציבור ובתקנתם וליסד תורה ונהגה הרי הוא הפקר מצד הבחינה שיש בהפקר, שלכל אדם יש חלק בו, וכ"מ מדברי הרמב"ם בפיה"מ גבי שביעית שכתב טעמא שלאכלה ולא להפסד משום גזל הרבים. והרי שביעית הפקר הוא ואפקעתא דמלכא! אלא ודאי זהו תוכן

הפקירו שיש לכל אדם רשות בו, וכיון שכח הכל שוה בו, הרי הוא יוצא מכלל קנין.

ומצד הבחינה השנית שהוא נוגע לשלמות עצמו, ראוי לדעת שאין לשום אדם רשות עליו. והנה במדבר מצינו גם כן ב' ענינים, כדאיתא בפ"ק דשבת חדא דמדבר הוי כרמלית, ותנא חדא דהוי רשות הרבים. ומתוך - כאן כשישראל שרויין במדבר, כאן בזה"ז. כשישראל שרויים במדבר הרי יש לכל אדם חלק בו, ובזמן שאין ישראל שרויין בו ואין עיקר ישוב אין שום רשות עליו והוי הפקר שלילי. לכן על בחינה אחת אמר בזמן שאדם משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, ויש רשות לכל אדם עליו, פירוש, שעוסק בשלמות הציבור, תורה - פירוש שאר חלקי התורה הנוגעים לשלמות עצמו, - נתנה לו במתנה. ועל הבחינה השנית אמר בשביל שאדם משים עצמו כמדבר, פירוש: כמדבר בזמן הזה, שאין עובר ושב, שענין הפקרו הוא הפקר פשוט, לא מפני שהכל דשין בו כי אם מופקר ומשולל מכל רשות, וממילא הוא מופקר לכל, ופירושו שעוסק בשלמות עצמו כראוי.

מכל מקום יתר חלקי התורה, הנוגעים לשלמות הציבור ניתנו לו במתנה, מצד השגחת השי"ת. ובכלל זה "העבדות", הוי ג"כ הנקיון וההתהדרות היתירה, שחובה היא על ת"ח המשועבד להנהיגה יותר מהפרט שיוכל לקיים פתא אוכמא כדחז"ל וזהו שאפילו בנוגע לשלמות עצמו אין חירותו חירות גמורה, שהרי צריך לדקדק שלא תהיה דרכו תמוהה בעיני הציבור, כדי שיקבלו הדרכתו. וזהו פירוש הפסוקים לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ד', רוכבי אתונות צחורות יושבי על מדין והולכי על דרך שיחו", ופירוש הדבר שקראו החכמים חוקקי ישראל בשם רוכבי האתונות. מהו "אתונות" דוקא ולא חמורים, ולמה "צחורות", ומהו "הולכי על דרך שיחו"? וחז"ל פ' בעירובי דקאי על בעלי תלמוד שכל שיחתן דברי תורה.

אבל הענין מוסבר על פי מה שבארתי במ"א: ענין מה שכתוב אצל משיחת שלמה את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אותו אל גיחון" ודרשו חז"ל מכאן שאין מושחין את המלכים אלא על המעין, וצריך באור מפני מה הקפיד בפרדה דוקא, ועוד יותר קשה על פי דברי הירושלמי דכלאים שאסור לרכוב על הפרדה משום כלאים, הקשו מפסוק זה ותיצאו אין למדים מהמלכות. ובודאי צריך לומר דעל פי הוראת שעה של נביא הותר לעבור על דברי תורה כדקיי"ל בפ' הנחנקין, אלא שבדאי טעמא בעי, למה הוצרכו להיתר זה. ובאור הדברים הוא ע"פ דחז"ל בשבת: "על סוס - מלך, על חמור - בן חורין, דמנעלים ברגליו בר אינש".

הנה יש בזה ג' מדרגות: מלך, בן חורין, בר אינש. ובר אינש שהוא פחות מבן חורין, הוא עבד.

ובדאי עיקר העבדות שניכר במה שהוא הולך ברגליו בלא רכיבה אינו כ"א בהליכה בדרך, ובזה מצויין ענין מנעלים ברגליו, שזהו בדרך לעיכובא, כדקיי"ל באבל ומנודה כשהולכים בדרך נועלים את המנעל. הנה בענין המלך יש מדרגות במלוכה, כידוע אצל כל אומה ולשון.

יש מלך גדול שמושל ממשל רב ואינו תלוי בדעת העם, ויש שתלוי בדעת העם. ואצל ישראל עם קודש היו כל הדברים הללו מסומנים בהסכמת העם בעת המלוכה, בנוגע לענין הקדושה של כתר המלכות והסכמת ההשגחה שתחול עליו ע"י הסכמתם: על כן עלינו למצוא תוכן חילוק בשררות המלוכה בגללה במה תתחלק המדרגה הגבוהה מהמדרגה הנמוכה. ונראים הדברים שהדבר יצויר בהסכמת המלוכה בב'

אופנים. הא' הוא שהמלך יהיה הכלי שעליו תחול השפעה האלהית בהשגחה בראשונה, וממנו יורק על הכלל כולו: והב' הוא שהשפעה תחול על הכלל אלא שתשוב אל המלך מהכלל, כדי שיסדר הדברים ותחזור אל הכלל. וההבדל בין תואר ב' אלה המלכים הוא נודע כי שם עבד יאמר על מי שתלוי בזולתו לקבל ממנו, כענין כעיני עבדים אל יד אדוניהם. על כן המלך שהוא במדרגה כזאת שעיקר השפעה חל עליו וממנו אל הכלל ראוי להקרא בשם מלך. ונוסף על תואר המלוכה ראוי הוא להתאר בשם בן חורין.

אבל המלך שהשפעה מקבל הוא מהכלל, אע"פ ששם מלך נופל עליו מצד ההנהגה, מכל מקום הרי הוא ג"כ בשם עבד שהרי הוא מקבל מהם. וזהו שרצו למעט דיוקן מלוכת רחבעם, על כן בארו הזקנים את כונת העם לו במה שאמרו "אם היום תהיה עבד לעם הזה", ואם יתחיל אפילו במעלה הקטנה ויגביר חילים להנהיג את הציבור לשם שמים יוכל להתעלות במדרגות גדולות וגבוהות מאד. והנה ההפרש בין המלך שראוי להתאר בשם "מלך ובן חורין", אל המלך שראוי להתאר בשם "מלך ועבד": שהמתואר מלך ובן חורין הוא ראשון לקבלת השפעה, אבל המתואר מלך ועבד, שהוא שני לה שהרי בעיקרה אל העם, ומן העם תחול עליו ותשוב לו.

וההפרש בין ראשון לשני, איך לתארם! - בצדק נאמר, שהראשון לשפעה יומשל במעין, שהמעין הוא המקור, ואח"כ יתפשט מן המעין אל הנהר, ע"כ אמר דוד המע"ה "והרכבתם את שלמה בני על הפרדה", המורכבת מסוס וחמור, להורות עליו שהוא מלך ובן חורין (דרכיב על סוס - מלך, על חמור - בן חורין "והורדתם אותו אל גיחון" שהוא מעין לרמז על ראשיתו בשפעה כדחז"ל שאין מושחין את המלכים אלא על המעין).

והנה בת"ח המנהיג את הציבור הוא ודאי עבד אל הציבור, אע"פ שגם צד חירות יש בו, מ"מ ענין חירות שלו הוא מצומצם ומוגבל. והמופת - שהיפוי הוא דבר שהשכל יחיב, שאין ראוי לחכם לאבד עליו אפילו זמן מועט, ע"כ אמרו חז"ל דחיף רישיה ויציב (צ"ל וסליק ויתיב רביה, לא תמצא במי שמחיה עצמו עליה. וכיון שנכנס אל עול הציבור עליו להתנהג בהידור גדול, ודבר זה הוא שיעבוד ולחיצה על כח החירות אפילו מצד ההנהגה הפרטית שהוא בן חורין בה, ואין צריך לומר מצד הנהגת הציבור, וההלכות הדרושות לציבור, שהוא בהם עבד ממש. ע"כ דבורה שהיתה מעמידה דיינים לישראל כדברי התוס' בפ"ק דבב"ק היתה מסדרת להם הדרך הראוי להם, ואמרה לבי לחוקקי ישראל וגו' שיהיו רוכבי אתונות, פירוש אפילו הוראת החירות שלהם יהיה מוחלש, שע"ז רוכב אתונות שהם מין נקבה של חמור, ועל חמור בן חורין, והאתון תש כחה כנקבה, על רמז תשות כח החירות. וביארה במה יותש אצלם כח החירות? - בהנהגתם הפרטית - צחורות, בענין הקפידא על הנקיון וההידור שאין ראוי מצד עצמו, ומחויבים בה מצד עול הציבור וההנהגה. שיעור הפסוק יושבי על מדין הם רוכבי אתונות צחורות, גם הם הולכי על דרך - פירוש עבדים ממש מצד חלק ההנהגה, "שיחור" - שתשימו שיחתכם בב' הענינים.

ויבואר בזה דחז"ל בפ' במה מדליקין "ויבא יעקב שלם עיר שכם, ח"א שווקים תיקן להם, וח"א דמטבע תיקן להם, וח"א מרחצאות תיקן להם" וראוי להעיר מפני מה סופר על בחיר האבות דוקא אלו הענינים הגשמיים, ולמה הוא תלת, ולמה דוקא בשכסו אומנם מצינו שהאבות עמדו נגד הפירצה, במקום שראו ברוה"ק שקלקול עתיד (להיות) שם, לגודרו כדחז"ל" על הפסוק "וירדוף עד דן" וכיו"ב, ע"כ מצינו שבשכם נחלקה מלכות בית דוד ובזה חטאו ישראל שמאסו את מלכות בית דוד. ויסוד המיאוס היה, כי יסוד מלכות בית דוד היה דרך ע"פ התורה, והם רצו שיהיו מונהגים על פי מנהיג שיהיה עסוק הרבה בישובו של

עולם. והנה התביעות ששימו על ידם דופי במנהיג על פי התורה, אפשר בג' ענינים. הא', שסידור הדברים בענין הציבור והמשטר צריך נסיון, על כן ראוי לקחת איש עסקן בעסקים עולמיים; והב', הנקיון הוא דבר חביב ות"ח הוא פתא אוכמא והג' כי דרוש כסף לענין ההנהגה ודרוש לזה ידע בטיב משא ומתן שימצא מקור לכל זה. על כן תיקן יעקב שהיה איש תם יושב אוהלים בשכם - מקום מחלוקת זו אלו הג' דברים שונים: רחובות - שיהיו הבאים מסודרים, להורות על הסידור ומשטר, שת"ח העוסק בתורה לשמה נהנים ממנו עצה ותושיה, ומרחצאות להורות על הנקיון וההידור שיודע להלך בהידור כחק הנימוס, ומטבע - להורות שע"ז בידו ע"פ התורה המחכימת פתי, ונותנת חכמה לחכמים למצא מקור לכסף ולתקן גם ההנהגות הגשמיות בטוב. וכשהתלמיד חכם מקבל עליו עבודת הציבור על זה האופן, הרי הוא עובד את העם ומוחלין לו עוונותיו במילי דחסידותא שראוי לו בקצת מהם להפטר, כשהוא נוגע לרבים. על כן אע"פ שבתחילה לא קיבל רבי זירא וחשש בדבר הרבה, אח"כ כשראה יתרון הדרך והעול המוטל והעבדות שמכניע הלב, והכח שיש בזה לקבל מהציבור הקדושה שבהם, ע"כ 'אמצי להו נפשיה'.

רמזים וראשי תבות

קובץ ו

מג.

טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה. הדודאים נתנו ריח ר"ת נר"ה וזהו כי טוב סחרה שכר שכרתיך בדודאי בני ועמדו יששכר וזבולון עי"ז, שגם בעסקי עוה"ז שדומה ללילה אור לו ע"י מה שנותן לתך פיו של יששכר.

מד.

[בכ"י: אוה"ק ח"ב ש"ג] אע"פ שאין ללמוד סתרי תורה בלילה קודם חצות מ"מ אם נפשו עגומה והוא צריך לשמחה דוקא באור העליון של פנימיות התורה, נראה שיש להקל ומצוה נמי איכא. סוד ד' ליריאו ובריתו להודיעם, עיני תמיד אל ד' כי הוא יוציא מרשת רגלי, לילה נחלקת לשתי בחינות שהם כשני לילות לפני חצות ולאחר חצות ליל ולילה נוטריקון רגל"י גם ליל ראשון ילמוד כלומר חצות לילה הראשונה כשהוא לצאת מרשת המחשבות המאפילות את אור קדושת נשמתו.

ערה.

כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה, מצננין לו גיהנם, אינו רק הקלת העונש, כי מה יעשו למי שא"צ גיהנם כלל, כ"א הוא שכר עצום ונפלא מאד והרשעים טועמים ממנו מעט כדי לקבל על ידו כח לקבל עונשם. והיינו טיט היון, בתחילה וְהַלְבִּסוּף וי. אבל מי שקורא ק"ש, ומדקדק באותיותיה, משפיעים לו זה התענוג תמיד, והוא כעין תיקון עולם הגמור שלע"ל, שיהיה המחול לצדיקים בגיהנם שיתהפך לעדן. וערבה הוא יסוד הגיהנם הנה אחרית גוים ציה וערבה רע בה רע ופתח אחד במדבר והיה מדברה כעדן וערבתה כגן ד' וכששש של גיהנם מתהפך בכל עז גבורתו לחסד וצינון הוא דישון עדן, כמים קרים על נפש עיפה שמועה טובה מארץ מרחק.

א"ק ג קו

ההבדל בין דברי קדושה לדברים בטלים הוא רק יחושי, לפי השקפתנו המוגבלת. אפשר לה להשקפה שתתעלה עד כדי הכרה וציור פנימי של מקומן של כל הדברים, אל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך דבר שאין לו מקום. כשיגדל הכח של כבוד הבריות, כשהאל תהי בו לכל אדם ימצא את מקומו האמיתי בחיים, אז ימצאו ג"כ כל הדברים את מקומם, וכל הדברים הבטלים יתעלו, יצאו מכלל ארור, ויבאו לכלל ברוך. יסוד השית, מדתו של יצחק, העומדת למעלה גם ממדריגת שי"ר, שהוא יסוד התגלות קדושת ישראל, שי"ר אל, שכ"ל, יכולית, רצו"ן, שהוא למעלה מזמ"ר, החובק רק את ההמשכות של השיר, ולא את עוצם מקוריותו, במקום שכל בא זכרו"ן, במקום יכולת באה מחשבה, במקום רצון אדיר, הממלא אור השכל והיכולת המוחלטת, בא רצון קלוש, שהוא מתחיה רק מהשפעת הזכרון של העבר, והציור לחשוב ע"ד אידיאלי היכולת בתשות כח, באפס כל גבורה, להגשימם, להוציאם אל הפועל. אבל גם הרצון הוא רק סעיף קטן מעץ החיים כולו, והעתיד הולך לקראת התהוות החיים בשלימותם, בהתעלות כל החול אל הקודש, כל הבטל אל הנשגב והמרומם מאד. עכשיו תורה נתתי לכם, לעתיד לבא חיים אני נותן לכם. זהו יסוד שי"ח, שכל, יכולת, חיים, מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי. אבל ההדרכה אל מעלה רוממה זו, היא בנצירת הדרך המכשיר, המבדיל בין הטוב ובין הרע, שהוא מרומם ומשגב את האור החי השבוי במעמק הרע, ומשלב הכל אל הטוב. מכל אורח רע כלאיתי רגלי למען אשמור חוקיך, ומפקודיך לא סרתי כי אתה הורותני.

רשימות

הרעיון הבהיר של המחשבה הזכה, משהו את הפשוט והגלוי, להעמוקוֹחֶחֶבוּי, והדברים הטבעיים עם מה שלמעלה מהטבע, בעולם וכן באדם, בשכל ובמוסר. המוסר הטבעי יוכל להשתלשל מאותו האור של הרשימו, והוא אור ישר, ומ"מ הוא חול לגבי הקודש. קובץ א שלא

הרעיון הפילוסופי של המניעות המוכרחות, שאין לתאר בהן יכולת אלהית, בא מיסוד הרשימו, שהיא תכונת ההויה בתור הכנתה הראשית ממקור המקורות הראשי, שמפני גדלו ותפארתו, אינינו יכול להתגלות בעולם כ"א בתור כח גלמי והכנה חמרית, בצורה מוכרחת להכרחיותה, היא הארת הצל של חיוב המציאות. קובץ ח קנה

מצד שורש השרשים, אור אין סוף במילואו, אין מקום לשום נמנע, אפילו אותן הנמנעות המוחלטות הבנויות על יסודי חוקי הזמן והמקום, כמו התהפכות עבר לעתיד וחלק לכל או גם עבר קודם לעתיד, וחלק גדול מהכל, קו אלכסון של מרובע שוה או קצר מקו הישר, כל אלה הן מניעות מוכרחות רק בחוג הזמן והמקום שהם מכוננים בכוונות של מצרי הגבלה של הרשימו שהתגלתה רק אחרי העלמת אור אין סוף מכל אותו השטח, כלומר אותו הסיגול העתיד שכללי כללים של הכשרות עולמים בו עלולים להיות מכוללים ובנויים. כשמתעלים ממעל לראשית ואחרית, ממעל לזמן ומקום, אין מניעה, אמנם אין גם שפה ולשון, דיבור והגיון שאלה וערך, ע"כ אפילו זאת המניעה המוחלטת של הוות אלוה כמותו או חדלון הויית עצמו, אינם דברים של מבטא כלל, כי אין למעלה מכל הערך שממנו לקוח כל אוצר הביטוי הרוחני שלנו שום תיאור, לא למציאות ולא לחדלון, לא לערך ולא לדימוי, לא לשיווי ולא לבלתי שיווי. אמנם עדים אנו שכל האי אפשרות התאוריתִּהזאת, היא רק מפני החוזק והעוצם, מפני הישות העליונה מכל ישות מתוארה או בלתי מתוארה. והראיה שרק אחרי החלשות רבות, אחרי העלמים מרובים וצמצומים עצומים

ומרובבים מותחלים הם הערכים להגלות, הערכים של בלתי ערך בתחילה, אין ערוך אליך, ואח"כ הערכים הממשילים ומשויים בדמיונות ומשלים בכחן של נביאים הגדול לדמות צורה ליוצרה ביסוד הרשימו מקום התווה העשוי, האין הנוצר, האפס הנברא, והבוהו הנאצל, שם הוכן יסוד המניעה המגבילה של הנמנעות שיצאו ונתגלו לפנינו בצורות הנמנעות ההנדסיות המספריות והגיאומטריות היסודיות. והנשמה המחיה אותם היא רוח אלהים חיים בגבורת קודש קדשים, ממעל לכל הופעת הכשרת עולמי עולמים, כי הוא אמר ויהי וצוה ונבראו, חי עולמים, טהור עינים. לפי עוצם הטוהר המתגלה בעולם, מתגלה הדר היכולת המתנוצץ ממקור החיים העליונים, מגדולת הגבורה האיןסופית המעוטרה בזיו השלמות, של כל אור ויפעה, של כל קודש קדשי קדשים וחמדת עדני עדנים, של כל רוממות אידיאלי אידיאליים ופארי מגמות רמות ונשאות המתנשא מימות עולם. נמצא בשורש הכל, מעולם, ממעל לכל עולמים, הכל כבר עשוי בנוי ומשוכלל. וזהו יסוד היכולת הבלתי מוגבלת הנותנת קיום ועמדה לכל יש והמבטיחה את התקומה הנצחית, לעצת עליון, עצת ד' היא תקום. וכאשר הנמנעות המוחלטות גם הן הוחקו ונעשו, הננו מתיחסים אליהם ביחס הראוי לכבוד של מעשי ד' יוצר כל, ומכניסים אנו אותן בתוך האריגה הכללית של מחשבות הקודש. מיסוד הנמנעות הוחק הטבע הרוחני והגשמי עם כל חוקיו, מסיבותיו ועלילותיו, והננו מקשרים בזה את השמים ואת הארץ, את הגויה והרוח, את הרעיון והמפעל, את הדליגה והאיטיות, את ההתפתחות והפתאומיות, באגודה מחוטבה. ומראשית ועד אחרית, אור בהיר זרוח, אור קודש זרוע, והנס והטבע מאוחדים. ורוח ד' זרחה על הרמב"ם בהקימו את יסוד האמונה מאוגד עם שורש החידוש הגמור והמוחלט, ועם זה את הדרך של המדע המוביל אל ההכרה האלהית על יסוד הקדמות, שהוא יסוד נופל תיכף בהזרחת אור האמונה, הבא ומופיע מיד אחרי ההברקה המדעית המקפת. אמנם הקדמות השפלה העכורה היונית אינה כ"א דמיון חלש וכוזב, המאוגד עם הכסל והרשע הבהמי החיצוני, המתגבר על האדם הילד ההולך ותר אחרי עיניו, ואין מכניסים מי רגלים בעזרה. אבל בשורש שרשו, שמשם יש נטית השכל בהתבודדותו אליו, הוא נובע מהמציאות המוחלטת העליונה מכל, הבלתי מותנה, הבלתי סופית, השוללת כל שלילות ומצרים, ומעדרתכל העדרים. ורק כדי להכין תבל מתואר ומוגבל, שהשלילה עם החיוב פועלים פעולתם בקרבן, ועושים את תפקידם לשכלולו, קדם ההעדר העשוי, הצמצום המתווה את הרשימה הקדומה, שנתן יסוד החידוש בגילוי, והכין את העולם המתואר שהוא כלי לקבלת אור חיי האמונה שפעת החידוש כבוד ד' שמו וזכר קדשו שם שם ד' צבאות אדון כל הארץ הזורח בארון עוזו יושב הכרובים הופיעה. והמהלך העליון הזה מקדש את הטבע כולו ומכשיר את החיים לאור הנסים וכל הנפלאות כולם, מאחד את העולמים הנצחיים עם הזמניים, ומקדש את חיי הארץ בקדושת חיי שמים, מחבר את העדנים העליונים והתחתונים גניהם ונהרותיהם, עציהם ופרים וכל טובם וכל עבודתם ושמירתם, ומגלה אורו של משיח הקדום לעולם. ואתה בית לחם אפרתה, צעיר להיות באלפי יהודה, ממך לי יצא להיות מושל בישראל ומוצאותיו מקדם מימי עולם. לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל. ועמד ורעה בעז ד', בגאון שם ד' אלהיו וישבו, כי עתה יגדל עד אפסי ארץ. והיה זה שלום אשור כי יבא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו, והקימונו עליו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם. ורעו את ארץ אשור בחרב ואת ארץ נמרוד בפתחיה, והציל מאשור כי יבא בארצנו, וכי ידרוך בגבולנו והיה שארית יעקב, בקרב עמים רבים, כטל מאת ד', כרביבים עלי עשב, אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. קובץ ז מא

שכחה

אוה"ק קי"ח

בכל זמן, ובכל יום שעה ורגע, יכולים להבחין את חלקי ההרכבות שהכח הנשמתי שלנו עושה עד שהוא מתרומם אל הרעיון האלהי הקדוש בטהרתו והם הם השמות הרבים והשונים בהסתעפות רזי עולם ואוצרות החיים שלהם שהעבודה התמימה והמאירה בונה עליהם תמיד את מגדליה רמי הערך הבנויים לתפיות. כי צדיק ד' צדקות אהב ישר יחזו פנימו, יום שעה רגע. והארה זו של יחוד השמות תמיד מביאה ברכת השלום מפני שמבטלת את הריב בשרשו והחלקים כולם מתאחדים באיחוד מקורי וס"ת גימ' רי"ב והשלום המכליל את כל המחשבות הפזורות לרעיון נשגב ועשיר אחד נורא בהודו ומלא חיים עזיזים בתכנו הוא שומר את התורה מכל שכחה נגד הרי"ב המפרר את כל דבר לחלקים ומשכח חסד לאומים עכבר רשיעי דקריין לחב[ר]יהון ואכלין וגייצי גלימי.

קובץ א תתטו

כשהשכחה מתגברת האותיות המחשבים מתפזרות ואינן חוזרות לקיבוצם הכללי כ"א ע"י ההארה הרוחנית המחזרת את הזכרון למכונו. וכשם שהדבר נוהג ביחידים, כן הוא נוהג בציבור, באומה בכללה. שינויי הדיעות והשאיפות המרובות, כשהן בכלי אחד, מאירים הם זא"ז וכשיש איזה מיעוט אור וקלקול יסודי, השכחה מתגברת, וכל אחד איננו תופס כ"א את חלקו, ומביט בזעף על של חבירו והריב מתחולל. וזאת היא עבודת הקודש של ת"ח להרבות שלום בעולם להשיב את הזכרון הכללי על כנו ממקורו הרוחני לקבץ את כל הפזורים ולאסוף את כל הנדחים לעשותם חטיבה אחת בעולם כמו שהם באמת בעיקר יסודם שורק כולו זרע אמת.

קובץ א רצב

ההבנה, כשהיא מתעלה, היא מחוללת את הזכרון. ההתעלות הרוחנית מנצחת היא את הזמן, וממילא אין השכחה, שכל כחה היא פעולת הזמן, שולטת. ההנחה האפלטונית שכל הלימודים הנם רק עניני הזכרה, היא באמת קרובה לאורחא דמהימנותא. וכל מי שיודע שם של מ"ב, ומשמרו בטהרה, תלמודו מתקיים בידו. וע"י עילוי רוחני זה תכונת השליטה מתגלה בנפש, ואימתו מוטלת על הבריות.

קובץ א תשיח

כל מה שנטיית הקודש הולכת ומתרבה באדם אחדות הרעיון ואיחוד כל הכחות כולם מתחזקים בו וע"י האחדות יש קישור עצום לכל מחשבה שבאוצר רוחו אל כלל המחשבות כולן ואין השכחה שולטת בו ובריוחוק משאיפת הקדושה מתפזרים הרעיונות והכחות וממילא כל מחשבה מטשטשת אחת את חברתה ודוחה אותה והשכחה מתגברת. ובמחייית עמלק יתבטל כח השכחה מן העולם מחה תמחה את זכר עמלק אז לא תשכח כי בהיות השם שלם והכסא שלם הכל הוא אחדות מקושרת בתכלית והזכרון ואור הדעת הצלול מאיר בכל טובו וזהרירותו ואין מקום לשום תשות כח כי ימין ד' רוממה ועושה חיל באחדות כל המחשבות הכלולות בכ"ד ספרי תורה עם כל הכחות החיוניות שלעומתן ושמתי כ"ד כ"ד שמשותף ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך.

קובץ ה

היופי שאין עמו חכמה הוא יסוד השכחה. וכל מציאות החידוש התדירי, והרעננות, שביופי ובשירה, היא

תלויה ביסוד השכחה שבה, שהיא משום כך מתחדשת בכל עת בחבתה. וכך הוא ביסוד היופי העולמי שנאזר מגבורה וצמצומים. אילת השחר, וכל יסוד תחייתו, הוא מאור הדעת שיסודו הוא הזכרון. הרשמים כולם מתאחדים ומתבססים יחד באין ציור של שכחה, אין שכחה לפני כסא כבודך. השפלת האדם בעומק נפשיותו בתוך הטבעיות, תוכל לפתח בו חוש היופי, אבל זהו היופי המגושם שיסודו הוא השכחה מצד עצמו, ואינינו יונק מיסוד הזכרון כלל, והוא בא לבור שאון, טיט היום, לבורות נשברים אשר לא יכילו המים, שמוכרח הכל להיות נהפך לרועץ, לרעל ומרורת פתנים. השלום עצמו, כשבא מתוך הכרתו החיצונית, הוא רק הכרה של יופי שאין בה אלא שטחיות לבד, ועלולה היא דוקא מפני הטוב העצור בה להטעות את כל הבריות לכווץ של שאיפה, ונעשה בזה קציצה מוכרתת בעומק גידול הנשמות. ההרמה אל הרזים האין סופיים, נוטלת לפעמים את חיצוניות הקישור של היופי מן האדם, שחורות כעורב, אבל הם מבססים את אוצר החיים כולו, יסוד הזכרון, שכל הדעת וכל התפארת האידיאלי, שכל נוי, יופי וסדר, כל אמת ושלום נובע ממנו. אויר מגדל משכח, תשוקת השלום השטחית עלולה היא לצמצם את רוח האדם לגשמו ולעצור לגמרי את פתוחו הפצת האדם פילוגיו, חילוקי לשונותיו, דיעותיו, ארצותיו, מזגיו, ואופיי, היא מעמיקה את החפץ לטפס לעליה. והעליה ארוכה היא, ונעשית בכמה מהדורות. בתולדות האדם הנפלאות, מחשבות מגדליות מתחדשות בכמה תקופות, ומהם יוצאים ניפוצים חדשים. אבל סוף כל סוף אין הקב"ה מקפח שכר כל בריאה אפילו שכר שיחה נאה, והרושם של הטוב הרפוי השטחי, עולה ופורח, ומתוך אחדות קלושה שאין בה כ"א קשר של רשעים, יוצא אור האחוה הרוממה ומתוך שפה בלולה, אור של שפה ברורה, לקרא כולם בשם ד'. ורושם אויר המגדל המשכח מתהפך לאושר ע"י בלילת הלשונות במחשבות חדשות ורחבות בעל [כן בכ"י] אתי [לא ברור בכ"י] ודריש להו באר היטב בשבעים לשון והשכחה בעצמה חוזרת לפעלה בשכחת תלמודא בבליה ע"י שאיבת אוירא דא"י בעוצם טהרתו, כי בושתי עלומך תשכחי.

אוה"א

האמונה ביסודה התחתיתי היא בעלת התכונה של היופי שאין בה יסוד הזכרון והשכחה השרויה בה מאחוריה היא מעברת את הרישום של העבר ראשון ראשון, ומצמיח מיד צורה חדשה וצריכה בשביל כך פרנסה תדירית של מעשים, של רגשות, של ציורים ומחשבות "חדשים לבקרים רבה אמונתך". אבל ביסודה הראשי העליון אין כל שכחה לפני, ממקור החכמה, ממקור הקודש הקיים לעד היא נובעת. וכפי רוב המעשה והזיכוכ של האמונה בערכה התחתיתי, באים אליה קוים וזיקים מאירים רבים מיסוד האמונה העליונה הרחבה והמלאה עושר אין סוף, עד שתתרוה עונג כ"כ, ומשתלמת בצורתה העליונה בכל צדדיה, עד שאין שום שכחה שולטת בה עוד והתמצית של תוכן השכחה שעבר עליה פועל עליה רק שהריווי של העונג אשר לחידוש תדירי המתעלה בכל עת, נשאר בה, והרי היא בכל יום בכל עת בכל שעה ובכל רגע כחדשה בחבה יתירה מה ידידות מנוחתך ד' צבאות, נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ד', לבי ובשרי ירננו אל אל חי.

שפה ולשון

אורות ישראל פרק ז י.

כשם שהאידיאה הנפשית האישית מתגלה בצורת הגויה בחיטובהוצביונותיה הפרטיים, כן מתגלה

האידיאה הכללית של האומה דוקא בכל פרטי אוצרותיה, באמונתה, בחכמתה, בשפתה, בארצה, בתקותה, ובכל מנהגיה. ואלה בעצמם הנם הגורמים היותר גדולים לתן לה אומץ וחיים, כל מה שהם מתחבבים ונעשים יותר מורגלים בחפץ לב בדרכי החיים.

יא.

השפה, מתוך שהיא נובעת מרוח האומה, פועלת היא להטביע יפה את חותם האומה ע"י התגברותה ושלטונה בחיים ובספרות. שכך היא המדה, שהענפים מגבירים הם בהתגדלם את כח שרשם וגזעם, בהזיקם אותו לפעול ולהשפיע בהם חיים ולח. מזה אנו דנים על כל מה שהוא מושפע מרוח האומה הכללית, שכל מה שהוא יותר מתפשט הוא יותר מקים את יסוד האומה ומחזק את עצמותה, עד אשר בנקל הננו באים אל יחש התורה והתענפותה לישראל. כל פרטי תולדותיה של תורה, הקרובים והרחוקים, המעשיים והעיוניים, מרוח אלהים של האומה נוצרו ונתהוו, כמו שעל ידה נתגלו הנבואה וכל ההתגליות היותר עליוניות וכל פרי הרעיון היותר מתדקדק ומתזער, כל זה תלוי במדרגותיה של כנסת ישראל בגילוי רוחה ופריה. על כן אמוצה וקיומה, רענותה והתגברות המשכת חייה והתאדרותה, תלויים הם ביסוד התגדלות ענפיה אלה. הרעיון הפנימי הוא יותר שייך עוד לרוח האומה מהשפה. ואם אנו בפה מלא מודים שפעולת השפה, מתוך שהיא נשאבת מרוח האומה, הולכת ופועלת על הרוח עצמו שהוא מחוללה, לחזקו, קל וחומר שפרי הרוח היותר פנימי, שהם הרעיונות, ההגיונות, המעשים והדעות, שהתחיה הלאומית ממשיכה ומגדילה את הוקרתם ושמירתם.

יב.

כל לשון נובע מהשקפה מיוחדת על המציאות. השקפה של קודש על המציאות כולה היא ההשקפה הישראלית, וזאת ההשקפה המיוחדת חוללה את הלשון העברית, שהיא באמת השפה הקדושה. הריחוק מההשקפה הקדושה נוטל את זיו השפה, ואע"פ שיטיפו הטפות רבות לחבב אותה, מפני כמה טעמים, שנראים גוונים, מ"מ בתוך המגמה של החיים, הפונים אחור למגמת ההשקפה המלאה קודש, מסתתרת שם שנואה לרוח השפה, המלא את כל מהותה. על כן השפה תהיה ברורה רק באותה המדה שיקרא בעולם בשם ד'. הטעמים הפרטיים על קדושת השפה מתקבלים הם, אבל כולם אינם כי אם צירופים אל הכלל, שהוא תכונת השקפת עולמה בכללה.

חזון הגאולה, דף רעב).

גדוד יקר, מגיני השפה! עוסקים אתם, במסירות לב נאמנה, בחלק רשום של החזרת עטרת ישראל ליושנה. שפת קדשנו שנשתכחה מפיות רבבותינו, הנכם הולכים ועמלים להשיבה בפי גדולינו וקטנינו. ישר כחכם ותחזקנה ידיכם בעבודה הקודש הזאת, של השבת שפת קדשנו בדיבור החי השקולה כישיבת ארץ ישראל הקבועה לחיי עולם (ספרי, האזינו, לב קטע מג). בטוח אני בכם שלא תשכחו את הכלל הגדול מכללי התורה: "כי כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא". יסודות רבים וערכים גדולים, שהם הם עיקרי מהותנו ונושאי תחייתנו ותקוותנו בעבר ובעתיד, נשתכחו לצערנו הגדול מחיי חלקים ידועים בדור בנינו. ואתם גדוד חלוץ חמוש ברוח נכון, לכו בכחכם זה, והתאמצו גם אתם לעבוד, יחר עם הגנת השפה, בהחזרת כל עטרונינו ליושנם, היו בעצמכם למופת, למען דעת כי השאיפה לתחיית השפה, אינה שאיפה בודדת, שלקחה לה רק ענף אחד מעץ חיינו, כי אם היה

תהיה לשאיפה כוללת רבת אונים, ורבת תוצאות על כל שדרותינו בארץ התחיה ותקות העולמים, ובתפוצות הגולה המצפה להושע, להשיב לנו על ידי תחיית שפת קדשנו ובכחה את כל חיינו העצמיים, את כל משמרת התורה והמצוה, אשר בהם קנתה שפתנו הקדושה, את כל כוחה ואת כל ערכה הנצחי בישראל ובעולם. חזקו ואמצו אחים חביבים, והמשיכו מפעלים חיים, טבעות רבות ערך; להשלשלת הגדולה והקדושה, אשר חזו נביאינו, בתעודת בנין ארצנו, ושיבת שבותנו: "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ד'".

שפינוזה

השיטה השפינוזיסטית עם סיגיה יחד היא הפוכה לגמרי מאורן של ישראל. על כן היתה יד ד' בהרגשה של הרבנים הצדיקים באמשטרדם להרחיקו מישראל. היא חוללה את העת החדשה עם כל רעותיה ובכלל האנטישמיות, עד ששפינוזה וביסמרק הם דוגמת בלעם והמן. אם לא הורחק היה מתערב עם כלל ישראל והיה מחבר חיבורים עיקרים והיו מתקבלים כערך המורה נבוכים הכוזרי וכיו"ב. ובודאי עם זה היה מחבר איזה חידושים תורניים בהלכות או בהגדות כפי כשרונו והיו גורמים להתקבלות דעותיו באלהות והיו חלילה גורמים לפוצץ את יסודם של שונאי ישראל. אלא שהיו מתגלות התולדות בימים הבאים ובנסיבות רבות. אמנם מתוך שהיה עם כל זה מזרע ישראל על כן יש בפנימיות שלו עיקר יסודי שאחר צירוף מרובה הוא נכנס אל המחנה. המתחיל לצרפו היה הרמבמ"ן אבל הבעש"ט צרפו בלא ידיעה את מי הוא מצרף מפני שלא היה לו צורך למקורו, כי הוא שאב את הידיעה ממקורה הפנימי וצרפה, ועדיין לא נגמר העיבוד, והולך הוא ונגמר, וכשיגמר הענין לגמרי, יהיה יוצא מכלל ארור ויבוא לכלל ברוך.

תפילה

התפילה היא האידיאל של כל עולמים. כל ההווה כולה למקור חייה היא עורגת, כל צמח, וכל שיח, כל גרגר חול, וכל רגב אדמה, כל אשר בו חיים נגלים, וכל אשר בו חיים כמוסים, כל קטני היצירה, וכל גדוליה, שחקי מעל, ושרפי קודש, כל הפרטיות שביש, וכל כללותו, הכל הומה שואף עורג ושוקק, לחמדת שלמות מקורו העליון, החי הקדוש הטהור והכביר. והאדם סופג את כל השקיקות הללו בכל עת ובכל שעה, והוא מתרומם ומתעלה בתשוקות קדשו, ובא תור הגילוי, לתשוקות רוממות אל אלה בתפילה, המכה גלי אורה, היוצאת בחופש עזה, בהגיון שיח קדשה, למרחבי אל. מרומם הוא האדם בתפילה את כל היצור, מאחד הוא עמו את כל היש, מעלה את הכל, מרומם את הכל, למקור הברכה, למקור החיים. א"ק ג

..

כמו שבאיש הפרטי המסיר אזנו משמע תורה גם תפילתו תועבה, כן הוא בכלל העולם. לפי אותה המדה שהעילוי של התורה חסר לו, לפי ערכו מתעבת אצלו התפילה. ואי אפשר להחזיר להתפילה את זיוה וכבודה, כ"א ע"י הרמת קרן התורה בצדה העליון, שאז יושקטו כל השאלות הסוערות, שהם מסתערות תמיד על התוכן של התפילה ועל מושג העבודה האלהית בכלל, וממילא תשוב הטבעיות הנשמטית, המבקשת לה את טל החיים של התפילה, לאיתן מעמדה.

התפילה פועלת אמוץ הרצון וחלישות הרצון. כלומר, אמוץ הרצון הטוב, המוסרי הקדוש, וחלישות הרצון

הפראי, הרע. למטרת חלישות הרצון אין צריך כל-כך הרמת התכונה הנפשית. ההכרה שהמוסר הוא נשחת אצלו, שהאדם מרגיש בעצמו, מסבבת לו יגון פנימי, ונפשו נפולה בקרבו. וכשהוא מתנפל בתפילתו, הרצון של הרע נחלש, ועושה את פעולתו לטובה גם אחרי הנפילה בשוק החיים. לא כן הוא עם אמוץ הרצון. ההכרה בטוב וההתעוררות להגבירו צריכות הארת רוח גדולה. ולפעמים על ידי מה שהאדם קובל תמיד על נפשו וחושד את עצמו בפריעת מוסר הוא מחזק את כל נטיה של אמוץ לרעה ומזקת. וצריך על זה חשבון ברור והארת גבורה, שידע את הצד הטוב שבקרבו, שתעודתו הוא שיתרומם על ידי התפילה ויוסיף אומץ.

עיקר הסרת הלב מן התפילה, המצויה בדור זה, הוא מפני שנקודת החיים של כנסת ישראל נתגברה וחפץ הטוב הכללי נתאמץ בקרבה. התפילה היא כרוכה תמיד עם הרעיון העתיק שהצד השלילי של החלשת הרצון גובר עליה, ועל-כן אין הדור מוצא בקרבו את גבורתה ויפיה. לגלות אנו צריכים את הצד של האור, את אותו הצד שגנוז שם חפץ הטוב, ולכרוך את התפילה עם הרעיון של הגברת הרצון, אז ינהרו רבים אל התפילה, וממילא תבא גם כן המטרה של החלשתו של הרצון המכוער.

..

בריאות הגוף הוא בכלל תיקון העשיה, לעומת "יפנה" המוקדם לתפילה. כשעובר זמן רב, ומפני קלקולי טעמים אין אדם שם לבו לתיקון הגופים והם מתדלדלים, נעשה פגם גדול בצורך התפילה ובאפשרותה בעולם, ונוצר כח מתנגד לעצמות התפילה והמחשבות והרגשות המתיחסות לה. עד שהמשקל ישוב, וערכי הגוף יוכרו בחשיבותם, והבריאות תשוב למכונה בכללות האומה והעולם. ואז חוזר הצורך הרוחני והמעשי של התפילה להולד, ביחד עם צורך של רינה ותהילה, דוגמת ההלל הנאמר דוקא על כרס מלאה. ובאים מזה לעבודה הרוחנית העליונה של התפילה הקודמת לכל ענין גופני, השוללת את ההשלכה אחרי הגו את הקודש-העליון הנושא עליו את שם ד' ואות יחודו, המבוטא ב"ואותי השלכת אחרי גיוד". קובץ א תשנ"ג.

המעמד הרוחני של רוב בני אדם רחוק הוא כל כך מהתוכן הפנימי של התורה והאמונה האלהית, וממילא מהרעיונות המובעים בתורה ובתפילות וממוצרים במצוות המעשיות, עד שרק אחת משתי אלה יוכל לקשר אותם אל זה הגובה: או הכרה פנימית בעומק האמונה הנשמית של האדם ושל כנסת ישראל לפרטיה, עד שלמרות מה שהחיצוניות היא כל כך שפלה ומגושמה, עולה על כל, עריגה עילאה בלתי פוסקת למה שהוא רם על כל רמים; או סמיות המונית, שאינה מכירה את הריחוק של תכונת עצמיותה המתגלה, מהאורה העליונה המתבטאת ומתבקשת בקשר האמונה והיהדות בכלל ובפרט. בעת אשר תיפקחנה העינים לראות את הריחוק, יחרד כל המחנה מנפילה חצופה ואיומה. אבל התשובה כבר מוכנת היא אז, לבוא אל הצד העליון שבקישור הקדושה, דהיינו ההכרה היחוסית מצד הסגולי הפנימי. אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בד', מגן עזרך ואשר חרב גאותך, וייכחשו אויביך לך, ואתה על במותימו תדרוך. ערפלי טוהר עה

תפילות פסולות

כשהדעות הן מגושמות, מפני מיעוט ההסתכלות הכללית, מתגשמת העבודה והתפילה, והרעיונות המתדבקים עמן מטמטמים הם הלב, עד אשר הדבר מביא שבעלי שכל ימאסו בעבודה. וזהו חטא חילול השם הנורא ואיום מאד. התפילה כל זמן שהיא אינה מובנת כלל, כי-אם מורגשת, הרי היא טובה ורצויה, אבל כיון שהבנה מתחלת, צריכה שתהיה הבנה ברורה, וכיון שהיא הבנה מטושטשת, משפלת היא את

הנפש, ומחלשת גם-כן את כח הגוף, ומביאה גם-כן לידי כאב לב כחך לעיון תפילה. אמנם העיון הטוב והבהיר שבתפילה מביא לידי ההבנה.

התפילה, כמה מגוחכת היא לפי ההבנה ההמונית. מתפלל האדם אל האלהים האדיר על הכל. והוא פועל אצלו את המבוקש שלו, מתפעל הוא האלהים מדבוריו של האדם ומתעורר וממלא את חפצו אחרי שיכבד עליו בבקשותיו. היש לך חרוף וגדוף, חשכה ושקרות גדולים מזה? והיש, איפוא, להתפלל אם העומדים במעמד תרבותי ורואים את עצמם בתור משכילים וכנים, שהם מואסים את התפילה?

התפילה כשהיא מתגשמת היא מתהפכת לפלסטר, לזוהמת עבודה זרה. הוא קורא לאלהים שהוא מציירו איתן, קשה, תקיף ושלטי, נצחן ורודף כבוד ומשמעת של עבדות כפופה מנתינו-עבדיו. והוא דוקא עלול להיות מרוצה על ידי שיבקשו ממנו בבקשות ובתחנונים משיפולי נפש, אז משתנה הוא מחפצו העז וממלא את המבוקש, והמבוקש איננו אצילי כ"א פשוט חפץ גס של צורך נאה או מכוער. תפילה זו פסולה היא, שכורה ואילית, חסרה היא העצמיות התוכית של מהות התפילה, ותחשב לחטאה לתיפלה.

התפילות הפסולות, שלא בכונה, או בכונה פסולה, הרי הן פוגמות את כסא הכבוד שאוצר הנשמות שמה אחוז. הרעיון והרגש האלהי בטהרתו מוסיף הוא זיקוק אל העולם, המוסר מתרחב, הטהרה הרעיונית מתאדרת, והרצון להתרומם לטוב עליון מתגדל. אבל התפילות הפסולות מחוקקות בתוך ציורי הקודש ציורים מטושטשים, והמחשבה של קודש ואמונה נפגמת. פועלת היא על החיים ההיפוך ממה שהאורה האלהית צריכה לפעול, ומאבדת את הנועם של האורה אשר לקדושה, ושם שמים מתחלל. ועל ידי האחיזה הרוחנית שהנשמות אחוזות אלו באלו, והאריגה הרוחנית בכללותה, שהיא כים אור גדול שגליו דוחים ומביאים זה את זה לידי פעולה וזעזוע, היא מתבלבלת, והחיים האציליים הולכים ונכשלים, ויסוד התפילה העומד ברומו של עולם הולך ומזדלזל, ובני אדם צועקים ואינם נענים. עד אשר יופיע אור גדול שישים את המחשכים לנגוהות, "ומאופל ומחשך עיני עורים תראינה".

הטבעיות של האמונה, של עריגת הקודש, של החשק הפנימי של הדבקות האלהית, ומשך המוסר והדעת הנמשכים עמה, היא מתגברת ע"י התפילה. אבל הרצון הטבעי אפילו אותו שמתגעגע לתוכני קודש ולענינים אלהיים, יכולים כל סיגי הטבע להתדבק בו. אמת הדבר שביסוד הרצון הטבעי שבקדושה גנוז הוא אור חיים גדול ועצום מאד, כלל גדול הכולל הכל, וע"כ שקולה היא תפילה מסיבה זו ככל התורה כולה. אבל כל הכללות עם כל האומץ והיסודיות שיש באופי הרצוני הטבעי הזה עם כל שיגובו, דינו ככל כח טבעי שיוכלו סיגיו להתערב בו להמשיכם אחריהם לקלקלו ולתעבו. לזאת הכרח הוא לצרף את התורה אל התפילה. התורה והחכמה הן הן המזקקות ומצרפות את הרצון מעדנות את תוכן הקודש שלו ומטהרות אותו מכל סיגיו ו"מסיר אזנו משמע תורה גם תפילתו תועבה". ועם הקשבתה של תורה עולה התפילה ברום מעלה, "דברים העומדים ברומו של עולם". א"א.

הריליגיוזיות הטבעית בתכונתה הפנימית התחתיתית יש בה עירוב של שמרים מזהמת עבודה זרה. היא פועלת על האדם בדמיונותיה ובנטייתיה פעולה של ערבוביה של חושך ואור בלא הבדלה. מובדלת נעשית היא מן הרע רק בבאה לכלל החקקת חובה ומוסר, וכאשר היא מתרוממת עד למדה מעשית שלטת, כשחוזרת אח"כ לתוך הנפש להרחיב ממשלתה הפנימית, אז כבר מקבלת היא (את) הצביון הטבעי הטהור

שלה של נטיה אמונית קדושה, שהיא רק מרוממת ולא משפלת, מקדשת ולא מטמאה. ורוח מעלתו של הזיקוק של אותה התכונה, שמחוייבת היא להשתרג על כל הנפשויות הפנימיות של האדם וכל היצור, - כי הכל עורג והומה למקור כל החיים, הכל אומר שירה, - הוא באור ההתגלות האלהית החקוקה ברצון של חקים ומשפטים, תורת-חיים ומשפטים צדיקים. שכשהטבעיות האמוניות מתנשאה אל הרוממות המעשית האלהית, החיובית, מתנערת מכל אבקה ואפרה ומתהווה חטיבה טהורה וקדושה, ראויה למלכות עולמים, ואח"כ שבה היא למעמקי כל נפשות, בעריגה עליונה "כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים". אבל כל אותה הריליגיוזיות הפרודה מזיקוק תורתי ממשלתי אלהי, היא טובעת עמוק במצולות הטבע החשוך של ההזיה והרשעה העכורה, "מסיר אזנו משמע תורה גם תפילתו תועבה". ובקשר התפילה עם החסד של תורת חסד, "ברוך אלהים אשר לא הסיר תפילתו וחסדו מאתי" - אותה הנקודה הגולה וסורה במעונות תחתיות היא העולה למעלה למעלה, בהפרדה מכל סיגיה, חוזרת להתגלות ביקר תפארתה, באור תורה הקודמת לכל עולמים, מתעטרת היא בראשי כל חכמה וכל מוסר, כל יסודי תבל, מגלה היא את הודה והדרה, כאשר היתה מראש מקדם, "בטרם הרים הטבעו לפני גבעות חוללתי", "ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל עת משחקת בתבל ארצו ושעשועי את בני אדם", "אני אהבי אהב ומשחרי ימצאוני, עושר וכבוד אתי הון עתק וצדקה". א"א.

התפילה היא ההבעה של האמונה הטבעית, כשהיא ממלאה את הנשמה, הרי היא הולכת ומפרה כנחל הנובע, בורא ניב שפתים לרחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו, אם עשו שפתותיו של אדם תנובה מבושר הוא שתפילתו נשמעת, כשבאה התפילה אחרי השובע הטבעי, ועושר האמונה בכל מילוייה, אין בה עמל ויגיעה, ולא עצבון וקדרות כ"א נחת רוח וחדוה פנימית, ההולכת ומתנשאת למרום השמחה והעונג, ומשכחת כל צעקה וכל יגון ואנחה. אמנם ככל יצירה טבעית צריכה התפילה עבוד וניקיון, וזאת היא עומק התכונה של יחשה של תורה אל התפילה, ויחש הערך המוסרי המעשי והמדותי של המתפלל אל תפילתו, מצד עצמות ערכה, ומצד היצירה של התקבלותה, והתמלאותה. א"א.

התפילה כשהיא נעזבת מן התורה, היא דומה בטבעה לתכונת האמונה כשהיא נעזבת מהמצוה והמוסר הפועלת בהליכות החיים, ששם מארת המינות רובצת. בעמקי היסוד התחתיתי שבנפש מוצאים אנו את האמונה בשני ערכיה, בהכרה והרגשה, ובנטיה ורצון, ובשניהם הולכים הסיגים הנפשיים עמם עד שהם באים למדת הזיקוק, שאז מקבלים הם את חותם שלמותם והאמונה מצטיירת בצורת קדשה המלאה כל שפעת ברכה.

במעמק היותר שפל של נטיית האמונה, נמצאת אותה התכונה השפלה של יצרא דעבודה זרה, שבשעתה היתה תכונה מועלת לעולם, "מרחם משחר לך טל ילדותך" "מה טל זה ברכה לעולם אף אותם השנים שעבדת ע"ז סימן ברכה הם לעולם" נאמר לאברהם אבינו ע"ה. מעמק האמונה ביסוד מאופל של הנפש, שאינו זז מן האדם משחר טל ילדותו זהו סימן לבריאות נפשית שהקשבת האמונה היא בו חזקה וטבעית, רצינית ואמיתית, אינה מנוגעת משום נטיה זרה, ולא נחלשה משום מורד לב ויראה עשויה בצורה של רפיון רוח, והעז הנפשי, בעומק החטיבות, הולך וזורם, עד שבאה ההכרה ומזדווגת עמו, ואז מתחילה היא האורה של האמונה העליונה להופיע. א"א

יש תפילה של תיפלות, נובעת מרצון עכור ומושחת, תועבה היא ותועבה היא פועלת, מזהמת את החיים

ומוסיפה תבערה יקודית ביסוד התוסס שביקום. זאת היא תפילה הבאה מתוך הסרת האוזן מן התורה. וכפי מדת הניגוד של התורה שבעומק הנפשיות שבתפילה, ככה גדולה היא תועבתה. והתפילה המתועבת המונגדת מהתורה ומנגדת אליה, גם היא פועלת את פעולתה. אבל פעולתה היא פעולה תעובה, וכפי רוב כוחה, כן גדול הוא ניגודה את התורה, וכפי עומק ניגודה, ככה גדול הוא התוכן המתועב שלה, שבאה אח"כ תפילת ישרים להפך את כל הערוך ע"י תפילת רשעים האפילה, ותסיסת חיים עליונים גדולה פועלת את פעולתה המנצחת. "קול רנה וישועה באהלי צדיקים, ימין ד' עושה חיל. ימין ד' רוממה, ימין ד' עושה חיל".

התפילה מגלה היא את כח הרצון שבנפש בצד יחושו אל כללות ההויה. על כן לפי גדולת הערך של גבורת הרצון מצד ערכו הכללי, כך פעולתו מתגלה, וצדיקים המלאים חכמה הם אדירי הרצון מפני שהם יודעים מטרה גדולה לרצונם, על כן כשהם פונים אל ד', שמתגלה בקרבם הכח היותר אדיר שברצון, שהוא הצד היותר אדיר שברוחניותם, פועלים ע"י הכרעתם במציאות הכללית והפרטית, הכל לפי הכח, עד שמגיעים גם לחדש מעשי בראשית ולשנות את הטבע ע"י מה שמוסיפים לו כח ממקור הרצון. והמציאות עצמה מתעלה ע"י גילוי כח נפשי זה, אשר על כן הקב"ה המשכלל את בריותיו וחפץ בעילויים, מתאוה לתפילתן של צדיקים.

וישנם רשעים שכשהם מתפללים מתגלה הכעור שבנפשם, על-כן תפילתם תועבה. וכשנמצאים חצופים בדור, עד שגילוי הרצון שלהם יוכל לעכר את האור השופע על ידי גילוי הרצון הכללי, המסתעף על ידי הרצונות הפרטיים, הולך מעמד הנפש שלהם לתעב את התפילה, כדי שלא יגלו כי אם את השטח החיצוני של רצונם, שאין בו כל כך מן הכיעור. ואם היו מתפללים, היו מגלים את הצד הפנימי שלהם שהוא גילוי עריות ממש, וכדי לשמור את העולם בתכונתו, רשעים כאלה מתרחקים מן התפילה ומן האמונה בכלל, שהיא גורמת בכל אופן לגילוי רצון פנימי, כי מי שהוא קשור באמונה, מתפלל לפעמים גם בדרך שיחתו, וממילא ע"י שפיכת נפש אפילו כשהיא מקרית, הרצון הפנימי מתגלה, וכשהוא מתועב בפנימיותו הוא מטיל זוהמא בעולם, כשם שכשהוא הגון ונאה הוא מבסס את ההויה. "תכון תפילתי קטרת לפניך".

תפילתם של רשעים מזהמת מאד מאד את העולם וכדי לשמור את ההויה מזוהמא מסוכנת זו מתמלאים הרשעים תמיד כפירה, עד שהם מואסים בתפילה. ובעקבתא דמשיחא נמצאות נשמות רבות שרק בחיצוניותן הם רשעים אבל בפנימיות שלהם הנם צדיקים גמורים ואם היו מתפללים בציבור, שהוא ענין חיצוני, היו מביאים חשכה גדולה לעולם על ידי זוהמתם החיצונה. על-כן גם הם מואסים בתפילה על ידי ציורי הכפירה, הנמצאת בשטח החיצוני של נשמתם. ומ"מ הם מלאים רגשי קודש שהם מתמלאים בפנימיותם על ידי אהבה לכלל ישראל, לארץ ישראל, ללשון הקודש, ולכל עניני האומה. וכל מה שמדברים באלו הענינים בתם לבם, שיוצא מנקודת פנימיותם, מתקנים בזה את פגם התפילה שהם מבטלים. כי הדיבורים הללו הם בעצם תפילה שלמה.

לשאלת שינוי הרצון האלהי בתפילה

המחשבות הזרות שבתפילה הן באות מפני הקושיא הכללית שיש על ענין התפילה, שלכאורה אין לה מקום, מפני שאין שייך לומר לגבי הקב"ה שינוי רצון בכלל, ובפרט ע"י פיוס ותפילה, ואינן מסתלקות כ"א ע"פ אותן התשובות שעל ידן התפילה מתישבת, שכללותן הן שתי אלו הידיעות: האחת, שהתפילה היא בנויה על הרגשת הנפש, ולא על השכל, וכל הגדרים הללו וגזירותיהם, וכל השלילות שלגבי האלהות, הכל

בא מצד השכל, ואין התפילה מקושרת עם כל פרטיהם. והשנית, שבאמת כל היחוש שבין האדם לקונו, הוא מצד גזירה, ושפע של המצאה אלהית. וההמצאה הזאת גוזרת היא למלאות את כל התפקידים של האדם בהנהגה האלהית בעולם, ואחד מהתפקידים החשובים הוא נתינת מקום לתפילה, שע"כ יש באמת מקום גדול לתפילה, והיא עומדת ברומו של עולם. וכל הסעיפים של כוונות התפילה מסתעפים מאלה השרשים, וכפי הרחבתם והעמקתם הם שוללים את המחשבות הזרות ועושים את התפילה לתפילה זכה. קובץ א שד

בעת רצון מתגלה כח התפילה בנשמה. הזרות של, שינויי רצון סרה לגמרי, ופעולת התפילה מתבררת, יחד עם ההופעות הרוחניות והמפליאות שלה. האמונה בכחה המפעלי והאהבה וההתלהבות הנשמית לרוחה האידיאלי מתרוממת וההרגשה של האחדות הרוחנית של כל היצורים, ושל נפשות ישראל ביחוד, עד שנעשה דבר המובן שהתרוממות התפילה וזכותה מכריעה לכף חיים, לכף זכות ואושר, לכל היקום ואל כל האישיות ששם היא מכוונת, - נעשה ברור ומואר יפה יפה. והתפילה הולכת במישרים, שגורה בפה, ונובעת כמעין המתגבר מתוך מעמקי הלב, בכל הדר חופש. ואז עומדת היא ברום העילוי, ומאזרת היא את הכח, מסירה כל פחד, ומתעבת כל עצלות ורישולן. מא(ו)חדת היא עם השכל הבהיר ומתעטרת עם אור החופש, המאיר את דרך החיים ליחידים ולציבורים. קובץ ז צח

אי-אפשר כלל בלא תפילה וצעקה להוציא אור הנשמה אל הפועל הגמור. התפילה מוצאת לה ניגוד מההשכלה השטחית הטוענת: איך תועיל התפילה, וכי האלהות תשתנה? אבל השכלה עניה זו אינה יודעת כי כל-כך מרום ונשגב הוא תוכן התפילה, עד שאין מצדה שום מקום ושום מדה שאינם מתעלים בעילוי האלהי. והמתפלל עצמו קורא לאלהות המתגלה בתוכיותו ובכל היות נשמתו - שהארה זו ודאי משתנה היא על-ידי השינוי שיש במקבל, בנפש האדם, שכולה מלאה שינויים.

כאב לב בא על ידי תפילה כשאין עימה אור תורה. שהמחשבה תוהה מה בצע בהשתפכות הנפש, בצער הרוחני ההוא, וכי יש שינוי רצון למעלה, ואיזו תועלת יש בתפילה. ואף כשמאמין שלמרות כל הקושיות כך הוא הדבר, והתפילה מועלת, לא מפני כך יחדל הלב מכאבו. אבל עם תורת אמת חודרת הבינה על דבר הערך הגדול של הופעת הרצון ברום גדלו, בהבלטתו והוצאתו מן הכח אל הפועל. ולפי המידה שהאדם יותר מלא אור קודש, שרצון עצמו הוא יותר טהור ואידיאלי, ככה יותר קשור הוא רצונו בעומק גדול של הישות ההוייתית, וכן רצונו פועל באמת במערכות ההויה. וזאת היא פליאת יצירת תמים דעים, שכל שינוי אינו שינוי בערכו, וכל קיום אינו שולל שום שינוי בחוקו, כי אור עליון זה הוא למעלה מכל שאלת השינוי. ואי השינוי והקיימות כמו השינוי שניהם יחד הם ערכים שאינם הולמים יחס לעליונות האלהית. וכל מה שהוא מתפשט בכל, וכל מה שיש בו טוב משום איזה צד, אי אפשר שיהיה נמנע מצד איזה חוק עצמותי באלהים, כי אם כל טוב הוה וישנו. ע"ט.

כשמתפללים מתפשט כח הרצון. והדבר המפשט את כח הרצון ביותר, הוא כשמכוונים במילוי הרצון אל ד'. כשהמחשבה דביקה באלהים, והרצון דבק בו אז בקשר מחשבתי פנימי. אז כל כחות הנפש מתגדלים מעל כל גבול, והרצון הטוב והמעולה, בהתפשטו ביותר, פועל הוא את טובו. התפילה היא פעולה ממש, ככל פעולה שהטבע שלה מורגש. אמנם הכל תלוי בגודל קדשו של הרצון היחידי של המתפלל ושל התוכן האלהי הממלא את נשמתו. ותפילתן של צדיקים עושה מהפכה גדולה לטובה בערכי העולם כולו, מה עתר זה

מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפילתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממידת רגזנות למידת רחמנות. אין הפילוסופיה, המבינה את העדר השינוי ברצון ד', יכולה לגעת בגובה זה, שהוא כולל בקרבו את כל השינויים בהשוואה נצחית. בתנועות הרצון של האדם כלפי האלהים, בבירור טובו, מופיעה בהשוואה זו התגלות אור ד' באדם ובעולם לטובה, כמו שכל ההוויות הטבעיות פועלות את גילויי שינוייהן מתוך ההשוואה האיתנה של המציאות כולה. ע"ט.

החושב בתפילה שמשנה את הענין האלהי, ה"ז מחרף ומגדף. והחושב שאינו משנה אלא את עצמו, ה"ז מקטין את ערך התפילה, ועמה יחד את כל הערך של העבודה האלהית. אבל המכוין שהוא פועל לשנות את עצמו לטוב, וע"י היחש שעצמות הוייתו משתנה, משתנה כל הערך של כל ההויה אליו לעילוי ולטוב, כי ההויה כולה מתפעלת מאחד מחלקיה הרוחניים ביחוד, וכל מה שהתוכן הרוחני המביא את החליפות הוא יותר נעלה ויותר כולל, כן השינויים הם יותר עצומים ויותר פועלים בשפעת טובתם - זהו העובד בכוונה הראויה, שהנפש מתמלאה ממנה והעולם מתברך.

צריכים להשכיל, כמו שאין שייך זמן לגבי הנצחיות, ומכל מקום כל המציאות שיש בזמן ודאי כלולה היא בנצחיות בשלימות יותר גדולה, כן אין שינוי לגבי השיווי העליון, ומכל מקום כל קוי השינויים נמצאים בשווה ומשווה בשלימות יותר עליונה. ולא עוד אלא שכל מה שאנו חשים שינוי בכל הויה אינו כי אם לגבי דידן, אבל באמת הלא הכל הוא ענין אלהי יותר ממה שהוא דבר מופרד, באין ערוך, אם כן כל השינויים אינם שינויים, כי אם מציאויות שוות ומתמידות. והננו באים לסדר תפילה ועבודה, וכל ההופעות שבאות לנו על ידי כל מיני ההזרחות, בתוכן שלם, והדביקות האלהית משעשעת את רוחנו. ע"ט

ערכה של התפילה

התפילה היא אחד האמצעיים היותר תרבותיים להשיג את המבוקשים, בין המבוקשים הרוחניים בין הגשמיים, בין הכלליים בין הפרטיים. ושלמותה של התפילה היא דוקא כשעוסק עמה בכל דרכי הפעולות של השגות המבוקשים, שאז מתאחדת התפילה עם האמצעיים כולם, ומופיעה עליהם את כח החיים והפעולה המצלחת. התפילה המנסיכה רוח של עצלות אינה תפילה שלמה, וסימן הוא שלא נקלטה יפה בעומק נפשו התועלת הגדולה והמסודרת של התפילה, מפני הרבה קירות ברזל של קושיות ושאלות, המנקפות את הלב החלש והקטן על עיקר יסוד התפילה וערכה, שאז אף על פי שמתגבר נגד הרהוריו, ומסכים באמונה להאמין בתפילה, הרי היא אצלו רק בתור סגולה, שאמונת פעולתה רפויה היא, ולא בתור פעולה מסודרת מחוקי העולם. ולזה יתנשא האדם, בבינה פנימית, ובאחדו את כל עמל וכל כשרון להשיג מבוקשו את הכשרון הגדול של התפילה, שבאמת כל הכשרונות הישראלים תלויים הם בה. קֹבֵץ ד צב

כח מדמה מרומה הוא שיחשוב האדם שיתקרב לעבודת שמים, לאהבה, ליראה, לדבקות, ולכל יחוסי אלהות, לאין סוף. מצד אין סוף. אין מועיל כלל כל התרגשות הנפש, כל המילים הפיוטיים, אין האדם מתרומם בזה, אלא את האור העליון, שהוא ראוי להיות למחיה, הרי הוא מאבד ממנו.

טעות הוא ביד החושבים את הלימודים של האצילות, המדות והספירות, לדברים מליציים או יתירים, שאין מקבלים אותם כ"א בדיעבד, כאשר כבר נאמרו. כל יסוד האמת העליונה, כל אורן של ישראל, קשור הוא בהארה עליונה זו של הכרה החודרת הזאת, המהפכת חשוכא לנהורא ועושה מיצרא דע"ז עצמו

מטעמים לקודש העליון, הם הם לימודי האצילות והצמצומים, שהם עומדים תמיד ברב עוזם. ואם אלפי רבבות פעמים יאמר כל נברא ונוצר כי מכון הוא אל אין סוף, הרי הוא סוף כל סוף מכון אל אור מתלבש באיזה מדה והגבלה מצומצמה, ובה הרי הוא מבונה, והעולמים מבונים עמו.

מיעוט הצביון של האצילות ע"י התרחבות השגרת לשון אין סוף, אינו עילוי כ"א ירידה, כחות דעת בהכרת הקודש בשרשו ועוזו, וריחוק עצום מאור אין סוף. והקירוב ללימודי האצילות, הוא הוא הקירוב לאין סוף באמת. ונמצא שהתורה היא יסוד כל קרבת אלהים באמת, והיא תמיד עולה על התפילה. ומה שיציל מסרך ע"ז, הוא המדע שהכל אור א"ס, הכל חיי אלהי אמת בעומק האמת, בגודל האמת שלמעלה מכל הגיון, מכל מחשבה וסתר חביון, ומה שתפיס ברעותא דליבא, אע"פ שאין התפיסה הזאת תפיסה של חיוב ציורית אבל יש בה צמאון שלילי שאיננו חפץ כ"א את עומק כל, ומקור מקורי כל שלמעלה מכל. ותשוקת עולמים מלאת כבוד והדרת קודש זאת מעולפת היא באהבה ויראה ההולכת ומתגדלת לאין חקר, מתפארת בפאר חכמה ודעת קדושים, בונה בנין עולם בצדק משפט ומשרים, משכללת כל נועם וכל חירות, מוסיפה תקוה לכל, ומנהרת את הטוב והחסד על כל, היא היא ממלאה את הדחיפה המעשית על כל הליכות החיים, ובאה למטה בתוך חגוי הנפש, ומעטרת את האדם בכל אור חכמת אמת, בכל בינת קודש, בכל פאר גבורה, בכל מדה טובה ומאושרה. והעולם שואף הוא בכל תנועותיו בכל שלומיו ובכל מלחמותיו, לבא לידי זיו עליון זה, לידי עונג תעלומה זה, לידי עידון קודש קדשים זה. וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה. בקטנות הדעת מונח ארס פנימי, שנדמה על ידו, שכל הנתקה מן החול אל הקודש היא דחיה מישות אל אפסיות. ואף על פי שההודאה התיצונה מנגדת לזה מצד קבלת האמונה, שמסעדת את כל כושל, גם הנשפל בקטנות, בכל זאת בעצמיותה של ההכרה חסר זה היסוד המאיר, המזהיר שו נשמת האדם בתוכיותה, שעל ידו הנשמה טבועה כולה. בהכרתה העליונה, שכל הנתקה מן החול אל הקודש היא בריחה מחורבן ואפסיות אל הישוב המילוי והישות הכבירה והאיתנה, אל חיי החיים בעוצם מקוריותם, והזרמת שפעתם ההומיה, מלאת המנוחה והעז. מתוך הכרת הגודל הזה בהוד תיאוריו הנצחיים שאינם פוסקים, מתגדלת התפילה בתכונתה, ומוצאה היא את מטרתה בביטוייה, וגילוי חייה. התמלאות המאויים נעשה לה דבר נטפל. כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי. אורות הקודש ב

הנשמה הישראלית הגדולה מבקשת לה אוצרות רבים להניח בהם את המון העושר של הופעותיה, והם הם הלימודים הרבים והמעשים הגדולים והקדושים של תורה ומצוות, מנהגי קודש ותפילה.

הכחות נאצרים הם באוצר האומה מדור לדור, אמנם מתחלפים הם לפעמים מצורה לצורה. תפילות האבות נעשות כח פועל בחיים, [(!)] בעל אידיאלים ברורים, בנשמת הבנים בבא עתם. וצריכה התפילה להתחדש אח"כ ע"ג האידיאלים הברורים וכחות החיים החמושים, ובה גונזים אוצרות חיים אדירים לבנים בדורות הבאים. כשהתפילה אינה פוסקת, היא מחיה את האידיאלים תמיד, ומעדנת את כח החיים שבחיים הפועלים. וכשם שהיא מפראתם ביחש העתיד ככה היא ממשיכה אליהם את כל העילוי של העבר. במובן התפילה מונח כל האורך הרוחב העומק והגובה שלה, כל ערכיה, כל הגורמים בחיים, ברעיון, בדעה ובהגיון בעבודת רוח ובעבודת כפים, להגלימה, ולהחיותה, להמשיכה, ולמשוך ממנה, את נחלי החיים לכל עם נברא, לכל דור נולד ולכל יצור חי בהוה. כל הנשמה תהלל יה הללויה.

קשה מאד להביט בבת אחת על רוחניות העולם וגשמותו, ומכל מקום גבורי כח מתגברים הם, שתהיה

הסתכלותם שלמה בשני הצדדים. ההשקפה הרוחנית כשהיא מתעלה, היא מבארת רזי עולם, היא מראה באספקלריא של קודש שיש בה צחצוח של הכח המדמה, על פי הארת השכל וצירופה של הופעה עליונה, את כבוד המצות האלהיות נועמן והדרן, והיא מראה את הגודל והשיגוב שיש בתורה ובתפילה. ביחוד מראה היא איך תפילת ישרים מתקנת היא את העולם, מישרת את דרכי החיים, ומוציאה את האדם מאפלה לאורה. וכל מה שתזריח ביותר ההארה הרוחנית של העולם, בנשמת החושב, ככה האמיתיות הללו הולכות ומתבררות לפניו, ומציגות לו תוכן מלא של חיים בהירים עדינים ועליונים. וכשמגיע אדם למדה זו בכלה או במקצתה מתמלא הוא ענוה, ונועם של תנחומים מתעורר בקרבו, ועולה הוא בתשובתו למעלה מכל חשבון ומכל משקל.

צריך לדעת שכשם שהמצוה בעצמה היא הרבה יותר גדולה וחשובה מכל מיני שכר שאפשר לצייר, ע"כ השכר המעולה ביותר, ורם ונעלה מכל, הוא המצוה בעצמה שכר מצוה ומצוה, וכל מי שזוכה לאור המצוה יותר יגדל מאד ששוננו ושמחת לבו בכל מצוה ברב תענוג שאין לו שיעור, - כן הוא בתפילה. שהרבה יותר מכל משאלות הלב שיתמלאו מכל הבקשות של התפילה, יקרה היא התפילה בעצמה. ע"כ שמחת התפילה ועונג שלה צריך הוא להיות בעצמות התפילה באופן שבע ומרווה עונג, הרבה יותר מהעונג והשמחה המשווערת במילוי משאלות הלב המבוטאות בהתפילה. כי עצם התפילה הוא הרבה יותר יקר, יותר נכבד במציאותו, מכל מיני המשאלים בעצמם. בכל משאל ומשאל מתרכזת נקודת המשאל, ואור הנשמה שמגיע לכל אחד ואחד בהתמלאות הבקשה שאליה נפשו שוקקת, והריכוז הזה הוא הרבה יותר נשגב ונעלה מהמילוי של המבוקש ע"פ חלקו באותה המציאות המתבקשת. קובץ ו' רלד

דרך פעולת התפילה

צריכים להסביר את היסוד של התפילה. התפילה במובנה הרגיל, הבקשה, פעולתה היא טכנית אידיאלית, במובן מקודש עליון. הרצון הפרטי איננו דבר בודד, סעיף הוא מהרצון הכללי, משפע הרצון המתעלה מעל לכל לראש, משפעת הרצון המחולל כל, הבורא כל עולמים, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. חלוש הוא הרצון המסועף, אפס היא מדת היכולת שלו, מפני שהוא בציורו נפרד מהחפץ הכללי. לפי אותה המדה של עז הדבקות אשר להרצון הפרטי בהרצון המקודש הכללי, לפי מדה זו הרי הוא מתעלה, ויכלתו מתגברת. בעת התפילה, שהאדם פונה אל ד' מעומק רצונו, מתעלה עז המהותי של הרצון הפרטי שלו. וכפי ערך הדבקות האיכותית הזאת, הרצון הזה הפרטי, שנשתחרר מפרטיותו, והוא הולך, רץ מדות, עף וטס, ומתגבר מתוך חזרתו ליסוד חייו, למקור מחצב מהותיותו, לעומק רצון ד', אדון כל, הרי הוא פועל את פעולתו, כפי רצונו וציורו.

התפילה היא מרוממת את הרצון ומעלה אותו למרומי מקורו, משיבה היא את המהותיות התוכית של האדם אל האלהים, ובזה הרצון של העתיד הגדול מתבסס. וכפי עומק ההכשר של יסוד הרצון להתגלות, ככה תהיה פעולתו. אי אפשר לשום תפילה לשוב ריקם, היא תופסת בכל אופן מקום בעולם כפי אותה המדה האמיצה באימוץ היסודי שבה. ותפילתם של צדיקים דומה ממש כעתר שמהפך את התבואה, ומהפכת מדתו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות, והעולם והחיים מתכשרים להתפיס ולהאחד בצביון יותר עליון ורצוי מכפי מה שהיה לפני הבעתה של התפילה. כל תפילה מוסיפה תוכן חדש בעולם, מגוונת את החיים בגוון יותר בהיר, וממקור הכח היסודי מוסיפה ביקום חיל חדש.

התפילה היא עושה מהפכה ממש בעולם הפנימי לטובה, ולעומתה מתגדלת המהפכה לטובה בעולם החיצוני כולו, ביחוד באותן הקוים ששני העולמות מתחברים הם זה בזה. ונמשלה תפילתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך את התבואה אף תפילתן של צדיקים מהפכות מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות.

מתוך הידיעה הפנימית המתגברת בלב, באה הכרת התפילה. וכל מה שהכרת התפילה מוארה יותר בהכרה השכלית, ככה היא יותר פועלת בכל ערכיה הרוחניים והמעשיים, והנטייה של אמונת חכמים המונית הולכת היא ומתאמתת בחיים ובמציאות. ע"ט

הבטחון מתחלק לשרשו וענפיו וסדר הבנין הוא בתחילה באה הארה גדולה בשורש הבטחון, "בטחו בד' עדי עד כי ביה ד' צור עולמים", ולפי אותה הבהירות של הידיעה האלהית העליונה, וחשק הלב הפנימי בהתמלאותם של האידיאלים האלהיים במלא כל היש, והבירור הגמור שכן הוא, ושהכל הולך לחפץ הטוב העליון, באה שמחת הנשמה הפנימית, וכל דאגה עצבית מתגרשת, וחדות ד' מתמלאת בכל מהותו של אדם, ובחיל גדול הרי הוא חפץ להמשיך אור חדוה זו על כל נשמה, ועל כל בריה. והחפץ הטוב אינו שב ריקם, ושמחה עדינה מתפשטת בכל היש ע"י חילם של צדיקים הבוטחים בד' באמת.

משורש הבטחון באים ענפי הבטחון שבהם כבר מוצאה לה התפילה מקום, התגלות רצון לאושר לטוב המושג בכללות ובפרטיות, להגברת הטוב, העונג והשמחה, האורה והקדושה, החיים והעדינות, בכל היקום. ולפי אותה המדה שענפי הבטחון יונקים משרשה, ככה הם מסתעפים, עושים פירות ומתגלמים גם בחיים לכל הרחבותיהם. רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם. "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור". קובץ ה קכה

לצדיקים גדולים התפילה קשה מאד, מפני שאין להם שום רצון עצמי כלל, והכרתם הגדולה, הקשורה באמונתם הבהירה באור החסד האלהי, היא ממתקת להם את הכל, ואיך יתפללו להנצל מאיזו צרה, והרי אין להם שום צרה במציאות. אמנם, אחרי ההעמקה הגדולה שבאה אחרי העליה, שסוף כל סוף האדם וצרכיו, העולם והחיים וכל קישוריהם, כל ההרגשות והנטיות וכל התביעות הטבעיות, החיים ואהבתם, קניניהם וערכם, הכל הם תכסיסי האורה של החסד הגדול אשר אמר עולם יבנה, והתפילה בעצמה, הבעתה ונטיותיה, ועצם הטבע של החפץ לסדר כל הענינים שבעולם בעינם וצביונם, החיים, הכבוד, העושר, הבנים, השלום, השמחה, השובע והמנוחה, ועל גביהם החכמה וקדושת הרצון והעונג, כולם יחד גילויי חסד עליון הם, שהתפילה בכל עת, וביחוד בעת צרה, מבלטת את ערכם המלא, והחפץ המתגלה מאור נשמת רצון הפנימי אשר לצדיקים יסודי עולם, שההופעה האלהית העליונה מחיה את נשמתם תמיד, הוא בעצמו אחד מיסודי החיים ובנין ההויה, כנשימת האויר, כאכילה ושתיה, כבנין וזריעה, כרפואה ורחיצה - בזה ישוב רוח התפילה לפעם את הצדיקים ישרי הלב, ויעזבו את השררות העליונה החודרת בכל מכמני ההויה, שכל חפץ בטל לגבה, וישארו עבדים לקונם, שופכי לב כמים, מבקשים רצון, חיים, בריות גופא ונהורא מעליא.

כשמסתכלין באתערותא תתאה של הנפש איך הוא מביא אתערותא עילאה, איך דיבור טוב מעורר כח טוב פנימי, ואפילו תנועה טובה, הרינו תופסים שכך הוא סדר החיים, והמציאות העולמית, ואין אנו מתפלאים שוב על גדולת הערך של אתערותא דלתתא בכל דבר, על ערך התורה המעשית, התפילה, ואפילו השיחה, וכל תנועות החיים, וכל מה שהוא יותר פנימי ועצמי מובן שהוא יותר מעורר. ובכל איש ואיש לפי כחו, אינו דומה בעל נשמה חטובה מאורגנת שיצירותיה הפנימיות בוקעות שחקי השכל הדמיון והרגש, ורצונה מקיף עולמים, לנשמה מוגבלת בחוגה, ופרודה בחלקיה, שלא יתקשרו עדיין, מפני שהיא מבקשת עוד את השתלמות צורתה האורגנית.

יש שמרגישים את הערך של התפילה ואת הצורך שלה, והכל נכלל בכלל הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. ובכל אחד ואחד יש נקודה של טוב וצדקות, שבשביל כך תפילתו היא תפילת ישרים, והיא נחמדת למעלה. התפשטות רצונו והתגלותו, כשהוא מתנשא מעומק חביון הנפש, ועיניו תלויות למרומי הקודש, "אל ד' בצרתה לי קראתי ויענני", מזהיר אור רצון ביקום, והרצון מסדר תוכני מציאות לטובה, והמבוקש מתמלא. פעמים רבות ממש בצורתו המתבקשת, ופעמים בצורות אחרות, "יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא". קובץ ו רכג.

כי ישאלך ליבך הנה כל האנשים מתפללים על צרכיהם הפרטיים, כל העמים מתפללים כל אחד ואחד על הצלחתו ועל התגברותו ועל כליונו של שונאו, והקב"ה הוא שומע תפילת כל פה, ואיך ישמעו התפילות הסותרות זו את זו במהותן. אף אתה אמור לו, התוכן של התפילה לעולם הוא מתקבל ע"פ אותה המדה הנאותה והנכונה המתאימה אל התמימות והישרנות האלהית, והוא ב"ה ברא לנו את הנפש הזאת ואת מאויה, יוצר רוח האדם בקרבנו, ותוכן רוחות עמים כולם. ולפי אותה מדת הצדק שהיא מתגברת בחביונותיה ע"פ המדה של כוונת התפילה, של ערכה, של זיקוקה, של טהרתה, של כל המעשים כולם שהם מקושרים בתוכן אמונת התפילה, והכרת הערך הגדול הרוחני והמאיר של התפילה, ולפי אותה המדה הרי היא מועלת. יש תפילה עושה מחצה, ויש עושה שליש או רביע או חלק אחד אחוז לפי אותה המדה של המשקל המצודק אשר שקל בפלס הרים וגבעות במאזנים, מי תכן רוח ד' ואיש עצתו יודיענו. וכל אשר יוסיף האדם הכרה שלמה בתוכיות תיכון הרוח בלבו של העלמה הראויה ליוצר כל, כן יודע לו יותר ערכה של התפילה וממשות פעולתה, ההולכת בד בבד עם חזון הצפיה האידיאלית שלה המרוממה מכל מבוקש ומכל מאויה פרטית או כללית. אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו.

הרצון הכללי הפועל

מסתכלים בצורה הנפלאה של רצון האדם, זהו האור הרוחני העשיר, החובק בכחו המון כחות, והמון תולדות, זהו האור המעופף במרחק כל כך נפלא, יורד תהומות ועולה שחקים, זהו המתקטן ומזדער עד אין גבול ותפיסה, והמתגדל ומתרחב עד אין קץ למרחב. כשרואים את זהרוריו הרבים, את סעיפיו, עולמיו הנפלאים, כל החן ההוד והתפארת, כל הגבורה החכמה והמלאכה, כל הישות והעצמות, איך הכל בו קשור וחבוק, מיד עומדים על שייכותו העצמית למקורו, למרום הקודש. והננו משיגים, כי רצון זה, שאנו פוגשים אותו בתוכיותנו בצורתו הזעירה, ספוג הוא בצמצומו מרצון של מעלה, מרצון אור העולמים, ובהיותו עומד בקרבנו חבוש במאסריו, שרשו נטוע אלי החופש והאור העליון, הרינו מתעלים עמו ומעלים אותו, הרינו

אוחזים דרכי חיים, דרכי מחשבה ותאורי הגיון, ארחות פעולה, לרוממו ולשגבו. הבעת הרצון במבטא מלא עולמים הוא חודר, נפלא הוא הדבור, ברק החפץ, נורא הוא בפעולתו, המון חביונות, רזי יצירה בו כלולים. וסוף האדם להתעלות עד כדי הכרת רצונו, עד כדי התודעתו אל עצמו, עד כדי התפיסה העליונה של האושר אשר בעשיית רצונו כרצון קונו, מפני שרצונו איננו כי אם רצון קונו. וכל מה שההכרה הזאת היא יותר חודרת, יותר היא מגלמת את הויתה. בישראל נטוע הוא חפץ זה, מוסר עולמים זה, אור יראת שמים, ואהבת שמים, אור היכולת וכבוד הביטוי, הקול קול יעקב, פעולת התפילה והברכה. והעולם עוד יאזין וישמע, כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, יעקב ידבר בקולו, ויגיד לאדם את ערכו, ימצא את האדם האבוד אחרי אבדו, יקים את הנופל, את הנכשל, אחרי נפלו והכשלו, ישכיל ויוכיח, וגוים רבים יזה, תפלתו תפילה וברכתו ברכה, ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך, כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים.

התפילה היא מחיה ממש את הרוח, הבעת הרצון, כשהוא מכוון כלפי האלהות, בהוד הקדושה והאצילות העליונה, שכל רמי נשמה חשים את הדר כבודה בגלוי של הכרה והרגשה חיה, וכל קטני נפש מרגישים הערצה עליונה, בנקודת החיים היותר פנימיים ועצמיים שלהם על ידה אף על פי שלא יוכלו להביעה ולהסביר אף קצת ממנה, - הבעת רצון כזו, מאיזה מבוקש שיהיה, מאיזה צורה של שבח ותהלה שתצויר, מאיזה תפילה והשתפכות נפש שתבולט, הכל מעורר את כל מקור החיים של החיים הרוחניים, הגנוז בחביונה של הנשמה, ואת כל יחושה לכל מלא העולמים. וקנין של הויה יותר מטוהרה, יותר מפוארה וחזקה באשיות רוחניים, מתחדש בנשמה. כמה גדול הוא הערך של תפלת ישרים, כמה ראוי הוא להעולם התרבותי שיהא צמא לתפילה זכה, כמה צריכה היא ההתקדמות לפנות את כל המכשולים, המונחים על ארחות התפילה, כדי ליהנות מזיו של מעלה הגנוז בה. וזה בא יבא. זאת היא עבודת ישראל בעולם, קולו של יעקב יחגר ממסגרותיו, ויבא לרוממות שאיפתו, מחנך הוא את עצמו לטיסה עליונה, כגוזל רך בתחלת אביב חייו. כל תפלת ישראל וכל תהלותיו, מאז מקדם עד בא תור השלמת אופיו, כולה מסה אחת גדולה, להוציא אל הפועל את הכשרון העליון של הוד התפילה וגבורת חייה, על כל הנשמות ועל כל המעשים. ובא יבא המועד, יום גאולה וישועה, והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי, כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים, וכל הנשמה תהלל יה הללויה.

יסוד התפילה היא התרוממות הרצון והתגלותו. כשהמבוקש, הממלא את רצונו של אדם, מובע בקשר הרעיון והחפץ באלהים, עולה הרצון למרומי ערכו, מתאחד הוא עם הרצון הכללי, הרצון העולמי, אור חי העולמים, שבו כלולים כל המאויים. וכשהרצון הפרטי מצייר את מבוקשו בדבר הפרטי, חי הרצון פועלים את המבוקש, על ידי מה שהרצון הכללי כולו מצייר את הפרט המתבקש, על פי פרטיותו היותר מבוררת. ובהיות החפץ עולה למרומי הדעת, מתבררת ההכרה, שאין רצון שום בריה דבר מפורד מהרצון האלהי הכללי, המתגלה באור כל חי, וכל בריה. ולפי הערך של הדעה, המכרת את גודל האמת של ים החיים, המשתפך לפלגי הרצונות כולם, הכלליים והפרטיים, ככה מתגברת היא הפעולה הכבירה של הופעת התולדה של המבוקש. וכל מה שההכרה יותר גדולה באחדותה הרוחנית של ההויה כולה, החיה בנשמת אלהים שבה, ככה עולה היא מדת המוסר והחכמה. והצדיק והחכם לאמתתו, הרי הוא פותח בתפלתו שערי הרצון, לסגנו בסגנון וצבע המיוחד לו, שאליו שם מגמתו, ותגזר אמר ויקם לך. וכל מה שהדעה מתבררת יותר באחדותה הגדולה של כל הישות, כשם שפעולת התפילה היא מתבררת, כמו כן מתבררת האמת של כל חריצות, כל חכמה וכל כשרון מעשה, כי גם כל מעשינו פעלת לנו. וכל דעה והגיון שביב מתגלה הוא מאור אל אדון כל הנשמות, רבון כל המעשים, ובמקום שהאמונה גדולה צריכים החיים

התרבותיים להתרומם, וערך החפץ האנושי, והתקדמות הסדר שבחיים, עולה הוא למדרגתו היותר עליונה, בסתר עליון וצל שדי.

ודאי הוא שתכונת התפילה שהיא פועלת הוא מפני התעמקות הרצון, ורצונו של אדם הוא שביב מהרצון העליון הכללי, רצון היוצר, אשר נעשה בחפצו כל. אבל זאת הסגולה של הרצון היצירתי לא תופע כי אם לפי אותה ההשתקעות שהרצון הפרטי משתקע בשרשו. על כן אותו החפץ העמוק של השגת המבוקש המובע בתפילה, המתלקח ביותר על ידי רגשי הלב והסתערות הנפש, על ידי התפרצות החפץ וההעתרה, מצד עצמם לא היו יכולים לפעול, כי אם מצד שמקרבים את הרצון אל הבורא, אל יוצר כל, בזה הם מתגלים בטבעם, ופרטי החפצים חוזרים לכלליהם, והכל נעשה בסגולה העצמית להם, מתעצמים אז בתכונתם היסודית, שהוא החפץ האלהי, שכחו הוא כח פועל כל הפעלים, מהוה כל ההווה, יוצר כל היצירות, ממלא כל החפצים, כל אשר חפץ ד' נעשה בשמים ובארץ, והוא מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים, ותגזר אמר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור.

רצונו של האדם הוא קשור ברצון האלהים, והוא נובע מזיו אורו. רק כל זמן שאין האדם מגלה בעצמו את היחש הזה, אין מתגלה ברצונו אותה הסגולה האלהית שבו. אבל כל מה שהאדם משים אל לבו לדעת, שאין לנו שום רצון אחר כ"א התגלות מאור הרצון האלהי, לפי מדת הגילוי הזה מתגלה כח הסגולה ברצונו להיות פועל, מהוה, מחדש וגוזר. ולפי אותה המדה באה התפילה ומראה את נפלאותיה, ובא גם כן הביטוי הרגיל ועושה נפלאות, ולפעמים גם שלא בכונה, כמו ברכת חכם וקללתו על תנאי, אף על פי שלא נתקיים התנאי, ושגגה היוצאת מלפני השליט, לטוב ולמוטב, וגם בהתגלותה של איזה תנועה, כמו שליף חד מסאניה ואתי מטרם. טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע.

כל הרצונות של כל הברואים, וביחוד של האדם, ובטפוסו היסודי של ישראל, הם גרעינים שיש בהם כח הצמיחה, וכשמעלים אותם על ידי תפילה, זורעים אותם ממש בשדה אשר ברכו ד', ומצמיחים על ידי זה ישועות. וכפי טוהר התפילה, וכפי ההכשר של כל הענינים המתלולים לסגולותיה, כך היא ברכתה של צמיחת חיים זאת. ויש אשר אור צמיחתם מאיר מחיי עולם הבא, ששם נגש חורש בקוצר, והלוח ילך ובכה נשא משך הזרע, בא יבא ברנה נשא אלומותיו. כמו שהיה אצל איוב, הבקר היו חרשות, והאתנות רועות על ידיהם. עוד הם מדברים ואני אשמע.

התפילה, במציאותה ובאמונתה, מבססת היא את היסוד של גדולת הרצון של האדם וקדושתו. הרצון הוא היסוד לכל החיים, לכל ההגוי, ולכל הנפעל, הרי הוא מתעלה, מזדכך מתקדש ומתרומם ברוממות קדושה אלהית על ידי התפילה. גרעין אחד של תפילה נושא עמו משך של חיים רצוניים אדירים, לפניו ולאחריו. כל שטפי הרצון הקדום וענפיהם, לפני התגלותה של התפילה בנפש, הרי הם הולכים ומתרכזים במרכז הטמון של התפילה. עיקר בנין הרצון, שהוא הולך ונבנה, הולך ומשתלם, מתעלה לבא לכלל תיקון בנין ושכלול, הוא בא מיסוד התפילה. התפילה גם בעודה בכח הרי היא מעלה את הרצון, את נקודת החיים היותר עליונה ועשירה. הרעיון, הציור של התפילה, האמונה של התפילה, הדבורים המבוטאים של התפילה הנם יחד חטיבה עולמית גדולה. החזון העולמי היותר נשגב, יותר אידיאלי, ויותר תהומי בתהום ההכרה של הביטוי היותר נשגב ויותר חסון בחסינות האמת, הוא העולם בתור הצגה של רצון ד', התגלות רצון אלהים עליון קונה הכל, ורצונו של האדם הנגש אל ד' הוא כבר רצון מתעלה, רצון מתאמץ לבא לתוכן מהותיותו

האמיתית. אותו הגודל האמיתי של הרצון הולך ומתגלה על ידי מה שהוא מפנה אל ד'. והרי חוזר הוא משך החיים, משך העולמים, הד המציאות, אומץ ההויה אל יסודו, משתגב בשיגובו האלהי החסון והנערץ, והרי הוא היסוד היותר אמיץ לכל בנין, לכל מבוקש. והמבוקשים בעצמם הרי הם מתעלים על ידי התפילה, הם עושים בעד התפילה והתפילה עושה בעדם, וביחד מתעטרים הם עטרות אל חי העולמים. רצון ברצון נגש, שאיפה בשאיפה, שכל בשכל, חיים בחיים, והכל מתמלא ברכה עדי עד. והנה נמצאת התפילה אותה שפעת הרצון בעצמה של יצירת עולמים, של קיום עולמים, של חיי העולמים, ואיך זה לא יושגו על ידה כל המאויים, והיא יוצרת כל, מחוללת כל. ואותה ההופעה בעצמה נערכת היא בהזרחת פעולתה, לפי מעמק הרצון, ולפי חידור העריגה האלהית שעמה, ההולכת ביחד עם ההתבטאות, אבל בתור סעיף של קו אור מאותו אור החיים, השוטף בלא הפסק להחיות כל, הרי הוא יונק ומשתרש בשורש קיומו בתהום החפץ העליון, המלא אושר וטוב לכל, בוטש הוא הרצון הנגזר באורו ופוגש את כללותו בשורש הויתו. ומטבילת הסעיף בגזעו הרי הכל חוזר ברב חוסן לאיתניות מלאה. ויודע הוא וחש הוא המתפלל הרענן, למתח את רצונו, לרומם את מאוייו במדה ובמשקל, בשיעור הנדרש לאותה הפגישה והבטישה. לא באימוץ עקשני של הפצרה חסרת דעת, ולא ברפיון המביא עצלות, נמיכת המקרה ודליפת הבית, אלא בעז ובגבורה, בגילה וברעדה, כחץ מקשת יצא דבר ד', הנבטא בניב שפתים, וקולע הוא את פעליו אל המטרה הרצויה, חושף הוא את המטמונים, את גנזי החיים ורזי הרצונות, ועולמים מלאי חן, חסד ותפארת, מלאי עליזה וגודל, מלאי יפעה והוד והדר, בזיו מתחדשים, מתעלים ומתרוממים, בסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, המתפלל בכל שיעור קומתו.

מיסוד התגלות הרצון בתור תוכן כל היש של כל העולמים נובע מעין התפילה בצורתה האידיאלית והמעשית, שהיא חותם האידיאליות. אותו האור המזהיר זיו חיים ועמדה לכל היקום, הוא משלח את קרני הודו בלב כל יצור, ובלב האדם הוא חוזר למעין הנובע של תפילה, שהיא בעצמה מאדירה את הרצון ומאצלת אותו. הרצון האלהי, בתור נשמת כל עולמים, שהוא יסוד כל טמיר ונעלם, המופיע על כל גלוי ונראה, הוא המחיה את אור האמונה ביקר טבעיותה האצילית בפנימיות הנשמה, והוא העושה את אותה החטיבה של הדבקות האלהית, הפועלת אור וחיים ברצונה, המזלת ברכה לכל פלגיה. קובץ ז קב

הדבקות האלהית, שהיא חיי כל, אינה זזה משום נמצא באמת. ובכל זאת העילוי של כל היש תלוי באותה המציאות של הדבקות האלהית, המתנוצצת בהכרה והרגשה, והמתגלמת בחיים ובמפעלים. ובזה יפה כח התורה והתפילה, העבודה והמצות. ובכל אופן שאדם אחד מתמלא אורה אלהית רצונית והכרית, בעצם הויתו המדעית והחפצית, בה במדה מתמלאות כל אלה הסבות, ההולכות ומקשרות את כל הקישורים המציאותיים, מרוממות הענין האלהי בסגולת מציאותו, בכבודו במקומו, עד מעמד אותה האישיות הנקדשה בקודש החכמה והמדע, הרצון והחשק האלהי, כולם באור חיים, באור קיום של הדר נצח נצחים. וברקי זוהר הללו ממלאים את נשמות כל צדיקי עולם, שהם מוצאים את עצמם ברב אמת וענוה מרוכזים בריכוז אור חי העולמים, והם הם הקוראים אל ד' בעד כל מעשיו, המתפללים ונענים. אלו הם הישרים, אשר סוד ד' להם יגלה בכל עת. והחפץ האלהי איננו חפץ דוחה חפצים, כי אם חפץ מאדר חפצים, חפץ מצחצח ומבריק חפצים, חפץ מסיר את כל העדר וכל חולשה מכל חפץ, ומעמיד את החיים והמציאות העצמית על מעמד היותר איתן, היותר נשגב, היותר פורח ומשגשג, ותכונת הקודש המיוחדת של החפץ האלהי, המתגלה בלב הדורש את אלהים, היא מחדשת את אורה על ידי הערת הנפש אל קרבת ד', אל טוהר המוסר, אל מעמק האמונה. ומתוך הסקירה העמוקה באה שפעת קודש, מרוממה מכל תיאור,

יבוא האדם לידי הכרה עמוקה במהות רצונו, בעומק החיים שלו, בדרך שיגובו וקדושתו, ובנוראותה של הסכנה האורבת לו, כשיטה מהמסילה. והרצון, במלא המובן, איננו הרצון המפורט, על איזה דבר מעשה וענין מיוחד, אלא הרצון הכללי, הסכמת החיים, הנובעת מעצם מהות החיים, הצומת, ששם מתקשר הכל, כל החזיונות, הרעיונות, החפצים והדמיונות. וכח זה זורם והולך הוא, שוטף ומתרומם, מכה גלים ומשלח פלגים בלא הרף, וכשכח זה זקוק הוא, בהיר ומלא יושר, כל מה ששופע וזורם הכל ישר וטוב הוא, המאויים הגלויים והנסתרים הכל נכבד ומרומם ערך. וכשהוא מעוכר, כל מה שהוא מחולל משפעי, הכל הוא רשע ועול, הכל נמאס ומעוות. ערך החיים האידיאליים הם מותנים הרבה יותר מהשפעים התדירים הללו, ממה שהם מותנים מערכי המעשים, שהם רק ל~רקים מתגלים. הלב המלא אור קודש, שלום, יושר ומוסר, בטהרה פנימית בעומק תמותו, הוא אוצר של חיים, שכשהוא לעצמו אין ערוך לסגולתו, לא יערכנהו כל הון עתק. ועילוי הרצון, זיקוקו, הקבעתו בקביעות עליונה מאירה, שיהיה ערך החיים העליון קבוע תדיר בו, דורש הוא חיים רצוניים, מלאים אורה אלהית. זאת היא מגמתה של עבודת התפילה, יסוד העבודה הלבית, מי יוכל להגיע עד מרום ערכה. התפילה היא מסכמת את החיים כולם, בכל כללותם, בכל עומק עצמות טבעיותם, אל הסכום המרומם, של אוצר הטוהר העליון, הצמאון האלהי המובע על ידה, הגעגועים ההומים לזוהר הצחצחות הנשמית, החפיצה הפנימית להתעלות, להשאב בחיי מקור חי כל חיי העולמים, בסקירת עוזם וכבודם, בהבחנת הערצתם הבלי גבולית, בהתנפלות פנימית, לעומת כל קוצר יד, המונע את ההתגשמות של קדושת החיים והמוסר המואר על ידי האבוקה האלהית בתכלית שלמותם, העליזה הפנימית החודרת, על האור האלהי השלם, המעין המלא עדני עד ותענוגים עזיזים טהורים נשגבים וקדושים באין קץ, התפשטות החשק, במיזוג הגבורה העליונה, להעדין את כל היקום, למלא חסד אורה ושמחה את כל היש, לרומם את כל השפל, להקים את כל הכושל. חיי הטוב, היושר והטוהר למעלה מכל מדה, מופעים על ידי הצינורות, מרווי האורה של הנוכחיות האלהית, באים לשכלולם על ידי התפילה ההגונה, והיא היא ממטרותיה העליונות, העלאת הרצון, האישי והעולמי הכרוך עמו, לאחדות השלמה, לקודש ד', קדוש ישראל. קובץ ד עז

כשמשחררים מכל דמיון מהבל, הנותן אסוריו על השכל החפשי, משערים נאמנה את אחדות החיים, ואת פעולתו של הכח המרכזי של החיים, פעולת הרצון, שהוא היסוד המניע את כל גלגלי החיים, והאוצר הגדול של הרצון, הספון בנשמת האדם, כמה מכריע הוא, וכמה אחוז הוא עם הערך הכללי של החיים. כמה פשוט הוא הדבר, שבעליית רצונו של אדם, כל הברואים מתעלים, ובשפלותו כולם נשפלים, האחריות המוסרית הקוסמית הרזית הזאת כמה פשוטה ישרה וטבעית היא. צריכים רק שלא להיות נבעת מגודל אור האמונה, ההולך ונשפע על ידי חשבונו של עולם ברור זה. אז מתברר החשבון והולך, והבסיס המוסרי של החיים הפרטיים, החברתיים, הכלכליים והדתיים, הזמניים והעולמיים, הולך ומתחזק, מסתעף יפה לענפיו, ומתאחד באחדות מתאימה עם שרשו. הרצון והבעתו, הגלותו על ידי מעשים, על ידי ביטויים, על ידי רגשות, על ידי ציורים ואמונות, כמה אדיריות יש בו, כמה כח ספוג בו, כמה יופי כלול בו, וכמה אמת הוא אוצר, ההולך ומתברר, כפי המדה שכל האמצעים, המעשיים והמוסריים, הצריכים להגשמתו, הם מזדווגים עמו, גבורה, אמונה, תפילה, הכרה והרגשה, סילול מסלה לחיים מתאימים אל האידיאלים היותר מזהירים, שמסתייע על ידי כל אוצרות מחמדים גנוזי הרוח של האדם בגדלו, כשהכל מתחבר ביחד, הולכת היא גבורת האמת קוממיות, מתאדרת היא ומתגדלת, מעטרת את החיים, ומכבשת אותם, מסדרת

את עבודתם, ומכוונת את שאיפתם ברוח ובהתגלמות. ברכו ד' מלאכיו, עושי דברו לשמוע בקול דברו, רז שמלאכי השרת משתמשים בו הוא נעשה ונשמע, והקדמת נעשה לנשמע, מי גילה רז זה לבני, רז שמלאכי השרת משתמשים בו, אמר הקב"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע. משוחרר הוא השכל המעשי, המתאחד עם בינת הלב המקורית, החפשית והרחבה, מכל כבל של שכל עיוני, שהדמיון ההולל מתעלל בו כחפצו, וסוף מעשה במחשבה תחלה. קובץ ד צז

התפילה פועלת לפי הערך של מהות הרצון של המתפלל. הרצון הטוב לגמרי, הוא מחוייב המציאות בעצמו, והוא איננו כ"א במקור העליון אוא"ס. וכל רצון מוגבל, לפי ערך טובו, ולפי ערך העומק של הטוב, כך הוא אומץ מציאותו, ולפי אומץ המציאות שלו, כך הוא אומץ גבורתו לפעול. וצדיקים גבורי כח הם, וחפצם טוב. ולפי מדריגתו של כ"א מהם, בטובו, תפילתו פועלת. וצדיק בן צדיק, טוב רצונו יותר עמוק הוא מצדיק בן רשע, ע"כ תפילתו יותר נשמעת.

שתי שיטות הן לערכה של התפילה, השיטה המיסטית והשיטה הרציונלית.

הראשונה מבארת את קשר העולם עם האדם ועם תנועותיו כולן, ומראה בעליל, שהבעת הרצון הנפשי של האדם, בהתדבקו באלהים, הרי היא פועלת ויוצרת מתוך המעמד הרוחני, עלילות רבות ערך בההווה בכללה, וממילא באה הפעולה לטובה בהנוגע לחלקו של האדם ומבוקשו.

השיטה הרציונלית אינה מכרת את הסתרים הנפלאים הללו, והיא מכנסת את התפילה כולה לתוך המערכה המוסרית הפסיכית הפיזית האדם יתרומם ע"י ציורי תפילתו, נפשו תזדכך, מדותיו יתעלו. התוכן המוסרי הוא בודאי אחוז עם הגורל של האדם. בההטבה המוסרית, יוטב הגורל. ההווה כולה שואפת לקדמה, לטוב, הרשעה היא נפלטת מהמציאות. ובזה הננו מכירים את סבת הפגעים כולם בהרשעה. ההטבה הנפשית שע"י חיקוי השירי של התפילה, היא התכלית. אין לקשר את התפילה בפרטיות של הפעולה המבוקשת ע"פ השיטה המדוברת, אלא מצטרפת היא מתוך הכלל. היא מכרת שהאדם שלא יתפלל יצטברו בתוכו הרבה תכונות קשות, מחוסרות תיקון ועידון, ומצבו המוסרי יסבול מזה הרבה. ולהיפוך, ע"י התפילה יתעלה האדם, ויהיה יותר מואר ברוחניותו, וממילא יהיו חפציו יותר ממולאים. בכלל יקרה היא האידיאליות של התפילה, הבעת הנשמה, יותר מעצם התכלית הפרטי של המבוקש שבתפילה. מובן שלשיטה זו צריך המצב האידיאלי להיות יותר מזוכך, כדי שתהיה התפילה מוכרת לדבר של חובה גדולת ערך. אמנם השיטה השניה היא ממולאה מאידיאליות פנימית, המוזרת מההווה כולה בתוכה, אבל היא מספקת להמשיך לבבות אל קביעותה.

המתפלל נכנס הוא ביסוד האחדות העליונה שהמציאות ההוייתית מתגלה לחטיבה אחת, והוא מתנשא ומנשא את מצבו הרוחני שבה, וכל נדנוד שפה, וכל התגלות לב של עריגה אמיתית בכל צורה שתהיה, היא מעלתו מתהום שפלות אל רמי-רום. התהלה האלוקית מעלה את הנשמה למרום היופי של השלמות העליונה, הבקשה מצירת את ההעדר שבשכחת הצור. וע"י שני הגוונים של האור והצל מוכיחים זה על זה, הנשמה מתגברת לעלות בתשוקתה למרומי האור. כשהזיקוק המדעי עולה בבירורו, ערך הדיבור ופעולתו מתברר, וכל הדיבור כולו מתמלא באומץ הפנימי שלו ועושה את תפקידו, - "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכך נגה אור". והנטיה הרצונית היא חובקת את הכל, ושולטת במילואה בהגלותה לטובה. אומלל הוא

האדם שמונע מעצמו את הטוב העומד לפניו. הנה אוצרות אורה פתוחים, דעה וכל טוב. רגשי עדינות ונועם ה', צריך רק להתעסק בהם בכל עת, להתנער מאבק השפלות, חיי הבוז, לאור באור החיים.

כל המהלך בדרכי קודש, ועוסק בתורה וחכמה לשמה, מתעלה המהות הפנימית שלו, שבעומק טבע הרוחני שבנשמתו, וקדושת כהונה מתנוצצת בו, לכל אחד לפי ערכו. ומזה באה קבלת התפילה ופעולתה, וגודל פעולת הדיבור, ורישום הרעיון, ומבט העין. חלש דעתיה והוי כך וכך, יהיב ביה עיניה והוי כך וכך. בכהונה, במקורה, הסגולה הזאת היא משמשת רק לטובה, לברכה, לרצון, לאור חיים וחסד. בהיעתקה בנוגה על הנשמות הישראליות, כבר משמשת היא לשני הצדדים. ומכל מקום הטייתה היא כלפי חסד, מפני שבקודש יסודה.

פעולת התפילה היא מצד הדביקות באלהים שלה. הדביקות עושה את הצורה דומה ליצורה, מובלעת בכחה העליון וסגולת הדביקות היא, שבאותו התיאור שהדביקות האלהית נצטיירה. פועלת היא פעולתה באופן יותר נרגש, והביטוי של התפילה הוא הופעת הרעיון והחפץ שכך וכך יעשה, והביטוי בא מול האלוהים. כפי אותה המידה של הידיעה המפותחת בענייני האלהות, ושל זיכרון המעשים והמידות שקדמו לה, כח הדביקות יוצאה אל הפועל, והאחדות הכללית מתגלה, והשליטה הרוחנית להרבות חסד, הגנה וטובה, מוזרחת בשלל צבעיה. ותגזר אומר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור.

לא רק בכל דבר של רשות, כי אם גם בכל חטא ועוון, בכל הריסה, בכל דיעה כוזבת, יש ניצוץ של טוב ושל קדושה אידיאלית, שהוא מקיימו ומעודד את הרוח לפעולה. צדיקי הדורות יש להם מגע עם כל הטוב הפזור על פני מרחבים רבים, כל אחד ואחד לפי רוחב נפשו, רוחו ונשמתו, ואותו הטוב הם מרחיבים בעבודת קדשם המחשבת, האצילית. שחלקים קלים ממנה מתגלים לפעמים במעשה, דיבור וכתובה. ויסוד הכל בחפצם הטוב, בתשוקתם האלהית הפנימית. להופיע חסד עליון וטובו על הכל, על כל היצורים, לעודדם ולתמכם להיעשות אגודה בצרור החיים, חיים ברצונו, לעשות רצונך בלבב שלם. ובשביל כך הם הם גיבורי אל בעולם, המטים את העולם כולו לכף זכות, כל העולם ממש ניזון ומתקיים בזכותם, ומתוך שהם הם הינם עצמיות של הכל, אין כל דבר זר מהם, ואין כל דבר נדחה מידידותם הפנימית, ומהרחמים הרבים, שהם מעין דוגמא של מעלה, המקננים תמיד במעמקי נשמתם. ואיך ייפלא אם תפילתם עוזרת, מרפאת ומאירה, מצליחה ומחייה. הרי נטיית חפצם היא הרכנת אור עצמיותם לאותו הצד ששם הרצון זורם, לאותו העבר והקצה ששפעת הדיבור שם אליו את מסילתו, על ידי הביטוי החי של תפילת ישרים. רק זעזוע קטן צריכים לגלות את אוצר החיים, והשלימות המשלימה את כל, הגנוזה כשלהבת גדולה, בלועה וטמונה בעמקי הרוח, אשר חיי עולמים הוא אור חיו, אשר חמלת יוצר כל וסליחת מרבה לסלוח שופעת בו ממקור החכמה העליונה. הבהירה בשחקים, הרואה בגלוי ממש ובבליטה ברורה את הטוב והאור המתנוצץ גם בתוך כל המחשכים. אור צדיקים ישמח, המתגלה בסוף ברמ"ח מצוות עשה, כנגד איבריו של אדם. ע"ט

כל מה שהעולם הולך ומשתלם, מתאחדים יותר חלקיו, ותכונת האורגניזם מתבלטת עליו יותר. ההתאחדות העליונה היא התאחדות שכל האדם ורצונו עם כל היקום, בכלליו ובפרטיו. ההתאחדות עם הענין האלהי עושה פעולה זו במילואה, ואין כל פלא שהצדיקים הדבקים בד', רצונם הוא פועל בהויה, ותפילתם עושה פירות. וכן עתידה להיות כל האנושיות כולה, כמובן על ידי שתתגלה תחילה הסגולה

הבכורית של ישראל, ותתפשט על כל, וימלא כבוד ד' את כל הארץ, וישמח ד' במעשיו. ע"ט

התפילה והישרת המדות

התפילה והתורה בקול ובדיבור מלא, מרימה היא את כחות החיים למרום הרוחניות הכמוסה, והמדות הפגומות מתתקנין על ידן. מה שמשתוקקים אל האלוהות, גם בלי שום טעם ובלא שום השכלה וחשבון, הוא מרומם את הנשמה ומחזק את הויתתה העצמית. ולא עוד אלא שזוהי סגולתה של ההשתוקקות האלהית שהיא מישרת את המידות ומערנת את התכונות, הרבה יותר מכל לימוד פרטי של מוסר תכסיסי - וזאת היא עיקר מגמת התפילה. אמנם אם יהיו קבועים בנפש ציורים רעים וזרים, והנם נחשבים בטעות שהם טובים ועצמיים, אז תוכל ההשתוקקות, והרעיונות ההרגשיות המתפשטים מצדה, לסאב את הנשמה ולהגדיל את השחתתה. וזהו סוד "מסיר אזנו משמע תורה, גם תפילתו תועבה".

הרשעה שבעולם מוצאה באדם את מכונה, והיא הולכת ומתגלמת בקרבו. מידי יום ביומו מוסיפה היא אומץ, מכשלת היא את כחו להתרומם להתעלות לטוב. יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום. אי אפשר לאדם בלא תפילות תדיריות, שאחד מפרקיהם הם הוידוים. האדם מוכרח להתודות על עונותיו על חטאיו שבגלוי ושבסתר ושבתרי סתרים, על נטיותיו לרעה ההולכות ומלפפות אותו. כשהטהרה של התפילה והוידוי באה מדי יום ביומו, כשחשבון הנפש אינו דבר נשכח מהאדם, אז הוא מנער את הרשעה ממנו קמעה קמעה טרם שהספיקה להעשות עליו ערימה גדולה כזאת שלא יוכל להרים ראש. ומארי דחושבנא בכל יום מסלקים את הרשעה היומית, מתודים הם לפני שינתם הקבועה על עצמם ועל כל העולם כולו, לפחות מגלים הם את מחאתם על הרשעה הפרטית והכללית בכל מקום שהיא. מעמידים בזה את נפשם נכח הטוב והקודש, מעלים אותה בזה אל שורש חיי קדשה, מחברים את יניקתה מבאר הטוב, בידך אפקיד רוחי. א"ק ג שב

הסיגים שמתקבצים בנפש האדם פנימה, ומתפרצים בתור מדות רעות, ערמומיות, תאות שפלות, כעסים ומשטמות, הם גילויים מהסיגים הכלליים שבעולם. וכל ריכוך שהסיגים מתרככים בלב האדם ובעומק נשמתו ע"י הטבת המדות, וביותר ע"י אור תורה והעלאת תפילה הגבה למעלה, באור הקודש, מתרככים הסיגים הכלליים, והדינים מתמתקים.

התפילה באה לברר את הרצון. רוח הבהמה מעורב ברוח האדם ומעלים ע"י שפיכת הנפש את רוח האדם שיעמד בטהרתו, בלא עירוב סיגי רוח הבהמה.

כשמתפללים מתעלה הרצון והרצון הוא התמצית היסודי של החיים על כן מתעלים החיים כולם וכל ההויה ע"י עליית הרצון עד שהכל מתעדן והכל מתמתק והמיתוק מגיע עד עמקי תחתית ואפילו חייבי גיהנם נחים הם מפני שהופעת החסד והטוב של התפילה, ממתקת היא את כל הרע כולו עם כל שרשיו וענפיו.

הטבע אינו יודע ממוסר וצדק, כי אם שואף לחפצו לבנות ולהרוס לנבל ולהצמיח, וכן הטבע הפרטי של האדם איננו יודע כ"א את חפצו המיוחד. אבל הקדושה, היא מתפשטת, מתגברת, ע"י ההשפעות של המעשים הטובים והלימודים, התעוררות ההרגשות הקדושות ע"י תפילה ועבודת קודש, עד שמאירה את

מאור המוסר גם בטבע האדם. הארה זו נעשית היא ג"כ בדוגמתה בהויה כולה והאור הנעים, הטוב, של הקודש, של המוסר העולמי, הולך וחודר בכל ההויה, עד שהיא מתאימה, עם טבעה, לתכונת המוסר והצדק העליון שבהופעת הקודש העליונה, הכוללת. א"ק ג יב

כשאין מגלים ע"י תשובה מאהבה, ע"י עומק אמונה, ע"י תורה ותפילה, ע"י מצות ומעשים טובים, ע"י רזי תורה היותר פנימיים, את האור שלמעלה מן הטבע, הנפש מתאחזת ברתוקי הטבע ומשתפלת ג"כ בשפלותה של הטבע, עד שהדעות מתנמכות, משאת הנפש מתקטנת, וכשהיא משתרשת הרבה באחיזה של הטבע הרי היא מרוחקת ממעופה העליון מתעודת החיים העליונה שהיא כל מגת הויתה.

יסוד היראה הוא מה שמתיראים להפסיק את הדבקות האלהית המלאה אורות עליונים, וחיים עד העולם, ותוספות הארה בכל העולמים, ונחת רוח ועונג עליון, - ביסוד חיי החיים. ומיד בהפסק החושך ונטיית התאוה הבהמית, הכל מסתתר, והאורה מתשטטשת, ומרגישים מיד מיעוט השגה וכהות רגש, הסרת רוח השמחה העליונה, ופחדות של שפלות. וזה נוהג גם בכל נטיה לצד החומריות ותמהון לבב, גם כשהיא של רשות וק"ו בענייני איסור, שאין שיעור לנבילה והריסה, וחשכת המאורות, וסיתומי צינורות החיים, התמעטות השפעים והעינוגים. ע"כ יאחז צדיק דרכו ואיש נלבב תמיד יוסיף אורה ונהרה ובאור תורה יאמץ ובעז קדושת תפילה ושיחה זימרה והודאה ומחשבה קדושה ועצת גבורה וצפיית ישועה יחזיק ולא תרפינה ידיו ורב טוב יוסיף ופאר מקדושים על הדרת חייו יופיע ובהיכלו כולו אומר כבוד יגיל וירנן בתשועת ד' אשר תשגבהו.

רואה אני איך קליפת נוגה ששרויה ביסודה בנפש הבהמית, אורבת היא על הנטיות הנפשיות להמשיך אותן אליה להשפיל את רוח האדם, לטשטש את אורו, למעט שלטון הקודש בעולם וע"י תוספת עבודה ויראה יתירה חושבת היא להחליש את כח הרצון שליטת החוג שבקדושה הפנימית. ואז בכל עת התעוררות הכחות הבהמיים ע"י פעולות גופניות באה היא ומהממת את הרצון החלוש המדוכא ע"י הפגיעה של צדקות הרבה יותר מן המדה, וע"י העצבות המדלדלת המצורפה לזה, ובזה עושקת היא נשמות וכחות וכחתף ושבע יפול צדיק וקם, וכארי ולביא יתחזק איש אשר נוכח ד' דרכו, וישם פניו אל תורה, אל היושר והצדק, אל התפילה הרעננה המלאה שמחות ועז, ועת לדרוש את ד', דרשו ד' ועזו בקשו פניו תמיד.

קרבת אלהים בתפילה

כל מה שמרומם את מוסרו - כן מתעלה רצונו. אפילו הרצון הטבעי לחיים ולכל דבר המתקשר ברצון הנפש - שאותם הדברים עצמם כל בני אדם וגם כמה בע"ח חפצים בהם - מקבלים אצל הנשמה המזוככת צורה עדינה. ההתעלות העליונה, הבאה על-ידי עליו הרצון. על-ידי דעת אלהים, על-ידי קרבת אלהים החודרת את הרעיון, את השכל ואת הרגשות, השאיפה והחפץ הסוער והנח, היא מעלה את כל ניצוצי הרצון לעילוי נשגב מאד, עד שהם מתאחרים עם השאיפה הכללית של השלמות הגמורה של האור האלהי השופע בעולם לתן לו קיום וחיים. כשמעוררים רצון כזה, על-ידי התגלות חפץ של צדיק יסוד עולם, של איש החי את חייו בצורה בהירה באור חי העולמים - המבוקשים מתמלאים. השלטון מתגבר, מפני אור האלהים המתנוצץ ברצון הטהור של מלואת החכמה והחסד. עבודה רוחנית גדולה היא לאדם, שיפתח כ"כ את עצמו, עד שיכיר את קרבת אלהים אליו בפנימיותו. כל סדרי החיים הם מתישרים, כשנטיה זו, הכוללת, היא מתעוררת יפה. לשם צורך זה, אין הפרש באיזה אופן יבאו לידו ההרגשות ע"ד קרבת אלהים. אם יבאו

בדרך שכל והכרה הגיונית, או בדרך הרגשה פנימית, ובלבד שיכיר בתוכיותו את עצמה ואמתתה. המצות כולן והתפילות, הנן המכשירים היותר טובים, להרחיב את הנטיה של קרבת אלהים, ולהרחיב את צעדיה במעמקי הנפש. על כן גדול ורם הוא מאד ערך כל תפילה בכונה, כל ברכה ותהילה, כל מצוה וכל מנהג טוב, שהם הם הנם האמצעיים ליסד את הרגשת קרבת אלהים בלבו של אדם, בדרך יסוד מוסד. אמללים הם האנשים אשר לא ידעו את ד', אשר לא יתפללו ולא יעשו את המצות, עם כל קהל עדת ישראל. ההכשר שבנשמה לתביעת קרבת אלהים, מבקשת גם מהם את תפקידה, והם באשר אינם ממלאים את חובתם לנפשם, נשארים הם ע"י זה אומללים, יבשים מכל טל טוהר. ואף אם ירטיבו מעשים טובים, למלאות את צמאון המוסר הטבעי שבתכונתם, לא יוכל צורך זה להספיק את החסר מצד הצורך של תביעת קרבת אלהים, שאינינה מתמלאת כ"א במעשים אלהיים מיוחדים לשם ד', בשיחת קודש ומעשה מצוה ופקודי ד'. מתוך החמלה שעלינו לחמול על כללות האדם, וביחוד על בנינו והקרובים לנו בגזע ורוח, הננו מתעוררים לישר לפנייהם את הדרך הישרה של קרבת אלהים, שהיא נקנית ע"י התורה בתלמודה וקיומה. וכל מה שתעלה בידנו יותר מטרה נעלה זו, כל מה שיתרבו המעשים הטובים והטהורים, המביאים בטבעם להשרשת קרבת אלהים בכח החיים, כן יגדל האושר בעולם.

ואני תפילתי לך ד' עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך". מעיקר התפילה, מלבד תועלת הגעת הבקשה על ידה, הרי הוא מצד השגת השלימות האמיתית בד' צורנו. ואין אנו צריכים תכלית יותר נשגבה מזה, ויפה שעה אחת בקרבת אלהים מכל חמדת העולם-הבא גם כן. לפי ערך ההנאה הבאה לנפש עצמה. והנה נודע כי שני השמות הוי' ואלהים. הראשון יורה על הבריאה להמצאת הנמצאים כולם. והשני - על ההנהגה. והנה התפילה, אם תהיה תכליתית רק בקשת התועלת, ראוי שלא תתיחס רק לשם אלהים המנהיג, שנבקש שיעשה עמנו בהשגחתו והנהגתו אות לטובה, אבל מצד הדבקות וקרבת אלהים, אנו מאמינים אל הסיבה הראשית הנשגבה, אשר תביאנו אל הכרת השי"ת. שראשיתה היא בריאת העולם יש מאין. על כן יאמר: העיקר אני מכוון בתפילתי לך ד', להדבק בו, וזה בעצמו לי עת רצון. ואינו לתכלית הבאה לזמן אחר, כהשגת חפצו. על כל זה אבקשך, כי אתה אלהים המנהיג עולמך ברב חסדיך, ענני להשלים חפצי גם כן ונותן טעם: כי השגת חפצי הוא גם-כן לי אמצעים להתגדל ולהדבק בעבודתך, כי אבקשך שתענני באמת ישעך. לא בישועה מדומה רק להיטיב בעולם-הזה לבדו. כי אי אפשר לכל בן-דעת שלא להתפלל על זה רק שיצא מהישועה הזמנית לישועה אמיתית.

כשמזדמן הדבר, ומתוך החשק להיות מאחז בדרגה עליונה, אידיאלית, ברצונו ובציור הכרתו, המדרגות הרגילות משתמשות ממנו, ונעשה שבור והרוס, מאין תורה, מאין מוסר, מאין שלווה, מאין שמחה, מאין מעשים טובים, והוא בכל זאת עוסק בתפילה, מבקש מיוצרו כל צרכיו הגשמיים והרוחניים, צרכי עצמו וצרכי אחרים - מתפתח על ידי זה חוש האמונה בגדלו, וההכרה האלהית, שהיא אור העולם והחיים, הולכת ומתגברת בקרבו. וסוף סוף יבוא לאותה המדה העליונה של ותגזר אומר ויקם לך, ועל דרכיך נגה אור.

גילוי ההרגשה בתפילה

מבא גדול יש להפסיכולוגיה הפרטית, וכן הכללית הלאומית והאנושית, עם דרכי ההסברה של ארחות התורה והעבודה. ביחוד אנו צריכים להכנס במעמקי חכמת הנפש כדי להסביר את תוכנם של המחשבות הפועלות עלינו לרגלי המעשים והדיבורים, שעל ידם אנו נכנסים להבנת כונת המצות והתפילה, וגודל

ערכם על חינוכנו המוסרי, ותיקון העולם בכללו.

כשם שחש(ו)כה היא התפילה באין דעת ורגש, כך מאירה ורוממה היא בגלוי הדעת וההרגשה. ראשית כל, התפילה היא השירה היותר נשגבה, המשורר צריך להחיות הכל בחיים. הוא נותן שפה ולשון לשמים ולארץ. מפני שהוא רואה את הכל בנפשו הוא. והוא הרי יש לו שפה ולשון, וכל סגולות הנשמה של האדם, על-כן יש כמו-כן לכל - במובן השירה - שפה ולשון, וכל סגולות נשמת האדם. בין מה שהם יותר נעלים ממנו, בין מה שהם יותר פחותים ממנו. את המבוקש היותר טוב שבעומק לבבו, איננו יכול לבטא באמת ובלב שלם, כי אם כשילביש את הכל במלבושי החיים שלו. הוא מרומם ומשבח. הוא מבקש ומתחנן את לבושי הוא, ודווקא על ידי הלבושים הללו מתגלה עצמיות הנשמה, והעצמיות הזאת מתרוממת ומתעלה לפי המידה של טהרת געגועיה לטוב המוחלט, שניצוציו מתגלים בכל הגה ודבור, על-פי זמנו ומקומו של המבקש, ובאותה הצורה שהם מתגלים אצל המבקש, מתגלים הם בהעלם בכל היקום. והבריאה כולה נשמעת היא לו, והנשמה העליונה מופיעה בקרבו, ומתקיים ביקר רוח זה "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור".

התפילה מה היא. השבת הרגש העדין למקומו, הצלת הנשמה מהמהומה הגסה של החיים. שוקע האדם בקטנותו בזלילה בגסות, בטומאות שונות, ויכול הוא לרדת לתהומי תהומות של זוהמא, איננו ממתין עד שתגבר הרעה, צועק הוא לאלהיו מתרומם ומתעלה - והנפש מחלפת כח, - ומתקדש. אשרי מי שלא עבר עליו זמן גדול ולבו מוקשה מפניה תמימה אל על. הוא רואה חיים. חיים של אמת, חיים של טהרה פנימית.

התפילה וחלק גדול ממעשה המוסר והתורה, בנויים הם על יסוד תקנת הרגש של האדם, והם צריכים לשמור גבולם. כשבאים אל הרגש בענינים ותוכנים שכליים, אין מצליחים. אמנם עצמותה של התביעה שיהיה הרגש ג"כ מושכל, יש לה מקום, מפני שבאמת איננו גם חטיבה בפ"ע אלא אחד מצדדי השכל שהוא מתגלה במדרגתו התחתונה. קובץ א רפה

בתוך עצמיות הנפש טמונות וספונות כל הנטיות היותר טובות. אמנם צריך לגלותן ולהוציאן אל הפועל. והפועל היותר טוב הוא הדיבור, שהוא הפועל על הרעיון והציור. על-כן נכבדה היא מאד התפילה במה שעל ידה מתגלים ויוצאים אל הפועל רגשי הלב היותר נעלים. והתפילה היא עשויה בצורה המתאמת לרגשי הלב, שדרך הקשבתם היא אחרת, לא כאותה הדרך של ההקשבה ההגיונית. אמנם כשהנפש הפרטית והלאומית היא בריאה, יודעת היא יפה את חילה, ואינה מתפחדת כלל מפני הסתירות ההגיוניות, כי היא יודעת ששונות הן דרכי ההרצאה של ההגיון, ושל ההרגשה הנשמית. וכשהמצב הוא כן, התפילה הולכת ופורחת, עולה היא כשלהבת העולה מאליה, בלא שום מחשבות זרות, ובלא שום עצבון רוח. אבל ע"י דלדול האומה, נתמעט כח הרגש הלאומי, ותחתיו נשאר רק ההגיון, שעם כל לקותו הוא אמנם מסעד את הרגש. אבל בכל זאת כיון שהרגש הנשמתי, במצב החולשה שלו, צריך הוא להיות סמוך על שולחן אחרים ואיננו מתפרנס מתוכו, הסתירות מתגלות והמלחמה מתעוררת בכל עת תפילה, המחשבות הולכות ומתטרפות, והתפילה אובדת את ערכה הגדול להחיות את הנשמה בעצם, וממילא הכונה מתחלשת, ונשארת היא מצות אנשים מלומדה. ומתוך שאינה מפרנסת יפה את הרגש, כשם שאינה מתפרנסת יפה ממנו, הולכת היא לנוע על אהלי השכל והחשבון. וכשהשכל מטפל הוא, בידיו הקרות, בתפילה החמה בת האש השמימית, הוא מאבד את חילה, וממעט ג"כ את אורו הבהיר והקר, ונעשו שניהם יחד לקויים. קובץ

צריך לדעת שאי אפשר לפנות אל השי"ת בשום שכל ובשום רגש, וק"ו בשום חוש, כ"א באמונה לבד. ותפילה היא אמונה, ויראה ואהבה, הנם ג"כ גילויים של האמונה. ומה שאומרים חוש האמונה או רגש האמונה, וק"ו אם נאמר מדע האמונה ושכל האמונה, הם דברים של שמות מושאלים לבד. כי עצמות האמונה אינה שום דבר מהם, כי אם עליונה מכל אלה, שאין בה מחסור מכל, שכוללת באחדות ושלמות עליונה את התמצית היותר מובחר וחזק מכל הנ"ל. מאמרי הראיה

האמונה השלמה, המאירה את כל חשכת היקום, איננה יראה כלל מהיקשי השכל האנושי, היא יודעת שהשכל הוא הקנין היותר מוגבל של המין האנושי, שהוא נועד רק להשתמש בו באותו התפקיד שהוא ראוי לו, אבל אין לו כל זכות להאפיל על מאורים אחרים שהם חוץ ממנו, כמו הרגש והאמונה בכללה. האמונה יודעת להתפלל, לבקש מאלהים את כל החסר לאדם, ויודעת את גודל ערכה של התפילה ופעולתה העצומה להוציא אל הפועל את כל מאוויי הלב הטובים והישרים, ואינה נזקקת כלל לתת דין וחשבון לפני השכל האנושי, איך שדברים הללו נעשים, באיזה אופן הם פועלים.

האמונה שבלב ותמימות הרצון, להיות יודע שיש לו אלוה, שיש לו אב בשמים, בכל מלוא השלמות והקדושה. שציורה של האלהות המוחלטה עומד הוא ברעיונו ועומק חייו - רק תמימות ואמונה זו תוציא את התפילה מן הכוח אל הפועל ותשלים את כל מגמותיו. ההבנה ההרגשית אינה צריכה ליחש להתפילה פעולות בעולם החיצוני, דיה שהיא מחוללת רב טוב בעולם הפנימי, מעדנת את הרגשות, מעלה את החפץ לאידיאלים רצויים מאד, ומשיאה את הדעה לאור האלוהות. אבל ההבנה של הבינה מכוונת את רעתה לצד יותר ריאלי, היא מסתכלת איך העולם החיצוני מקושר הוא עם העולם הפנימי, ואיך השינויים לטובה שבעולם הפנימי מחוללים הם שינויים בעולם החיצוני, ולא עוד אלא שבאים על ירי זה למדת ההסתכלות היותר עליונה. עד שאין שם חילוק כלל בין העולמות הללו החיצוני והפנימי, ונמצא שכל מה שנפעל לטובה נפעל הוא בכל אמתת המציאות.

אחדות הרוחניות מאחדת בקרבה אחדות המחשבה והרצון. הרצון מתגלה בתבניתו, רק בשטחו החיצוני הוא אצלנו אופי משונה מהמחשבה והציור השכלי. וההתאחדות הזאת מובילה אותנו לידי האחדות המוחלטה של כל היש, עד שהמציאות הגשמית והרוחנית אינם כי אם ערכים משתנים בלבושיהם. ובאים המחשבה והרצון והמהותיות כולה בחוברת, והתעמקות המחשבה והגדלתה היא בעצמה הגדלת הרצון, והגדלת הרצון היא הגדלת המחשבה, ושניהם הם הגדלת המציאות הממשית, והגדלת המציאות הממשית היא הגדלתם. ונמצא שהתעלות הרצון היא מעשרת את המציאות ומפרה אותה, ככל ההפריות של הפגישות המעשיות. השגת הקנינים והאדרת החיים, הטבת המוסר והאדרת הדעת עומדים בשורה אחת. התפילה באה כאן בתור פעולה מחוללת את המבוקשים, לא רק בתור אחד מהקנינים שהמוסר צריך להם לשכלול יפיו, וההשגה המבוקשת של התפילה היא בעצמה הפעולה האידיאלית של החיים, המאחדת את הרצון עם המחשבה השכלית, ושניהם יחד עם המהותיים הממשיים שבעולם החושים. אותם העילויים שבנפש האדם פנימה, וכל מכשיריהם, הנם מתגלים לפנינו על פי האספקלריא המאירה של האחדותיות הגדולה בתור שביבים של המציאות הגדולה בכל תהלוכותיה. וכל הגודל וכל הקוטן הנמדד בערכים הנפשיים, כל התבניות השונות, כל התשוקות וכל משאות הנפש הפרטיות, הנם לנו חזות הכל, כקרני

פרוינהופר, למדוד על ידם את השיגובים המוחלטים. א"ק ב.

כל חושי הנשמה תובעים ממנו את תפקידם ואת הרחבת פעולותיהם בחזקה, ובהתרחבותם הרוחנית קשורים הם כמה תפקידים של העולם הגדול, ושל המון כחות לאין תכלית, מעשיים ושכליים. החוש האלהי המזוקק הוא יותר מן הכל, פועל על הכל, ודופק בחזקה בכל כחות החיים לשחרר אותו מאזיקיו, כדי שיוכל לחוש ולהרגיש את הנועם האלהי, להתענג בהצחצחות העליונות כפי טבעו ומדתו. בתוכו גנוזים הם שאר הכחות הרוחניים, הצדקה והמישרים. החוש הלאומי, הדופק בחזקה ותובע ממנו בנין האומה והתעלותה, תשוקה מלאה אש קודש להשתתף בשכלולה ובהתפארותה. החוש השכלי, התובע ממנו את התרחבות השכל. החוש היפה, התובע ממנו התגדלות הציור ביפיו וטובו, בכח המדמה ובארחות החיים. החוש החברותי, תובע ממנו להיות מלא נימוס, יושר אנושי ודרך ארץ. והתפקידים הגופניים בכלל, תובעים ממנו את פיתוח בריאותם ושחרורם, במדה הנאותה לחיי הטבע הגופניים, ולחיי השכל והיושר, ולתפקידי הקודש כולם. הצמאון האלהי ההרגשי, תובע ממנו את התפילה השלמה, את ההסתכלות המסתורית, בכל אש יקוד אהבתה ודבקותה העליונה. ועל כולם החוש האמוני, מדריך אותנו לקבל באהבה וחשק עול תורה מורשה ומסורת אבות, להתחבר לאמוני ארץ, יראי ד' וחושבי שמו, ולהעלות את כל התביעות העיליות והתחתיות לעילוי של קודש עליון, שאינו נמדד בשום שכל ורגש, כי אם בשאיבה פנימית בעומק הקודש המרומם אשר באמונה. אלהי אבי וארוממנהו.

הכרת ערכה של התפילה בתוך רגשי הלב הפנימיים, גם זו תפילה גדולה היא. אבל הולכת היא האורה ומתגדלת, בעולם ובנשמה, כשהתענוגים המלאים אור חיים של קודש וטוהר, הולכים ומתגברים בגליהם על ידי התפילה האמיתית, מלאה דעת ותבונה, מלאה חיים ועונג, מלאה שמחה וגאון תפארת, כלולה בענות צדק ויושר. קובץ ג שלא.

התפילה עבודה גדולה היא, והיא בנויה על התרוממות הרגש בקדושה, כן כל דבר שמיפה את הרגש, מחזקהו ומבריאהו, מכלל עבודת התפילה הוא.

בניית המדמה

בתפילה ובמצות בונים את כח המדמה שיהיה טהור וחזק, וראוי להיות מבוסס עליו השכל הפועל של הרגש. וכשמבינים עד היכן עומק הרגש מגיע ועד היכן הוא מעלה את האמת, אז מתרוממת התפילה, והיא מרוממת גם-כן בכוחה את האדם המתפלל. קובץ א מט

צריך בכל יום לטהר את כח המדמה ולהעלותו. למטרה זו אנו צריכים להתפלל. אין לשער את הזוהמא ההולכת ומתרבה בנפש הפרט ובנפש האומה בכללה, ובנפש האנושיות, ובנפש החיה הכללית של החיים עמנו ועם הנפש הכללית של ההויה, על ידי החדלון מטהר את כח המדמה, כח זה עשוי להיות מקבל טומאה ולרדת לתכלית השפלות, אם לא נשתדל להעלותו בתדירות. דבר אין לשכל עמו. השכל עומד הוא בטהרתו מצד עצמו. הוא צריך רק להיות מקושר עמנו, אנו צריכים להיות מוארים מאורו, על ידי העסק התמידי בעסקי שכל, במושכלות של אמת, בתורה וחכמה, אבל הכח הדמיוני הוא צריך טהרה והתעלות, ובכל פרק מפרקי הזמן הוא צריך אמוץ והארה. על-כן אנו צריכים לברכות, להודאות ולתפלות. בעתים מזומנים, ואשרי הנזהר בהן בכונה טובה, הוא מאיר את עצמו ואת העולם כולו. קובץ א סו

לפעמים מתחילים את העבודה בשמחה ובאור דעת, מפני שהדמיון הוא מרווה מאור השכל, אך במשך זמן קצר מתמוטט הדמיון, מפני שהארת השכל מסתלקת ממנו, והאדם מרגיש עיפות רוחנית, וצריך הוא לחדש לו אור דעת ממקור השכלי העליון המקודש. וכשלא תהיה התנגדות מצד איזה עיפות גופנית, ישוב אח"כ הדמיון הנאה להלביש את ההארה החדשה, ויוכל להתחיל עבודה חדשה בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ביחוד צריכים חידוש הארה השכלית בין פרקי התפילה, וזהו יסוד הקדיש בין ארבעה החלקים המפורסמים, תפילת העשיה, היצירה, הבריאה, האצילות אלא שביום בין בריאה לאצילות א"צ שום הפסק, ודוקא התכיפות משובחת.

הדיבור

אם תסקור את העליה הרוחנית שאינה פוסקת, שבמלא העולם, שלעומתם נפשך הולכת היא ועולה, האזן לקול השיח הפנימי, אשר הוא חוסן החיים המילוליים, אז תבין כמה מעלות הנך עולה בכל הגה אשר תבטא להשכיל ולהטיב, ורוחך ימלא גבורה ועז, אשר יזרה ממך כל תוכן של דברים בטלים, ריקי חיים. בתפילה, בתורה, בשיחה ובהגות רוח, יגלו אליך סדרי מעלות, אשר שיר המעלות ישורר בהם את ערך נצחיו, למנצח בנגינותיו.

ממרום המציאות העליונה בא הדיבור לפיו של האדם ואין לשער כמה גדולות הן העלילות המעשיות והרוחניות שפועל הדיבור מאז הנתקו ממקור אורו עד שבא לכלל ביטוי ומהלך עצום זה עושה הדיבור בהתבטאו בחזירתו למקורו וכשהוא מקושר להמחשבה האלהית בתורה ובתפילה אין לאורו וזוהר אשור קץ ותכלית וממש בורא הוא עולמים מלאים כח וחיים, אומץ ועושר רב. והצדיק בעל המדע המשיג את ערכו של הדיבור כרום השגתו, תהיה גם פעולתו, ותגור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. א"ק ג רעז

כל מה שיתברר יותר לאדם, שהתורה ורוחניותה העליונה, היא סבתה העליונה וכלי אומנותה של ההויה כולה, בכל רוחב מושגו של מלה זו, של כל הגשמיות וכל הרוחניות שבעולמים, אז יתעלה הרעיון עד כדי להבין ולחוש שכל מחשבת קודש, וכל דיבור קדוש, הוא נאדר ואמץ בחילו הרבה יותר מכל המציאות כולה, ולא יוכל לעכב את גודל השיגוב והשלטון של דיבורי התורה והתפילה ומחשבותיהם, לא כל ציור של העולם המוחשי, גבוליו והכרחיו, לא איתניות הטבע ומהלכיה, ולא כל רעיון הגיוני מוגבל ומתואר ע"פ דרכי השכל והחיפוש שבמחשבות לבב האדם. כי אור הקודש הנעלה מכולם, מושל הוא על כולם, מנהיגם ומכריעם, ומאיר את הכל באורו, פתח דבריך יאיר. א"ק ג רעז

כל פתיחת פה בקודש, פותחת אלפי צינורות של אור חדש, של טללי שפעת חכמה וציורים עליונים, נשגבים ונעימים, שהם משתפכים לתוך הנשמה, מודיעים לה זיוים עליונים, מנשאים אותה לרוממות מעלה, מקרבים לה את היש העליון, את הרוחניות והטוהר המעולה, את אור ד' ממרומיו. כל מוצא מעורר כל המוצאים כולם, כל חוש מעורר כל החושים כולם, כל רעיון מעורר כל הרעיונות כולם, כל מצוי מעורר כל החבר לו במציאות. כל ההויה המאוגדת כל כך, המתאימה כל כך, בעליונה ובתחתיתה כולה כאחד, כחטיבה אחת, נחמדה עשירה ורוממה, מתגלה היא לדורש ד' עת יפתח פיו, תהלת ד' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד, ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה, פתח דבריך יאיר מבין פתיים.

כל מה שהנשמה מתגברת ביותר באדם, ואור הקודש מתגלה בו, ככה הוא מרגיש יותר את הערך של דיבורים שבקדושה, וכשהוא מדבר בתורה ובתפילה, שפעה רבה של אורות נשמיים שופעים ממנו, ופתיחת צנורות הדעה העליונה, והרגשת הקודש המלאה מתראה לפניו בשלל צבעי אור וחיים אמיצים, נאדרים בקודש. א"ק ג

תפילה והתורה וכל דבורים שבקדושה, עיקר ענינם הוא מה שהם מניעים את הרוחניות של הנשמה לצד הפריחה העליונה של הרוחניות המאושרת של האור העליון. והדברים הולכים כסדרם: כשם שמצד ההארה השכלית המציאותית העליונה נתהוו כל הדבורים, המתחבים מצד ההכרות העליונות, כך הם מחזירים ממטה למעלה את הנשמה לתוך עליונות מקורם, ומאשרים אותה ואת כל התלוי בה. ופשוט להבין, שתנועה רוחנית הויתית במציאות עושה תנועה לטובה בכל מלא העולם כולו, וכל העולמים כולם נוטלים חלקם באושר הרוחניות, והרוחניות מחוברת בהשפעתה גם-כן אל הגשמיות והכל מתעלה ומתברך.

לפעמים מזדהר זוהר התפילה בנשמה, עד שמרגישים איך שהיא מופיעה ממקור החיים הכלליים העליונים, ואיך שהיא משלמת את כל מה שחסר בעולם. ואז מכיר האדם את קדושתו העליונה של כח הדיבור בכלל, ואת הזרמים הגדולים של שפעי החיים כולם, ומתוכם יבוא להכיר את העושר הגדול אשר לחיי הרוח, את עז גבורתם ועומק גודל מציאותם, ויפתחו לו שערי יראת הרוממות.

לפעמים יש שמרגישים את ההתקשרות שיש בין דיבורו של אדם לעולם, וזאת היא התחלת הדרגה של גאולת הדיבור מהגלות. ואפילו כשהוא מתחיל לזרוח רק בכח הדמיון לבד, גם כן הוא סימן טוב, ויאחז צדיק דרכו וטהר ידים יוסיף אמן. כשנשמתו של אדם מתעלה הרי הוא מרגיש ביותר את הגבורה העצומה של כח הדיבור, ויודע באמת את - הערך הגדול של כל דיבור שלו, את ערך תפלתו וברכותיו, את ערך תורתו, וכל שיחותיו, ואת הערך של כל הדיבור הכללי הוא צופה, וחש הוא את תנועת העולם, ותסיסתו הגדולה, שהדיבור פועל. א"ק ג.

ברוה"ק מקשיבים ממש איך כל דיבור ודיבור של תפילה ושל ברכה, אפילו כשיוצא בחשאי, משמיע קול רעש גדול. ולפי הטהרה והצחצחות של רוה"ק, ככה מתגלה התוכן של התגלות קולות האדירים בריבוי הפרטים ובתוקף נועמם.

ערך הדבור הולך ומתגלה אלי. יוצא הדבור מהגלות שלו, מופיע הוא ברוממות קדושת ערכו, וכפי ערך הופעתו והגלותו, מתעלה כח התפילה והברכה. אור הרצון המקודש מתראה ע"י הארת התפילה, ורוח גבורה מפעם, גדולת החסידות מתגלה, הפחדים הולכים וסרים, התשובה מתרוממת ומתאדרת מעל כל עזו וגבורה, הוד אור הקודש מפעם, והארת זיו ארץ ישראל חוזר ומתעטר במעמקי הנשמה, לרומם כל נופלים ולאמץ כל נכשלים, באו אלי כל תשושי כח, ברוח ד' אחזקכם, במו פי אאמיצכם.

הדממה מביאה לידי רוח הקודש. וכל מה שרוח הקודש מתגבר באדם, ככה הוא מכיר את גודל ערכו של הדיבור, את פעולתו ואת גבורת שליטתו המעשית. וכפי מה שיהיה דיבורו יקר בעיניו, מפני מה שיודע הוא את ערכו, ככה יגדל ערכו באמת, ופעולת דיבורו תהיה נפלאה, ותתנוצץ עליו סגולת ישראל הפנימית, הקול

קול יעקב. אין לך תפילה שנשמעת, שאין בה מזרעו של יעקב.

אי אפשר לעמוד על מצב רוחני אחד בקביעות. מכל מקום על ידי חזרה בתורה לשמה והרגל המצוות בתמימות ותפילה בכוונה, ורגילות בשירות ותשבחות, מתרבה הקביעות.

כל תפילה מוסיפה תוכן חדש בעולם, מגוונת את החיים בגוון יותר בהיר, וממקור הכח היסודי מוסיפה ביקום חיל חדש. ההודאה לד' היא עומק חופש המחשבה, והדרגה המביאה לחירות מורחבת זו היא התפילה.

תהילה ותפילה

כל הגות לב יש לה מקומה. כשאנו אומרים תפילה, הננו עומדים במצב כזה, שהיחס של הופעת החיים מופעת בנו ע"י צינור כזה שיש לו יחס עם הבעת הרצון להטבת המצב. ולפעמים אנו עולים, והעולם משתקף לנו בכל הודו, הכל טוב ויפה, ואז אנו אומרים תהילה תחת תפילה. כל הגות לב יש לה מרחב רוחני מיוחד, שאנו מטביעים עליו חותם של שם מיוחד. ורזי עולם משתקפים מכל מרחב ע"פ ערכו. כשאנו עומדים במצב רגיל, ישנם הגיוני מעלה שנעלמים מאתנו בהחלט ואנו אומרים עליהם שהם נעלמים, כלומר הנם נעלמים לפי מצב רוחנו הרגיל. ומ"מ מופיע עלינו אח"כ רוח הקודש, ואנו מדברים גם על דבר התעלומות הללו. מצב שונה כזה בין הרגיל והנעלה, נמצא הוא גם בהופעת רוח"ק והארת הנבואה בכל מדרגותיה, וההופעה העליונה שבה, מבארת את מה שהוא בכלל תעלומה של ההופעה הרגילה שלה. קובץ א שמד

כשבאים לידי הכרה של המגמה האצילית של העסק בתהילת ד', הנשמה מתגדלת, האורה העליונה שלה מתאדרת ומבהקת בזיו תפארתה בכל היכלי החיים כולם. האוטם הרוחני, שאינו מניח לאותה ההופעה של התהילה האלהית להתפשט, אף על פי שדברים רוחניים אחרים יתפשטו, גורם הוא שרק הנפש, בעלת תנועות החיים וההרגשות הטבעיות, והרוח, המתעורר והמצייר את הדימויים והתכונות הנפשיות והעולמיות, הם יתגדלו, ורק לאורם הכהה יואר בטרקלין של החיים. אבל אור זה, אף על פי שכולל הוא הרבה מן המדע ומן השירה, מן הסדר החברותי ומבנין העולם, מן הבקורת ומן ההשקפות השכליות המעשיות, וחלק מן הציורים של השכליות הרוחניות, חושך ואפלה הוא לגבי אורה של הנשמה, שהיא באה מההופעה של הכרת התהילה האלהית, שהחיים היסודיים העצמיים, בטהרת מבועם ממקור החיים, מתעלים על ידה, שהיא מתעלה לפי רוב זיכוך העולם וטהרתו. כל הנשמה תהלל יה הללו יה. ודוד ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם, ברכי נפשי את ד' הללויה. ומאשרה היא הנפש הטבעית כשהיא עולה עד הראש האצילי, ואותה ההכרה של הנשמה העליונה באה אצלה לכלל אוצר הנטיות הטבעיות שלה. כי לא תעזוב נפשי לשאול, לא תתן חסידך לראות שחת. תודיעני אורח חיים, שובע שמחות את פניך, נעימות בימיך נצח.

תהילת ד' נתבעת ממנו מצד עצמה, מצד השבעת הנשמה בזיו הציור העליון מכל עליון, מצד עצם החיים. זאת היא נטייתם של ישראל וקדוש יושב תהילותיהם. לזכך את התהילה מכל סיגיה, מכל מחשכים וחולשות, מכל חונף והרגל של טפשות, מכל תאוה פחותה ועכורה, להעמידה באותו החוג, שהתביעה הפנימית של גודל הקודש, של צחצחות אור הנשמה בכל חופשה ועצמה, תובע אותה, זאת היא כל התורה

כולה מראש ועד סוף. ואם עוקצין חסר, קורין ע"ז שלא יוכל למלל גבורות ד', מפני שצריך לספר כל תהילתו. והכללות, זאת היא התביעה היותר חזקה, שכל היסורים הרוחניים שבעולם באים כדי להוציאה מן הכח אל הפועל, וכל הרחבות הדיעות וכל שכלולי החיים עוזרים לבא למטרה עליונה זו, להרבות בעולם את האושר של ההכללה, שהכל יהיה מוסקר בכליות, בשלמות, ועם זה בכל דיוק והתפרטות, הגודל והקוטן בכל מילוי מילוייהם. התפילה מתחלת מהפרטיות החסרה, וצריכה השלמה מאוצר ההויה בכל עושר רום כלליותה, ביסוד יסוד שפעת מקורה. עולה היא תמיד עד ראש התהילה, ששם היא מוצאה את גודל קומתה את עמדתה הגדלותית. ומדי יום ביומו יחדש הרוח מעשיו, בתעלומה בכל חי, ובגילוי בכל אדם, ובאורה רבה בשרידים גבורי אל, עם יודעי ד' ודורשיו, המשתעשעים בזיו אור אלהי עולם, וחמודות תשוקת קודש, המישרת, מקדשת, ומטהרת להם את כל ארחות החיים, ומבהקת אור נשמתם תמיד.

התפילה המתמדת של הנשמה

התפילה המתמדת של הנשמה מתאמצת היא תמיד לצאת מן ההעלם אל הגילוי, להתפשט על כל כחות החיים של כל הרוח והנפש וכל כחות חיי הגויה כולה, והיא משתוקקת ג"כ לגלות את מהותה וכח פעולתה על כל הסביבה, על כל העולם והחיים, ולשם כך צריכים אנו לחשובנו-של-עולם שבא ע"י תורה וחכמה. ונמצא מתוך כך, שעבודת התורה כולה וכל חכמתה היא התגלותה המתמידה של תפלתה הכמוסה של הנשמה. נשמת כל חי תברך את שמך ד' אלהינו.

אין התפילה באה כתקונה כי-אם מתוך המחשבה שבאמת הנשמה היא תמיד מתפללת. הלא היא עפה ומתרפקת על דודה בלא שום הפסק כלל, אלא שבשעת התפילה המעשית הרי התפילה הנשמית התדירית היא מתגלה בפעל. וזהו עידונה ועינוגה, הדרה ותפארתה, של התפילה, שהיא מתדמה לשושנה הפותחת את עליה הנאים לקראת הטל או נכח קרני השמש המופיעים עליה באורה, ולכן "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו".

התפילה מבקשת מהנשמה את תפקידה. כשעברו ימים ושנים בלא תפילה בכונה, מתקבצים בלב אבני-נגף רבים, שמרגישים על ידם כבדות-רוח פנימית. וכשרוח הטוב חוזר, ומתנת התפילה נתנת ממרומים, הולכים בכל תפילה ומתפנים אותם המכשולים, והסיכורים הרבים, אשר נקבצו בנחל הנובע של נשמת החיים העליונה, הולכים וסרים. ועם אותה העליה הנשמית, שהיא עולה בכל תפילה ביחש לערך זמנה, אחוזים ידועים באים בתור מרפא את חסרון העבר; אמנם לא בבת אחת נמנה החסרון, אבל הולך הוא ומתמלא, והצוהר של התפילה הולך ומגלה את אורותיו.

התפילה היא מוציאה אל הפעל והאור, אל החיים הגמורים, את הנכמס בתהומות הנשמה. וכפי מדת טהרתו הפנימית של האדם, כה גדולה היא פעולת ההופעה של התפילה בהיות יוצא ממעמקיו הרצון הפנימי שלו, בהיותו פונה אל מקור חיי כל הנשמות וכל העולמים. גדולה ונפלאה היא פעולת בטויו על החיים. המלה הנגזרת, אור גדול שופע עמה. מאוצרות גנוזים של חיים עשירים ומשופעים בעשרם היא לקוחה. וכפי אותה המדה של החדירה הפנימית שלה, ככה גדולה היא התעופה האורית שהיא מגלה, מהוה ומולידה. בירור הביטוי מברר פרטי האורה, מגשם את המציאות בחפץ ברור ומסומן, והדברים הולכים

ונעשים, ואי-אפשר לתפילה שלא תעשה את רישומה. אם היא פועלת את פעולתה ע"פ המטרה הפרטית המסוימה שלה, או מסבבת דרכים רבים ומסובכים, - אלה הם מפלאות תמים דעים ; אבל בכל אופן בנין עולם מלא מתגלה בתפילה, בין באותה הקבועה ומסודרת ושוה לכל נפש, בין באותה הפרטית הנובעת ממעמקי לבב כל יחיד וכל ציבור, לפי מצביו וצרכיו. יחד עם כל התכונות העולמיות, העליונות והתחתונות, עם כל ההשתלמות המעשית והחברתית, השכלית והמלאכותית, שהאדם הולך ומשתלם בהם, ומגיע באופן משופר להרחבת חייו והנעמתם, והעולם מסתדר בחצוניותו, ובאפנים ידועים גם בפנימיותו, תבא בראש כולם אותה ההסדרה הפנימית, ראש כל הגורמים לכל המאויים, - התפילה שתוסיף לתן כח ועצמה לכל הסתעפות החיים, לכל התכסיסים התרבותיים ושכלוליהם, ובבהירות ידע האדם לכוון את המניות של התפילה ושל המעשה, ושל התכללותם זה בזה. "כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים". קובץ ו קצב

התפילה היא מעמקת בנו את ההרגשה העליונה הקדושה, שהיא התמצית של ספיגת אור חי העולמים שבנשמתנו, והיא זורעת בנו אורות קדושים מצמיחים פרי ישועה. ולא לנו האישים הבודדים, בתור פרטיותנו, לבד, אלא כל מה שהתפילה עושה היא עושה בעדנו ועמנו ביחושנו לכל היש כולו, לכל החיים והמציאות, לכל ערכיהם, העבר, העתיד, וההווה. ומה נפלאו ההופעות, מה נשגבו ההתנוצצויות, ההולכות ומתגברות מכל תפילה, אפילו כשהיא עראית פרטית ומבודדה, וק"ו כשהיא קבועה, כללית וחברתית. היא נובעת מהמעין האלהי העליון שכל המרום והקדוש, כל הנשא והנשגב, בו כלולים וממנו נובעים, ואילו היא שבה באדירות כח, בחיל ובחוסן מלא קודש קדשים, ומוסיפה היא ברכה במעין החיים, מסרעפת היא את עץ החיים כולו ומפארת את ענפיו. פלגיו אשר ישקוהו מתחברים אלו באלו, ולשדים רבים ושונים, שכל אחד מלא זיו ונהרה, ממלא נחלי עדנים, המספיקים אושר ותענוגי אצילות עולמים, מתאגדים יחד, והיו למקור ברכה לנהרי אהבת עולם ואהבה רבה וברכה ושלוש לכל היקום. ותפלת ישראל בהנשאה למרום הקודש, בהרכזה בארץ חמדת עולמים, ובמרום מכון מקדש אלהי עולם, אדון כל המעשים, ב"ה, שטפי נהורים עוברים בכל עולמים, נשמות מרובבות מתחדשות בזיו של מעלה, והאידיאלים העליונים מתנשאים בגיאות קדושה, והכבוד העליון מתברך עדי עד. ברוך כבוד ד' ממקומו. קובץ ח כט

התפילה היא לנו, ולעולם כולו, הכרח גמור, וגם תענוג היותר כשר שבתענוגים. גלי הנשמה שלנו הולכים ושוטפים, הננו חפצים מעצמנו ומהעולם שלמות כזאת שאין המציאות המוגבלת יכולה לתן לנו, ומתוך כך הננו מוצאים את עצמנו שרויים בצרה גדולה, שדאבונה יכול להעביר אותנו על דעתנו ועל דעת קוננו. אבל קודם שיעבור זמן גדול, שיוכל שרטון זה להתגלם בקרבנו הננו באים ומתפללים. שופכים אנו את שיחנו ומתנשאים אנחנו לעולם של מציאות שלם בתכלית השלמות, ואז נעשה עולמנו הפנימי באמת שלם בתכלית השלמות, ודעתנו מתמלאת נחת, ואותו המשקל שהכרעתנו הפנימית פועלת על המציאות, שגם פנימיותנו היא אחת מחלקיה, מכריע גם את כל העולם כולו לכף זכות.

התפילה נובעת מתוך הבינה העליונה, שמפני רוב שפעת אורה עומדת היא למעלה מכל קול נשמע. ובתוך המשאל הנפשי באה מתוך הרגשה עמוקה בראשית צורתה בעומק הנפש, באופן שהבירור העצמי עמוק הוא, אבל לא נתפתח עדיין להביע את ביטוייו. ובדרך צינור ומעבר עוברת המחשבה והחפץ התפילתי מראשית הערך העליון, שלמעלה מההשמעות, אל עומק ההרגשה, שלא באה עדיין לידי אפשרות השמעות אזנים, ותהום אל תהום קורא. ואם יעזב רושם העומק ויעלה אל ההשמעה הקולנית, יקח לו מקום ההתלמדות התורנית, ולא מעמקי התפילה של שפיכת הנפש. לזאת רק התפילה החשאית, קדושת הדממה,

וההמיה הפנימית, בבירורה העמוק בתוכיות הנפש, היא רק היא יכולה לינק באורח מכוון מהארתה העליונה של הבינה, האם המחוללת כל השכלה תורית, וכל אמת, תפארת ושלוש רב. קובץ ו רה .

אופן התפילה

אי אפשר לעבודה בלא הכנה קדומה. בתחילה עוברות המחשבות הנותנות להעבודה תכונה חיצונית, וכשעומדים למשל בתפילה בעוד שהתוכנים החיצוניים משוטטים בתוכיות הרעיון, הרי מחזקים בזה את הכחות הללו ואת המקורים שלהם, שכולם סורי הגפן נכריה. ע"כ מוכרחת כל עבודה וכל תפילה להיות מוכנת בתוכן מחודש של רעיון פנימי, המגלה מאור האלהי תוכיות חדשה, המעוררת בטובה ברק חדש של האור העליון. וגילוי הרצון והבהקת השכל הבאה בעבודה המיועדת אז באה בצורה שמחזקת את הטוב המוחלט, והופעת אורו בעולם, ע"י אור הנפש של פרק הזמן שהענין עומד בו.

התפילה היא צריכה להיות כ"כ נובעת מקירות לב עד שכל חיוב עושה אותה קבע, וזהו יסוד שיטת הסוברים שאין לתפילה עיקר מה"ת. על כן החלק המובחר ביחס לתפילה, היא תפילת ערבית, שגדלה היא במה שהיא רשות. ותפילה נקיה מכל צד קבע, נקראת פגיעה, ויפגע במקום, מדת יעקב, שבית תפילה יקרא בית אלהיו, לכל העמים, ביום אשר יהפך לכל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ד'. ור"ת שפה ברורה ש"ב גם בתמורה של א"ת ב"ש הם ש"ב, ורק המקום מחליפים, ולא הענין, כי ממזרח שמש עד מבוא גדול שם ד', וידעו ממערב את שם ד' וממזרח שמש את כבודו, כי יבא כנהר צר, העוקר כל חיוב, רוח ד' נוססה בו, להרים את דגל הרשות הנבחר מכל, סוד קירוב הר סיני, בלא מ"ת דוקא הביאני אל בית היין, זה סיני, ודגלו עלי אהבה, אהבה ממש. והעז כלול בראשי תיבות והטל בסופם. אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, ושבתי בבית ד' לאורך ימים, והאורך ימים ביסודו המוחלט הוא אהבה ועונג, שמתעלה מכל חובה והכרח.

לפעמים היראה המטמטמת את הלב מתגברת בעת שהאדם חפץ לגשת אל הקודש בתורה ובתפילה. צריך הוא להגביר את אור האמונה. כי אור ד' עימו באור תורה, וקרבת אלהים לו טוב בנועם התפילה. ע"ט

כשמכוונים לאיזה מבוקש בתפילה, צריך לשים לב שכוונתנו היא להסיר את הרע והחושי מן העולם, ולהגביר את הטוב ואת האור של החיים האלהיים במילואם, שבהופיעו איננו ממלא רק חסרון אחד בלבד, אלא הוא משלים את כל החסרונות וממלא את כל הפגמים כולם, ובגודל נשמתנו הרינו חפצים דוקא בשלימות הגמורה והמוחלטת. ע"ט

התחלת סדר היום

היופי העליון, התפארת האלהית, מושכת היא אליה את הנשמה, מעירה אותה מתרדמתה, ומקיצה לחיים את כל כחותיה, מאירה היא עליה כאור שמש על צמחי חמד, ומפתחת אותה בכל ענפיה המלאים כח, פאר, נועם ורעננות. התשוקה ליחוי בית המקדש, לבית ד' בראש ההרים, לכהנים בעבודתם לויים בשירים וישראל במעמדם, וכל קשורי הנפש שבנשמת האומה כולה אל זבול קדשה, מעירה בכל יום נוייו של עולם בלבן של ישראל, ומקימה מקדש עליון בנשמתו של כל יחיד, המתחילה תיכף בהתחלת סדר היום, בסידור הקרבנות והקטורת. כל מחשבה ורגש ישראלי, המתרום בעליוניותו לרום פסגת נשמת האדם והעולם, מתמלאים חיים ע"י הופעת לב זאת, שיחידי סגולה מתברכים בה בכל יום, ומופיעים בגניזת כחם על הכלל

בית המקדש בתור מרכז הרוחני של האומה, ומקור החיים הרוחניים של כל יחיד ממנה, מצד החזיון המורגש המרהיב עין ביפיו, ומנשא את הרעיון בעוזו איומו, צריך הוא להבנות ברוח בכל יום אצל כל יחיד מישראל, כדי להשאיב את נפשו במלא חייה בתוכיות האומה במצבה השלם. אז ישובו אל היחיד כוחותיו הנפשיים הרעננים, שחיי האמונה וחוס ההרגש ואורו פורחים בהם בפרחי חמד של שלל צבעים נחמדים למאד. תעודה זו מתכוננת בפועל ע"י סדר היום של הקרבנות, הנאמרים לפני התפילה. פרשת הכיור, התמיד, הקטורת, זורעים הם את הגודל האלהי שבבית הגדול והקדוש במעמקי הנשמה, קרוב למדת השיגוב שהיתה לכל יחיד בעת היות האומה חיה, ומקדשה בתוכה על אדמתה. גרעיני התשוקה אל השלמתה של האומה בתכונתה הרוחנית, הולכים הם ועושים את פירותיהם על תלמי הלב. הם הולכים ורבים, משתרגים עם כל המון הרעיונות הטובים המתחשים לתכונה המרכזית הזאת, וכנסת ישראל נבנית ברוח בנין איתן בכחה לאלהים, אשר יתן לה עצמה מצד ההוד הנצחי האצור בסגולת מאוייה, יותר מהמון בנינים חמריים ומוסדות לאומיים של חול, המאמצים כח כל לאום, אשר רק על בשרו וחילו הגשמי יחיה. אהבת אלהים הנשאה והתמימה מתעוררת, מתיצבת חיה בעוז גדול בנשמת האומה, ע"י זכרונותיה מימי קדם, בהיות נר אלהים תמים עמדה. והאידיאליות של זכר נשגב זה, דולה ממעמקים כל רעיון נחמד, וכל משאת נפש כבירה וקדושה, ומצגת לעיני האומה בכללה את ערכה האלהי הגדול, שממלא הוד והדר את כל חדרי לב של כל יחיד בניה. קובץ א קמד.

פסוקי דזמרה

כיצד מזמרין זמירות, ואומרים תהילות ותשבחות? - בא רוח בנשמה והשיגוב האלהי ממלא את הלב, והלב מרגיש איך שהוא צר מהכיל את המון רגשותיו. התענוג הקדוש ממלא את כל קרוביו, והשכל הולך ומאיר. מברר לו את האמת שיש בגודל החזיון, ואת הזהירות שיש בהקלטתו לעומת המלוי העליון, והוא מתרומם, מתעלה ומתקדש, והתביעה הפנימית הולכת ומתגברת בקרבו, מתמלא הוא עוז כברק, מתמלא נוגה. ואם עובר רעיון בקרבו על דבר שפלותו לעומת גודל מעמד זה, הנה כרגע בא ברק אחר, כולו אור וחסד עליון ורחמים, ויעוד הטוב של גיאות ד' וחזות נועמו, בגודל ופחד, כגבורה ותפארת, ממלא כל חדרי לב.

ההרגשה מתגברת והמחשבה מתאדרת, וזרמי חיים הולכים ושוטפים לא יתנו לו שקט, עוד הפעם התענוג העליון דופק. קול דודי הנה הוא זה. קרוא הוא והוא מתעורר, פותח פה ברננה, "כמו חלב ודשן תשבע נפשי, ושפתי רננות יהלל פי".

מרגישים אנו את האילמות הרוחנית. הוי, כמה יש לנו לדבר, כמה גדולה היא מידת האור של הצדק והחכמה שאנו מוארים בה בתהום נשמתנו, אבל איך נגלה זה, איך נבאר, איך נהגה, איך נבליט גם קצה קצהו של זיו עליון זה, על זה סגורים השערים לפנינו. בתפילה אנו מקדימים, בתחן אנו דופקים, ברינה ושבח אנו נותנים קול, ונושאים משל והיגיון. שוקדים אנו על הדלתות, אולי ייפתחו כמלוא סדק של מחט סדקית לפנינו, וכל פיותנו יימלאו שטפי דיבורים, וכל לשונותינו ייעשו כנחלים זורמים נהרי נחלי דבש וחמאה.

קדושה

חוש הריעות נמצא כמוס בלאומים כמו בברואים פרטיים אישיים וכל העמים יש להם ריעות ביחש לנשמתם הלאומית, כי הם דומים זה לזה בעריגתם הפנימית. מובדלה מכולם היא האומה הישראלית. שאותו הלך הנפש של העמים כולם אי אפשר שיהיה בקרבם בתור התביעה הפנימית ומקור השביעה של החיים. ומגמת הריעות דוחקת היא ואינה מעצֶּה לה בישראל אל סיפוקה (כ) במלא העולם. על כן הננו פונים למעלה, וישראל הם חברים למלאכי השרת. אותה התביעה הנפשית המרוממה שיש לצבא מעלה, אותה האידיאליות המוחלטה שממעל לכל זיו ונוגה מוזרח בשאיפה בשרית, היא ממלאה את החלל של העולם הפנימי של מבוקש החיים לישראל. ומתוועדים אנו ביחד בקדושת השם. ומתוך סער תדירי של תשוקת עולמים הננו מביעים את השתתפותנו עם חיל המרומים תמיד בכל יום, - בברכת יוצר בתיאור סיפורי, ובקדושה המיוחדת, בכל הוד הביטוי הפנימי והעצמי: נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום.

שמונה עשרה

האבות תקנו את השכינה. הנשמות הגדולות, שעולם עתיד נשאו בלבם, הם חשו בעצמם שהנם, הם וכל מהותם, המשך של הרצון האלהי בעולמו, המטביע את חותמו ברוח האדם, שהוא משכלל את פנימיות ההויה ע"י עלייתו. ומתוך נשמת האבות אנו ממשיכים את קוי האורה. אנו מתפללים, מרחיבים את רצון הנעלה שלנו, את הנשגב והמרומם שהוא הרצון האלהי שלנו, בכל תפילה, ואנו מתקנים את כל העולמות, עד המקומות ששורש נשמתנו מגיע שם.

בתפילה אנו נפגשים עם הרגש הבא במעבר האבות ואומרים או"א, ובמצות הננו עולים לכללות העולם, ומתאווים לשכלול ע"י הרמת עצמיותנו המעשית, ומברכים מתוך כך במלך העולם אשר ק"ב וציונו. קובץ א תלב

התענוג הנפלא של תחיית המתים באור החיים של עדן העליון של טל אורות טליך הוא משעשע את הצדיקים ומשמחם בשמחה עליונה תמיד עד שכל ההפסקה שבין ההויה להעתיד הגדול הזה וההרפתקאות שבינתיים אינה נחשבת אצלם למאומה ובטלים הם ממש כניצוץ קטן לפני גלגל חמה וכל אור גדול זה הושיטו לנו אבותינו בתיקון ברכת תחיית המתים בתפילה. א"ק ג שצא

תפילה וצעקה ותשובה מעומקא דליבא והתגלותה בפועל על המעשים בתיקונם, מוכרחת להיות מוקדמת לכל הופעת אור השגה עליונה. ואי אפשר לספרות חשובה באמת להולד ולהופיע באור של חיים בעולם, כי אם ע"י התגלותה של אור התשובה, המחדשת פני תבל כולה. אמנם מופיעה היא נגהה של הספרות העתידה בהתנוצצות הדעת שקודמת לאור התשובה. והדעת ממלא את כח הרוחני בחופש גמור ודרור עליון נעלה, המביא לתשובה שלמה, המושכת אחריה גאולה, אחרי שבאה כבר הסליחה הפנימית והחיצונה. ורפואה וכלכלה וקיבוץ גלויות, והשבת כח לשופטים ויועצים, יסודי הספרות ומיסדיה, מתאמצת לבא, והרשעה מתכנעת, והצדק מתעלה, ולב האומה מתחיל לדפוק בעז חייו בירושלים, וצמיחת נזר ממלכה שלמה מופיעה, וכל חפץ לב מתמלא בתפילת ישרים, המלאה רצון חי העולמים, אשר הוא שח ויהי. א"ש י יא

גאולת התפילה :

צור עולמים צייר עולמים אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו הצר צורה בתוך צורה וזורק בה רוח ונשמה קרבים ובני מעיים. והננו חבושים בתוך הצורה, מוגבלים בתיאוריה, נהנים מאורה העליונה ע"י התיקון המסתיר של לבושיה ונפשנו כוספת לע[ל]יוניות מוחלטה לגאולה גמורה לשחרור מכל מצרים לשאיפת תפילה הרוממה המתנשאה לכל לראש המברכת את הכל ממקור חיי כל. והננו חותמים בגאולה כדרך פתיחתנו המסמיכה תפילה לגאולה והגאולה היא גאולת התפילה ממצריה משאיפותיה המוגבלים אל המרחבים האין סופיים מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה ד' צורי וגואלי. וגאולה שאין עמה תפילה הרי שורפת ביקודייה מהרסת את כל הצורות בחום לבת אשה אוכלת הכל ביקוד אורותיה והננו מסמיכים מיד תפילה לגאולה והסמיכה היא סמיכת גאולה לתפילה ובטחון גאולת התפילה היא מקור שמחת המצות עבודת ד' מרוב כל. יומא חד סמיך גאולה לתפילה ולא פסק חוכא מפומיה כולי יומא. זאת היא התגלות נשמתו של אדם גדול השמח במצות שראוי לשאול בשלומו במעמד כל החבורה - רב ברונא קובץ ז קא

תפילה ותורה :

קדושת ההרגשה עלולה היא להשתנות ולהמחק והיא חיי שעה אלא שאפשר להתמידה ע"י מה שממשיכין אותה במעשה ובתורה, והיא מתהפכת ע"י מנר לתכונת אור המאיר לעולם. כי ההרגשה שמתגשמת במעשה המצוה, מתהפכת, ע"י צירופה להמצוה, לקדושת תורה, ונמצא שהיא עולה ממדריגת נר המאיר לשעה וחיי שעה של תפילה, לחיי עולם של תורה. קובץ ו קנט.

התפילה היא מלמטה למעלה כיצד מתוך אותו המעין המלא קדושה טבעית שבלבנו הרינו דולים מוציאים אתהרגשותיו העדינות מן הכח אל הפועל מכוונים לרוממם ולשגבם לטהרם ולקדשם בקדושת הטהרה העליונה הכוללת כל הקדושות וכל הטהרות כל החכמות וכל הדיעות כל הבינות וכל המחשבות והננו עולים כמה שיגדל שכלנו כמה שיזדככו מדותינו כמה שיהיה האופי של הדבקות האלהית יותר חזקה בחיים ברעיון וברצון במזג ובטבע בתולדה ובתכונה ככה זורחים יותר האורות המתגלים בנו ע"י הבעותינו התפילותיות וכל מה שנרד יותר לתוך עומק הענין הנערץ והנשגב הזה לתוך תהום פנימיות נפשינו לכל גדלו ועזו והננו יכולים למוד בקוים יותר מדויקים את עליותנו במהלך התפילה וכשאנו עולים עולים עמנו כל שרשי הוייתנו כל ענפי נשמותנו כל קוי החיים השופעים ממהותנו וכל מקורות החיים המפכים עלינו עד הביאם אותנו אל המהותיות הפרטית שלנו והכל שמח שמחת ישרים הכל עלו עליצות קודש. והטבע של הקדושה מתעלה ומזדכך עד שהוא בא לכלל אופי הכרי לאופי שכלי פועל שאינינו עוד נפעל חפשי ושליט ורודה בכל מרחבי החיים זהו משפט התפילה. ובתורה הננו עוסקים בשילובי חיים מלמעלה למטה, מרום פסגת השכל האלהי ממקור מחצב התורה הננו לוקחים את מניות החיים, והננו ממשיכים אותם בעזוז גדלם המלא כל היש, הגדול מכך קץ ותכלה, ומשרישים אותם בתוך מעמק טבעיותינו, וטבע הקודש שלנו ביסוד חסנו מתברך ברכת שמים ע"י שפעת האורה הבאה לנו. קובץ ז קמד

כשהעבודה מיוסדת על יסוד הרגש והתפילה, דואגים תמיד מנפילה. כי תפילה חיי שעה היא והרגש משתנה לרגעים אבל כשהיא מיוסדת בעקרה על השגת השכל והתורה, אז האדם בטוח יותר מנפילה כי תורה היא חיי עולם ודומה לאור המאיר תמיד ואע"פ שעכ"ז אשרי אדם מפחד תמיד כתיב מ"מ הרבה ערבון ובטחון נמצא ע"י התורה ע"כ צריכה הכרעת (!) התורה להיות מרובה באדירות העבודה כדי לתן

בלב אומץ ובטחה ומ"מ ידע שאין אדם בזה"ז יכול למצא מעמד אם לא יכין ג"כ את הרגשותיו ע"י תפילה ועם זה יתקן את סביבתו המציאותית ויהיה תמיד בין תקוה ופחד עד יערה עליו רוח ממרום ואומץ ד' תשגבהו עד שלא ישפיע עליו פחדו כ"א טוב ועדינות ולא שום חולשה ורפיון.

התפילה משמשת להכניס את כל התורה וכל העבודה, כל החכמה וכל ההופעה, בתכונה טבעית ומעמד נפשי קבוע, והיא חיי השעה, כלומר שמחיה את השעה להיות עומדת ישר מול יניקת חיי עולם, אבל התורה חיי עולם היא, למעלה מהטבע. וכשיש טבע, אז מעלת הניסים גדולה מאד אבל כשהטבע מתדלדל נקראים הניסים טרחא כלפי שמיא, וגרעון של שינוי סדרי בראשית, כמה גרוע אדם זה. והננו מתפללים להעמיד את הטבע למען יהיו כל חיי עולם מבוססים אצלנו ע"פ תכונת חיי שעה המופיעה תמיד בקרבנו, כל הנשמה תהלל יי, על כל נשימה ונשימה הילול מיוחד, ומתכפל שעה ועולם והיה לשעשוע. ושעשע יונק על חור פתן מאן דקטיל לחיויא יהבין ליה ברת"א דמלכא ודא היא צלותא ומי שממתיק את החיויא שיהיה ראוי לשעשע בו יונק יאמר לחכמה אחותי את ואם לבניה יקרא כאיש אשר אמו תנחמנו לא זז מלחבבה עד שקראה אמי שנאמר שמע עמי לי ולאמי אלי האזינו לאמי חסר כתיב, למעלה מכל רעיון של לאום שאינו אלא מלכות, ורוממתנו מכל הלשונות. קובץ ו קצט

התורה והתפילה מתמזגים מיסוד הרצון והחכמה. יסוד התפילה ברוממותה בצורתה העליונה השקולה כתורה, שמצדה קדושת ביהכנ"ס גדולה מקדושת ביהמ"ד, ובית גדול הוא בית שמגדילין בו תפילה, היא שאיפת הנשמה אל החפץ העליון הכולל בתוכו כל, כל תורה, כל הגיון, כל מחשבה, כל רצון, כל מפעל, כל שאיפה, כל עולמים, כל יסודות וכל מקורי המקוריות. הולכת היא התפילה ומתבטאת בתוכנים, במבוקשים, והמבוקשים מצטיירים בהגיונות, וההגיונות צריכים לאור הדעת, הארת החכמה, וחותרת של הבניה הציורית לבססם, לתארם ולחסמם. השאיפה הזאת המפורטה אם כי חיה היא ממקורה העליון, הרי היא חיי שעה לעומת חיי עולם ואין ערוך לה כלל אל התורה שהיא חיי נצח יסוד הכל הארת החכמה האלהית בכללות כללותה. אורייתא מחכמה נפקא. התמצית של התפילה חוזרת היא למקורה העליון המתנשא מכל תורה מכל חכמה מכל מגמה מכל כללות מפורטה. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ד' צורי וגואלי. קובץ ז ק

התפילה השלמה מתעכלת היא עיכול רוחני, ומתהפכת לאור תורה. היא משגת את טבעה השלם דוקא כשהגדלה התלמודית של התורה, בשכל צלול וחופש דעת, באה אחריה. יש אמנם קצב להזמן, במובנו הרוחני, מתי יוכל העיכול הזה להחל ולסיים את פעולתו. סגולת תפילה ישנה לכל געגוע טהור טבעי, המתלווה לכל ענין שיסודו ברום עולם של תשוקה אצילית, עד אשר אפילו אהבת המשפחה הרגילה, כשהיא ביושר, בטהרה ובכשרות, מתהפכת היא לאור תורה, ומוסיפה להתורה לשד רענן ושפעת קודש. ובאופן היותר עליון באה האהבה הטבעית של האומה, המתגלמת באהבת ארץ ישראל, ובכל הסעיפים שדרכה של אהבה זו להתפשט אליהם, השפה, ההיסטוריה, הגאון הלאומי, בין שהם מלובשים בגדי קודש, בין שהם עטופים מעטפה חולית, היסוד הפנימי היא אהבת הקודש האיתנה שבסגולת ישראל, שזולתה כבר היתה האומה חרבה ונמוגה. בטוחים אנו שכל התנועות היותר חפשיות ומגושמות, שהולכות לבסס בנין האומה מלב נמשך לאהבתה, אף על פי שהן נראות רחוקות מהופעת התורה, כולן מלאות הן מאותיותיה של תורה העליונה, החיה בעז קודש מלא בנשמתן של ישראל, בנשמת הציבור בכללו ובנשמתו של כל אחד ואחד מישראל. זאת נשמת משיח, שהיא נשמת משה, המתפשטת בכל דור ודור, ובכל יחיד ויחיד, לפי מדתו,

מעשיו ומדותיו, מגדול ועד קטן, הכל לפי הערך, אבל אין אפילו אחד מישראל שלא יחייהו ניצוץ אחד מנשמתו של רוח אפינו משיח ד'. ותיכף כשבאה אהבה כללית, ונטיית לב לטובת האומה בכללותה, מחוברת לתקוה של ישועתה, לידי הבעה, מיד החיים המשיחיים מתגלים בקרבה, והודו של משה הולך ומתפשט, הולך ומתגלה. ואותיות התורה המקורית, במקור הנשמה הגדולה של האומה, מראש צורים, יסוד תורה שבכתב מעוטפת בתורה שבעל פה, הולכות ומתבלטות. ואחרי העיכול הרוחני, באים הדברים בתור לשד חיים ומרפא, לאמץ את הכח האלהי של הכלל, ולהרבות גודל ועצמה לישראל, ולקודש ד' במלא העולם. וצדיקים צופי ישועה מבליטים את האותיות ברוח קדשם, הדומה לאורים ותומים. קובץ ג כז

התפילה רוממה היא, מתארת את הציור היותר נעלה בנפש, וממשיכה את שפעת [?] שלהם בפועל. לפי אותה המדה שהיא קשורה אל התורה המתנה את ארחות החיים בפועל. לא יכון רוח האמון, ההתכוונות התפיליתית בתור חטיבה מיוחדת בפני עצמה, רק כפי ערך החיבור שלה עם החיים. ולזאת שלמותה של התפילה היא רכוסה עם התלמוד המעשי שבתורה. המינות היא המפרידה את התפילה מן התורה המעשית, וכנסת ישראל נלחמת בה. יש אמנם עליית תפילה כשהיא קשורה במקוריותה, שכל התורה כלולה בה. זה יתגלה לעתיד, כשתהיה התורה קבועה בטבע האדם, כתובה על לוח הלב אז יחזור אור התפילה להגלות, וביתי בית תפילה יקרא לכל העמים. קובץ ה קפב.

יראת חטא היא סגולתן של ישראל, מבלטת את האמון הגדול באחדות ההויה, בתוכנה הממשי, ומגדלת שם ד' על כל אפסי ארץ. מראש מקדם הונחה סגולת עולמים זו באהרן קדוש ד', שהיה מתירא שמא מעל בשמן המשחה גם אחרי שנודע לו שמשה לא מעל. וחטיבה זו סובבת את הזהירות הפנימית, חסימת התאוה הבהמית, וסקירת העינים על כל העשוי בכל חוג הברש והחומר, תחת כל השמים ישרהו ואורו על כנפות הארץ, ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים יסחו ממנה, לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. אותה יראת החטא מתקשרת עם מורא שמים העליון הממולא יסוד נועם אהבה רבה, ומתלבש בשפעת אהבת עולם, אלהי עולם ד', לא יעף ולא יגע אין חקר לתבונתו. ובזה נכנסת כבר גם חכמת אדם ובית אנוש במעמקי האמונה, ותהיה אמונת אומן מלאה חכמה ודעת, יראת ד' היא אוצרו, וחוסן ישועות יגבל בה, כי עצת ד' היא תקום ד' הפיר עצת גויים הניא מחשבות עמים. ויראת חטא, השלובה ביראת שמים הקודמת לה, מכשרת את בסיס האהבה, הנעימה בקדשה עדי עד, אהבתי אתכם אמר ד', ואני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים, ומאזרת כחן של ישראל בגבורה, מקשרת את תוכן האומה והעולם אל התורה בתור חיי עולם, והתפילה באה סנופה לה בתור חיי שעה, שרק בעת אשר תהיה יונקת מלשד התורה, הרי היא עולה למשרים. וחזון לב אדם אשר מסיר אזנו משמע תורה, גם תפילתו תועבה. ותפילתו תהיה לחטאה, וחסד לאומים חטאת. יראת החטא הישראלית במקור חיי עוזה, מוכרחת היא לחולל נפלאותיה על המון עמים רבים, וייראו אותו כל אפסי ארץ. והאהבה, היראה והתורה, מאזרות מאדרות בחטיבה אחת את גבורת החיים. וקולו של יעקב המצפץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות גם יחד, שולל את הזהומא שבידי עשו השואף לרצח ודם ולפשיטת טלפים של דקדוקי חסידות בורית וזרה, איך מעשרים את התבן ואיך מעשרים את המלח, כי ציד בפיו, ובארץ נכוחות יעול ובל יראה גאות ד'. ובקץ הימים מתגדלת הארת התפילה, ובגדי עשו החמודות נתנים ליעקב, וברכת אברהם הרי היא נחלתו עולמים, והאמונה שבה למרומיה בתעצומתה, אין דבר מעכב גבולה, שמים וארץ לא יכלכלו לעולם ד' דברך נצב בשמים, לדור ודור אמונתך, כוננת ארץ ותעמוד. קובץ ה

הציור של קדמות העולם או קדמות החומר לבד, הרי הוא בא מהשלטתו של כח המדמה הלוקח את החלטותיו מן הרשמים הבאים אליו מבחוץ. וכשם שהוא מושל על ההבחנה, ומעור את השכל החפשי ברום טהרתו, כן הוא מושל ג"כ על הרצון ועל הנשמה ומוריד את התכונה העצמית של האדם ושל העולם לעמקי השחתה. כל היונק מצינור טמא זה, הרי הוא נדחה אם מעט ואם הרבה מנתיב האורה העליונה, וההתפעלות הנפשית וההרגשה הפנימית נעשית העיקר, והענין העליון כמו שהוא נעשה טפל, וחק ומשפט לא ידע לבב עקש כזה, ומזה בא שאפילו מהסתעפות יותר רחוקה וחלק קל וקטן מאד של עורו זה, מחליש את כח התורה ואת החטיביות האיתנה של דקדוק המעשים והמצות, ומפריד לבם של ישראל זה מזה, ומחלק את האומה לפילוגים שקשים להאחד, עד אשר יבא תור האורה ושליטת אורו של יעקב, אוצר האמת העליונה, יפוח, וממשלתה של תורה תשוב לכל כבודה, והמדה המכרעת תהיה הדעת העליונה ברום עילויה, שהיא משתמשת בכח המדמה רק להיות לה להיכל וללבוש. והתפילה תהיה משרתת לתורה, וחיי שעה נאחדים ונטפלים לחיי עולם, ויהיו ישראל לפנים ולא לאחור, והיו רק למעלה ולא יהיו למטה. המקרא יהיה העיקר והתרגום טפל לו, שנים מקרא ואחד תרגום, והתרדמה הנסוכה בפני הלוט אשר על כל העמים יסיר ד' אל אמת ויכירו וידעו כל באי עולם כי הוא לבדו אל חי וקיים יוצר כל עושה חדשות ונפלאות יוסד ארץ לבדו ונוטה שמים מי אתו. קובץ ה רג

תפילה ותשובה :

כשהאדם שב בתשובה, ואינינו מניח את תשובתו, אע"פ שיש בידו הדברים המעכבים את התשובה, שנדמה לו שאינו יכול לשוב עליהם, ומ"מ הוא אוזן ברעיון תשובה, סוף סוף יבא ג"כ לשוב מאותם הדברים המעכבים את התשובה. ואז תהיה אורת תשובה למפרע גדולה מאד, ומתוך יציאתה מן המצר, מתוך העיכובים הגדולים, תפעול בכח עז וחזק מאד, ותהיה מהמינים הנבחרים של התשובה, החותרים את המחתרת לקבל את תשובתם של בעלי התשובה שאינם ראויים להתקבל, כמנשה וחביריו. וכשם שבמקום שבע"ת עומדים, שם אין צד"ג יכולים לעמוד, כן במקום שבע"ת ששבו, אע"פ שבידם הדברים המעכבים את התשובה עומדים, אין בע"ת פשוטים יכולים לעמד שם, שהם נחשבים לגבי אותם בעלי התשובה, שבאו לשוב ובידם הדברים המעכבים את"ה, כמו צדיקים גמורים לגבי בע"ת. וכמו שהדין נוהג בתשובה, כן הוא נוהג בתפילה. ישנם דברים המעכבים את התפילה, ומי שנדמה לו שכל אלה הם בידו, ומ"מ הוא אוזן בחזקה ביסוד התפילה, והוא קורא אל ד' בכל עת, סופו שיסורו ממנו כל הדברים המעכבים. ואור התפילה הבאה מתוך הדברים המעכבים, הולך הוא למישרים בחיל גדול, בגבורה של מעלה, ומפלשת נתיבות להמון תפלות נדחות של עצמו ושל כל העולם כולו, ומתקיים בו דוקא מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה, ד' לי לא אירא מה יעשה לי אדם, ד' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי. קובץ ח נט-ס

כשהולכים בדרך העיון הטהור באלהיות, מרגיש האדם בעצמו שיש מסך המבדיל בינו ובין ההשגות הבהירות, והנשמה בעצמה מכרת שהמסך הזה הוא המעשים והמדות שאינם טובים, ומיד מתעוררת בקרב הלב התשוקה לתשובה שלמה, שהיא המעולה שבתשובות. ולפעמים רבות לא תצא אל הפועל כראוי עד שתהיה סמוכה לה התפילה הרעננה, ואז ישוב מעיין הגבורה להיות מפכה והולך על הנשמה. אורות התשובה י י

יש שהאדם רוצה להיות צדיק גמור וכל פגימה מוסרית וכל חטא קל מורגש בקרבו לקיר מבדיל בינו ובין אביו שבשמים, ומתוך כל עלול הוא לנפילה וריחוק. וצריך תמיד לשום לב כי קרוב ד' לכל קוראיו, וגם אם

ישנם בידיו של אדם עונות כאלה, שלפי דעתו הם מכלל הדברים המעכבים את התשובה או את התפילה, אל יתעכב בשביל כך לא מן התשובה ולא מן התפילה, כי יכול להיות שיגלו לעיניו הכרות כאלה שימצא שמה שחשב שהוא חטא גדול, איננו כ"א קטן או איננו חטא כלל ולפעמים מה שחשב שהוא חטא עד כדי איבוד עוה"ב או עיכוב תשובה וסיתום תפילה הוא זכות גדול המרוממו עד למעלה בקודש.

כשהצער הרוחני ממעמד החיים הרוחניים של עצמו, שהוא כאב התשובה, ושל העולם כולו, גדול עד מאד, עד כדי סתימתם של המקורות אשר לרעיונות, לדיבורים, לתפילה ולצדקה, להרגשה ושירה, מתרוממים בדליגה לחשוף אורות מלאי חיים ממקור הדומיה. והיה השרב לאגם וצמאון למבועי מים. אורות התשובה

תפילת הצדיקים

מזיק מאד לחסידים מלאי גבורת ד', ההתחברות הרוחנית עם האנשים הנמוכים שיש בהם רק יראה חיצונית, והם מלאים פחד רעה ועצבות שפלה, שהיא פרושה על כל שטח חייהם הרוחניים. גדול הוא מאד צער הנשמה להשתתף עמם בשיחה ובתפילה, ובכל עניני קדושה. וצריך הכנה גדולה מאד להיות מגביר את כח הרוחני ואת האור הבהיר האלהי שבנשמה, למען הגן על עצמו שלא תשפל נשמתו ע"י השפלות של קטנותם של בעלי היראה החיצונית, שאין להם שום חפץ כביר כ"א חולשת פחדם העצוב.

הצדיק שנשמתו גדולה מאד, יש לו תביעה פנימית שכל תפילתו תהיה ע"פ עומק הדעת הבהירה, והדמיון ישמש בה רק שימוש נטפל. וכשע"פ סבות שונות איננו מכיר את ערכו, וחפץ הוא להתפלל כאחד העם, בתפילה בנויה ע"פ הדמיון השטחי, מרגיש הוא אז מכאובי נשמה לאין שיעור. ודין כל מחשבות הקודש ורגשותיהם, כדין התפילה.

הרעיון של הצדקת הדור, נוטל מקום בלב לסבול לפעמים יסורים הממרקים עוון כדי לזכות את הדור. הנטייה הנפשית הזכה מכרעת את העולם כולו, ביסוד האחדות הרוחנית של הנפשות, וכשמצד אחד מתרבים עוונות שמורידים את הנשמות למחשכים, מתגברים הצדיקים לצחצח את רוחם לשאיפות נשגבות מאד, בהפלגה גדולה. ואם הנטיית הגופניות מעכבות את הציור המלא ואת עוז החפץ של שאיפת הטוב והקודש, מענים הם ישרי לב הללו את נפשם לפעמים, עד כדי שיוחדר האור ותימלא הנפש הגות קודש במידה מליאה, המכרעת בתמציתה לטובה גם נפשות חוטאות וגסות. וכשאינן היכולת הגופנית מגיעה עד כדי לקבל עינויי גוף ונפש בשביל הדור, מצרפים הם זכי לבב את החסרונות של הדור בכוונת היתרונות המוסריים שהם מוציאים אל הפועל. ולפעמים רוחם מתנדב עד שלא יחפצו להחזיק להשפעת עצמם גם את המוכרח להם מהפרנסה הרוחנית, וחפצים הם בכל לב שבתפילתם יוכללו כל פושעים, ובאור תורתם ומצותם יתבסמו גם רחוקים, אשר הגות רוחם ובהמיותם החמרית הרחיקה אותם מגבול הקודש ומאור המוסר. וחפץ זה פועל הוא ברוב חילו, ומעדן הוא בלא ידיעה מצד המקבלים נפשות רבות, ומפרנס אותן בדרך מופלא, למעלה מהסדר הרגיל, כי אם בכוחם של צדיקים יסודי עולם, הממלטים אי נקי בבור כפיהם. על כן הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה, אלא מוסיפים צדק, אינם קובלים על הכפירה, אלא מוסיפים אמונה, אינם קובלים על הבערות, אלא מוסיפים חכמה. וכל המניות המתוספות אצלם בחשאי, פועלות את פעולתן לטובה במידה שכל ההתפעלויות המעשיות לא יוכלו להגיעה. ע"ט

העבודה הטהורה והתפילה התדירית בעד הדורות כולם, ובעד כל העשוקים ברוח וחומר, היא במדרגה

העליונה של צרכי רבים, שצדיקים גמורים מתקנים בזה את פגם הגזל שאינו ידוע למי גזל. של כל המדרגות, ובכלל זה כל חטאת האדם שבין אדם לחבירו. ע"ט

אפילו עוון הגזל, שמעכב את התפילה, אינו מפחיד את הצדיק הרוצה באמת להרבות בתפילה, ואינו יכול לנקות את עצמו מכמה עניני גזל, אינהו ואביזריהו, משום שכל העיכוב אין שייך כי אם כשמתפלל לטובת עצמו, אבל לא כשמתפלל על אחרים, וק"ו על הכלל כולו, אדרבא כשאנו יודע למי גזל או כשאנו יכול להשיב עכ"פ יתפלל לטובת הכלל והפרט, והטוב שיושפע ע"י תפילתו חשוב ג"כ תיקון לגזל, כ"ז שלא מצאה ידו די השיב, וגם אם מתפלל על עצמו, כ"ז שעיקר מגמתו היא כבוד שמים, שיוכל לעבוד את ד' באמת, להשתחרר מכבלי היצר ולתקן כל הפגמים ולהשיב כל הגזילות, "אז תקרא וד' יענה". □ מאורות הראיה, ירח האיתנים נז].

שיטת המחשבה בציור המזוכך של השלילה הגדולה, הדרושה להכנת הדביקות באור אין סוף, מזככת את כל כחות החיים, ומעלה אותם מכל שפלות, ומעלה גם כן את כל השייכים להמיחד, החושב את המחשבה הגדולה הזאת בכל עומק גודל רוחו ונשמתו, בעלייה רוחנית בהירה. והתפילה המתייסדת על יסוד צימאון עליון זה, היא ספוגה כולה ברוח הקודש בהירה, וקולעת את מטרותה כקשת וחיצים ביד גיבור. בחרבי ובקשתי, בצלותי ובבעותי. ע"ט .

המצב המאושר הוא המצב הנפשי, שנועם ד', ועונג אהבה ושיקוק עליון, מופיע בתוך הנשמה במצב של מנוחה וקביעות. על בסיס זה הולך ומתרחב שפע הדעת, והעינוגים העליונים הולכים ומתרחבים. משפע ברכה עליונה זו, כל המדות מתמתקות, והנשמה הולכת ונעשית עדינה, וכל הנשמות כולן, וכל החיים, וכל כחות ההויה, שיש להם שייכות להנשמה המאושרה הזאת, הולכות הן ומתברכות, ומתוך כך העולם כולו מתברך. להעמיד את העולם יותר ויותר במצב מאושר זה, צריכה הפוליטיקה כולה וכל חכמת החיים להתכוין. היותר קרוב לצעדי עליון אלה הוא ישראל, עם אשר ד' קרוב לו. וצדיקי ישראל צריכים לשום כל מעינם, להמתיק, ע"י מתיקותם הפנימית, את הנשמות כולן של כל ישראל. זאת היא תוצאה היותר ישרה מהכוונות היותר שלימות של התפילה, ומפעלות היחודים, המיוחדים לאנשי הסגולה, הנגשים אל ד' ונוהרים אל טובו. וחסידיים ואנשי מעשה מצרפים זיו קדוש זה לשמחה של מצוה, להגשים את האור בחיים. א"ק ב תקכו

לולא עבודת התפילה, לא היה שום רתוק המחבר את המלומדים עם ההמון, ולא את ישראל לכל העולם הגדול כולו באחרית הימים, ולא את האדם עם כל החי. "והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי, עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי, כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים, נאם ד' אלהים מקבץ נדחי ישראל, עוד אקבץ עליו לנקבציו". קובץ ג פ.

ישנם צדיקים כאלה שמרוב נטייתם לקדושה עליונה אהבת עוה"ז מתרונקת כ"כ מלבבם עד שגם אותו חלק האהבה הראוי להיות בלבם של אדם לעוה"ז חסר להם ובשביל כך הם מוצאים פגמים בתכונותם האישיות ואינם יכולים למשול בעולם, עד שהם מחזירים את האהבה לעוה"ז ע"י תפילה שהיא חיי שעה, וע"י עמקי הלכות וכל עניני הנגלות שבתורה בהסתעפות פלפוליהם, ואז נעשית אהבתם לעוה"ז אהבה של

..

תפילה והנטיות הגופניות

לפני העלותם של כל צבאות ד', ניצוצות הקודש השייכים בכל יום לעומק החפץ הטוב של האדם, כשיתקשרו על ידי קשר גופני, מורידים הם את ערך הרצון, ומחלישים את כחו, והם עצמם נשארים בחשכתם אחרי גוו, קשר החיים של הדברים המוכרחים לחיים ולבריאות לעולם קשורים הם באותו עז הרצון, המתמלא מאור חכמת עולמים, שבינתה העליונה לא סרה מלהתעדרן בנחלי עדניה, וחיי העולמים המקיימים אותם וכל אשר בהם, שופעים ברום עזם וטהרתם הבלתי נעכרת. וכל מה שהאדם אוכל ושותה לרפואה, ולאמץ את כשלון הכח החמרי, המוכרח לתפקיד חייו, הרי הוא מעלה ומרומם מצד עצמו, מתקשר בזיו החפץ הפנימי של מהות חייו, מוסיף לו יפעה ואור יושר, ומתעלה בבהירות יתירה בהתגלות חפצו בתפלת ישרים. א"ק ג

ניצוצות החיים שבאכילה, הנם עלולים להשפל ולרום. התפילה, התגלות הרצון המקורי להטוב המוחלט ברום קדשו, כשהיא מתייחסת אל המזון, הרי היא מרימה את ערך הניצוצות ההם כולם, ובהתאחדות החיים שלהם עם אוצר חיי האוכל עולה היא האבוקה הקדושה בשלהבת מאירה ומחממת חום קודש, לכל קושט וכל טוב, לאור באור החיים, ולהצרר בצרור החיים את ד' אל עולם, ולהמשיך משפע אור טובו חיי נועם וקודש לכל ערכי החיים כולם, בכל חליפותיהם הזמניים והנצחיים. יש ניצוצות חיים בעולם, שהם מוסיפים אור חיים בנשמה שקולטת אותם, וישנם כאלה שהם מחשיכים אותה, לפי ערך כמותם ואיכותם, וערך ההחשכה הטבועה בתכונתם. הניצוצות שבמאכלים ומשקים, מאירים רק אם באים אחר שכבר הופיע אור התפילה על הנפש. ההחשכה מעיבה את המסך של הדמיון, שלא יוכל השכל החפשי לחדור על ידו. והכשפים והנחשים כולם מתכונה זו שולטים, ולא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. א"ק ג רצא.

מלאה היא ההויה אורות ומחשכים, סדרים ובלבולים, תיקון ותוהו. האדם הוא תמצית מלאה, שההויה כולה משתקפת בו. פונה הוא האדם במבטו, בנטיית דעתו, אל האור, הסדר, התיקון, שבההויה, הרי הוא בעצמו מואר, מסודר, ומתוקן, ומוסיף עוד בכחו אור, סידור, ותיקון, בההויה כולה, בתור גורם יסודי, וחלק עצמי, ממנה, שאינו עומד לעצמו כ"א פועל, ומתפעל מכללה. פונה הוא לצד השני, לחושך, לבלבול, לתוהו, הרי הוא עצמו מתמלא חושך, תוהו, ובלבול, ומוסיף את הקלקולים הללו, באופן נערך, בההויה כולה. הנטיות הללו שונות הנה, באיזה אופן נוטה הוא האדם לכאן או לכאן אבל העקרים שלהם הם הרצון והמעשה שעמה, איזו עובדא שתהיה המשלמת את הרצון, חמרית או רוחנית, בחביוני המסתרים. מסתכל האדם לפעמים בעמקי המחשכים שבמציאות, בראשי צוקין, שכל קלקולי החיים, כל הבלי השוא, וכל מרורות הרשעה, מהן יוצאין. הכח המתפשטת במציאות, המתגלם, ועלול אל התוהו והרשעה, נטיית הלב שבאדם מוצאת גם בו יחש גדול. רע מנעוריו הוא יצר לב האדם, לנפלאות יחשוק, להעמיק ברשע, לעולל עלילות נוראות, שהרבה יחריבו, ידאיבו, יבלבלו, ויחשיכו. ומין הנאה של פועל, של שורר ומושל, הולכת ונצמחת מזה. והרשעה עושה לה כנפים, ומתגדלת בלב, במעמקי הנשמה, ובמעמקי המציאות. הכישופים, וכל זוהמת מפעלם, הנם פרי העמקה זו, שמקורה הוא הרע שבמציאות, המכוון לעומת יצר לבו של האדם הרע, המתייחס זה אל זה ע"י יחושים שונים, שההעמקה של הרע המציאותי מוצאת בהם את

המון חוקיה, כחותיה, ומסילותיה, וארחות לימודיה. האדם, שהוא, בפנימיות נטיות גופו ומזגו, נוטה לרעה, חית האדם שבקרבו, הרעה, נוטה היא אל ההסתכלות, וההתקשרות העצמית, אל צד החושך והבלבול והתוהו שבההויה, החפץ להחריב, לשבר, לכלות, אמיץ הוא מאד בתוכן רוחו. ועל פי משקל זה הולך הוא זרם המדע, וההשערה השכלית, ההצטיירות של הדמיון, וכל מערכי ההויה המתייחסת אליו, בקרבו וחוצה לו. אבל האדם נוצר לעבוד עבודת אלהים. עובד הוא את אלהים במה שהוא משכלל את עצמו, את הווייתו, ואת כל ההויה המתייחסת אליו יחש קרוב או רחוק. מעבד הוא את רצונו, בהטביעו בקרבו הטבעה עליונה עדינה של הטוב האלהי. לפי עידון רצון זה, כך ההויה הולכת ומתייצבת נגד עיני רוחו בצדה הבהיר המסודר והמתוקן לעומת מצב עולמו הפנימי ההולך ומתתקן הולך ומשתכלל, כל כח ששואב האדם אל קרבו מההויה הסובבת, נעשה מוטבע בכחו הפנימי, ומטביע לפי ערך זה בהרחבה את כחו על ההויה הסובבת, העסוקה תמיד לעבד ולתקן או לבלות ולקלקל. מדי יום ביומו, כשהאדם מרומם את רצונו ע"י עבודת ד' המיוחדת לעולמו הפנימי, היא עבודת התפילה, מאיר הוא בזה את נפשו בקרבו. מעדן הוא את כח הווייתו, לצאת מתוך מחשכי הרע והשממון, אל מאורי הטוב וההתיישובות. מחשבתו ורצונו פונה היא מכל ערפלי חושך שלצד הקלקול שבההויה וכל אגפיהם. אחרי אשר הכין רוחו בקרבו, נכון לו לקחת מזון אוצר כח מהמציאות החיצונית, לספחנו. אל כחו. כח זה יוסיף עצמה אל האור, אל האמת, אל צורת האדם המאירה, אל צד הקודש, הדעת הברורה שמשתקפת בתוכן ההויה. אבל אם בעוד רוחו עכור, בעוד מצב נפשו מצומצם במאסרי הגוף כמו שהוא, בעוד לא זרחה הנפשיות הפנימית עליו את (?) אורותיה, בעוד הדם עושה את שלו ע"פ תכונתו הפראית, המתעוררת מדי יום ביומו כפי טבע החיה שבאדם, שאינה נתקת ממקומה כל ימי צבאו, אם קודם שיתפלל על דמו, כבר יוסיף לו כח מכני מן ההויה, מן הסביבה, הרי הוא מקשר עז נפשי בצורה של חשך של תוהו, של נטיה להסתכלות משמימה, של שורש הזוהמא, הכשפנות, העוננות, והנחש, שבהם נפש האדם בעודה בזוהמתה, טובעת. ועל זה צוח הכתוב ואומר, לא תאכלו על הדם, שבכלל זה הוא ג"כ לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. תתפללו על הדם של החיה שינוח מזעפו שישקט, ויעדן, שירומם מחוגו השפל, שיתנער מתרדמת הרשע של קטנותו, לא תנחשו ולא תעוננו.

כל מה ששייך לאדם, ע"י קישורו הרוחני העצמותי בכל ההויה, קשור הוא לרצונו הפנימי, וכשהוא מתעלה, הכל מתעלה עמו. התפילה מבררת היא את הרצון; בהתנשאו, כל הכלול בו בקישורים שונים ביחש המציאות במקורו, מתנשאים עמו. אורות חיים משפעת חי העולמים אלה, נפוצים הם בכל, באים באכילה ושתייה של כל אדם, להעשות עמו יחד חטיבה חיה, עזה. מתהום הדמיון החשוך הכל מתעלה להרי הדעה הבהירה, הקשורה בצדקת אל אלהים חיים. ועבדת את ד' אלהיך וברך את לחמך ואת מימך. א"ק ג רכה

הנטיות הנפשיות של התאוות החומריות, בראשית התגלותן הן מצויירות באופן הקרוב לאידיאליות ונכללות בקדושה. כשהן פועלות על האדם להמסר אל תוך הזרם המהיר והדוחף שלהם, עד כדי ביטול חופשתו וטוהר שלטונו העצמי על עצמו, הן הולכות ונעכרות, והאדם צולל במעמקי החושך, וכל כחות נפשו הטובים, הולכים שבויים בשבי החומריות הגסה והזוללה. החושך של עכירות המחשבה, והעדר הבהירות של הבנת ההויה בקישור כל טובה עד עליוניות מקוריותה, עד כדי חשכת ע"ז וסעיפיה, כפירה, שכחת אלהים, וכל מדורי המחשכים שאפשר ושאי אפשר לקרא בשמות, הולכים ומתגברים, ותופסים את הנשמה וכחותיה האציליים, ברשתם. כשמתישבת דעתו של אדם עליו, והתורה והתפילה, עילוי הדעת

ועילוי הרצון, פועלים עליו את פעולתם, חוזר הוא ועולה ממעמקיו, לוקח הוא עמו מניות של חיים ושל הרגשות כאלה שהתקרב אליהם דוקא בנפילתו, ובשובו הם שבים עמו, מתרוממים ומתעלים בעילויו, ונשמתו נעשית יותר מבהקת ויותר חזקה, ואור חיי העולם, השייך לחלקו במציאות, מוסיף הוא רכוש גדול, ושמחת עולמים מתרחבת והולכת, וגדולה של רחב דעת מתעטרת על ראשו צחצחות שכלית, וחשק אלהי אצילי, אהבת עולמים ובריותיהם. ודבקות עליונה בשלמות של כל במקור התענוגים, שהוא שורש כל תענוג שעיי ועולמי, הולכת ומתגברת בקרבו, ועולם מלא הרת עולם ועולמי עד, הולכים ומתנוצצים בהדר תפארתם, והאדם נעשה אוצר הטוב והחיים לכל היצור, וסגולת אלהי עולם לו (?).

הצעקה

אותם ניצוצות הקודש, שהם משוקעים עדיין במעמקי תהום הרע, גורמים את ההכרח של הצעקה, שהיא מורגשת בכלי הגוף. וכל מה שיוסיף האדם לברר את הניצוצות השייכים לו, ולא יהיו כל תנועותיו ומעשיו כי אם ביושר ובקדושה, ככה ירגיש שדיבורו בנחת פועל הכל, והולך למשרים, דובב שפתי ישנים. אמנם כל זמן שמצטרך הוא להעלות ניצוציו ממעמקים, יפה צעקה לאדם. וישנם צדיקים צועקים לדי מפני צרת העולם, מפני הירידה הכללית, צעקה זו נוהגת עד שימלא העולם כולו תיקון ואורה, ויקוים אין יוצאת ואין צוחה ברחבתו, צעקת צדיקים הללו איננה באה להם מעקת הנפש הפנימית של צרתם הרוחנית, כי אם מהצער הגדול של העולם, צער השכינה בכלל, הצועקת בחבליה, כאילה בעת לידתה. ממש כמו שעץ קטן מדליק את הגדול, ובהצתת אליתא הדליקו את אש המערכה, ככה צעקה קטנה ודלה מביאה לידי התעוררות נפשית ושכלית גדולה. כי אור האמת של הצמאון האלהי ויקידת אש התשוקה בוער באמת במעמקי הנשמה, אלא שהיא צריכה איזה גורם כל שהוא להוציא את אור שלהבתה אל הגילוי, ולפעמים על ידי סבה דלת ערך יוצא אל הפועל תוכן מפואר מאד.

כל הנשמה תהלל יה הללויה :

בכל יום המחשבה שטה מראשית צמיחתה, ומתפשטת והולכת עד כל קצה גבוליה, עד שחוזרת למקום מוצאה, מתחלת מחדש עליון, מהכרת אור החיים של ההויה, מאורו על העולמים, מהזרחתו על נשמת האדם, על עץ חשק טובו, על מרץ חייו, על כשרונותיו, על אפשרות התעלותו והרוחניות שבו הולכת ומשתלבת מרוב אור כללי באה לפרט בתיבות, בתפילה, במטבעות קבועות, את חפציה הנעלים, משבחת, מפארת, מרננת, מתפללת, מתחננת, מתרוממת ומשתפלת, מתגברת ומתדכאת, חותרת היא במעמקי שכל, בעמקי תורה, לדעת את החיים ואת הטוב לפרטיהם משפעת היא עידון ואצילות גם על החומריות הגסה שבגויה ממלאה היא זיו ונהורא גם את הסביבה שהיא שרויה שמה באמצעיים מוחשיים של דיבור, הוראה והדרכה, ויותר מכל באמצעיים סגוליים של השפעת כח משיכתה הרוחנית הנשמה העליונה צריכה לחידוש חיים ע"י המון פרטים שבאים לידה, צריכה לחינוך מדותי, להתגברות, לעמידה עצמית, וצריכה ע"י עצות והדרכות לוקחת היא אותם מאוצרות הנסיון, מסתייעת היא בסיוע החברה, ובאה לידי השלמתם ע"י הופעתה של האורה האלהית ממקור הנצח המלמד לה את ערכה ואת ערך כל הקשבותיה את תכנם של הרגעים שהם הופעות נצחיות ואת ארכם של נקודות הניצוצות שבחייה שהם קוים מקיפים עולמי עד החיים הפנימיים מתאדרים לפי גודל ההכרה לפי חופשו הפנימי ולפי עוזו שליטתו על עולם החיים והמעשה כל דיבור הוא אוצר אורה כל פעולה ותנועה היא נטיעת עץ חיים נושא ענף ופרי לברכה גאון ד' מופיע בכל מהלך וענות צדק בכל רפרוף עין כל הנשמה תהלל יה הללויה.

כשרוח האומה חזק

כשרוח האומה הוא חזק, אז איננו צריך לפרנסה רוחנית מרובה, כי הוא כולו מושרש יפה בשרשו הרוחני, ועצמותו מאירה יפה, וכל מעשיו שהוא עושה משוקים הם טל של חיים רוחניים אמיצים, שהתוכן העליון חי בהם. הקישור שבין חלקיו של רוח האומה הוא גדול ועצום, מרוב שלמות אחדותו, עד שמה שנעשה בבית חייה של האומה, בבית מקדשה, מהעבודות האלהיות, מהשירות המקודשות, וכל ההוד וההדר האלהי שהוא מלא תמיד, כל אלה פועלים הם בפועל על רוח האומה בכלל, ועל ביסוס כל נפש פרטית מפרטיה, והיא צריכה רק שמירה מקלקולים מוסריים וחברתיים, מהרסים כע"ז וחסאות האדם החמורות, כרציחה וניאוף ועיוות משפט והשחתת המדות באופן פרוע, וכשאלה יהיו נשמרים, אז רוח האומה החזק ימשיך את האורה המתגלה בקודש ובמקדש, לתוכיותו של כל יחיד ויחיד. אמנם בהתחלשותה של האומה, ובירידת רוחה, צריכה היא חיזוק תדירי. תורה מרובה, בקביעות עתים מצד כללותה, ושקידה תדירית מצד יחידה, תפילה תכופה כמשפטה, וכל עבודות רוחניות של ברכות והודאות, כל אלה הנם דרושים לחזק את מזגה הרוחני, שלא תקלקל אותה ההגשמה המציאותית. וכשהענין הולך וחוזר לאיתנו, באה התביעה לתגבורת הרוח הפנימי, בתכונה קובלת על ההזנה התכופה, וצורותיה השונות של הזנה נחוצה זו. ובאמת כל מה שרוח החיים הפנימיים של האומה הולך ופועם, כך ההכרח מביא לבאר יותר לכל שכל פרטי חיזוק ההזנה הרוחנית, בשיעורים שלהם, פועלים הם לטובה גם על מצב הרוח הכללי בהתעוררותו. קובץ א תשט

התפילה והקרבנות

התפילה המתוקנה בערך שוה לתוכן הפנימי של הקרבנות, היא מתדמה לה ג"כ בסימבוליותה ובעובדה הפועלת שלה. שניהם יחד עושים את התפילה לחטיבה חיה פועלת בעולם, והם מטביעים בה את החותם האצילי הישראלי, הספוג כולו מאור הידיעה האלהית בצורה טהורה, מלאה אור חיים אידיאליים, הפונים לעומת הנצח, המתעלה וסופג בקרבו את העולמיות בצורה מעולה עליונה, הפועל זיכוך וצחצוח על כל ערכי העולם האדם והחיים וכל ההווה כולה. ישראל עוד ישוב להתפלל ולרנן רנת קודש, בשמחת עולם, בשמחת צדיקים הששים בגילת אל עליון וכל יצורים כולם. קובץ א תשסד.

העבודה, והתפילה ביחוד, היא פעולה מעשית, פועלת על הנפש המתפללת ועל העולם כולו, במובן היותר רחב ויותר כללי של ההווה. וההשכלה האנושית, כשתבוא למרום חופשתה, תכיר את הערך הגדול שיש להרצון של האדם, בהיותו מתעלה אל החשק האלהי, ובהיותו דורך באלה הדרכים שמביאים אותו לרום מטרות, שהתפילה, המחוברת עם חיים טהורים תוריים ושכליים, היא אחת מהם. ויותר מהתפילה המבוטאת, שיש להחליפה במוסר פרטי, המכשיר רק את הדמיון של האדם, מליאה חיים היא העבודה האלהית, שמתגלה ברוב חיל גבורתה בעבודת הקודש והמקדש, שייבנה במהרה בימינו. אז ירומם רוח האדם ורצונו, בהתעלות נפשו על ידי התעלות החלקים המאירים בנפש הבהמה, שערך החיים שלהם בהיותם קשורים עם גויית הבהמה, אינו גדול כל כך עד כדי לגעל אם הריסות החיים שלהם לשום מטרה נשגבה, בין גלויה בין סודית. וכאן הדמיון הנלהב של האדם קולע אל המטרה של גובה האמת בעיקר היסוד, אלא שכל זמן שלא נתרומם הדמיון בעצמו לבא לרום נקודת ההשכלה העליונה, הרי הוא טועה בדרכו באופנים צדדיים המשגים אותו. עבודת אלהים על ידי קרבנות היא עבודה מתקבלת אל הדמיון ההמוני הגס, ודוקא בזה מונחת נקודת גובהה. זה הדמיון אוצר בקרבו את ההארה היותר עליונה, כמו שאהבת החיים, קישור המשפחה, וכיוצא ברתוקי החיים, הינם אמיצים בדמיון ההמוני, והביקורת באה

ומחלשת אותם, עד שתבוא ההכרה העליונה ותשיב להדמיון ההמוני את רכושו, מזוקק ומוצדק בצדק נצחוני. הצפייה לבנין המקדש ולעבודת הקרבנות היא השאיפה היותר אצילית ויותר עליונה מכל מה שכל רוח עדין וכל נשמה שירית עליונה יכולה לצייר. עילוי החיים בפועל, עילוי העולמים, התקשרות כל החיים באור חי העולמים, בחיים האלהיים ההולכים ושופעים, המחיים כל חי, השולחים אורם מרום גובהם עד שפל תחתיות ארץ, המתפשטים על אדם ועל בהמה יחד. וכל האדם וכל החי אחוז הוא בחוברת. נפש הבהמה בנפש האדם היא קשורה. כשמתחררת נפש הבהמה מאסור גוייתה על ידי המחשבה האנושית, בקרבן לד', מתאחדת היא עם רוחניות מחשבה אצילית, מרוממת עימה סכום עליון ועשיר מאד מכחות החיים, והעולם מתנועע למעלה למעלה. אין העילוי מורגש כי אם לחוזה קודש, ולהרגשת ההמון התמימה. עילויי חיים סגוליים איחודיים אלו, צריכים להיות קשורים עם שלטון ממלכת עולם כזאת, ששאיפת אחדות כל היקום, בהכרה וברגש, בהלך חיים, ובנטיית הנפש האנושית, היא מגמתה. וזאת היא מגמת נשמת ישראל, שורש התגלות האלהות והרצון של אחדות ההויה בעולם, בהיקף כללותו היותר עליונה. נטיית אחדות העולמים זה עם זה, על ידי משך שטף אור האלהות, על ידי התאחדות באור האלהי במקורו, עם תשוקת שאיפת כל הטוב, הזמני והנצחי האידיאלי, דוקא על ידי התכנית הרדיקלית הזאת, על ידי הכשר החיים היותר עליון הלזה, הנותן עוז לגיבורים, נבואה לנביאים, רוח קודש לבעלי הופעה, שירה לשירים, הוד מלכות למלכים ועצמה לגיבורים, אור חיים לכל יצור ועדנה לכל ציץ, קיום ועמדה לכל דומם, ועירות רוח לכל רוח מוגלם ומופשט זאת היא תשוקת האומה, אשר אור ד' הוא מנת חבלה, שהיא קשורה בעונג האהבה הרוחנית של דעת אלהים, אלהי עולם, אלהים אמת, בחיים העולמיים והיחידים, הלאומיים והאישיים, ומקדשה בית תפילה מוכרח להיות לכל העמים. מה שכל זרמי האמונות אליו שוטפים, כעיורים קיר ממששים, מה שכל חפץ הרוממות הנפשית דורשת, מה שכל שירה ופיוט מגלה, אל מה שכל אהבה וגבורה מתפרצת, אל תוך התוכיות, אל זוך הזכות, צחצוח הצחצחות, הוד החיים שבחיי החיים, בדיוקן העליון שבעליונים, רם מכל רם ואמת מכל אמת זה אנו דורשים, זה דור דורשיו, מבקשי פניך יעקב סלה. ערפלי-טוהר ט-יא.

המקדשים שכבר היו, מעשה ידי אדם, ששלטו שונאים בהם, נבנו בצירוף של מדת הדין. לא נתבסס העולם עדיין ולא נתבסס, אור הטוב הגנוז לא יצא אל הפועל ממעמק כחו אלא צעד וצועד למטרה הזאת הנאדרה בקודש את צעדיו המכוונים. ותחת אשר בעבר על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת, ומדת הדין הגנוזה, המשתמשת אך לטובה לכלות את הרע ואת הכיעור, היא בעצמה עדה על הרע הסתור עדיין בתוך הטוב האנושי, גם במקום שלכאורה טובו מתכנס, ועל הכיעור האצור בתחתית קרקעיתה של נוייו ויפיו, בשוב הכל לאיתן אשרו, תשוב להיות כלולה בחסד ובצדקה, ובית ד' יבנה, מעשה אלהי עולם, כולו הדום החסד והאורה המוחלטה, מכון הצדקה המאושה. בצדקה תכונני, רחמי מעושק כי לא תראי וממחיתה כי לא תקרב אליך. הן גר יגור אפס מאותי מי גר אתך עליך יפול. ונלוו גויים רבים אל ד' והיו לי לעם וביתי בית תפילה יקרא לכל העמים. והמכשירים את העולם למצב עליון זה, בוני בית המקדש של מעלה, הם הם מאורי האור אשר בדור ודור, קדושי המחשבה המתעלים על כל המכשולים החיצוניים והפנימיים, וחודרים בעמקי רזי תורה, המגלים את נתיב עץ החיים, לכונן ישועה לעם נברא.

התפילה היא מעמקת בנו את ההרגשה העליונה הקדושה, שהיא התמצית של ספיגת אור חי העולמים שבנשמתנו, והיא זורעת בנו אורות קדושים מצמיחים פרי וישועה. ולא לנו, האישים הבודדים, בתור פרטיותנו לבד, אלא כל מה שהתפילה עושה, היא עושה בעדנו ועמנו ביחושנו לכל היש כולו, לכל החיים

והמציאות, לכל ערכיהם, העבר, העתיד וההווה. ומה נפלאו ההופעות, מה נשגבו ההתנוצצויות, ההולכות ומתגברות מכל תפילה, אפילו כשהיא עראית פרטית ומבודדה, וק"ו כשהיא קבועה, כללית וחברתית. היא נובעת מהמעין האלהי העליון, שכל המרום והקדוש, כל הנשא והנשגב, בו כלולים וממנו נובעים, ואליו היא שבה באדירות כח, בחיל ובחוסן מלא קודש קדשים, ומוסיפה היא ברכה במעין החיים, מסרעפת היא את עץ החיים כולו ומפארת את ענפיו. פלגיו אשר ישקוהו מתחברים אלו באלו, ולשדים רבים ושונים, שכל אחד מלא זיו ונהרה, ממלא נחלי עדנים, המספיקים אושר ותענוגי אצילות עולמים, מתאגדים יחד, והיו למקור ברכה לנהרי אהבת עולם ואהבה רבה וברכה ושלוש לכל היקום. ותפילת ישראל בהנשאה למרום הקודש, בהרכזה בארץ חמדת עולמים, ובמרום מכון מקדש אלהי עולם, אדון כל המעשים ב"ה, שטפי נהורים עוברים בכל עולמים, נשמות מרבבות מתחדשות בזיו של מעלה, והאידיאלים העליונים מתנשאים בגיאות קדושה, והכבוד העליון מתברך עדי עד. ברוך כבוד ד' ממקומו.

תפילה לעתיד

כשהתפילה נעזבת, מפני שמצפים לתפילה שלמה ותפילה שיש בה הארה בהירה, אף על פי שבדאי העזיבה בעצמה היא דבר של הפסד רב, בכל זאת כשהתפילה הבהירה באה, היא מחזרת את כל העזבון הקדום. ודבר זה נוהג בין בערך היחיד בין בערך הצבור, בכנסת ישראל הכללית. התפילה תבא לישראל, ותבא בצורה מאד בהירה, מצורה הנובעת מתוך כל נשמתה, מתוך כל הכרתה הפנימית, מתוך כל השקפת העולם שלה, ומתוך כל השפעתה על העולם בעבר, בהווה ובעתיד, וכשתבא התפילה הישראלית ישתומם העולם כולו, על הודה ועל הדרה, על עזוזה וחנה, היא תבא מתוך הרצון השלם, העושה את העולם כולו לחטיבה אחת של קודש, ואת החיים כולם לפרק אחד של שירה עליונה, של שיר חדש, של שיר ד' על אדמת ישראל, של שיר ציון, הנגאל, המלא פדות עולמים.

יגדל רוח האדם, יסקור את החומר והרוח בסקירה גדולה אחת, המוות יאבד לגמרי את ערכו, ייכחד מן המציאות, מתוך הכרה בהירה וידיעה בטוחה. החיים יתפשטו על הכל. הטבע הרוחני והטבע החמרי, הטבע ונשמת הטבע, הטבע ולמעלה מן הטבע, הכל ייעשה אגודה אחת. החפץ האנושי, בהיותו מבוסס במהלך עילוי למקורו, התפילה, זהו הגילוי האיתן של גודל הרוח, התוכן התופס מקום היותר חשוב בעולם משוכלל, מה שהיה נכבד כל כך מתוך נטייה אינסטינקטיבית, ייכבד הרבה יותר בהכרה של מדע צלול. בכדי לבוא למרומי כל מגמה בפועל, בעולם הגדול הכללי ובעולם האנושי, יחד עם כל הדרכים מכשירי השכלול שחולל המדע, החוש והרגש, הגאונות האמנותיות והגבורה הממשלתית, תבוא התפילה. מה שנודע רק ליחיד סגולה ייודע לכל, וטוהר הרצון וחוסנו, בנטותו בעוזו לסוד אלוהי, זה יהיה ראש מגדלי התרבות העתידה, שתתנוסס בתפארה מידי עם עולם, בשביל העולם כולו. כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים. ע"ט

תפילין

קובץ א קסא.

אנו צריכים לגלות מה שאנו מרגישים מהפעולות הטובות שהמצות פועלות עלינו, איך הן בונות את עולמנו, העולם היחיד והעולם הציבורי הלאומי שלנו. התפילין הם משכללים את ציורנו. יש להם סגולה לחקוק בנפש המניח אותם את התמצית של אותם הדברים הנאמרים בהם. האותיות פועלות את פעולתן

על החקיקה הנפשית. התמצית הרוחני הפנימי, שהיא תכלית הדברים של הפרשיות הללו, בונה היא בכל יום את הנשמה הישראלית, בונה היא כח הציור המיוחד אשר לישראל, שהוא נותן צביון סגנוני לכל תכונת החיים, לכל חיי הרוח והמוסר, לכל המהות הישראלית. ודוקא ע"י הוספה של מזון רוחני זה, שהלך הוא מדי יום ביומו, ובסם את הנשמה של כל בן ישראל, הקיץ הרוח העברי, והיה תמיד נעור וחי, מוכן לסגולתו הפרטית. יסוד גדול הוא בחינוכה של האומה הישראלית, חקיקת רוחה על פי מצבה המיוחדת. המאכלים, מאכלים שלה, מתאימים הם לרוחה פנימה. האסורים לה מטשטשים הם את הרוח, אין אנו צריכים למצא את הטשטוש הזה בסגולת המוסר הכללי. המוסר הכללי של האדם הולך הוא בדרכים אחרים, איננו נזקק כ"כ לצירוף הנפש בהתחלות נטיותיה, דבר זה מיוחד לישראל. המאכלות האסורות מטמטמות את הלב, מאבדות את הרושם של ציור החיים המיוחדים לישראל. הקדושה הישראלית מתטשטשת על ידם, ושוב אין כחות הנפש מתקשרים בתכונה ישראלית, והיחידים הללו נעשים כמו אברים, שתוכן החיים הפנימיים של האומה, בעומק הרגשותיה, איננו נכנס בתוכן. נשמתם נפגמת. אין ליחיד שבישראל נשמה כ"א לקוחה מכללות האומה. זאת היא הסגולה של גוי אחד בארץ. הוי מי יגלה את פני הלוט, יראו ויכירו כמה צריך לכבד כל חקודין.

קובץ א [נ' מדות ראה קמ"א]

אי אפשר להיות זוכה לענוה כ"א ע"י דבקות אמיתית בהקב"ה. והמוכשר לדבקות של אמת, ראוי לו להרבות בלבישת תפילין, ואז יהיה באמת מלא ענוה.

קובץ א תשלט.

ההצטיירות הרוחנית העליונה, מצטיירת, לפי השגתו של אדם, בדרך אורה כללית, וכל הפרטים שמתחדשים בידעתו, מרגשות ומידיעות, הנם רק פרטים נוצצים, יוצאים מההצטיירות הכללית שא"א לסמנה, והנם כדמות הכוכבים ברקיע. התפילין מכשירים בישראל את הגוף וכחות חייו להארה הרוחנית הכללית, שהפרטים יהיו יפה מאירים על ידה, והלימודים שהם למעלה מההשגה, לגבי כ"א ואחד לפום דרגיה, שאינם נתפסים אלא בהברקה, הם כערכם של התפילין. ובשבתות וימים טובים, ההארה השכלית מאירה עד שמתפרטות ההארות הכלליות, שהן מוזרחות בכל ימות החול רק בתור אות כללי, והן עצמן הן האות, והפרטיות מתבלטת על ידן, ואין להוסיף הכללה מעלמת ומבלעת פרטים, במקום שבחול ההכללה מסייעת להבלטתם של הפרטים.

קובץ א תשנא. אוה"ק ח"ג שמ

ישנם צדיקים כאלה שהם מרגישים צמאון פנימי להיות מעוטרים בתפילין כל היום ואין מספיק להם התפילין שבשעת התפילה והם צדיקים כאלה שהדבקות האלהית בהתגלות הנפש היא מדתם הקבועה ולא רק מזמן לזמן וכל היום הנם בפנימיות רוחם מתפללים וצדיקים יסודי עולם וחכמים עליונים כאלה אע"פ שיזדמנו להם סיבות שלא יוציאו כ"כ מן הכח אל הפועל את חפץ לבבם בהתגלות הקדושה והדבקות העליונה ולפעמים גם חשקם בהנחת תפילין כל היום לא יעלה בידם מכמה מניעות מ"מ התשוקה הפנימית שבנשמתם לאור התפילין מאירה הרבה בעולם ואור החסד מתפשט בעולם על ידם להרבות מחילה וסליחה וחנינה גדולה והם הם אוהבי ישראל באמת שנפשם צמאה לתשועת ד' ולבנין ארץ ישראל והם נוטים כלפי חסד לכל ומלמדים זכות על כל הפושעים אפילו על הכופרים והמכעיסים היותר גדולים כי הם

רואים בתומת נפשם את הניצוץ של הטוב הגנוז בכל נפש וק"ו בנפשות ישראל וביותר בנפשות הדוגלים באהבת האומה בכלל והם נוטים אל הטוב והיושר שזכויותיהם גדולות. והתוכן של הדבקות האלהית הטבעית שהיא ערכה של קדושת התפילין, היא היא אהבת ישראל שהן תפילין דמרי עלמא שכתוב בם שבחייהו דישראל מי גוי גדול ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ואור התורה מאיר בנפשות הללו בצורה מבהקת לא לפי מדת ידיעתם כלל אלא לפי מדת סגולת נפשם הטהורה העליונה.

קובץ קטז

בתפילה של יד מרגישים את קדושת ההרגשה הנשמית בהרגשת קדושת שורש ההרגשה הקדושה העליונה המתפשטת בהוד קדושתה בכל עולמים בשפעת עשרם והדר כבודם, וכולה היא חטיבה אחת מאוחדת בכלי אחד. אחדות היא ההרגשה, אינה מתחלקת לסוגים עומדים כל אחד בפני עצמו, ממעין אחד הכל יוצא, בהארה אחת הכל מתערב, והשורש צריך לאחד אותם, כי אם ינתנו להפרדה, יחולקו למחלקות שאינן מתאחדות. ע"כ אמיצה היא השפעת ההאחדות שבחיי ההרגשה הרגש השירתי מתאחד הוא בגווניו באופן גלוי בפנימיותו. בתפילה של ראש, מופיע אור הדעת בהשכלת הנשמה באור הגדול של השכלת הקודש אשר לכל העולמים. האחדות העליונה שוררת בהם בצורה כ"כ פנימית וכבירה עד שמתבררים בחופש בחילוקיהם, מתפשטים בכלים שונים, פרטי סוגי הדעת, והקודש מתפצל לארבעת חלקיו בהיכלות מיוחדים, ואור האחדות העשירה, בהם מפעם שופע ונוזל. וכמה מתוק האור, וכמה מחיה את הכל, את כל החיות הגופנית את כל מערכי הנפשיות, את כל פלגי הרוח את כל הסתעפויותיה של הנשמה. כשהמאורות המלאים חיים, חיי קודש קדשים, מאור חי העולמים בכל צבאי צבאות, בכל הנשמות, בכל המעשים, בכל גנני העדן העליונים והתחתונים, בכל מקורות השירה התפארת הנשגבות והתענוגים, בכל הדרת האשר והשעשועים של מרומי שרשי החכמה והבינה העליונה בצבי פארם, כשהם נושקים זה לזה, כשהם מתחבקים זה עם זה, בשפעת אור וחיים, מה יפו ונעמו תענוגי אהבת קודש, מה רמו ונשאו הגיוני יראת כבוד הדר עליון אשר שם ד' נקרא עליהם. מה מאד מתגברת היא הנשמה בהתנערה לעומת אורות כל העולמים השכונים בתוכה, ואין עז אלא תפילין, והתפילין עז הם לישראל שנאמר ד' עז לעמו יתן, נשבע ד' בימינו ובזרע עזו בימינו זו תורה ובזרע עוזו אלו תפילין. וקוב"ה מתפאר בשבחייהו דישראל, סגולת הנשמה הישראלית של כנסת ישראל, וממילא גם הנשמה היחידה של כל יחיד ויחיד מישראל, שהיא נשאבת מאותו מעין החיים עצמו, ממקור שפעת החיים ממקור כנסת ישראל, ששואבת מתמצית כל האורה האלהית כולה, בת היתה לאברהם אבינו ובכל שמה, תמונת ד' יביט תמונת כל בקודש. והמרומים משוררים ומפארים וחדות עולמים משתפכת ואור תורה ושוטף מזהיר ומאיר מרענן ומשמח, למען תהיה תורת ד' בפיך, ואני בד' אעלוזה אגילה באלהי ישעי.

פסקה הלכתית שהושמטה מקובץ ו לפני פסקה רפז

מלשון רע"מ בא מ"ג ב' ואצטריך ב"נ לאנחה לון כל יומאןלא אמר בכל יומא, משמע דחובת תפילין הוא כל היום ממש, ולא רק פעם אחת ביום, ומפשט ספיקו של הפמ"ג בזה, והיינו כדעת הגר"א ז"ל. ואולי יש להפריש בין מאן דאיהו בדרגא דצדיק, דשייך ביה טעמא למהוי כדיוקנאעילאה, אבל במאן דלאו איהו צדיק, הטעם הוא לאסור את כח יצה"ר שלא יתפשט, כרצועה בקרנוי דשור המועד, זה אולי די בכל יום פעם אחד. וכיון דהוחלשכחו, שוב לא יקום. אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו, כי נפול תפול לפניו.

קובץ ז

העצבון הוא תוכן תחתית, למטה מן הנפש שהיא בתכונתה שטה וחפשית, ויכולה להיות שמחה בחלקה. אבל העצבון מזהרורית החיים הקלושה, שמובלעת היא בתוך הבשר, ומתגלה בעצמות הגופניות בתור הבלא דגרמי, הרי הוא בא. השוקע בעצבון, מוריד את עצמו לטומאת מת החמורה, אבי אבות הטומאה. כי לא שאול תודך, מות יהלך, לא ישברו יורדי בור אל אמתך. מדת העצבון בתכונתה עומדת היא להרפא רק ע"י זריחה עליונה של טללי אורות אשר בהם המתים חיים, כי טל אורות טליך. העצבון הכללי אשר לאומה כולה בגולה, לקוח הוא ממנת המות אשר היא קשורה בגולה, שהננו כמו חללים שוכבי קבר. אותו זוהר החיים הענף הקשור עם הגופניות של האומה, מלא עצב יאוש ומחשכים הוא ואין שום מדה יכולה להאירה את המאפליה הגדולה הזאת כי אם אור תחיה עליונה של צפיית ישועה גדולה ועמוקה הנוקבת כל תהומות, וחודרת לכל מעמקים ומתמרת ועולה למרומי שפיררים. בכן, ממוצא דבר למדנו שהמהפכים גם את העצבון היסודי, עצבונא דגופא, עצב הבשר, הנמשך ממארת הנחש, בעצב תלדי בנים, ובעצבון תאכלנה, הרי הוא זוכה לתחיית המתים. התפילין עז הם לישראל, מקדשים אפילו את הגופניות הבשרית, היפך מדת פושעי ישראל בגופן, קרקפתא דלא מנח תפילין, ומתוך כך הם מוחקים את היסוד העצבוני, והשמחה המרוממה מתגברת על ידם. חזיה דהוה קבדח טובא אמר ליה בכל עצב יהיה מותר אמר ליה אנא תפילין קא מנחנא. באור תחיית המתים סרה הקנאה מיסודה, לעתיד לבא נאמר ונתתי לכם לב בשר לב בוסר בחלקו של חבריו. מתברר אז הגורל המוחלט של כל יחיד, ורואה הוא את אשרו במילואו במנת כוסו. מי שבא עד הרום הזה, שאור תחיית המתים מתנוצץ עליו במילוי, כבר סרה מדת הקנאה ממנו מיסודה, ואין עצמותיו מרקיבים, מאחר שסיבת הרקבון שהוא עצבונא דגופא הבלי דגרמי וקטנות הנחשית, בטלה ממנו, ורואה עולמו בחייו, ולבו שמח בכל עמלו, הרי הוא טוב עין במלא המדה. והזרחת אור תחית האומה ע"י שפעת קודש רזי תורה, אור התפילין, יסיר את עצבונה וקנאתה. אפרים לא יקנא את יהודה, ויהודה לא יצור את אפרים, והעליתי אתכם מקברותיכם עמי וחייתם. ותוכני הקטנות שהם יסוד העצבון, אופי הבלי דגרמא, שעומדים בתחתית השדרות של החיים, למטה ממדריגת הנפש, הם נמצאים בכל דבר והגיון לפי ערכו, בכל פעולה ושאיפה לפי ערכה, בכל חכמה ובכל פנים של תורה, של דעת ד' ושל דעת העולם והחיים, ושל חיי המוסר והצדק, של חיי היושר והעבודה, לפי ערכם ובכל מציאות עולמי ונשמתי בכל כח ומפעל, בכל מלא עולמים לפי ערכם, בכל העלילות הנעשות בעולם, בכל המסיבות, בכל התולדות וסיבוכיהם, בכל מאורעות העולם ובכל סדרי הישות כולה. יש דברים גדולים וקטנים בעצמיותם שכשהם נערכים כלפי הכללות הנם נערכים בגדלות ובקטנות. וישנם דברים מוקטנים, שהם בעצמיותם מהתוכן של הענינים הגדולים, והם הם תוכני הקטנות הטפוסים, שהקימוצים, הצמצומים, צרות הלב, לחץ הרעיון וכל אותם המומין שנמצאים מתכונת העצבון הגופני, נמצאים בהם לפי ערכם, כי הכל נדון בערכו. ויש מין קטנות כזה שאלמלא היו אותם שעומדים במדריגה פחותה מזה באים אליו, היו מתמלאים נהרה, ואצל אותם שצריכים לדרך הדרכות עליונות בפעולות פוריות כלליות והשגות עדינות עליונות, הרי הם אצלם מלאים תוכן של קטנות, שכל הלחץ של הדינים והצמצומים הקדירות והערפלים מורכבים בהם. אמנם כל המדות הקטנות, בהיותם מחוברים לתכונות הגדלות, הרי הם חיים מאירים ושמחים, ואין הזהירות מהן נחוצה כ"א בנתיקה מהיסוד של הגודל, כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלהינו.

קובץ ח קצג.

כונתתפשיי היא, להכניס את כל האומות תחת השפעתה של כנס"י, ושל התפש"ר לִהְכְּנִיס את כל השרים

תחת השפעת הקב"ה. היא מצטיירת באיכות התוכן הלאומי שבישראל. וכל ארחות החיים, היחידים והציבוריים, בעומק הרגשתם וזיו הדר מוסרם, שהתמצית היותר טהורה ועליונה שבהם, היא כלולה ביסוד החיים של הנשמה הישראלית בהוד עשרה, שתופיע בעולם בעת אשר יראו גויים צדקה וכל מלכים כבודה, וכל הערכים הרוחניים של כל מהלכי הנימוסים, התרבויות והדתות שבעולם, כולם במהות הפנימית היותר מזוקקת ועדינה, שבתוכיות היש המחיה היותר פנימי שבהם, הם כולם כלולים בהשפעתה של אור תורה, שהיא דבר ד' הנתון בפי עמו. והארת ידיעה ברורה זו, בכל מעמקי הכרותיה ובכל בהירות הרגשותיה, הנה תולדה מאירה מאור החי שבעטרת עולמים אשר לישראל, הנותנת להם עז עולמים, הוא פאר התפילין, אשר בתוכן התש"י, באה באורח נפשי טבעי וכמוס, ובש"ר היא כבר באה לידי ראייה והכרה. וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך, אלו תש"ר.

תרגום

גנזי ראייה

נהניתי מדברריך והערותיך היקרות ע"ד הפרור שכתבתי לך בענין התרגום ואוסיף לבאר לך מעט, שתחילה צריכים אנחנו להבין כל החזיונות בדרך יחושי סוביקטיבי ואח"כ כשנגמרה יפה הבנתנו וקנין הדעה והתולדות היוצאות ממנה, הגיעה הזמן לברר את העניינים בהמעמד המסובב איך הוא עומד בעולם הכללי. מעתה אנו מכירים בלה"ק את רוממות ההשפעה של הרוחניות היותר עליונה, היא היא השפה, שעל ידה, על ידי ניביה ואותיותיה נגלה לנו כל מחמד העולם המחשבי היותר עליון ונשגב. הרוח הפילולוגי שהביא את הנפש אל המבטאים והצלצולים הללו הוא לפי"ז היותר עדין ויותר פנימי. הרוח שעל ידו משתקפים החיים בצד הנשגב והעליון. ועי"ז מעתה רואים את צלצולי השפה הארמית קרובה ומצרנית להראשונה, שזה לנו אות על ירידת איזו מעלה לתכונת הרוח שנתעכר מעט, והוציא צלצולים שהם נערכים בירידה, על דבר חזיונות החיים, לעומת הצלצול הבהיר שבלה"ק.

וזה מה שאנו חשים בנפשנו הוא עולם מלא וממשי. כי למשל אם היינו מדברים על עולם חומרי שהיה מוצא לו מקום באחד ההרים, היתה דעתנו מתישבת לומר שכל מה שאנו עסוקים לחקרו ולדעתו הרינו עומקים בדבר של מציאות. מפני מה, מפני שאותם הדברים שאנו מדברים על אודותם יכולים החושים להיות פוגשים את ציורם. ומעתה החושים הם הרבה קטנים במדרגתם בחיים לעומת הדעה והרעיון, א"כ למדנו שהתיאור המחשבי אפילו היותר פנימי וסוביקטיבי הוא יותר ממשי מכל שאר חזיונות החיים, שהרי אנו מדברים על ערכים של נמצאים ממשיים, שמציאותם קיימת ועומדת בעולם הרעיון של אלפים ורבבות נשמות. הגיאוגרפיה המחשבת היא הרבה יותר חשובה ומחזקת מהגיאוגרפיה החמרית הנהוגה. ומי שמתרגל בדעה והשכל, במנוחה והרחבת הדעת, מוצא את עצמו כשהוא משוטט באלה העיונים, שהוא הולך ומטייל בעולם ממשי, מבונה ומיושב, למרות מה שהמגושמים חושבים שזהו עסק של דברים שאין בהם ממש. הם אומרים כן מפני שהם מגושמים, ובאמת אין להם בעולם כ"א ציורים מחיים קרובים לחיי הבהמה יותר למחיי האדם בעל חוש של דעה.

עכ"פ מתאים הוא יותר התרגום במקורו להתגלות של השכל הדיבורי שהוא בא ע"י תחשכת הערך של

ההכרות מכפי מה שהם צבורים בהרגש הפנימי הרם, שדוקא מפני רוממותו הוא יכול להתהלך ג"כ עם כל המצבים השפלים של התכונה ההכרית, שזהו כלל גדול, שדוקא מצד ההכרה היותר עליונה אין שום דבר קטן ופחות, הכל ראוי לדרישה והכל שוה לטיפול עיוני. התינוק השואל למה נפל התפוח על הארץ כאשר נתלש, נחשב לשוטה בעיני כל השומעים, ולמעורר חכמה חכמה אדירה וכללית בעיני הוגה דעה כניטון. הרגש הנשא מאד שמקורו הוא אור הדעה במקורה, מצד כחמחשבה בעוזו גבורתה, שאינה צריכה לאמצעים לשימושה, הוא יכול להשתדל בכחובאופן שוה אצל כל האדם, אע"פ שאין התוכן המושג שוה ממש, כי אם כ"א כפי מעלתו, מ"מ יכולים כל אלה השנויים להכנס בלבוש של דיבור שוה, שעם כל שיווייהבנתו מתפלגת ג"כ לכ"א עפ"י מדתו. א"כ הדיבור אע"פ שהוא מדה שניה לרגש הפנימי, ע"כ הוא באמת מדה שלישית. שע"כ צריך להיות איזו תכונה נפשית הממצעתבין הרגש הפנימי ובין הדיבור החיצון. הפעם השני של המקרא מכון הוא אליו. א"כ כל אלו הדברים הם מעשיים ממש, אע"פ שהם חשובים ג"כ מצד סימבוליותם. וכמדומה שכבר אמרתי איזה פעם, שכל מה שאנו מוצאים קשר רעיוני הוא מצוי גמור של עולם המחשבה, אלא שאם הוא מביא לידי מוסר טוב הוא מצוי מבורך שראוי לטפחו ולגדלו, ואם הוא מביא למוסר רע הוא מצוי מזיק שראוי למחקו ולהסירו, ובהסרתו תתמלא התכונה הבריאה של פעולת הנפש, שנעשית חזקה ובריאה ע"י תנהגה מתאמת לטבעה, כמו שהגוף נעשה חזק ע"י ההזנה האויר והתנועה שהוא צריך להם. א"כ אין שום מקום לשאלה על שום חזיון רוחני אם הוא סימבולי או מעשי, כ"אאם הוא מועיל או מזיק, וכל מה שהוא מועיל הרי הוא עולם מלא. "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כיסיתך, לנטע שמים וליסוד ארץ, ולאמר לציון עמי אתה, א"ת עמי אתה.

עין איה ברכות

א"ר שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר משה ידבר והאלהים יענו בקול, מה ת"ל בקול, בקולו של משה. תנ"ה אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם א"א למתרגם להגביה קולו ימעך הקורא את קולו ויקרא.

נראין הדברים מסיום לשון הברייתא שהשיווי של המתרגם עם הקורא הוא העיקר, וכשם שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ה"נ אין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם, דכן נראין כונת הדברים של ואם א"א למתרגם להגביה קולו עם הקורא, דהיינו שהוא מנמיך קולו מהקורא ונמצא קולו של קורא גבוה יותר, ע"כ ימעך הקול וקורא, היינו ינמיכו. מיהו התחילו ביסוד הדבר שלא יגביה המתרגם קולו מהקורא כנראה שבזה יציין דבר יותר עקרי או יותר מוכרח, להזהר מהצד השני המובן ג"כ יותר בפשיטות.

הערת הדבר נראה באשר תכלית תורת ד' התמימה ותועלתה בישראל תצא משתי אלה: מיסוד הסגולה והקדושה שיש בתורת ד' שתרום את כל נפש הנהנה לאורה להיות קרוב אל הקדושה והמאור האלקי, לא לבד לפי עצם הידיעה הנקנית, כ"א בסגולת הדר קדושתה תקנה לבב הדוברים וההוגים בה, לרומם אותה במעלה עליונה, כסגולת העוסק שהוא בעוצם קדושתה. והגדולה והרוממות הזאת הבאה מקדושת סגולת אלהיותה של תורה מצד שהיא תורת ד' ודבר פיו, תקנה כל נפש לפי ערכה בעסק תורתנו הק'.

פעולת התרגום לרשם עליהם נחיצות ידיעת התורה כ"א כפי מעלתו. תועלת ידיעת התורה תלמוד לאדם, ליחיד ולציבור, נתיב יושר ללכת בדרך חיי עולם וחיים טובים ומאושרים ג"כ בעוה"ז.